

The Project Gutenberg eBook of Ihmispeto: Siveysromaani, by Émile Zola

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Ihmispeto: Siveysromaani

Author: Émile Zola

Translator: Wikki Ilmoni

Release date: June 12, 2016 [EBook #52313]

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK IHMISPETO: SIVEYSROMAANI ***

Produced by Juha Kiuru

IHMISPETO

Siveysromaani

Kirj.

EMILE ZOLA

Suomentanut Wikki Ilmoni

Alkuperäinen nimi: La Bête Humaine

Porissa, Otto Andersin 1906.

Otto Andersin'in kirjapainossa.

I.

Roubaud astui huoneeseen ja laski pöydälle leipäkakun, piirakkaan ja pullon valkoista viiniä. Mutta Victoire eukko lienee aamulla, ennen kun läksi vartiopaikalleen, pannut liian paljon hiiliä kamiiniin, sillä täällä oli tukahduttavan kuuma, minkä vuoksi hän avasi akkunan, nojauti akkunanpuitteeseen ja kurkisti ulos.

Se oli Amsterdaminkadun varrella, viimeinen talo oikealla, johon Länsiradan yhtiö oli majoittanut osan henkilökunnastaan. Akkuna, jonka ääressä hän seiso, oli kulma-akkuna kolmannessa kerroksessa, ja kun se oli ratapihalle päin, mikä muodosti suuren koverruksen Quartier de l'Europeen, oli siitä laeva näköala yli näköpiirin, joka tänä iltapäivänä kosteine ja haaleine, auringonsäteiden lävistämine harmaine helmikuuntaivaineen näytti vielä tavallista suuremmalta.

Hänen edessään hämöitti hämäränä ja epäselvänä Rue de Romen varrella oleva huonerivi. Vasemmalla avautuivat rautatiehallit jättiläismäisine pylväineen ja savun mustaamine ruutuineen.

Roubaud seurasi hetkisen mielenkiinnolla elämää ja liikettä tuolla alhaalla olevalla ratapihalla ja vertasi sitä ratapihaansa Havressa, jossa hän oli ollut alipäällikkönä. Joka kerta, kun hän täten joutui viettämään päivän Pariisissa ja meni majoilemaan Victoire eukon luo, vaati virkansa hänet jälleen työhön. Hän oli juuri lähtemäisillään akkunan luota, kun ääni huusi häntä, minkä vuoksi hän astui balkongille. Neljännen kerroksen akkunassa hän äkkäsi nuoren, kolmannellakymmenennellä ikävuodellaan olevan miehen, Henri Danvergnen, joka oli ylikonduktööri ja asui siellä isänsä, joka oli yliapulaisena kaukoliikenteessä, ja molempien sisartensa, Clairen ja Sophien kanssa. Nämä, jotka olivat kaksi ihastuttavaa valkoverikkiä, ijältään kahdeksantoista ja kaksikymmentä vuotta, ja jotka aina olivat iloiset ja hyvällä tuulella, hoitivat taloutta isälle ja veljelle, jotka ansaitsivat yhteensä kuusituhatta frangia vuodessa.

— Kas, herra Roubaud, oletteko te Pariisissa? Vai niin minä ymmärrän, se on tuon aliprefektiä koskevan asian takia!

Roubaud selitti, että hänen oli täytyntä matkustaa Havreen samana aamuna pikajunalla kuusi ja neljäkymmentä. Hänet oli kutsuttu liikennepäällikön määräyksellä ja oli hän saanut kelpo läksytyksen. Oli onni, ett'ei häntä oltu pantu viralta.

— Entäs missä on rouva? kysyi Henri.

Hänkin oli matkustanut mukana, tehdäkseen muutamia ostoksia, ja mies odotti häntä tässä huoneessa. Nyt eivät he enään voineet kuulla toistensa puhetta, sillä molemmat sisarukset sisähuoneessa olivat alkaneet takoa piaanoa ja nauroivat vielä äänekkäämmin, saadakseen vieläkin enemmän eloa lintuihin, jotka lauloivat häkissä. Tätä piti nuori mies hauskana, minkä vuoksi hän lausui hyvästi ja vetäysi jälleen asuntoonsa. Hetkistä myöhemmin Roubaudkin läksi balkongilta.

Kun Roubaud näki kukkuvasta kellosta, että se oli kaksikymmentä minuuttia yli kolmen, teki hän epätoivoisen eleen. Minkä lemmon vuoksi viipyi Séverine niin kauan? Jos hän oli jossakin myymälässä, niin eikö hän siis milloinkaan voinut tulla sieltä pois?

Kello löi puoli neljä. Roubaud käveli edestakaisin, kuunnellen pienintäkin melua rappusista. Kulkiessaan näin toimetonna ja odottaen pysähtyi hän peilin eteen ja katseli itseänsä siitä. Hän ei ollut vanhentunut ja hän oli lähempänä neljäkymmentä, ilman että hänen tulipunaiset, kiharat hiuksensa olivat alkaneet vaaleta. Hänen täysipartansa oli edelleen yhtä tuuhea ja vaalea.

Hän oli keskikokoinen, mutta tavattoman väkevä; pää oli litteähkö, otsa oli matala ja niska jykevä; ja noita pyöreitä, vereviä kasvoja valaisi kaksi vilkasta silmää, joiden pörheät kulmakarvat olivat kasvaneet yhteen.

Hänen vaimonsa oli häntä viisitoista vuotta nuorempi, mutta hänen ahkerat silmäyksensä peiliin rauhoittivat häntä ja saivat hänet sangen tyytyväiseksi itseensä.

Syntyneenä Plassansissa Etelä-Ranskassa, missä isä oli ajurina, oli hänestä vihdoon tullut asemamestari Barentinin asemalle, ja siellä oli hän tehnyt tuttavuutta rakkaan vaimonsa kanssa, — jonka kanssa hän nyt oli ollut naimisissa kolme vuotta —, kun tämä tuli Doinvillestä ja matkusti junassa presidentti Grandmorinin tyttären, Berthe neidin, seurassa.

Séverine Aubry oli erään Grandmorinin palveluksessa kuolleen puutarhurin nuorin tytär. Mutta presidentti, joka oli hänen kumminsä ja holhoojansa, oli hemmotellut häntä aika tavalla, antanut hänen olla tyttärensä seurana ja he olivat molemmat käyneet samassa kasvatuslaitoksessa Rouenissa. Hän oli luonnostaan niin hieno, että Roubaud kauan aikaa oli tyytynyt etäältä ihaillemaan ja ikävöimään häntä

intohimolla, jota hiukkasen sivistystä saanut työmies tuntee hienoa ja hänen luullakseen kallisarvoista koristetta kohtaan. Se oli ainoa romaani hänen elämässään. Hän olisi voinut naida hänet siinäkin tapauksessa, ett'ei hänellä olisi ollut soutakaan, pelkästään ihastuksesta omistaa hänet, ja kun hän vihdoinkin siksi rohkaistui, että uskalsi kosia, voitti todellisuus hänen unelmansa. Hän ei ainoastaan saanut Séverine mukana kymmenentuhatta frangia myötäjäisiä, vaan oli presidentti, joka nyttemmin oli ottanut eronsa, mutta pysyi Länsiradan yhtiön johtokunnan jäsenenä, vielä lisäksi ottanut hänet suojelukseensa, ja jo häidensä jälkeisenä päivänä oli hänet ylennetty alipäälliköksi Havren asemalla.

Nyt oli Roubaudin kärsivällisyys tykkänään lopussa. He olivat sopineet kohdataksensa toisensa kello kolmelta. Missä saattoi hän olla? Ei hän voisi uskotella häntä, että kokonainen päivä kuluisi kenkäparin ja kuuden paidan ostamiseen. Kulkiessaan uudelleen peilin ohi, huomasi hän, että hän rypisteli kulmiansa, ja että syvä ryppy näkyi hänen otsallaan. Havressa ei hän koskaan epäillyt häntä. Mutta Pariisissa hän kuvitteli mielessään kaikkia mahdollisia vaaroja, vehkeitä ja hairahduksia. Veri nousi hänen päähänsä. Hänestä tuli jälleen voimastaan tietämätön eläin ja hän olisi voinut kuristaa hänet sokean raivon vimmassa.

Ovi aukeni ja Séverine tuli näkyviin iloisena ja reippaana.

— Tässä olen... Luulit kai minun kadonneen?

Säteillen kahdenkymmenen viiden vuoden nuoruudesta näytti hän pitkältä, hoikalta ja hyvin notkealta. Ensi silmäyksellä ei hän ollut kaunis, sillä hänellä oli pitkulaiset kasvot ja voimakaspiirteinen suu, mutta hampaat olivat ihastuttavat. Mutta kun katseli häntä lähemmin, mieltä hänen omituisiin, suuriin sinisilmiinsä tuon runsaan, mustan tukan alla.

Kun hänen miehensä vastaamatta edelleen tarkasteli häntä, silmissä tuo neuvoton ilme, jonka hän niin hyvin tunsi, lisäsi hän:

— Oi, kuinka olen juossut... Voitko ajatella, oli aivan mahdoton löytää raitiotievaunua. En tahtonut kustantaa itselleni vaunuja ja juoksin sen vuoksi! Katso, kuinka minun on kuuma.

— Oh, minua et uskotakaan, vastasi hän kiivaasti, tulevasi suorapäätä Bon Marchésta.

Hän heittäytyi heti kuin sievä lapsi hänen kaulaansa ja asetti pienen soman, pyylevän kätensä hänen suulleen.

— Vaiti, ilkimys, vaiti...! Tiedäthän, että pidän sinusta.

Koko hänen persoonansa todisti sellaista vilpittömyyttä, että mies tunsi hänen pysyneen siveänä ja kunniallisena, ja hurjasti rakastuneena sulki hän hänet syliinsä. Siten kävi aina hänen epäluuloisuutensa lopuksi. Vaimo antautui hänelle, koska hän piti hyväilyistä. Hän antoi hänelle suuteloja, joihin hän ei vastannut. Mutta tämäkin, tämä toimeton, melkein tyttäreellinen mieltymys kuin suudessa lapsessa, jossa rakastajatar ei vielä ole herännyt, jätti kuitenkin häneen epämääräisen levottomuuden.

— Siinä tapauksessa olet kai pannut paljaaksi koko Bon Marchén?

— Kylläpä. Sinä saat kuulla... Mutta syökäämme ensin... Voi, kuinka olen nälissäni! Niin, se oli totta. Minulla on mukanani pieni lahja sinulle. Mutta pyydä ensin: Saanko minä pienen lahjan.

Hän nauroi hänelle päin silmiä ja piti oikeata kättään taskussa, jossa hän salasi jotakin.

— Pyydä kiltisti: Saanko minä lahjan.

Mies nauroi hyväntahtoisesti ja totteli.

Séverine oli ostanut hänelle veitsen sen sijaan, joka oli kadonnut neljätoista päivää sitten, ja jota hän kaipasi. Hän ihastui tuohon uuteen kauniiseen ja hyvään veitseen, jossa oli elehvantinluinen varsi ja välkkyvä terä. Hänen täytyi heti koetella sitä. Vaimo oli onnellinen hänen ilonsa vuoksi ja pyysi pilanpäiten souta, jott'ei heidän ystävyytensä loppuisi.

Hän oli mennyt miehensä luo akkunan ääreen, nojautui hänen olkapäähänsä ja seisoi siinä muutamia sekunteja, katsellen ulos tuon laajan asema-alueen yli.

— Ne ovat iloisia tyttöjä nuo Dauvergnen tytöt, sanoi Roubaud ja meni pois akkunan luota. Kuuletko, kuinka he takovat pianoa? Puhuin hetki sitten Henrin kanssa ja hän pyysi sanomaan terveisiä.

— Ruokaa, ruokaa! huusi Séverine.

Hän hyökkäsi muutamain sardiinien kimppuun ja hotkasi ne suuhunsa. Oli niin kauvan siitä kun he

olivat saaneet vähäisen ruo'an murun Mantesissa. Hän oli vallan hulluuntunut Pariisista, onnesta kulkea sen katukäytävillä ja hänessä oli oikea kuume asioihinsa Bon Marchén luona. Joka kevät tuhlassi hän siellä kaikki talvella tekemänsä säästöönpanot. Hän osti mieluummin kaikki sieltä, ja väitti säästävänsä, mitä koko matka tuli maksamaan. Minuutiksikaan herkeämättä syömästä, ei hän kyllästynyt siitä puhumaan. Hiukan vastahakoisesti tunnusti hän vihdoin punastuen, kuinka paljon hän oli pannut menemään; se nousi yli kolmensadan frangin.

— Kas hittoa, sanoi Roubaud ällistyneenä, sinäpä pukeudut hienosti, ollaksesi alipäälikön vaimo. Mutta sinunhan piti vain ostaa kuusi paitaa ja kengät.

— Voi, ystäväni, se oli niin tavattoman halpaa!... Palanen ihastuttavaa, juovikasta silkkiä! Tuollainen ihmeen aistikas pikku hattu; valmiita hameita koruommeltuine lenkuttimineen! Ja kaiken tämän sain ilman niin mitään. Havressa olisi saanut maksaa kaksi kertaa niin paljon... Saatpa nähdä, jahka tavarat tulevat kotiin!

Roubaud nauroi vihdoin, hän oli niin sievä tyytyväisyydessään ja rukoilevine, pelokkaine kasvojenilmeineen. Olihan sitäpaitsi jotakin ihastuttavaa tässä valmistamattomassa ateriassa näin kahden kesken ja se maistui niin hyvältä, paljon paremmalta, kuin jos he olisivat syöneet ravintolassa. Séverine, joka tavallisesti ei juonut muuta kuin vettä, poikkesi kerran tavastaan ja tyhjensi viinilasinsa sitä ajattelematta. Kun sardiinilaatikko oli syöty tyhjäksi, iskivät he piirakkaaseen tuolla kauniilla, uudella veitsellä. Se leikkasi niin hyvin, että oikein oli hauska sitä katsella.

— No miten kävi sinun asiasi? kysyi hän vihdoin. Tässä minä istun lörpöttelemässä, etkä sinä kerro, miten sinun on käynyt.

Hän toki seikkaperäisesti selkoa vastaanotosta liikennepäälikön luona. Voi, hän oli saanut aika lailla nuhteita. Hän oli puolustautunut: kertonut, miten se oli tapahtunut, ja että tuo pieni, herrasteleva aliprefekti oli itsepintaisesti tahtonut ottaa koiransa ensi luokan vaunuun, vaikka eräs toisen luokan vaunu oli varattu metsästäjiä ja heidän koiriansa varten, ja siitä aiheutuneesta sananvaihdosta. Päällikkö myönsi hänen ylipäänsä olevan oikeassa. Mutta varmaankin olisi hänet siirretty, ellei presidentti Grandmorin olisi häntä niin lämpimästi puolustanut.

Séverine keskeytti hänet silloin:

— Katsohan, teinpä oikein viisaasti siinä, että kirjoitin hänelle ja otin sinut mukaani käydessäni hänen luonaan tänä aamuna, ennen kuin sinun oli lähdettävä saamaan nuhteita... Tiesin kyllä, että hän päästäisi meidät pulasta.

— Niin, hän pitää sinusta paljon, jatkoi Roubaud, ja hänellä on pitkät käsivarret yhtiössä. Siitä näkee, mitä hyötyä siitä saa, että on kunnollinen virkamies! Kiitossanoja ei ole säästetty: minulla tosin ei ollut suurtakaan kykyä alunpitäen, mutta käyttäydyin hyvin, osoitin kuuliaisuutta ja päättäväisyyttä! Mutta ellet sinä olisi ollut vaimonani ja ellei Grandmorin sinun takiasi olisi käynyt puolelleni, olisi minun nyt käynyt nolosti ja minut olisi karkotettu jollekin pikkuasemalle.

Séverine tuijotti avaruuteen ja mutisi kuin itseksensä puhuen:

— Niin, niin, hänellä on pitkät käsivarret. Äänettömyys seurasi ja Séverine jatkoi tuijottamistaan, eikä syönyt enään. Hän palautti muistiinsa epäilemättä lapsuudenpäivänsä tuolla kaukana Doinvillen tilalla, neljä lieutä Rouenin ulkopuolella. Hän ei ollut milloinkaan nähnyt äitiänsä. Hänen isänsä, puutarhuri Aubry, kuoli, kun hän täytti kolmetoista vuotta, ja presidentti, joka jo oli leski, oli silloin ottanut hänet Berthe tyttärensä seuralaiseksi. Berthe, joka oli häntä kaksi vuotta vanhempi oli puolta vuotta myöhemmin, kuin hän, mennyt naimisiin pienen, kuivan ja keltaisen de Lachesnayen kanssa.

Mikäli hän saattoi muistaa presidenttiä, oli hän aina ollut kaltaisensa: tanakka ja vahvarakenteinen, varhain harmaantunut, säilyttäen jälkiä karheen tukkansa alkuperäisestä vaaleasta väristä, lyhyeksi leikattu parta leuvassa, mutta vailla viiksiä. Tuimat, siniset silmät ja suuri nenä antoivat noille neliskulmaisille kasvoille ankaran ilmeen, joka soveltui hyvin hänen töykeään olintapaansa ja siihen peljästykseseen, minkä hän sai aikaan kaikissa, jotka tulivat hänen läheisyyteensä.

Roubaudin täytyi korottaa ääntänsä ja uudistaa kysymyksensä kahdesti.

— No, mitä sinä ajattelet?

Hän säpsähti ja näytti sekä hämmästyneeltä, että pelästyneeltä.

— En mitään erityistä.

— Sinä et syö mitään, eikö sinun enään ole nälkä?

— On kyllä ... saatpa nähdä.

Séverine joi viinilasistansa ja söi sen piirakkaanpalasen, joka hänellä oli jäljellä lautasellaan. Mutta nyt tuli aika hälinä; he olivat syöneet kaikki leivät, eikä heillä ollut palastakaan jäljellä juuston kanssa syödäksensä. He kirkuivat ja nauroivat ja käänsivät kaikki mullin mallin, kunnes vihdoinkin Victoire eukon ruokakaapista löysivät kuivan leipäpalasen.

Heidän pahin nälkensä oli tyydytetty ja he söivät nyt hyvin hitaasti ja verkallensa ja leikkasivat juuston pieniksi palasiksi jatkaakseen aikaa. Heidän keskustelunsaakin oli keskeytymäisillään.

— Sepä totta; huudahti Roubaud, unhoitin kysyä sinulta... Miksi vastasit kieltävästi presidentin kutsuun tulla Doinvilleen?

Vaimo ei vastannut.

— Kuten tiedät, jatkoi Roubaud, en minä voinut nähdä mitään pahaa siinä matkassa. Olisin voinut järjestää asiani niin, että sinä olisit voinut viipyä siellä aina torstaihin asti. Meidän asemassamme ovat he meille tarpeen. Ei ole viisasta kieltäytyä heidän kohteliaisuusistansa, sitäkin vähemmin, kun epäämisesi näytti todella saattavan hänet pahoilensa... Miksi siis et tahtonut?

Séverine teki kärsimättömän eleen.

— En voi jättää sinua vallan yksinäsi.

— Se ei ole mikään syy... Niinä kolmena vuotena, mitkä olemme olleet naimisissa, olet kahdesti ollut Doinvilleessa, viikon kummallakin kertaa. Eihän sinua mikään olisi estänyt matkustamasta sinne vieläkin kerran.

Hän käänsi päänsä pois päin ja tuli yhä enemmän hämilleen.

— Ethän voine pakottaa minua tekemään sellaista, mikä tuntuu vastenmieliseltä.

Roubaud ojensi käsivartensa juuri kuin selittääkseen, ett'ei hän tahtonut pakottaa häntä mihinkään, mutta jatkoi kuitenkin:

— Sinä salaat minulta jotakin... Etkö pidä presidentistä, kun hän on siellä?

Séverine, joka tähän asti oli vastaillut hitaasti ja yksikantaan, tuli nyt kärsimättömäksi.

— Hän! Mikä sinuun nyt on mennyt?

Ja hän jatkoi lyhyin, hermostunein lausein. Häntä tuskin näkyikään. Hänellä oli yksikseen rakennus puistossa, jonka portti oli yksinäiselle tielle päin ja hän tuli ja meni, ilman että edes tiedettiin koska. Ei hänen oma sisarensakaan tietänyt milloinkaan varmaan, koska hän oli odotettavissa. Hän vuokrasi vaunut Barentinista ja ajoi illalla Doinvilleen ja saattoi siten kaikkien huomaamatta oleskella useampia päiviä rakennuksessaan. Eikä suinkaan hän siellä ketään häirinyt.

— Tulin ajatelleeksi häntä sen vuoksi, että sinä monta monituista kertaa olet maininnut, että te lapset pelkäsitte häntä vallan mielettömästi.

— Minä muistan sen niin hyvin. Kun olin pieni tyttö ja me leikimme lehtokujissa, niin menivät kaikki muut piiloon hänen tullessansa, yksinpä hänen tyttärensä Bertheikin, joka alituisesti pelkäsi saavansa toria. Mutta minä jäin tyynenä paikolleni, ja kun hän näki minun seisovan siinä nenä pystyssä ja hymyilevänä, taputti hän minua poskelle... Ja jälkeensä, kun olimme kuusitoistavuotiaita ja Berthe tahtoi saada jotakin, lähetti hän aina minut sitä pyytämään. Minä tein sen, enkä luonut katsettani maahan, vaikka kyllä tunsin, miten hän lävisti minut silmillään. Se ei minua vähäkään pelottanut, sillä minä olin niin varma siitä, että hän myöntäisi minulle kaikki, mitä toivoin!

Hän vaikenä ja sulki silmänsä. Hänen lämpimäin, paisuneiden kasvojensa yli näytti kulkevan pöyristys, kun hän itseksensä muisteli näitä menneitä päiviä.

— Niin, hän on kyllä ollut sangen kiltti sinua kohtaan, alkoi uudelleen Roubaud, joka oli syyttänyt piippunsa. Hän ei ole ainoastaan kasvattanut sinua kuin hienoa neitiä, vaan myöskin viisaalla tavalla hoitanut sitä vähää, mikä sinulla oli, ja lisännyt sitä, kun menimme naimisiin... Puhumattakaan siitä, että hän on luvannut jättää jälkeensä jotakin sinulle.

— Niin, mutisi Séverine, Droix-de-Maufrasin varrella olevan talon, tuon paikan, missä rautatie kulkee tilusten halki. Mutta siihen ei ole luottamista, sillä Lachesnayelaiset kyllä koettavat vaikuttaa häneen, ett'ei hän antaisi minulle mitään. Ja minä olen yhtä tyytyväinen siihen.

Hän oli lausunut viimeiset sanansa niin vilkkaasti, että mies hämmästyi, otti piipun suustaan ja katsoi hänen suurein, pyörein silmin.

— Sinäpä olet hauska. Sanotaan presidentillä olevan useampia miljooneja, ja mitäpä pahaa siinä olisi, jos hän testamentissaan muistaisi ristitytärtänsä? Se ei voisi hämmästyttää ketään ja silloin me saisimme asiamme hyvin järjestettyä.

Silloin pälkähti hänen päähänsä asia, joka sai hänen nauramaan.

— Sinä ehkä pelkää, että ihmiset uskovat sinun olevan hänen tyttärensä? Kuten tiedät kerrotaan presidentistä kylläkin kauniita asioita, vaikka hän näyttää niin jäykältä ja ankaralta.

Séverine syöksähti ylös aivan hurjana ja kasvoiltaan tulipunaisena, sinisissä silmissään peljästyksen ja hämmingin ilme.

— Hänen tyttärensä, hänen tyttärensä!... Et saa laskea leikkiä tuolla tapaa! Voinko minä olla hänen tyttärensä? Olenko hänen näköisensä?... Olkoon tämä kylliksi, puhukaamme jostakin muusta. En tahdo matkustaa Doinvilleen, koska en tahdo; tahdon mieluummin palata sinun kanssasi Havreen.

Juuri kuin rauhoittuakseen täydellisesti, ennen kun alkaisi hiukan siivota jälkiänsä huoneessa, meni hän takaisin akkunan luo. Mies pani pois veitsen ja piipun ja seurasi perässä sinne. Hän sulki vaimonsa syliinsä, nojasi leukaansa hänen olkapäähänsä ja kallisti päätänsä hänen päätänsä vastaan. Liikkumattomina katselivat he ratapihalle.

Vähitellen, sanomatta mitään, tuli Roubaud hänen lämpimän, nuoren ruumiinsa hurmaamana yhä lähemmäksi ja hyväilevämmäksi. Hän vei hänet pois akkunan luota ja alkoi intohimoisesti suudella häntä.

— Ei, ei, päästä minut, mutisi Séverine.

Hänen verensä kiehui, tuntui siltä kuin kaikki olisi häntä juovuttanut: ruoka ja viini, kuumeiset kävelyt Pariisin kaduilla, liiallinen kuumuus huoneessa. Ja kuitenkin osoittautui hän vastahakoiseksi, asettui vastarintaan, liikutettuna ja peljästyneenä syystä, jota hän ei olisi voinut selittää.

— Ei, ei, minä en tahdo.

Tulipunaisena kasvoiltaan piteli mies häntä kiinni karkeilla, voimakkailla käsillään. Hän olisi voinut murskata hänet. Hän voisi tulla hulluksi, ei milloinkaan ollut hän tuntenut vaimoansa niin hehkuvaksi, niin lihallisen himoittavaksi. Séverinen mustat hiukset tummina heijastuivat hänen muuten niin tyynistä, tummansinisistä silmistään ja uhkea, veripunainen suu erosi silminnähtävästi noista suloisista, pyöreistä kasvoista. Hän ei enään tuntenut tätä naista. Miksi kieltäytyi hän?

— Ei, ei. Minä pyydän sinua, anna minun olla!... Minä en tiedä, mitä se on, mutta pelkkä ajatuskin tukahuttaa minut. Se ei olisi onneksi.

Molemmat istuivat nyt sängyn reunalla. Roubaud pyyhki kädellä kasvojaan, kuin olisi hän tahtonut karkoittaa tuon tuiman polton. Nähdessään hänet jälleen tyynenä, nojauti Séverine ystävällisesti häntä vastaan, painoi suudelman hänen poskelleen; hän tahtoi näyttää joka tapauksessa pitävänsä hänestä paljon. He olivat tointuaksensa hetkisen puhumatta. Mies oli jälleen tarttunut hänen vasempaan käteensä ja leikki vanhalla kultasormuksella, kultaisella käärmeellä pienine, punatimanteista valmistettuine päineen, jota hän kantoi samassa sormessa, kuin vihkisormustakin. Mies muisti hänen aina kantaneen sitä siinä.

— Pikku käärmeeni, sanoi Séverine tahtomattansa ja uneksien, luullen hänen katselevan sormusta ja tuntien vastustamatonta puhumisen tarvetta.

— Hän antoi sen minulle Croix-de-Maufrasissa, kun täytin kuusitoista vuotta.

Roubaud kohotti hämmästyneenä päätään.

— Kuka antoi? Presidenttikö?

Miehensä katsoessa häneen hän säpsähti ja heräsi äkisti. Hän tunsi poskiansa jäätävän. Hän koetti vastata jotakin, mutt'ei keksinyt mitään; hän oli kuin halvattu.

— Mutta, jatkoi Roubaud, sinä olet aina sanonut saaneesi sormuksen äitisi jälkeen.

Séverine olisi vielä voinut ottaa takaisin, mitä hän huomaamattaan oli päästänyt suustaan. Hänen olisi tarvinnut vain nauraa tai näytellä hajamielistä. Mutta hän oli ajattelemattoman itsepitäinen.

— Hyvä ystäväiseni, en milloinkaan ole sanonut, että olen saanut sormuksen äitini jälkeen.

Roubaud katsoi häneen tuimasti ja kalpeni samassa.

— Mitä? Etkö ole milloinkaan sanonut niin? Olethan sanonut sen vähintäänkin kaksikymmentä kertaa... Ei siinä ole mitään pahaa, että presidentti on antanut sinulle sormuksen. Hän on antanut sinulle paljon muuta. Mutta minkä vuoksi olet pitänyt sen salassa? Miksi olet valehdellut ja sen sijaan puhunut äidistäsi?

— En ole maininnut äitiäni; rakas ystävä, sinä erehdyt!

Hän teki tyhmästi, ollessaan niin itsepäinen. Hän ymmärsi olevansa hukassa, että mies luki selvästi hänen sisimmästään, ja hän olisi tahtonut peruuttaa, mitä oli sanonut, mutta nyt se oli liian myöhäistä, hän tunsikin kasvojensa vääristyvän ja että koko hänen persoonansa ilmaisi vasten hänen tahtoaan rikoksen tunnustamista. Poskien kylmyys oli levinnyt yli koko kasvojen ja hänen huulensa värähteli hermostuneesti. Roubaud sitävastoin oli hirvittävän näköinen, hän oli äkisti tullut niin punaiseksi, että olisi voinut luulla veren halkaisevan suonet; hän tarttui vaimonsa ranteeseen, tuijotti häntä läheltä, paremmin voidakseen hänen hämmästyneistä ja peljästyneistä silmistään lukea sen, mitä hän ei ääneensä lausunut.

— Kuolema ja helvetti, änkytti hän.

Séverine rupesi pelkäämään, pani kätensä kasvojen eteen, aavistaen, että mies löisi häntä. Vähäinen, merkityksetön pikkuasia, erään sormusta koskevan valheen unhoittaminen oli pari sanaa vaihdettua täydellisesti paljastanut hänet. Minuutin kuluttua heitti Roubaud hänet työntämällä poikkipuolin sänkyyn ja alkoi lyödä häntä. Niiden kolmen vuoden kuluessa, mitkä he olivat olleet naimisissa, ei hän ollut antanut hänelle pienintäkään lyöntiä, mutta nyt ruhjoi hän häntä sokeassa, törkeässä katkeruudessaan.

— Kirottu lutka; sinä olet ollut ... sinä olet ollut ... vanhan, elähtäneen ukon — rakastajattarena.

Hän sähisi suustaan nuo sanat, käheänä katkeroitumisesta. Hän kuuli vain, kuinka vaimo vastasi: ei! Se oli ainoa, mitä hän osasi sanoa puolustukseksi; hän kielsi, jott'ei mies ottaisi häntä hengiltä. Tämä itsepintainen pysyttelemine valheessa teki Roubaudin vihdoin aivan mielettömäksi.

— Tunnusta!

— En, en!

Hän tempasi Séverine ylös ja tuki häntä käsivarsillansa, jott'ei hän vaipuisi alas ja koettaisi suojella kasvojaan peitolla. Hän pakotti vaimonsa katsomaan häntä suoraan silmiin.

— Tunnusta!

Mutta Séverine liukui pois, pääsi irti ja aikoi juosta ovelle. Mutta yhdellä hyppäyksellä oli hän jälleen hänen kimpussa ja löi hänet kumoon, niin että hän kaatui pöydän viereen. Roubaud heittäytyi hänen viereensä ja tarttui hänen tukkaansa. He olivat niin liikkumattomina silmänräpäyksen, ja tämän kamalan vaitiolon aikana kuului Dauvergne-neitien soitto ja laulu. Näiden meluava pianonsoitto oli onneksi häivyttänyt heidän kamppailustaan lähteneen äänen kuulumattomiin.

— Tunnusta, että olet ollut hänen rakastajattarenaan.

Hän ei enään uskaltanut kieltää, eikä sen vuoksi vastannut mitään.

— Tunnusta, taikka lyön sinut kuoliaaksi!

Séverine luki selvästi hänen silmistään, että hän voisi tappaa hänet. Kaatuessaan oli hän nähnyt veitsen avoimena pöydällä; ja hän näki vieläkin edessään tuon välkkyvän terän ja luuli Roubaudin ojentavan kätensä ottaaksen veitsen. Hän tunsikin pelon itseään herpaisevan ja oli valmis tyytymään kaikkeen, kunhan tästä vaan tulisi loppu.

— No niin, se on totta, anna minun nyt mennä.

Tämä tunnustus, jota mies oli niin kiivaasti vaatinut, vaikutti kuin lyönti vasten hänen kasvojaan; se oli hänen mielestään jotakin niin mahdotonta, niin ennen kuulumatonta. Hän ei ikinä olisi voinut ajatellakaan tuollaista riettautta. Hän tarttui hänen päähänsä ja kolhi sitä pöydänjalkaan. Séverine ponnisteli vastaan ja hän laahasi häntä tukasta huoneen poikki tuoleja ja kaikkia vastaan. Läähättäen ja hammasta purren raivosi hän hurjasti ja mielettömästi. Hän oli työntänyt pöytää, niin että kamiini oli ollut kaatumaisillaan. Kun he hengähtivät, tylstyneinä ja hengästyneinä tämän hirveän kohtauksen jälkeen olivat he jälleen lähellä sänkyä, vaimo nurinniskoin permannolla, mies alaspäin kumartuneena

ja pitäen häntä kiinni olkapäistä; molemmat ähkien. Mutta heidän yläpuolellaan jatkui soitto ja kuului tuo nuorekkaan selkeä nauru.

Äkisti Roubaud tempasi Séverinen ylös ja pukkasi hänet sängynlaitaa vastaan. Ollen yhä polvillaan ja kumarassa hänen ylitsensä, sai hän vihdoin puhelajansa takaisin. Hän ei enään lyönyt häntä, hän kiusasi häntä kysymyksillään, johon häntä kannusti sammumaton tarve saada tietää kaikki.

— Lutka! Sinä olet ollut hänen rakastajattarenaan... Sano se uudelleen, sano uudelleen... Kuinka vanha olit silloin?

Séverine oli aivan äkisti tyrskähtänyt itkuun, eikä voinut nyyhkytyksiltä vastata.

— No, perkele soikoon, tahdotko vastata!...

Mitäpä hyödyttikään enään tenätä vastaan? Mies olisi karkeilla käsillään voinut repiä sydämen hänen ruumiistaan. Kuulustelun jatkuessa kertoi hän kaikki, niin masentuneena häpeästä ja pelosta, että hänen hiljaa kuiskatut sanansa tuskin kuuluivat. Mustasukkaisuuden julmien tuskien ärsyttämänä tunsin hän katkeruuden ja kärsimyksen itseään repelevän, kuullessaan näitä pakollisia tunnustuksia. Hän ei luullut koskaan saavansa tietää tarpeeksi ja pakoitti hänen puuttumaan vielä enemmän yksityiskohtiin, lausumaan sanottavansa vieläkin selvemmin. Nyrkki uhkaavasti kohotettuna lyömään uudelleen, jos hän vaikenisi, kuunteli hän tuskaisena, pitäen korvansa aivan lähellä tuon onnettoman naisen huulia.

Koko Doinvillessa kulunut aika, lapsuus, nuoruus tarkasteltiin. Ajatteliko presidentti häntä jo ottaessaan hänet puutarhurin kuoltua huostaansa ja kasvatuttaessaan hänet yhdessä tyttärensä kanssa? Ihan varmaan oli se jo alkanut siihen aikaan, kun muut tytöt pakenivat leikeistään, milloin hän tuli näkyviin, jota vastoin hän hymyillen ja pää kenossa odotti, että presidentti ohitse kulkiessaan taputtaisi häntä poskelle. Ja myöhemmin, kun hän rohkeni katsoa presidenttiä suoraan kasvoihin, milloin hänellä oli jotakin sanomista, ja kun hän sai toimeen kaikki mitä halusi, eikö hän silloin ollut tuntenut valtaansa ja eikö hän silloin ollut halukas kohteliaisuuksille, joita hänelle lateli tämä muuten niin arvokas ja ankara tytöstelijä?

Läähättäen kysyi Roubaud:

— No, kuinka vanha olit silloin? Vastaa!

— Puolen seitsemättätoista vuotias.

— Valehtelet.

Séverine kohautti olkapäitänsä, lopen uupuneena ja masentuneena. Herra paratkoon, miksipä hän valehtelisikaan!

— No, missä tapahtui se ensi kerran?

— Croix-de-Maufrasissa.

Roubaud epäröi hetkisen, hänen huulensa värähtelivät ja silmänsä iskivät tulta.

— Minä tahdon, että kerrot kaikki.

Hän pysyi vaiti. Mutta kun mies kohotti nyrkkinsä, sanoi hän:

— Sinä et usko minua.

— Sano kuitenkin.

Hän tahtoi tietää kaikki, hän alentui lausumaan mitä raa'impia sanoja ja kysymyksiä. Séverine ei avannut huuliansa, vaan vastasi myöntävillä ja kieltävillä eleillä. Kentiesi he molemmat tuntisivat lohdutusta, sittenkun hän olisi tunnustanut kaikki. Mutta yksityiskohdat, joiden hän luuli tekevän asian viattommaksi, kiusasivat miestä vielä enemmän. Tämä hänen yhteytensä vanhan, elähtäneen maailmanmiehen kanssa tuntui Roubaudista pelkältä mädännäisyydeltä ja haavoitti hänen sisintä olemustansa mustasukkaisuuden myrkytetyillä tikareilla. Nyt oli kaikki ohitse, nyt oli elämä hänestä mahdotonta, aina tulisi hän muistamaan tämän riettauden.

Nyyhkytykset repelivät hänen rintaansa.

— Se on liian paljon ... se on mahdotonta!

Mutta äkisti tarttui hän vaimoonsa ja ravisti häntä kiivaasti.

— Herran nimessä sitten, minkä vuoksi tulit kanssani naimisiin? Etkö ymmärrä kuinka halpamaisesti

olet minua pettänyt? Moni nainen istuu vankilassa paljoa vähemmästä... Sinä halveksit minua silloin... Miksi tulit kanssani naimisiin?

Séverine teki epämääräisen eleen. Tiesikö hän sen nyt niin tarkoin? Avioliitto Roubaudin kanssa teki hänet onnelliseksi, koska hän toivoi sen kautta pääsevän tuosta toisesta. On olemassa niin paljon sellaista, jota ei tahdottaisi tehdä ja kuitenkin tehdään, koska se on viisainta. Ei, hän ei rakastanut miestänsä, mutta karttoi sanoa hänelle, että ellei tuota juttua olisi ollut olemassa, ei hän milloinkaan olisi suostunut rupeamaan hänen vaimokseen.

— Hän tahtoi kai saada sinut sijoitetuksi johonkin? Ja hän sai käsiinsä, hyvänlaitaisen naudan... Hän tahtoi saada sinut sijoitetuksi johonkin, voidakseen jatkaa. No, sen te luonnollisesti molemmat teitte kernaasti, kun olit siellä vierilemassa? Senkö vuoksi hän otti sinut mukaansa?

Hän tunnusti jälleen elkeellä.

— Ja senkö vuoksi hän pyysi sinua mukaansa tälläkin kertaa? Ja tämä sikamaisuus olisi alkanut uudelleen. Eikä siitä tule loppua, ellen minä väännä niskoja sinun.

Hän ojensi vapisevat kätensä hänen kaulaansa kohden. Mutta tällä kertaa Séverine teki kapinan.

— Nyt olet väärässä. Minähän kieltäydyin sinne menemästä. Muista, että sinä tahdoit lähettää minut sinne, ja että se harmitti minua... Näethän, ett'en tahdo jatkaa. Se oli loppunut, loppunut ainiaaksi.

Roubaud tunsu itsessään, että vaimo puhui totta, mutta se ei tuottanut hänelle mitään lohdutusta. Se, mikä Séverinen ja tuon ihmisen välillä oli tapahtunut, oli auttamaton, ja hän kärsi kauheasti, kun ei kyennyt tekemään sitä tekemättömäksi. Hellittämättä käsiänsä lähensi hän kasvojansa hänen kasvoihinsa; oli, kuin olisi hän tahtonut vaimonsa pienistä, sinisistä silmistä löytää kaiken, mitä tämä oli tunnustanut.

— Punaisessa huoneessa Croix-de-Maufraisissa, mutisi hän, juuri kuin tuskallisen näyn valtaamana... Minä tunnen sen, akkuna rautatielle päin, sänky sen kohdalla. Se tapahtui siis siinä huoneessa... Nyt ymmärrän hänen puheensa siitä, että hän antaisi talon sinulle perinnöksi. Olet sen ansainnut. Ei ollut liikaa, että hän vartioitsi sinun rahoja ja antoi sinulle myötäjäiset. Tuomari, miljoonainomistaja, niin arvossa pidetty, niin sivistynyt, niin korkeassa asemassa oleva. Siitä voi ihan tulla hulluksi. Oliko hän sinun isäsi?

Séverine nousi nyt vaivalloisesti seisalleen. Hän työnsi Roubaudin syrjään tavattomalla voimalla siihen nähden, että hän oli niin heikko ja masentunut.

— Ei, ei, kaikkea näitä tahdot, vaan ei sitä, vastusti hän kiivaasti!... Lyö minua, tapa minut... Mutta sinä valehtelet, jos sanot niin.

Roubaud piti yhä hänen kättään omiensa välissä.

— Tiedätkö jotakin siitä? Sinä epäilet sitä itse ja sentähden tulet niin liikutetuksi.

Kun Séverine irroitti kätensä, tunsu mies sormuksen, tuon pienen, punatimanttipäällä varustetun kultakäärmeen, joka oli hänen sormessaan. — Roubaud tempasi sen irti ja astui uudessa raivonpuuskassa korollaan sen päälle. Sitten käveli hän ääneti liikutettuna edestakaisin huoneessa. Vaimo oli vaipunut vuoteen laidalle ja tuijotti häneen suurilla silmillään. Syntyi pitkä, kauhea äänettömyys.

Roubaudin raivo ei tahtonut talttua. Heti kun se näytti alkavan hiukan vähentyä, palasi se suurin, vielä hillitsemättömin lainein, jotka tempasivat hänet huimaten mukaansa, juuri kuin juopumuksessa. Kadottaen kaiken itsensähillitsemiskykynsä, syöksyi hän edestakaisin huoneessa, hurjan intohimon, kaikkien pieksevien tuulenpuuskien heiteltävänä ja ainoastaan tuntien tarvetta saattaa se villipeto rauhoittumaan, joka ulvoi hänen sisimmässään. Tämä oli puhtaasti ruumiillinen, välitön tarve, kostonhimo, joka raivosi hänessä, eikä tulisi jättämään häntä rauhaan, ennen kun hän olisi tyydyttänyt sen.

Keskeyttämättä kävelemistään, löi hän ohimoonsa ja änkytti tuskaisesti:

— Mitä pitää minun tekemän?

Koska hän ei ollut tappanut vaimoansa heti, ei hän sitä nytkään tulisi tekemään. Pelkuruutensa, että antoi hänen elää, katkerointi häntä vielä enemmän, sillä se oli pelkurimaista. Hän oli jättänyt hänet kuristamatta sen vuoksi, että vielä oli heikko tuon lutkan suhteen. Mutta siihen hän ei voinut mukautua, että pitäisi hänet edelleen luonansa. Ajaisiko hän siis Séverinen pois, heittäisikö hänet kadulle, olisiko milloinkaan enään tapaamatta häntä? Hänet valtasi jälleen tuska ja inho, kun hän tunsu, ett'ei tulisi

tekemään edes sitä. Mitä oli siis tehtävissä? Hän ei siis voinut muuta, kuin tyytyä inhoonsa ja ottaa hänet mukaansa kotiin Havreen ja jatkaa tyyntä yhdyselämänsä hänen kanssaan, niin kuin ei mitään olisi tapahtunut. Ei, ei! Mieluummin kuolema, kuolema molemmille, nyt heti! Viheliäisyytensä valtasi hänet niin syvästi, että hän raivoissaan huusi vieläkin äänekkäämmin:

— Mitä pitää minun tekemän?

Séverine, joka yhä istui vuoteella, seurasi häntä suurin, ihmettelevin silmin. Tuolla tyyneellä, toverillisella mieltymyksellä, jota hän tunsi miestänsä kohtaan, hän jo tunsi säälivänsä hänen määrätöntä tuskaansa. Hän olisi antanut anteeksi hänen raakuutensa ja lyöntinsä, ellei häntä olisi niin hämmästyttänyt tämä miehen hurja tunteidenpurkaus, eikä hän ollut vielä tointunut tästä hämmästyksestä. Hän, joka vastustelematta ja oppivaisna oli varsin nuorena mukautunut ukon mielitekoon ja myöhemmin antanut sioittaa itsensä, ainoastaan saadakseen asiat järjestykseen, ei voinut käsittää tuollaisia mustasukkaisuuden purkauksia vanhojen hairahdusten takia, joita hän vielä lisäksi katui. Hänessä oli aistillisuus tuskin herännyt ja puoleksi asioita tietämättä sekä kaikesta huolimatta viattomana ja kilttinä tyttönä katsoi hän mieheensä, kun tämä raivoissaan kulki edestakaisin, samalla tapaa kuin olisi hän katsellut sutta ja jonkin muun laatuista eläintä. Mikä häntä vaivasi? Eivätpä monet olisi noin kovin suuttuneet niin vähästä. Eniten häntä peljästyi tunne siitä, että villipeto, jonka olemassaoloa hän kuluneiden kolmen vuoden aikana oli epäillyt sen kumean karjunnan perusteella, nyt oli päässyt valloilleen, raivoisana ja puremaan valmiina. Mitä olisi hänen sanottava onnettomuuden ehkäisemiseksi?

Joka kerta kun Roubaud kääntyi ympäri, tuli hän lähelle vaimoansa. Kun hän nyt tuli jälleen, rohkaisi Séverine mielensä ja puhutteli häntä.

— Ystäväni, kuulehan...

Mutta hän ei kuunnellut hänen puhettansa, vaan läksi huoneen toiseen päähän, kuin myrskyn ajelema oljenkorsi.

— Mitä pitää minun tekemään? Mitä pitää minun tekemän?

Séverine tarttui vihdoinkin hänen ranteeseensa ja pysäytti hänet hetkiseksi.

— Ystäväni, minähän kieltäydyin matkustamasta sinne... En olisi enää milloinkaan matkustanut sinne! En milloinkaan! En koskaan enää... Sinua yksin minä rakastan. Hän rupesi hyväilemään, veti Roubaudin luokseen ja kohotti huulensa, jotta tämä suutelisi häntä. Mutta vaivuttuaan hänen viereensä työnsi mies hänet pois luotansa, tehden kauhua ilmaisevan liikkeen.

— Kas niin vaan, nyt sinä olet myöntöväinen... Äsken olin sinusta vastenmielinen... Ja nyt. Koetat uudelleen saada minut valtaasi, saada minut oikein sidotuksi... Mutta minä tunnen, kuinka se myrkyttäisi vereni.

Häntä pöyristytti tuo houkutteleva ajatus heittäytyä Séverinen syliin, ja sielun synkästä yöstä ja hänen verta vuotavasta, saastuneesta mieliteostansa nousi luulo kuoleman välttämättömyydestä.

— Ellen tahdo kuolla siitä, että edelleen eläisin yhdessä sinun kanssasi, täytyy minun sitä ennen tappaa tuo toinen... Minun täytyy se tehdä. Minun täytyy ottaa hänet hengiltä.

Nousten seisalleen toisteli hän tätä äänekkäästi, kuin olisi tämä päätös antanut hänelle takaisin rauhan. Ääneti ja hiljaa meni hän pöydän luo ja katseli veistä, joka oli siinä avattuna. Hän pani sen koneentapaisesti kiinni ja pisti taskuunsa. Heiluttaen käsivarsiansa ja katsellen kauvas avaruuteen seisoi hän samassa paikassa ajatuksiinsa vaipuneena. Hänen otsaansa ilmestyi kaksi suurta ryppyä, mitkä synnytti ajatus esteistä, joita hän ei voinut voittaa. Helpommin keksiäkseen jonkun keinon hän asettui akkunaan, minkä oli avannut ja koetti vilvoittaa kasvojansa kylmässä ilta-ilmassa. Séverinen valtasi uudelleen pelko; hän nousi ja asettui miehensä taakse, koettaen arvata, mitä tässä kovassa pääkallossa liikkui; mutta hän ei uskaltanut tehdä Roubaudille ainoatakaan kysymystä.

Kun Roubaud kääntyi ympäri, oli jotakin raakamaista ja taipumatonta hänen kasvoissaan; oli kuin olisi alkava pimeys luonut varjonsa niiden yli. Hän oli tehnyt suunnitelman ja tehnyt päätöksensä. Hän katsoi kukkuvaan kelloon ja sanoi ääneensä:

— Kahtakymmentä minuuttia yli viiden.

Häntä ihmetytti, ett'ei kello ollut enempää; tuskin oli tunti kulunut ja niin paljon oli tapahtunut sinä aikana. Hän olisi saattanut luulla, että he olivat repineet toisiaan viikkokausia.

— Kahtakymmentä minuuttia yli viiden, silloinpa meillä on hyvää aikaa.

Séverine, joka ei uskaltanut kysyä häneltä mitään, seurasi häntä lakkaamatta hätääntynein katsein. Hän näki hänen kurkistavan kaappiin ja poimivan esille paperia, mustepullon ja kynän.

— Tässä on! Kirjoita!

— Kenelle sitten?

— Hänelle... Istuudu!

Kun Séverine itsetiedottomasti peräytyi tuolin luota, vaikk'ei tietänyt, mitä mies aikoi käskää, vei Roubaud hänet takaisin sinne ja pakotti istuutumaan pöydän ääreen niin pontevasti, että hän jäi istumaan.

— Kirjoita... "Matkustakaa tänä iltana pikajunalla kuusi ja kolmekymmentä ja näyttäytykää vasta Rouenissa".

Séverine piteli kynää, mutta käsi vapisi ja yhä suuremmaksi kävi hänen pelkonsa sen tuntemattoman kuilun suhteen, joka avautui hänen eteensä näissä kahdessa yksinkertaisessa rivissä. Hän rohkeni rukoillen katsoa mieheensä.

— Ystäväni, mitä aijot tehdä... Pyydän sinua selittämään sen minulle...

Roubaud toisti lujalla, taipumattomalla äänellä: Kirjoita, kirjoita.

Katsoen vaimoansa silmiin, ilman vihaa, ilman suuria sanoja, mutta taipumattomuudella, joka nöyryytti ja masensi tämän, lausui hän:

— Saat nähdä, mitä tulen tekemään... Ja kuulehan: Minä tahdon, että sinä olet osallisena siinä, mitä aijon tehdä. Jos meidän kerran täytyy vetää yhtä köyttä, niin siitä tulee luja side meidän välillemme.

Hänen sanansa kauhistuttivat Séverineä ja hän vetäytyi takaperin.

— Ei, ei, minä tahdon tietää... En kirjoita ennen.

Roubaud ei viitsinyt vastata, vaan tarttui hänen pieneen, hentoon lapsenkäteensä ja puristi sitä rautanyrkissään kuin ruuvipihdissä, niin että se olisi voinut musertua. Tuskan keralla hän puristi tahtonsa Séverinen tahtoon; vaimo kirkasi; kaikki hänessä murskaantui; hän myöntyi, eikä voinut enään ponnistella vastaan. Hän ei saanut mitään tietää, ja hempeässä voimattomuudessaan hän saattoi ainoastaan totella, olipa sitten kysymyksessä kuolema taikka rakkaus.

Ja kovasti voimiaan ponnistaen hän kirjoitti kivistäväällä käsirukallansa.

— Hyvä on, teit kiltisti, sanoi Roubaud, saatuaan kirjeen. Siivoa nyt täällä hiukkasen... Minä tulen sinua noutamaan.

Hän oli nyt niin levollinen, solmisi kaulaliinansa peilin edessä, otti hattunsa ja lähti. Séverine kuuli, miten hän sulki oven kaksinkertaisella lukolla ja otti avaimen mukaansa. Tuli yhä pimeämpi. Séverine jäi istumaan ja kuunteli tarkkaavaisuuttaan jännittäen kaikkia ulkoa tulevia ääniä.

Kun kello oli neljännestä yli kuuden, tulla porhalsi Havreen menevään pikajunaan kuuluva veturi esiin Port de l'Europesta ja kytkettiin junan eteen. Itse junasillan katon alla oli niin ahdasta, että juna seisoi sen ulkopuolella erään laiturin vieressä, joka kapean satamamerkin tavoin ulkoni sysimustaan pimeyteen, missä muutamat kaasulyhdyt radan varrella loistivat kuin talikynttilät. Rankkasade oli äsken laannut ja jättänyt jälkeensä jääkylmän kosteuden.

Kaikki tämä tuntui joltakin yhtä valtavalta kuin hirvittävältä; se oli läpimärkänä vedestä, siellä täällä veripunaisia tulipilkkuja, epämääräisiä ääriviivoja läpinäkymättömistä ainejoukkioista, yksityisistä vetureista ja vaunuista, junien jäännöksistä, jotka oli jätetty raiteille. Ja tämän varjojen järven syvyydestä kuului hälinää ja kohinaa: jättiläsmäisiä, kuumeisesti läähättäviä hengähdyksiä, vihellyksiä, jotka muistuttivat raiskattujen naisten vihlovia huutoja, etäisiä vaikeroivia torventoitotuksia ja kaiken tämän keskellä lähikatujen melu. Äänekkäästi jaettiin käskyjä yhden vaunun kytkemisestä entisten lisäksi.

Kahtakymmentä minuuttia yli kuuden Roubaud ja Séverine tulivat. Viimeksimainittu oli sivumennen jättänyt avaimen Victoire eukolle, ja Roubaud jolla oli hattu takaraivolla, ahdisteli häntä ja oli levoton ja kiivas, kuin ainakin herra, joka on saanut varrota rouvaansa. Vaimolla sitävastoin oli tiheä harso silmillä ja hän näytti hyvin epävarmalta ja kuin olisi hän aivan lopen uupunut. Matkustajain jono täytti asemasillan ja he liittyivät siihen ja kulkivat junan vieressä, etsien tyhjää ensimmäisen luokan vaunua. Kulkuradalla tuli yhä eloisampaa, asemamiehiä tuli vetäen matkatavaravaunuja, eräs tarkastaja koetti tehdä tilaa suurilukuiselle perheelle, ja merkkilyhty kädessä tarkasti aliratamestari vaunujen

yhteenkytkemistä. Roubaud äkkäsi vihdoon tyhjän vaunun, johon hän aikoi käskää Séverinen nousta, kun hänet huomasi asemapäällikkö Vandorpe, joka käveli ensimmäisen kaukoliikenneapulaaisensa Dauvergnen kanssa, molemmat kädet selän takana ja katsellen vaunujen yhteenkytkemistä. Tervehdiin ja pysähdyttiin juttelemaan. Aluksi tuli puhe aliprefektin kanssa sattuneesta asiasta, joka oli päättynyt yleiseksi tyytyväisyydeksi. Sitten pohdittiin erästä Havressa samana aamuna tapahtuneesta onnettomuudesta, josta sähkösanoma oli saapunut: eräässä veturissa, Lisonissa, joka torstaisin ja lauantaisin kuljetti pikajunaa kuusi ja kolmekymmentä, oli veivitanko katkennut junan juuri saapuessa ratapihalle. Korjauksen takia veturinkuljettaja, Jacques Lantier, joka oli kotoisin samalta paikkakunnalta kuin Roubaud, ja hänen lämmittäjänsä, Pecqueux, Victoire eukon mies, saivat vapautta pariksi päiväksi.

Séverine odotti vaununoven ulkopuolella, kun taas hänen miehensä näytti hyvin ujostelemattomalta ja huolettomalta keskustellessaan noiden molempain herrain kanssa, jutteli ja nauroi äänekkäästi. Nuori Henri Dauvergne, joka seurasi junaa ylikonduktöörinä, oli tuntenut Séverinen harsosta huolimatta ja äkillisellä liikkeellä vienyt hänet syrjään, niin ett'ei avoinna oleva ovi saanut häntä nyhjäätä. Hän pyysi Séverineltä hymyillen ja hyvin kohteliaasti anteeksi ja ilmoitti, että vaunu oli aijottu eräälle yhtiön johtokunnan jäsenelle, joka oli sitä pyytänyt puolta tuntia ennen junan lähtöä. Séverine naurahti hermostuneesti ilman mitään nähtävää syytä ja ylikonduktööri riensi hyvin ihastuneesti takaisin virkatoimiinsa; hän oli näet usein sanonut itselleen, että Séverinestä voisi tulla hyvin miellyttävä rakastajatar.

Rautatienkello näytti kahtakymmentä seitsemää minuuttia yli kuuden. Vielä puuttui kolme minuuttia. Roubaud, joka asemapäällikön kanssa jutellessaan kaukaa oli pitänyt odotussalin ovia silmällä, läksi nyt aivan äkisti hänen luotaan ja palasi Séverinen luo. Mutta vaunut olivat siirtyneet paikoiltaan ja heidän täytyi kulkea muutamia askeleita päästäkseen tyhjään vaunuun. Hän tönkkäsi vaimoansa ja pakotti voimakkaalla kädenpuristuksella hänet nousemaan ylös, kun hän tuskallisesta myöntäväisyydestään huolimatta vaistomaisesti katsoi ympärilleen nähdäkseen, mitä oli tekeillä.

Eräs matkustaja oli myöhästynyt. Hän kantoi ainoastaan matkahuopaa, oli nostanut suuren sinisen päällystakkinsa leveään kauluksen pystyyn ja painanut pyöreän hattunsa niin alas otsalle, että noiden liekuttavien kaasuliekkien valossa ei kasvoista näkynyt muuta, kuin vähän valkoista partaa. Vaikka matkustaja nähtävästi halusi, ettei häntä nähtäisi, menivät Vandorpe ja Dauvergne lähemmäksi ja kulkivat hänen perässään. Mutta vasta kolmen vaunun päässä siitä, varatun vaunun luona, johon hänellä oli kova kiire päästä, tervehti hän heitä. Se oli hän. Séverine vaipui vapisten eräälle penkille, mutta riemuiten puristi Roubaud kovasti hänen käsivarttaan; nyt oli hän varma siitä, että voisi panna suunnitelmansa toimeen.

Alipäällikkö kohotti nyt lyhtyänsä, jotta veturinkuljettaja tiedustelisi, oliko rata selvä. Kaksi vihellystä kuului ja vaihteen luona oleva punainen valo vaihtui valkoiseen. Matkatavaravaunun ovella odotti konduktööri lähtömääräystä, minkä hän sitten toisti. Veturinkuljettaja antoi vielä pitkän ilmoitusmerkin, avasi järjestimen ja päästi irti. Juna lähti liikkeelle. Aluksi oli liikunta huomaamatonta, mutta sitten vierii juna matkoihinsa. Se liukui Port de l'Europen alitse Batignolles-tunneliin. Junasta, joka juuri kuin vuosi verta avoimista haavoista, näkyi ainoastaan kolme takana olevaa lyhtyä, tuo punainen kolmikas. Vielä muutamia sekunteja saattoi sitä seurata yön kaameaan pimeyteen. Nyt kiiti se tiehensä täydellä koneella eikä mikään enää voinut sen vauhtia hillitä. Juna katosi.

II.

Asuinrakennus Croix-de-Maufrasin luona on viistoon puutarhasta, jonka läpi kulkee rautatie, ja niin lähellä rataa, että se tärisee, kun juna kulkee ohitse. Ken kerrankaan, vaikka nopeastikin, on matkustanut sen ohi, hän ei sitä unhoita, vaan tuntee sen jälleen hyvin, vaikk'ei tiedäkään siitä mitään sen lähemmin, se kun tuossa on suljettuna ja hyljätynä harmaine akkunaluukkuineen, joista länsituulet ovat värin vieneet. Ja tämä hyljätyntila lisää vielä hiljaisuutta, mikä vallitsee tässä etäisessä kolkassa, jossa ei lieuen matkalla näe ainoatakaan ihmisolentoa. Ainoa, mikä siellä on, on portinvartijan tupa sen tien varrella, joka kulkee radan yli Doinvilleen, mikä sijaitsee viiden kilometrin päässä sieltä.

Nyt kysymyksessä olevana iltana tuli eräs matkustaja, joka Barentinissä oli astunut pois Havren junasta, kulkien pitkin askelin Croix-de-Maufraasiin viepää polkua.

Portinvartijan puutarhassa oli nuori tyttö ottamassa vettä kaivosta. Hän oli kahdeksantoista vuotias,

kookas, vaaleva ja voimakas, voimakaspiirteisine suineen, suurine vihertävine silmineen, sekä mataline otsineen, joka näkyi tuon tuuhean, raskaan tukan alta. Kaunis ei hän ollut, hänellä oli tukevat lonkat ja käsivarret olivat jyrkät kuin pojalla. Huomatessaan vaeltajan, kun tämä tuli polkua pitkin, lasi hän sangon maahan ja juoksi aidassa olevan veräjän luo.

— Kas vaan, Jacques!

Mies nosti päänsä pystyyn. Hän oli äskettäin täyttänyt kaksikymmentäkuusi vuotta ja oli myöskin pitkä ja suuri ja pulskannäköinen pyöreine, säännöllisine kasvoineen, joita pilasi ainoastaan liian voimakkaat leukapielet. Hänellä oli tuuheaa, kihara tukka ja viikset, jotka olivat niin paksut ja tummat, että ihon kalpeus sitäkin selvempänä esiintyi. Hienoine hipiöineen ja puhtaaksi ajettuine kasvoineen olisi häntä voinut luulla herrasmieheksi, ellei muualla olisi ollut häviämättömiä merkkejä hänen ammatistaan, nimittäin noita keltaisia rasvapilkkuja käsissä, jotka kuitenkin olivat pysyneet pieninä ja pehmeinä.

— Hyvää iltaa, Flore, vastasi hän.

Mutta kiille sammui hänen suurista mustista, melkein kultapilkkuisista silmistään, niiden yli ikäänkuin vetäytyi punertava kalvo. Hän loi katseensa maahan ja käänsi silmänsä pois päin, äkisti hämillään, milt'ei pahoinvoipana. Ja koko ruumiineen vetäytyi hän vaistomaisesti takaperin. Tyttö, joka seisoi siinä liikkumattomana ja katseet häneen kiinnitettynä, oli huomannut tämän tahattoman vapistuksen, jota mies koetti hillitä. Se kohtasi viimeksi mainittua joka kerta, kun hän tuli lähelle naista. Se näytti saattavan tytön vakavaksi ja synkäksi. Kun mies hämilläänoloaan salatakseen kysyi, oliko tytön äiti kotona, vastasi hän ainoastaan nyökäyttämällä päätään ja meni pois tieltä, jotta mies voisi kävellä häneen koskettamatta, ja palasi sanaakaan sanomatta suorana ja ylpeänä kaivolle.

Jacques kulki reippain askelin tuon kapean puutarhan läpi taloon. Täällä tapasi hän keskellä ensimmäistä huonetta, joka oli suuri keittiö, missä syötiin ja oleskeltiin, täti Phasien, joksi hän lapsuudestaan saakka oli häntä nimittänyt, yksinään istumassa pöydän ääressä suurella vitsatuolilla, jalat käärittyinä vanhaan saaliin. Hän oli hänen isänsä serkku ja omalta nimeltään Lantier sekä oli ollut hänen kumminaan. Kun hänen vanhempansa olivat karanneet Pariisiin, oli Phasie ottanut huostaansa häntä, joka silloin oli kuuden vuoden ikäinen ja jätetty Plasfansiin, jossa hän myöhemmin kävi teknillistä koulua. Hän oli Phasie tädille hyvin kiitollinen ja sanoi saavansa kiittää tätä siitä, että hänestä oli tullut ihminen. Kun hän kaksi vuotta palveltuaan oli päässyt ensi luokan koneen kuljettajaksi Länsiradan yhtiöön, oli hän tavannut äitikumminsa, joka oli mennyt uusiin naimisiin erään ratavartijan kanssa, jonka nimi oli Misard, ja ensimmäisessä avioliitossaan saamiensa kahden tytön kanssa joutunut asumaan tähän syrjäiseen soppeen Croix-de-Maufrasin luo. Vaikka tuskin oli neljäkymmenen viiden ikäinen, oli Phasie täti, joka ennen oli ollut niin hyvinvoivan näköinen, pitkä ja pulsa, nyt laiha ja keltainen ja hänellä oli alituisen vilunpuistatuuksia; hän näytti nyt kuudenkymmenen vuoden ikäiseltä.

Hän päästi ilohuudon.

— Mitä, sinäkö se olet, Jacques!... Suuri poika-kultaseni! Olipa se oikea yllätys!

Hän suuteli vaimoa poskille ja kertoi, että hän aivan odottamatta oli saanut lomaa kahdeksi päiväksi. Hänen veturistaan, Lisonista, oli tänä aamuna Havreen saavuttaessa katkennut muuan veivitanke, ja kun korjausta ei voitu toimittaa vähemmässä ajassa kuin vuorokaudessa, oli hänen ryhdyttävä toimeensa vasta seuraavana iltana pikajunassa kuusi ja neljäkymmentä. Hän oli silloin saanut tulla tervehtimään Phasieta, ja lupasi olla täällä yöstä sekä palata Barentinista vasta aamujunalla seitsemän ja kaksikymmentä kuusi. Hän puristeli Phasien laihtuneita käsiä omissaan ja kertoi, kuinka levottomaksi hän oli tullut tädin viime kirjeen johdosta.

— Niin, niin, poikani, tämä ei enään vetele. Teitpä kiltisti arvatessasi, että minä kernaasti tahdoin sinua tavata. Mutta minä tiesin sinulla olevan paljon työtä, enkä uskaltanut pyytää sinua tulemaan. Mutta nyt sinä siis olet täällä ja minulla on sydämelläni niin paljon, niin paljon, mitä tahtoisin sanoa sinulle.

Hän vaikeni ja katsoi peljästyneenä ulos akkunasta. Oli vielä siksi valoisaa, että hän saattoi nähdä miehensä, Misardin, radan toisella puolella, missä hän oleskeli tuollaisessa lautasuojuksessa, jonkalaisia oli joka viidennen tai kuudennen kilometrin kohdalla. Liikenneturvallisuuden suojaamista varten olivat nämä vahtituvat sähkölennätinyhteydessä toistensa kanssa. Vaimon ja Floren pitäessä huolta ylikäytävän luona olevasta veräjästä, oli Misardista tehty ratavartija.

Häntä pöyrästi ja hän alensi ääntään, juuri kuin voisi mies muuten kuulla, mitä hän sanoi.

— Luulen, että hän antaa minulle myrkkyä.

Jacques säpsähti saadessaan tämän hämmästyttävän luottamuksen, ja silmät, jotka hän käänsi

akkunaan päin, saivat uudelleen tuon omituisen hämmästyneen ilmeen; niiden yli vetäytyi jälleen sama kevyt, punertava kalvo.

— Joutavia, täti Phasie, sinä vaan mielessäsi kuvittelet sellaista, mutisi hän. Hänhän näyttää niin siivolta ja heikolta.

Havreen menevä juna oli juuri kulkenut ohi, ja Jacques piti silloin varansa, tarkastellakseen Misardia kun tämä oli ulkona vahtituvasta ja nosti punaisen ilmoitusmerkin. Hän oli pieni ja heikko varreltansa, kärsimyksen uurtamine kasvoineen ja ohuine, vaaleine hiuksineen ja partoineen. Hän näytti harvasanaiselta, vaatimattomalta ja kärsivälliseltä sekä hyvin myöntäväiseltä ja kohteliaalta esimiestensä edessä. Hän meni sitten taas vahtitupaansa, pannakseen muistiin ajan, jolloin juna oli kulkenut ohi, ja painakseen sähkönappeihin, ilmoittaakseen lähinnä edelliselle vartijalle, että rata oli selvä, ja jälkimäiselle, että juna oli tulossa.

— Voi, sinä et tunne häntä, alkoi Phasie täti uudelleen. Minä sanon sen sinulle, hän syöttää minulla jotakin iljettävää. Minä kun olin niin voimakas, että olisin voinut syödä hänet suuhuni, ja nyt tuo kurja raukka lopen tuhoaa minut.

Melkein kuumesairaana äänettömästä katkeruudesta ja pelostaan, tunsi hän ihastuvansa, tavatessaan vihdoinkin jonkun, joka tahtoi häntä kuulla, ja hän kevensi nyt sydäntänsä. Mitä olikaan hän ajatellut, menessään uusiin naimisiin tuollaisen kavalan olennon kanssa, joka ei omistanut rakkautta niin rahtuakaan, hän, joka oli viisi vuotta vanhempi, ja jolla oli kaksi tyttöä, toinen jo kuusivuotias ja toinen kahdeksan vuoden ikäinen? Siitä oli kohta kulunut kymmenen vuotta kun hän oli tehnyt tuon tyhmyyden, eikä tuntiakaan ollut kulunut, ilman että hän oli saanut sitä katua. Sehän oli kurjuudessa elämistä, täydellistä karkoitusta tähän jääkylmään loukkoon, jossa häntä yhtämittaa paleli, niin että hän värisi, ja jossa hänellä oli kuolettavan ikävää, ei ainoatakaan puhetoverta, ei edes naapurivaimoa. Mies oli entinen ratakiskojen panija ja ansaitsi nyt kaksitoista sataa frangia ratakartijana, vaimo oli saanut alun pitäen viisikymmentä frangia veräjältä, jota nykyisin hoiti Flore, ja siinä eli koko heidän nykyinen ja tulevaisen elämänsä, ilman toivoa paremmasta, mutta sillä varmuudella, että saisivat elää ja kuolla tässä pesässä tuhannen lieuen päässä muista ihmisistä.

Hän ei puhunut siitä lohdutuksesta, mikä hänellä oli ollut, ennen kun tuli kipeäksi, silloin kun mies työskenteli soranajossa ja hän yksin tytärtensä kanssa hoiti veräjää. Hänellä oli näet silloin koko linjalla Rouenista Havreen sellainen maine kauneudesta, että rata-insinöörit sivumennen aina kävivät hänen luonaan, vieläpä kilpailivat hänen suosioistaan. Mies ei häirinnyt ketään, hän oli mukautuvainen kaikkia kohtaan, hiipi ovista sisään, meni ja tuli mitään näkemättä. Mutta näistä huvituksista oli tullut loppu, ja hän istui nyt siinä viikkoja ja kuukausia samalla tuolilla ja samassa yksinäisyydessä, ja tunsi tunti tunnilta riutuvansa yhä enemmän.

— Minä sanon sinulle, toisti hän lopuksi, että hän väjyy henkeäni, ja niin pieni kuin onkin, tulee hän tekemään minusta lopun.

Kiivas soitto sai hänet jälleen näyttämään levottomalta. Se oli lähinnä edellinen ratakartija, joka ilmoitti Misardille, että Pariisiin menevä juna lähestyi ja akkunat edessä olevan merkinantolaitoksen viisari osoitti suuntaa. Hän vaiensi soiton ja meni ulos, antaakseen kahdella torventörähdyksellä merkin junalle. Flore sulki veräjän ja näytti merkkiä nahkakoteloon pistetyllä lipulla. Juna, joka vielä oli käänteeseen peitossa, kuului lähenevän yhä lujemmin kohisten. Kovasti tärinän se kulki ohi salaman kaltaisella nopeudella, uhaten tuolla voimakkaalla ilmanvedolla pyyhkäistä matalan tuvan mukaansa. Flore oli jo palannut vihannestensa luo, kun taas Misard oli asettanut pysähdysmerkin ohimenneen junan jälkeen ja otti punaisen merkin pois vastakkaiselta puolelta. Uusi soitto, josta seurasi toisen viisarin nouseminen, ilmoitti näet, että juna, joka oli ollut siinä viisi minuuttia sitten, nyt oli kulkenut seuraavan vartijan ohi. Hän astui jälleen sisälle, antoi tiedon lähimmille vartijoille, merkitsi ohikulun muistiin ja istuutui odottamaan muita junia. Alati teki hän samaa työtä kahdentoista tunnin ajan, ja hän eli siinä ja söi siinä, lukematta riviäkään sanomalehdestä ja ainoankaan ajatuksen näyttämättä mahtuvan hänen kokoonpainuneeseen kalloonsa.

Jacques, jolla ennen oli ollut tapana laskea äitikumminsa kanssa leikkiä tämän valloituksista rata-insinöörien keskuudessa, ei voinut olla hymyilemättä ja kysyi:

— Kentiesi on hän mustasukkainen?

Matta Phasie kohautti sääliväisesti olkapäitensä ja hymy näkyi väkistenkin hänen raukeista silmäparoistaan.

— Poikani, mitä sinä puhut? Hänkö mustasukkainen! Hän ei milloinkaan välittänyt siitä, kun se ei maksanut hänelle mitään.

Uudelleen värinän jatkoivat hän:

— Ei, ei, siitä hän ei paljoa välittänyt. Hän välittää ainoastaan rahoista... Se häntä ärsyttää, näetkös, kun minä en tahdo antaa hänelle niitä tuhatta frangia, jotka perin isältäni viime vuonna. Hän uhkasi silloin, että se koituisi minulle onnettomuudeksi ja minä sairastuin... Enkä minä ole ollut terveenä siitä saakka, niin, juuri siitä ajasta saakka.

Jacques ymmärsi nyt, ja kun hän luuli, että Phasie sairautessaan katseli kaikkea pahalta puolelta, koetti hän jälleen puhua hänelle järkeä. Mutta eukko pudisti vaan päätään, hänellä oli omat ajatuksensa. Vihdoin virkkoi hän:

— No, silloinpa lienee, jos tahdotte saada siitä lopun, yksinkertaisin keino se, että annatte hänelle rahat.

Phasie nousi tavattomalla voimanponnistuksella ylös ja huusi raivokkaasti:

— Minun tuhannen frangiani, ei ikimaailmassa! Mieluummin kuolen... Nepä ovatkin koko hyvässä kätkössä, tiedä se! Tupa voidaan kääntää ylösalaisin ja minä väitän, ett'ei niitä sittenkään löydetä... Tuo konna on kyllä koettanut! Olen kuullut hänen öisin koputtelevan seiniin. Hae vaan, hae! Minä maltan mieleni pelkästään siitä huvista, että näen hänen saavan pitkän nenän... Saa nähdä kuka ensiksi antautuu, hänkö vai minä. Minä olen epäluuloinen enkä syö mitään, mihin hän saattaa päästä käsiksi. Ja jos minä kuolla kupsahdan, niin ei hän sittenkään saa minun tuhatta frangiani, vaikka minun täytyisi viedä ne mukanani hautaan.

Hän vaipui jälleen tuolille, väsyneenä ja uuden torventörähdyksen värisyttämänä. Se oli Misard, joka kynnykseltään antoi merkin Havreen menevästä junasta. Huolimatta itsepintaisesta päätöksestään olla jättämättä miehelleen perintöä, tunsikin Phasie häntä kohtaan salaista, alati kasvavaa pelkoa, jättiläisen pelkoa itikkaa kohtaan, minkä se tuntee itseään syövä. Ilmoitettu juna, joka oli kahdentoista ja neljäkymmenen viiden sekajuna Pariisista, tuli kumeasti vyöryen etäällä. Se kuului tulevan ulos tunnelista ja korskuvan vielä kovemmin avoimella kentällä. Sitten kulki se ohi kumisten ja raskaasti, kuin vastustamaton hirmumyrsky.

Jacques, joka oli kurkistanut ylös akkunaan ja nähnyt pienten, neliskulmaisten vaununakkunain, joista näkyi matkustajien kasvoja, kulkevan ohitse, tahtoi hälventää Phasien synkät ajatukset ja sanot leikillisesti:

— Kummi valittaa sitä, ett'ei hän milloinkaan näe edes kissaakaan tässä luolassa... Mutta onhan tuossa ihmisiä!

Phasie joutui hämilleen eikä aluksi ymmärtänyt mitä hän tarkoitti:

— Ihmisiä, missä sitten?... Niin kyllä, sellaisia, jotka matkustavat ohitse. Niistä ei mitään iloa heru. En tunne heitä enkä saa jutella heidän kanssaan.

Jacques nauroi yhä.

— Tunnettehan minut, minun näette usein menevän ohitse.

— Niin, sinut kyllä tunnen, tiedän koska sinun junasi tulee ja katselen sinua veturissasi. Mutta sinä vain kiidät ohi. Eilen sinä viittosit minulle kädelläsi, mutta minä en voinut edes vastata... Ei, ei, sillä tavalla ei ihmisiä tavata.

Jacques nyökkäsi jälleen ilmoittaakseen olevansa samaa mieltä kuin hän. Hän oli hetkisen istunut katsellen Florea, joka avasi veräjän suunnattomia kivimöhkäleitä kuljettaville vaunuille. Tie ei kulkenut pitemmälle kuin Bécourtin kivilouhimoon saakka, minkä vuoksi veräjä öisin oli tavallisesti suljettuna munalukolla, ja varsin harvoin tapahtui, että Floren täytyi nousta sitä avaamaan. Nähdessään hänen tuttavallisesti juttelevan ajomiehen, pienen, tumman nuorukaisen kanssa, huudahti hän:

— Onko Cabuche sairaana, koska hänen serkkunsa Louis ajaa hänen hevosiansa?... Näkeekö kummi usein Cabucheparkaa?

Phasie ei vastannut, vaan nosti kätensä ylös ja huokasi raskaasti. Viime syksynä oli tapahtunut jotakin, joka ei suinkaan ollut omiansa virkistämään häntä. Hänen nuorin tyttärensä, Louise, joka palveli kamarineitsyenä presidentin sisaren, rouva Bonnehonin luona Doinvillessä, oli eräänä iltana puoliksi mieletönnä ja rääkätynä paennut hyvän ystävänsä Cabuchen luo, hänen keskellä metsää sijaitsevaan asuntoonsa, ja kuollut siellä. Liikkeellä oli ollut huhu, joka syytti presidentti Grandmorinia väkivallan yrityksestä häntä vastaan, mutta siitä ei uskallettu ääneen puhua. Äiti kyllä tiesi mitä hänen oli uskottava, mutta hän ei mielellään tahtonut puhua siitä aineesta. Hän sanoi kuitenkin lopuksi:

— Ei, hän ei enään tule tänne, hänestä tulee oikea susi... Louise raukka, hän oli niin soma ja kiltti ja herttainen. Hän piti oikein paljon minusta, ja hän olisi hoitanut minua, kun taas Flore, herra Jumala

ei silti, että minä häntä moittisin, mutta varmaankaan ei hän aina ole tolkussaan; kaiken täytyy käydä hänen päänsä mukaan, ja hän on niin ylpeä ja kiivas luonnostaan ja pitkiin aikoihin ei häntä näekään... Kaikki on niin surullista, niin surullista.

Jacques katseli edelleenkin kivivaunuja, jotka nyt olivat saapuneet radalle. Mutta pyörät tarttuivat ratakiskoihin ja ajajan täytyi läimäyttää ruoskallaan, ja Florekin kirkui ylyttääkseen hevosia.

— Lempo soikoon, sanoi Jacques, nytpä ei juna saisi tulla... siitpä tulisi aika munakokkeli!

— Ei ole vaaraa, vastasi Phasie täti. Flore voi kyllä monasti olla omituinen mutta hän ymmärtää tehtävänsä ja pitää silmänsä avoinna... Meillä ei, Jumalan kiitos, ole nyt viiteen vuoteen tapahtunut ainoatakaan onnettomuudentapausta. Kerran ennen ajoi juna erään miehen yli. Mutta meillä on ollut tekemistä ainoastaan yhden lehmän kanssa, vaikka juna oli joutumaisillaan pois kiskoilta. Eläinraukan ruumis löydettiin täältä ja pää tuolta tunnelin läheltä... Kun Flore on täällä, voin kyllin nukkua levollisesti.

Vaunut olivat nyt päässeet yli ja pyörät kuuluivat etäällä tärisevän noissa syvissä raitioissa. Silloin palasi Phasie ainaiseen huoleensa, muiden samoinkuin omaankin terveyteensä.

— No, entäs sinä, oletko sinä nyt oikein terve? Muistathan sairautesi tuolla kotona, sen, jota ei lääkäri ymmärtänyt.

Jacquesin katseeseen palasi sama levoton, epämääräinen ilme.

— Niin, kiitos kummi, minä voin sangen hyvin.

— Todellakin! Onko se kokonaan poissa, tuo kolotus korvien takana, joka kulki läpi aivojen, ja nuo ankarat kuumekohtaukset ja synkkämielisyys, joka pakoitti sinut eläimen tavoin piiloutumaan johonkin loukkoon?

Mitä kauvemmin hän jatkoi tätä puhettaan, sitä levottomammaksi tuli Jacques ja hän tunsu vihdoin voivansa niin pahoin, että keskeytti eukon puheen varsin kiivaasti.

— Minä vakuutan voivani sangen hyvin. Ei minua enään vaivaa mikään.

— Sitä parempi, poikaseni!... Ei se minua terveeksi tekisi, jos sinä olisit kipeä. Ja terveenä oleminen kuuluu sinun ijällesi. Voi, ei ole olemassa mitään niin hyvää kuin terveys... Teitpä oikein kiltisti tullessasi minua katsomaan nyt, kun olisit voinut huvitella jossakin muussa paikassa. Syöthän meidän luonamme ja maata voit sinä ylhäällä ullakolla, Floren huoneen vieressä.

Taas keskeytti hänet torventörähdys. Nyt oli aivan pimeä ja he saattoivat akkunan lävitse vain hyvin epäselvästi erottaa Misardin, joka keskusteli jonkun toisen miehen kanssa. Kello oli vastikään lyönyt kuusi ja yövartija päästi Misardin kotiin. Nyt vihdoinkin pääsi hän vapaaksi, oleskeltuaan kaksitoista tuntia tässä vajassa, jonka ainoana sisustuksena oli pieni pöytä konelaa'an alta, tuoli ja kamiini, joka levitti sellaista kuumuutta, että hänen melkein alati täytyi pitää ovea avoinna.

— No, nyt tulee hän sisään, mutisi Phasie täti ja rupesi uudelleen pelkäämään.

Ilmoitettu juna, joka oli hyvin raskas ja hyvin pitkä, lähestyi yhä äänekkäämmin puhkuen. Jacquesin täytyi kumartua eteenpäin, jotta sairas kuulisi hänen sanansa. Häntä liikutti se viheliäinen tila missä hän jälleen huomasi Phasien olevan, ja tahtoi koettaa lohduttaa häntä.

— Kuulkaapa, kummi, jos hän nyt todellakin hautoo pahoja ajatuksia, niin saataisiin hänet kentiesi luopumaan niistä, jos hän tietäisi minun puuttuvan asiaan... Paras olisi, että uskoisitte tuhannen frangianne minulle.

— Tuhannen frangiani! huudahti eukko mieli kuohahtaen, sinulle annan niitä yhtä vähän kuin hänellekään!... Mieluummin kuolen, sen sanon minä sinulle.

Junia tuli ja toisia meni. Kuinka paljon väkeä! Vieläkin loppumaton ihmisjono sekä kaikki nämä vierivät vaunut, sähisevät veturit, suhisevat sähkölennätinlangat ja kellonsoitot! Oli kuin olisi suuri ruumis, jättiläismäinen olento, maannut poikittain maassa, pää Pariisissa ja selkänikamat pitkin linjaa sekä jäsenet ojennettuina sivuradoille, jalat ja kädet Havressa ja muissa loppukohdissa. Ja juna kiiti koneellisesti ja voitosta varmana kohti tulevaisuutta matemaattisella tarkkuudella, ja anteeksiantamattoman tietämätönnä siitä, mitä sen kumpaisellekin puolelle jäi jälle ihmisestä, salattuna, mutta aina elävänä: ikuisesta intohimosta ja ikuisesta rikoksesta.

Flore tuli ensiksi sisälle. Hän sytytti varjostimettoman fotogeenilampun ja kattoi pöydän. He eivät vaihtaneet sanaakaan, tyttö tuskin vilkaisi Jacquesiin, joka seisoi akkunan luona selin häneen. Liedellä

oli kaalikeittoa kiehumassa. Hän kaatoi sitä lautasille, kun Misard vuorostansa tuli sisään. Hän ei ollenkaan näyttänyt hämmästyvän kohdatessaan Jacquesin. Kentiesi oli hän nähnyt hänen tulevan, ainakaan ei hän tehnyt hänelle mitään uteliaita kysymyksiä. Kädenpuristus, pari lyhyttä sanaa oli kaikki. Jacques sai kenenkään kehoittamatta toistaa kertomuksen katkenneesta veivitangosta ja päätöksestään käydä äitikummiensa tervehtimässä ja olla yötä siellä.

Misard vain hiljaa pudisti päätään, kuin olisi se hänen mielestään ollut aivan oikein tehty, ja sitten he istuutuivat ja alkoivat kiirehtimättä syödä, aluksi vaitiollen. Phasie, joka aamusta saakka ei ollut kääntänyt katsettaan padasta, jossa kaalisoppa oli kiehumassa, nautti yhden lautasellisen. Mutta kun hänen miehensä nousi antamaan hänelle rautavettä, minkä Flore oli unhoittanut, nimittäin vesipulloa, jossa oli rautanauloja, ei hän siihen koskenut. Vähäpätöisenä ja hintelänä ja kuivasti yskiskellen ei mies ollut huomaavinaanakaan niitä tuskallisia katseita, joilla vaimo seurasi hänen pienimpiäkin liikkeitään. Kun Phasie pyysi suolaa, jota ei ollut pöydällä, sanoi mies, että hänen pitäisi varoa syömästä niin paljon suolaa, sillä se juuri teki hänet sairaaksi, mutta sen sanottuaan hän nousi ylös ja toi hyppysellisen suolaa lusikalla, jonka Phasie vastaanotti epäluulotta, sillä suola puhdistaa kaiken, sanoi hän. Sitten ruvettiin puhumaan tavallisen leudosta ilmasta, jota oli kestänyt muutamia päiviä, ja junan kiskoilta syöksymisestä, mikä oli tapahtunut Marommessa. Jacques tuli lopuksi siihen uskoon, että hänen äitikumminsa näki aaveita kirkkaalla päivällä, sillä hän ei voinut nähdä mitään epäilyttävää tuossa avuliaassa peukaloisessa, jonka silmät näyttivät niin viattomilta. Ruokapöydässä istuttiin toista tuntia. Kahdesti oli Flore mennyt hetkiseksi ulos torvella annetun merkinannon johdosta... Lasit tärisivät pöydällä junien kulkiessa ohi, mutta siihen ei kukaan kiinnittänyt huomiota.

Uusi merkinanto kuului taas, mutta tällä kertaa ei Flore, joka sitä ennen oli korjannut ruo'at pöydältä, palannut. Hän oli jättänyt äitinsä ja molemmat miehet, joiden edessä pöydällä oli pullo hedelmäviinaa; ja he istuivat siinä vielä puoli tuntia. Silloin otti Misard, joka viime hetkenä oli luonut vaanivan katseen erääseen huoneen nurkkaan, hattunsa ja meni ulos, sanottuaan vaatimattomasti ja yksikantaan hyvää yötä. Hän näet varkain kalasteli läheisissä puroissa, joissa oli aika ankeriaita, eikä hän milloinkaan mennyt levolle, sitä ennen kokematta reivejänsä.

Hänen ulosmentyänsä katseli Phasie kummipoikaansa.

— No, uskotko nyt? Näitkö, miten hän katseellaan nuuski tuota nurkkaa?... Hän on tullut siihen uskoon, että minä olen kätkenyt roponi voiruukun taakse... Oh, minä tunnen hänet, olen varma siitä, että tänä yönä hän siirtää ruukun syrjään etsiäkseen niitä.

Hiki alkoi taas valua hänestä ja hänen koko ruumiinsa tärisi.

— Näetkö nyt tulee se taas! Hän on antanut minulle myrkkyyä, minulla on sellainen katkera maku suussani, kuin jos olisin niellyt vanhoja rahoja. Jumala tietäköön, ett'en ole vastannottanut mitään häneltä. Yhtä hyvin voisin samalla hypätä järveen... Tänä iltana en jaksa enempää; on parasta, että menen makaamaan. Hyvästi siis, poikani, kun sinä lähdet huomen aamulla seitsemän ja kaksikymmentäkuusi, on se minulle aivan liian varhaista. Tulethan sinä takaisin. Toivokaamme, että minä silloin vielä olen elossa.

Jacques sai auttaa häntä menemään huoneeseensa, jossa hän laskeutui levolle ja nukkui lopen uupuneena. Jäätään yksin ei hän oikein tietänyt, menisikö hänkin nukkumaan heiniin, jotka odottivat häntä ullakolla. Mutta kello oli kymmentä minuuttia vailla kahdeksan, niin että aikaa oli vielä kyllin; ja hän meni myös ulos, jättäen lampun palamaan tuohon yksinäiseen, uinuvaan tupaan, jota tuon tuostakin tärisytteli ankarasti puhkuva juna.

Kun Jacques tuli ulos, ihmetytti häntä se, että ilma oli niin leuto. Varmaankin tulisi lisää sadetta. Maidonkarvainen, ruumiin muotoinen pilvi oli levinnyt taivaalle, ja täysikuu, joka oli piilossa sen takana, valaisi koko taivaankantta punertavalla heijastuksella. Hän saattoi sen vuoksi tässä vienossa valossa, joka loisti yhtä rauhaisasti kuin yölamppu, selvästi eroittaa ympärillä olevat kentät sekä kukkuloiden ja puiden tummat ääriviivat. Hän kulki kertaalleen läpi tuon pienen kyökkikasvitarhan ja ajatteli sitten lähteä Doinvilleen päin, koska sinne johtava tie ei ollut niin mäkinen.

Mutta kun hän näki tuon yksinäisen talon, joka oli viistossa rautatien toisella puolella, veti se häntä puoleensa, ja hän meni sen vuoksi radan yli. Hän tunsu talon varsin hyvin, koska hän näki sen jokaisella matkallaan — se tavallansa kummittelikin hänelle, kun hänellä oli epämääräinen tunne, että se merkitsi jotakin hänen elämällensä. Aluksi tunsu hän joka kerta juurikuin pelkoa, ett'ei hän tapaisi sitä paikoillansa, ja voi sen jälkeen melkein pahoin, kun sai nähdä sen olevan paikoillaan. Hän ei tietänyt talosta muuta, kuin että sen omistaja oli presidentti Grandmorin, ja tänä iltana tunsu hän vastustamatonta halua ohjata kulkunsa sinne, mahdollisesti saadakseen enempi tietoja.

Hän jäi pitkäksi aikaa seisomaan aitauksen editse kulkevalle tielle. Sitten hän astui muutamia askeleita taaksepäin, kiskotteli ja koetti perehtyä paikkaan. Kulkiessaan puutarhan poikki oli rautatie

jättänyt rapun eteen ainoastaan kapean pihamaan, jota muurit ympäröivät, kun taas talon takapuolella oli sangen suuri alue, jota vain hila-aita ympäröi. Talo teki autiossa ja hyljätyssä tilassaan utuisen yön punaisessa kajastuksessa sanomattoman synkän vaikutuksen, ja hän oli juuri vapisten poistumaisillansa, kun huomasi aukon hila-aidassa. Hän ajatteli silloin, että olisi pelkurimaista jättää käyttämättä tilaisuutta ja meni sen vuoksi aukosta sisään. Hänen sydämensä sykki, ja kulkiessaan erään rappeutuneen kasvihuoneen ohitse hän pysähtyi äkisti, nähdessään tumman varjon, joka istui kokoonkyyristyneenä ovella.

— Kuinka, sinäkö se olet? huudahti hän hämmästyneenä, tuntiessaan Floren. Mitä sinä täällä teet?

Tyttö oli myös säpsähtänyt hämmästyksestä, mutta vastasi sitten tyyneesti:

— Näethän, että otan muutamia köysiä... He ovat jättäneet tänne joukon köysiä, jotka mätänevät täällä hyödyttämättä ketään. Mutta minä tarvitsen aina sellaisia, ja sen vuoksi olen niitä noutamassa.

Vahva sirppi kädessä hän maassa seisoen suori päät ja leikkasi solmut poikki, milloin ei työ muuten tahtonut luistaa.

— Eikö siis omistaja enään milloinkaan tule tänne? kysyi Jacques.

Tyttö rupesi nauramaan.

— Oh, tuon jutun jälkeen, mikä presidentillä oli Louisetten kanssa, ei ole pelkoa, että hän pistää nenäänsä tänne. Minä voin huoleti ottaa köydet. —

Jacques oli hetkisen vaiti, hämillään siitä, että oli herättänyt eloon muiston tästä traagillisesta seikkailusta.

— Ja sinä uskot mitä Louiseille kertoo, uskot, että hän tahtoi paolla pelastautua presidentin kynsistä, ja että tämä silloin teki hänelle pahaa?

Tyttö herkesi nauramasta ja huusi kiivastuneena:

— Louiseille ei koskaan valehdellut, eikä Cabuche liioin. Hän on ystäväni.

— Kentiesi on hän nyt sinun rakastajasi?

— Hänkö? Oh, enhän minä mikään lutka liene... Ei, hän on ystäväni. Minulla ei ole rakastajaa, enkä haluakaan sellaista.

Hän kohotti voimakasta päätään, jonka vaalea hiusjoukko ulettui kauvas otsalle; ja koko hänen voimakas, notkea olentonsa ilmaisi lujaa, lannistumatonta tahdonvoimaa. Hänestä oli jo syntynyt tarina paikkakunnalla. Hänestä ja hänen ihmeellisistä pelastumisistaan kerrottiin joukko juttuja: yhdellä tempauksella oli hän vetänyt syrjään tavaravaunun, joka oli tulevan junan tiellä; hän oli pysäyttänyt rautatievaunun, joka yksinään kiiti Barentinin vierrettä alas, ja samoin hurjistuneen härän, joka syöksyi pikajunaa vastaan. Tämä voimanosoitus herätti hämmästyksiä ja teki hänet miehille mieluiseksi, sitäkin enemmän, kun aluksi luultiin häntä olevan helppo lähestyä; hän näet kuljeskeli kedoilla kohta kun pääsi vapaaksi, ja etsi syrjäisiä kolkkia, joihin saattoi jäädä lepäämään hiljaa ja ylös avaruuteen tuijottaen. Mutta ensimmäiset, jotka uskalsivat lähteä liikkeelle, eivät mielineet toista kertaa yrittää. Hän kylpi mielellään useita tunteja eräässä läheisessä purossa, ja muutamat hänen ikäisensä pojat olivat huvitelleet katselemalla häntä, mutta viitsimättä edes vetää paitaa ylleen, oli hän tarttunut erääseen ja antanut hänelle sellaisen löylyn, ett'ei kukaan sen jälkeen vaaninut häntä. Vihdoin oli hän joutunut väleihin erään vaihdemiehen kanssa, joka oli Dieppen sivuradalta, tunnelin toisesta päästä. Hän, jonka nimi oli Ozil, hyvin siivo, kolmannellakymmenellä ikävuodella oleva nuorimies, jota hän kerran näytti rohkaisseensa, oli eräänä iltana luulotellut saavansa tahtonsa perille, mutta vähältä piti, ett'ei tyttö kepiniskulla lyönyt häntä kuoliaaksi. Hänellä oli neitseellisyytensä tallella, hän oli äkäinen ja halveksi kaikkia, jotka miehen nimeä kantoivat, mikä saattoi ihmiset lopulta vakuutetuiksi siitä, ett'ei hän ollut oikein tolkussaan.

Kuullessaan hänen selittävän, ett'ei hän halua rakastajaa, jatkoi Jacques leikinlaskuansa hänen kanssaan.

— No, eikö siis tulekaan mitään häistäsi Ozilin kanssa? Olen kuullut sanottavan, että sinä joka päivä mennä huristat hänen luokseen tunnelin läpi.

Tyttö kohautti olkapäitensä.

— Pah! Minun hääni... Minä pidän tunnelista. Minua huvittaa laukata puolen kolmatta kilometriä

pimeässä ja ajatella junan voivan ajaa ylitseni, ellen pidä silmiäni avoinna. Kuulisitpa, kuinka juna puhkuu tuolla sisällä... Ozil suututti minut. Hän ei ole se oikea.

— Sinä siis haluat jonkun toisen sulhasen?

— Sitä en tiedä... Oh, en, enpä suinkaan.

Hän tunsii olevansa hieman hämillään ja oli taas tarttunut köysiinsä, mutta ei tahtonut saada erästä solmua auki ja purskahti nauruun. Sitten kysyi hän ylös katsomatta, juuri kuin olisi edelleen ollut hyvinkin kiintynyt työhönsä:

— No, entäs sinä, eikö sinulla ole morsianta?

Nyt muuttui Jacques vuorostaan totiseksi. Hänen katseensa kääntyivät pois päin ja harhailivat yltä ympäri pimeässä. Hän vastasi lyhyesti:

— Ei.

— Minulle on sanottu, jatkoi Flore, että sinä inhoat naisia. Emme me ole eilispäivän tuttuja, etkä sinä ole koskaan sanonut minulle mitään ystävällisiä sanoja. Mistä se riippuu?

Kun Jacques ei vastannut, tuli hän päästäneeksi solmun ja katsahaneeksi häneen.

— Oletko edelleenkin rakastunut vain veturiisi? Tiedät kai, että siitä lasketaan leikkiä. Sanotaan, että sinä alati hankaat ja kiillotat sitä, ikäänkuin et voisi muita hyväillä. Voinhan sanoa sen sinulle, koska kerran olen ystäväsi.

Nyt silmäsi Jacqueskin ylös ja katseli häntä tuossa kelmeässä valossa. Hän muisti hänet pienenä; jo silloin oli hän kiivas ja itsepäinen, mutta hänessä oli herännyt hurja intohimo häneen ja hän heittäytyi hänen kaulaansa, kun hän tuli. Sitten oli hän usein kadottanut hänet näkyvistään, mutta vaikka hän joka kerta, kun he tapasivat toisensa, oli tullut isommaksi, vastaanotti hän hänet samalla tapaa ja saattoi hänet yhä enemmän hämilleen suurten, kirkkaiden silmiensä hehkulla. Nyt oli hän täysikasvuinen nainen, komea ja tavoittelemisen arvoinen, ja aivan varmaan rakasti hän häntä vielä vanhalla lapsuuden rakkaudellansa. Jacquesin sydän alkoi sykkiä nopeammin, hän tunsii äkisti, että tyttö odotti juuri häntä. Veri nousi hänen päähänsä ja samalla tunsii hän tulevansa yhä enemmän hämilleen ja levottomaksi. Ensii pälkähti hänen päähänsä paeta tiehensä. Joka kerta, kun hän mieli jotakin naista, joutui hän järjiltänsä, kaikki näytti hänestä punaiselta.

— Miksi seisot noin? alotti Flore jälleen. Istuudu.

Hän empi uudelleen. Mutta hänen polvensa notkahtivat äkisti väsymyksestä ja haluten vielä kerran kiusata rakkautta, vaipui hän tytön viereen köysikasalle. Hänen kurkkunsa oli kuiva, eikä hän enään puhunut. Nyt Flore, joka muuten oli niin ylpeä ja harvapuheinen, alkoi lörpötellä rentomielisesti ja ajattelemattomasti, niin että olisi voinut läkähtyä.

— Näetkös, äiti teki tyhmästi mennessään Misardin kanssa naimisiin. Siitä hänen tulee käymään hullusti... Mutta minä en siitä välitä, sillä minulla on tarpeeksi omistakin asioistani. Ja muuten sanoo äiti aina, että minun pitää mennä maata, kun tahdon siihen sekaantua. Hän saa itse selvittää sen asian. Minä pysyttelein ulkosalla ja ajattelen mitä tuonempana tulee... Minä kyllä näin sinut aamulla veturissasi. Istuin pensastossa. Mutta sinä et milloinkaan kurkista... Minä kerron sinulle mitä ajattelen, mutta en vielä, vaan myöhemmin, jalka meistä tulee oikein hyvät ystävykset.

Flore oli pudottanut sirpin ja yhä vaiti ollen tarttui Jacques hänen molempiin käsiinsä, jotka hän ihastuneena salli hänen ottaa. Mutta kun hän vei ne polttaville huulillensa, peljästyi Flore. Hänen sotainen mielensä heräsi ja nousi tätä miehen ensimmäistä lähestymistä vastaan.

— Ei, ei, anna minun olla, minä en tahdo. Ole nyt rauhallisesti ja hiljaa, niin me juttelemme... Miehet ajattelevat ainoastaan tuollaista! Oh, jos minä puhuisin sinulle mitä Louise kertoi minulle samana päivänä kun hän kuoli Cabuchen luona... Minä tiesin sen muuten presidentistä, sillä näinpä vasta kauniita asioita silloin kun hän oli täällä nuorten tyttöjen kanssa... Yhtä heistä ei kukaan epäile, erästä, jonka hän sitten toimitti miehelleen.

Jacques ei kuunnellut mitä hän sanoi: hän syleili häntä rajusti ja suuteli intohimoisesti. Hiljainen huuto, pikemmin syvä, lempeä valitus, jossa piili tunnustus kauvan salatusta hellyydestä, pääsi tytöltä. Mutta vaistomaisesti hän kuitenkin rimpui vastaan. Hän halusi kuulua Jacquesille ja taisteli kuitenkin vastaan, tuntien tarvetta tulla voitetuksi ja vallatuksi. Hameenmiehestä repeytyi auki ja hänen vankka, maidonkarvainen, taistelun jälkeen yhä uhkuvampi povensa tuli näkyviin. Hän vaipui maahan, tunnustaen tulleensa voitetuksi.

Mutta lähättäen Jacques hillitsi itseänsä, katseli Florea omistamatta häntä. Hänet näytti vallanneen jonkinlainen raivo, hän tuijotti hurjasti ympärilleen, etsien asetta, kiveä tai jotakin muuta, millä tappaisi tytön. Hän huomasi sirpin, joka välkkyi köysien keskellä, sieppasi sen käteensä ja olisi pistänyt sen tähän paljaaseen valkoiseen rintaan. Mutta kova vilunpöyry kulki hänen läpitsensä ja sai hänet selkiämään, hän heitti sen pois ja pakeni säikähtyneenä, kun taas Flore, joka loi katseensa alas, luuli hänen halveksivan häntä sen vuoksi, että hän oli tehnyt vastarintaa.

Jacques pakeni ulos synkkään yöhön, syöksyi polkua pitkin mäelle ja sitten alas kapeaan alhoon. Pikkukivet, joihin hän potkaisi, peljästyttivät häntä ja hän juoksi vasemmalle pensastoon, teki sitten kierroksen, palasi jälleen oikealle ja nousi aukealle ylänkölle. Hän asteli nopeasti alas ja syöksyi päin rautatien vartta kulkevaa aitaa: juna tuli jymisten ja savua syösten; aluksi hän ei peljästyksissään käsittänyt mitä se oli. Oh, sehän oli sama keskeytymätön ihmisvirta, hänen maatessaan siinä kuolintuskassansa. Hän läksi jälleen liikkeelle, kiipesi ylös ja sitten taas alas toiselle puolelle. Nyt syöksyi hän kaikkea vastaan radalla, joka milloin kulki siltoja pitkin kuilujen yli, milloin täytettyjen kohtien yli, jotka sulkivat näköpiirin jättiläismäisillä suluilla. Tämä autio, epätasainen seutu muistutti ääretöntä sokkeloa, jossa häntä huumauksensa ajoi takaa viljelemättömien ketojen lohduttomassa synkkyudessa. Pitkät hetket oli hän kiipeilyt ja kuljeskellut yltympäri jyrkänkeillä, kun hän näki edessään tunnelin mustan, syvän kidan. Ylöspäin menevä juna syöksyi siitä sisään ulvoen ja sähisten ja jätti jälkeensä, sitten kun se maan nielemänä oli kadonnut, maan pitkäksi aikaa kovasti tärisemään.

Jacques kaatui radan äyräälle, hänen jalkansa eivät enään kannattaneet ja hän puhkesi suonenvedon tapaisiin nyyhkytyksiin, kellien vatsallansa ja kasvot ruohoon painettuina. Herra Jumala, oliko siis tuo inhoittava sairaus, josta hän oli luullut parantuneensa, palannut takaisin? Hän oli tahtonut tappaa hänet! Naisen tappaminen, naisen tappaminen: se oli soinut hänen korvissansa lapsuudesta saakka sitä voimakkaammin mitä kuumeisemmaksi ja huumaavammaksi hänen himonsa oli tullut. Samoin kuin muut miehenikään tultuansa uneksivat naisen omistamisesta, joutui hän pois suunniltaan ajatellessaan naisen tappamista. Hän ei voinut itseltään kieltää, että hän, nähdessään tytön valkoisen, lämpöisen poven, oli tarttunut sirppiin, pistääkseen sen hänen ruumiiseensa. Eikä se tapahtunut siksi, että hän oli tehnyt vastarintaa, ei, se oli nautinnon vuoksi, sen vuoksi, että hän olisi tuntenut iloa siitä ja koska hän tunsu sellaista halua sen tekemiseen, että ellei hän olisi tarrautunut kiinni ruohoon, olisi hän nyt rientänyt takaisin sinne ottaakseen hänet hengiltä. Ja, Herra Jumala, kuitenkin oli se Flore, jonka hän oli nähnyt kasvavan, tämä hurja lapsi, jonka syvää rakkautta häntä kohtaan hän vast'ikään oli tuntenut. Hän väänteli käsiänsä ja tunki ne maahan, mitä epätoivoisinten nyyhkytysten ja korahdusten raastelemana.

Hän koetti saada takaisin tyyneytensä ja nähdä selvästi. Mikä olikaan oikeastaan eroituksena hänen ja muiden välillä? Hän oli tehnyt itsellensä sen kysymyksen jo usein Plassansissa, ollessansa nuori. Hänen äitinsä, Gervaise, oli tosin ollut sangen nuori saadessaan hänet, ainoastaan puolen kuudettatoista vuoden ikäinen; mutta hän oli hänen toinen lapsensa ja hän oli tuskin täyttänyt neljätoista vuotta, saadessaan esikoisensa, Clauden. Mutta ei kumpaisellakaan hänen veljistään, ei Claudella eikä Etiennellä, joka syntyi myöhemmin, näkynyt olleen mitään haittaa siitä, että heillä oli ollut äiti, joka vielä oli lapsi, ja isänä sellainen poika, kuin kaunis Lantier, jonka häijyys maksoi Gervaisille niin monta kyyneltä.

Ehkäpä sentään hänen veljensäkin kantoivat kärsimyksiänsä, joista eivät tahtoneet puhua. Eritotenkin vanhin, jota vaivasi niin hurja himo olla maalari, että häntä nimitettiin puolihulluksi neroksi. Perheessä ei paljon ollut luonteen vakaisuutta, ja monessa heistä oli jotakin vaillinaista.

Toisin hetkin hän varsin hyvin tunsu tämän perinnöllisen puutteen; ei silti, että hänellä olisi ollut heikko terveys, sillä ainoastaan noiden taudinpuuskien aiheuttama levottomuus ja häpeä oli ennen häntä laihduttanut. Mutta hän saattoi aivan äkisti kadottaa tasapainon; hänessä oli kuin halkeamia, kuin aukkoja, joiden kautta hänen oma itsensä pakeni pois, suuren savupilven ympäröimänä, joka rumensi kaiken. Hän ei enään ollut oma herransa, vaan lihaksiensa, sisällään raivoavan villipedon orja. Hän ei kuitenkaan koskaan juonut, kieltäytyi ottamasta pientä konjakkilasiakaan, sillä hän oli huomannut, että pieninkin alkohoolipisara riisti häneltä järjen. Ja hän kuvitteli mielessään, että hän sai kärsiä muiden takia — esi-isiensä takia, jotka olivat juoneet, juoppouteen vajonneiden sukupolvien takia, joilta hän oli perinyt turmeltuneen veren, hitaasti riuduttavan myrkyn, villiytyymisen, joka saattoi hänet susien kaltaiseksi, jotka metsässä vaanivat naisia ja repivät ne kappaleiksi.

Jacques nousi kyynärpäähänsä nojaten ylös ja tuijotti ajatuksiin vaipuneena mustaan tunnelin aukkoon; ja uusi nyyhkytys kulki hänen ruumiinsa läpitse, kupeilta ylös niskaan, hän kaatui jälleen ja vierä maassa tuskasta kirkuen.

Hän oli tahtonut tappaa hänet! Hän tunsu jälleen tuota vihlova, ilkeätä tunnetta. Tuntui siltä, kuin olisi sirppi tunkeutunut hänen omaan ruumiiseensa.

Miten hän mieltikään, ei hän voinut saada takaisin levollisuuttansa: Hän oli tahtonut tappaa hänet ja

hän olisi ehdottomasti sen tehnyt, jos tyttö nyt olisi ollut siinä paljain rinnoin.

Hän muisti varsin hyvin tuskin olleensa kuusitoista vuotias, kun hänet ensi kerran oli vallannut tämä tauti eräänä iltana, kun hän leikki tytön kanssa, joka oli hänelle sukua ja kahta vuotta nuorempi kuin hän; tyttö oli langennut ja silloin oli hän syöksynyt hänen kimppuunsa. Seuraavana vuonna oli hän, sen hän muisti: hionut veitsen, jonka aikoi pistää erään pienen vaalean tytön kaulaan, tämä kun joka aamu kulki hänen ovensa ohitse. Sitten seurasi kaikkien niiden kamala rivi, jotka olivat ärsyttäneet hänen kuohahtavaa murhanhimoansa: naisia, joiden ohi hän oli kulkenut kadulla tai jotka hän sattumalta oli saanut naapureiksansa. Varsinkin yksi, nuori, vastanaitu rouva, joka istui hänen lähellensä teatterissa ja nauroi ääneensä; hänen oli täytynyt paeta teatterista kesken erästä näytöstä, jott'ei olisi heittäytynyt hänen kimppuunsa ja pistänyt häntä kuoliaaksi.

Ei hän tuntenut heitä, ja mistä se siis johtui, että hänet valtasi sellainen raivo heitä vastaan? Sillä joka kerta oli se kuin hillitöntä, sokeata raivoa, kuin sammuttamatonta janoa kostaa hyvin vanhoja loukkauksia, joita hän ei edes oikein muistanut! Tuliko se siis kaukaa, jostakin pahasta, minkä naiset olivat tehneet hänen rodullensa, vihankaunasta, miehestä toiseen kulkeneesta, ensimmäisestä uskottomuudesta luolien syvyydessä? Ja noiden kohtausten sattuessa, tunsu hän ikäänkuin pakkoa taistella, valloittaa ja, kukistaa naisen, häpeällistä tarvetta kaataa hänet kuoliaana maahan kuin jonkin otuksen, jonka on ainiaaksi temmannut luokseen. Hänen päätään särki että se olisi voinut haljeta hänen koettaessaan etsiä vastausta tähän, hän tiesi liian vähän, luuli hän, hänen aivonsa tylstyivät siitä tuskasta, jota hän tunsu ollessaan pakoitettu tekoihin, joihin nähden hänen tahdolla ei ollut mitään merkitystä, ja joiden syytä hän ei voinut ymmärtää.

Uudelleen kulki juna ohitse, ja ukkosen tavoin joka jylisee ja sitten häipyä avaruuteen, hautautui se tunneliin, ja Jacques nousi seisollensa, pidätti kyöneleitäntä ja koetti näyttää viattomalta, ikään kuin olisi tämä tuntematon, välinpitämätön ihmisjoukko voinut kuulla hänen äänensä. Miten usein olikaan hän tuollaisen taudinpuuskan ohimentyä säpsähtänyt kuin rikksellinen pienimmänkin äänen kuullessansa. Hän tunsu olevansa levollinen ja onnellinen ainoastaan silloin kun hän, erossa kaikista ihmisistä, oleskeli veturissansa. Kun se tärisävillä pyörillään vei häntä salaman nopeudella eteenpäin, kun hän käsi nopeudenjärjestimen päällä kokonaan syventyi radan ja merkinantojen tähystelemiseen, oli hän ajatuksista vapaa ja hengitti täysin keuhkoin tuota raitista, puhdasta ilmaa, joka myrskytuulen tavoin aina lehahti häntä vastaan. Siksi oli hän niin kiintynyt veturiinsa, se oli kuin rakastajatar, jonka luona hän saavutti ainoastaan rauhaa ja onnellisuutta.

Teknillisen koulun käytyänsä oli hän terävästä älystään huolimatta valinnut veturinkuljettajan ammatin juuri sen yksinäisyyden ja huumautumisen takia, jossa hän siinä saattoi olla. Hän ei muuten ollut kunnianhimoinen, ja kun hän neljässä vuodessa oli ylentynyt ensimmäiseksi veturinkuljettajaksi ja jo ansaitsi 2,800 frangia, joka hiili- ja öljysäästöjen kanssa nousi 4,000 frangiin, ei hän kohottanut toiveitansa ja haaveitansa sen korkeammalle. Hän näki kolmas- ja neljäsluokkaisten toveriensa eli konetyömiesten, jotka yhtiö otti oppilaiksi ja opetti ammattiinsa, melkein kaikkien menevän naimisiin vähäpätöisten työläisnaisten kanssa, joita ei nähnyt koskaan muulloin kuin junien lähtiessä, jolloin he tulivat tuomaan ruokakorejansa. Kunniahimoiset toverit, eritotenkin jos olivat käyneet teknillisen koulun, viivytivät naimistaan kunnes pääsivät varikonpäälliköiksi toivoen saavansa vaimon jostakin porvariperheestä, hattua käyttävän naisen.

Hän pelkäsi naisia, ja mitä olikaan hänellä heidän kanssaan tekemistä? Milloinkaan ei hän menisi naimisiin; hänellä ei ollut muuta tulevaisuutta kuin yksinänsä, rauhatta ja levotta, kiittää veturillansa edestakaisin. Kaikki hänen esimiehensä pitivätkin häntä erinomaisena veturinkuljettajana, joka ei juonut, ja jolla ei ollut mitään selkkauksia naisten kanssa. Syrjäiset toverit tekivät pilkkaa hänen liikanaisen siivosta elämästänsä, ja toiset tunsivat salaista levottomuutta, kun hän kalmankalpein kasvoin ja värittömin katsein vaipui äänettömään synkkämielisyyteen. Miten olikaan hän aina vapaana ollessansa munkin tavoin sulkeutunut pieneen huoneeseensa Rue Cardinetin varrelle, josta saattoi nähdä Batignollesin varikon, mihin hänen veturinsa kuului.

Jacques yritti nousta ylös. Mitä oli hänellä täällä ruohostossa tekemistä tänä leutona, sumuisena talviyönä? Kedot olivat yhä pimeään verhoutuneina, ainoastaan taivas oli valoisa; tuo hieno usva oli kuin himmeäksi hiotusta lasista tehty suunnaton kupu, jota valaisi sen taakse piiloutuneen kuun vaaleankeltainen heijastus; ja tuo tumma näköpiiri lepäsi kuoleman kaltaisessa rauhassa. Kello lienee tulossa kymmenen ja silloinpa olisi parasta palata kotiin ja mennä nukkumaan.

Mutta veltostuneessa tilassaan hän näki palaavansa Misardin asuntoon, nousevansa ullakon rappusia ylös ja heittäytyvänsä pitkälleen heiniin Floren huoneen viereen. Hänet erottaisi työstä ainoastaan yksinkertainen puuseinä ja hän kuulisi hänen hengityksensä, ja kun Flore ei milloinkaan lukinnut oveansa, voisi hän muitta mutkitta mennä hänen luokseen.

Ja jälleen valtasi hänet ankara väristys ja mielessään kuvitellen Florea makaamassa vuoteellansa vaipui hän ankarasti nyhkyttäen takaisin maahan. Voi, hän oli tahtonut tappaa hänet!

Hän oli tukehtumaisillansa kuoliaaksi ajatellessaan, että jos hän nyt menisi kotiin, syöksyisi hän sisään ja tappaisi hänet hänen vuoteeseensa. Mitä se teki, ett'ei hänellä ollut mitään asetta; hän tunsi, että petoeläimen vaisto ja halu kostaa vanhoja vääryyksiä pakoittaisi hänet vastoin tahtoansa työntämään oven auki ja kuristamaan hänet.

Ei, ei! mielummin kuljeskelisi hän yön kedolla, eikä palaisi sinne!

Hän syöksyi ylös ja pakeni uudelleen.

Puolen tunnin ajan kiiti hän edestakaisin kedolla, kuin olisivat häntä kannustaneet kaikkien kauhujen irtipäästetyt kahlekoirat. Mäkiä ylös ja alas ahtaisiin alhoihin. Perätysten tapasi hän pari puroa: hän kahlasi niiden yli ja kastui vyötäisiinsä saakka. Pensaikko, joka sulki häneltä tien, saattoi hänet raivoon. Hänen ainoana ajatuksenaan oli päästä yhä kauemmaksi, paeta itseänsä, tuota toista, villipettoa, jonka hän tunsi sisällänsä raivoavan. Mutta se rupesi pääsemään hänestä voitolle, se riensi yhtä nopeasti. Seitsemän kuukautta sitten luuli hän saaneensa sen karkoitetuksi ja oli uudelleen alkanut tuntea itsensä toiseksi ihmiseksi. Ja nyt täytyi hänen alottaa uudestaan, täytyi taistella itsensä kanssa, jott'ei heittäytyisi ensimmäisen naisen kimppuun, minkä sattumalta tapaisi.

Syvä hiljaisuus ja avara yksinäisyys rauhoittivat häntä kuitenkin hiukan, ja hän vaipui unelmoimaan hiljaisesta ja yksinäisestä elämästä, sellaisesta kuin esim. tässä autiossa seudussa, missä hän voisi kulkea kulkemistansa, tapaamatta ainoatakaan ihmistä.

Hän lienee tietämättään kääntynyt ympäri, sillä hän saapui nyt radalle toiselta puolelta, kuljettuaan suuren puoliympyrän pensaskasvuisten kukkulain joukossa tunnelin yläpuolella. Hän kääntyi ympäri harmissansa ja peljäten taas kohtaavansa ihmisiä. Koettaessaan sitten kiertää erään kukkulan taitse, kulki hän harhaan, eikä tuntenut itseänsä ennen kun rautatien säleaidan luona, juuri siinä, missä rata tuli ulos tunnelista ja lähellä niittyä, jolla hän vast'ikään oli vaikeroinut. Siinä seisoi hän nyt voitettuna, kun aluksi heikko, mutta sitten sekunnin kuluttua kasvava kohina maan sisuksista tulevasta junasta naulitsi hänet paikalleen. Se oli Havreen menevä pikajuna, joka oli lähtenyt Pariisista kuusi ja kolmekymmentä, ja joka kulki tästä ohitse yhdeksän ja kaksikymmentä viisi, se oli sama juna, jota hän tavallisesti kuljetti joka toinen päivä.

Jacques näki aluksi tunnelin mustan kidan käyvän valoisaksi kuin uuninsuu, kun puut syttyvät tuleen. Nyt tuli veturi kovasti jyristen ja sen suuresta, ympyriäisestä silmästä, etupuolella olevasta lyhdystä, lankesi häikäisevä valo yli kentän ja pitkin raiteita syttyi pitkä kaksoisrivi tulenliekkejä. Mutta tuo kaikki vaikutti salamankaltaisen ilmiön tavoin: vaunut tulivat heti jäljestä voimakkaasti valaistuine akkunoineen ja täyteen ahdettuine vaunuineen ja kiitivät ohi niin huimaavalla vauhdilla, että silmä oli epävarma siitä, mitä se todellisuudessa oli saanut nähdä.

Mutta vaikka tuota kaikkea ei kestänyt enempää kuin neljäsosa sekuntia, huomasi kuitenkin Jacques varsin hyvin erään valaistun vaununakkunan lävitse, kuinka muuan mies oli kaatanut toisen kumoon ja pisti häntä puukolla kurkkuun, jolla aikaa musta ainejoukkio, kentiesi joku kolmas henkilö, mutta mahdollisesti myöskin joitakuita alasromahtaneita matkakapineita, makasi raskaasti murhatun suonenedon tapaisesti koukistuneiden jalkojen päällä. Juna oli kadonnut Croix-de-Maufrasiin päin ja siitä näkyi pimeässä ainoastaan kolme takana olevaa lyhtyä, punainen kolmikas.

Kuin kiinninaulattuna paikalleen seurasi nuori mies katseellansa junaa, jyrinän häipyessä seudun syvään rauhaan. Olikohan hän nähnyt oikein? Hän oli epävarma eikä voinut enään väittää todelliseksi tätä näkyä, joka oli tullut ja mennyt kuin salama. Ei ainoakaan kasvojenpiirre tämän murhanäytelmän molemmista näyttelijöistä elänyt hänen mielessään. Tuo musta esine oli varmaankin matkahuopa, joka oli pudonnut uhrin päälle. Aluksi oli hän kuitenkin luullut eroittavansa hienot, kalpeat kasvot paksun, hajallaan olevan hiuskasan alta. Mutta tuo kaikki meni sekaisin ja haihtui kuin unessa. Silmänräpäyksen näyttäytyivät vielä samat, mutta katosivat sitten ainiaaksi. Varmaankin oli se pelkkää mielikuvitusta. Ja kaikki tämä jähmetytti häntä ja näytti hänestä niin tavattoman omituiselta, että hän lopulta uskoi sen olleen harhanäyn, minkä hänen vast'ikään kärsimänsä hirveä taudinpuuska oli synnyttänyt.

Jacques kuljeskeli vielä lähes tunnin vaipuneena sekanaisiin unelmiinsa. Hän oli aivan masentunut; ja kuumetta oli seurannut kova sisällinen kylmyys. Vastoin aikomustansa palasi hän vihdoin Croix-de-Maufraniin päin. Saavuttuaan takaisin Misardin tuvalle, sanoi hän itsekseen, ei hän menisi sisälle, vaan nukkuisi tuvan toisen päädyn luona olevassa vähäisessä vajassa. Mutta valoviiru tunkeutui esiin oven alta ja hän työnsi koneenomaisesti oven auki, mutta kynnyksellä pidätti hänet odottamaton näky, joka hänelle silloin näyttäytyi.

Misard oli siirtänyt voiruukun nurkkaan ja ryömi nyt pitkin permanttoa, lampun valossa tunnustellen seinää kevyillä koputuksilla. Kuullessaan kolinaa ovelta, nousi hän ylös, mutta ei näyttänyt vähintäkään

hämmästyneeltä ja sanoi, kuin olisi se ollut luonnollisin asia maailmassa:

— Tulitikut ovat pudonneet permannelle.

Ja asetettuaan voiruukun paikoilleensa, lisäsi hän:

— Olen ollut noutamassa lyhtyäni, sillä minä huomasin äsken paluumatkalla ollessani, että radalla makaa joku... Otaksuttavasti on se joku kuollut.

Jacques, joka aluksi oli joutunut hämilleen ajatellessaan Misardin etsivän Phasie tädin rahoja ja siten saanut epäilyksensä eukon väitteiden suhteen muuttumaan varmuudeksi, tuli niin liikutetuksi tästä ruumiin löytämisestä koskevasta uutisesta, että unhoitti sen toisen murhenäytelmän, jota näyteltiin tässä yksinäisessä tuvassa. Kohtaus vaunussa, pikainen kuvaelma miehestä, joka murhasi toisen, esiintyi jälleen salaman nopeudella.

— Mies radalla! Missä sitten? kysyi hän ja kalpeni.

Misard oli juuri kertomaisillaan, että hän oli reivillä saanut kaksi ankeriaista ja että hänellä oli ollut kova kiire tulla kotiin pannakseen ne piiloon. Mutta eihän hänen tarvinnut ottaa tuollaista poikaa uskoaksensa. Hän teki sen vuoksi epämääräisen eleen ja vastasi ainoastaan:

— Se on tuolla päin — taitaa olla viidensadan metrin päässä.
Saadanhan katsoa.

Samassa silmänräpäyksessä Jacques kuuli jotakin mätkähtävän yläpuolellansa ja säpsähti peljästyksestä.

— Ei se mitään ole, sanoi ukko, Flore siellä vaan liikuskelee.

Ja Jacques kuuli nyt todellakin, kuinka tyttö laski molemmat paljaat jalkansa lattialle. Hän oli varmaankin odottanut Jacquesia ja raotti nyt ovea kuunnellaksensa.

— Minä tulen mukanaan, sanoi Jacques. Oletteko varma siitä, että hän on kuollut.

— Olen, siltä se näytti. Mutta saadaanhan katsoa tarkemmin lyhdyn valossa.

— No, mitä te siitä arvelette? Se on kai tapaturma?

— Se on mahdollista. Se on kentiesi joku iloinen sielu, jonka yli on ajettu, taikka joku matkustaja, joka on hypännyt pois junasta.

Jacques vapisi.

— Kiiruhtakaa! Kiiruhtakaa!

Ei milloinkaan ollut häntä vallannut noin kuumeinen kiihko ottaa selko jostakin asiasta. Sillä välin kun Misard, ilmaisematta mitään mielenliikutusta, valaisi rataa lyhdyllä, oli hän suutuksissaan hänen hitautensa johdosta ja juoksi edellä, juuri kuin olisi häntä kannustanut ruumiillinen himo, sama sisällinen tuli, joka kohtaamisen hetkellä jouduttaa rakastuneiden askeleita. Hän pelkäsi sitä, mikä häntä odotti ja kiiti kuitenkin sinne, jännittäen kaikki lihaksensa. Perille päästyään, kun hän oli syöksymäisillään alaspäin kulkevan radan lähellä olevaa mustaa kasaa vastaan, jäi hän siihen seisomaan kuin kiinninaulattuna ja vapisi kiireestä kantapähän saakka. Ja tuskastuneena siitä, ett'ei voinut nähdä mitään selvästi, alkoi hän kiroilla tuota toista, joka oli niin hidasliikkeinen ja jolla oli vielä neljäntäkymmentä askelta kuljettavana.

— Mutta, Jumalan tähden, tulkaa nyt jo!

Jos hän olisi hengissä, voitaisiin häntä auttaa.

Misard tulla kuhnusteli hiljakseen eteenpäin. Lyhdyllä valaistuaan ruumista sanoi hän:

— Joutavia! Hän on saanut kylleksensä.

Kuolleen oli varmaankin vaunu työntänyt kumoon ja oli hän langennut kasvoilleensa maahan korkeitansa puolen metrin päähän radasta. Päästä näkyi ainoastaan sileä, valkoinen hiuskiehkura. Jalat olivat harallaan ja oikea käsivarsi oli kuin irtireväistynä, kun taas vasen oli rinnan alle taivutettuna. Hän oli hyvässä puvussa ja hänen yllään oli suuri, sinisestä verasta tehty päällystakki, upeat jalkineet ja hienot alusvaatteet. Ruumiissa ei näkynyt mitään ruhjevammoja, mutta kaulasta oli juossut runsaasti verta, joka oli tahrannut paidanrintamuksen.

— Se on hieno herra, joka on saanut kaikki mitä hän tarvitsee, virkkoi Misard tynnosti, tutkittuaan

ruumista ääneti muutamia sekunteja.

Hän kääntyi sitten Jacquesiin, joka seiso siinä töllöttäen ja liikkumatonna.

— Häneen ei saa koskea; se on kielletty... Jääkää tänne vartioimaan siksi aikaa, kun minä menen ilmoittamaan asiasta Barentinin asemapäällikölle.

Hän nosti lyhdyn ylös ja katsoi erästä ratapylvästä.

— Se on aivan pylvään n:o 153 luona.

Hän asetti lyhdyn maahan ruumiin viereen ja läksi sitten hitaasti matkaansa.

Jacques, joka nyt oli yksinensä, ei liikahtanut paikaltaan ja tuijotti yhä tähän liikkumattomaan, kokoonlyyhistyneeseen kasaan, joka muuttui hyvin epäselvän näköiseksi tuossa maasta lähtevässä epämääräisessä valossa. Se levottomuus, joka oli jouduttanut hänen askeleitansa, ja se kamala vetovoima, joka pidatti häntä tuossa, kohdistui tähän terävään, koko hänen olemuksestaan esiinsukeltavaan ajatukseen: hän, tuo toinen mies, jonka hän oli luullut näkevänsä veitsi kädessä, hän oli uskaltanut! Hän oli toteuttanut toivomuksensa, hän oli tappanut! Oi, kunpa ei hänkään olisi pelkuri, vaan vihdoinkin tyydyttäisi haluansa, pistäisi puukolla sen sijaan, kymmenen vuotta kiusaantuu samasta himosta!

Hän tunsu kiihkeästi halveksivansa itseään ja ihailevan tuota toista ja tunsu varsinkin tarvetta katsella sitä, sammumatonta janoa katsella kyllikseen tätä ihmisriepua, tätä rikottua nukkea, joksi puukonpisto oli muuttanut ihmisen. Tuo toinen oli suorittanut sen, josta hän uneksi!

Jos hän tappaisi, näyttäisi se tuollaiselta maassa. Hänen sydämensä tykytti, niin että se oli halkeamaisillaan, hänen murhanhimoansa ärsytti yhä enemmän tämän traagillisen kuoleman näkeminen. Hän astui askeleen eteenpäin ja tuli vielä lähemmäksi, kuin hermosairas lapsi, joka kauhuun tutustuu. Niin, hänkin uskaltaisi, kun hänen vuoronsa tulisi!

Mutta hänen takaansa kuuluva jyrinä pakoitti hänet nyt hyppäämään syrjään. Sieltä tuli juna, ja hän oli ollut niin vaipunut ajatuksiinsa, ett'ei edes ollut kuullut sitä, ja se oli ollut ajamaisillaan hänen ylitsensä. Vasta veturin aikaansaama hirveä ilmanveto oli varoittanut häntä. Juna kulki ohitse kuin myrskytuuli, pauhaten, savuten ja liekiten. Tässäkin junassa oli paljon väkeä ja matkustajia tulvi edelleenkin Havreen seuraavan päivän juhlan johdosta. Muuan lapsi painoi nenäänsä ruutua vastaan ja tirkisteli pimeälle kentälle, mieskasvoja vilahteli ohitse, kun taas eräs nuori nainen veti ruudun alas ja heitti ulos paperin, jossa oli voi- ja sokeripilkkuja. Juna oli jo etäällä, välittämättä tästä ruumiista, johon se oli melkein hipaissut pyörillänsä. Ja ruumis makasi tuossa edelleenkin kasvoillansa lyhdystä lähtevässä himmeässä valossa ja yön kolkossa rauhassa.

Silloin sai Jacques halun katsoa haavaa yksin ollessansa. Mutta ajatus, että se kentiesi näkyisi, jos hän olisi koskettanut päätä, saattoi hänet levottomaksi ja ehkäisi häntä. Hän oli laskenut, että Misard tuskin voisi palata asemapäällikön seurassa ennen kuin kolmen neljännestunnin kuluttua: Ja hän antoi minuuttien kuluja ja ajatteli, että Misardkin, joka oli niin hidas ja tynni, uskalsi ja mitä levollisimman näköisenä otti ihmisiä hengiltä myrkyllä. Tappaminen oli siis hyvin helppoa? Kaikki ihmiset tappoivat.

Hän meni nyt lähemmäksi. Ajatus katsoa haavaa kiihdytti häntä niin, että koko hänen ruumistansa poltti. Siinä olisi jotakin nähtävää, kuinka se oli tapahtunut ja mitä oli vuotanut, ja katsella tuota punaista läpeä. Jos hän laskisi pään tarkoin takaisin, niin ei kukaan sitä huomaisi. Mutta hänen epäröimisensä takana piilohtelihe toinen pelko, jota hän ei edes tunnustanut itselleenkaan, nimittäin itse verta kohtaan. Aina ja kaikkialla heräsi hänessä pelko samaan aikaan kuin himokin. Neljännestunti oli hänen vielä oltava yksinään ja hän oli juuri päättänyt sen tehdä, kun hänet peljästytti sivultapäin kuuluva hiljainen töminä.

Flore seiso siinä ja tuijotti kuten hänkin. Hän oli aina utelias näkemään onnettomuudentapauksia. Jos saatiin tietää, että juna oli murskannut eläimen taikka ajanut ihmisen yli, voitiin olla varmoja siitä, että hän heti lähtisi sinne. Hän oli jälleen pukeutunut ja tahtoi nähdä kuolleen. Luotuaan ensimmäisen silmäyksen, ei hän ollenkaan epäröinnyt. Hän kumartui alas, otti lyhdyn toiseen käteensä ja tarttui toisella päähän, kääntäen sen ylöspäin.

— Ole varuillasi, se on kiellettyä, mutisi Jacques.

Mutta tyttö kohautti olkapäitänsä ja valaisi lyhdyllä päätä; se oli ukonpää, jossa oli suuri nenä ja avoimet suuret siniset silmät. Leuvan alla ammotti ruma haava, puhki kurkun pistetyn syvän kolon suulla, kuin olisi haavaa nirhattu puukolla. Rintamuksen koko oikea puoli oli veren tahraama. Vasemmalla puolella päällystakin napinreijässä oli komentajan ruusuke, joka näytti verihyydepilkulta.

Florelta pääsi hiljainen hämmästyksen huuto.

— Ah, kas ukkoa!

Jacques, joka oli kumartunut eteenpäin kuten hänkin, tuli nyt paremmin nähdäkseen lähemmäksi ja sattui silloin hiuksillaan hipaisemaan hänen hiuksiansa. Hän aukoi suutansa niin innokkaasti, että oli tukehtumaisillaan. Tietämättään toisteli hän:

— Ukko... Ukko...

— Niin, ukko Grandmorin — presidentti.

Vielä hetkisen tarkasteli Flore noita kalpeita kasvoja vääristyneine suineen ja suurine, peljästyneine silmineen. Sitten lasi hän pään, johon jo oli tullut kuolon jäykkyys, alas raiteelle, jolloin haava meni umpeen.

— Nyt on tyttöjen narrailemisesta tullut loppu, jatkoi hän hiljemmin. Se on tapahtunut jonkin sellaisen asian vuoksi... Oi, Louise raukkani! Se on vallan oikein tuolle sialle!

Syntyi pitkä vaitiolo. Flore asetti lyhdyn paikoilleen ja odotti, varkain katsellen Jacquesia, joka ruumiin toisella puolella seisojaksi liikkumattomana ja aivan menehtyneenä siitä, mitä vast'ikään oli nähnyt. Kello oli nyt otaksuttavasti vähää vaille yksitoista. Häntä hävetti se, mikä ennen oli tapahtunut heidän välillään ja sen vuoksi oli hänen vaikea katkaista hiljaisuutta. Mutta nyt kului ääniä. Tulossa oli isä asemapäällikön kera ja kun Flore ei tahtonut, että hänet nähtäisiin, päätti hän tehdä Jacquesille kysymyksen:

— Etkö makaa tänä yönä meidän luonamme?

Mies vapisi ja silmänräpäyksen näytti häntä liikuttavan sisällinen taistelu. Sitten vastasi hän epätoivoisella ponnistuksella:

— En, en.

Tyttö ei tehnyt mitään elettä, mutta tavassa, millä hänen voimakkaat käsivartensa riippuivat alas, oli niin paljon surua.

Ikäänkuin pyytäkseen anteeksi ennen tekemäänsä vastarintaa, kysyi hän silloin hyvin myöntyväisesti:

— Et siis enään palaa meidän luoksemme, en siis enää saa sinua nähdä?

— Et, et.

Äänet lähenivät ja koettamatta puristaa Jacquesin kättä, koska tämä näytti tahallansa antavan ruumiin eroittaa heitä, ja edes lausumatta miehelle jäähyväisiä lapsuudenaikuisella tuttavallisella, toverillisella tavallaan, meni hän nyt tiehensä ja katosi pimeään, korisevin ja raskain hengähdyksin, kuin olisi hän tukahuttanut nyyhkytyksiä.

Asemapäällikkö tuli nyt sinne Misardin ja kahden asemamiehen seurassa. Hänkin todisti, että se aivan oikein oli presidentti Grandmorin, jonka hän tunsi, koska tämä astui junasta hänen asemallaan joka kerta kun hän kävi sisarensa, rouva Bonnehonin luona Doinvillessä. Ruumis sai jäädä paikoilleen, ja hän peitti sen vain viitalla, jonka toinen miehistä oli tuonut mukanaan. Eräs virkamies oli Barentinissa astunut yhdentoista junaan ilmoittaakseen asiasta Rouenin keisarilliselle prokuraattorille. Mutta tätä ei voitaisi odottaa saapuvaksi ennen kello viittä tai kuutta aamulla, jolloin hän toisi mukanaan sekä tutkintotuomarin ja tuomio-istuimen sihteerin että lääkärin. Sen jälkeen asemapäällikkö antoi käskyn, että miehet yöllä vuorottelisivat, niin että toinen aina seisoi lyhty kädessä ruumista vartioimassa.

Jacques viipyi siellä kotvasen, ennen kun saattoi lähteä etsimään itsellen yösijaa jostakin Barentinin aseman lähellä sijaitsevasta vajasta, josta hän palaisi Havreen vasta kahtakymmentä yli seitsemän. Mutta sitten tuli hän ajatelleeksi odotettua tutkintotuomaria ja kävi levottomaksi, juurikuin olisi ollut osallinen rikokseen. Kertoisiko hän mitä oli luullut nähneensä pikajunan kulkiessa ohi...? Ensin päätti hän puhua, koska hänellä oikeastaan ei ollut mitään pelättävänä. Muuten, eihän hän saattanut olla epätietoinen velvollisuudestaan. Mutta sitten hän kysyi itseltänsä, mitä se hyödyttäisi; eihän hän voisi esittää ainoatakaan ratkaisevaa todistusta tai uskaltaisi väittää mitään varmaa murhaajasta. Olisi tyhmyyttä sekaantua siihen ja hän tuhlaisi vaan aikaa ja hankkisi itselleen mielenliikutuksia hyödyttämättä sillä ketään. Ei, ei, hän ei sanoisi mitään!

Hän läksi vihdoinkin pois, mutta kääntyi kahdesti ympäri ja katseli sitä tummaa kohopaikkaa, minkä

ruumis muodosti maahan keltaisessa lyhtyvalossa. Ankarampi kylmyys valahti nyt usvaiselta taivaalta alas lohduttomaan erämaahan ja laihoihin mäkiin. Toisia junia oli kulkenut ohi, niiden joukossa hyvin pitkä Pariisiin menevä. Taipumattomasti kuljetti niitä niiden koneellinen voima toisiaan vastaan ja ne kiitivät etäistä päämääräänsä, tulevaisuutta kohden, huomaamatta, että ne olivat koskettamaisillaan tämän miehen puoliksi irtileikattua päätä, tämän miehen, jonka toinen mies oli murhannut.

III.

Seuraavana päivänä, joka oli sunnuntai, oli kello lyönyt viisi Havren kaikissa torneissa, kun Roubaud tuli alas junasillalle, ryhtyäkseen virkatoimitukseen. Oli vielä pimeä, mutta merituulen voima oli kasvanut ja se alkoi loitontaa pilviä, jotka ryhmittivät kukkuloiden yläpuolelle Sainte-Adressesta Tourvillen linnoitukseen asti. Satamansuusta länteenpäin alkoi päivä valjeta ja tähdet häipyä taivaalta. Pengermällä yhä paloivat kaasuliekit kalpeavaloisina kosteassa aamukylmässä. Ensimmäistä Montvilliersiin menevää junaa parhaillaan pantiin kuntoon erään alipäällikön johdolla joka oli yöpalveluksessa. Odotussalin ovia ei vielä oltu avattu ja asemalaiturit olivat tyhjinä, kun kankeaksi paleltunut asema jälleen heräsi.

Tullessaan ulos odotussalien yläpuolella sijaitsevasta asunnostaan, Roubaud kohtasi rahastonhoitajan vaimon, rouva Lebleun, joka seisoi hiljaa yhteisessä käytävässä, jonka varrella virkamiesten asunnot sijaitsivat. Hän oli useamman viikon ajan noussut öisin vakoilemaan konttoristia, neiti Guichonia, jonka hän epäili olevan lemmensuhteissa asemapäällikön, herra Dabadien, kanssa. Mutta sittenkään ei hän ollut saanut ilmi mitään, ei niin hiventäkään. Nyt tuli hänelle kova kiire huoneisiinsa, mutta hän oli niinä kolmena sekuntina, mitkä Roubaud tarvitsi avatakseen ja sulkeakseen ovensa, suureksi ihmeekseen ehtinyt huomata, että kaunis Séverine rouva, jolla muuten oli tapana maata ja kiskotella aina yhdeksään saakka, jo oli ylhäällä ja istui ruokasalissa, puettuna, suittuna ja kengät jalassa.

Niinpä herättikin hän heti miehensä, Lebleun, ilmoittaakseen tästä merkillisestä seikasta. Edellisenä iltana eivät Lebleun puoliset olleet tahtoneet mennä makuulle, ennen kun pikajuna oli tullut Pariisista viittä yli yksitoista, koska he paloivat uteliaisuudesta saada tietää, mitenkä juttu aliprefektin kanssa oli päättynyt. Mutta he eivät olleet voineet huomata mitään Roubaudista, jonka ulkomuoto oli sama kuin tavallisesti, ja he olivat turhaan kuunnelleet aina puolilyöhön saakka, kuulematta mitään naapureiltaan, jotka luultavasti olivat heti vaipuneet sikeään uneen. Mutta kaiketikaan ei tulos ollut hyvä, sillä muuten ei Séverine olisi noussut niin varhain. Kun rahastonhoitaja kysyi miltä hän oli näyttänyt, niin hänen vaimonsa koetti häntä kuvailla: hän oli ollut hyvin kalpea ja tuijottanut jäykästi suurilla, loistavilla, mustan tukan alta näkyvillä sinisilmillensä; hän ei ollut tehnyt pienintäkään liikettä ja oli näyttänyt unissakävijältä. Päivemmällä kyllä saataisiin tietää, mitenkä asian laita oikeastaan oli.

Alhaalla junasillalla Roubaud kohtasi toverinsa Moulinin, joka oli ollut yöpalveluksessa, ja ryhtyi nyt toimeen, mutta tämä käveli muutamia minuutteja hänen kanssansa, jutteli ja ilmoitti hänelle monenmoista hyvää, mikä oli eilisestä lähtien tapahtunut: muutamat irtolaiset oli yllätetty, kun he olivat koettaneet hiipiä vartijahuoneeseen, kolme asemamiestä oli saanut nuhteita tottelemattomuudesta; eräs kytkye oli rikkunut Montvilliersiin menevää junaa pantaessa kuntoon.

Roubaud kuunteli häntä ääneti ja tyyneenä ja oli ainoastaan hiukan kalpea, mikä luultavasti johtui siitä, että hän oli vielä vähän väsynyt, minkä seikan silmiä ympäröivät siniset renkaatkin ilmaisivat: Kun hänen toverinsa oli herennyt juttelemasta, näytti kuitenkin siltä, kuin olisi hän tahtonut tehdä hänelle erään kysymyksen, kuin olisi hän odottanut saavansa kuulla muistakin tapahtumista. Mutta kun mitään muuta ei kuulunut, painoi hän päänsä alas ja katseli hetkisen maahan.

Kävellessään asemalaiturilla oli hän saapunut sen avonaisen hallin toiseen päähän, jonka oikealla puolella oli talli niitä vaunuja varten, jotka olivat tulleet edellisenä iltana ja joiden oli määrä seurata seuraavan päivän junia. Hän kohotti päätänsä ja kiinnitti katseensa erääseen ensi luokan vaunuun, Numeroltaan 293, johon muuan kaasuliekki loi liehuvaa valoansa, kun Moulin huudahti:

— Ah, minä unhoitin...

Puna kohosi Roubaudin kalpeille kasvoille, eikä hän voinut olla hiukan säpsähtämättä.

— Minä unhoitin sen, toisti Moulin. Tätä vaunua eisaa lähettää menemään; älkää ottako sitä pikajunaan neljäkymmentä yli kuusi nyt aamulla.

Syntyi lyhyt vaitiolo, mutta Roubaud kysyi äänellä, joka kuulosti aivan luonnolliselta:

— Minkä vuoksi?

— Yksi vaunu on tilattu tämän iltaisesta pikajunasta, eikä ole varmaa, että toinen sellainen saapuu päivän kuluessa.

Roubaud katseli häntä edelleenkin lujin katsein ja vastasi:

— Niinpä niinkin.

Mutta hän tuli ajatelleeksi jotakin muuta ja joutui äkisti pois suunniltaan inhosta.

— Onpa oikein inhottavaa, kuinka he laiminlyövät puhdistamisen!
Vaunu näyttää siltä kuin ei sitä olisi puhdistettu kahdeksaan päivään.

— Niin, vastasi Moulin, kun jokin juna saapuu yhdentoista jälkeen, ei miehiä uskalleta laskea sinne riepuinensa. Se saa riittää, että he kulkevat vaunujen läpi. Tässä muuanna iltana he unhoittivat erään matkustajan, joka nukkuu penkillä, eikä herännyt ennen kun seuraavana aamuna.

Haukotusta pidättäen sanoi hän nyt menevänsä makuulle. Mutta ollessaan jo menossa, palasi hän kovasti uteliaana.

— No, teidän ja aliprefektin välinen asia on kai nyt lopussa?

— On, on, minä olen hyvin tyytyväinen matkaani.

— Sepä hyvä... Ja muistakaa nyt kaikin mokomin, ett'ei 293 saa lähteä.

Jäätyänsä yksin asemalaiturille, Roubaud hitaasti palasi odottavan, Montvilliersiin lähtevän junan luokse. Odotussalien ovet oli nyt avattu ja harvalukuiset matkustajat alkoivat saapua: muutamia metsästäjiä koirineen, pari kolme pikkukauppiasta perheineen, jotka aikoivat sunnuntaina nauttia vapaudestansa, y.m. Sitten kun tämä päivän ensimmäinen juna oli lähtenyt, ei ollut aikaa hukattavana, vaan täytyi hänen viipymättä pitää huolta siitä, että Roueniin ja Pariisiin menevä sekajuna viisi ja neljäkymmentäviisi pantiin kuntoon. Näin varhain aamulla ei asemamiehistö ollut täysilukuinen, minkä vuoksi virantoimituksessa olevan alipääällikön täytyi toimittaa ja ajatella varsin erilaisia asioita. Valvottuaan kunkin vaunun ottamista vaunutallista ja työntämistä eteenpäin, minkä junasillalla olevat miehet tekivät, täytyi hänen pikimmältään pistäytyä silmäämässä piletien myyntiä ja matkatavaroiden leimaamista. Muutamien sotamiesten ja erään virkamiehen välillä syntyi riita, jota hänen täytyi välittää. Puolen tunnin ajan täytyi hänen nyt, jääkylmälle viimalle alttiina ja noiden viluisten, vielä tuskin heränneiden, pimeyden, tyrkkäysten ja tungoksen takia pahatuulisten matkustajain ympäröimänä, tehdä työtä kahden puolesta, ollenkaan ajattelematta itseänsä.

Sitten kun asema sekajunan lähdettyä oli tyhjentynyt, läksi hän kiireesti vaihteen luo, tullakseen vakuutetuksi siitä, että siellä kaikki oli kunnossa, sillä juuri nyt tuli suoraan Pariisista eräs toinen juna, joka oli myöhästynyt. Hän riensi takaisin, valvoakseen matkustajien vaunuista astumista ja odotti kunnes he olivat jättäneet piletinsä ja sijoittuneet hotelliomnibuksiin, jotka tässä tilaisuudessa odottivat pengermällä, ainoastaan yksinkertaisen aidan erottamina radasta. Ja vasta nyt, kun ratapiha taas oli tullut autioksi ja äänettömäksi, saattoi hän hengähtää.

Kello löi kuusi. Roubaud kulki hitaasti ulos tuosta katoksella varustetusta hallista. Sen edustalla, vapaassa ilmassa, nosti hän päänsä pystyyn ja veti henkeänsä, nähdessään että päivä vihdoinkin alkoi koittaa. Satamansuusta puhaltava tuuli oli täydellisesti karkoittanut usvat ja aamu oli kirkas ja kaunis. Hän saattoi nähdä rannikon Ingouvillestä pohjoiseen aina hautausmaalla oleviin puihin saakka sinipunervana viiruna kuvautuvan vaalenevalle taivaalle. Kääntyen sitten etelään ja itään hän huomasi meren yläpuolella viimeiset tähteet kevyistä, valkoisista pilvistä, jotka purjehtivat hitaasti eteenpäin kuin laivasto, samaan aikaan kun koko itä Seinen suunnattoman suun yläpuolella alkoi hehkua kohta nousevan auringon kultaamana.

Konemaisesti hän riisui kullalla kirjaellun hattunsa, jäähdyttääksensä otsansa aamun viileässä ilmassa. Kun hän näki tämän niin tutun näköpiirin ja tuon laajan asema-alueen, joka oli suuri kuin kokonainen kaupunki, tullessa vasemmalla kädellä, sitten veturitalin ja oikealla tavaratoimiston, näkyi se rauhoittavan häntä ja palauttavan hänet alituisen samanlaisen päivätyön rauhaan. Muurin yläpuolella Rue Charles-Laffetten puolella savusivat tehtaiden savupiiput ja näkyivät nuo tavattomat hiilivarastot pitkin Vaubanin laivaveistämöä. Toisista laivaveistämöistä kuului jo hälinää. Tavarajunien vihellykset, tuulen sinne kuljettamien aaltojen pauhina ja suolaisuus, käänsivät hänen ajatuksensa päivän juhlaan, laivaan, joka laskettaisiin vesille, ja väentungokseen, mikä silloin syntyisi.

Kun Roubaud palasi avonaiseen halliin, tapasi hän miehistön panemassa kuntoon pikajunaa 6,40, ja kun hän luuli heidän aikovan työntää esille 293:n, katosi raittiin aamun antama tyyneys kokonaan ja

hän ärjäsi vihastuneena:

— Älkää hitossa ottako sitä vaunua! Antakaa sen olla paikoillaan; sitä ei käytetä ennenkun illalla.

Esimies selitti, että vaunua oli työnnetty ainoastaan, jotta saataisiin toinen, takana ollut, esille. Mutta hillittömässä suuttumuksessaan hän ei kuullut, mitä mies sanoi.

— Kirotot pölkkypäät, onhan teille sanottu, että ette saa koskea siihen.

Kun hän vihdoinkin käsitti mistä oli kysymys, pysyi hän kuitenkin raivostuneena ja alkoi moittia tuota epämukavaa ratapihaa, jossa ei voitu edes vaunua kääntää. Asema, joka oli linjan vanhimpia, oli todellakin liian pieni, eikä se vanhoine puisine vaunutalleineen, puusta ja sinkistä rakennettuine pieniruutuisine junasiltoineen, sekä autioine ja synkkine rakennuksineen, joissa oli halkeamia kaikkialla, ollut kylliksi arvokas Havrelle.

— Se on hävytöntä, enkä minä voi käsittää miksi ei yhtiö, aikoja sitten ole hajotuttanut sitä maan tasalle.

Miehet katselivat häntä ihmetellen, kuullessaan hänen, joka muuten piti kurista niin tarkkaa lukua, puhuvan noin vapaasti. Hän huomasi sen ja vaikeni äkisti sekä jatkoi äänetönnä ja jäykkänä työn valvomista. Tuolle matalalle otsalle ilmaantui tyytymättömyyden ryppy, kun taas hänen pyöreiltä tummanpunaisilta kasvoiltaan näkyi tahdonlujuus.

Tämän jälkeen sai Roubaud takaisin koko kylmäverisyytensä. Hän piti sangen tarkkaa huolta pikajunasta ja tarkasti pienimmätkin yksityiskohdat. Vaunujen yhteenkytkemiset, mitkä hän katsoi taitamattomasti tehdyiksi, täytyi tehdä uudestaan, hänen valvonnallaan. Eräs rouva molempine tyttärineen, jotka seurustelivat hänen vaimonsa kanssa, pyysivät hänen apuaan, saadakseen paikat naistenvaunussa. Ennen kun hän sitten antoi lähtömerkin, tarkasti hän vieläkin oliko juna asianmukaisessa kunnossa; seurasi hän sitä kauvan sellaisen miehen valvovalla katseella, jonka pieninkin tarkkaamattomuus voi maksaa ihmishenkiä.

Kohta sen jälkeen täytyi hänen kulkea radan poikki vastaanottamaan Rouenista tulevaa junaa joka juuri nyt saapui asemalle. Tässä oli muuan postivirkamies, jonka kanssa hänen oli tapana joka päivä keskustella. Tuona muuten niin tarkoin virantoimitukseen käytettävänä aamuna oli Roubaudilla nyt lyhyt lepoaika, lähes neljännestunti, jonka kuluessa hän saattoi levätä, milloin ei mikään välittömästi vaatinut hänen virantoimitustaan. Ja tänä aamuna kuten tavallista pyöräytti hän paperossin ja jutteli sangen iloisesti.

Oli tullut valoisampaa ja kaasulyhdyt oli vastikään sammutettu junasillalta. Katossa olevat ruudut olivat niin pienet ja kurjat, että harmaa auer vallitsi siellä vielä mutta ulkopuolella, suurella taivaslaella, jota kohden halli avautui, leimusivat jo auringonsäteet. Koko taivaanranta purppuroitui. Ja tämän kauniin talviaamun puhtaassa ilmassa näkyivät kaikki esineet selvästi ja tarkasti.

Kello kahdeksalta aamulla oli asemapäälliköllä, herra Dabadiella, tapana tulla alas vastaanottamaan alipäällikkönsä tiedonannot. Dabadie oli kaunis, hyvin ruskeahiveinen mies, jolla oli hyvä ryhti: hänen esiintymistavassaan oli jotakin, mikä muistuttaa suuresta kauppiasta, joka kokonaan antautuu asioimistehtäviinsä. Hän ei suurestikaan harrastanut matkustajaliikennettä, vaan harjoitti etenkin laivaveistämöliikettä, tuota suunnatonta välikauppaliikennettä, ja oli alituisissa tekemisissä Havren ja koko maailman korkeamman kauppamaailman kanssa.

Tänään oli hän myöhästynyt ja Roubaud oli jo kaksi kertaa avannut hänen huoneensa oven tapaamatta häntä siellä, ja posti oli pöydällä avaamattomana. Roubaudin katse lankesi sattumalta kirjeiden välissä olevaan sähkösanomaan. Kuin lumouksen pidättämänä hän ei lähtenyt ovelta ja kääntyi tietämättään ympäri, salaa vilkaisten pöydälle. Herra Dabadie tuli vihdoinkin kymmenen minuuttia yli kahdeksan. Roubaud istuutui, mutta ei sanonut mitään, antaakseen hänelle tilaisuutta avata sähkösanoman. Mutta hänen päällikkönsä ei pitänyt kiirettä ja tahtoi olla hyväntahtoinen alaisellensa, jota hän piti suuressa arvossa.

— Kävikö kaikki hyvin Pariisissa?

— Kyllä, kiitos.

Hän oli vihdoinkin avannut sähkösanoman, mutta ei lukenut sitä ja hymyilee edelleen ystävällisesti toiselle, jonka ääni oli muuttunut hillitymmäksi, kun hän ankarasti koetti estää leukaansa hermostuneesti vavahtamasta.

— Me olemme hyvin onnelliset, kun saamme pitää teidät täällä.

— Ja minä olen sangen tyytyväinen, saadessani jäädä tänne.

Dabadie ryhtyi nyt lukemaan sähkösanomaa ja Roubaud, jonka kasvoille hiki hiljalleen kohosi, katseli häntä. Mutta hän ei osoittanut merkkiäkään Roubaudin odottamasta mielenliikutuksesta; hän luki sähkösanoman tyynesti ja heitti sen sitten pöydälle: luultavasti koski se jotakin vähäpätöistä virka-asiaa. Ja sen jälkeen ryhtyi hän viipymättä avaamaan postia, samalla kun hänen alipäällikkönsä, kuten tavallisesti, joka aamu, suullisesti ilmoitti, mitä yöllä ja aamulla oli tapahtunut. Mutta tänä aamuna oli Roubaud epävarma ja hänen täytyi muistutella, ennen kun muisti mitä hänen virkaveljensä oli kertonut vartijahuoneessa tavatuista irtolaisista. Heidän vielä vaihdettuaan muutamia sanoja, antoi Roubaudin esimies hänelle merkin poistua, kun hänen molemmat laivaveistämö- ja tavaraliikenne-apulaisensa astuivat sisään, myös antaakseen selontekonsa. Heillä oli mukanaan yöllä tullut sähkösanoma, jonka eräs virkamies vastikään asemalaiturilla oli heille antanut.

— Saatte mennä, virkkoi Dabadie, nähdessään Roubaudin pysähtyvän oven luo.

Mutta tämä jäi seisomaan ja tuijotti suurilla, pyöreillä silmillään, ja meni pois vasta sitten kun sähkösanoma samalla välinpitämättömällä eleellä oli viskattu pöydälle. Hän kuljeskeli sen jälkeen hetkisen junasillalla, epäröivänä ja hämmentyneenä. Kello oli nyt viisi minuuttia yli puoli yhdeksän, eikä hänellä nyt ollut mitään junaa ennen kun sekajuna yhdeksän ja viisikymmentä. Tavallisesti käytti hän tämän väliajan kiertääkseen kertaalleen aseman ympäri. Hän käveli muutamia minuutteja, oikein tarkoin tietämättä mihin hänen jalkansa häntä kuljettivat. Mutta kun hän sitten katsahti ylös ja huomasi jälleen olevansa 293:n luona, kääntyi hän kiivaasti ympäri ja läksi veturitallia kohden, vaikk'ei hänellä ollut mitään tekemistä sillä taholla.

Aurinko oli nyt ylhäällä taivaanrannalla ja kultaista tomua satoi kalpeaan ilmaan. Mutta hän ei enään nauttinut kauniista aamusta, vaan kiiruhti askeleitaan ja näytti siltä kuin olisi hänellä ollut paljon tekemistä, koettaen haihduttaa odotuksensa tuskastuttavaisuutta.

Aivan odottamatta pysäytti hänet ääni:

— Hyvää päivää, herra Roubaud! Tapasitteko vaimoani?

Se oli lämmittäjä Pecqueux, iso, laiha, neljänkymmenenkolmen vuotias velikulta, jonka kasvot olivat kuumuuden ja savun palvaamat. Hänen harmaat silmänsä tuon matalan otsan alapuolella ja hänen suuri ulkoneva suunsa osoittivat juoppolallun alituista naurua.

— Vai niin, tekö se olette? vastasi Roubaud ja pysähtyi ihmeissään.

Ah, sepä totta, minä unhoitin veturille tapahtuneen onnettomuuden...

Ja te lähdette taas tänä iltana. Onhan se kylläkin hupaista, kun saa kahdenkymmenen neljän tunnin loman.

— Niin, se on kyllä hupaista, toisti toinen, joka oli ollut hiprakassa edellisestä illasta saakka.

Hän oli kotoisin eräästä Rouenin lähellä olevasta kylästä ja oli varsin nuorena tullut yhtiön palvelukseen konetyömieheksi. Mutta täytettyään kolmekymmentä vuotta, oli hän kyllästynyt työpajaan ja tahtonut ruveta lämmittäjäksi, yletäkseen sitten veturinkuljettajaksi. Hän nai silloin Victorien, joka oli kotoisin samasta kylästä kuin hän. Mutta vuodet kuluivat ja hän pysyi lämmittäjänä, eikä voisi huonon käytöksensä ja ryhtinsä vuoksi milloinkaan päästä veturinkuljettajaksi; hän joi ja laukkasi tyttöjen perässä. Monesti olisi hänet erotettu toimestaan, ellei presidentti Graudmorin olisi suojellut häntä ja ellei olisi totuttu hänen paheisiinsa, jotka annettiin anteeksi. Hänen hyvän mielenlaatunsa ja vanhana työmiehenä omaamansa kokemuksen takia. Hänen takiansa tarvitsi olla levoton ainoastaan milloin hän tuli humalaan, sillä silloin muuttui hän todelliseksi eläimeksi, joka saattoi tehdä jonkin pahan kepposen.

— No, tapasitteko te vaimoni? kysyi hän uudelleen ja nauraa virnotti.

— Tietysti tapasimme me hänet, vastasi Roubaud. Vieläpä söimmekin teidän kodissanne! Teillä on oivallinen vaimo, Pecqueux, ja te teette hyvin rumasti ollessanne hänelle uskoton.

Hän virnisteli vieläkin pahemmin.

— Ah, mitenkä niin voidaan sanoa! Hänhän itse tahtoo, että minä huvittelen.

Se oli kylläkin totta. Victoire, joka oli häntä kaksi vuotta vanhempi ja oli tullut tavattoman paksuksi niin että hänen oli vaikea liikkua, pisti hänen taskuunsa muutamia sadan soun kappaleita, jotta hän voisi huvitella kodin ulkopuolella. Vaimo ei milloinkaan ollut kovin pannut pahaksensa hänen uskottomuuttaan ja alituisia hairahduksiansa, jotka olivat hänelle luonnollisena tarpeena. Nyt oli hänen elämänsä järjestyksessä; hänellä oli kaksi vaimoa, yksi kumpaisessakin päässä rataa, nimittäin vaimonsa Victoire Pariisissa ja toinen Havressa siksi ajaksi, minkä hän oleskeli siellä kahden junan välillä. Victoire, joka oli hyvin säästäväinen ja itse eli sangen itarasti, tiesi kaikki tyynni ja kohteli häntä

varsin äidillisesti ja toisti kernaasti, ett'ei hän tahtonut, että miehen tarvitsisi hävetä tuon toisen takia. Joka kerta kun Pecqueux läksi matkaan tarkasteli hän hänen alusvaatteensakin ja varoi tarkoin, ett'ei tuo toinen voisi syyttää häntä siitä, ett'ei hän pidä miestänsä siistinä.

— Olkoonpa niinkin, vastasi Roubaud, mutta te ette missään tapauksessa te siinä kauniisti. Minun vaimoni on hyvin kiintynyt imettäjäänsä ja on toruva teitä.

Mutta hän vaikenä nähdessään vaunuvajasta, jonka luona he olivat, tulevan pitkän, kuivan naisen, Philomène Sauvagnatin, joka oli veturitallin päällikön sisar ja jo vuosikauden ollut Pequeuxin vara vaimona Havressa. Molemmat olivat jutustelleet vajassa, kun Pecqueux oli tullut ulos tervehtimään alipäällikköä. Hän näytti vielä nuorelta, huolimatta kolmestakymmenestä kahdesta ikävuodestaan; hän oli pitkä ja kulmikas, matalarintainen, kiihkeän intohimoinen ja pitkine päineen ja hehkuvine silmineen hän muistutti laihaa tammaa. Häntä syytettiin juopottelemisesta, ja sitä pientä rakennusta, jossa hänen veljensä asui veturitallin läheisyydessä, piti hän hyvin siivottomassa kunnossa.

Veljellä, joka oli itsepintainen auvergnelainen ja vaati ankaraa järjestystä, ollen suuresti esimiestensä suosiossa, oli ollut sangen suuria ikävyyksiä hänen takiansa, olipa hänet uhattu erottaakin. Joskin nyt Philomènea suvaittiin hänen takiansa, niin oli se ainoastaan sukurakkaus, joka vaikutti, että hän piti sisarensa luonaan, mikä ei kuitenkaan estänyt häntä, milloin yllätti hänet hänen rakkaus seikkailuissaan, antamasta hänelle niin kovaa selkäsäunaa, että hän jäi puolikuoliaana makaamaan lattialle. Hän ja Pecqueux viihtyivät hyvin yhdessä: viimeksimainitun voimakkaissa käsivarsissa oli hän vihdoinkin saanut intohimonsa tyydytyksi ja Pecqueux oli kyllästynyt tavattoman lihavaan vaimoonsa ja oli onnellinen saatuaan käsiinsä toisen, joka oli laiha, ja lausui usein piloillaan, että nyt ei hänen enään tarvinnut etsiä muilta tahoilta. Mutta Séverine oli katsonut velvollisuudekseen Victoiren takia rikkoo välinsä Philomènen kanssa, jota hän jo ennenkin oli luontaisen ylpeytensä vuoksi karttanut ja lakannut tervehtimästä.

— Vai niin, hyvästi siis, Pecqueux, virkkoi Philomène hävyttömällä äänellä. Minä menen tieheni, koska herra Roubaud aikoo läksyttää sinua vaimonsa puolesta.

Pecqueux nauroi suopeasti.

— Jää tänne, hän laskee vain leikkiä.

— Ei, ei! Minä menen viemään rouva Lebleulle pari tuoretta munaa, jotka olen hänelle luvannut!

Hän oli tarkoituksella lausunut tämän nimen koska tunsu rahastonhoitajan vaimon ja alipäällikön rouvan välisen äänettömän vihamielisyyden, ja oli olevinaan hyvää pataa ensinmainitun kanssa, kiusoittaakseen jälkimmäistä. Mutta hän jäi kuitenkin paikoilleen, äkisti innostuneena, kun kuuli lämmittäjän kysyvän aliprefekti-asiaa.

— Se kai järjestettiin niin, että voitte olla tyytyväinen, herra Roubaud?

— Niin, minä olen sangen tyytyväinen.

Pecqueux vilkutti ilkipintaisesti silmää.

— Niinpä kaiketi, ei teidän tarvinnut levoton ollakaan, sillä niin se käy, kun on herrojen sukua... Te ymmärrätte, mitä tarkoitan. Minun vaimoni on myös hänelle paljossa kiitollisuuden velassa.

Roubaud keskeytti tämän vihjauksen presidentti Grandmoriniin ja kysyi kiivaasti:

— Ettekö lähde ennen kun illalla?

— En, Lison on silloin valmis, ja veivitanko on juuri pantu paikoilleen. Minä odotan veturinkuljettajaani, joka on ollut ulkona hengittämässä raitista ilmaa. Ettekö tunne häntä? Hän on Jacques Lantier, hän on teidän kotiseudultanne syntyisin.

Roubaud seiso i hetkisen hajamielisenä ja vastaamatta; mutta havahtui sitten taas äkisti:

— Häh? Veturinkuljettaja Jacques Lantier? Niin, tietysti tunnen hänet, s.o. me tervehdimme toisiamme kun satumme yhteen. Hän on minua nuorempi, enkä minä milloinkaan tavannut häntä Plassansissa, vasta täällä me olemme kohdanneet toisemme... Viime syksynä toimitti hän vaimolleni erään asian hänen serkkujensa luona Dieppessä... Hänen sanotaan olevan kelpomies.

Hän puhui ummet ja lammet ja enimmäkseen sattuman kaupalla. Äkisti läksi hän pois, sanoen:

— Hyvästi, Pecqueux... Minä pistäyn katsomassa tälläkin taholla.

Nyt vasta meni Philomène tiehensä pitkällä hevosenaskeleillaan, kun taas Pecqueux jäi paikoilleen kädet taskussa ja naureskeli tyytyväisenä sen johdosta, ett'ei hänellä ollut mitään tekemistä tällaisena hupaisena aamuna, mutta ihmetteli sitä, että alipäällikkö tuli niin pian takaisin, ainoastaan kertaalleen käveltyänsä vajan ympäri. Se ei ollut pitkä katsastusmatka. Mitä olikaan hän vakoilemassa?

Kun Roubaud palasi junasillalle, löi kello yhdeksän. Hän käveli sen toiseen päähän saakka lähellä rahtitavaratoimistoa ja katseli ympärillensä, näyttämättä löytävän etsittävänsä, ja palasi sitten samoilla kärsimättömillä askelilla. Hän tarkasteli toimistoa toisensa jälkeen. Tähän aikaan oli asema tavallisesti äänetön ja autio; ja hän käveli silloin yksinään, nähtävästi yhä hermostuneempana tästä tyyneydestä, ikäänkuin olisi uhkaavan hirmukohtauksen odotus tuntunut hänestä niin kiduttavalta, että hän lopulta olisi innokkaasti toivonut sen tuloa. Hänen kylmäverisyytensä oli lopussa, eikä hän voinut pysyä hiljaa ja kääntää katsettaan asemakellosta. Nyt oli kello yhdeksän, nyt viisi minuuttia yli. Tavallisesti meni hän asuntoonsa aamiaista syömään vasta kello kymmeneltä, sitten kun 9,50:n juna oli lähtenyt. Mutta nyt meni hän aivan äkisti kotiin, ajatellen Séverineä, joka varmaankin myös odotti.

Hänen ollessaan käytävässä, avasi rouva Lebleu oven Philomènelle, joka läheisenä naapurina oli tullut hatuttomin päin ja kaksi munaa kädessänsä. He pysähtyivät ja hänen täytyi mennä asuntoonsa heidän vielä seisoessaan paikallansa ja katsoa töllöttäessään häneen. Hänellä oli avain taskussansa ja koetti nopeasti avata, mutta kuitenkin onnistui heidän nähdä Séverine, joka istui tuolilla ruokasalissa, toimettomana, kalpeana ja liikkumattomana. Ja rouva Lebleu veti Philomènen huoneeseensa ja kertoi oven suljettuaan, että hän oli nähnyt hänet tuollaisena jo aamulla. Aliprefektin juttu oli varmaankin päättynyt surullisesti. Mutta sitäpä ei uskonut Philomène, joka selitti juuri tulleen sen vuoksi, että hänellä oli uutisia kerrottavana, ja hän toisti mitä vast'ikään oli kuullut alipäällikön itsensä kertovan. Silloin rupesivat he arvailemaan. Siten kävi aina, kun he kohtasivat toisensa, että he joutuivat loppumattomaan sananvaihtoon.

— Voisinpa vanhoa, kultaseni, että he ovat saaneet aika tavalla takkiinsa...

— Ollisikin toden totta oikein hyvä, jos voisimme päästä heistä.

Tuohon yhä katkerampaan vihamielisyyteen Lebleun ja Roubaudin perheiden välillä oli aivan yksinkertaisesti syynä asuntokysymys. Koko ensimmäistä kerrosta odotussalien yläpuolella käytettiin virkamiehistön asuntoina ja välikäytävä, keltaiseksi maalattu ja ylhäältä valaistu, jakoi kerroksen kahteen osaan ruskeaksi maalattuine ovineen oikealla ja vasemmalla pitkin käytävää. Se eroitus oli kuitenkin olemassa, että oikealla olevien asumusten akkunat olivat lähtöpihalle päin, jonne oli istutettu vanhoja jalavia ja jonka yli oli hurmaava näköala Ingouvilien rannikolle, kun taas vasemmanpuoliset asumukset mataloine, kaarevine akkunoinensa olivat suorastaan junasillan puolella, jonka korkea sinkkikatko likaisine ruutuineen kaihti näköalan. Ne, jotka saivat katsella tuota vilkasta elämää ratapihalla, viheriöitä puita ja laajoja ketoja, eivät juuri voineet parempaa toivoakaan, jota vastoin noilla toisilla, joiden asumuksissa vallitsi alituinen hämärä, niin että taivas näytti kuin vankilaan suljetulta, oli kuolettavan ikävää.

Etupuolella asuivat asemapäällikkö, ja alipäällikkö Moulin sekä Lebleun väki, takapuolella Roubaudin perhe ja kirjanpitäjä, neiti Guichon, jotapaitsi kolme huonetta oli varattu matkatarkastajaille. Nyt oli yleisesti tunnettu asia, että molemmat alipäälliköt aina olivat asuneet vieretysten. Se, että Lebleu oli päässyt sinne, riippui Roubaudin edeltäjän osoittamasta kohteliaisuudesta, tämä kun oli lapseton leskimies sekä tahtoi osoittaa rouva Lebleulle ystävällisyyttä ja sen vuoksi luovutti asuntonsa heille. Mutta eikö sen olisi jälleen pitänyt joutua Roubaudin vaelle, ja oliko oikein ajaa heidät takapuolelle, koska heillä oli oikeus asua etupuolella? Niin kauvan kun nuo molemmat perheet olivat eläneet hyvässä sovussa, oli Séverine peräytynyt naapurirouvensa tieltä, joka oli häntä kaksikymmentä vuotta vanhempi ja sitäpaitsi kivulloinen ja niin lihava, että aina oli hengästyksissään. Sota oli julistettu vasta sitten, kun Philomène oli ärsyttänyt heitä molempia häijyllä juorumisellaan ja lörpöttelemisellään.

— Ne ovat sellaisia ihmisiä, virkkoi Philomène, — että he kyllä ovat olleet valmiit käyttämään hyväkseen Pariisin-matkaansa koettaakseen saada teidät karkoitetuiksi huoneistanne... Minulle on sanottu heidän kirjoittaneen pitkän kirjeen tirehtöörille ja vaatineen oikeuksiansa.

Rouva Lebleu joutui suunniltaan suuttumuksesta.

— Sellaisia roistoja!... Olen varma siitä että he koettavat saada neiti Guichonin puolellensa; hän on tuskin tervehtinytkään minua viimeisten neljäntoista päivän kuluessa... Sekin on oikein soma juttu. Mutta minä pidän häntä silmällä.

Hän alensi ääntänsä kertoakseen, että neiti Guichon joka yö kävi tervehtimässä asemapäällikköä, jonka ovi oli vastapäätä hänen oveansa. Dabadie oli leskimies ja hänellä oli suuri tytär, joka yhä oli eräässä kasvatuskoulussa, ja juuri hän oli lähettänyt sinne neiti Guichonin, joka oli kalpea, valkoverinen, noin kolmenkymmenen vuotias nainen, hiljainen ja pieni ja notkea kuin käärme. Hän oli

varmaankin aikaisemmin ollut opettajattarena tai jonakin sellaisena. Oli mahdotonta saada hänestä selkoa, sillä hän hiipi niin äänettömästi sisään pienimmistäkin raoista. Mutta jos neiti Guichon oli asemapäällikön rakastajatar, oli hänellä määräävä vaikutusvalta, ja voitokasta olisi omistaa hänen salaisuutensa ja siten pitää häntä vallassaan.

— Minä kyllä lopultakin saan siitä selvän, jatkoi rouva Lebleu. En tahdo antaa syödä itseäni... Me olemme tässä ja tähän me jäämme. Kaikki kunnolliset ihmiset pitävät meidän puoltamme, eikö totta, ystävä kultaseni?

Koko asema seurasi todellakin intohimoisesti tätä sotaa kahdesta asumuksesta. Erittäinkin koski se niitä, jotka asuivat käytävän varrella. Toinen alipäällikkö, Moulin, oli milt'ei ainoa, joka ei siitä välittänyt. Hän oli varsin tyytyväinen siihen, että itse sai asua etupuolella ja oli naimisissa pienen, kainon ja hennon rouvan kanssa, joka ei koskaan näyttäytynyt ja joka synnytti hänelle lapsen joka kahdentenkymmenentenä kuukautena.

— Mutta vaikkakin he, sanoi Philomène lopuksi, istuvat epävakavasti, eivät he sittenkään maahan putoa tällä kertaa... Olkaa varuillanne, sillä he tuntevat sellaisia ihmisiä, joilla on pitkät käsivarret.

Hän antoi nyt molemmat munat, joita hän koko ajan oli pitänyt kädessään: hän oli samana aamuna ottanut ne kanoilta.

Lebleun eukko kiitteli innokkaasti.

— Sepä nyt oli oikein kiltisti tehty! Te hemmoittelemalla vallan pilaatte minut... Pistäytykää toki täällä vähän useammin juttelemassa hetkinen. Kuten tiedätte, istuu mieheni koko päivän rahastonsa ääressä, ja minä istun tänne teljettynä. Enhän jaloiltani koskaan pääse ulos ja minulla on niin ikävää. Mitenkähän minun kävisikään, jos nuo roistot riistäisivät minulta näköalani?

Kun hän sitten seurasi vierastansa ovelle ja oli avaamaisillansa sen, pani hän sormen suulleensa ja sanoi:

— Hiljaa! Kuunnelkaamme!

Molemmat seisoivat kokonaista viisi minuuttia käytävässä liikkumattomina, tekemättä ainoatakaan elettä ja hengitystään pidättäen. He kumartuivat eteenpäin ja heristivät korviansa Roubaudin ruokasalia kohden. Mutta mitään ääntä ei sieltä kuulunut, siellä vallitsi kuolon hiljaisuus. Peljäten yllättämistä erosivat he vihdoinkin ja nyökkäsivät viimeisen kerran jäähyväisiä toisilleen, sanomatta sanaakaan. Toinen tepsutteli pois varpaisillaan ja toinen sulki oven niin hiljaa, ett'ei avaimen kiertämistä lukossa kuulunut.

Kaksikymmentä minuuttia yli yhdeksän oli Roubaud jälleen junasillalla. Hän valvoi siellä sekajunan 9,50 kokoonpanoa, ja kaikista tahdonponnistuksistaan huolimatta liikehti hän vielä enemmän, polki jalkaa ja kääntyi yhtämittaa ympäri tarkastellakseen asemalaituria päästä toiseen. Mutta mitään ei tapahtunut ja hänen kätensä vapisivat.

Mutta aivan odottamattomasti, kun hän vielä katseli taaksensa ja katseillaan nuuski ratapihaa, kuuli hän lähellensä erään sähkölennätinvirkamiehen hengästyneenä kysyvän:

— Tietääkö herra Roubaud, missä asemapäällikkö ja poliisikomisarius ovat... Minulla on heille sähkösanomia ja olen etsinyt heitä jo kymmenen minuuttia...

Roubaud kääntyi ympäri, koko ruumis niin jäykkänä, ett'ei ainoakaan lihas hänen kasvoissaan liikahdannut. Hän tuijotti noihin molempiin sähkösanomiin. Virkamiehen mielenliikutus osoitti hänelle varmasti, että hirmukohtaus vihdoinkin oli käsissä.

— Herra Dabadie meni tästä ohi aivan äsken, vastasi hän tynesti.

Ei milloinkaan ollut hän tuntenut olevansa niin kylmäverinen, niin selvä-ajatuksinen ja valmis puolustukseen. Nyt oli hän aivan varma itsestään.

— Kas, tuossa hän tulee.

Asemapäällikkö palasi todellakin rahtitavaratoimistosta. Silmätyään sähkösanomaa, tämä huudahti:

— Linjalla on tapahtunut murha... Tässä on sähkösanoma Rouenin asemapäälliköltä.

— Mitä sitten? kysyi Roubaud; miehistön keskuudessako tapahtunut murha?

— Ei, ei, murhattu on eräs matkustaja, vaunussa. Ruumis on heitetty ulos melkein Malaunay-tunnelin päässä, pylvään n:o 153 kohdalla.

Ja murhattu on yksi meidän johtokuntamme jäsenistä, presidentti Grandmorin.

Alipäällikkö huudahti nyt vuorostaan:

— Presidentti! Voi, kuinka murheelliseksi tuleeekaan vaimoni!

Hänen huudahduksensa oli niin aiheutettu, niin vaikeroiva, että herra Dabadie silmänräpäykseksi kiinnitti huomionsa siihen.

— Niin, se on totta, te tunsitte hänet. Hän oli todellakin kelpo mies.

Sitten tuli hän ajatelleeksi toista sähkösanomaa, joka oli osoitettu poliisikomisariukselle, ja lausui:

— Se on kaiketi tutkintotuomarilta ja koskee varmaankin jotakin mahdollisuutta. Kello on vasta viisikolmatta minuuttia yli yhdeksän, ja silloin ei herra Cauche luonnollisesti vielä ole tullut... Menkää heti Kauppakahvilaan Cours Napoléonin varrella. Hän on varmaan siellä.

Herra Cauche tuli viiden minuutin kuluttua, erään asemamiehen käytyä häntä katsomassa. Hän oli entinen upseeri ja piti tointansa peräytymispaikkana, eikä milloinkaan ilmaantunut asemalle ennen kymmentä, kuljeskeli silloin siellä hetkisen ja palasi sitten kahvilaan. Tämä murhanäytelmä, joka oli häirinnyt häntä kesken piquét-peliä, hämmästytti häntä ensin, koska muuten ei juuri kovinkaan tärkeitä asioita kulkenut hänen kättensä kautta. Mutta sähkösanoma oli Rouenin tutkintotuomarilta, ja sen tuleminen kaksitoista tuntia ruumiin löytämisen jälkeen riippui siitä, että tämä tuomari ensiksi oli sähköttänyt Pariisiin asemapäällikölle, saadakseen tietoja murhatun matkallelähdöstä. Saatuaan tietoonsa junan ja vaunun numerot, oli hän ainoastaan lähettänyt poliisikomisariukselle käskyn toimittaa tarkastus vaunussa n:o 293, jos se vielä oli Havressa. Herra pahastui sen johdosta, että häntä oli suotta häiritty, katosi heti ja sen sijalle tuli tapahtumaan tavattoman vakavuuden mukaan sovellettu tärkeys.

Tullen äkkiä levottomaksi ja peljäten, ett'ei olisikaan tilaisuudessa ryhtyä tutkimaan, huudahti hän:

— Ei suinkaan vaunu ole täällä, se on kai lähtenyt tänä aamuna.

Roubaud, joka näytti hyvin tyyneltä, lohdutti häntä kuitenkin:

— Ei, anteeksi... Täksi illaksi on tilattu yksi vaunu ja se on tuossa vapaana.

Hän kulki edellä ja komisarius ja asemapäällikkö tulivat hänen perässään. Uutinen näkyi sillä välin levinneen, sillä asemamiehet hiipivät töistään ja tulivat jälestä ja toimistojen ovilla näyttäytyivät virkamiehet, jotka vihdoin tulivat lähemmäksi, toinen toisensa perästä. Pian muodostivat he väkijoukon.

Vaunun luo saavuttua lausui herra Dabadie ääneensä tämän mietelmän:

— Siellä oli tarkastus eilen illalla. Jos silloin olisi joitakin jälkiä huomattu, olisi siitä annettu tieto.

— Saammepa nähdä, vastasi herra Cauche.

Hän avasi oven ja astui vaunuun, mutta hairahtui ja kirosi melkein samassa silmänräpäyksessä huudahtaen:

— Lempo soikoon! Täällähän näyttää siltä kuin olisi sika tapettu!

Läsnaolijain läpi kulki heikko väristys ja he ojensivat päänsä eteenpäin, ja herra Dabadie, joka oli etumaisten joukossa, tahtoi myös nähdä ja nousi rappusille, sillä aikaa kun hänen takanansa Roubaud ja muut kurottivat kaulaansa.

Vaunussa ei näkynyt mitään epäjärjestystä; akkunat olivat suljetut ja kaikki näytti olevan oikealla paikallaan. Inhoittava löyhkä vain tunki ulos avoimesta ovesta, ja keskellä muuatta pielusta oli hyytyneen veren muodostama lätäkkö, ja tämä lätäkkö oli niin syvä ja niin leveä, että siitä oli, juuri kuin lähteestä, puro juossut alas matolle. Hyytynyttä verta oli roiskunut sinne tänne veralle, mutta muuten ei siellä ollut mitään, ainoastaan tätä luontoa kääntävää verta.

Herra Dabadie raivostui.

— Missä ovat ne miehet, jotka tarkastivat vaunun eilen illalla?

Nämä, jotka sattumalta olivat saapuvilla, sammalsivat anteeksipyyntöjensä.

Oli ollut pimeä, eivätkä he olleet voineet nähdä mitään; he olivat käsin koetelleet kaikkialta ja voivat vannoa, ett'eivät he illalla olleet mitään tunteneet.

Herra Cauche seiso i vaunussa ja teki muistiinpanoja selontekoansa varten. Hän huusi Roubaudia, jonka kanssa hän mielellään seurusteli ja jonka seurassa hänellä oli tapana polttaa paperossia asemalaiturilla, milloin he olivat joutilaina.

— Tulkaa tänne, herra Roubaud, ja auttakaa minua.

Ja kun alipääällikkö oli kavunnut matolla olevan veren yli, välttären siihen astumista, sanoi hän hänelle:

— Katsohan toisen pieluksen alle, onko sinne jäänyt mitään.

Roubaud kohotti pielusta ja etsi varovasti uteliain silmin.

— Siellä ei ole mitään.

Mutta hän huomasi selkänöjan rypytytyssä kankaassa pilkun ja osoitti sitä komisariukselle.

Eikö se ollut sormenjättämä verijälki? Ei, se se ei ollut, ja vihdoiin tultiin yksimielisiksi siitä, että se oli likaa.

Kaikki muutkin tulivat nyt lähemmäksi, voidakseen paremmin seurata tutkimusta ja saada vihiä rikoksesta, ja tungeksivat asemapäällikön takana, joka hienotunteisesti oli jäänyt rappusille.

Äkisti tuli hän ajatelleeksi erästä seikkaa.

— Olihan herra Roubaud mukana junassa, virkkoi hän. Palasittehan te pikajunalla eilisiltana... Te voisitte ehkä antaa meille muutamia tietoja?

— Niin, se on totta, huudahti komisarius. Huomasitteko jotakin?

Roubaud oli vaiti kolme, neljä sekuntia. Hän oli näet kumartunut tutkimaan mattoa. Mutta hän nousi pystyyn melkein heti ja vastasi luonnollisella, vaikka nyt hiukan karkealla äänellä:

— Niin, kernaasti kerron mitä tiedän... Vaimoni oli mukana. Jos se, mitä sanon, pannaan selontekoon, näkisin kuitenkin mieluummin, että hän saisi tulla tänne, jotta saan vertailla muistojani siihen, mitä hän voi muistaa.

Cauche herra piti tätä varsin järkevänä ja Pecqueux, joka juuri oli tullut sinne, tarjoutui hakemaan rouva Roubaudia. Hän saapasteli tiehensä pitkin askelin ja hetkisen odotus syntyi. Philomène, joka oli juossut sinne lämmittäjän seurassa, katsoi hänen jälkeensä suuttuneena siltä, että hän oli ottanut tuon asian toimittaakseen. Mutta nähdessään rouva Lebleun, joka riensi sinne niin nopeasti kuin ajettuneilta jaloiltansa pääsi, syöksyi hän häntä vastaan ja auttoi häntä. He ojensivat kätensä taivasta kohden ja kirkuivat, kovasti liikutettuina siitä, että noin inhoittava rikos oli tehty.

Vaikka vielä ei mitään tiedetty, oli jo liikkeellä suuri joukko erilaisia kertomuksia asian kulusta kaikkien näiden ihmisten keskuudessa, joiden ällistys näkyi heidän liikkeistään ja kasvoistaan; Philomène, jonka ääni voitti kaikki muut, vakuutti kunniasanallansa, vaikk'ei hän ollut sitä keltään kuullut, että rouva Roubaud oli nähnyt murhaajan. Vasta kun Pecqueux palasi hänen kerallansa, tuli hiljaista.

— Tuolla hän tulee! mutisi rouva Lebleu. Voisiko uskoa, että hän, joka koettaa olla vallan prinsessan näköinen, on mennyt naimisiin alipääällikön kanssa! Tuskin oli vielä päivä valjennut tänä aamuna, kun hän jo oli noin suittu ja kureliiviin puettu, kuin olisi aikeessa lähteä vieraisille.

Séverine tuli lyhyin, säännöllisin askelin. Hänen oli kuljettava hyvän matkaa asemalaiturilla kaikkien näkyvissä, mutta hän pysyi lujana, painoi vain nenäliinan silmilleen syvässä surussaan, joka juuri oli kohdannut häntä hänen saadessaan tiedon murhatun nimestä. Puettuna mustaan, hyvin komeaan villahameeseen, näytti hän jo kantavan surupukua suojelijansa kuoleman johdosta. Hänen paksu, tumma tukkansa loisti auringonvalossa, kun hän ei edes ollut, kylmästä huolimatta, kuluttanut aikaa pannakseen jotakin päähänsä. Hän näytti nyt oikein liikuttavalta lempeine sinisilmineen, jotka katselivat niin tuskaisesti ja olivat täynnä kyyneliä.

— Niin, niin, hänellä on kyllä syytä itkuun, sanoi Philomène puoliääneen. Nyt kun heidän huolenpitäjänsä on tapettu, on heidän laitansa niin ja näin.

Kun Séverine saapui kaikkien näiden ihmisten keskelle avonaisen vaununoven luo, astuivat herrat Cauche ja Roubaud ulos vaunusta ja viimeainittu alkoi heti kertoa mitä tiesi.

— Emmekö me, rakkaani, eilen aamulla, heti Pariisiin saavuttuamme, menneet vieraisille presidentti Grandmorinin luo? Kello taisi olla neljänneestä yli yhdentoista?

Hän katseli vaimoansa ja tämä toisti oppivaisesti:

— Niin, se tapahtui neljännessä yli yhdentoista.

Mutta hänen katseensa olivat tällä välin osuneet veren tahraamaan pielukseen, hän sai suonenvetokohtauksen ja syvät nyyhkytykset tunkeutuivat esiin hänen rinnastaan. Tämä liikutti asemapäällikköä, joka innokkaasti astui väliin.

— Ellei rouva Roubaud voi sietää tätä näkyä ... ja me ymmärrämme vallan hyvin teidän tuskanne ... niin...

— Ainoastaan pari sanaa, keskeytti komisarius. Sitten viemme rouva Roubaudin takaisin kotiin.

Roubaudille tuli kiire jatkaa.

— Juteltuamme useista asioista, lausui presidentti Grandmorin aikovansa seuraavana aamuna matkustaa sisarensa luo Doinvilleen... Minä näen hänet vielä istumassa kirjoituspöytänsä ääressä. Minä istuin tässä ja vaimoni tuossa... Eikö hän sanonut, ystäväni, aikovansa matkustaa seuraavana aamuna?

— Sanoi, seuraavana aamuna.

Herra Cauche, joka edelleen nopeasti teki lyijykänällä muistiinpanoja, kohotti nyt päätään.

— Kuinka, seuraavana aamuna? Mutta matkustihan hän illalla!

— Odottakaahan! vastasi Roubaud. Saadessaan kuulla, että me aijoimme palata samana iltana, juolahti hänen mieleensä tuuma tulla meidän seurassamme pikajunalla, jos vaimoni seuraisi häntä Doinvilleen ja viettäisi siellä muutamia päiviä hänen sisarensa luona, kuten hän on ennenkin tehnyt. Mutta vaimollani oli paljon puuhaa täällä kotona ja hän vastasi sen vuoksi kieltävästi... Teithän niin?

— Kyllä, sen tein.

— Hän oli hyvin ystävällinen ... ja minun asiaani kiintynyt ja seurasi meitä aina työhuoneensa ovelle... Eikö niin?

— Niin, ovelle saakka.

— Illalla me matkustimme... Ennen kun me asetuimme paikoillemme vaunuun, keskustelin minä asemapäällikön, herra Vandorpen kanssa, enkä silloin huomannut niin mitään. Olin luullut olevamme kahden, ja sen vuoksi oli mielestäni varsin ikävää, että siellä istui nurkassa muuan nainen, jota en ollut huomannut, ja vieläkin ikävämpää, kun kaksihenkilöinen perhe sitten astui vaunuun viimeisessä silmänräpäyksessä. Roueniin saakka ei tapahtunut mitään erikoista, enkä minä nähnyt mitään... Senpä vuoksi hiukan hämmästyimme Rouenissa, jossa olimme astuneet ulos vaunusta vähän liikutellaksemme jalkojamme, kun saimme nähdä presidentti Grandmorinin seisovan erään vaunun ovella kolmen, neljän vaunun päässä meidän vaunustamme. "Herra presidentti matkusti siis! Ei meillä ollut aavistustakaan siitä, että olimme samassa junassa kuin herra presidentti..." Hän kertoi silloin saaneensa sähkösanoman... Juna vihelsi ja me kiiruhdimme vaunuamme, jossa emme tavanneet ketään, koska kaikki meidän vaunutoverimme olivat jääneet Roueniin, mistä seikasta me tietysti emme olleet pahoillamme... Ja siinä onkin kaikki, ystäväni?

— Niin, siinä on kaikki.

Niin yksinkertainen kuin tämä kertomus olikin, oli se kuitenkin tehnyt voimakkaan vaikutuksen kuulijoihin. Kaikki seisoivat suu ammollaan ja koettivat ymmärtää. Komisarius taukosi kirjoittamasta ja ilmaisi yleistä hämmästyystä kysymällä:

— Oletteko aivan varma siitä, ettei vaunussa ollut ketään presidentti Grandmorinin seurassa?

— Olen, aivan varma.

Väristys kulki ihmisten läpi. Tämä salaperäisyys pelotti heitä ja jokainen tunsi kylmiä väreitä selkäpiissään. Jos hän olisi ollut yksinensä vaunussa, kuka oli silloin voinut murhata hänet ja heittää ruumiin ulos kolmen lieun päässä siitä, ennen kun juna oli uudelleen pysähtynyt?

Philomènen ilkeä ääni katkaisi vaitiolon.

— Sepä vasta on naurettavaa.

Roubaud, joka tunsi hänen tuimasti katsovan itseensä, katsoi takaisin häneen ja hänen leukansa

nytkähti, kuin olisi hän tahtonut sanoa, että hänkin piti sitä koomillisena. Hän huomasi Philomènen lähellä Pecqueuxin ja rouva Lebleun, jotka samoin pudistivat päätään. Kaikkien silmät olivat häneen suunnattuina, odotettiin jotakin enempää, häneltä etsittiin jotakin unhoittunutta erityisseikkaa, joka voisi kokonaisuutta valaista. Näissä polttavissa, uteliaissa katseissa ei ollut mitään syytöstä, mutta hän luuli kuitenkin niistä huomaavansa epämääräistä epäluuloa, sellaista epäluuloa, joka toisinaan muuttaa vähimmänsä poikkeusseikan varmuudeksi.

— Se on hyvin omituista, mutisi herra Cauche.

— On, tosiaankin, vahvisteli herra Dabadie.

Silloin päätti Roubaud puhua.

— Minä olen myös sangen varma siitä, että pikajunalla, joka pysähtymättä kulkee Rouenista Barentiniin, oli säännön määräämä nopeutensa, enkä minä huomannut mitään tavallisuudesta poikkeavaa... Täten voin väittää sitäkin suuremmalla syyllä, kun minä, koska olimme kahden, vedin akkunan alas polttaakseni paperossin; ja minä katsahdin silloin tällöin ulos ja saatoin kuulla kaikki junasta lähtevät äänet, Barentinissa minä tunsin seuraajani asemapäällikön virassa, herra Bessièren, huusin häntä ja me vaihdoimme pari sanaa hänen seisoessaan astuimella ja puristaessaan kättäni. Vai kuinka, rakkaani, voidaanhan kysyä herra Bessièreltä ja hän on sanova samoin.

Séverine, edelleenkin kalpeana, liikkumattomana ja hienot kasvonsa suruun vaipuneina, vahvisti vieläkin kerran miehensä selityksen.

— Niin, sen on hän tekevä.

Tämän jälkeen oli aivan mahdotonta kohdistaa epäluuloa Roubaudiin, jos kerran he Rouenissa olivat palanneet vaunuunsa ja Barentinissa tervehtineet tuttavaa. Se epäluulon varjo, minkä Roubaud oli luullut pilkistävän heidän silmistään, oli poissa ja yleinen hämminki lisääntyi. Murha sai yhä salaperäisemmän leiman.

— Oletteko aivan varma siitä, kysyi komisarius, ett'ei kukaan olisi voinut Rouenissa astua vaunuun sen jälkeen kun te olitte jättäneet presidentti Grandmorinin?

Roubaud ei nähtävästi ollut edeltäkäs in arvannut tätä kysymystä, sillä ensi kerran tunsin hän olevansa hämillään, eikä hänellä etukäteen ollut vastausta valmiina. Hän katsoi epäröiden vaimoonsa.

— En, sitä en luule... Ovet suljettiin ja tuuli kävi ja me ehdimme töin tuskin takaisin vaunuun... Ja tuo vaunu oli tilattu, joten luulen, ett'ei kukaan olisi voinut nousta siihen...

Mutta hänen vaimonsa silmät kävivät niin peloittavan suuriksi, että hän pelkäsi olleensa liian suorasukainen.

— Mutta muuten en voi niin varmaan tietää. Niin, onhan mahdollista, että joku nousi vaunuun... Siinä tuupiskeltiin kovasti.

Mitä kauemmin hän puhui, sitä selvemmäksi muuttui jälleen hänen äänensä ja koko tämä juttu, jonka hän tekaisi, kuulosti hyvin uskottavalta.

— Havren juhlallisuuksien vuoksi oli väkeä suunnaton joukko. Meidän oli pakko puolustaa vaunuamme toisen, vieläpä kolmannen luokan matkustajilta... Sitäpaitsi on asema hyvin huonosti valaistu, ei nähnyt mitään ja lähtövilinässä oli semmoinenkin tungos ja kirkuna... Niin, on siis varsin mahdollista, että joku, joka ei tietänyt mistä voisi saada paikan tai tahtoi käyttää tungosta hyväksensä, on viime hetkellä tunkeutunut vaunuun.

Hän keskeytti puheensa ja kääntyi vaimoonsa.

— Siten se on varmaankin käynyt, vai miten sinä luulet, ystäväni?

Lopen uupuneena ja nenäliina silmien edessä toisti Séverine:

— Kyllä, siten on tapahtunut.

Nyt oli asia saatu päätökseen, ja mitään sanomatta vaihtoivat poliisikomisarius ja asemapäällikkö keskinäistä ymmärtämistä osoittavan katseen. Ympäriällä seisijat alkoivat liikkua; he tunsivat ruumiissaan, että tutkinto oli lopussa, ja tunsivat sangen suurta tarvetta tehdä omia selityksiään ja muistutuksiaan: kullakin oli jotakin erikoista kerrottavana ja arvelu toisensa perästä lähti kiertämään.

Kaikki virantoimitus asemalla oli hetkeksi seisahtunut ja koko henkilökunta oli kokoontunut siihen, kokonaan syventyneenä murhaan, ja yleinen hämmästyksy syntyi, kun saatiin nähdä 9,38-junan saapuvan

asemalle. Riennettiin pois, vaunujen ovet avattiin ja matkustajia alkoi tulla ulos. Mutta melkein kaikki uteliaimmat olivat kuitenkin jääneet komisariuksen luo, joka turhantarkkuudessaan viimeisen kerran tutki tuota veren tahraamaa vaunua.

Pecqueux, joka jutteli ja elehti rouva Lebleun ja Philomènen kanssa, äkkäsi silloin veturinkuljettajansa, Jacques Lantierin, joka vast'ikään oli tullut junasta ja seiso i nyt hiljaa, etäältä katsellen väkijoukkoa. Hän viittasi häntä kiivaasti luokseen, mutta Jacques ei liikahantanut paikaltaan. Vihdoin tuli hän kuitenkin aivan hiljakseen.

— Mistä on kysymys? kysyi hän lämmittäjältään.

Hän tiesi vallan hyvin mitä se oli ja kuunteli vain hajamielisenä uutista murhasta ja mitä siitä otaksuttiin. Hän tunsi olevansa hämmästynyt ja omituisen liikutettu sen johdosta, että osui keskelle tutkimusta ja näki jälleen tämän vaunun, joka nopeasti kiitäen oli vilahtanut hänen ohitsensa pimeässä. Hän ojensi kaulaansa ja katseli pieluksella olevaa hyytynyttä verta. Hänen silmiensä edessä oli jälleen murhanäytelmä ja ennen kaikkea ruumis, joka kaula poikkileikkattuna makasi pitkällänsä radan vieressä.

Kun hän sitten käänsi silmänsä pois päin, äkkäsi hän Roubaud-puolisot, Pecqueuxin edelleen kertoessa hänelle, miten nämä olivat asiaan sekaantuneet, heidän lähdistään Pariisista samalla junalla kuin murhattu, viimeisistä sanoista, mitkä he Rouenissa olivat vaihtaneet. Hän tunsi Roubaudin, he tervehtivät toisiansa väliin kädestä, sittenkun hän oli ruvennut palvelemaan pikajunassa. Roubaudin vaimon oli hän nähnyt silloin tällöin, mutta sairaaloisessa pelossa oli hän karttanut häntä kuten kaikkia muitakin naisia. Mutta tässä silmänräpäyksessä, kun Séverine seiso i siinä itkien, kalpeana ja peljästyntynyt ilme lempeissä sinisilmissään tuon mustan, suuren hiuskasan alla, pisti hän hänen silmiinsä. Hän ei kääntänyt katsettansa hänestä ja oli kuin poissa kaikesta siitä mitä tapahtui. Hän kysyi itseltänsä ällistyneenä miksi Roubaudit ja hän olivat siellä, mitenkä tapaukset olivat voineet tämän vaunun luona viedä yhteen heidät, jotka olivat palanneet Pariisista edellisenä iltana, ja hänet, joka aivan vastikään tuli Barentinista.

— Niin, minä tiedän, sanoi hän ääneensä ja keskeytti lämmittäjän puheen. Minä olin sattumalta tunnelin päässä eilen illalla ja luulen nähneeni jotakin, juuri kun juna kulki ohi!

Nyt syntyi kova hälinä ja kaikki kokoontuivat hänen ympärillensä. Hän itse vapisi ensiksi, hämillään ja ällistyneenä sen johdosta, mitä oli sanonut. Miksi oli hän puhunut, olihan hän kerrassaan päättänyt olla vaiti? Ja kuitenkin olivat sanat hänen tietämättään hiipineet hänen huulillensa, kun hän seiso i vaipuneena tämän naisen katselemiseen. Séverine tempasi nenäliinan pois ja tuijotti häneen kyöneleisillä silmillään, jotka olivat käyneet vieläkin suuremmiksi.

Mutta komisarius lähestyi nopeasti.

— Mitä olette nähnyt?

Ja Jacques, jossa Séverinen katse liikkumattomana lepäsi, kertoi mitä hän oli nähnyt: valaistun vaunun, joka täyttää vauhtia kiiti ohi pimeässä, ja kahden miehen ohivilahtavat kasvot, toinen kaadettuna maahan ja toinen puukko kädessä. Roubaud seiso i vaimonsa vieressä ja kuunteli, katsellen häntä suurin, vilkkain silmin.

— Voisitteko tuntea murhaajan? kysyi komisarius.

— En, sitä en usko.

— Oliko hän puettuna takkiin vai puseroon?

— En voi väittää mitään. Ajatelkaahan, juna, joka kulki ainakin kahdeksankymmenen kilometrin nopeudella.

Séverine, joka oli kadottanut koko tahdonvoimansa, vaihtoi nyt katsetta Roubaudin kanssa, jolla oli tarpeeksi voimaa sanoaksensa:

— Niin, siihenpä tarvittaisiin todellakin oikein hyvät silmät.

— Se on joka tapauksessa tärkeä todistus. Tutkintatuomari kyllä on auttava teitä pääsemään selville kaikesta tästä. Minä pyydän herrojen Roubaudin ja Lantierin täydellisiä nimiä haastetta varten.

Nyt se oli lopussa, ja uteliaat hajaantuivat vähitellen ja työ asemalla pääsi taas täyteen vauhtiin. Vallankin Roubaudille tuli kova kiire junan 9,50 takia, jossa matkustajat jo alkoivat asettua paikoilleen. Hän oli lyönyt Jacquesille kättä, voimakkaammin kuin tavallisesti; ja tämä, joka oli jäänyt yksinään Séverinen kanssa rouva Lebleun, Pecqueuxin ja Philomènen taakse, jotka kuiskailten menivät pois, luuli olevansa velvollinen saattamaan hänet junasiltaa pitkin aina virkamiesten asuntoihin johtavien

rappujen luo. Hän ei saanut sanotuksi mitään, mutta pysyi kuitenkin hänen läheisyydessään kuin olisi vast'ikään liitto solmittu heidän välillään. Nyt oli tullut kauniimpi ilma, aurinko oli karkoittanut aamun kaikki usvat ja kohousi säteillen sinertävän kirkkaalle taivaalle, ja merituuli, jonka voima virran mukana kasvoi, toi sinne raikasta suloisuutta. Heidän vihdoin erotessaan, kohtasi hän uudelleen Séverinen suuret silmät, joiden peljästynt, anovan lempeä katse niin syvästi oli häntä liikuttanut.

Nyt kuului kevyt vihellys. Roubaud näet antoi lähtömerkin. Veturi vastasi pitkällä, pitkäveteisellä vihellyksellä, ja 9,50-juna lähti liikkeelle, lisäsi sitten nopeuttaan ja katosi etäisyyteen auringon kultaisessa kimmellyksessä.

IV.

Tutkintotuomari, herra Denizet, oli erääksi päiväksi toisella viikolla maaliskuussa uudelleen kutsuttanut virkahuoneustoonsa Rouenin oikeuspalatsiin muutamia tärkeitä todistajia Grandmorinin murhajutussa.

Tämä asia oli nyt kolmen viikon ajan herättänyt suunnatonta huomiota. Se oli kääntänyt koko Rouenin ylösalaisin, ja Pariisi seurasi sitä intohimoisesti, ja vastustussanomalehdistö käytti sitä aseena ankarassa taistelussa keisarikuntaa vastaan. Levottomuus tulossa olevien vaalien suhteen, jotka herättivät poliittista mielenkiintoa, teki taistelun vieläkin kuumeisemmaksi. Edustajakamarissa oli sattunut sangen myrskyisiä kohtauksia. Eräässä näistä oli kiivaasti vastustettu kahden, keisarin persoonaan kiintyneen edustajan valtakirjojen kelpaavuutta. Muutamassa toisessa oli ankarasti hyökätty Seineprefektin raha-asiaiden hoidon kimppuun ja vaadittu paikallisneuvoston valitsemista.

Silloin tuli Grandmorinin murhajuttu aivan parahiksi, antaakseen vaalikihoitukselle uutta vauhtia. Mitä tavattomimpia juttuja pantiin liikkeelle, ja sanomalehdet olivat joka aamu täynnä uusia, hallitusta loukkaavia arveluja. Muutamilla tahoilla annettiin tiedoksi, että murhattu, joka oli varsin hyvin tunnettu Tuilerieissa ja oli entinen tuomari ja kunnialegioonan komentaja sekä monimiljonääri, oli antautunut mitä ruokottomimpiin irstailuihin. Toisaalla taas ruvettiin, kun tutkimus ei näyttänyt johtavan mihinkään tuloksiin, syyttämään poliisia ja oikeusviranomaisia leväperäisyydestä ja laskettiin pilaa tuosta satumaisesta, kiinnijoutumattomasta murhaajasta. Näissä hyökkäyksissä oli paljon totuutta ja se teki ne vaan sitäkin tuntuvammiksi.

Herra Denizet hyvin tunsikin raskaan edesvastuunsa painon. Mutta hän harrasti asiaa intohimoisesti, sitäkin enemmän kun hän oli kunnianhimoinen ja innokkaasti halusi päästä käsiksi niin merkitykselliseen asiaan kuin tämä, tullakseen tilaisuuteen osoittaa sitä erinomaista tarkkanäköisyyttä ja tarmokkuutta, jota hän luuli omaavansa. Hän oli erään suuren normandilaisen karjankasvattajan poika ja oli opiskellut lakitiedettä Caenissa sekä vasta jotensakin myöhään joutunut virkamiesuralle, jolla hänen vähäpätöisen alkuperänsä takia ja vielä enemmän isänsä konkurssin jälkeen oli ollut vaikea edistyä. Aluksi määrättyä apujäseneksi Bernayn, Dieppen ja Havren oikeuksiin, oli hän tarvinnut kymmenen vuotta päästäkseen keisarilliseksi prokuraattoriksi Port-Audemeriin. Sitten tuli hän apulaiseksi Roueniin ja oli nyt, viisikymmentä vuotta täytettyään, ollut tutkintotuomarina puolen toista vuotta.

Hänellä ei ollut mitään omaisuutta eivätkä hänen laihat tulonsa riittäneet hänen moniin tarpeisiinsa ja hän oli sen vuoksi huonopalkkaisten virkamiesten riippuvassa asemassa, johon ainoastaan keskinkertaiset kyvyt tyytyvät, kun taas nerokkaat siinä kiusaantuvat ja odottavat jotakin tilaisuutta myydäkseen itsensä.

Hänellä oli hyvin vilkkaat ja nuorteat taipumukset, olipa hän rehellinenkin sekä rakasti ammattiansa. Hänen rajaton valtansa, joka teki hänet virkahuoneessaan täydellisesti muiden vapauden herraksi, nousi hänelle päähän. Ainoa mikä hiukan hillitsi hänen intohimoansa tässä asiassa, oli hänen itsekäs pyyteensä. Hän näet paloi halusta saada kunniamerkki rintaansa ja tulla siirretyksi Pariisiin. Tämä vaikutti, että sitten kun hän ensimmäisessä kuulustelussa oli antanut virkaintonsa hurmata itsensä, hän nyt liikkui mitä suurimmalla varovaisuudella ja vainusi joka taholta kuiluja, joihin hänen tulevaisuutensa saattaisi hukkoa.

On kuitenkin huomattava, että hän oli valmistautunut, sillä jo tutkinnon alussa oli muuan ystävä neuvonut häntä käymään Pariisin oikeusministeriössä. Siellä oli hän ollut pitkässä keskustelussa ylisihteerin Camy-Lamotten kanssa, joka oli tärkeä henkilö ja vallitsi täydellisesti kaikkia alaisiansa, koska hän ratkaisi nimitykset ja oli alituisessa yhteydessä Tuileriein kanssa.

Camy-Lamotten oli komeannäköinen mies. Hän oli kuten Denizetkin alkanut uransa viransijaisena,

mutta tuttavuuksiensa ja vaimonsa avulla oli hänestä tullut edusmies ja kunnialegioonan suur-upseeri. Hän oli varsin luonnollisella tavalla päässyt käsiksi tähän asiaan; Rouenin keisarillinen prokuraattori, joka tunsi olevansa levoton tämän epäilyttävän murhajutun takia; missä uhrina oli entinen korkea virkamies, oli näet ollut siksi varovainen, että oli kääntynyt ministerin puoleen, joka puolestansa oli neuvonut hänet ylisihteerinsä luokse.

Tämä oli tavallansa omituinen sattuma: herra Camy-Lamotte oli näet presidentti Grandmorinin vanha koulutoveri, vaikkakin muutamia vuosia nuorempi, ja oli ollut hänen kanssaan niin läheisissä väleissä, että tunsi hänet perin pohjin, yksinpä hänen paheensakin. Hän puhuikin ystävänsä surullisesta kuolemasta syvästi murheellisena ja lausui suurella painolla herra Denizetille hartaan toivomuksensa, että rikoksellinen saataisiin ilmi. Mutta hän ei salannut, että Tuilerieissa oltiin hyvin pahoillaan siitä liioittelusta hälinästä, johon asia oli antanut aihetta, ja otti itsellensä vapauden kehoittaa häntä noudattamaan suurta hienotunteisuutta.

Denizet oli kaikesta voinut ymmärtää tehneensä viisaasti, ollessaan kiirehtimättä ja panematta mitään alttiiksi ilman että oli hankkinut hyväksymisen etukäteen. Sen saatuaan hän palasi Roueniin varmana siitä, että ylisihteerillä puolestansa oli asiamiehiä liikkeellä, ja että hänkin halusi päästä asiasta selville. Totuus tahdottiin tietää, jotta se voitaisiin paremmin salata, jos se näyttäisi tarpeelliselta.

Päivät kuluivat sillä välin ja vaikka kaikki koettivat rauhoittua, ärsytti sanomalehdistön pilanteko Denizetiä. Poliisimies heräsi hänessä jälleen ja hän vainusi kuin hyvä metsästyskoira. Hänet tempasi mukaansa halu löytää oikeat jäljet, kunnianhimo ensiksi keksiä rikoksellinen, vaikka olisikin pakotettu päästämään hänet jos saisi määräyksen siitä. Odottaen saavansa ministeriöstä vastaanottaa kirjeen, neuvon, pelkän viittauksen, oli hän jälleen tarmokkaasti ryhtynyt tutkimuksiinsa. Kaksi tai kolme vangitsemista oli tapahtunut, mutta vangitut oli täytyneet päästää irti.

Presidentti Grandmorinin testamentin avaaminen herätti hänessä kuitenkin aivan äkisti epäluulon, josta hän oli tuntenut alkua jo ensi hetkestä saakka, nimittäin että Roubaud mahdollisesti oli rikoksellinen. Testamentti, joka oli täynnä omituisia määräyksiä, asetti näet Séverinen Croix-de-Maufrasin maatilan perijäksi.

Nyt oli siis vihdoinkin saatu selville tuo siihen asti turhaan etsitty vaikuttava syy murhaan, Roubaud-puolisot tunsivat testamentin ja olivat murhanneet hyväntekijänsä, saadakseen perinnön heti haltuunsa.

Hän piti sitäkin suuremmalla syyllä kiinni tästä asiankäännteestä, kun herra Camy-Lamotte erityisesti oli puhunut rouva Roubaudista, johon hän aikaisemmin oli tutustunut presidentin luona, hänen ollessaan vielä nuori tyttö. Ja kuitenkin, miten monta epätodennäköisyyttä sekä aineellista ja siveellistä mahdottomuutta! Alettuaan johtaa tutkimuksiansa siihen suuntaan, kohtasi hän joka askeleella tosiasioita, jotka vaikuttivat hämmennystä hänen käsitykseensä mallikelpoisesti johdetusta tutkinnosta tuomio-istuimessa. Mikään ei käynyt selvemmäksi, tuo suuri keskikohtainen selvyys, päävaikutin, joka olisi kokonaisuuteen valoa luonut, puuttui.

Oli tosin olemassa toinenkin mahdollisuus, jota Denizet ei ollut kadottanut näkyvistään, se minkä Roubaud oli jättänyt, nimittäin että joku oli voinut lähtöaikana vallinneen tungoksen turvin nousta vaunuun. Se oli tuo merkillinen, saavuttamaton, satumainen murhaaja, jonka kustannuksella kaikki vastustussanomalehdet pitivät niin hauskaa. Ensin oli vaivannäöt suunnattu siihen, että saataisiin selko tämän henkilön ulkomuodosta Rouenissä, josta hän oli tullut, ja Barentinissa, jossa hän oli astunut pois junasta, mutta mihinkään varmaan tulokseen ei oltu päästy. Väittävätpä muutamat todistajat mahdottomaksi, että joku voisi tunkeutua toiselle varattuun vaunuun, kun taas toiset antoivat mitä vastakkaisimpia selityksiä.

Eikä tästä mahdollisuudesta näyttänyt mitään hyötyä lähtevän, kun tuomari, kuulustellessaan portinvartija Misardia, tahtomattansakin tutustui tuohon murhenäytelmän tapaiseen seikkailuun nuoren Louisetten kanssa, joka presidentin raiskaamana oli paennut hyvän ystävänsä Cabuchen luo ja kuollut siellä. Nyt sai hän kaikki itsellensä salamankaltaisen selväksi, mikä on mallikelpoisen syytöskirjoituksen päämuodostelu.

Siinäähän oli kaikki, mitä tarvittiin; kuolemanuhkauksia, joita kivityömies oli tehnyt uhria vastaan, tämän huonossa huudossa oleva entinen elämä, taitamattomasti todistukseksi vedetty muualla-olo, jota oli mahdoton näyttää toteen.

Tarmokkuuden äkisti valtaamana oli hän edellisenä iltana kaikessa salaisuudessa vangituttanut Cabuchen siinä pienessä tuvassa, jossa hän asui metsän sydämessä, aivan kuin missäkin pesässä, ja sieltä löydettiin veren tahraama housupari. Ja vaikka hän ponnisteli tätä käsitystä vastaan, joka väkisin pyrki hänen mieleensä, ja päätti olla luopumasta Roubaud-puolisojen rikoksellisuutta koskevasta otaksumasta, riemuitsi hän ajatellessaan, että hänellä yksinään oli ollut tarpeeksi hieno nenä, saadakseen ilmi todellisen rikoksellisen. Päästäkseen tästä varmuuteen, oli hän täksi päiväksi kutsunut

eteensä useita todistajia, joita jo oli kuulusteltu murhan jälkeisenä päivänä.

Tutkintotuomarin virkahuone sijaitsi Rue Jeanne-d'Arcin varrella eräässä vanhassa, rappeutuneessa talossa vanhojen normandilaisten herttuoiden palatsin vieressä, joka nyt oli muutettu oikeuspalatsiksi, ja jota se rumensi. Päivänvaloa oli niin vähän tuossa suuressa, synkässä huoneessa, joka sijaitsi alimmassa kerroksessa, että lamput täytyi sytyttää jo kello kolmelta talvisin. Huoneen seinäpaperit olivat viheriät, mutta vanhat ja vaalenneet, ja ainoat huonekalut, mitä huoneessa oli, olivat kaksi lepotuolia, neljä tuolia, tuomarin pöytä ja notarion pikkupöytä, ja kylmän lieden päällä oli suuri tummasta marmorista tehty pöytäkello, jonka sivulla oli kaksi pronssikannua. Tuomarin pöydän takaa johti ovi toiseen huoneeseen, mihin tuomari toisinaan kätki henkilöitä, joita tahtoi pitää käytettävänä; sisäänkäytävä oli välittömästi yhteydessä pitkän käytävän kanssa, missä oli penkkejä, joilla todistajat sisäänhuutoa odottaessaan saivat istua.

Vaikka olivat kutsutut vasta kello kahdeksi, tulivat Roubaudit jo kello puoli kahdelta. He olivat tulleet Havresta ja olivat tuskin malttaneet syödä aamiaista eräässä pienessä ravintolassa Grand-Ruen varrella. He olivat molemmat mustiin puetut, mies sadetakkiin, vaimo silkkipukuun kuin hieno ylimysnainen, ja he osoittivat hiukan raukeata arvokkaisuutta, mikä soveltui sukulaisen menettämistä surtaessa. Vaimo istui hiljaa eräällä penkillä, sanomatta sanaakaan, jota vastoin mies kädet selän takana käveli hänen edessään lyhyin askelin edestakaisin. Mutta joka kerta, kun mies kääntyi ympäri, kohtasivat heidän katseensa toisensa ja salainen ahdistus loi silloin varjon heidän äänettömille kasvoilleen.

Croix-de-Maufrasin testamenttaaminen oli tosin tuottanut heille suuren ilon, mutta oli uudelleen herättänyt heissä pelkoa. Presidentin perhe, varsinkin tytär, oli kovin katkeroitunut noista monista omituisista lahjoituksista, jotka nousivat lähes puoleen omaisuuteen, ja puhui testamentin moittimisesta, ja miehensä kehoituksesta kohteli rouva de Lachesnaye erittäin epäystävällisesti vanhaa ystävätärtään Séverineä, jota vastaan hän tunsii mitä pahimpia epäluuloja.

Myöskin vaivasi Roubaudia tätä nykyä alituinen pelko erään todistuksen olemassaolosta, jota hän ei ollut ennen tullut ajatelleeksi: kirjeen, jonka hän oli pakottanut vaimonsa kirjoittamaan, saadakseen presidentin matkalle. Ellei hän ollut sitä hävittänyt, niin se voitaisiin löytää ja käsiala tunnettaisiin.

Onneksi kuuluivat päivät minkään tulematta ilmi, ja kirje oli otaksuttavasti revitty rikki. Mutta joka kerta kun puoliset uudelleen kutsuttiin tutkintotuomarin eteen, antoi se heille aihetta tuskanhikeen, niin tarkoin kuin he käyttäytyivätkin kuten perillisten ja todistajain tulee.

Kello löi kaksi ja nyt saapui Jacques vuorostansa. Hän tuli Pariisista. Roubaud meni heti hyvin tuttavallisesti häntä vastaan ja ojensi kätensä häntä kohden.

Jacques pysähtyi äkisti nähdessään Séverinen, joka yhä istui hiljaa. Kuluneiden viikkojen aikana oli alipäällikkö käyttäytynyt hyvin kohteliaasti joka kerta, kun hän oleskeli Havressa. Kerrankin oli hänen täytynyt vastaanottaa kutsut aamiaiselle. Ja kun hän oli tuon nuoren rouvan läheisyydessä, kasvoi hänen levottomuutensa ja häneen palasi tuo vanha väristys. Valtasiko hänet siis himo Séverineenkin? Hänen sydämensä tykytti ja käsiä poltti, kun hän vaan näki tuon valkoisen kaulan. Hän oli nyt lujasti päättänyt paeta häntä.

— No, mitä Pariisissa sanotaan asiasta? kysyi Roubaud. Ei mitään uutta, luullakseni? Mitään ei tiedetä, eikä mitään saadakaan tietää... Ettekö tahdo tervehtiä vaimoani?

Hän vei hänet mukansa, niin että Jacquesin täytyi astua esiin ja tervehtiä Séverineä, joka hämillänsä hymyili lapsellisen pelokkaine kasvojenilmeineen. Hän yritti puhua kaikenlaisista joutavista asioista, puolisojen taukoamatta häntä silmäillessä, kuin olisivat he koettaneet lukea, ei ainoastaan hänen ajatuksensa, vaan myöskin hänen epämääräiset unelmansa, joihin hän itse empi antautua.

Miksi oli hän niin kylmä? Miksi näytti hän koettavan karttaa heitä? Oliko hänen muistinsa heräämisillään, oliko heidät kutsuttu kuulusteltaviksi vastatusten hänen kanssaan? Hän oli ainoa todistaja, jota he pelkäsivät, ja he olisivat tahtoneet voittaa hänet puolellensa, kiinnittää hänet itseensä niin sydämellisillä ystävyydensiteillä, ett'ei hän milloinkaan rohkenisi todistaa heitä vastaan.

Kiusaantunut alipäällikkö palasi jälleen murha-asiaan.

— Onko teillä mitään aavistusta siitä, minkä vuoksi olette kutsuttu tänne? Onko ehkä jotakin uutta kysymyksessä?

Jacques teki välinpitämättömän eleen.

— Asemalla liikkui vast'ikään eräs huhu, kun minä tulin, ja puhuttiin jostakin vangitsemisesta.

Roubaud-puolisot hämmästyivät ja ällistyivät kovin.

— Mitenkä niin, vangitsemisesta? He eivät olleet kuulleet niin kuiskaustakaan siitä. Oliko vangitseminen jo toimeenpantu, vai oliko se odotettavissa?

He ahdistivat häntä kysymyksillä, mutta hänellä ei ollut sen enempää kerrottavana.

Tässä silmäräpäyksessä veti muutamien käytävässä kuuluvien askelten ääni puoleensa Séverinen huomion.

— Siinä on Berthe ja hänen miehensä, mutisi hän.

Ne olivat todellakin de Lachesnaye-puolisot. He kulkivat hyvin jäykkinä Roubaud-pariskunnan ohitse, eikä Berthe luonut katsettakaan entiseen toveriinsa. Eräs vahtimestari vei heidät heti tutkintotuomarin luo.

— Saammepa varustautua kärsivällisyydellä, sanoi Roubaud. Kaiketi saamme istua täällä hyvinkin pari tuntia... Istuutukaa siis!

Hän itse oli istunut Séverinen vasemmalle puolelle ja viittasi Jacquesta istuutumaan hänen toiselle puolelleen. Jacques jäi vielä hetkeksi seisomaan. Mutta kun Séverine katsoi häneen lempeän, ujon näköisenä, istuutui hän. Kuinka pieneltä ja hennolta nainen näyttikään heidän molempain välissä! Jacques tunsu hänen nöyrää hellyyttään, ja hänestä säteilevä kevyt lämpö vaivutti hänet vähitellen heidän pitkänä odotusaikanaan täydelliseen horrostilaan.

Denizetin luona olivat kuulustelut alkamassa. Valmistavista tutkimuksista oli jo syntynyt suuri joukko asiapapereita, useampia sinisillä päällyksillä varastettuja kimppuja. Oli yritetty seurata uhria aina hänen Pariisista lähdöstänsä saakka.

Asemapäällikkö, herra Vandorpe, oli todistanut pikajunan lähdöstä 6,30, vaunu n:o 293:n kiinnittämisestä junaan viime hetkessä, sanoista, mitkä hän oli vaihtanut Roubaudin kanssa, joka oli noussut vaunuun vähää ennen presidentti Grandmorinin saapumista, ja lopuksi tämän jälkimmäisen sijoittamisesta vaunuun, jossa hän varmaankin oli yksin.

Junan konduktööriä, Henri Dauvergneä, oli kuulusteltu sen johdosta, mitä Rouenissa oli tapahtunut tuona kymmenen minuutin viipymisaikana, mutta hän ei ollut voinut mitään varmuudella ilmoittaa. Hän oli nähnyt Roubaud-puolisoiden seisovan vaunun edustalla ja hän kyllä luuli heidän palanneen vaunuunsa, jonka oven eräs virkamies sitten oli sulkenut; mutta hän tahtoi jättää tämän sanomatta asemalla vallinneen tungoksen ja hämärän takia. Mitä tuli lausunnon antamiseen siitä, olisiko joku, tuo kiinnijoutumaton murhaaja, voinut tunkeutua presidentin vaunuun samalla hetkellä, jolloin juna läksi liikkeelle, ei hän juuri luullut sitä todennäköiseksi, vaikk'ei tahtonutkaan kieltää sen mahdollisuutta, koskapa sellaista oli mikäli hän tiesi, tapahtunut parisen kertaa.

Rouenin aseman muut virkamiehet, joilta oli kysytty samoja kohtia, olivat sen sijaan, että olisivat luoneet jotakin valaistusta asiaan, oikeastaan tehneet vastaisilla vastauksillaan asianhaarat vieläkin epäselvemmiksi. Totena ja todistettuna asiana pysyi näin ollen ainoastaan se kädenlyönti, minkä Roubaud vaunustansa oli vaihtanut Barentinin asemapäällikön kanssa, joka oli noussut vaununrappusille: Tämä asemapäällikkö, herra Bessière, oli nimenomaan tunnustanut tämän ilmoituksen oikeaksi ja lisännyt, että hänen virkaveljensä oli ollut kahdenkesken vaimonsa kanssa, joka oli puoliksi pitkällään ja näytti nukkuvan rauhallisesti.

Olipa toisakseen etsitty niitäkin matkustajia, jotka tulivat Pariisista samassa vaunussa kuin Roubauditkin. Tuo paksu pariskunta, joka oli tullut viime hetkellä, oli muuan porvariperhe Petit-Couronnesta ja oli selittänyt, että koska he heti olivat uneen vaipuneet, eivät he voineet sanoa mitään, ja mitä tuli siihen tummahiveiseen naiseen, joka istui hiljaa eräässä nurkassa, niin oli hän kadonnut kuin varjo ja häntä oli mahdoton löytää.

Sitäpaitsi oli lopuksi kuulusteltu muita todistajia, jotka saattoivat todistaa ne henkilöt samoiksi, jotka samana iltana olivat astuneet pois Barentinissa, koska murhaajan siellä olisi pitänyt lähteä junasta. Oli laskettu piletit ja onnistuttu saamaan selko kaikista matkustajista, paitsi yhdestä ainoasta, juuri eräästä suuresta, karkeatekoisesta miehestä, jonka pää oli kääritty siniseen nenäliinaan, ja joka muutamien ilmoituksen mukaan oli puettu päällystakkiin, toisten tiedonannon mukaan puseroon. Ainoastaan tätä unen tavoin kadonnutta koskevia asiapapereita oli kokoelmassa kolmesataa kymmenen, mutta jotka aikaansaivat ainoastaan mitä suurinta hämmennystä, koska jokaisen todistuksen tässä kokoelmassa kumosi joku toinen.

Lisäksi tuli joukko liitteitä:

Pöytäkirja, minkä oli laatinut se notario, joka oli seurannut keisarillista prokuraattoria ja tutkintotuomaria rikospaikalle; se sisälsi tarkan kuvauksen siitä paikasta radan varrella, mistä murhattu tavattiin, ruumiin asennosta, puvusta sekä niistä taskuissa olleista esineistä, joiden avulla ruumis tunnettiin.

Lisäksi pöytäkirja, jonka myös mukana seurannut lääkäri oli tehnyt; tässä oli tieteellisin sanoin seikkaperäisesti tehty selkoa kurkkuun pistetystä haavasta, mikä oli ainoa haava, inhoittava pisto, joka oli tehty jollakin teräaseella, epäilemättä veitsellä.

Sitäpaitsi oli useita muita pöytäkirjoja ja asiapapereja ruumiin kuljettamisesta Rouenin ruumishuoneesta ja ajasta, mikä sitä oli siellä säilytetty, kunnes merkillisen nopea mädäntyminen oli pakoittanut viranomaiset luovuttamaan sen perheelle.

Mutta koko tässä uudessa paperikasassa oli ainoastaan pari tärkeätä asianhaaraa.

Ensinnäkin se, että murhatun taskuista ei oltu löydetty kelloa eikä pientä lompakkoa, jonka piti sisältäneen kymmenen tuhannen frangin seteliä, minkä summan presidentti Grandmorin oli velkaa sisarelleen, rouva Bonnehonille, ja jonka tämä odotti saavansa. Tästä olisi siis voinut uskoa, että murha oli tehty varastamisen aikomuksessa, ellei toisakseen suuri hohtokivisormus olisi ollut paikoillaan kädessä. Tämä oli jälleen antanut aihetta koko jonoon arveluita. Onnettomuudeksi ei tiedetty pankkisetelien numeroita, mutta kello oli hyvin tunnettu: se oli suuri remontoarikello, jonka kurossa päälläpäin oli presidentin kaksi alkukirjainta ja sisäpuolella valmistusnumero 2,156.

Ase, veitsi, jota murhaaja oli käyttänyt, oli vihdoinkin antanut aihetta laajoihin tutkimuksiin pitkin rataa, sen varrella olevissa pensastoissa, kaikkialla, minne se oli saatettu heittää. Mutta nämä tutkimukset olivat olleet turhat, murhaaja oli luultavasti kätkenyt veitsen samaan paikkaan, mihin setelit ja kellonkin.

Ainoa, mikä löydettiin sadan metrin päästä Barentinin asemalta, oli murhatun matkahuopa, joka asiaan kuuluvana esineenä oli jätetty sinne. Se olikin todistuskappalten joukossa.

Kun de Lachesnaye-puolisot astuivat huoneeseen, seisoi herra Denizet kirjoituspöytänsä ääressä ja luki taasen ensimmäisistä kuulustelupöytäkirjoista yhden, jonka hänen notarionsa vastikään oli ottanut esille. Herra Denizet oli pieni jotensakin voimakasrakenteinen henkilö, sileäksi ajeltu ja harmaantunut. Nuo täyteläiset posket, neliskulmainen leuka ja leveä nenä olivat kalpeat ja liikkumattomat, ja tämän vaikutusta lisäsivät vielä enemmän raskaat silmäluomet, jotka puoliksi peittivät noita suuria, kirkkaita silmiä. Mutta kaikki se terävä-älyisyys, kaikki se taitavuus, minkä hän luuli omaavansa, oli paennut suuhun. Hänellä oli näyttelijän erittäin eloisa suu, ja se muodostui varsin pieneksi ja kapeaksi, milloin hänen oli näytettävä oikein viekkaalta. Mutta hänen viekkautensa oli usein hänelle vahingoksi, hän oli liian terävä-älyinen, hän oli liian paljon piilosilla yksinkertaisen, teeskentelemättömän totuuden kanssa. Hän oli näet mielessänsä muodostanut ihanteen ammatistansa ja piti itseänsä jonkinlaisena siveysopillisena haavalääkärinä, joka oli erinomaisen nerokas ja sisällisellä tarkkanäköisyydellä varustettu. Mutta muuten ei hän ollutkaan tyhmä.

Hän käyttäytyi heti rakastettavasti rouva de Lachesnayeä kohtaan, sillä hänessä oli vielä jäljellä jotakin siitä hienosta virkamiehestä, joka seurusteli Rouenin ja sen ympäristöjen parhaissa seurapiireissä.

— Olkaa hyvä ja istukaa, rouvaseni.

Hän työnsi itse esiin tuolin tuolle nuorelle, surupukuiselle rouvalle, joka oli pieni, hento valkoverikki, terävä ja epämiellyttävä ulkomuodoltansa. Mutta herra de Lachesnayeä kohtaan, joka myös oli vaaleaverevä ja hoikka, oli hän ainoastaan kohtelias, jopa hiukan mahtavakin. Tämä, joka appensa vaikutuksesta ja niiden palvelusten perusteella, joita hänen isänsä, myös virkamies, aikoinaan oli tehnyt eri toimituskunnissa, oli jo kolmenkymmenen kuuden vuotiaana päässyt apellatsioonituomio-istuimen jäseneksi ja saanut kunniamerkin, edusti näet Denizetin mielestä eteenpäintyönnettyjä, varakkaita keskinkertaisia kykyjä, jotka sukuyhteyksiensä ja omaisuutensa perusteella voivat odottaa nopeata ylenemistä, kun taas hänen itsensä, köyhä ja suojelijaa vailla kun oli, täytyi armon-anojana alati notkistaa selkäänsä ylentymisen yhtämittaa taaksepäin vierivän kiven alla. Hänellä ei sen vuoksi lainkaan ollut vastenmielistä virkahuoneessaan antaa toisen tuntoa kaikkivaltaansa, tuota rajatonta valtaa, mikä hänellä oli muiden vapauden suhteen, niin että hän yhdellä sanalla saattoi muuttaa todistajan pidätetyksi ja, jos sitä halusi toimittaa tämän heti paikalla vankilaan.

— Suonette minulle anteeksi, rouvaseni, että vaivaan teitä tällä surullisella asialla. Mutta minä tiedän teidän toivovan yhtä hartaasti kuin minäkin, että selvyyttä saataisiin, ja että rikoksellinen saisi sovittaa rikoksensa.

Sitten kun hän merkinannolla oli huomauttanut notariota, suurta, keltahipiäistä, luisevarakenteista

miestä, alkoi kuulustelu.

Mutta jo ensimmäisiä kysymyksiä tehtäessä rouva de Lachesnayelle, koetti mies, joka oli istunut huomattavasti, ett'ei viitsitty käskää häntä sitä tekemään, vastata hänen puolestaan. Hän purki kaiken katkeruutensa appi-ukon testamentin johdosta.

Mitä oli ajateltava kaikista näistä lukuisista, melkoisista lahjoituksista, jotka nousivat lähes puoleen koko omaisuudesta, mikä teki kolme miljoonaa seitsemänsataa tuhatta frangia! Ja ne oli annettu henkilöille, joita suurimmaksi osaksi ei tunnettu, kaikkiin mahdollisiin yhteiskuntaluokkiin kuuluville naisille. Olipa näiden joukossa eräs pieni orvokkien myyjätärkin Rue du Rocherin portilta. Oli mahdoton tyytyä sellaiseen, ja hän odotti ainoastaan tutkimuksen päättymistä ottaakseen selkoa siitä, eikö olisi olemassa mitään keinoa saada tuo mieletön testamentti kumotuksi.

Sillä aikaa kun hän hammasta purren purki murhettansa ja näytti, miten tyhmä, maalaismaisen itsepintainen ja paatuneen ahne hän oli, katseli herra Denizet häntä suurilla, puoliavoimilla silmillään, ja hänen hieno suunsa ilmaisi sekä kateutta että halveksimista tuota kykenemätöntä raukkaa kohtaan, joka ei ollut tyytyväinen kahteen miljoonaan, ja jonka hän epäilemättä jonakin kauniina päivänä näkisi näiden rahojen vuoksi puettuna korkeimman tuomiovallan purppuraan.

— Luulen, että tekisitte siinä tyhmästi, sanoi hän lopuksi. Testamentti voidaan kumota ainoastaan, jos kokonaisuus nousee puolen omaisuuden yli, miten nyt ei ole laita.

Hän kääntyi sitten notarionsa puoleen ja sanoi:

— Minä otaksun, Laurent, ett'ette te kirjoita kaikkea tätä muistiin.

Tämä hymyili tarkoittavasti, kyllä hän ymmärsi, mitä hänen oli tehtävä.

— Mutta, väitti herra de Lachesnaye, vieläkin katkeroittuneempana, minä toivon, ett'ei luulotella minun antavan noiden Roubaudien saada Croix-de-Maufrasia. Antaa sellainen lahja palvelijan tyttärelle! Ja miksi ja millä tekosyyllä? Jos näytetään toteen, että he ovat osallisia rikokseen...

Herra Denizet palasi silloin murha-asiaan.

— Luuletteko todellakin niin?

— Kyllä, jos heillä on ollut tieto testamentista, niin onpa se, hitto vieköön, todistus siitä, että he toivoivat meidän isäparkamme kuolevan. Huomatkaa sitäpaitsi, että juuri he viimeksi puhuivat hänen kanssaan. Kaikki tämä tekee asian varsin epäiltäväksi.

Levottomana ja häiriintyneenä uudessa olettamuksessaan, kääntyi tuomari Bertheen:

— Entäs te, rouvaseni, luuletteko te vanhan ystävättärenne voineen tehdä sellaisen rikoksen?

Berthe katsoi mieheensä, ennen kun vastasi. Molempain epämiellyttävä ja kuiva luonne oli niinä kuukausina, mitkä he olivat olleet naimisissa, vaikuttanut keskinäisesti ja käynyt yhä terävämmäksi. He ymmärsivät toisiansa ja mies oli siihen määrään ärsyttänyt hänet Séverineä vastaan, että hän, saadakseen maatilan takaisin, olisi voinut vangituttaa hänet paikalla.

— Jumalani, sanoi hän vihdoinkin, henkilö, josta puhutte, osoitti jo nuorena varsin huonoja taipumuksia.

— Mitenkä niin? Syytättekö häntä siitä, että hän olisi Doinvillessä käyttäytynyt huonosti?

— Oi, en, en siitä, isäni ei siinä tapauksessa olisi sallinut hänen siellä pysyä.

Tällä lausunnollaan hän ilmaisi sitä porvarillista tekohäveliäisyyttä, joka ei milloinkaan sallinut itseänsä moitittavan mistään hairahduksesta, ja joka piti kunnianansa olla yksi Rouenin kaikkein hyveellisimmistä, jota kaikki tervehtivät, ja joka kaikkialla otettiin vastaan.

— Mutta, jatkoi hän, kun on ajattelemattomuudesta ja tuhlaavaisuudesta johtuvia pahoja tapoja... On sanalla sanoen paljon sellaista, jota en ennen olisi uskonut mahdolliseksi, mutta joka nyt näyttää minusta varmalta.

Denizet teki jälleen kärsimättömyyttä osoittavan liikkeen. Hän ei enään seurannut tätä jälkeä ja jokaista, joka siitä piti kiinni, piti hän vihollisena, joka epäili hänen neronsa erehtymättömyyttä.

— Täytyy kuitenkin olla olemassa syitä ja todisteita, huudahti hän. Roubaudien kaltaiset ihmiset eivät tapa sellaista miestä kuin teidän isänne oli, saadessaan periä. Ainakin tavattaisiin todistusaiheita heidän innostaan perinnön saamiseen, ja minä löytäisin muita oireita siitä, että he ahnehtivat rahoja ja nautintoja... Ei, se syy ei riitä, täytyy etsiä toinen, ja mitään sellaista ei ole, te ette itse voi sellaista

ilmoittaa... Jos katselette itse tosiasioita, niin ettekö voi huomata, että se aineellisesti on mahdotonta?

Kukaan ei ole nähnyt Roubaud-puolisojen nousevan presidentin vaunuun. Luuleepa eräs virkamies voivansa väittää, että hän näki heidän palaavan vaunuunsa. Ja koska he todellakin Barentiniin saavuttaessa olivat siellä, niin täytyy otaksua heidän menneen omasta vaunustansa presidentin vaunuun, joka oli kolmen vaunun päässä siitä, ja sitten palanneen takaisin, tehden kaiken tämän muutamassa minuutissa, junan kulkiessa suurimmalla nopeudellaan.

Onko se todenmukaista? Minä olen kysynyt veturinkuljettajilta ja konduktööreiltä, ja kaikki ovat yksin suin selittäneet, että ainoastaan joku, jolla olisi siinä suuri tottumus, voisi omata kylliksi kylmäverisyyttä ja tarmoa tehdäkseen jotakin sellaista. Vaimo ei missään tapauksessa olisi voinut sitä tehdä, ja mies olisi silloin yksinään antautunut sellaiseen vaaraan tappaakseen suojelijan, joka vastikään oli pelastanut heidät pahasta pulasta? Ei, ei se oletamus pidä paikkaansa, täytyy etsiä toiselta taholta...

Kentiesi on joku, joka on noussut vaunuun Rouenissa ja lähtenyt pois seuraavalla asemalla, ja joka vähää ennen on uhkaillut murhattua...

— Innossaan joutui hän nyt uuteen järjestelmäänsä ja oli ilmaisemaisillaan liikoja, kun ovi puoliksi avautui ja eräs vahtimestari pisti päänsä sisään. Mutta ennen kun tämä ennätti sanaakaan sanoa, avasi käsineeseen puettu käsi oven kokonaan, ja sisään astui vaaleanverinen, erittäin komeaan surupukuun puettu nainen. Hän oli vielä viidenkymmenen vuotiaana erittäin hyvin säilynyt ja omasi vanhenevan jumalattaren muhkean ja voimakkaan kauneuden.

— Minä se olen, rakas tuomarini. Suonette minulle anteeksi, että tulen näin myöhään. Mutta tiet ovat huonossa kunnossa, ja Doinvillen ja Rouenin väliset kolme lieuea olivat tänään yhtä pitkät kuin runsaat kuusi.

Denizet nousi hyvin kohteliaasti ylös.

— Minä toivon, rouvaseni, että olette ollut hyvissä voimissa sitten viime sunnuntain?

— Erinomaisissa... Ja minä toivon, että te, hyvä tuomari, olette toipunut siitä peljästyksestä, minkä ajajani teille aiheutti? Hän on kertonut minulle olleensa vähällä kaatua teidän kanssanne paluumatkalla, tuskin kahden kilometrin päässä maatilasta.

— Joutavia, se oli vain ankara täräys ja minä sitä tuskin muistan... Mutta olkaa hyvä ja istuutukaa, ja kuten juuri sanoin rouva de Lachesnayelle, suokaa anteeksi, että vaivaan teitä tällä kauhealla asialla, joka varmaankin on herättävä teissä surua.

— Niin, Herra Jumala! koska se on välttämätöntä... Hyvää päivää, Berthe! Hyvää päivää Lachesnaye!

Hän oli rouva Bonnehon, murhatun sisar. Hän suuteli veljensä tytärtä ja puristi hänen miehensä kättä. Rouva Bonnehon oli kolmenkymmenen vuotiaana jäänyt leskeksi eräästä tehtaanomistajasta, joka oli jälkeensäjättänyt hänelle suuren omaisuuden. Mutta hän oli ollut hyvin varakas jo itsestäänkin, kun hän veljensä kera oli omistanut Doinvillen maatilaa.

Hän oli aina elänyt sängen mukavasti ja hänellä oli, kuten sanottiin, ollut monta pientä lemmonunelmaa, mutta aina oli hän ulkonaisessa esiintymisessään ollut niin moitteeton, suora ja reipas, että oli säilyttänyt itsellään määräämävallan Rouenin seurapiireissä. Sattumat ja maku olivat vaikuttaneet, että hän aina valitsi rakastajansa lakimiesten ja virkamiesten joukosta ja oli nyt kahdenkymmenen viiden vuoden aikana mautiloillansa pitänyt vastaanottoja ja kestejä Rouenin tuomarimaailmalle, joka hänen ajoneuvoissaan tuotiin noihin alituisiin juhlallisuuksiin ja vietiin taas niistä pois.

Hän ei vielä ollut rauhoittunut ja väitettiin hänen tuntevan äidillistä hellyyttä erästä tuomioistuimessa palvelevaa nuorta ylimääräistä, apellatsioonineuvos Chaumetten poikaa kohtaan; hän työskenteli pojan ylenemiseksi ja miellytteli isää kutsuilla ja kohteliaisuuksilla.

Mutta hän piti sitäpaitsi erään entisaikaisenkin ystävän, apellatsioonineuvos Desbazeillesin, joka oli pysynyt vanhanapoikana ja hienosti seipitetyillä, usein esitetyillä soneteillaan loi kirjallista loistoa tuomioistuimeen. Hänellä oli vuosikausia ollut vakituinen huone Doinvillessä. Vaikka hän nyt oli jättänyt kuudennen vuosikymmenen, oli hän alati siellä päivällisillä, kuten ainakin vanha ystävä ja toveri, joka säilöstyystautinsa vuoksi saattoi elää vain muistoissaan.

Alkavasta vanhuudesta huolimatta säilytti hän siis miellyttävän käytöstapansa kautta ylivaltaansa, eikä

kukaan aikonut kilpailla hänen kanssaan vallasta. Vasta viime talvena oli hän kilpailijakseen huomannut rouva Leboucqin, joka oli naimisissa erään apellatsioonineuvoksen kanssa, ja joka todellakin oli sangen komea ja kaunis, noin kolmenkymmenen vuotias ruskeasilmäinen nainen, jonka kanssa laki- ja virkamiehet alkoivat ahkerasti seurustella. Tämä seikka antoi hänen tavalliselle hyvätuulisuuksellensa pienen surumielisyyden vivahduksen.

— Jos sallitte, alkoi Denizet jälleen, niin minä pyydän saada tehdä teille muutamia kysymyksiä.

Lachesnaye-puolisojen kuulustelu oli päättynyt, mutta hän ei antanut heille viittausta poistua, ja hänen muuten niin hiljainen virkahuoneensa muuttui hauskaksi salongiksi.

Notario valmistautui hitaasti jatkamaan kirjoittamistaan.

Iloisena ja hymyillen, kuin olisi kysymyksessä ollut ainoastaan ystävällinen keskustelu rupesi nyt rouva Bonnehon todistamaan.

— Minä en kirjoittanut veljelleni, mutta odotin häntä ja tiesin hänen tulevan, vaikk'ei päivää oltu määrätty. Hän tuli tavallisesti luoksemme vallan odottamatta ja saapui melkein aina yöjunalla.

Kun hän asui yksinäisessä sivurakennuksessa puutarhassa, aution tien varrella, emme edes kuulleet, koska hän tuli. Hän otti vaunut Barentinista ja näyttäytyi vasta seuraavana päivänä, toisinaan vasta myöhään päivällä, jolloin hän tuli vieraisille, kuin monivuotinen naapuri ainakin.

Syy, miksi nyt odotin häntä, oli se että hänellä nyt piti olla mukanaan minulle annettavaksi kymmentuhatta frangia erään kauppasian selvittämistä varten. Hänellä oli varmaankin tämä summa mukanaan. Ja sen vuoksi olen aina luullut, että hänet murhattiin aivan yksinkertaisesti rosvoamisen tarkoituksessa.

Tuomari ei heti vastannut mitään, sitten lausui hän, katsoen häntä kasvoihin:

— No, mitä luulette te rouva Roubaudista ja hänen miehestään?

Hän pani vastaan hyvin innokkaasti.

— Ei, herra Denizet hyvä, ette suinkaan te luulottele sellaista tuosta kunnon ihmisestä... Séverine oli hyvä ja kiltti pikkutyttö, hyvin helposti ohjattava ja sitäpaitsi herttainen ja rakastettava, mikä ei suinkaan asiaa pilaa. Koska tahdotte, että minun on se toistettava, niin on minun mielipiteeni, ett'eivät hän ja hänen miehensä saata tehdä mitään huonoa tekoa.

Tuomari nyökkäsi hyväksyvästi ja loi voittoriemuisen katseen rouva Lachesnayeeseen. Tämä pahastui ja otti itsellensä vapauden sekaantua keskusteluun.

— Minun mielestäni on täti tosiaankin hyvin herkkäuskoinen.

Rouva Bonnehon vastasi tähän tavalliseen suorasukaiseen tapaansa:

— Rakas Berthe, siinä asiassa me emme milloinkaan tule ymmärtämään toisiamme... Hän oli iloinen ja nauroi mielellään, ja siinä oli hän varsin oikeassa... Minä tiedän sangen hyvin, mitä sinä ja miehesi ajattelette. Mutta itsekkyisyys lienee saattanut päänne kovin pyörälle, koska olette niin ihmeissänne siitä, että isäsi testamenttasi Croix-de-Maufrasin tuolle kiltille Séverinelle... Olihan hän kasvattanut hänet ja antanut hänelle myötäjaiset, ja silloinpa oli aivan luonnollista, että hän muisti häntä testamentissaan. Eikö hän tavallaan pitänyt häntä tyttärenänsä!... Voi, rakas ystäväni, rahat merkitsevät niin vähän, milloin onnesta on kysymys?

Rouva Bonnehon, joka aina oli ollut sangen varakas, osoittautui todellakin ehdottoman epäitsekkeäksi. Kauniin ja ihaillun naisen suloudella oli hän kauneudessa ja rakkaudessa näkevinänsä elämän ainoan tarkoituksperän.

— Juuri Roubaud on puhunut sähkösanomasta, huomautti herra de Lachesnaye sangen kuivasti. Ellei mitään sähkösanomaa olisi ollut, niin ei suinkaan presidentti olisi voinut sanoa hänelle saaneensa sellaisen. Miksi on Roubaud valehdellut?

— Mutta, huudahti Denizet ja joutui intoihinsa, presidentti on sangen hyvin itse voinut keksiä tuon sähkösanoman, selittääkseen Roubaudeille äkillisen matkansa. Heidän oman todistuksensa mukaan olisi hän matkustanut vasta seuraavana aamuna, ja koska hän oli samassa junassa kuin he, täytyi hänen keksiä joku tekosyy, ellei hän tahtonut ilmoittaa todellista syytä, jota muuten ei kukaan meistä tiedä... Tällä asianhaaralla ei ole mitään merkitystä, eikä se johda mihinkään.

Syntyi jälleen vaitiolo. Kun tuomari taas alkoi puhua, oli hän hyvin tyyni ja noudatti suurta varovaisuutta.

— Nyt minun täytyy puuttua sängen arkaluontoiseen asiaan, ja minä pyydän teitä suomaan anteeksi kysymysteni laadun. Ei kukaan voi enemmän kunnioittaa velivainajanne muistoa, kuin minä. Mutta onhan huhuja ollut liikkeellä. On väitetty hänellä olleen rakastajattaria.

Rouva Bonnehon, joka oli suunnattoman suvaitsevainen, hymyili uudelleen.

— Oh, herraseni, hänen ijällään!... Veljeni jäi aikaisin leskeksi, enkä minä milloinkaan katsonut olevani oikeutettu paheksumaan sitä, minkä hän itse katsoi oikeaksi. Hän eli omalla tavallaan, minun vähintäkään sekaantumatta hänen elämäänsä. Sen vaan tiedän, että hän piti arvossa yhteiskunnallista asemaansa, ja että hän kuolemaansa saakka yhtämittaa seurusteli parhaimmissa seurapiireissä.

Berthe, joka oli pakahtumaisillaan suuttumuksessa, kun hänen läsnäollessaan puhuttiin isän rakastajattarista, loi katseensa maahan ja mies, joka oli hiukan hämillään, asettui akkunan luo, selkä huoneeseen päin.

— Anteeksi, ett'en jätä tätä asiaa, sanoi Denizet. Eikö teillä ollut joku selkkaus erään kamarineidon kanssa?

— Niinpä kyllä, Louise... Mutta, rakas ystävä, hän oli pieni pahantapainen tyttöriepu, jolla neljäntoista vuotiaana oli suhteita erääseen irtipäästettyyn vankiin. Hänen kuolemaansa koetettiin käyttää veljeäni vastaan. Se oli häpeällistä ja minä kerron teille, mitenkä asian laita oli.

Varmaankaan ei hän puhunut vastoin parempaa tietoansa. Vaikka hän tiesi, mitä hänen oli ajateltava presidentin siveydestä ja vaikka tämän traagillinen kuolema ei ollut häntä hämmästyttänyt, tunsin hän kuitenkin tarvetta suojella perheen korkeata asemaa. Mitä muuten tuli tuohon ikävään juttuun Louisetten kanssa, niin vaikka hän uskoikin veljensä varsin hyvin saattaneen tehdä viettelysyrityksiä tuota nuorta tyttöä vastaan, oli hän toki yhtä vakuutettu viimeksimainitun varhaisesta tapainturmeluksesta.

— Kuvitelkaa mielessänne aivan nuorta tyttöä, oi, niin pientä ja herttaista, valkoista ja punaista kuin enkeli, ja sitäpaitsi lempeätä ja hellää kuin pieni pyhimys, niin että hän olisi voinut saada herran ehtoollisen, antamatta itseänsä ripittää... Voitteko sitä ajatella! Hän ei ollut vielä täyttänyt neljätoista vuotta, kun hän oli ystävättärenä jonkinlaisella eläimellä, eräällä Cabuche-nimisellä kivityömiehellä, joka oli istunut viisi vuotta vankilassa sen vuoksi, että oli kapakassa lyönyt erään miehen kuoliaaksi.

Tuo mies eli villin tavoin Becour-metsässä, mihin hänen isänsä, joka oli kuollut surusta, oli jättänyt hänelle perinnöksi puunrungoista ja mullasta tehdyn majan. Itsepintaisesti työskenteli hän muutamissa siellä sijaitsevilla hyljättyissä kivilouhimoissa, joista minun luullakseni on tuotu puolet siitä kivistä, mistä Rouen on rakennettu... Ja juuri hänen luolassaan kävi pienokainen katsomassa ihmistänsä, jota koko paikkakunta niin kauheasti pelkäsi, että hänen täytyi, kuten ruttotautisen, elää kokonaan muista erotettuna. Ja heidät tavattiin usein yhdessä kuljeskelemassa halki metsien, käsitysten, tyttö niin pienenä ja hentona, mies niin suurena ja eläimellisenä. Se oli sanalla sanoen niin suurta tapain turmelusta, että sitä tuskin saattoi uskoa.

Luonnollisesti sain minä sen tietää vasta paljon myöhemmin. Olin ottanut Louisetten luokseni melkein armeliaisuudesta ja tehdäkseen hyvän työn. Tiesin, että hänen perheensä oli köyhä, mutta Misardit olivat tarkoin varoneet kertomasta, että he turhaan olivat antaneet lapselle vitsoja, estääkseen häntä livistämästä Cabuche-ystävänsä luo heti, kun vaan ovi oli avoinna...

Ja silloin tapahtui onnettomuus. Veljelläni ei Doinvillessä ollut omia palvelijoita, vaan Louise ja eräs toinen palvelustyttö siivosivat hänen huoneensa. Eräänä aamuna meni tyttö yksinänsä hänen asuntoonsa, eikä koskaan palannut. Minun vakaumukseni mukaan oli hän jo aikoja sitten suunnitellut pakonsa, ehkäpä odotti hänen rakastajansa häntä ja vei hänet mukanaan...

Mutta kauheinta oli, että viisi päivää myöhemmin pantiin liikkeelle huhu, että Louise oli kuollut ja että veljeni olisi tehnyt väkivaltaisen raiskausyrityksen häntä vastaan niin liikuttavain asianhaarain vallitessa, että lapsen sanottiin joutuneen kokonaan pois suunniltansa, lähteneen Cabuchen luo ja siellä kuolleen aivokuumeeseen. Liikkeellä on ollut niin monta erilaista selitystä, että on vaikea sanoa, mitä todellakin on tapahtunut. Mutta minä puolestani luulen, että Louise, joka todellakin on kuollut pahanlaatuiseen kuumeeseen, sillä sen on eräs lääkäri todistanut, on heittänyt henkensä jonkun varomattomuuden johdosta öisin kuljeskellessaan soiden keskellä. Mutta ettehan voine uskoa, rakas tuomarini, että veljeni olisi häntä rääkännyt. Sehän olisi liian inhoittavaa ja on aivan mahdotonta.

Hänen tätä kertoessaan, oli Denizet tarkkaavaisesti kuunnellut, ilmaisematta mitään hyväksymistä taikka paheksumista. Ja rouva Bonnehon tunsin lopuksi olevansa hiukan hämillään ja lisäsi sen vuoksi:

— Herra Jumala, minä en suinkaan tahdo kieltää, että veljeni mahdollisesti on tahtonut laskea leikkiä

hänen kanssaan. Hän piti nuoresta väestä ja jäykän pintansa alla oli hänellä kätöksä paljon rentomielisyyttä. Voimمهan otaksua hänen suudelleen häntä.

Kun hän lausui tämän, tunsivat Lachesnaye-puolisot kainoudessansa olevansa syvästi liikutetut.

— Oi, tati sinä, tati!

Mutta hän kohautti olkapäitänsä:

— Minkävuoksi pitäisi valehdella oikeuden edessä?

— Hän suuteli häntä, kentiesi hyväili häntä. Mutta ei suinkaan se ollut mikään rikos... Ja näin otaksun minä siitä syystä, ett'ei kivityömies ole sitä keksinyt. Varmaankin se on ollut Louise itse, joka on ollut epattoo ja valehdellut ja pahentanut asian, kentiesi saadakseen jäädä rakastajansa luo, ja siitä on johtunut, että tämä, joka oli, kuten jo olen sanonut, eläin, hyvässä uskossa lopulta luulotteli, että hänen rakastajattarensa oli murhattu... Hän oli raivosta mieletönnä ja kertasi kaikissa kapakoissa, että jos hän pääsisi presidenttiin käsiksi, niin pistäisi hän hänet kuoliaaksi kuin sian...

Tuomari, joka tähän asti oli ollut vaiti, keskeytti vilkkaasti:

— Onko hän sanonut niin, onko siihen todistajia?

— Kyllä, niin monta kuin haluatte... Sanalla sanoen oli se sangen ikävä asia tuo, josta meillä on ollut surua. Onneksi oli veljeni asema sellainen, että hän oli kaikkien epäluulojen yläpuolella.

Rouva Bonnehon oli saanut selville, mitä uutta jälkeä herra Denizet nyt seurasi, mutta hän tunsii olevansa hiukan levoton ja piti sen vuoksi parempana olla siihen liiksi puuttumatta tekemällä puolestansa tuomarille kysymyksiä.

Denizet nousi nyt ylös ja selitti, ett'ei hän kauvempaa tahtonut hyväksensä käyttää perheen tuskallista hyväntahtoisuutta. Hänen käskystänsä notario nyt luki annetut todistukset, ennen kun ne allekirjoitettiin. Hän oli laatinut ne täysin oikein ja niin perattuina kaikista tarpeettomista ja loukkaavista lausunnoista, että rouva Bonnehon, kun hän piti kynää kädessään kirjoittaakseen alle loi hyväntahtoista hämmästystä ilmaisevan katseen tuohon kalpeaan ja laihaan Laurentiin, jota hän tähän saakka ei ollut edes huomannut.

Kun sitten tuomari seurasi häntä sekä hänen veljentytärtään ja tämän miestä ovelle saakka, puristi hän hänen kättään.

— Älkää unhoittako minua! Te tiedätte aina olevanne tervetullut Doinvilleen. Kiitos, ystäväni, te olette yksi minun viimeisistä uskollisistani.

Hänen hymynsä verhosi surumielisyyden, jota vastoin hänen kuivakiskoinen ja epämiellyttävä veljentyttärensä, joka ensimmäisenä läksi huoneesta otti hyvin vaillinaisesti jäähyväiset.

Yksin jäätyään hengitti Denizet yhden minuutin. Hän jäi seisomaan ajatuksiinsa vaipuneena. Grandmorin, jonka maine tässä suhteessa oli vakaantunut, oli aivan varmaan tehnyt itsensä sypääksi väkivaltauksen yritykseen. Tämä teki tutkimuksen sangen arkaluontoiseksi asiaksi ja hän päätti olla vieläkin varovaisempi, siksi kunnes saisi ministeriöstä odottamansa viittauksen. Mutta ei hän silti sen vähemmin riemuinnut. Vihdoinkin oli hän siis saanut rikoksellisen käsiinsä:

Astuttuaan paikallensa pöydän ääreen, soitti hän vahtimestaria.

— Antakaa herra Jacques Lantierin tulla sisään.

Roubaud-puolisot odottivat yhä käytävän penkillä näköjänsä sangen kärsivällisinä ja juuri kuin horrokseen vaipunein kasvojenpiirtein, joita hermostunut vavahtelevinen ainoastaan silloin tällöin häiritsi. Mutta kun vahtimestari kutsui Jacquesia, he ikäänkuin heräsivät ja hieman säpsähtivät. He katsoivat silmät suurina hänen jälkeensä, kun hän katosi tuomarin luo. Sitten vaipuivat he jälleen odotukseensa, yhä edelleenkin äänettöminä ja kalpeina.

Koko tämä asia oli nyt kolmen viikon ajan pitänyt Jacquesia sangen ikävässä mielentilassa, aivan kun se lopulta olisi koskenut häntä itseänsä. Se oli sangen tyhmää, sillä eihän hänen tarvinnut soimata itseänsä mistään, ei edes siitä, että oli ollut vaiti, ja kuitenkin ei hän voinut mennä tuomarin luo tuntematta jotensakin samaa väristystä kuin rikoksellinen, joka pelkää tulevansa ilmi. Hän koetti rauhoittua hänen kysymystensä suhteen ja ajatteli tarkoin asiaa, peljäten sanovansa liian paljon. Eikö hänen silmistään voinut lukea että hänkin olisi voinut murhata? Ei mikään olisi voinut tuntua hänestä vastenmielisemmältä kuin se, että hänet kerran toisensa jälkeän kutsuttaisiin oikeuden eteen, ja se tavallansa ärsytti häntä, jonka aika oli täpärellä, että häntä vaivattiin asioilla, joiden kanssa hänellä ei

ollut mitään tekemistä.

Tällä kertaa käsitteli herra Denizet ainoastaan kysymystä murhaajan tuntomerkeistä. Koska Jacques oli ainoa todistaja, joka vilahdukselta oli nähnyt murhaajan, saattoi hän yksinään antaa luotettavia tietoja. Mutta Jacques pysyi ensimmäisessä todistuksessaan ja toisti että hän oli tuskin sekunnin ajan katsellut murhanäytelmää, ja että sen kuva oli ollut niin nopeasti häipyvä, että se oli muistossa muodottomana ja epämääräisenä. Hän oli nähnyt ainoastaan sen, että joku leikkasi toiselta kaulan poikki, eikä mitään muuta.

Puolen tunnin ajan ahdisteli tuomari häntä hitaasti ja itsepintaisesti ja käänteli samaa kysymystä kaikilla ajateltavissa olevilla tavoilla: Oliko hän suuri, oliko hän pieni? Oliko hänellä partaa, pitkä vai lyhyt tukka? Miten oli hän puettu? Mihin yhteiskuntaluokkaan näytti hän kuuluvan? Mutta Jacques oli hämillään ja antoi ainoastaan epämääräisiä vastauksia.

— No, kysyi Denizet vihdoinkin kiivaasti ja katsoi häntä silmiin, tuntisitteko hänet jälleen, jos saisitte hänet nähdä?

Jacquesin silmäluomet vavahtivat ja hänet valtasi tuska tämän katseen edessä, joka tutkisteli hänen aivojansa. Hän kysyi omaltatunnon ääneensä:

— Tuntisinko hänet ... kyllä... ehkä.

Mutta se omituinen pelko, jota hän tunsikin itsetiedottoman rikksellisuuden suhteen, palautti hänet heti hänen kiertelevien vastaustensa järjestelmäänsä.

— En, enpä luule, että koskaan voisin siitä varmasti väittää. Ajatelkaa itse? Kahdeksankymmenen kilometrin nopeus tunnissa?

Tuomari oli juuri alakuloisuutta ilmaisevalla eleellä käskemäisillään hänen astua viereiseen huoneeseen, pitääkseen hänet käytettävänä, kun hänen mieleensä juolahti toinen ajatus.

— Jääkää tänne ja istuutukaa.

Hän soitti uudelleen ja sanoi vahtimestarille:

— Tuokaa sisään herra ja rouva Roubaud.

Kun nämä jo ovella saivat nähdä Jacquesin, pimeni heidän silmänsä ja vilkuelivat levottomasti sinne tänne. Oliko hän puhunut? Istuiko hän paikoillaan, jotta häntä kuulusteltaisiin vastatusten heidän kanssaan.

Koko heidän luottamuksensa katosi, kun he tunsivat hänen läsnäolonsa, ja aluksi antoivat he vastauksensa jonkun verran hillityllä äänellä. Mutta tuomari otti esiin ainoastaan heidän ensimmäisen todistuksensa ja heidän tarvitsi vain toistaa samat asiat melkein sanasta sanaan samalla tavalla, hänen kuunnellessaan heitä pää kumarassa ja edes katselematta heitä.

Sitten kääntyi hän aivan äkisti Séverineen:

— Poliisikomisarion pöytäkirjan mukaan, joka on minun hallussani, olette sanonut hänelle, että teidän mielipiteenne mukaan oli joku Rouenissa noussut vaunuun juuri kun juna lähti liikkeelle.

Hän ällistyi. Miksi muistutti hän häntä siitä? Oliko se ansa? Oliko hänen tarkoituksenaan vetoamalla hänen selityksiinsä houkutella hänet puhumaan ristiin? Hän löi sen vuoksi kysyvän katseen mieheensä, joka varovaisesti puuttui puheeseen.

— En luule, virkkoi hän, vaimoni lausuneen ajatustaan niin varmassa muodossa.

— Anteeksi... Kun te esitte tuon mahdollisuuden, lausui rouva Roubaud: Siten kai se tapahtui.

— Minä haluaisin nyt tietää, oliko teillä mitään erityistä syytä lausua näin?

Hän joutui nyt aivan hämmennyksiinsä ja oli vakuutettu siitä, että ellei hän pitäisi varaansa, niin tuomari vastaus vastaukselta pakottaisi hänet tunnustamaan. Mutta eihän hän kuitenkaan voinut pysyä vaiti.

— Ei, ei mitään erityistä syytä. Sanoin sen aivan yksinkertaisesti jotakin puhuakseni, sen vuoksi, että muuten olisi ollut vaikea selittää, kuinka se on tapahtunut.

— Ette siis ole nähnyt kysymyksessävälä miestä, ette siis voi antaa meille mitään tietoja hänestä?

— En, en ollenkaan mitään!

Herra Denizet näytti nyt jättävän tämän erityiskohdan tutkimuksessa sikseen, mutta palasi heti siihen, kun hän kuulusteli Roubaudia.

— Mistä siis johtuu se; ett'ette te ole nähnyt kysymyksessöolevaa miestä, jos hän todellakin on noussut vaunuun, sillä todistuksestanne käy selville, että te juttelitte uhrin kanssa vielä lähtömerkkiä puhallettaessa?

Tämä itsepintaisuus peljästytti asemapäällikön täydellisesti, epätietoinen kun hän oli siitä, mikä olisi viisainta, hyljätä miestä koskeva keksintö, vaiko itsepintaisesti pysyä siinä. Jos häntä vastaan oli todistuksia, niin voisi otaksuma tuntemattomasta murhaajasta tuskin pitää paikkaansa, vieläpä voisi se pahentaa hänen asemaansa. Odottaen pääsevänsä tästä selville, vastasi hän hyvin perinpohjaisilla ja sekavilla selityksillä.

— On todellakin ikävää, virkkoi herra Denizet, että muistinne on jäänyt niin epäselväksi, sillä te voisitte auttaa meitä saamaan lopun epäluuloista, joita on syntynyt useampia eri henkilöitä vastaan.

Tämä tuntui olevan lausuttu niin suorastaan Roubaudia vastaan, että hän tunsu vastustamatonta tarvetta näyttää syyttömyytensä toteen. Hän luuli tulleen ilmi ja teki heti päätöksensä.

— Se on omantunnonkysymys ja onhan luonnollisin asia maailmassa, että tunnen olevani epäröivä. Jos myöntäisin; että minä kyllä luulin nähneeni hänet...

Tuomari teki riemuitsevan eleen, ajatellen itsekseen, että tämä taipumus vilpittömyyteen oli seurauksena hänen taidostaan johtaa kuulustelua. Hän sanoi omaavansa kokemusta siitä omituisesta vaikeudesta, mikä muutamilla todistajilla on kertoa sitä, minkä tietävät, ja hän mielisteli itseänsä sillä, että hän kyllä saisi nämä puserutamaan tietonsa esille, vaikk'eivät he sitä tahtoneet.

— Puhukaa siis... Minkälainen hän oli? Pieni tai suuri taikka noin teidän mittaisenne?

— Eipä suinkaan, paljon pitempi. Ainakin sain minä sen käsityksen, sillä se oli vain havainto henkilöstä, johon nyt melkein varmasti luulen koskettaneeni, kun juoksin ehtiäkseni takaisin vaunuuni.

— Odottakaa, sanoi herra Denizet, ja kääntyi Jacquesiin, kysyi hän tältä:

— Oliko hän, jonka te näitte puukko kädessä, pitempi kuin herra Roubaud?

Veturinkuljettaja, joka alkoi käydä levottomaksi, kun hän pelkäsi myöhästyvänsä viiden junasta, nousi ylös ja tarkasteli Roubaudia. Tuntui siltä, kuin ei hän olisi koskaan ennen häntä katsellut ja hän ihmetteli, huomatesaansa hänet niin pieneksi ja karkeatekoiseksi omituisine piirteineen, jotka hän oli nähnyt jossakin ennen, kentiesi unissaan.

— Ei, mutisi hän, ei pitempi, jotensakin sama vartalo.

Mutta alipäällikkö pani innokkaasti vastaan.

— Paljonkin pitempi, päätänsä ainakin.

Jacques katsoi edelleenkin häneen silmät hyvin suurina, ja tämän katseen esineenä, josta hän luki kasvavaa hämmästyä, liikahti Roubaud, ikäänkuin paetakseen omaa näköisyyttänsä, samalla kun hänen vaimonsakin peljästyksestä jähmettyneenä seurasi sitä muistin äänetöntä työtä, joka heijastui nuoren miehen kasvoille. Tämä oli selvästikin aluksi ihmeteltyt eräitä yhtäläisyyksiä Roubaudin ja murhaajan välillä. Sitten oli hän aivan äkisti päässyt varmuuteen siitä, että Roubaud todellakin, kuten huhu oli väittänyt, oli murhaaja. Mutta sen jälkeen näytti hän, joka seiso i tuossa suu avoinna, joutuneen niin kovan mielenliikutuksen valtaan tämän huomion johdosta, että oli mahdotonta tietää, mitä hän tulisi tekemään, eikä hän edes itsekään sitä tietänyt. Jos hän puhuisi, olisivat puoliset hukassa. Roubaudin ja hänen katseet sattuivat yhteen, ja he kumpikin katsoivat toistensa sielun syvyyksiin. Seurasi hetken vai tiolo.

— Teidän käsityksenne ei siis ole sama, sanoi herra Denizet. Jos hän teistä näytti pienemmältä, niin sehän on epäilemätöntä, syystä että hän seiso i kumartuneena uhrinsa yli.

Hänkin katseli kumpaakin miestä. Hän ei ollut ajatellut voivansa näin käyttää hyväkseen tätä ristikuulustelua, mutta hänen ammattivaistonsa sanoi hänelle tällä hetkellä, että totuus oli ilmassa. Hänen uskonsa Cabuchea koskevaan asiainkäänteeseen alkoi jonkun verran horjua. Olisikohan Lachesnayes ollut oikeassa? Olisivatko tosiaankin vastoin kaikkea todennäköisyyttä tämä kunnan virkamies ja hänen nuori, herttainen vaimonsa rikollisia?

— Oliko miehellä täysiparta? kysyi hän Roubaudilta.

Tällä oli kyllä voimaa vastata, äänensä vähääkään väräjämättä;

— Täysiparta, ei suinkaan! Luulen, että hänellä ei ollut partaa laisinkaan.

Jacques ymmärsi, että hänelle tehtäisiin sama kysymys. Miten hän vastaisi? Hän olisi voinut vanhoa, että miehellä oli täysiparta. Hänenhän ei itse asiassa tarvinnut vähääkään välittää näistä ihmisistä, ja miks'ei hän sitten sanoisi totuutta?

Mutta kun hän käänsi katseensa pois miehestä, sattui hänen silmiinsä vaimon katse, josta hän luki niin palavan rukouksen, koko hänen olentonsa niin täydellisen antautumisen, että hän aivan ällistyi. Häneen palasi vanha väristys: rakastiko hän siis häntä, voisiko hän siis rakastaa häntä lemmekkäästi, ilman luonnotonta hävittämishalua? Ja samassa silmänräpäyksessä hänen levottomuutensa vaikutti häneen omituisesti, päinvastaista, hänestä tuntui, kuin olisi hänen muistinsa himmentynyt, eikä hän enään tuntisi Roubaudia murhaajaksi. Koko murhanäytelmä oli nyt hänen edessään epäselvin ääriivoin ja hän tuli siinä määrin epäröiväksi, että olisi kuolemaksensa katunut, jos olisi puhunut.

Denizet kysyi nyt häneltä:

— Oliko hänellä täysiparta, kuten herra Roubaudilla?

Ja Jacques vastasi rehellisesti:

— Minä en todellakaan voi sitä sanoa. Minä muistutan vieläkin siitä, että tuo kaikki kävi niin nopeasti. En tiedä mitään, enkä tahdo väittää mitään varmuudella.

Mutta Denizet oli itsepintainen, sillä hän tahtoi saada lopun epäluuloista alipäällikköä vastaan. Hän ahdisteli tätä ja hän ahdisteli veturinkuljettajaa ja puseri vihdoin ensinmainitusta murhaajan täydelliset tuntomerkit.

Tämä oli pitkä ja karkeatekoinen, parraton ja oli ollut puettuna puseroon, s.o. hänen omien tuntomerkkiensä täydellinen vastakohta.

Mutta veturinkuljettajalta saattoi tuomari poimia ainoastaan kierteleviä yksitavuisia sanoja, jotka vahvistivat toisen tekemiä väitöksiä.

Tuomari palasi tämän johdosta ensimmäiseen vakaumukseensa: Hän oli oikeilla jäljillä, todistajan murhaajasta antama kuva havaittiin niin tarkaksi, että jokainen uusi erityiskohta siinä teki sen vieläkin varmemmaksi. Nuo syyttömästi epäillyt puoliset saattaisivat musertavalla todistuksellaan rikoksellisen mestauslavalle.

— Astukaa tuonne, sanoi hän Roubaud-puolisoille ja Jacquesille ja antoi heidän astua viereiseen huoneeseen, sitten kun he olivat allekirjoittaneet todistuksensa. Odottakaa siellä, kunnes kutsun teitä.

Heti sen jälkeen käski hän, että vanki tuotaisiin sisään ja oli niin hyvällä tuulella menestyksestään, että virkkoi notariollensa:

— Nyt, Laurent, on hän käsissämme.

Ovi avattiin ja kaksi santarmia toi suuren, pitkän, viidenkolmatta tai kolmenkymmenen vuotiaan miehen. Tuomarin viittauksesta he poistuivat ja Cabuche seisoikin yksinään keskellä huonetta hämillään ja vastaan hangoittelevana kuin saarrettu eläin.

Hän oli suuri ja roteva voimakas kauloineen ja suunnattomine nyrkkeineen, vaalea ja valkohipiäinen, parta oli harvaa, melkein pelkkää kiharaa, keltaista haiventa, silkin pehmoista. Täyteläiset kasvot ja matala otsa osoittivat niukkaa ymmärrystä ja kiivasta luonnetta, joka noudatti hetken mielijohteita, mutta suuri suu ja neliskulmainen nenä, joka muistutti säyseän koiran kuonoa, ilmaisi juuri kuin hellyyden tarvetta ja nöyryyttä. Väkivallalla tuotuna luolastaan ja metsästään varhain aamulla ja suuttuneena syytöksistä, joita hän ei käsittänyt, sai hän jo ällistyksensä kautta ja repaleisella puserollansa sen epäiltävän vanginnäön, sen luihun rosvomuodon, minkä vankila antaa kunniallisimmallekin ihmiselle. Tuli hämärä ja hän katosi tuon tumman huoneen varjoon, kun vahtimestari toi sisään suuren lampun, joka loi kirkasta valoaan hänen kasvoilleensa.

Denizet tarkasteli häntä suurilla, kirkkailla silmillään noiden raskaiden silmäluomien alta. Hän ei sanonut mitään, se oli äänetön kamppailu, ensimmäinen voimakoetus, ennen kun tuo hurja taistelu viekkauksineen ja ansoineen ja moraalisine kidutuksineen olisi alkava. Olihan hän rikoksellinen, häntä vastaan oli kaikki sallittua, hänellä ei enään ollut muuta oikeutta, kuin tunnustaa rikoksensa.

Kuulustelu alkoi sangen hitaasti.

— Tiedättekö, mistä rikoksesta teitä syytetään?

Cabuche murisi äänellä, joka oli paksuna voimattomasta vihasta:

— Minulle ei sitä ole sanottu, mutta minä epäilen mitä se on. Siitä on tarpeeksi asti lörpötetty!

— Tunnetteko presidentti Grandmorinin?

— Kyllä, liiankin hyvin!

— Eräs nuori tyttö, Louise nimeltänsä, joka oli teidän rakastajattarenne, palveli kamarineitona rouva Bonnehonin luona.

Kivenhakkaaja joutui nyt pois suunniltansa raivosta. Hän oli niin katkeroittunut, että kaikki muuttui punaiseksi hänen silmissään.

— Ei, vaikka piru olisi! Ne, jotka sitä väittävät, ovat kirottuja valehtelijoita. Louise ei suinkaan ollut minun rakastajattareni.

Tuomari oli uteliaana kuunnellut tätä purkausta. Hän poikkesi hiukan kuulustelusta ja sanoi:

— Te olette sangen hurjapäinen; teidät on tuomittu viideksi vuodeksi vankeuteen siitä, että eräessä kahakassa olette lyöneet miehen kuoliaaksi.

Cabuche painoi päänsä alas. Tämä tuomio oli hänen häpeänsä. Hän mutisi:

— Hän sen alkoi... Istuin vankilassa ainoastaan neljä vuotta ja sain yhden vuoden armahduksen.

— Te väitätte siis, jatkoi Denizet, ett'ei Louise ollut teidän rakastajattarenne?

Cabuche pujoin taas nyrkkejensä. Sitten lausui hän hiljaa ja katkonaisesti:

— Mutta ajatelkaahan, että hän oli vasta lapsi, ei edes neljäntoista vuotias, kun minä jälleen pääsin vapaaksi... Kaikki ihmiset karttoivat minua silloin ja olisivat voineet heittää kiviä minun päälleni. Mutta hän, jonka aina kohtasin metsässä, hän tuli luokseni ja jutteli ja oli niin herttainen... Meistä tuli hyvät ystävykset ja me kuljimme käsi kädessä. Se oli niin onnellista aikaa se...

On kyllä totta, että hän kasvoi, ja että minä ajattelin häntä. En voi muuta sanoa, olin rakastunut häneen, niin että olisin voinut tulla hulluksi. Hänkin piti paljon minusta, ja olisi kyllä voinut käydä, kuten te sanoitte, mutta hänet otettiin minulta pois ja hänelle hankittiin paikka Doinvilleen.

Kun sitten eräänä iltana tulin kotiin kivilouhimosta, tapasin hänet oveni edustalla. Hän oli silloin puoliksi mieletönä ja niin rasittunut että hänellä oli polttavan kuuma. Hän ei ollut uskaltanut palata vanhempiensa luo ja etsi senvuoksi minut, kuollakseen minun luonani... Voi tuota kirottua sikaa! Minun olisi heti pitänyt pistää puukko hänen kurkkuunsa.

Tuomari puristi ohuet huulensa yhteen, ihmeissään siitä vilpittömyydestä, mikä ilmeni Cabuchen lausunnosta. Hänen oli selvästikin pakko pelata ovelammasti, hän oli tekemisissä voimakkaamman vastustajan kanssa, kuin oli luullutkaan.

— Niin, minä tunnen tuon rivon jutun, jonka te ja tyttö keksitte. Mutta muistakaa tarkoin, että presidentti Grandmorinin koko elämä kohotti hänet teidän syytöstenne yläpuolelle.

Ällistyneenä ja suurin, pyöreän silmin sekä kalisevin hampain änkytti Cabuche:

— Mitä me olemme keksineet?... Muut ne valehtelevat ja meitä syytetään valheista!

— Älkää näytelkö viattoman osaa... Olen jo kuulustellut Misardia, joka on naimisissa teidän rakastajattarenne äidin kanssa. Jos tarvis vaatii, niin minä kuulustelen häntä ja teitä vastatusten, jolloin saatte nähdä mitä hän ajattelee teidän jutustanne... Varokaa tarkoin vastauksianne. Meillä on todistajia, me tiedämme kaikki, ja te tekisitte viisaimmin puhumalla totta.

Hänen tavallinen menettelytapansa oli koettaa peloitella silloinkin, kun hän ei mitään tietänyt, ja kun hänellä ei ollut todistajia.

— Kiellättekö siis julkisesti ja kaikkialla kerskuneenne siitä, että te iskisitte suonta presidentti Grandmorinista?

— Siten kyllä olen sanonut. Ja minä sanoin sen aivan rehellisesti, sillä sormeni kovasti syhyivät!

Tuomari hämmästyí tástá hänen myöntámisestánsá niin kovin. Hän oli odottanut järjestelmällistä ja yhtámittaista kieltámistä. Mutta puhuteltu tunnusti nyt uhkauksensa. Mikáhán viekkaus tássá piili? Peláten menettelevánsá liian kiireisesti, mietti hän silmánrápáyksen, silmäili Cabuchea tarkoin ja sitten yht'ákkiá tämän kysymyksen:

— Mitá teitte helmikuun 14 ja 15 päivien välisenä yönä?

— Laskeuduin levolle 6 ajoissa... En voinut oikein hyvin, ja serkkuni Louis teki minulle sen palveluksen, että ajoi kivikuorman Doinvilleen.

— Niin, serkkunne on nähty silloin, kun hän kuorminensa ajoi radan yli. Mutta kysyttäessä ei serkkunne ole voinut sanoa muuta, kuin että te olitte eronneet päivällisen ajoissa, ja ettei hän enään senjälkeen nähnyt teitä. Voitteko näyttää toteen että menitte makuulle kello kuudelta?

— Mitá tyhmyksiá. En miná voi näyttää sitä toteen. Minulla on oma yksinäinen tupa metsánlaidassa. Miná sanon olleeni siellä, ja siinä kaikki.

Silloin päätti herra Denizet lyödá suuren iskun musertavalla väitteellä. Hänen kasvonsa jäykistyivät tahdonvoiman jännityksestä ja suu näytteli kokonaisen näytelmán.

— Miná sanon teille, mitä te teitte helmikuun 14 päivän iltana... Kello 8 te Barentinissa nousitte Rouenin junaan tarkoituksessa, mikä ei vielä ole tutkimuksesta käynyt selville. Te ajoitte palata kuriirijunalla, joka pysáhtyy Rouenissa yhdeksán ja kolme, ja te olitte väkijoukossa asemasillalla, kun ákkásitte presidentti Grandmorinin vaunussaan. Huomatkaa nyt, että miná varsin kernaasti myönnán, ett'ei se ollut mikáán edeltápáin suunniteltu rikos, vaan että te saitte sen ajatuksen vasta silloin... Teidán onnistui tungoksessa tunkeutua vaunuun, te odotitte, kunnes juna oli Malaunay-tunnelissa, mutta te olitte laskenut ajan väärin, sillä juna jätti tunnelin, juuri kun te teitte murhan... Sitten heititte ruumiin ulos ja poistuite junasta Barentinissa, sitten kun myös olitte viskannut matkahuovan menemáán... Sen te teitte.

Hán vakoili pienintákin ryppyá Cabuchen punaisilla kasvoilla ja suuttui, kun tämä, joka aluksi oli kuunnellut hyvin tarkkaavaisesti, lopuksi purskahti nauruun.

— Mitá juttua te kerrottekaan?... Jos miná olisin sen tehnyt, niin puhuisin siitä.

Sitten jatkoi hän tynnosti:

— Miná en ole sitä tehnyt, mutta minun olisi pitänyt tehdä se. Niin, hitto vieköön, olempa pahoillani, etten ole sitä tehnyt.

Denizet ei voinut saada Cabuchelta urkituksi mitáán. Hän toisti turhaan kysymyksensä, palasi kymmenen kertaa samoihin asioihin, vaikkakin eri teitä. Ei, yhá vaan ei! Hän ei ollut se. Hän kohautti olkapáitánsá ja piti sitä hullunkurisena. Häntá vangittaessa oli tutkittu hänen majansa, vaan ei oltu löydetty aseita, pankinseteleitä eikä kelloa, mutta raskauttavana todistuksena oli otettu takavarikkoon housut, joissa oli muutamia pieniá veripilkkuja. Hän päästi uuden naurunhohotuksen: Olipa sekin soma juttu: jánis, jonka hän oli pyydystányt ansaan, oli tahrinut hänen säärensá vereen!

Nyt oli se tuomari, joka rikoksesta saamassaan pááhánpálkáhtámässä kadotti jalansijan ja liian suuressa ammattitaidossaan sekotti asian ja joutui pois yksinkertaisesta totuudesta. Tuo yksinkertainen mies, joka ei pystynyt käyttámáán viekkautta, kävi alituisella kieltáytymisellään voittamattomaksi, ja se saattoi Denizetin vähitellen aivan raivoihinsa. Sillä hän ei voinut muuta, kuin pitää häntá syyllisená ja jokainen uusi kieltáminen ársytti häntá vielä enemmän, koska hän piti sitä itsepintaisena pysymisená valheessa ja hurjuudessa. Mutta hän kyllá pakottaisi hänet paljastamaan itsensä.

— Te siis kiellátte?

— Tietysti, koska miná en ole se... Jos miná se olisin, niin miná ylpeilisin ja puhuisin siitä.

Denizet nousi nyt kiivaasti ylós ja avasi itse pienen viereisen huoneen oven. Ja kutsuttuaan sisään Jacquesin, kysyi hän häneltá:

— Tunnetteko tämän miehen?

— Kyllá, miná tunnen hänet, vastasi veturinkuljettaja hämmástyneenä. Olen ennen nähnyt hänet Misardin luona.

— Ei, ei ... tunnetteko hänet rautatievaunussa olleeksi murhaajaksi?

Jacques kävi heti varovaiseksi. Eihán hän sitä paitsi tuntenutkaan häntá rautatievaunussa olleeksi. Tuo toinen oli näyttányt hänestä lyhyemmáltá ja tummemmalta. Hän oli juuri sanomaisillaan sen, kun

huomasi, että se olisi liiaksi pitkälle uskallettua. Ja sen vuoksi vastasi hän edelleenkin vältellen:

— En tiedä, en voi sitä sanoa... Minä vakuutan, herra tuomari, ett'en voi sitä sanoa.

Viipymättä kutsui Denizet nyt sisään Roubaud-puolisot vuorostansa ja kysyi heiltä:

— Tunnetteko te hänet?

Cabuche hymyili edelleen. Hän ei hämmästynyt ja nyökkäsi Séverinelle, jonka hän oli tuntenut, kun tämä nuorena tyttönä asui Croix-de-Maufrasissa. Mutta Séverine ja hänen miehensä ällistyivät, saadessaan nähdä hänet. He ymmärsivät, että hän oli se vangittu, josta Jacques oli maininnut, ja että hänen pyyntönsä oli aiheuttanut heidän uudelleen kuulustelemisensa. Roubaud oli hämillään ja peljästyksissään hänen yhdennäköisyydestään sen olemattoman murhaajan kanssa, jonka tuntomerkit hän oli kuvannut suorastaan omiensa vastakohtaksi. Tämä oli sula sattuma, ja hän joutui siitä niin sekaannuksiinsa, ett'ei tietänyt, mitä vastaisi.

— No, tunnetteko hänet?

— Herra Jumala! Se oli, sanon sen vieläkin kerran, pelkkä mielikuvite, henkilö, joka liipaisi minua... Hän on kyllä tuon toisen mittainen, ja vaaleatukkainen ja parraton...

— Tunnetteko hänet?

Alipäällikkö tunsu ahdistusta ja hänen koko ruumiinsa vapisi sisällisestä, äänettömästä taistelusta, mutta itesäilytysvaisto voitti.

— En voi sitä varmasti väittää. Mutta yhdennäköisyys on suuri.

Nyt alkoi Cabuche kiroilla. Hän ei voinut muuta kuin lopen ikävystyä ja suuttua sellaisista jutuista. Koska se ei ollut hän, niin tahtoi hän lähteä tiehensä. Veri nousi hänen päähänsä, hän huitoi nyrkeillään ja tuli niin hirmuiseksi, että täytyi kutsua santarmit viemään hänet pois.

Mutta Denizet riemuitsi tästä rajuudesta, näistä ahdistetun petoeläimen ponnistuksista, joka tahtoo murtautua ulos. Nyt oli hänen vakaumuksensa järkähtämätön ja hän osoitti sen.

— Huomasitteko hänen silmiänsä? Silmistä minä heidät tunnen! Hän on nyt saanut tarpeeksensa ja on meidän hallussamme.

Roubaud-puolisot katsoivat jäykästi toisiinsa. Nyt oli se siis ohi, he olivat pelastetut, koska oikeus oli saanut rikollisen käsiinsä. He olivat edelleenkin hiukkasen hämillään ja heillä oli paha omatunto sen osan johdosta, jota heidän oli asiainhaarain pakosta ollut pakko näytellä. Mutta heidän ilonsa karkoitti kaikki epäilykset. He hymyilivät Jacquesille ja odottivat keventynein mielin ja ikävöiden raittiiseen ilmaan, että tuomari antaisi heidän kaikkien kolmen lähteä, kun vahtimestari samassa tuli tuomaan kirjettä.

Denizet istuutui taasen nopeasti pöytänsä ääreen ja luki kirjeen hyvin tarkkaan, unhoittaen noiden kolmen todistajan läsnäolon. Se oli kirje ministeriöltä, se viittaus jota hänen olisi pitänyt odottaa, ennen kun uudelleen joudutti tutkimista. Ja kirjeen sisältö lieene vähentänyt hänen voittoriemuansa, sillä vähitellen hänen kasvonsa jäykistyivät ja niille palasi järkähtämätön synkkyytensä. Silmänräpäykseksi hän kohotti päätään ja vilkaisi Roubaud-puolisoihin, kuin olisi kirje muistuttanut häntä heistä.

Heidän lyhyt ilonsa loppui nyt, he vaipuivat takaisin samaan ikävään mielialaan ja tunsivat jälleen olevansa pulassa. Miksi oli hän nyt niin katsellut heitä? Oliko Pariisissa löydetty tuo varomaton, kolme riviä sisältävä kortti, jonka takia hän alati oli ollut levoton? Séverine tunsu varsin hyvin herra Camy-Lamotten, jonka hän usein oli tavannut presidentin luona, ja tiesi että hän oli saanut tehtäväkseen järjestää vainajan paperit. Roubaudia kalvoi katkera katumus sen johdosta, ettei hän ollut ajatellut lähettää vaimoansa Pariisiin edullisille vierailuille ja ainakin hankkimaan varmuutta ylisihteerin suojeluksesta siltä varalta, että yhtiön johtokunta ikävystyisi noihin pahoihin huhuihin ja erottaisi hänet virastaan. He eivät kääntäneet silmiänsä tuomarista ja tunsivat molemmat levottomuutensa kasvavan sikäli kuin näkivät hänen käyvän synkemmäksi. Häntä näkyi vaivaavan tuo kirje, joka sotki sekaisin koko hänen menestyksellisen päivätyönsä.

Vihdoin laski Denizet kirjeen pois ja oli hetkisen ajatuksiinsa vaipuneena, tuijottaen Roubaud-puolisoihin ja Jacquesiin. Sitten hän tyytyi kohtaloonsa ja puhui ääneensä itsekseen:

— No niin, saammehan nähdä, asia täytyy ottaa vielä kerran käsiteltäväksi... Saatte lähteä.

Mutta kun heidän kaikkien kolmen piti lähteä, ei hän voinut vastustaa haluansa saada varmuutta, luoda valoa siihen tärkeään kohtaan, joka turmeli hänen uuden järjestelmänsä, vaikkakin häntä

kehoitettiin olemaan tekemättä mitään enempää ilman edelläkäypää yhteistä neuvottelua.

— Ei, te voitte jäädä vielä silmänräpäykseksi, sanoi hän Jacquesille, minulla on vielä kysymys tehtävänä teille.

Roubaud-puolisot odottivat käytävässä. Ovet olivat avoinna, mutta he eivät voineet lähteä tiehensä, jokin pidatti heitä, ahdistus sen johdosta, mitä tuomarin huoneessa tapahtui, fyysillinen mahdottomuus mennä pois ennen kun olivat saaneet kuulla Jacques'ilta, mitä häneltä vielä oli kysytty. He seisoivat liikkumattomina samassa paikassa, vaikka jalkansa olivat lopen väsyneet. Vihdoin vaipuivat he äänettöminä vieretysten samalle penkille, jossa aikaisemmin olivat tuntikausia odottaneet.

Kun veturinkuljettaja jälleen tuli näkyviin, nousi Roubaud sangen vaivaloisesti seisolleen.

— Me odotimme teitä, saadaksemme seuraa ratapihalle... No?

Mutta Jacques käänsi tuskastuneena päänsä poispäin, ikään kuin olisi hän tahtonut välttää Séverinen katsetta, joka oli häneen kiinnitetty.

— Hän ei nyt tiedä enempää kuin ennenkään, hän vain sekoittaa asian. Nyt kysyi hän minulta, eikö murhaajia ollut kaksi. Ja kun minä Havressa olin puhunut mustasta kasasta, joka makasi ukon jalkojen päällä painamassa, niin kysyi hän minulta siitä... Hän näyttää olevan sitä mieltä, että se vain oli matkahuopa. Hän noudatti sen ja minun täytyi lausua siitä mielipiteeni... Niin, Herra Jumala, ehkä se olikin matkahuopa.

Roubaud-puolisot vapisivat. Oltiin heidän jäljillensä, ja tämä nuoren miehen lausuma sana voisi syöstä heidät perikatoon. Hän tiesi varmasti, miten asianlaita oli, ja lopultakin hän saataisiin lörröttelemään siitä.

Vaitiollen kulkivat he pois oikeuspalatsista, rouva Roubaudin kävellessä molempien herrojen välissä.

Heidän saavuttuaan kadulle, virkkoi alipäällikkö:

— Sepä totta, toveri, vaimoni täytyy matkustaa päiväksi Pariisiin asioita toimittamaan. Tekisitte sangen kauniisti, jos pitäisitte hänestä huolta siinä tapauksessa, että hän jotakin apua tarvitsee.

V.

Minuutilleen neljänneistä yli kahdentoista ilmoitti Pont de l'Europen luona oleva vartia ohjesäännöissä määrätyillä kahdella torventörähdyksellä Havren pikajunan, joka nyt tuli esiin Batignolles-tunnelista. Kääntöpyörä pantiin liikkeelle ja päästään lyhyen vihellyksen ajoi juna ratapihalle, natisten, savuten ja valuen rankkasadetta, jota oli kestänyt Rouenista saakka.

Asemamiehet eivät vielä olleet vääntäneet vaunuovien salpoja auki, kun muuan ovi avautui ja Séverine hyppäsi reippaasti asemalaiturille, ennen kun juna edes oli oikein pysähtynyt. Hänen vaununsa oli loppupäässä ja hänen täytyi sen vuoksi kiiruhtaa, päästäkseen veturin luo tuon vaunuista nousseiden matkustajain muodostaman vahvan virran sekä lasten ja matkakapineiden sekamelskan lomitse. Jacques seisoivat veturissa, odottaen menoa veturitalliin, sillä aikaa kun Pecqueux rievulla pyyhkieli messinkiheloja.

— Siitä on siis suostuttu, sanoi Séverine, nousten varpaisilleen. Minä olen kello 8 Rue Cardinetin varrella, ja te olette silloin niin kiltti, että esitätte minut päälliköllenne, jotta voin lausua hänelle kiitokseni.

Roubaud oli keksinyt sen tekosyy, että hänen oli kiitettävä Batignollen veturivarikon päällikköä jostakin palveluksesta, minkä tämä muka oli tehnyt. Siten pääsisi Séverine tilaisuuteen käyttäen Jacquesin avuliaisuutta hyväksensä sekä voisi vetää nauhat kireämmälle ja vaikuttaa häneen.

Nokisena, läpimärkinä ja väsyneenä taistelussa sadetta ja tuulta vastaan, loi Jacques häneen ankaran katseen, eikä vastannut. Havresta lähdettyä ei hän ollut voinut vastata kieltävästi hänen miehelleen, mutta ajatellessaan olevansa kahden kesken hänen kanssaan hän ällistyi, sillä hän tunsikin hyvin nyt himoitsevansa häntä.

— Vai kuinka? toisti Séverine hymyillen ja loi häneen suloisesti hyväilevän katseen, vaikkakin häntä sekä hämmästytti että loukkasi nähdä hänet noin likaisena ja melkein tuntemattomana. — Minä luotan

teihin.

Kun hän kurkotti vieläkin enemmän ja nojasi käsineen peittämän kätensä erääseen rautavedikkeeseen, oli Pecqueux siksi kohtelias, että varoitti häntä.

— Varokaa, te ryvötätte itsenne.

Jacquesin täytyi silloin lopultakin vastata, mutta hän teki sen hyvin yrmeällä äänellä:

— Niin, Rue Cardinet... Ellen minä vaan sula tässä kirotusssa sateessa. Nyt on oikea koiranilma.

Séverine punastui Jacquesin viheliäisen tilan johdosta ja lisäsi, juuri kuin olisi viimemainittu saanut kärsiä ainoastaan hänen tähtensä:

— Voi minkälaiselta te näytätte, ja minun kun oli niin hyvä olla!... Minä ajattelin teitä ja olin vallan epätoivoissani, kun satoi niin hirveästi... Minä joka iloitsin siitä, että te toitte minut tänne ja veisitte minut tänä iltana pikajunalla takaisin!

Mutta tämä rakastettava ja hyvin hellä tuttavallisuus näytti vain saattavan hänet vieläkin levottomammaksi ja häntä rauhoitti se, kun kuului huuto: "Peräyttäkää!" Hänelle tuli silloin kiire antaa höyrypillin soida, jolloin lämmittäjä viittasi Séverineä menemään pois tieltä.

— Kello 3!

— Niin, kello 3!

Veturin lähtiessä liikkeelle, oli Séverine viimeinen, joka poistui asemalaiturilta. Kun hän Rue d'Amsterdamilla aikoi avata sateenvarjonsa, huomasi hän iloksensa, että sade oli tauonnut. Hän käveli aina Place de Havrelle saakka, jossa hän hetken mietittyään katsoi parhaaksi heti syödä aamiaista. Kello oli nyt viisikolmatta minuuttia yli yhdentoista; hän meni erääseen Rue Saint-Lazaren kulmauksessa sijaitsevaan ravintolaan tilasi itselleen kyljyksen paistettujen munien kera. Hän söi hyvin hitaasti ja vaipui kokonaan samoihin ajatuksiin, jotka olivat kiusanneet ja vainonneet häntä nyt useampia viikkoja. Tällöin hän kalpeni, kävi levottomaksi, eikä hänellä enään ollut jäljellä sävyisää vietteleväistä hymyänsä.

Roubaud oli pitänyt vaarallisena odottaa kauemmin ja oli sen vuoksi edellisenä iltana, eli kaksi päivää jälkeen Rouenissa pidetyn kuulustelun, tullut siihen päätökseen, että Séverinen oli matkustettava tervehtimään herra Camy-Lamottea, ei ministeriöön, vaan hänen kotiinsa Rue du Rocherin varrelle, missä hän asui eräässä aivan Hôtel Grandmorinin vieressä sijaitsevassa hotellissa. Séverine tiesi hänen olevan tavattavissa siellä klo 1, eikä sen vuoksi pitänyt kiirettä. Hän ajatteli sitä, mitä sanoisi ja koetti arvata hänen vastauksensa, jott'ei antaisi minkään sekaannuttaa itseänsä.

Se oli uusi levottomuuden syy, mikä edellisenä iltana oli jouduttanut hänen matkustamistansa. Juurukellojen kautta asemalla oli hän saanut kuulla rouva Lebleun ja Philomènen kertoneen kaikkialla, että yhtiö erottaisi Roubaudin, koska hänen virassa pitämisensä katsottiin muka häpäisevän yhtiötä. Ja pahinta oli, että herra Dabadie suoraan kysyttäessä ei ollut sitä kieltänyt, mikä seikka antoi huhulle sangen suuren merkityksen. Hänen oli silloin välttämätön pakko rientää Pariisiin puhumaan heidän puolestansa ja ennen kaikkea anomaan tämän mahtavan henkilön suojelusta, kuten ennen presidentin.

Mutta sellaisen pyynnön takana joka ainakin kelpaisi selittämään vieraisilla käyntiä, oli vieläkin pakottavampi vaikutin, nimittäin heidän tuntemansa polttava, ääretön tarve saada tietoja asemasta, sama tarve, joka pakottaa rikksellisen ennemmin ilmaisemaan itsensä kun olemaan tietämättömyydessä. Tietämättömyys olisi tappanut heidät nyt, kun he tunsivat tulleen ilmi, sitten kun Jacques oli kertonut heille, että viranomaiset epäilivät vielä toisenkin murhaajan olevan olemassa. He olivat väsymättömät keksimään uusia otaksumia kirjeen löytämisestä, uuden tutkimuksen toimeenpanemisesta j.n.e. Tunnin toisensa jälkeen he odottivat kotitarkastusta, vangitsemista; ja heidän tuskansa tulivat niin suuriksi ja pieninkin asia, mikä tapahtui heidän läheisyydessään, teki niin uhkaavan ja levottomuutta herättävän vaikutuksen heihin, että he lopulta pitivät hirmukohtausta parempana, kuin tätä alituista levottomuutta. He halusivat saada varmuutta ja päästä kauemmin kitumasta.

Séverine söi kyljyksensä ja vaipui niin ajatuksiinsa, että ihan säpsähti hämmästyneenä siitä, että oli julkisessa ravintolassa. Kaikki kävi maultansa niin karvaaksi ja hänen oli niin vaikea niellä mitään, eikä hän voinut edes juoda kahvia. Mutta miten hitaasti hän söikään, kello oli tuskin neljännestä yli kahdentoista, kun hän läksi ravintolasta. Vielä kolme neljännestuntia kuluttavana! Hän, joka jumaloi Pariisia, ja oli niin ihastunut kaduilla kuljeskelemiseen niinä harvoina kertoina, joina hän oli siellä, hän tunsu nyt olevansa niin eksynyt ja peloissaan ja kärsimätön saamaan lopun kaikesta ja sitten piiloutumaan. Katukäytävät alkoivat jo kuivaa ja vieno tuuli ajoi pilvet kokonaan pois. Hän kulki Rue

Tronchetia alaspäin ja saapui la Madeleinein luona olevalle kukkatorille. Nyt oli yksi noista viimeisistä, kalpeista maaliskuun talvipäivistä, jolloin varsinkin kevätessikköjen ja atsaleeojen tuonti on niin runsas. Hän vaelteli puolisen tuntia tässä varhaisessa keväässä ja vaipui epämääräisiin haaveiluihin, ajatellen Jacquesia vihollisena, jolta hänen oli riistettävä aseet. Hänestä tuntui, kuin olisi hän jo käynyt Rue du Rocherin varrella, ja että kaikki kävisi hyvin sillä taholla, että hänen nyt vain oli päästävä varmuuteen tuon nuoren miehen vaitiolosta. Mutta se oli varsin hankala yritys, ja hänen aivoillaan oli paljon tekemistä, keksiessään kaikenlaisia romantillisia suunnitelmia, joiden mukaan se tapahtuisi. Tämä ei kuitenkaan vaikuttanut väsymystä eikä levottomuutta, vaan tuuditti hänen ajatuksensa hiljaiseen lepoon.

Mutta silloin äkkäsi hän äkisti erään huvimajan kellon ... kymmenen minuuttia yli yhden. Hän ei ollut toimittanut asiaansa, hänet valtasi uudelleen tuska asiain todellisen tilan johdosta ja hän kiiruhti Rue du Rocherille.

Herra Camy-Lamottesin hotelli sijaitsi mainitun kadun ja Rue de Naplesin kulmauksessa, ja Séverinen täytyi kulkea ohi Grandmorinin hotellin, joka lepäsi siinä autiona ja hiljaisena, alaslasketuin akuttimin. Hän katsahti ylöspäin ja joudutti askeleitansa. Hän muisti viimeisen käyntinsä tässä talossa, ja näki sen seisovan suurena ja uhkaavana edessänsä. Ja kun hän muutaman askeleen pääsi siitä, vaistomaisesti kääntyi ympäri ja katsoi taakseen, kuin kirkuvan väkijoukon takaa-ajama henkilö, huomasi hän vastapäätä olevalla katukäytävällä Rouenin tutkintotuomarin, herra Denizetin, joka myös käveli katua ylöspäin. Hän pysähtyi ällistyneenä. Oliko hän huomannut hänet, kun hän silmäili taloa? Ei, tutkintotuomari käveli tyyneesti ja hän päästi hänet edelle, kulkien hyvin levottomana hänen perässään. Ja hän sai uuden piston sydämeensä, nähdessään Denizetin Rue de Naplesin kulmauksessa soittavan Camy-Lamotten ovikelloa.

Hän joutui aivan suunniltaan peljästyksestä. Nyt ei hän ainakaan uskaltaisi mennä sinne. Hän kääntyi ympäri, joutui Rue de Edimbourgille ja kulki sitä Pont de Europeen saakka. Vasta siellä luuli hän olevansa turvassa. Hän ei hämmingissään enää tietänyt, minne menisi tai mihin ryhtyisi, ja nojasi liikkumattomana kaidepuihin ja katseli rantarakennelmien lävitse alas tuolle laajalle asema-alueelle, jolla junat lakkaamatta tulivat ja menivät. Hän seurasi niitä peljästyneillä katseillaan, hän oli vakuutettu siitä, että tuomari oli tullut sinne murha-asian takia, että he molemmat puhuivat hänestä, että hänen kohtalonsa ratkaistiin juuri tällä hetkellä. Epätoivoissaan sai hän silloin halun mieluummin heti heittäytyä junan alle, kuin palata Rue du Rocherille. Hän saattoi juuri nyt nähdä erään junan tulevan ulos kaukoliikennettä varten varatulta junasillalta. Se kulki hänen jalkojensa alitse ja haalea, valkoinen savupyörre lehahti vasten hänen kasvojansa.

Mutta ajatus siitä, että matka silloin olisi ollut tyhmä ja hyödytön, ja siitä hirveästä tuskasta, minkä hän jälleen veisi mukansa kotiin, ellei hänellä olisi kylliksi voimia hankkia itsellensä varmuutta, pääsi silloin valtaan sellaisella painolla, että hän päätti viiden minuutin kuluessa voittaa takaisin rohkeutensa. Veturit sähisivät ja hän seurasi silmillänsä pientä sellaista, joka kuljetti erästä junaa kiertolinjalle. Ja nostaen katseensa ylös vasemmalle, tunsu hän pakkahuoneen yläpuolella, korkealla Amsterdamin kujan varrella olevassa talossa Victoire eukon akkunasta ja hän näki jälleen olevansa siellä miehensä kanssa, tuijottaen alas akkunasta vähää ennen tuota inhoittavaa kohtausta, joka oli syynä koko heidän onnettomuuteensa. Tämä palautti muistiin hänen vaarallisen asemansa niin kirvelevällä tuskalla, että hän heti tunsu olevansa valmis uhmailemaan kaikkea, saadakseen siitä lopun. Torventörähdykset ja pitkävetainen jyrinä huumasivat häntä ja taajat savupilvet, jotka lensivät Pariisin kirkkaalle, avaralle taivaalle, katkaisivat näköalan. Hän palasi nyt Rue du Rocherille ja kulki kuin olisi mennyt itsemurhaa tekemään, kiireisin askelin, äkisti ruvettuaan pelkäämään ett'ei enää tapaisi häntä kotona.

Kun Séverine oli painanut soitto johdon nappulaa, kiiti jäätävä peljästyks jälleen hänen lävitsensä. Mutta palvelija oli jo kysynyt hänen nimeänsä ja pyytänyt häntä istuutumaan odotushuoneeseen. Hiljaa avattujen ovien kautta kuuli hän sangen selvästi kahden henkilön välisen vilkkaan keskustelun. Sitten syntyi syvä ja täydellinen äänettömyys. Hän ei tuntenut mitään muuta, kuin sen, miten kumeasti hänen ohimojensa kohdalla tykytti. Hän sanoi itselleen, että tuomari vielä harkitsi asiaa, ja että hän epäilemättä saisi odottaa sangen kauan, mikä tuntuisi hänestä sietämättömältä. Mutta hän hämmästy: palvelija antoi hänen astua sisään. Tuomari ei varmaankaan ollut lähtenyt, ja Séverine aavisti hänen seisovan piilossa oven takana.

Hän oli viety suureen, synkkään virkahuoneeseen, jossa oli tummat huonekalut, paksu matto ja paksut oviverhot, mitkä tekivät sen niin umpinaiseksi, ett'ei mikään ääni ulkoa voinut tunkeutua sisälle. Mutta siellä oli kukkia, vaaleita ruusuja pronssikorissa, jotka kaikessa tässä ankarassa totisuudessa ilmaisivat salattua lempeyttä, harrastusta mukavaan elämään. Talon isäntä seiso suorana. Varsin moitteettomasti istuvassa takissaan ja kapeine kasvoineen, mitkä harmaantunut poskiparta teki jonkun verran suuremmiksi, näytti hän tosin ankaralta ja vakavalta, mutta hänellä oli vielä notkea vartalo ja oli hän myös jonkun verran säilyttänyt vanhan maailmanmiehen hienoutta ja ylhäisyyttä, jonka tarkoituksellisen, virallisen jäykkyyden taakse hymy tuntui voivan piiloutua. Huoneessa vallitsevassa

hämärässä hän näytti sangen ylhäiseltä ja arvokkaalta.

Séverine tunsi sisään astuessaan, kuinka lämmin, ummehtunut ilma painosti hänen rintaansa. Hän näki siellä ainoastaan herra Camy-Lamotten, joka katseli häntä, kun hän lähestyi. Camy-Lamotte ei antanut mitään merkkiä kehoittaakseen häntä istumaan, eikä osoittanut olevansa halukas alottamaan keskustelua, vaan odotti, että hän selittäisi syyn käyntiinsä. Tämä vielä pidensi vaitioloa, mutta ankaralla ponnistuksella sai Séverine äkkiä itsehillitsemiskykynsä takaisin ja astui kylmäverisenä ja varovaisena vaaraa vastaan.

— Herra ylisihteeri, suvainnette suoda anteeksi rohkeuteni koettaa vedota teidän hyvántahtoiseen muistiinne. Te tunnette sen korvaamattoman vahingon, minkä olen kärsinyt, ja nykyisessä hyljättyssä tilassani olen rohjennut toivoa teiltä jossain määrin edelleenkin saavani sitä puolustusta ja suojelusta, jota teidän ystävänne, minun niin katkerasti kaivattu suojelijani, meille lahjoitti.

Camy-Lamotte ei silloin voinut muuta, kuin viittauksella kehoittaa häntä istumaan, sillä tämä oli naisellisen teeskentelyn synnynnäisellä taidolla lausuttu täysin vilpittömällä äänellä, liikanaisetta nöyryydetä taikka surutta. Mutta hän ei vielääkään virkkanut mitään, vaan istuutui itsekkin ja odotti. Oivaltaessaan, että hänen oli tarkemmin selitettävä sanottavansa, jatkoi Séverine:

— Pyydän saada muistuttaa teitä siitä, että minulla on ollut kunnia tavata teidät Doinvillessä. Voi, se oli onnellinen aika minulle... Nyt on paha aika tullut, ja minulla on ainoastaan teidät, minä pyydän teidän apuunne sen miehen nimessä, jonka me molemmat olemme kadottaneet. Te, joka olitte niin kiintynyt häneen, täydentäkää te hänen hyvätyönsä, korvaatkaa te hänet.

Ylisihteeri kuunteli hänen puhettansa ja katseli häntä; ja kaikki hänen epäluulonsa järkähtivät; Séverine näytti näet siinä määrin luonnolliselta ja viehättävältä kaipauksessaan ja rukouksissaan. Se lyhyt, nimetön kirjelappu, jonka hän oli löytänyt Grandmorinin paperien joukosta, ei hänen mielestään ollut voinut tulla keneltäkään muulta, kuin Séverinelältä, jonka myöntäväisyys presidentin toivomuksiin ei hänelle ollut tuntematon. Jo ilmoitus hänen tulostaan oli aivan äsken saanut hänet täydellisesti vakuutetuksi siitä, ja hän oli keskeyttänyt keskustelunsa tuomarin kanssa ainoastaan saadakseen varmuutensa vahvistetuksi. Mutta mitenkäpä olisi häntä voinut luulla rikokselliseksi kukaan, joka näki hänet niin lempeänä ja hurskaana.

Hän tahtoi kuitenkin päästä siitä täydellisesti selville, ja pysyen edelleen mitä totisimman näköisenä, sanoi hän:

— Selittäkää tarkemmin... Minä muistan teidän varsin hyvin, enkä muuta pyydä kuin olla teille hyödyksi, ellei se kohtaa mitään vastusta.

Séverine kertoi nyt kiertelemättä, kuinka hänen miestään uhkasi virkaero. Häntä kadehdiin kovin hänen kelvollisuutensa ja sen korkean suojeluksen takia, jota hän tähän saakka oli nauttinut. Nyt, kun luultiin häneltä puuttuvan puolustajia, toivottiin voitavan riemuita ja ponnistettiin kaksin verroin. Hän ei kuitenkaan maininnut ketään nimeltä erikseen, ja uhkaavasta vaarasta huolimatta hän puhui hyvin harkituin sanoin. Päättyessään lähteä Pariisiin oli hän kuitenkin ollut vakuutettu siitä, että riipeä puuttuminen asiaan oli välttämätön. Kentiesi oli se seuraavana päivänä liian myöhäistä: hän pyysi sen vuoksi pikaista apua ja tukea.

Hän lausui kaiken tämän esittämällä niin runsaasti loogillisia tosiasioita ja hyviä syitä, että näytti todellakin mahdottomalta, että hän olisi vaivannut itseänsä jossakin muussa tarkoituksessa.

Camy-Lamotte otti huomioon hänen huultensa pienimmät ja huomaamattomimmatkin värähdykset ja iski nyt ensimmäisen iskun.

— Minkä vuoksi sitten yhtiö erottaisi teidän miehenne? Ei suinkaan sillä ole mitään vakavaa moitetta häntä vastaan?

Séverine ei liioin kääntänyt katsettansa hänestä ja vakoili hänen kasvojensa pienempiäkin ryppyjä ja kysyi itseltänsä, oliko mies löytänyt kirjeen. Ja vaikka kysymys olikin sangen viaton, tuli hän äkkiä vakuutetuksi siitä, että kirje oli jossakin tässä huoneessa. Camy-Lamotte tietää jotakin, sillä hän asetti paulan hänen eteensä ja tahtoi nähdä, uskaltaisiko hän puhua erottamisen todellisista syistä. Mies oli muuten antanut niin suuren painon sanoillensa, että Séverine tunsi, kuinka hänen vaaleat, raukeat silmänsä tutkistelivat häntä hänen sisimpään olemukseensa saakka.

Hän uhmaili nyt vaaraa urheasti.

— Voi, Jumalani, se on kerrassaan kuulumatonta, mutta on epäilty, että me tuon onnettoman testamentin takia olisimme ottaneet hengen hyvántekijältämme. Meidän ei ollenkaan ole ollut vaikea näyttää syyttömyyttämme toteen. Mutta tuollaisista häpeällisistä syytöksistä jää aina jotakin jäljelle ja

yhtiön johtokunta epäilemättä pelkää häväistysjuttuja.

Camy-Lamotte tunsu uudelleen olevansa ihmeissään ja hämillään, kuullessansa tätä suorutta ja olletikin sitä kunniallista tapaa, jolla nainen tämän lausui. Hän, joka ensi silmänräpäyksessä oli arvellut, ett'ei Séverine olisi minkään näköinen, alkoi sitä paitsi nyt pitää häntä perin vietteleväisenä nöyrine, myöntyväisine ilmeineen sinisissä silmissään tuon valtavan, mustan hiuskasan alla. Ja hän ajatteli ystäväänsä Grandmorinia sekä kateudella että ihailulla: Kuinka hitossa oli tämä, joka kumminkin oli kymmenen vuotta häntä vanhempi, oli voinut kuolemaansa saakka omistaa sellaisia naisia, kun hänen sitä vastoin jo oli täytynyt olla sellaisitta leikkikaluita, ollakseen menettämättä sitä vähää ydintä, mikä hänessä vielä oli jäljellä? Nainen oli todellakin varsin ihastuttava ja hieno, ja nyt jo epä-itsekkääksi käyneen rakastajan hymy mursi rikki ylhäisen kylmän kasvojen-ilmeen, mikä soveltui vihamiehelle, joka oli saanut ikävän asian niskoillensa.

Mutta nyt Séverine hairautui. Hän tunsu voimansa ja muuttui röyhkeäksi. Hän näet virkkoi:

— Me emme ole niitä ihmisiä, jotka tappavat rahoja saadakseen. Olisi tarvittu jokin muu vaikutin, ja sellaista ei ollut.

Camy-Lamotte katsoi häneen ja huomasi, miten hänen suupielensä nytkähtivät. Hän se oli. Nyt oli hän aivan lujasti vakuutettu siitä. Ja Séverine itse ymmärsi olevansa hänen vallassaan siitä, että hän oli lakannut hymyilemästä, ja että hänen leukansa nyt alkoi nytkähdellä. Hän tunsu olevansa voimaton, oli kuin ei häntä enään olisi ollut olemassa. Mutta hän istui kuitenkin yhä suorana tuolillansa, kuuli edelleen puhuvansa samalla tasaisella äänellä ja sanovansa, mitä sanottaman piti. Keskustelua jatkettiin, mutta tämän jälkeen ei kumpaisellakaan ollut mitään toiselta tiedusteltavaa; ja merkityksettömin sanoin puhuivat molemmat nyt ainoastaan sellaisista aineista, jotka eivät heitä huvittaneet. Camy-Lamottella oli kirje, ja hän, Séverine, oli sen kirjoittanut. Tämä ilmeni yksinpä heidän vaihtelostaankin.

— En tahdo kieltäytyä, sanoi Camy-Lamotte lopuksi, puolustamasta teitä yhtiölle, jos te todellakin olette avun arvoiset. Odotan liikennepäällikön juuri tänä iltana tulevan luokseni erään toisen asian takia... Mutta minä tarvitsen muutamia tietoja. Olkaa hyvä ja kirjoittakaa miehelleni nimi, ikä ja virka-ansiot, sanalla sanoen kaikki, mitä tarvitaan, jotta minä perehtyisin asemaan.

Hän työnsi nyt Séverinen eteen pienen divaanipöydän, mutta katseli pois päin hänestä, jott'ei hän ylen pahasti peljästyisi. Hän vapisi: Camy-Lamotte halusi saada mallin hänen käsialastaan, voidakseen verrata sitä kirjeeseen. Silmänräpäyksen hän epätoivoissaan mietti jotakin tekosyytä, koska oli päättänyt olla kirjoittamatta. Sitten ajatteli hän: Mitäpä se hyödyttää, koska kerran hän tunsu todellisen asianlaidan. Ainahan he voisivat saada haltuunsa joitakuita hänen kädestänsä lähteneitä rivejä.

Nähtävästi levottomuudetta ja kuin olisi se ollut yksinkertaisin asia maailmassa, kirjoitti hän mitä toinen pyysi, samalla kun tämä seiso i hänen takanansa ja heti tunsu täydellisesti saman käsialan, vaikka se oli suurempaa ja vähemmän vapisevaa kuin kirjeessä. Hän piti tuon pienen, solakan naisen tekoa oikein urheana ja hymyili uudelleen, milloin ei tämä voinut häntä nähdä, sellaisen kokeneen miehen hymyilyä, joka veltostuneena ja kaikesta vilpittömänä voi ainoastaan sulosta hurmaantua. Ei todellakaan maksanut vaivaa harrastaa oikeutta. Hän valvoi ainoastaan sen hallituksen etua, jota hän palveli.

— Antakaa se minulle, niin minä kuulustelen, mitä voin tehdä.

— Olen teille sangen kiitollinen. Te siis toimitatte, että mieheni pysytetään virassaan ja minä voin niin ollen pitää asiaani ajettuna?

— Eikös hitossa, minä en sitoudu mihinkään... Minun täytyy katsoa ja harkita.

Hän epäröi todellakin, hän ei tietänyt, mille kannalle asettuisi Roubaud-puolisojen suhteen.

Ainoa seikka, mikä vielä sen jälkeen kun hän tunsu olevansa riippuvainen Camy-Lamotten mielivallasta, ahdisti hänen mieltänsä, oli tämän epäröiminen, se, että mies joko pelastaisi tai kukistaisi hänet hänen voimatta aavistaa niitä syitä, jotka määräisivät hänen toimintansa.

— Voi, ajatelkaa, miten tuskallista se on meille. Te ette voi sallia minun lähteä, antamatta minulle varmuutta.

— Herra Jumala, rouva Roubaud. Enhän minä voi sille mitään tehdä. Odottakaa.

Camy-Lamotte vei hänet ovelle, ja hän kulki mieletonnä epätoivosta ja säikähdyksestä ja oli

vilpittömästi tunnustamaisillaan kaikki, pakoittaakseen hänet suoraan sanomaan, mitä hän aikoi heille tehdä. Voidakseen viipyä siellä vielä hetkisen ja toivoen sinä aikana keksivänsä keinon, huudahti hän:

— Minä unhoitin, että aijoin pyytää teiltä neuvoa tuon onnettoman testamentin suhteen... Arveletteko, että meidän on otettava lahjoitus vastaan?

— Laki on teidän puolellanne, vastasi Camy-Lamotte varovaisesti. Se riippuu asianhaaroista ja teidän käsityksestänne.

Hän oli nyt ovella ja teki viimeisen yrityksen.

— Minä rukoilen teitä, älkää antako minun lähteä näin, sanokaa minulle, voinko toivoa.

Kiihtymystä ilmaisevin elein oli hän tarttunut miehen käteen. Tämä riistäytyi irti. Mutta hän katsoi häneen niin kauniisti ja lämpimän rukoilevasti, että hän tuli liikutetuksi.

— No niin, tulkaa takaisin kello viideltä. Ehkäpä minä silloin voin sanoa teille jotakin.

Hän läksi ja poistui hotellista vielä huolestuneempana kuin oli sinne tullessaan. Asema oli nyt kärjistynyt, ja hänen kohtalonsa oli vielä ratkaisematta ja vangitseminen tapahtuisi ehkä kohta. Kuinka voisi hän elää viiteen saakka? Silloin heräsi jälleen ajatus Jacquesista, jonka hän oli vallan unhoittanut. Hän oli myöskin yksi, joka saattoi kukistaa hänet, jos hän vangittaisiin. Vaikka kello nyt oli tuskin puoli kolme, riensi hän Rue du Rocheria pitkin Rue Cardinetia kohden.

Yksin jäätyänsä seisoi Camy-Lamotte hetkisen hiljaa kirjoituspöytänsä ääressä. Perehtynyt kun oli oloihin Tuilerieissa, jonne hänen toimensa oikeusministerin ylisihteerinä kutsui häntä melkein joka päivä, ja yhtä kaikkivoipa kuin itse ministeri ja käytetty mitä arkaluontoisimmissakin tehtävissä, tiesi hän aivan hyvin, kuinka Grandmorinin murhajuttu oli herättänyt kiihtymystä ja levottomuutta korkeimmassa paikassa.

Vastustussanomalehdet kävivät edelleenkin meluisaa taistelua. Muutamat syyttivät poliisin olevan niin kiintynyt valtiolliseen vakoiluunsa, ett'ei sillä ole aikaa ottaa selkoa murhaajista, toiset taas pöyhivät presidentin elämää ja huomauttivat hänen kuuluneen hoviin, jossa mitä raaimmat irstailut vallitsivat. Tämä taistelu kävi todella tuhoisaksi sitä mukaan kun vaalit lähestyivät. Ylisihteerillekin oli lausuttu toivomus, että siitä tehtäisiin loppu niin pian kuin mahdollista, samantekevää millä tavalla. Koska ministeri oli jättänyt tuon arkaluontoisen asian hänen huostaansa, oli hänellä yksinänsä päätösvalta ja hän yksin siitä edesvastuun kantoi. Tämä oli otettava tarkoin harkittavaksi, sillä hän ei epäillyt kaikkien silmissä saavansa kantaa koiranpäättä, jos osoittaisi jotakin taitamattomuutta.

Edelleenkin ajatuksiinsa vaipuneena Camy-Lamotte avasi oven viereiseen huoneeseen, jossa Denizet odotti. Tämä, joka oli kuunnellut, huudahti hänen sisään tullessaan:

— Sitähän juuri sanoinkin, että on aivan aiheetonta epäillä heitä... Nähtävästi aikoo hän vaan pelastaa miehensä virkaerosta. Hän ei lausunut ainoatakaan epäilyttävää sanaa.

Ylisihteerä ei heti vastannut. Ajatuksiinsa vaipuneena hän kiinnitti katseensa tuomariin, jonka korkeat piirteet ja ohuet huulet pistivät hänen silmiinsä. Hän ajatteli nyt sitä virkamieskuntaa, jota hän sen salaisena päällikkönä piti käsissään, ja ihmetteli, että se kaikessa köyhyydessään saattoi pysyä niin arvokkaana ja ammattitottumuksesta huolimatta niin älykkäänä. Mutta tämä, niin ovela kuin luulikin olevansa, oli kuitenkin intohimoisen itsepäinen, luullessaan päässeensä totuuden perille.

— Te siis edelleenkin väitätte, että tuo Cabuche on syyllinen? Kysyi Camy-Lamotte.

Denizet säpsähti hämmästyksestä.

— Tietysti?... Kaikki todistaa mitä varmimmin häntä vastaan. Olen jo lukenut todistukset, ne ovat, sen uskallan sanoa, mallikelpoiset, sillä ei puutu niin ainoatakaan... Olen tarkoin tutkinut kysymystä, olisiko vaunussa mahdollisesti ollut joku rikostoveri, nainen, kuten te sanoitte. Se näyttikin pitävän yhtä sen veturinkuljettajan todistuksen kanssa, joka oli vilahdukselta nähnyt murhatapauksen, mutta minä olen häntä tarkoin kuulustellut, eikä hän ole pysynyt ensimmäisessä todistuksessaan sekä on sitäpaitsi tuntenut matkahuovan siksi tummaksi esineeksi, josta hän oli puhunut... Niin Cabuche on varmaankin rikoksellinen, sitäkin suuremmalla syyllä kun, ellei hän se ole, meillä ei ole ketään muuta.

Tähän asti oli ylisihteerä tahallansa vitkastellut ilmoittaa hänelle sitä kirjallista todistusta, joka hänellä oli, mutta nyt, kun hänellä oli varma vakaumus, kiiruhti hän vielä vähemmän ilmaisemaan totuutta. Mitäpä hyödytti hävittää tutkintotuomarin väärää jälkeä, jos oikea aiheuttaisi vielä suurempaa epätietoisuutta? Tämä kaikki oli ensin otettava tarkan harkinnan alaiseksi.

— Herra Jumala! vastasi hän väsyneesti hymyillen, tahdon mielelläni tunnustaa, että te olette oikeilla jäljillä... Olen kutsuttanut teidät vain yhdessä teidän kanssanne tutkiakseni eräitä tärkeitä kohtia. Asia on varsin tavaton, ja siitä on nyt, kuten kai tiedätte, tullut politillinen asia. Meidän on siis kentiesi toimittava hallituksen miehinä... Sanokaa minulle nyt ihan vilpittömästi, uskotteko kuulustelunne perusteella, että tuo tyttö, joka oli Cabuchen rakastajattarena, on raiskattu?

Tuomari väänsi kasvonsa viekkaan näköisiksi ja hänen silmänsä puoliksi katosivat silmäluomien taakse.

— Kyllä, minä luulen, että presidentti on hänet raiskannut, ja että se varmasti käy selville oikeudenkäynnissä... Jos puolustaminen jätetään jonkun vastustuspuolueen asianajajan toimeksi, voidaan sitäpaitsi valmistautua siihen, että esille tulee vedettäväksi joukko häväistysjuttuja, sillä sellaisista ei siellä meillä ole puutetta.

Denizet ei ollut mikään tyhmä, milloin hän ei ollut virkatottumuksen orjana, eikä istunut ehdottoman tarkkanäköisyytensä ja kaikkivaltansa huipulla. Hän oli ymmärtänyt, miksi hänet oli kutsuttu, ei oikeusministeriöön, vaan ylisihteerin yksityisasuntoon.

— Me saamme sanalla sanoen varsin roskaisen asian, sanoi hän vihdoin nähdessään ett'ei toinen liikahtanut paikaltaan.

Camy-Lamotte vain pudisti päätään. Hän lasi parhaillansa tuloksia oikeudenkäynnistä Roubaud-puolisoja vastaan. Jos mies joutuisi tuomioistuimen eteen, niin hän aivan varmaan kertoisi kaikki: että hänen vaimonsakin on nuorena tyttönä väkivallattu ja sitten avioliittorikoksesta ja siitä raivoisasta mustasukkaisuudesta, joka vastustamattomasti pakoitti hänet murhaan. Puhumattakaan siitä, ett'ei tällä kertaa ollut kysymys palvelustyöstä ja entisestä vangista, ja että tämän virkamiehen kautta, jolla oli kaunis vaimo, vedettäisiin asiaan osalliseksi tärkeä osa keskisäädystä ja rautateiden henkilökunnasta. Saatettiinko sitä paitsi ollenkaan tietää, mihinkä se päättyisi, kun oli kysymys presidentin kaltaisesta miehestä? Saattaisi ehkä tulla ilmi sellaisia roskaisia, inhoittavia asioita, joita ei nyt voitu aavistaa.

Ei, oikeudenkäynti todellisia pahantekijöitä, Roubaud-puolisoja vastaan, tulisi varmaankin olemaan vielä paljon roskaisempi. Se oli siis ratkaistu; hän antaisi sen ajatuksen raueta. Sillä ellei annettaisi koko asian mennä myttyyn, luotti hän siihen, että pysyttäisiin kiinni viattoman Cabuchen asiassa.

— Minä yhdyin teidän mielipiteeseen, sanoi hän vihdoin. On todellakin olemassa sangen karkeita seikkoja, jotka puhuvat kivenhakkaajaa vastaan, jos hänellä oli oikeudenmukainen syy kostaa... Jumalani, kuinka se on surullista ja kuinka paljon likaa siinä liikuteltaisiinkin!... Minä tiedän kyllä, ett'ei oikeuden pidä huolehtia seurauksista ja yksityisetujen yläpuolella...

Hän ei sanonut lausetta loppuun, vaan päätti sen eleellä, samalla kun tuomari, joka nyt vuorostansa oli vaiti, synkän näköisenä odotti määräyksiä, joiden hän tunsu olevan tulossa.

Samalla hetkellä kun tunnustettiin totuus, jonka hän itse oli saanut ilmi, hänen oman neronsa tuote, oli hän valmis uhraamaan oikeuden aatteen niiden katsantotapojen hyväksi, mitkä hallituksen etu teki välttämättömäksi. Mutta huolimatta tavallisesta taitavuudestaan sellaisissa asioissa, innostui ylisihteerin hiemasen liikaa ja puhui liian nopeasti kuin hallitsija, joka on tottunut siihen, että häntä totellaan.

— Halutaan siis, että käsittelyjen jatkaminen keskeytetään. Toimikaa niin, että juttu voidaan pyyhkiä pois luettelosta.

— Anteeksi, selitti Denizet, mutta asia ei enää ole minun vallassani, se on riippuvainen minun omastatunnostani.

Camy-Lamotte hymyili, muutti heti menettelytapansa ja otti takaisin mahtavan, mutta samalla kohteliaan kasvojen-ilmeensä, joka näytti pilkkaavan koko maailmaa.

— Niin, niinpä tietenkin. Teidän omantuntonne puoleenhan minä käännyinkin. Minä annan teidän tehdä päätöksen, jonka se teille määrää, ja olen varma siitä, että te olette oikeudenmukaisesti punnitseva syyt puolesta ja vastaan, jotta terveet opit ja yleinen moraalit pääsevät voitolle. Te tiedätte paremmin kuin minä, että toisinaan tarvitsee olla urhoollinen tyytyäkseen pahaan, ellei tahdota joutua vielä pahempaan... Lyhyesti sanoen vedotaan ainoastaan hyvään kansalaiseen, kunnolliseen mieheen. Ei kukaan aijo mitenkään vaikuttaa teidän itsenäisyyteenne, ja sen vuoksi minä vielä kerran toistan, että tämä rikosasia täydellisesti on teidän vallassanne, kuten lain tahto muuten onkin.

Arka kun oli rajattomasta vallastaan, varsinkin ollessaan väärinkäyttämällänsä sitä, vastaanotti tuomari kunkin näistä lauseparsista tyytyväisesti pudistaen päätään.

— Muuten, jatkoi toinen kohteliaisuudella, joka liioittelunsa kautta muuttui ivalliseksi, me tiedämme sangen hyvin, kenen puoleen käännymme. Olemme kauvan tarkkaavaisuudella seuranneet teidän pyrinnoitänne, ja minä voin ilmoittaa teille, että me jo nyt kutsuisimme teidät Pariisiin, jos joku virka olisi avoinna.

Denizet ei voinut olla liikahtamatta. Mitä nyt? Ei siis tyydytettäisi hänen suurta kunnianhimoansa, hänen unelmaansa siirrosta Pariisiin, jos hän tekisi sen palveluksen, jota pyydettiin. Mutta Camy-Lamotte, joka käsitti hänen tunteensa, kiiruhti lisäämään:

— Paikkanne täällä on annettu toiselle, ja se on ainoastaan ajankysymys... Mutta koska jo olen tehnyt itseni syypääksi suulauteen, olen onnellinen voidessani ilmoittaa, että teidän nimenne on merkitty kunnialegioonan listalle elokuun 15 päiväksi.

Tuomari mietti silmänräpäyksen. Hän olisi pitänyt virkaylennystä parempana, sillä hän laski, että se aina olisi tuottanut noin sadan kuudenkymmenen kuuden frangin lisäyksen kuukaudessa, ja siinä salaisessa puutteessa, jossa hän tätä nykyä eli, merkitsi se hyvinvointia. Hän olisi silloin voinut uusia vaatevarastonsa ja hänen kiltti Mélianiensa olisi saanut parempaa ravintoa ja sen kautta muuttunut vähemmän häijyksi. Mutta kunniamerkki oli sentään aina hyvä kapine saada. Olihan sitäpaitsi annettu lupaus. Ja hänet, joka ei olisi antanut lahjoa itseänsä, ja joka oli kasvatettu alemman tuomarikunnan kunniallisissa pyrintötiedoissa, masensi nyt yksinkertainen toivo, epämääräinen luulottelu ylempien suosiosta. Tuomarinvirka oli nyt vain ammatti, kuten muutkin, ja hän laahasi ylenemistoiveiden luotia kuin nälkiintynyt armon-anoja, aina valmiina taipumaan vallanpitäjien käskyihin.

— Olen sangen liikutettu, mutisi hän, ja pyydän teitä lausumaan minun kunnioitettavat kiitokseni herra ministerille.

Hän nousi ylös, koska hän tunsu itsessään, että kaikki, mitä he nyt saattaisivat sanoa, ainoastaan saattaisi heidät hämilleen.

— Minä olen siis, virkkoi hän vihdoin, ja hänen silmänsä kävivät raukeiksi ja kasvojen piirteet jäykiksi, lopettava tutkimukseni ja ottava huomiooni teidän epäilyksenne. Ellei meillä ole ehdottomasti päteviä todistuksia tuota Cabuchea vastaan, on tietysti parempi, ett'ei anneta mahdollisuutta oikeudenkäynnistä johtuvalle hyödyttömälle häväistysjutulle. Minä päästän hänet vapaaksi, mutta pidän häntä edelleenkin silmällä.

Vielä ovelta osoittautui ylisihteeri erittäin rakastettavaksi.

— Me luotamme täydellisesti, herra Denizet, teidän suureen taitavuuteenne ja ylevään kunnollisuuteenne.

Taasen jäätyänsä yksin, vertaili Camy-Lamotte nyt aivan hyödyttömällä uteliaisuudella Séverinen kirjoittamaa lehteä siihen nimettömään kirjelappuun, jonka hän oli löytänyt presidentti Grandmorinin paperien joukosta. Yhtäläisyys oli silmiinpistävä. Hän taittoi kirjeen kokoon ja lukitsi sen sangen tarkoin laatikkoon, sillä, vaikk'eikään hän ollut tutkintatuomarille antanut pienintäkään viittausta sen olemassaolosta, saattoi sellainen ase olla hyvä kätkeytyneenä. Ja kun hän jälleen näki hänen kuvansa niin pienenä ja hentona, ja kuitenkin niin voimakkaana hermostuneessa vastarinnassaan, kohautti hän anteeksiantavasti ja leikillisesti olkapäitään. Voi niitä naisia, kun he vaan tahtovat!

Séverine tuli jo kahtakymmentä minuuttia vailla kolme Jacquesia tapaamaan Rue Cardinetille. Hänellä oli siellä ahdas huone erään suuren talon yläkerroksessa, mutta hän ei oleskellut siellä juuri muulloin, kuin iltaisin, saadakseen nukkua. Hän olikin poissa kahdesti viikossa, nimittäin ne kaksi yötä, jotka hän vietti Havressa ilta- ja aamujunan väliajalla. Tänäpä oli hän kuitenkin, läpimärkänä ja perin uupuneena mennyt sinne ja heittäytynyt vuoteellensa. Sen vuoksi olisi Séverine kukatiesi saanut odottaa häntä turhaan, ellei hän olisi herännyt riitaan naapuriperheessä, missä mies kuritti vaimoansa ja tämä ulvoi. Kun Jacques kurkisti ulos ullakkoakkunastansa ja tunsu hänet katukäytävällä, peseytyi ja pukeutui hän, ollen sangen huonolla tuulella.

— Siinäkö te vihdoinkin olette! huudahti Séverine, nähdessään hänen tulevan portista ulos. Pelkäsin ett'en ollut teitä oikein ymmärtänyt. Sanoittehan Rue Saussuren kulmauksessa...

Ja odottamatta hänen vastaustansa, tähysteli Séverine taloa.

— Täälläkö te siis asutte?

Jacques oli, hänelle sitä sanomatta, määrännyt kohtauspaikaksi porttinsa edustan, koska veturivarikko, jonne heidän oli määrä yhdessä mennä, oli melkein vastapäätä. Mutta Séverinen kysymys saattoi hänet vielä enemmän hämilleen, hän kuvitteli mielessään, että tuo nainen menisi tuttavallisuudessa niin pitkälle, että pyytäisi saada nähdä hänen huoneensa. Mutta se oli niin huonosti

kalustettu ja niin epäjärjestyksessä, että häntä hävetti.

— En minä täällä asu, minulla on vaan pieni nurkka, jossa nukun, vastasi hän. Meidän täytyy kiiruhtaa, sillä minä pelkään, että päällikkö on jo lähtenyt ulos.

Todellakaan he eivät tavanneet häntä saapuessaan siihen pieneen taloon, jossa hän asui asema-alueella veturitallin takana, ja he etsivät häntä turhaan vajasta toisensa jälkeen. Kaikkialla sanottiin heille, että heidän olisi tultava takaisin puoli viiden ajoissa, jos tahtoisivat varmasti tavata hänet korjauspaikoissa.

— Hyvä on, me tulemme takaisin, selitti Séverine.

Ollessaan taas aseman edustalla Jacquesin kanssa kahden, sanoi hän:

— Onko teillä, jos olette vapaa, mitään sitä vastaan, jos vartoon teidän seurassanne?

Hän ei juuri hevin voinut vastata kieltävästi, ja muuten, huolimatta siitä kalvavasta levottomuudesta, minkä hän hänessä sai aikaan, herätti hän hänessä yhä suurempaa ja voimakkaampaa ihastusta, niin että se tahallisesti poiskarkoittava nyreys, jota hän oli päättänyt osoittaa, katosi naisen lempeiden katseiden tieltä. Kenellä oli niin hellät ja peljästyneet kasvot, oli varmaan lemmessäänkin kuin uskollinen koira, jota ei edes raski lyödä.

— Ei, minä en teitä suinkaan jätä, sanoi hän vähemmän äkeästi. Meillä on tunti aikaa... Menemmekö johonkin kahvilaan?

Séverine hymyili hänelle ja oli onnellinen, huomautessaan hänen vihdoinkin käyneen hieman ystävällisemmäksi.

— Ei, ei, minä en tahdo sulkeutua sisälle... Mieluummin kävelemme kaduilla, missä vaan tahdotte.

Ja hän tarttui itse sangen näppärästi hänen käsivarteensa.

Nyt, kun hän ei enää ollut musta ja nokinen matkan jäljeltä, näytti hän Séverinen mielestä hienolta. Hän käyttäytyi kuin lomalle lähtevä virkamies, ja hänen siivoa, porvarillista ulkonäkönsä korotti jonkinlainen reipas ylevyys, joka oli seuraus tottumuksesta raittiiseen ilmaan ja jokapäiväisestä vaaran uhmailemisesta. Ei milloinkaan ollut hän niin selvästi huomannut, että Jacques oli niin kaunis pyöreine, säännöllisine kasvoineen ja valkealla hipiällä olevine tummanruskeine viiksineen. Ainoastaan hänen arat katseensa, nuo kultatäpläiset silmät, jotka kartoivat häntä, herättivät Séverinessä edelleenkin epäluuloa.

Jos hän karttoi katsomasta häntä suoraan kasvoihin, niin merkitsikö se sitä, että hän ei tahtonut sitoutua mihinkään, tahtoi menetellä miten mielensä teki häntäkin kohtaan? Siinä epätoivoisuudessa, jonka vallassa hän nyt oli, ja vapisten joka kerta, kun ajatteli Rue du Rocherin varrella olevaa huonetta, jossa hänen kohtalonsa nyt ratkaistiin, oli hänellä tämän jälkeen ainoastaan yksi tarkoituksiperä, nimittäin saada se käsitys, että mies, joka antoi hänelle käsivartensa, kuului hänelle kaikkineen päivineen, saada hänet, silloin kun hän avasi silmänsä, upottamaan katseensa syvälle hänen katseeseensa. Silloin kuuluisi hän hänelle. Séverine ei ollut rakastunut häneen, ei edes ajatellutkaan sellaista. Mutta hän koetti aivan yksinkertaisesti muuttaa hänet omaisuudeksensa, jott'ei hänen kauemmin tarvitsisi peljätä häntä.

He kulkivat muutamia minuutteja ääneti keskellä sitä kävelijäin alituista virtaa, joka on kysymyksenalaiselle väkirikkaalle seudulle ominainen. Toisinaan oli heidän pakko astua alas katukäytävältä ja mennä ajotien yli noiden kaikkien vaunujen lomitse. Sitten saapuivat he Batignollespuistoon, joka tähän vuodenaikaan oli hyvin kaunis. Taivas, jonka aamullinen rankkasade oli puhdistanut, säteili nyt lempeän sinisenä ja sireenit aukoivat umppujansa maaliskuun auringon vienoissa paisteissa.

— Menemmekö tuonne sisälle? kysyi Séverine. Tämä väenpaljous panee pääni pyörälle.

Jacques aikoi tehdä sen muutenkin, tajuamatta tarvetta, jota hän tunsu saada hänet itsellensä kaukana muista ihmisistä.

— Niin, sinne taikka johonkin muualle, vastasi hän.

He kävelivät aivan hiljalleen ruohostossa lehdettömien puiden keskellä. Ulkona oli paljon vaimoja pikkulasten kanssa ja muutamia muita, joilla oli kiire, ja jotka sen vuoksi kulkivat oikotietä puiston läpi. He kapusivat purojen yli ja menivät kukkuloiden keskelle; sitten palasivat he hiljakseen kävellen, kunnes saapuivat muutamien kuusistojen luo, joiden tumma vehreys välkkyi auringon valossa. Ja koska tässä yksinäisessä kolkassa oli penkki, piilossa toisten katseilta, istuutuivat he sille, edes

keskustelemattakaan siitä ja juuri kuin yhteisestä suostumuksesta sinne tulleina.

— Tulipa sentään kaunis ilma tänään, sanoi Séverine hetkisen äänettömyyden jälkeen.

— Tuli, vastasi Jacques, aurinko on jälleen tullut näkyviin.

Mutta heidän ajatuksensa eivät olleet siellä. Jacques, joka arasteli naisia, oli tullut ajatelleeksi tapahtumia, jotka olivat lähentäneet häntä Séverineen. Tämä istui tuossa, hipaisi häntä, uhkasi valloittaa hänen olemuksensa, ja hän tunsu yhtämittaista hämmästyttä. Viimeisen, Rouenissa toimitetun kuulustelun jälkeen ei hän enää epäillyt hänen olevan osallinen Croix de-Maufrasin luona tehtyyn murhaan. Voimatta selvästi ratkaista kysymyksiä, oli hän kysynyt itseltään: Miten oli se tapahtunut? Minkälaisista seikoista oli se johtunut? Mikä intohimo taikka harrastus oli pakoittanut heitä siihen? Hän oli kuitenkin lopulta sommitellut siitä itsellensä seuraavan päätelmän:

Mies oli itsekäs ja hurjapäinen ja oli tahtonut saada lahjoituksen haltuunsa. Kentiesi hän pelkäsi, että testamentti muutettaisiin heidän vahingoksensa. Ehkäpä oli hän tehnyt sen kiinnittääkseen vaimonsa itseensä verisellä siteellä.

Ja hän pysyi kiinni tässä jutussa, jonka synkällä kohdalla oli suuri vetovoima häneen ja kiinnitti kovin hänen mieltään, vaikk'ei hän koettanut saada siihen selvyyttä. Häntä kiusasi myöskin se ajatus, että hänen velvollisuutensa oli kertoa kaikki oikeuden edessä. Juuri tämä ajatus liikkui hänen mielessään, kun hän huomasi istuvansa penkillä niin lähellä Séverineä, että lonkassansa tunsu hänestä säteilevää lämpöä.

— On todellakin ihmeellistä, että maaliskuussa voimme näin istua ulkosalla, kuin olisi kesä, virkkoi hän vihdoin.

— Niinpä kyllä, vastasi Séverine, kohta auringon noustua korkeammalle on oikein ihanaa.

Séverine puolestansa ajatteli, että Jacques varmaankin oli oikein tyhmä, ellei epäillyt heitä rikoksellisiksi. He olivat liian innokkaasti pyrkineet hänen suosioonsa, tälläkin hetkellä juoksi hän liian silmiinpistäväällä tavalla hänen perässään. Sillä aikaa kun vaitiolon tuon tuostakin keskeytti jokunen merkityksetön sana, seurasi Séverine hänen ajatustensa kulkua. He katsoivat toisiansa silmiin ja Séverine luki hänen katseestaan, että hän kysyi itseltänsä, oliko se Séverine, jonka hän näki mustana kasana koko painollansa painavan uhrin jalvoja alaspäin. Mitä tekisi ja sanoisi hän kiinnittääkseen hänet itseensä irrottamattomalla siteellä?

— Tänä aamuna oli Havressa sangen kylmä, lisäsi hän.

— Puhumattakaan kaikesta siitä sateesta, minkä saimme, vastasi Jacques.

Tässä silmänräpäyksessä sai Séverine äkisti erään päähänpälkähtämän. Hän ei tuumailut, ei taistellut, se tunkeutui häneen kuin vaistomainen vaikutus hänen järkensä ja sydämensä synkistä syvyyksistä, sillä jos hän olisi ajatellut asiaa, ei hän olisi mitään sanonut. Mutta hän tunsu, että se oli hyvä, ja että hän puhumalla voittaisi hänet.

Hän tarttui lempeästi Jacquesin käteen ja katseli häntä. Vihreät viidakot kätkivät heidät läheisillä kaduilla liikkuvilta ihmisiltä; ainoastaan vaunujen etäinen vierinä kuului aurinkoisen puiston yksinäisyydessä, ja lehtokujan kulmauksessa leikki lapsi itseksensä aivan hiljaa, lapiolla ajamalla hiekkaa pienoiseen sankoon. Ilman mitään selityksiä ja pannen koko sielunsa sanoihinsa, kysyi hän puoliääneen:

— Luuletteko, että minä olen rikksellinen?

Jacques hieman vapisi ja upotti katseensa hänen katseeseensa.

— Luulen, vastasi hän yhtä hiljaisella ja liikutetulla äänellä.

Silloin puristi hän hänen kättänsä, jota oli pitänyt omassansa vielä voimakkaammin, mutta ei jatkanut heti, vaan tunsu, kuinka heidän kuumeensa sului yhteen.

— Te erehdytte, minä en ole rikksellinen.

Hän sanoi näin, ei saadakseen hänet vakuutetuksi, vaan ainoastaan antaakseen hänelle viittauksen siitä, että hänen oli kaikkien muiden silmissä oltava viaton. Se oli tunnustus naiselta, joka sanoi ei, toivoen että se joka tapauksessa olisi ei ja siinä pysyisi.

— Minä en ole rikksellinen... Ette saa kauvemmin pahoittaa mieltäni uskomalla että minä olen rikksellinen.

Hän tunsikin olevansa sangen onnellinen huomattessaan Jacquesin katsovan syvälle hänen silmiinsä. Mitä hän nyt oli tehnyt, oli epäilemättä itsensä antamista, sillä hän antautui Jacquesin valtaan, ja jos tämä myöhemmin tekisi vaatimuksia hänen persoonansa suhteen, ei hän voinut panna vastaan. Mutta nyt oli irrottamaton side solmittu heidän välillensä: hän ei nyt peljännyt hänen voivan ilmaista mitään, Jacques oli hänen niinkuin hän Jacquesin. Tunnustus oli yhdistänyt heidät.

— Ettehän enää pahoita mieltäni, te uskotte minua?

— Kyllä, minä uskon teitä, vastasi Jacques hymyillen.

Minkä vuoksi pakoittaisi hän Séverine raa'asti kertomaan tämän roskaisen asian? Myöhemmin kertoisi hän hänelle kaikki tyyni, jos hän tuntisi tarvetta sen ilmaisemiseen. Tämä tapa hankkia rauhaa siten, että mitään sanomatta tunnusti hänelle syntinsä, liikutti häntä suuresti, se oli todistus rajattomasta hellyydestä. Séverine oli niin luottavainen, niin heikko suloisine sinisilmineen! Hän näytti Jacquesista niin naiselliselta, miehelle niin antauneelta, valmiilta taipumaan hänen tahtonsa mukaan, voidakseen olla onnellinen. Ja mikä eritotenkin ihastutti Jacquesia heidän käsiensä puristaessa toisiaan ja heidän katseidensa pysyessä luopumatta toisistaan, oli se seikka, ett'ei hän enään ollenkaan tuntenut sitä pahoinvointia, sitä salaista väristystä, joka muulloin vaivasi häntä naisen läheisyydessä, kun hän ajatteli omistaa hänet. Muihin naisiin hän ei voinut koskea, tuntematta halua purra heitä, johon häntä kannusti inhoittava murhanhimo. Voisiko hän siis rakastaa Séverineä ottamatta häntä hengiltä?

— Te tiedätte kyllä, että minä olen teidän ystävänne, ja ett'ei teillä minusta ole mitään pelkoa, kuiskasi hän Séverine korvaan. Minä en tahdo tuntea teidän asioitanne, ne saavat olla kuten te suvaitsette. Ymmärrätkö minua? Minä olen kokonaan teidän käytettävänä.

Jacques oli tullut niin lähelle häntä, että tunsikin hänen lämpimän hengityksensä viiksissäänsä. Vielä samana aamuna olisi hän vapissut kohtauksen pelosta. Mitä siis tapahtui, koska hän tuskin tunsikin jälkeäkään väristyksestä, vaan ainoastaan toipumaan päin olevan sairaan miellyttävää väsymystä? Tuo nyt varmuudeksi muuttunut ajatus että Séverine oli tappanut, asetti hänet nyt hänen silmissäänsä aivan toiseen, paljon suurempaan valoon. Ehkäpä ei hän ollut ainoastaan auttanut, vaan itse käyttänyt veistä. Hän tuli vakuutetuksi, että asian laita oli niin, vaikk'ei hänellä ollut mitään todistuksia sen otaksumiseen. Ja tämän jälkeen tuntui Séverine hänestä rauhoitetulta, kaiken arvostelun yläpuolelle korotetulta siinä tiedottomassa, pelonsekaisessa himossa, jota hän nyt hänessä herätti.

Molemmat juttelivat nyt keskenäänsä kuin haaveksiva pari, joka on joutunut yhteen, ja jossa rakkaus alkaa versoaa.

— Antakaa minulle kätenne että voin sitä lämmittää?

— Ei, ei, ei, täällä. Meidät voidaan nähdä.

— Kuka sitten, koska olemme kahden? Eihän siinä sitä paitsi mitään pahaa olisi.

— Minä toivon sitä.

Séverine nauroi vilpittömästi iloissaan siitä, että oli pelastettu. Hän ei ollut rakastunut Jacquesiin, siitä oli hän varma, ja vaikka hän oli lupautunut hänelle, ajatteli hän jo jotakin keinoa päästäkseen siitä vapaaksi. Mies näytti siivolta, eikä varmaankaan olisi liian vaateliias, joten asia voitaisiin sangen hyvin järjestää.

— Se oli päätetty, me olemme hyvät toverukset, ilman että kenenkään muun, ei edes mieheni, tarvitse siitä olla pahoillaan. Päästäkää nyt käteni irti, älkääkää katsoko minun tuolla tavalla, te kulutatte silmänne pilalle.

Mutta Jacques piti hänen hienot sormensa omiensa välissä ja änkytti hyvin hiljaa:

— Minä rakastan teitä.

Séverine säpsähti ja riistäytyi nopeasti irti, Jacquesin jäädessä penkille istumaan.

— Mitä hullutuksia! Olkaa nyt järkevä! Joku tulee!

Tuli todellakin muuan lapsentyttö, kantaen kapalolasta, joka oli nukkunut. Sitten kulki joku nuori tyttö sangen nopeasti ohitse. Aurinko katosi nyt taivaanrannalla sinipunervaun usvaan, ja auringonsäteet luopuivat nyt ruohokentistä ja varistelivat kultatomua kuusten viheriöihin latvoihin. Tuli kuin äkillinen keskeytys tuohon ainaiseen vaunujen jyrinään. Läheisyydessä kello löi nyt viisi.

— Oi, herra Jumala, huudahti Séverine, kello, on viisi, ja minulla kun on kohta Rue du Rocherin varrella.

Hänen ilonsa katosi ja hän tunsu jälleen pelkäävänsä sitä tuntematonta, mikä häntä odotti, ja hän muisti ett'ei hän vielä ollut pelastunut. Hän kävi aivan kalpeaksi ja huulet vapisivat.

— Mutta varikonpäällikkö, jota teidän piti käydä tapaamassa! muistutti Jacques, joka oli noussut penkiltä, tarjotaksensa hänelle käsivartensa.

— Niin, se on ikävää, mutta se saa jäädä toiseen kertaan... Nyt, ystäväni, en enään tarvitse teidän seuraanne. Sallikaa minun nyt toimittaa asiani, ja vielä kerran kiitos, kiitos kaikesta sydämestäni.

Séverine puristi Jacquesin käsiä ja hänellä oli kiire päästä lähtemään.

— Me näemme toisemme junalla.

— Niin, junalla.

Séverine oli jo poissa ja katosi nopeasti puiston puiden joukkoon, Jacquesin lähtiessä hitaasti kulkemaan Rue Cardinetia kohden.

Camy-Lamotte oli vast'ikään ollut pitkässä neuvottelussa Länsirata-yhtiön liikennepäällikön kanssa. Tämä, joka oli kutsuttu sinne muka toisen asian takia, oli lopulta maininnut yhtiön johtokunnan olevan kovasti pahoillaan Grandmorin jutusta. Ensinäkin sanomalehtien valitusten johdosta, jotka koskivat ensi luokan matkustajien niukkaa turvallisuutta. Sitten oli vielä koko henkilökunta sekotettu asiaan ja useita virkamiehiä oli epäilty, puhumattakaan Roubaudista, joka oli eniten asiaan sotkeutunut ja saattoi tulla vangituksi milloin tahansa. Lopuksi näyttivät vielä nekin häväistysjutut, mitkä olivat liikkeellä presidentistä, joka oli ollut yhtiön johtokunnan jäsen, lankeavan koko johtokunnan niskoille.

Ja sitten oli käynyt niin, että tuo kaksimielinen iljettävä ja likainen juttu rikoksesta, jota luultiin pienen, vähäpätöisen ala-asemapäällikön tekemäksi, vaikutti varsin moninaisella tavalla. Sen takia tuli epäjärjestystä ja hämminkiä suuren rautatieyrityksen koko suunnattomaan koneistoon, vieläpä korkeampi hallintokin joutui epäkuuntoon. Sen vaikutukset ulottuivat vielä korkeammallekin, aina ministeristöön saakka, ja ne saattoivat nykyisen valtiollisen ahdingon aikana käydä valtiollekin vaarallisiksi: vaikeana saattoi mitättöminkin kuume jouduttaa suuren yhteiskunta ruumiin hajoamista.

Kun Camy-Lamotte sai liikennepäälliköltä kuulla, että johtokunta samana päivänä oli päättänyt erottaa Roubaudin, vastusti hän sangen vilkkaasti sellaista toimenpidettä Ei, ei! Ei mikään olisi sen taitamattomampaa, se aiheuttaisi kaksin verroin enemmän melua sanomalehdistössä, jos siinä ruvettaisiin esittämään alipäällikköä poliittisena marttyyrinä. Kaikki natisisi silloin vielä enemmän alhaalta ylöspäin, ja Jumala tiesi mitä ikäviä paljastuksia muillekin silloin voisi tulla päivän valoon! Häväistysjuttua oli kestänyt jo liian kauvan, ja kaikki tyyni oli vaiennettava niin pian kuin mahdollista.

Liikennepäällikkö tunsu tulleen vakuutetuksi ja sitoutui pitämään Roubaudin toimessaan sekä olemaan edes siirtämättä häntä pois Havresta Se kyllä nähtäisiin, ett'ei yhtiön palveluksessa ollut kunnottomia ihmisiä. Asia päättyisi ja pyyhittäisi pois luettelosta.

Kun Séverine hengästyneenä ja sydän ankarasti sykkien jälleen seiso Camy-Lamotten edessä tuossa vakavassa huoneessa Rue du Rocherin varrella, katseli tämä häntä ääneti silmänräpäyksen. Häntä huvitti Séverinen tavattomat ponnistukset näyttää tyyneeltä, ja hän tunsu todellakin suosivansa tuota hienoa, heikkoa rikoksentekijää, jolla oli niin siniset, viattomat silmät.

— No niin!

Hän keskeytti puheensa, nauttiakseen vielä muutamia sekunteja Séverinen tuskasta. Mutta naisen katse oli niin syvä ja hän tunsu koko hänen olemuksensa syöksyvän vastaansa niin vastustamattomalla varmuuden tarpeella, että hän tunsu sääliä.

— No niin! Olen tavannut liikennepäällikön ja saanut aikaan, ett'ei teidän miestänne eroiteta virastaan. Asia on järjestetty.

Ylenpalttinen ilo melkein pani Séverinen pyörtymään. Hänen silmänsä täyttyivät kyynelillä, eikä hän voinut sanoa mitään, vaan hymyili ainoastaan.

Ylisihteeri toisti painavasti, jotta hän käsittäisi sanojen koko merkityksen.

— Asia on järjestetty... Te voitte tyyneesti palata Havren.

Séverine käsitti sen vallan hyvin: hän tahtoi sanoa hänelle, ett'ei heitä vangittaisi, että heitä armahdettaisiin. Se ei merkinnyt ainoastaan sitä, että Roubaud saisi pitää paikkansa, vaan myöskin, että tuo kauhea asia unhotettaisiin ja haudattaisiin. Vaistomaisen hyväilevällä liikkeellä, kun kaunis

kotieläin, joka kiittää ja mielistelee, kumartui Séverine nyt hänen käsiensä yli, suuteli niitä, vei ne poskilleen ja piti niitä siinä. Ja tällä kertaa ei ylisihteeri vetänyt niitä pois, koska hän tunsu tullessa sangen liikutetuksi tässä kiitollisuudessa esiintyvistä sulosta ja hellyydestä.

— Mutta muistakaa tarkoin, virkkoi hän taas ja koetti jälleen näyttää vakavalta ja ankaralta, että käyttäydyste hyvin.

— Oi, kyllä!

Mutta hän halusi edelleenkin pitää heidät vallassaan, sekä vaimon että miehen, ja hän viittasi senvuoksi kirjeeseen.

— Muistakaa, että asiaperit ovat tallella ja että pienimmänkin hairahduksen tapahtuessa kaikki voidaan uudelleen ottaa esille... Kehoittakaa ennen kaikkea mieheänne olemaan sekaantumatta politiikkaan. Siinä suhteessa me pysymme taipumattomina. Minä tiedän, että hän on paljastanut itsensä, ja minulle on kerrottu ikävästä riidasta, mikä hänellä on ollut aliprefektin kanssa. Teidän miestänne pidetään republikaanina ja sitä ei voida suvaita. Hänen on oltava järkevää, muuten me aivan yksinkertaisesti vapautamme itsemme hänestä..

Séverine ei ollut istunut. Hän halusi päästä ulos purkamaan ilonsa, joka melkein saattoi tukehduuttaa hänet.

— Me tottelemme ja olemme sellaisia, kuin te tahdotte... Teidän tarvitsee vaan käskää milloin ja missä tahansa, niin minä olen teidän.

Camy-Lamotte hymyili taas sellaisen miehen väsynyttä, hieman halveksivää hymyä, joka aikoja sitten on tyhjentänyt nautintojen maljan pohjaan asti.

— Joutavia, minä en ole sitä väärinkäyttävä.

Hän avasi oven itse. Rappusilla Séverine kahdesti kääntyi taakseen ja hänen säteilevät kasvonsa kiittivät ylisihteeriä jälleen.

Séverine syöksyi kuin mieletön Rue du Rocherille. Hän huomasi aivan aiheettomasti kulkevansa katua ylöspäin, ja palasi sen vuoksi alaspäin ja syöksyi vallan tarpeettomasti ajotien yli, olen vaarassa tulla yli ajetuksi. Hän tunsu tarvetta liikkuu, kirkua, tehdä liikkeitä. Hän ymmärsi jo, minkä vuoksi heitä armahdettiin ja hän tuli sanoneeksi:

— He pelkäävät, hitto vieköön, ei ole ollenkaan pelkoa siitä, että he kaivavat tämän uudelleen esiin. Teinpä oikein tyhmästi, kiusatessani itseäni tuolla tavalla. Se on selvää... Ja mikä onni sitten! Pelastettu, pelastettu, todellakin pelastettu... Kuitenkin peljästyän mieheni niin että hän pysyy hiljaa... Pelastettu, pelastettu, pelastettu, mikä onni!

Saavuttuaan Rue Saint-Lazarelle, näki hän erään kultasepän kellosta, että kello oli kahtakymmentä minuuttia vailla kuusi.

— Nytpä minä tosiaankin kustannan itselleni hyvän päivällisen. Sen ehdin kyllä tehdä.

Hän valitsi komeimman ravintolan vastapäätä asemaa. Hän istui yksinään kadunpuolisen akkunan luona olevan pienen, valkoisen pöydän ääreen, koska kadulla vallitseva vilkas liike huvitti häntä suuresti, ja tilasi hienon päivällisen, johon kuului ostereita, vasikankieli muhennosta ja paistettua kanaa. Olihan vallan paikallaan, että hän korjasi sen vahingon, minkä oli kärsinyt kehnosta aamiaisesta. Hän nieli ruo'an, oli ihastunut leipään ja tilasi vielä erästä herkkua. Kun kahvi oli juotu, tuli hänelle kiire, sillä hänellä oli vain muutaman minuutin aika ehtiäkseen pikajunaan.

Erottuaan hänestä oli Jacques mennyt asuntoon ja pukeutumaan työvaatteisiinsa ja läksi sitten heti varikkoon, jonne hän tavallisesti saapui vasta puolta tuntia ennen, kun hänen veturinsa oli valmis lähtemään. Hän oli lopulta jättänyt huolenpidon sen tarkastamisesta Pecqueuxille, vaikka lämmittäjä oli juovuksissa kaksi kertaa kolmesta. Mutta tämä siinä rakastuneessa mielentilassa kun oli, tunsu hän tietämättään epäilyksiä ja tahtoi itse vakuttautua siitä että koneen kaikki osat toimivat hyvin, varsinkin kun aamulla Havresta tultaessa oli luullut huomaavansa suurempaa voimankuletusta ja pienempää työn-tulosta.

Tuossa suuressa, suljetussa vajassa, joka oli mustana noesta ja sai valaistuksensa korkeista, tomuisista akkunoista, oli muiden veturien joukossa, joita ei ajottu käyttää, Jacquesin veturi, jonka oli määrä ensiksi lähteä ulos, ja joka jo oli ajettu raiteelle. Eräs veturitallin lämmittäjistä oli vastikään täyttänyt pesät ja punaisia hiiliä putoili kuoppiin, joiden tarkoituksena oli koota kuumuutta. Se oli suuri, erittäin komea pikajunakone kaksine koplattuine akseleineen, isoine kevyine pyörineen, jotka olivat terästangoilla yhdistetyt, ja leveine rintakehinensä se muodosti kauniin kuvan siitä metalliin

muokatusta logiikasta ja luotettavuudesta, joka tekee veturin kaikkia metaliesineitä etevämmäksi kaunottareksi, jossa täsmällisyys on voimaan yhdistettynä. Kuten muutkin Länsirata-yhtiön omistamat veturit, oli tämä nimeänsä paitsi saanut nimen eräästä asemasta nimittäin Lisonista, joka on muuan asema Cotentinin luona. Mutta Jacques, joka helli veturiansa, oli muuttanut sen naisnimeksi Lison, jonka hän lausui lempeästi hyväilevästi.

Niin, hän oli todellakin rakastunut veturiinsa, jota hän nyt oli kuljettanut neljä vuotta. Hän oli kuljettanut toisia, jotka olivat säyseitä tai vikuroivia, reippaita taikka laiskoja. Hän ei ollut tietämätön siitä, että kullakin veturilla on erityinen luonteensa ja että monesta niistä ei ollut paljoa mihinkään, kuten on tapana sanoa lihaa ja verta olevista naisista, niin jos hän pitikin Lisonista, tapahtui se siksi, että sillä oli ne harvinaiset ominaisuudet mitkä tavataan kelpo naisella.

Lison näet oli kiltti ja tottelevainen, helppo panna käyntiin ja sillä oli oivallisen höyrymuodostumisensa vuoksi säännöllinen ja tasainen kulku. Väitettiin tosin, että joskin se oli niin helppo panna käyntiin, niin johtui se pyörien oivallisista ympäryksistä ja erittäinkin luistien tarkasta toiminnasta, samoin kuin jos voimakkaaseen höyrymuodostumiseen kuluikin niin vähän hiiliä, se riippui putkissa olevan vasken laadusta ja höyrypannun onnistuneesta rakenteesta. Mutta hän tiesi, että siinäkin oli jotakin muuta, sillä toisissa vetureissa, jotka olivat samalla tapaa rakennetut ja yhtä huolellisesti varustetut ei huomannut ainoatakaan Lisonin ansioista. Se oli sielu, valmistuksen salaisuus, tuo jokin, jonka sattuma vasaroidessa oli antanut metallille, ja jonka kokoonpanija antaa osille: veturin persoonallisuus, henki.

Hän oli kiitollisen miehen tavoin kiintynyt Lisoniin, joka läksi liikkeelle ja pysähtyi yhtä nopeasti kuin voimakas ja tottelevainen tamma. Hän piti Lisonista, koska tämä hankki hänelle paitsi vakinaista palkkaa, hyviä lisätuloja säästetyistä hiiltenkulutuksesta. Siinä oli näet niin oivallinen höyrymuodostuminen, että se säästi paljon hiiliä.

Yhdestä asiasta vain hän sitä moitti: se tarvitsi aivan liian paljon voitelemista, eteenkin lieriö nieli suunnattomat määrät rasvaa; se oli alinomaista nälkää, Lison kerrassaan mässäili. Hän oli turhaan koettanut sitä parantaa. Mutta se tuli heti hengästyksiinsä, sen luonto vaati sitä. Vihdoin oli hänen täytyntä tyytyä suvaitsemaan sen ahmattua, samaten kuin ollaan näkemättä jotakin vikaa henkilöissä, joilla muuten on pelkkiä ansioita.

Sillääikaan kun pesässä kohisi ja höyrypaine Lisonissa vähitellen nousi, käveli Jacques sen ympärillä, tarkasteli jokaista osaa ja koetti saada selville, minkä vuoksi aamulla oli kulunut rasvaa tavallista enemmän. Mutta hän ei huomannut mitään. Veturi kiilsä ja siitä näkyi se miellyttävä siisteys ja puhtaus, joka on todistuksena veturinkuljettajan huolenpidosta ja uskollisuudesta. Hänen nähtiinkin alati kuivaavan ja puhdistavan, etenkin perille saavuttaessa, kuten on tapana kuivata hevosta, joka on vaahdossa pitkästä ratsastuksesta. Hän hankasi veturia voimakkaasti käyttäen hyväkseen sen lämpimänä oloa, paremmin saadakseen tahrat lähtemään ja siivotakseen rosoiset paikat. Eikä hän koskaan rasittanut sitä liiaksi, piti sen säännöllisessä käynnissä ja varoi myöhästymistä, mikä sitten tekee epämukavan kiirehtimisen välttämättömäksi.

Hän ja veturi, olivat siis sopineet niin hyvin yhteen, ett'ei hän neljän vuoden aikana kertaakaan ollut tehnyt siitä valitusta varikossa toimitetussa luettelon teossa missä veturinkuljettajat merkitsevät toivomuksensa korjaustöiden suhteen; taitamattomat, laiskat tai juopot veturinkuljettajat ovat näet alituisessa riidassa veturiensa kanssa. Mutta tänään oli hän todellakin levoton siitä, että rasvaa kului niin paljon. Ja sitäpaitsi oli vielä jotakin muuta, nimittäin epämääräinen ja syvä tunne, jonkalaista hän ei ennen ollut tuntenut, levottomuus, epäluulo Lisonia kohtaan, kuin olisi hän epäillyt sitä ja tahtonut tulla vakuutetuksi siitä, ett'ei se matkalla käyttäytyisi huonosti.

Pecqueux ei vielä tällä aikaa ollut saapunut, ja Jacques torui häntä siitä, kun hän vihdoinkin tuli, kieli vielä tahmeana hyvän ystävän seurassa syödyistä aamiaisista. Tavallisesti he tulivat hyvin toimeen toistensa kanssa pitkän toveruutensa vuoksi joka ulottui rautatien toisesta päästä toiseen, he kun työskentelivät vieretysten ja heitä kun ahdisti sama työ ja samat vaarat. Vaikka olikin lämmittäjänsä kymmenen vuotta nuorempi, kohteli veturinkuljettaja häntä sängen isällisesti, moitti hänen paheitansa ja antoi hänen nukkua tunnin, milloin hän oli liikaa humalassa. Ja tämä vastasi hyväntahtoisuuteen koiran uskollisuudella ja oli muuten, milloin ei ollut juovuksissa, kunnollinen työmies, hyvin perehtynyt ammattiinsa. Hänkin piti Lisonista, eikä oikeastaan muuta tarvittukaan, jotta he olisivat hyvin sopineet keskenänsä. He ja veturi muodostivat kolmihenkisen perheen, eikä heidän välillään koskaan ollut mitään riitaa.

Sen vuoksi Pecqueux kovasti ällistyikin noin huonosta vastaanotosta ja katseli vieläkin suuremmalla hämmästyksellä Jacquesia, kuullessaan tämän murahtelevan ja lausuvan epäilevänsä Lisonia.

— Mitä sitten? Sehän kiittää kuin keijukainen ikään!

— Ei, ei, minä en ole rauhallinen.

Ja vaikka kaikki osat olivat hyvässä kunnossa, pudisti hän edelleenkin päätänsä. Hän hölkytteli kädensijoja ja tarkasti, että kaikki henkiläpät toimivat oikein. Hän nousi veturisillalle ja täytti itse lieriöitten rasvakupit, sillä välin kun lämmittäjä pyyhki kuvun, missä vielä oli pieniä ruosteenjälkiä. Tanko hiekkalaatikkoon meni hyvin; kaiken olisi pitänyt rauhoittaa häntä. Mutta syynä hänen levottomuuteensa oli se, ett'ei Lison enään yksinänsä vallinnut hänen sydäntänsä. Toinen hellyys versoi siellä, rakkaus tuohon hentoon, avuttomaan olentoon, jonka hän nyt aina näki edessään, siinä kun hän istui hänen vieressään penkillä puistossa, mielistelevänä ja heikkona, rakkauden ja suojeluksen tarpeessa. Ei koskaan ennen ollut hän, kun hän vastoin tahtoansa oli myöhästynyt ja sen vuoksi ollut pakoitettu nostamaan veturin nopeuden kahdeksaankymmeneen kilometriin, ajatellut siitä koituvan vaaraa matkustajille. Mutta nyt saattoi hänet levottomaksi pelkkä ajatus, että hän toi takaisin Havreen sen jota hän aamulla oli melkein inhonnut, ja jonka mukaan tulemisesta hän oli ollut pahoillaan. Hän aavisti onnettomuutta ja kuvitteli mielessään näkevänsä Séverinen hänen menettelynsä takia vahingoittuneena, kuolevana hänen sylissänsä. Jo nyt oli rakkaus taakkana hänelle. Epäluulonalaisen Lisonin oli käyttäydyttävä moitteettomasti, jos se tahtoi säilyttää sen maineen, että se kulki hyvin.

Kello löi kuusi, Jacques ja Pecqueux nousivat sille pienelle sillalle, joka yhdisti hiilipurnun veturiin ja sitten kun lämmittäjä esimiehensä viittauksesta oli avannut menoventtiilin, tuli tuo musta vaja täyteen valkoisen höyryn pyörteitä. Kun sitten veturinkuljettaja väänsi järjestimen kädensijasta, lähti Lison tottelevasti liikkeelle, liukui ulos vajasta ja vihelsi, saadakseen tien vapaaksi. Se saattoi melkein heti mennä Batignollen tunneliin, mutta Pont de l'Europella täytyi sen odottaa, ja vasta ohjesäännössä määrättyllä ajalla antoi vaihdemies sen tulla pikajunan kuusi ja kolmekymmentä luo, johon kaksi asemamiestä kytki sen kiinni.

Ei ollut enään enempää kuin viisi minuuttia junan lähtöön, ja Jacques kumartui eteenpäin ja hämmästy, kun ei nähnyt Séverineä väkijoukossa. Hän oli varma siitä, ett'ei tämä nousisi junaan ennenkuin ensin olisi käynyt hänen luonaan. Vihdoin tuli hän näkyviin, hän oli myöhästynyt ja hänen täytyi tulla puolijuoksua. Hän kulki todellakin koko junan ohi ja pysähtyi vasta veturin luo ilosta säteillen ja tulipunaisena kasvoiltansa.

Hän nousi pienten jalkojensa terille ja kurkotti ylöspäin hymyileviä kasvojansa.

— Älkää olko levoton, nyt olen minä täällä.

Jacques alkoi nauraa onnellisena siitä, että hän oli tullut.

— Se on hyvä!

Mutta Séverine kurottautui vielä enemmän ja kuiskasi hiljemmin:

— Minä olen niin tyytyväinen, niin tyytyväinen ystäväni... Minulla on ollut sellainen onni... Kaikki, mitä toivoin...

Jacques ymmärsi sen täydellisesti ja oli siitä sangen iloinen. Kun Séverinen sitten piti juosta takaisin, kääntyi hän ympäri ja lisäsi leikillään:

— Ettehän vaan musertane jalkojamme?

— Eikös hitossa, älkää peljätkö, huusi Jacques iloisesti vastaukseksi.

Ovia parhaillaan suljettiin ja Séverinen täytyi kiiruhtaa junaan. Ylikonduktöörin merkinannon johdosta Jacques soitti ja avasi sitten järjestimen. Juna lähti liikkeelle. Oli samanlaista kun tuon onnettoman junan lähtiessä helmikuussa, sama lähtöaika ja sama vilkas elämä asemalla, sama hälinä ja sama savu. Se vaan oli erotuksena, että nyt oli vielä valoisa, selkeä ja tavattoman leuto ilma. Séverine pisti päänsä ulos vaunun akkunasta.

Lisonilla seiso Jacques oikealla kädellä, lämpimästi puettuna housuihin ja villatakkiin, jossa oli suojeluslaput silmälasille, mitkä kiinnitettiin pään taakse lakin alle. Hän ei enään kääntänyt katsettaan radalta ja nojautui joka silmänräpäys suojelusakkunan ulkopuolelle, voidakseen nähdä paremmin. Vaikka hän kovasti täräsi junan tärinän vuoksi ei hän sitä edes huomannut. Hän piti oikealla kädellään kiinni kääntöpyörästä, jonka avulla nopeus määrättiin, kuten perämies ruorista. Hän käänteli sitä huomaamattomasti ja keskeymättömästi, milloin vähentäen, milloin lisäten nopeutta. Ja vasemmalla kädellänsä hän yhtämittaa veti höyrypillinventtiilistä, sillä lähtö Pariisista on vaikea ja väjyviä vaaroja täynnä. Hän vihelsi ylikäytävien, asemien, tunnelien ja isompien mutkien kohdalla. Milloin punainen merkki tuli näkyviin kaukana yhä lisääntyvässä hämärässä, pyysi hän pitkällä merkkivihellyksellä vapaata rataa ja ajoi sitten ohitse kuin salama.

Töin tuskin ehti hän sillointällöin vilkasta manometriin, ja hän väänsi tuota pientä pyörää, milloin paine nousi kymmeneen kilogrammaan. Hänen katseensa palasi aina edessäpäin olevaan rataan. Hän kiintyi niin täydellisesti pienimpäinkin yksityiskohtien silmälläpitoon ja oli niin tarkkaavainen ett'ei nähnyt mitään muuta, eikä edes tuntenut, miten tuuli myrskyten puhalsi häntä vastaan. Manometri laski, hän avasi pesän luukun ja kohotti kalteria, ja Pecqueux joka oli tottunut tähän liikkeeseen, ymmärsi heti, pienensi hiiliä ja levitti ne pienellä lapiolla hyvin tasaiseksi kerrokseksi yli koko arinan leveyden. Kova kuumuus poltti heidän sääriänsä, mutta sitten kun luukku oli suljettu, kulki jääkylmä tuulahdus uudelleen heidän läpitsensä.

Tuli pimeä ja Jacques lisäsi varovaisuuttaan. Hän oli harvoin tuntenut Lisonin niin tottelevaiseksi. Hänellä oli se täydellisesti vallassaan, hän ohjasi sitä hallitsijan tahdolla, eikä milloinkaan antanut perään ankaruudessansa vaan kohteli sitä kuin lannistettua eläintä, jota aina täytyy epäillä. Takanansa junassa, joka kohisten kiiti eteenpäin mitä suurimmalla nopeudella, näki hän miellyttävät kasvot, jotka luottavaisesti ja uskollisesti hymyillen häntä katselivat. Hän värisi hieman ja tarttui vielä lujemmin nopeutta määräävään pyörään, ja hänen tarkka katseensa tunkeutui lisääntyvään pimeyteen, etsien punaisia lyhtyjä.

Kuljettuaan Asnièresiin ja Colombesiin johtavien sivuratojen ohi, hengähti hän hieman. Aina Mantesiin asti kävi kaikki hyvin, rata oli aivan tasainen ja juna vyöryi kevyesti eteenpäin. Mantesin tuolla puolen hänen täytyi kiirehtiä Lisonia päästäkseen lähes puolen lieuen pituisen, varsin jyrkän mäen päälle. Vauhtia vähentämättä ajoi hän sen vuoksi Rolleboise-tunnelin luona olevaa puolen kolmatta kilometrin pituista rinnettä alas, minkä matkan hän ehti vahaassa kolmessa minuutissa. Sitten oli jäljellä ainoastaan Gaillonin lähellä olevan Roulen tunneli ennen Sottevillen asemaa, jota asemaa peljätettiin, koska monet sekavat raiteet, alituiset vaihteet ja alinomainen tungos tekivät sen sangen vaaralliseksi. Hän keskitti kaiken voiman valppaisiin silmiinsä ja työskenteleviin käsiinsä, ja sähköisten ja höyryten kulki Lison täydellä koneella Sottevillen ohi sekä pysähtyi vasta Rouenissa. Sieltä lähti se hiukan rauhoituttuansa, ja kulki nyt jotenkin hiljaa ylöspäin mäkeä, joka ulottui aina Malaunayhyn.

Kuu paistoi nyt kirkkaana ja valkoisena, niin että Jacques saattoi erottaa pienimmätkin pensaat, vieläpä tiellä olevat kivetkin, kun he kiitivät ohitse. Malaynayn-tunnelista päästyänsä katsahtaessaan oikealle, levottomana varjosta, minkä muuan suuri puu loi radan yli, tunsu hän jälleen sen paikan pensaikkoa kasvavalla kedolla, josta hän oli katsellut murhaa. Tuo autio, viljelemätön maisema kiiti ohitse lukuisine kukkuloineen, synkkine metsineen notkoineen ja lohduttomine yksitoikkoisuuksineen. Sitten sai hän Croix-de-Maufrasin luona liikkumattomassa kuutamossa vilahdukselta nähdä talon, joka oli siinä poikkipuolin hyljätynä ja autiona alituisesti suljettuina luukkuineen, mitkä tekivät niin ikävän vaikutuksen. Syytä tietämättä tunsu Jacques mielensä raskaammaksi kuin muuten, juuri kun olisi häntä täällä onnettomuus odottanut.

Mutta kohta sen jälkeen hänen silmänsä äkkäsivät toisen kuvan. Misardin tuvan lähellä seisoi Flora, nojaten ylikäytävän veräjään. Joka matkalla näki hän tytön nyt aina samassa paikassa odottavan ja väjyvän häntä. Hän ei liikahtanut paikaltaan, käänsi ainoastaan päätään voidakseen seurata Jacquesia vielä kauemmaksi, tämän kiitäessä pois salaman nopeudella. Tuo suuri tumma varjo kuvastui vaaleassa kuutamossa ja ainoastaan hänen kultaiset kutrinsa kimmelsivät tähtien kalpeassa valossa.

Sitten kun Jacques oli ajanut Lisonin Mottevillen mäen päälle, antoi hän sen liukua läähättää Bolbec-tasangolle. Sen jälkeen hän ajoi Saint-Romainista Harfleuriin, joka oli suurin vieru koko linjalla, eli kolme lieuea, minkä matkan veturit kulkevat laukaten kuin hurjat hevoset, jotka tuntevat tallin olevan lähellä. Kun he saapuivat Havreen, oli Jacques aivan menehtynyt väsymyksestä, ja täällä asemalaiturilla, jonka täytti hälinä ja saapuneen junan savu, kiiruhti Séverine hänen luokseen, ennen kun meni kotiinsa, ja hyvästeli häntä iloisen ja hellän näköisenä:

— Kiitoksia ja hyvästi huomiseen saakka.

VI.

Kuukausi kului, ja syvä rauha vallitsi jälleen siinä huoneustossa, mikä Roubaud-puolisilla oli asematalon toisessa kerroksessa, odotussalin päällä. Sekä heille että heidän käytävänäapureillensa tässä pienenoisessa virkamiesmaailmassa, jonka olemisen kellonlyönnit määräisivät, niin että ohjesäännön määrämä aika aina samanlaisesti tuli takaisin, oli elämä taasen palautunut yksitoikkoiseen kulkuunsa. Oli kun ei mitään odottamatonta tai kamalaa olisi tapahtunut.

Tuo meluisa ja inha Grandmorinin murhajuttu vaipui aivan hiljalleen unhoon ja oli määrätty pyyhittäväksi pois vireilläolevien asioiden joukosta, koska viranomaiset nähtävästi eivät kyenneet ilmaisemaan rikoksellista. Vielä neljätoista päivää pidettyään Cabuchea vankilassa, selitti tutkintotuomari Denizet, että häntä vastaanostettu juttu raukesi, koska riittäviä todisteita hänen rikoksellisuudestaan ei ollut. Romantillinen poliisitarina oli syntymäisillään. Se kertoi tuntemattomasta, saavuttamattomasta murhaajasta, kaikkialla läsnäolevasta seikkailijasta, jonka syyksi pantiin kaikki murhat ja joka savuksi hupeni, heti kun poliisi näyttäytyi. Vain muutaman yksityisen kerran laski vastustussanomalehdistö, joka oli lähestyvien yleisten vaalien takia hermostunut, leikkiä tuosta satumaisesta murhaajasta. Hallituksen harjoittama sorto ja prefektien väärinkäytökset antavat sille joka päivä muita syytä närkästystä ilmaiseksi kirjoituksiin, ja kohta kun sanomalehdet eivät enään asiaa pohtineet, taukosi myöskin yleisön uteliaisuus ja intohimoinen asianharrastus. Siitä ei enään edes puhuttu.

Seikka, joka antoi Roubaud-puolisolle kokonaan takaisin heidän rauhansa, oli se onnistunut tapa, millä oli poistettu kaikki ne vaikeudet, jotka uhkasivat syntyä presidentti Grandmorinen testamentin johdosta. Rouva Bonnehonin neuvosta olivat näet Lachesnaye-puolisot lopultakin luopuneet testamenttia moittimasta; he pelkäsivät häväistysjuttua ja olivat muuten sangen epävarmat oikeusjutun päättymisestä. Roubaud-puolisot siis ottivat haltuunsa sen, minkä he olivat saaneet testamentissa vastaanottaa, ja olivat nyt viikon ajan omistaneet talon ja puutarhan Croix-de-Maufrasin luona, jotka olivat yhteensä arvostellut noin neljänkymmenen tuhannen frangin arvoiseksi.

He päättivät heti myydä tämän talon, joka oli ollut irstailujen ja veren tyyssijana, joka kiusasi heitä kuin painajainen, ja jossa he entisaikojen peikkojen pelosta eivät olisi uskaltaneet nukkua, ja myydä sen summamutikassa huonekaluineen kaikkineen ja siinä kunnossa kuin se oli, korjaamatta tai edes puhdistamatta sitä. Mutta kun he julkiseen huutokauppaan olisivat menettäneet liian paljon, koska ei ollut montakaan kärkkyjää, jotka olisivat olleet halukkaat asettumaan noin autioon seutuun, päättivät he koettaa myydä sen suorastaan. Talon etupuolelle he vain panivat suuren kyltin, joka helposti voitiin lukea alati ohikulkevista junista. Tämä kyltti, tuo lohduton myymisen into lisäsi sitä kolkkoa vaikutusta, minkä suljetut luukut ja vadelmapensaiden ympäröimä puutarha itsestäänkin tekivät.

Kun Roubaud oli jyrkästi kieltäytynyt edes käymäselältä käymästä paikalla ryhtyäkseen mahdollisesti tarvittaviin toimenpiteisiin, oli Séverine matkustanut sinne eräänä iltapäivänä ja sitten jättänyt avaimet Misardeille, jotka saivat tehtäväkseen näytellä paikkaa jos jotakin ostajia ilmaantuisi. Ei tarvitsisi enempää kuin pari tuntia kotiutuakseen siellä, sillä yksinpä alusvaatteitakin oli kaapeissa.

Kun nyt ei enään mikään saattanut Roubaud-puolisoita levottomiksi, antoivat he kunkin päivän kulua, tylsästi odottaen huomista. He pääsisivät lopultakin eroon talosta, sijoittaisivat rahat ja kaikki kävisi mainiosti. He unhoittivat muuten koko talon ja elivät ikäänkuin eivät koskaan muuttaisi pois nykyisistä kolmesta huoneestaan: ruokasalista, joka oli suoranaudessa yhteydessä käytävän kanssa, oikealla puolella olevasta sangen suuresta sänkykamarista sekä pienestä ahtaasta keittiöstä vasemmalla. Eipä edes sinkkikattokaan akkunan edessä, joka vankilamuurin tavoin kaihti näköalaa, enään heitä harmittanut, vaan tuntui antavan heille lepoa ja lisäsi sitä äärettömän tyyneyden, virvoittavan rauhan tunnelmaa, jossa he elivät. Naapurit eivät ainakaan voineet nähdä heidän asuntoonsa; vakoilevat silmät eivät heitä aina tähystelleet, ja kun kevät tuli, eivät he enään valittaneet tukahuttavaa kuumuutta ja häikäilevää heijastusta sinkkikatosta, jota ensimmäiset auringonsäteet lämmittivät.

Sen kamalan mielenliikutuksen jälkeen, joka lähes kahden kuukauden ajan oli pitänyt heitä alituisessa vavistuksessa, nauttivat he onnellisina tästä vastavaikutuksena lisääntyvästä tylsyydestä. He eivät tahtoneet liikahtaa, olivat onnellisia pelkästä olemisesta, kun heidän ei enään tarvinnut vapista eikä kiusaantua.

Ei milloinkaan ollut Roubaud osoittautunut niin täsmälliseksi ja tarkaksi toimeensa: sinä viikkona, jona hän oli virantoimituksessa, saapui hän junalaiturille klo 5 aamulla, meni vasta klo 10 syömään aamiaista, palasi klo 11 ja viiپی siellä aina klo 5:teen illalla, s.o. kokonaista yksitoista tuntia virkatoimissa. Sinä viikkona, jona hänellä oli virantoimitus yöllä, kesti se viidestä illalla viiteen aamulla, eikä hänellä ollut edes niin suurta väliaikaa, että olisi voinut syödä kotonaan, vaan hän söi illallista konttorissaan. Mutta hän näytti jonkinlaisella tyytyväisyydellä kärsivän tätä ankaraa orjuutta. Hän näytti viihtyvän hyvin tuolla alhaalla, hän puuttui erikoisseikkoihinkin, tahtoi itse tarkastaa ja tehdä kaikki. Oli kuin olisi hän löytänyt unhotusta näistä vaivoista ja alkua tasapainon ja säännöllisen elämän saavuttamiseen.

Séverineen taas, joka melkein aina oli yksin, ja jota joka toinen viikko voitiin pitää "elävän leskenä", ja joka näki miehensä joka toinen viikko ainoastaan aamiais- ja päivällispöydässä, näytti tarttuneen into tulla kunnolliseksi perheenemännäksi. Muuten oli hän tavallisesti istunut koruompelemassa, eikä ollut tahtonut ottaa osaa taloudenhoitoon, josta vanha Simon-eukko piti huolta yhdeksän ja kahdentoista välillä. Mutta sitten kun Séverine jälleen oli saavuttanut rauhan kotonaan ja tullut vakuutetuksi

saavansa jäädä sinne, ryhtyi hän siivoamaan ja järjestämään, eikä istunut, ennen kuin oli ollut mukana ja nuuskinut kaikkialla.

Molemmat nukkuivat muuten hyvin, ja harvoin kohdatessaan toisensa kahden kesken; kuten aterioissa ja öisin, kun he makasivat samassa huoneessa, eivät he enään koskaan puhuneet asioita, ja he luulivat varmaan, että koko kysymys oli loppuunkäsitelty ja haudattu.

Etenkin Séverine eli nykyään taas hyvin rauhallisesti. Hän sai taas pian takaisin vanhan laiskuutensa ja mukavuusharrastuksensa ja jätti jälleen kaikki taloustoimet Simon-eukolle; ikäänkuin hän itse olisi ollut hieno nainen, jonka sopi tehdä ainoastaan hienompia käsitöitä. Hän alotti erään työn, joka ei näyttänyt koskaan tulevan valmiiksi, erään koruommellun *couvre pied'in*, joka uhkasi kestää koko hänen elinaikansa. Hän nousi ylös hyvin myöhään onnellisena siitä, että sai maata ja venytelleitä yksinään vuoteella, lähtevien ja saapuvien junien uneen tuudittamana, jotka hänelle ilmoittivat ajan kulun täsmälleen kuten kello.

Avioliittonsa ensi aikoina oli häntä häirinnyt kova melu asemalta, höyryvihellykset, kääntölevyn jymähdykset, tuo ukkosen kaltainen pauhina, nuo ankarat jyrähdykset, jotka maanjäristyksen tavoin ravistelivat häntä ja kaikkea, mitä huoneessa oli. Mutta vähitellen oli hän siihen tottunut, ja tuo kaikuen tärkevä asema sisältyi hänen elämäänsä. Ja nyt miellytti se häntä, juuri tämä melu muodostivat hänen rauhansa.

Ennen aamiaista siirtyi hän toisesta huoneesta toiseen ja jutteli eukon kanssa, joka siivosi ja piti huolta taloudesta, mutta itse hän ei tehnyt mitään. Pitkät iltapäivät vietti hän ruokasalin akkunassa ja työt, jotka hän oli tekevinään, putosi useimmiten polvelle ja hän tunsu olevansa onnellinen siitä, ett'ei hänellä ollut mitään tekemistä. Niinä viikkoina jolloin hänen miehensä päivän koittaessa tuli ylös mennäkseen levolle, kuuli hän hänen kuorsaavan iltapuoleen saakka. Se oli muuten hupaista aikaa, ja hän eli kuten ennen naimisiin menoaankin. Hänellä oli silloin hallussaan koko tuo leveä sänky ja hän huvitteli sen jälkeen kuten halusi ja hänellä oli koko päivä käytettävänä.

Hän ei juuri koskaan mennyt ulos, koko Havresta näki hän sinkkikatton yli, joka kaihti näköalaa muutaman metrin päässä hänen silmistään, ainoastaan nuo läheisistä tehtaista nousevat suuret, mustat savupilvet. Tämän ikuisen muurin takana sijaitsi kaupunki ja hänellä oli aina jokin aistimus siitä, että se oli siellä. Hänen mielipahansa sen johdosta, ett'ei hän koskaan nähnyt sitä, oli vähitellen kadonnut. Viisi, kuusi ruukkua, joissa kasvoi leukoijia, ja jotka hän oli asettanut peronkikatton räystäälle, muodostivat koko hänen puutarhansa ja sulostuttivat hänen yksinäisyyttänsä.

Kun Roubaud oli vapaana, oli hänellä tapana kavuta ulos akkunasta, kävellä räystästä pitkin, kiivetä sitten sinkkikattoa ylöspäin ja istuutua päädyllä Cours Napoléonin yläpuolella. Siellä poltteli hän piippuansa ulkona vapaassa ilmassa ja hänen jalkojensa alapuolella oli kaupunki ja laivaveistämö korkeine mastometsineen ja ääretön vaalean viheriä meri.

Sama unteluus näytti vallanneen ne toisetkin virkamiesperheet, jotka olivat Roubaudin naapureina. Käytävä, jossa tavallisesti oli ollut niin loppumatonta löpinää, oli nyt myös käynyt hiljaiseksi. Philomènen käydessä rouva Lebleun luona saattoi tuskin kuulla pienintäkään ääntä heidän keskustelustaan. Ällistyneinä molemmat siitä, mitenkä asia oli kehittynyt, puhuivat he nykyään asemapäällikön apulaisesta vain halveksivan säälivästi. Oli ihan varmaa ja totta, että hänen vaimonsa, jotta mies saisi pitää paikkansa, oli Pariisissa käydessään puuhailnut hyvin somissa asioissa. Roubaud oli nyt piloillemennyt mies, eikä voinut vapautua eräistä epäluuloista.

Mutta kun rahastonhoitajan vaimo sitä paitsi oli vakuutettu siitä, ett'ei hänen naapurillaan tämän jälkeen olisi tarpeeksi vaikutusvaltaa ottaakseen häneltä hänen asuntoansa, osoitti hän heille peittelemättä etevämmän halveksimista, meni heidän ohitseensa hyvin kopeasti ja tervehtimättä. Loukkasipa hän Philomèneakin, joka yhä harvemmin kävi hänen luonaan, koska alkoi pitää häntä ylpeänä ja ikävänä. Omatakseen jotakin tointa rouva Lebleu kuitenkin edelleen vakoili neiti Guichonin ja asemapäällikkö Dabadien välisiä lempenasioita, mutta ei onnistunut koskaan saamaan mitään selkoa. Käytävästä ei nyt enään kuulunut muuta kuin hänen huopatohvelinsa melkein äännetön laahustus. Sillä tavoin kului kuukausi tuollaisessa syvässä, mahtavassa rauhassa, mikä on tavallinen suurten hirmutapausten jälkeen.

Mutta Roubaudeilla oli kuitenkin jotakin, joka kiusasi heitä ja saattoi heidät levottomaksi. Ja se oli muuan paikka ruokasalissa, jota heidän silmänsä eivät voineet kohdata, ilman että he jälleen tunsivat mielensä levottomaksi ja pahaksi. Se oli akkunan vasemmalla puolella, mistä he olivat irroittaneet ja sitten jälleen paikoilleen panneet tammipienan ja sen taakse piiloittaneet kellon ja ne kymmenen tuhatta frangia, mitkä he noin kolme sataa frangia kultaa sisältävän rahakukkaron kera olivat ottaneet Grandmorin-vainajalta. Roubaud oli ottanut kellon ja rahat vain jotta luultaisiin ne varastetun. Hän ei ollut mikään varas, hän voisi, sanoi hän, kuolla nälkään, ennen kuin käyttäisin edes centimeäkään niistä tahi myisi kellon. Sen ukon rahat, joka oli häväissyt hänen vaimonsa, ja jota hän oli rangaissut, nämä

likaiset, verentahraamat rahat, ei, ei, ne eivät olleet tarpeeksi puhtaat, jotta kunniallinen mies voisi niihin koskea. Kuitenkin ei hän silloin ollenkaan ajatellut taloa Croix-de-Maufrasin luona, jonka hän otti vastaan. Ainoastaan se, että hän tätä inhoittavaa murhaa tehdessään oli tutkinut uhrin taskut ja ottanut nämä rahat, suututti häntä, liikutti hänen omaatuntoansa ja peloitti häntä.

Mutta hän ei kuitenkaan ollut koskaan saanut halua polttaa ne, sekä jonakin iltana heittää kello ja kukkaro mereen. Vaikka yksinkertaisin varovaisuus neuvoi häntä tekemään sen, niin oli hänessä kuitenkin jotakin, mikä pani sitä vastaan. Hänessä oli näet itsetiedoton kunnioitus rahoja kohtaan, eikä hän milloinkaan olisi voinut taipua hävittämään sellaista summaa. Ensi yönä oli hän pistänyt kaikki tyyni pieluksensa alle, eikä pitänyt mitään paikkaa tarpeelliseksi varmana. Seuraavina päivinä oli hän ponnistanut voimiaan löytääkseen piilopaikkoja, muutti säilytyspaikkaa joka aamu ja tuli levottomaksi pienimmästäkin melusta, hän kun pelkäsi kotitarkastusta. Ei milloinkaan ollut hän ollut niin kekseliäs. Mutta vihdoinkin eräänä päivänä ei hän voinut löytää yhtään ovelampaa kätköpaikkaa ja väsyneenä tuosta alituisesta levottomuudelta oli hän liian laiska ottaakseen esille rahat ja kellon, jotka hän edellisenä iltana oli kätkenyt puitten taa.

Nyt ei hän mistään hinnasta maailmassa olisi tahtonut etsiä sieltä. Se oli kun luutalo, kauhun ja kuoleman luola, josta peikot häntä väijyivät. Väistyipä hän silloinkin, kun hän meni asettamaan jalkansa saman lankun päälle, sillä hän sai vastenmielisen tuntemuksen siitä ja hän luuli silloin tuntevansa kevyen työnnön jaloissaan. Iltapäiväisin istuessaan akkunan luo, veti Séverine tuolin syrjään, jott'ei istuisi suoraan sen ruumiin päällä, jota he siten pitivät piilossa permantonsa alla. He eivät koskaan puhuneet siitä keskenään, he koettivat mielessään kuvitella tottuvansa siihen, mutta suuttuivat vihdoinkin löytäessään sen jälleen, tuntiessaan sen tunti tunnilta yhä sietämättömämmäksi jalkojensa alla, ja tämä ikävä tunne oli omituisempi, kun he eivät ollenkaan tunteneet tuskaa veitsen katselemisesta, tuon kauniin, uuden veitsen, jonka vaimo oli ostanut, ja jolla mies oli pistänyt rakastajaa kaulaan. He olivat ainoastaan pesseet sen ja nyt oli se eräässä laatikossa ja Simon-eukko käytti sitä usein leikkaamiseen.

Tähän rauhaan, jossa he elivät, toi kuitenkin Roubaud erään toisen syyn vähitellen kasvavaan levottomuuteen, pakoittamalla Jacquesin ahkerasti seurustelemaan heidän kanssansa. Viranteko toi veturinkuljettajan Havreen kolme kertaa viikossa: maanantaisin klo 10,35:stä edellä puolenpäivän 6,20:een illalla: torstaisin ja lauantaisin 11,5:stä illalla 6,40:een aamulla. Ensimmäisenä maanantaina Séverinen matkan jälkeen oli alipääällikkö hyvin itsepäinen ja innokas saamaan hänet kotiin.

— Ette saa kieltäytyä, toveri, vaan tulkaa toki hitossa syömään palanen meidän luonamme! Te olette ollut niin rakastettava vaimoani kohtaan, ja minun täytynee voida jollakin tavoin saada osoittaa kiitollisuuttani.

Kahdesti oli Jacquesin yhden kuukauden ajalla siis täytynyt noudattaa kutsua aamiaiselle. Roubaudia näkyi vaivaavan se syvä äänettömyys, joka nykyään vallitsi hänen ja vaimon aterioidessa, ja hän tunsu lohdutusta, saadessaan kolmannen henkilön pöytään. Silloin muisti hän juttuja, puheli ja laski leikkiä.

— Tulkaa nyt takaisin niin usein kuin voitte. Näettehän ett'ette meitä häiritse.

Eräänä torstai-iltana, kun Jacques oli peseytynyt ja hänen piti mennä levolle, tapasi hän alipääällikön kuljeskelemassa veturitallissa, ja vaikka oli myöhäinen, vei Roubaud, jonka mielestä oli ikävä kulkea yksin, Jacquesin mukanaan asemalle ja sitten asuntoonsa. Séverine oli vielä valveilla ja istui lukemassa. Juotiin lasi ja pelattiin korttia yli puoliyön.

Tämän jälkeen muuttuivat maanantai-aamiaiset sekä torstai- ja lauantai-yhdessäolot tavaksi. Se oli Roubaud itse, joka, kun toveri eräänä päivänä oli poissa, väijyi häntä saadakseen hänet mukaansa kotiin ja moitti häntä hänen laiminlyömisestään. Roubaud kävi yhä synkemmäksi, eikä ollut koskaan oikein iloinen, paitsi uuden ystävänsä seurassa. Tämä, joka alussa oli herättänyt hänessä niin kamalaa levottomuutta, ja jota hänen kaiketi nyt olisi pitänyt inhota niiden hirveiden asiain todistajana, ja elävänä muistuttajana, jotka hän halusi unhoittaa, oli päinvastoin käynyt hänelle aivan välttämättömäksi, ehkäpä juuri sen vuoksi, että hän tunsu asian todellisen laidan eikä kuitenkaan ollut puhunut. Tämä tuli ikäänkuin lujaksi siteeksi heidän välilleen, rikostoveruudeksi. Usein katsoi asemapäällikkö toiseen keskenäistä ymmärtämistä ilmaiseksi kasvojenilmein, puristi äkkiä hänen kättään aivan liiaksi tuntuvasti ja vilkkaasti, jotta se olisi voinut olla pelkkä hyvän toveruuden ilmaisu heidän välillään.

Seurustelu Jacquesin kanssa tuli sitäpaitsi huvitukseksi noille molemmille puolisoille. Séverinekin otti hänet mielellänsä vastaan ja päästi hänen sisäänastuessaan heikon huudahduksen, kuin olisi hän jotakin huvia odottanut. Hän jätti kaikki, käsityön, kirjat ja alkoi puhua ja nauraa, kun hän nyt pääsi tuosta jokapäiväisestä harmaasta torroksissa olemisesta ja yksitoikkoisuudesta.

— Ah, olipa kiltisti tehty, että tulitte. Minä kuulin pikajunan äänen ja ajattelin teitä.

Aamiasista tuli oikeita juhlia. Séverine tunki jo hänen makunsa ja meni itse ulos ostamaan tuoreita munia ja teki sen esiintyäkseen kohteliaana ja hyvänä emäntänä, joka vastaanottaa talon ystävän, ilman että siinä vielä voitiin nähdä muuta kuin halu osoittautua rakastettavaksi ja valmistaa itselleen huvia.

— Tulkaa takaisin maanantaina, siioin on rämiä.

Kun tätä seurustelua oli kestänyt kuukauden, olivat Roubaud-puolisot sillä välin joutuneet yhä kauvemerkiksi toisistaan. Murhan jälkeen ja tietämättä syytä, oli Séverine saanut kovan vastenmielisyyden mieheensä. Hän tunki olevansa hermostunut ja peloissaan. Eräänä iltana, kun valkeata ei vielä oltu sammutettu, kirkaisi hän peljästyksestä, hän luuli hänen punaisista, vääristyneistä kasvoistaan näkevänsä murhaajan kasvojen piirteet, ja sen jälkeen vapisi hän joka kerta kun tuli häntä liian lähelle, hänellä oli kamala tunne murhasta, siitä, että mies syöksyi hänen kimppuunsa veitsi kädessä. Sehän oli mielettömyyttä, mutta kuitenkin tykytti hänen sydämensä peljästyksestä. Mies taas välitti yhä vähemmän hänestä. Oli kuin olisi tuo kamala käännekohta, tuo vuodatettu veri aikaansaanut heidän välilleen tuon väsymyksen ja välinpitämättömyyden, minkä muuten vanhuus tavallisesti tuo mukanaan. Ja Jacques osaltaan aivan varmasti vaikutti siihen, että ero tuli täydelliseksi ja hänen läsnäolonsa vapautti heidät vaivasta, jota he tunsivat toistensa seurassa.

Roubaud ei kuitenkaan tuntenut mitään omantunnon tuskia. Hän oli ainoastaan peljännyt seurauksia, ennen kun asia oli liitetty asiakirjoihin, ja erittäinkin oli hän ollut hyvin levoton paikkansa menettämisenestä. Nyt ei hän enään ollenkaan valittanut tuota tehtyä murhaa. Se tahtoo sanoa jos hänen olisi täytynyt tehdä se uudelleen, ei hän kenties olisi sekoittanut vaimoansa asiaan; naiset joutuvat heti pelon valtaan ja hänen vaimonsa liukui yhä enemmän hänen luotaan sen vuoksi, että hän oli pannut liian raskaan taakan hänen hartioilleen. Hänen olisi pitänyt pysyä vaimonsa hallitsijana, eikä alentua hänen kanssansa valitsemaan rikoksen kamalaa ja toraisaa toveruutta. Mutta asia oli nyt kerran se mikä oli ja siihen täytyi mukautua. Nyt hänen täytyikin oikein ponnistaa voimiaan jälleen päästäkseen siihen sieluntilaan, jossa hän oli, kun hän vaimon tunnustuksen jälkeen oli pitänyt murhaa välttämättömänä, jotta hän itse voisi pysyä elossa. Ellei hän olisi tappanut häntä, arveli hän silloin, ei hän itse olisi voinut elää. Nyt, kun hänen mustasukkaisuutensa oli sammunut, nyt, kun hän ei enään tuntenut tuota sietämätöntä kivistystä ja oli tointunut, ikäänkuin hänen sydänverensä olisi kaikesta tuosta vuodatetusta verestä tullut paksummaksi ei hän enään niin selvästi oivaltanut murhan välttämättömyyttä. Sattui, että hän kysyi itseltään oliko todellakin maksanut vaivan tehdä tämä murha.

Mutta tämä ei muuten merkinnyt edes sitä, että hän tunki katumusta, se oli korkeintaan pettävä mielihoure, ajatus, että usein tehdään tekoja, joista ei tahdota puhua, jotta oltaisiin onnellisia, ilman että silti tullaan siksi enemmän. Hän, joka oikeastaan oli luonteeltaan niin puhelias, oli nyt vaiti pitkät ajat ja vaipui epäselviin mietteisiin, mitkä tekivät hänet vieläkin synkkämielisemmäksi. Välttääkseen istumasta kasvot kasvoihin vaimonsa kanssa päivällisen jälkeen, meni hän nykyään joka päivä peronkikatolle, istuutui päädylle, ja alttiina satamansuusta tuleville tuulenpuuskille ja tuudittautuen epämääräisiin unelmiin poltteli hän siellä piippukyökkäänsä, katsellen yli kaupungin ja postiveneiden, jotka katosivat taivaanrannalle matkalla kaukaiselle merelle.

Mutta eräänä iltana heräsi äkkiä hänen hurja mustasukkaisuutensa entisiltä ajoilta. Hän oli noutanut Jacquesin veturitallista ja vienyt hänet mukanaan kotiin juomaan lasin, ja silloin kohtasi hän rappusilla ylikonduktööri Henri Dauvergnen. Tämä näytti olevan hämillään ja selitti tulevansa rouva Roubaudin luota, jolle hänellä oli ollut asiaa sisariltaan. Asian todellinen laita oli, että hän jo jonkun aikaa oli tunkeillut Séverinen seuraan, toivoen voivansa voittaa hänen vastustuksensa.

Heti ovesta sisään tultuansa pauhasi alipäällikkö kiivaasti vaimollensa.

— Mitä oli tuolla nulikalla täällä tekemistä? Sinä tiedät ett'en minä suvaitse häntä.

— Mutta, ystäväni, sehän oli erään koruompelumallin takia.

— Minä annan palttua teidän malleillenne, luuletko sinä minun olevan niin tyhmän, ett'en käsitä, minkä vuoksi hän tulee tänne?... Varo itseäsi!

Hän meni vaimoansa kohden nyrkit pystyssä ja tämä väistyi syrjään aivan kalpeana ja hämmästyneenä tästä kiivaasta keskeytyksestä siinä tyyneessä välinpitämättömyydessä, jota he molemmat nyt tunsivat toisiaan kohtaan. Mutta mies rauhoittui heti ja kääntyi seuralaisensa puoleen.

— Minä joudun aina raivoihini nähdessäni tuollaisia herroja, jotka tunkeutuivat perheeseen ja kuvittelevat mielessään, että vaimo heti heittäytyy heidän syliinsä ja mies tuntee olevansa hyvin kunnioitettu ja sulkee silmänsä kaikelta... Jos minulle tapahtuisi jotakin sellaista, niin minä heti paikalla ampuisin vaimoni. Ja parasta on tuolle herralle hyväiselle, ett'ei hän tule takaisin, sillä silloin joutuu hän minun kanssani tekemisiin... Se on liian inhoittavaa, vai kuinka?

Jacques tunki olevansa hyvin hämillään, kun hänen täytyi olla läsnä tuollaisessa kohtauksessa, eikä

hän oikein tiennyt, mille kannalle asettuisi. Oliko tuo liioitettu katkeruus tarkoitettu hänelle? Tahtoiko mies antaa hänelle varoituksen? Hän rauhoittui kuitenkin, kun Roubaud jälleen virkkoi iloisella äänellä:

— Mutta mikä aasi minä olenkaan, tiedänhän, että sinä itse ajaisit hänet portille... Anna meille jotakin juomista.

Hän taputti Jacquesia olalle, ja Séverine, joka oli toipunut, hymyili noille molemmille miehille. Sitten joivat he lasin yhdessä ja viettivät varsin hupaisen hetken toistensa seurassa. Tällä tavoin vei Roubaud vaimonsa ja toverinsa lähemmäksi toisiaan ja teki sen mitä parhaan ystävyuden varjolla ja näyttämättä ajattelevan mahdollisia seurauksia. Tämä mustasukkaisuuden purkaus tuli juuri syyksi lähempään tuttavallisuuteen, kokonaiseen salaiseen hellyyteen Jacquesin ja Séverinen välillä, hellyyteen joka tuli luottamuksen osoituksista suuremmaksi. Kun näet Jacques taas tapasi hänet seuraavana päivänä, surkutteli hän häntä sen raa'an kohtelun johdosta, jota hän oli saanut kärsiä, kun taas Séverine kostein silmin vasten tahtoaan ylenmääräisin valituksin tunnusti, kuinka vähän onnea hän oli saavuttanut avioliitossaan.

Tästä hetkestä saakka oli heillä erityinen puheenaiheensa, ystävyuden rikostoveruus, joissa he lopulta ymmärsivät toisiaan merkin kautta. Jokaisella uudella vierailulla katsoi Jacques kysyvästi Séverineen saadakseen kuulla oliko tällä ollut jokin uusi syy murheeseen. Hän vastasi samalla tapaa ainoastaan liikuttamalla silmäluomiansa. Heidän kätensä etsivät toisiaan miehen seljän takana; he tulivat rohkeammiksi ja ilmoittivat toisilleen tunteitansa pitkäikäisillä kädenpudistuksilla ja kertoilivat toisilleen lämpöisillä sormillaan siitä kasvavasta mielenkiinnosta, jota he tunsivat pienimpiinkin asioihin toistensa elämässä. Harvoin oli heillä onni kohdata toisensa edes nimeksikään, ilman että Roubaud oli läsnä. Aina oli hän heidän kerallaan tuossa surullisennäköisessä ruokasalissa, eivät he tehneet mitään karttaaksensa häntä, eivätkä he edes ajatelleetkaan sopia kohtauksesta aseman jossakin etäisessä kolkassa. Se oli nyt vielä todellista ystävyyttä, elävää myötätuntoisuutta, joka vei heidät yhteen, niin että miehen läsnäolo tuskin vaivasi heitä, koskapa katse, kädenpuristus vielä oli tarpeeksi, jotta he ymmärsivät toisiaan.

Ensi kerran kun Jacques kuiskasi Séverinelle odottavansa häntä seuraavana torstaina kello kaksitoista yöllä veturivarikon takana, tuli hän liikutetuksi ja veti kätensä nopeasti pois. Se oli hänen vapaaviikkonsa, s.o. hänen miehensä oli yöt virkatoimissaan. Mutta syvä levottomuus valtasi hänet, kun hän ajatteli, että hän lähtisi kotoaan ja menisi Jacquesin luo kauvas pois asemakartanon pimeyteen. Hän tunsu ajatusten hämmennystä, jonkalaista hän ei koskaan ennen ollut tuntenut, samaa pelkoa ja sydämentykytystä kuin nuoret, kokemattomat tytöt. Hän ei heti myöntänyt, Jacquesin täytyi pyytää häntä lähes neljätoista päivää, ennen kun hän antoi suostumuksensa, vaikka hän itse oikein paloi halusta sellaiseen yölliseen kävelyretkeen.

Kesäkuu alkoi ja illat muuttuivat polttavan kuumiksi, eikä merituuli voinut paljoakaan viileyttä levittää. Kolme kertaa oli Jacques jo odottanut Séverineä, toivoen hänen tulevan epäamisestään huolimatta. Tänä iltana oli hän tosin myöskin sanonut ei; mutta kuu ei valaissut tänä yönä, taivas oli peitossa, eikä yksikään tähti paistanut sen hiostavan usvan läpi, joka tummensi taivaan. Mutta seisossaan siinä varjossa, sai Jacques vihdoinkin nähdä hänen tulevan mustiin puettuna ja hiljaa, äänettömän askelin. Oli niin pimeä, että Séverine olisi voinut liipaista häneen tuntematta häntä, ellei hän olisi ottanut häntä syliinsä ja suudellut. Häntä pöyristi ja hän päästi hiljaisen huudahduksen. Mutta nauraen antoi hän sitten huuliensa levätä miehen huulia vastaan. Siinä oli kuitenkin kaikki, hän ei mitenkään tahtonut istuutua mihinkään noista ympärillä olevista vajoista. He kävelivät yhtä mittaa aivan toistensa rinnalla ja juttelivat hyvin hiljaa.

Veturivarikko ja mitä siihen kuului käsitti laajan alueen Rue Verten ja Rue Francois-Mazelinen välillä, jotka kulkevat raiteiden yli. Tällä suurella melkein äärettömällä maakaistaleella oli raiteita, säiliöitä, vesijohtoja, kaikkia mahdollisia telineitä ja rakennuksia, kaksi suurta suojusta vetureja varten, Sauvagnat-sisarusten pieni talo, jota ympäröi käden suuruinen keittiökasvitarha, vanhoja rakennuksia, joihin korjauspajat oli sijoitettu, vartiotupa, jossa veturinkuljettajat ja lämmittäjät nukkuivat. Oli mitä helpoin asia maailmassa piiloutua sinne, kadota juurikuin syvälle metsään näiden mutkaisten ja sekaisin kulkevien katujen keskelle. Tunnin ajan nauttivat he siellä suloisesta yksinäisyydestään ja lohduttivat sydämiään niillä ystävällisillä sanoilla, jota he niin kauvan olivat mielessään hautoneet. Séverine tahtoi kuulla puhuttavan ainoastaan ystävydestä, hän oli heti selittänyt Jacquesille ett'ei hän koskaan kuuluisi hänelle ja että olisi liian inhoittavaa siten saastuttaa heidän puhdasta ystävyytensä. Hän oli niin ylpeä siitä, koska hän tunsu tarvetta kunnioittaa itseänsä. Jacques seurasi häntä sitten Rue Vertelle, heidän huulensa yhtyivät suloiseen suudelmaan ja hän palasi kotiinsa.

Siihen aikaan yöstä alkoi Roubaud alipäällikköjen konttorissa nukahtaa vanhassa nahkatuolissa, mutta nousi ylös vähintäänkin kaksikymmentä kertaa yössä, jäsenet puuttuneina. Kello 9:ään saakka oli hänen vastaanotettava ja lähetettävä iltajunia. Siinä oli liikuntoja, yhteenkytkemisiä ja toimituksia hyvin tarkoin valvottava. Kun sitten pikajuna Pariisista oli saapunut ja katkaistu, söi hän yksinänsä illallista

konttorissaan erään pöydän päässä. Hänen illalliseanaan oli ainoastaan kappale kylmää lihaa, jonka hän oli tuonut mukanaan kotoa, ja pari leivän viipaletta. Viimeinen juna, sekajuna Rouenista saapui asemalle puoli yhdeltä.

Asemasillat olivat nyt autioina ja hiljaisina, ja vain jokunen yksinäinen kaasuliekki sai palaa. Koko asema ikäänkuin nukahti tähän väräjävään hämärään. Koko miehistöstä oli jäljellä ainoastaan kaksi vartijaa ja neljä tai viisi asemamiestä alipäällikön päällikkyyden alaisena. Nämä makasivat kuorsaten vartiohuoneen lattialla, sillä aikaa kun Roubaud, jonka oli pakko herättää heidät pienimmänkin hälytyksen kuuluessa, nukkui vain korvat hörössä. Peläten väsymyksen aamupuoleen pääsevän voitolle, asetti hän herätyskellonsa soimaan klo 5, jolloin hänen täytyi olla ylhäällä vastaanottaakseen ensimmäisen junan Pariisista. Mutta jo jonkun aikaa oli hän erittäinkin kärsinyt unettomuutta ja väentelihe nojatuolissaan. Hän meni silloin ulos, teki kiertokulun, minkä ulotti aina vaihdemieheen saakka, jonka kanssa jutteli hetkisen. Mutta tuo musta taivas ja yön syvä rauha tynnytti vihdoin hänen kuumeisen levottomuutensa. Maankiertäjän kanssa tapahtuneen yhteentörmäyksen johdosta oli hänet varustettu revolverilla, jota hän kuljetti ladattuna taskussaan.

Sillä tavoin käveli hän usein päivänkoittoon saakka, pysähtyi, luullessaan jonkin liikkuvan pimeässä, ja lähti senjälkeen taas liikkeelle tuntien epämääräistä kaihoa sen johdosta ett'ei ollut saanut ampua, ja tuli lohdutetuksi, vasta kun taivas valkeni ja tuo suuri, kalpea, aavemainen asema astui esiin varjosta. Nyt, kun päivä koitti jo klo 3, meni hän jälleen sisälle, heittäytyi nojatuoliinsa, jossa nukkui lyijyn raskaasta unta, kunnes herätyskello peljästytti hänet hereille.

Joka neljäntenätoista päivänä kohtasivat Séverine ja Jacques toisensa torstaisin ja lauantaisin. Eräänä yönä, kun Séverine kertoi hänelle revolverista, jolla hänen miehensä oli asetettu, tulivat he levottomiksi. Roubaud ei tosin koskaan tullut niin kauvas kuin veturivarikon luo. Mutta se antoi kuitenkin heidän kävelyilleen vaaran vivahduksen, joka teki niiden hupaisuuden kahdenkertaiseksi. He tiesivät erään paikan, jota he pitivät erittäin ihastuttavana: Sauvagnat-sisarusten talon takana oli suunnattomien hiilikasojen takana jonkinlainen käytävä, joka muistutti autiosta kadusta vieraassa kaupungissa mustasta marmorista tehtyine neliskulmaisina palatsineen.

Siellä oltiin aivan piilossa ja käytävän toisessa päässä oli pieni työkaluvaja, missä kasa tyhjiä säkkejä olisi voinut olla varsin pehmeänä makuupaikkana. Mutta eräänä lauantaina, kun ankara sadekuuro pakoitti heidät turvautumaan sinne sisälle, kieltäytyi Séverine itsestään istuutumisesta sinne ja luovutti vain huulensa loppumattomiin suuteloihin. Tämä suuteleminen ei loukannut hänen kainouttansa, vaan ikäänkuin ystävydestä antautui hän alttiiksi miehen intohimoisille suudelmille. Mutta kun Jacques sitten himoissaan koetti saada hänet valtaansa, teki hän vastarintaa, itki ja toisti joka kerta samat syyt. Miksi tahtoi hän tuottaa hänelle niin paljon surua? Hänestä tuntui niin suloiselta ja viehättävältä, että he rakastivat toisiaan ilman tuota saastaista lihallisuutta.

Kuudentoista vuoden ijässä tuon irstaan ukon viettelemänä, jonka verinen haamu vainosi häntä, ja sitten alttiina miehensä elämelliselle himokkuudelle, säilytti hän siitä huolimatta lapsellisen viattomuuden, neitsellisyyden ja vielä itsetiedottoman intohimon ihastuttavan kainouden. Mikä Jacquesissa erittäinkin mielytti häntä, oli hänen lempeytensä, hänen tottelevaisuutensa, kun hän käsiensä antoi jäädä lepäämään hänen heikkoihin käsiinsä, kun hän niillä oli niihin tarttunut. Ensi kerran rakasti hän, eikä kuitenkaan antautunut hänelle, koska juuri se olisi tuhonnut hänen rakkautensa, jos hän heti olisi tullut hänen omakseen samalla tapaa kun hän oli ollut noiden molempien omana. Hän halusi itsetiedottomasti pidentää ainiaaksi tuota niin ihastuttavaa vaikutusta siitä, että hän jälleen tulisi aivan nuoreksi kuten oli ennen kun tuli vietellyksi, että hänellä olisi hyvä ystävä, jollainen omataan viidentoista vuotiaina ja jota suudellaan keskelle suuta ovien takana. Paitsi niinä hetkinä, jolloin intohimo kuumeentapaisesti valtasi Jacquesin, ei hänellä ollut mitään vaatimuksia ja hän mukautui nöyrästi Séverinen tahtoon.

Samoin kun hän, tahtoi Jacqueskin palata lapsuuteen ja alkavaan rakkauteen, joka tähän asti oli ollut hänelle jotakin kauhistavaa. Joskin hän oli tottelevainen ja veti kätensä takaisin heti kun Séverine työnsi ne pois, tapahtui se siksi, että hänen hellyytensä pohjalla asui pelko, voimakas levottomuus sen johdosta, että himokkuus sekottuisi hänen entiseen murhanhaluunsa. Séverine, joka oli murhannut, oli kuin sen todelliseutumisen, mistä hänen aistillisuutensa oli uneksunut. Hän tuli päivä päivältä yhä varmemmaksi parantumisestaan, koskapa Séverine tuntikausia oli riippunut hänen kaulallaan ja hänen suunsa Jacquesin huulilta oli juonut hänen sieluaan, ilman että viimeksimainitun raivoisa halu saada hänet kuristamalla valtaansa oli herännyt. Mutta hän ei kuitenkaan uskaltanut ja parastahan oli odottaa, jättää heidän rakkaudelleen huolenpito heidän tuomisestaan toistensa syliin, sitten kun hetki on tullut, eikä heidän tahtonsa enään jaksa ponnistella vastaan.

Onnellinen kohtaus seurasi toistaan, he eivät kyllästyneet silmänräpäykseksi tapaamasta toisiaan, pimeässä kävelemästä yhdessä noiden suurten hiilikasojen keskellä, jotka tekivät ympärillä vallitsevan yön vieläkin pimeämmäksi.

Eräänä heinäkuun iltana täytyi Jacquesin, ehtiäkseen määrättyyn aikaan 11,5 Havreen, jouduttaa Lisonia, ikäänkuin tuo tukahuttava kuumuus olisi tehnyt sen laiskaksi. Rouenista ajoi häntä takaa hänen vasemmalla puolellaan raju-ilma, joka suuria häikäiseviä salamia leimautellen kulki pitkin Seine-laaksoa. Silloin tällöin hän kääntyi levottomana ympäri. Séverinen piti näet kohdata hänet ja hän pelkäsi, että jos raju-ilma puhkeisi liian aikaisin, se estäisi häntä lähtemästä ulos. Hänen onnistui kuitenkin päästä ratapihalle, ennen kun sade alkoi, mutta hän tuli kärsimättömäksi siitä, kun matkustajat niin hitaasti poistuivat vaunuista.

Roubaud, joka tänä yönä oli toimissaan, seisoj asemasillalla ja sanoi nauraen:

— Ompa teillä hiton kiire ryömiä vuoteelle. Nukkukaa hyvin.

— Kiitos.

Kuljetettuaan junaa takaperin, puhalsi Jacques ja läksi varikkoon. Nuo suuret ovet olivat avoinna ja Lison ajoi suojukseen, joka muodosti jonkinlaisen gallerien kaksine raiteineen ja oli noin seitsemänkymmenen metrin pituinen voiden sinne mahtua kuusi veturia. Siellä oli hyvin pimeä, ja neljä kaasuliekkiä voi vain heikosti sitä valaista, näyttäen tekevän pimeyden vielä suuremmaksi niillä suurilla, liikkuvilla varjoilla, joita ne loivat. Silloin tällöin valaisivat voimakkaat salamat lasikattoa ja noita korkeita akkunoita oikealla ja vasemmalla: silloin voi, kuten tulipaloliekkien valossa, erottaa nuo likatäpläiset seinät, sysimustat hirsikerrokset ja kaiken rappeutuneen ja viheliäisen tuossa nykyään liian pienessä rakennuksessa.

Kaksi veturia seisoj siellä jo kylmänä ja nukkuneena.

Pecqueux alkoi heti sammuttaa valkeata. Hän sekoitteli nopeasti ja hehkuvia hiiliä putosi tuhkapesästä alas kuoppaan.

— Minä olen hirveästi nälissäni ja aijon syödä palasen, sanoi hän.
Ettekö tekin tee samoin?

Jacques ei vastannut. Vaikka hänellä olikin kiire, ei hän tahtonut lähteä Lisonin luota, ennen kun valkea oli sammutettu ja höyrypannu tyhjänä. Kunnan veturinkuljettajana oli hän hyvin tarkka ja vaateliäs sen suhteen, eikä hän milloinkaan poikennut siitä tavasta. Kun hänellä oli aikaa, ei hän lähtenyt, ennen kun oli tarkastanut ja kuivannut veturin yhtä huolellisesti, kuin lemmikkieläintä hoidetaan.

Vesi valui nyt suurina virtoina alas kuoppaan ja hän sanoi ainoastaan:

— Kiiruhtakaa, kiiruhtakaa!

Peloittava ukkosenjyrinä vajjensi hänen äänensä. Tällä kertaa kuvastuivat korkeat akkunat leimuavalle taivaalle niin selvästi, että nuo lukuisat rikkinäiset ruudut olisi voinut laskea. Vasemmalla puolella eräässä ruuvipihdissä, jota käytettiin laitostöissä, oli muuan levy, joka soi pitkällisesti värähdellen, kuten kello. Vanha katonkannatin natisi.

— Hyi hitto! sanoi lämmittäjä ainoastaan.

Veturinkuljettaja teki epätoivoisen eleen. Ei ollut ajattelemistakaan tapaamista, varsinkaan kun oikea vedenpaisumus nyt purkautui suojuksen yli ja uhkasi särkeä lasikaton. Tuolla ylhäällä lienee jokin ruutu jo ollut rikki, sillä suuria, nopeita pisaroita putoili Lisonin päälle. Vihuri tunkeutui sisään portaista, jotka oli jätetty auki, ja olisi voinut luulla, että myrsky tempaisi mukanansa tuon vanhan rakennuksen rungon.

Pecqueux sai veturin vihdoinkin täydelleen kuntoon.

— Huomenna näkee selvemmin... Nyt ei sitä tarvitse enempää siistitä.

Hän palasi ensimmäiseen ajatukseensa.

— Minun täytyy saada palanen ruokaa... Sataa aivan liiaksi, jotta voisi muutta mutkitta mennä loikoilemaan olkivuoteellensa.

Ruokailupaikka oli aivan varikon vieressä. Sitä vastoin oli yhtiön täytynyt Rue Francois-Mazelinen varrelta vuokrata talo, mihin oli järjestetty vuoteita veturinkuljettajille ja lämmittäjille, joiden täytyi olla yötä Havressa. Tuollaisessa vedentulvassa olisi helposti voinut tulla läpimäräksi.

Jacquesin täytyi tyytyä seuraamaan Pecqueuxia, joka oli ottanut esimiehensä pienen korin, ikäänkuin olisi tahtonut säästää häntä sen kantamisen vaivasta. Hän tiesi, että korissa vielä oli kaksi viipaletta kylmää vasikanlihaa, leipää ja pullo, jonka Jacques tuskin oli avannut, ja aivan yksinkertaisesti juuri se

saattoi hänet niin nälkäiseksi. Sade lisääntyi ja ukkonen uudelleen tärisytti suojusta. Kun nuo molemmat miehet astuivat ulos vasemmalle siitä pienestä portista, joka vei ruokapaikkaan, oli Lison melkein kylmä. Yksinään hyljättynä nukkui se pimeässä, jota ankarat salamat katkoivat, suurten vesipisaroiden valuessa sen päälle. Sen läheisyydessä vuoti muuan huonosti suljettu vesijohtoputki ja muodosti lätäkön, josta vesi juoksi veturinpyörien lävitse alas kuoppaan.

Jacques tahtoi puhdistautua, ennen kun menee ruokailupaikkaan. Eräässä huoneessa oli aina kuumaa vettä ja soikkoja. Hän otti esille saippuan koristansa ja puhdisti kätensä ja kasvonsa, jotka matkan jäljeltä olivat mustat. Ja kun hän oli siksi varovainen, että hänellä veturinkuljettajille annetun kehoituksen mukaisesti oli mukanaan puku muuttamisen varalta, saattoi hän vaihtaa pukua kiireestä kantapäähän asti, minkä hän keikailunhalusta tekikin Havreen saavuttuaan joka iltana, jolloin hänellä oli kohta Séverin kanssa. Pecqueux, joka pesi ainoastaan nenänpuikkansa ja sormenpäätänsä, odotti häntä jo ruokailupaikassa.

Ruokailupaikkana oli aivan yksinkertaisesti pieni huone paljaine, keltaisiksi maalattuine seinineen ja varustettu ainoastaan yhdellä uunilla ruo'an lämmittämistä varten sekä kiintonaisella pöydällä, joka pöytäliinan asemasta oli peitetty sinkillä. Kaksi penkkiä muodosti koko muun kalustuksen. Miehet saivat tuoda ruokaa mukanaan ja syödä sitä puukon avulla paperilta. Huone sai valaistuksensa suuresta akkunasta.

— Sepä oli inha sade! huudahti Jacques ja istuutui akkunan viereen.

Pecqueux oli istuutunut penkille pöydän ääreen.

— Ettekö syö mitään?

— En, ukkoseni, syökää te minun leipäni ja lihani, jos haluatte.
Minua ei maita.

Antamatta pyytää itseään kahta kertaa, hyökkäsi Pecqueux vasikanpaistin kimppuun ja tyhjensi pullon. Hänellä oli usein tuollaisia juhla-aterioita, sillä hänen esimiehensä oli vähäruokainen, ja koiramaisella uskollisuudellaan piti Pecqueux vielä enemmän Jacquesista niiden murujen vuoksi, jotka siten putoilivat hänen pöydältään. Suu ruokaa täynnä alkoi Pecqueux hetken vaitioltuansa jutella.

— Mitäpä lempoa sade meille tekee, koska nyt olemme turvassa. Mutta jos sitä jatkaa, niin minä jätän teidät. Minun on mentävä tähän viereiseen taloon.

Hän rupesi nauramaan, sillä nyt ei hän enään piilotelleinnut, vaan oli katsonut olevansa pakoitettu ilmaisemaan Jacquesille suhteensa Philomène Sauvagnatiin, jott'ei hän ihmettelisi sitä, että hän oli ulkona kaikkina niinä öinä, joina hän ja Philomène kohtasivat toisensa. Kun tämä veljensä luona asui eräässä alakerroksen huoneessa keittiön vieressä, tarvitsi hänen ainoastaan kolkuttaa luukalle, niin Philomène avasi ja hän kiipesi akkunasta sisälle.

Jacquesilta pääsi kirous, kun hän väliajan kuluttua sai nähdä sateen käyvän vieläkin ankarammaksi.

Pecqueux, jolla oli viimeinen lihanpala veitsensä kärjessä, nauroi taasen kuten pieni lapsi.

— Lempo soikoon, onko teillä siis tekemistä tänä iltana? Eipä meitä molempia voida juuri moittia siitä, että kuluttaisimme liiaksi patjoja tuolla Rue Francois-Mazelin varrella.

Jacquesille tuli hyvin kiire pois akkunan luota.

— Kuinka niin?

— No niin, keväästä saakka ette te, kuten en minäkään, ole tullut kotiin, ennen kun kahden, kolmen ajoissa aamulla.

Hän oli varmaankin selvillä jostakin, ehkä oli hän joskus yllättänyt heidät, kun he kohtasivat toisensa. Kussakin makuuhuoneessa siellä olivat vuoteet parittain, lämmittäjän vuode veturinkuljettajan vuoteen vieressä, sillä niitä koetettiin pitää niin paljon kuin mahdollista yhdessä, jotka olivat määrättyt työskentelemään niin lähellä toisiansa. Ei siis ollut niinkään ihmeellistä, että Pecqueux oli ottanut huomionsa sen epäsäännöllisen elintavan, jota hänen ennen niin säännöllinen esimiehensä nykyään noudatti.

— Pääni on kipeä, valehteli Jacques, ja silloin on suloista olla ulkona kävelemässä yöllä.

Mutta lämmittäjä pyyteli anteeksi sekaantumistaan asiaan.

— Mitäpä siitä, onhan teillä vapautenne. Ymmärtänettehän, että sanon sen leikillä... Mutta jos jonakin päivänä tapahtuu jotakin ikävää, ei teidän tarvitse kainostella kääntymästä minun puoleeni ja minä olen

tekevä kaikki, mitä te haluatte.

Hän ei lähemmin selittänyt tarkoitustansa, vaan tarttui hänen käteensä ja puristi sitä kelpo lailla, ikäänkuin todistukseksi siitä, että Jacques saattoi käskää koko hänen persoonaansa. Sitten rypisti hän kokoon ja heitti pois lihan ympärillä olleen rasvaisen paperin ja pisti tyhjennetyn pullon takaisin koriin, kuten kelpo palvelija ainakin, joka on tottunut hoitamaan sekä lauttaa että pesusientä. Mutta kun sadetta jatkui yhtä itsepintaisesti, vaikka ukkonen oli laannut, sanoi hän:

— Niin, nyt minä lähden ja annan teidän hoitaa omia asioitanne.

— Koska yhä edelleenkin sataa, vastasi Jacques, niin minä panen maata makuusijalle.

Varikon vieressä oli näet sali, jossa oli palttinalla päällystettyjä patjoja, jotta ne henkilöt, joiden tarvitsi odottaa ainoastaan kolme, neljä tuntia Havressa, voisivat loikoa siellä vaatteet yllä. Kohta kun hän oli nähnyt lämmittäjän katoavan sateeseen Sauvagnatin taloa kohden, uskalsi hän vuorostaan lähteä ulos ja juoksi vartiahuoneeseen. Mutta hän ei mennyt levolle, vaan pysähtyi ovelle, jonka hän antoi olla selki seljällään, kun tuo painostava kuumuus salissa oli tukahuttaa hänet. Siellä makasi jo eräs veturinkuljettaja pitkin pituuttaan seljällensä ja kuorsasi suu avoimena.

Muutamia minuutteja kului vielä, eikä Jacques voinut taipua luopumaan kaikesta toivosta. Hänen katkeroittumiseensa tuon hullunaikaisen myrskyn johdosta sekoittui yhä voimakkaampi mieletön halu kuitenkin mennä kohtauspaikalle ja iloita ainakin siellä olemisesta, joskaan ei hän enään voinut toivoa tapaavansa Séverineä. Koko hänen sisin olentonsa pakoitti häntä sinne ja hän meni lopulta ulos sateeseen, ja hiilikasojen välistä mustaa käytävää kulki hän vihdoin mielikolkkansa. Mutta koska hän ei voinut nähdä mitään niiden suurten sadeepisarien takia, jotka vihmoivat hänen kasvojansa, meni hän työkaluvajaan, josta hän jo kerran ennen oli etsinyt suojaa hänen kanssansa.

Kun Jacques astui siellä vallitsevaan synkkään pimeyteen, kiedottiin kaksi pehmeätä käsivartta hänen ympärilleen ja kaksi lämmintä huulta painettiin hänen huuliansa vastaan. Séverine oli siellä.

— Herra Jumala, oletteko te tullut?

— Olen, minä näin rajui ilman lähestyvän ja kiiruhdin tänne ennen sadetta. Kylläpä te olette viipynyt!

Jacques huokasi raskaasti, eikä koskaan ollut hän tuntenut Séverineä noin tahdottomana riippuvan hänen kaulallaan. Nainen liukui alas tyhjien säkkien muodostamalle pehmeälle sijalle, joka täytti koko nurkan. Jacqueskin vaipui alas hänen viereensä, ilman että heidän käsivartensa irtautuivat toisistaan. He eivät voineet nähdä toisiansa, heidän hengityksensä pyörrytti heitä, kaikki, mikä heitä ympäröisi, katosi heidän tietoisuudestaan.

Mutta tulisesti suudellensa he alkoivat sinutella toisiansa, ikäänkuin olisivat sekoittaneet sydänverensä.

— Sinä odotit minua...

— Voi, minä odotin sinua, minä odotin...

Ja heti, jo ensi silmänräpäyksessä, melkein sanaa sanomatta, Séverine kiivaasti tempasi hänet luokseen ja pakoitti hänet omistamaan itsensä. Ei hän ollut tätä etukäteen arvannut. Kun Jacques tuli, ei hän enään luullut saavansa kohdata häntä, ja hän tempautui mukaan ilossaan ja hämmästyksessään, vastustamattoman himon pakottamana kuulumaan hänelle, ja hän antautui Jacquesille arvelematta ja harkitsematta. Se tapahtui siksi, että niin täytyi tapahtua.

Sade vihmoi vielä ankarammin suojusta ja viimeinen juna Pariisista, joka nyt tuli, kulki ohitse, sähisten ja jyryten, niin että maa tärisi.

Kun Jacques jälleen nousi ylös, kuunteli hän ihmeissään sadetta. Missä oli hän siis? Ja kun hän uudelleen löysi maasta erään vasaran varren, jonka hän oli istuutuessaan tuntenut, joutui hän suunniltaan onnesta. Séverine oli siis kuulunut hänelle, eikä hän ollut tarttunut vasaraan murskatakseen hänen päänsä. Hän ei enään tuntenut tuota vaistomaista halua heittää hänet hengetönä maahan, kuten saaliin, joka on toisilta varastettu. Hän ei enään tuntenut halua kostaa hyvin vanhoja vääryksiä, joita hän ei niin tarkoin muistanut, eikä vihankaunaa, jota oli kokoontunut koirakselta koirakselle aina ensimmäisestä uskottomuudesta saakka luolien syvyydessä. Ei, Séverine omistamisella oli suuri hurmausvoimansa ja hän oli tehnyt hänet terveeksi, sillä hän näki hänessä jonkun kokonansa toisen, sellaisen, joka oli väkivaltainen heikkoudessansa, ihmisen verellä peitetty, ja se ympäröi hänet juurikuin kauhistuksen rautapaidalla. Séverine vallitsi häntä, jolta oli puuttunut rohkeutta, ja kiitollisuudesta liikuttuna ja haluten tulla hänen kanssaan yhdeksi sulki hän hänet jälleen syliinsä.

Séverinekin tunsi olevansa onnellinen siitä, että oli antautunut ja vapautunut taistelusta, johon hän ei enään ymmärtänyt syytä. Miksi oli hän ponnistellut vastaan niin kauvan? Olihan hän lupautunut hänelle ja hänen olisi pitänyt antautua hänelle, koska hän siitä voi tuntea ainoastaan huvia ja mielihyvää. Nyt ymmärsi hän sangen hyvin aina sitä toivoneensa, silloinkin, kun hänestä odottaminen tuntui niin ihanalta. Hänen sydämensä ja ruumiinsa eli nyt ainoastaan ehdottomassa, kestävässä rakkauden tarpeessa, ja kamalata julmuutta piili kaikissa näissä tapahtumissa, jotka hänen kauhistukseensa olivat vieneet hänet kaikkiin näihin ikävyyksiin. Tähän saakka oli elämä pidellyt häntä pahoin, laahannut häntä loassa ja veressä niin väkivaltaisesti, että hänen kauniit, siniset vielä lapsellisesti katselevat silmänsä olivat tuon traagillisen, mustan hiuskypärin alla käyneet suuriksi kauhusta. Mutta kaikesta huolimatta oli hän pysynyt neitsellisenä, tälle nuorukaiselle, jota hän jumaloitsi, antautui hän ensikerran kokonaan ja toivoi sulautuvansa häneen, olevansa hänen palvelijattarensa. Hän oli hänen omansa, hän saattoi mielensä mukaan käskeä häntä.

— Ota minut, pidä minut, armaani, sinun tahtosi on minun lakini.

— Ei, ei, lemmittyni. Sinä olet minun valtijattareni, minä olen olemassa ainoastaan lempiäkseni ja totellakseni sinua.

Tunnit kuluivat. Sade oli aikoja sitten tauonnut, syvä hiljaisuus vallitsi ratapihalla ja häiritsi sitä ainoastaan kaukainen ja epäselvä ääni mereltä. He olivat vielä silyityksin, kun laukaus heidät peljästyi. Päivä alkoi tulla ja kalpea, vaal akka kaistale tuli näkyviin taivaalla Seinen suun yläpuolella. Mikä laukaus se oli? He olivat menetelleet varomattomasti, mielettömästi viipyessään niin kauvan, ja he kuvittelivat äkkiä mielessään, että mies vainosi heitä revolverinlaukauksillansa.

— Jää tänne sisälle, minä menen katsomaan.

Jacques hiipi varovaisesti ovelle. Tuossa vielä synkässä pimeydessä kuuli hän jonkun tulevan juosten ja hän tunsi Roubaudin äänen, joka kiirehti vartijoita ja huusi, että hän aivan selvästi oli nähnyt kolme kappaletta, jotka olivat olleet varastamassa hiiliä. Varsinkaan viimeisten viikkojen ajalla ei ollut kulunut yhtäkään yötä, jona hän ei olisi nähnyt ikäänkuin näkyjä varkaista. Tällä kertaa oli hänet äkkiä peljästytetty ja hän oli summamutikassa ampunut laukauksen pimeään.

— Pian, pian, emme voi jäädä tänne, mutisi nuori mies. He tulevat etsimään suojuksesta... Juokse!

Haltioissaan sulkivat he toisensa jälleen syliinsä ja suutelivat intohimoisesti. Sitten kiiti Séverine varikkoa pitkin tuon suuren muurin suojassa, Jacquesin koettaessa piiloutua hiilikasojen keskelle. Ja se tapahtui todellakin hyvään aikaan, sillä Roubaud aikoi tutkia suojuksen. Hän vannoi, että hiilivarkaiden täytyi olla siellä. Vartijain lyhdyt heiluivat maata pitkin. He joutuivat riitaan ja vihdoinkin palasivat he kaikki asemalle, harmissaan tästä hyödyttömästä takaa-ajosta.

Kun Jacques tunsi rauhoittuneensa ja päätti vihdoinkin mennä yömajaansa Rue Francois Mezelinen varrella olevaan taloon, tapasi hän ihmeekseen Pecqueuxin, joka raa'asti kiroillen parhaillansa riensi kotiin.

— Mitä nyt, ukkoseni?

— Ah hitossa, älkää puhuko siitä. Nuo naudathan herättivät Sauvagnatin ja hän kuuli silloin, että minä olin hänen sisarensa luona. Hän tuli paitasillaan alas, ja minun täytyi kiiruhtaa hyppäämään ulos akkunasta. — Kuuletteko?

Nyt kuului selkäänsä saavan naisen äänestä kirkunaa ja nyyhkytystä, samalla kun karkea miehenääni toraili ja kiroili.

— Kuuletteko? Nyt kurittaa hän häntä aika tavalla, ja vaikka hän on kolmenkymmenen kahden vuotias, saa hän selkäänsä kuten pieni tyttö, joka saadaan kiinni jostakin. Se on kyllä paha hänelle, mutta minä en siihen sekaannu: onhan se hänen veljensä!

— Mutta minä luulin, sanoi Jacques, hänen sietävän teitä, suuttuvan ainoastaan tavatessaan hänet joidenkuiden muiden seurassa.

— Joutavia, ei sitä koskaan voi tietää. Toisinaan ei hän ole minua näkevinäänkään. Mutta sitten joskus löylyttää hän häntä... Se ei kuitenkaan estä häntä pitämästä sisarestaan. Onhan hän kuitenkin hänen sisarensa ja hän luopuisi ennen kaikesta muusta, kuin eroaisi hänestä. Mutta hän vaatii, että tytön on käytädyttävä siivosti... Luulenpa nyt todellakin, että hän on saanut saatavansa.

Kirkuna taukosi ja muuttui syviksi, vaikeroiviksi huokauksiksi, ja nuo molemmat miehet menivät tiehensä. Kymmenen minuuttia myöhemmin nukkuivat he sikeästi vieretysten tuossa pienessä makuuhuoneessa, jossa oli keltaiseksi sivellyt seinät, ja jonka ainoina huonekaluina oli neljä sänkyä,

neljä tuolia ja pöytä, jolla oli sinkkinen pesuvati.

Jokainen uusi yöllinen kohtaaminen oli Jacquesille ja Séverinelle tämän jälkeen pelkkää autuutta ja onnea. Aina eivät he myrskyn kautta saaneet samaa suojaa kuin tällä ensimmäisellä kerralla. Tähtikirkkaat taivaat ja häikäisevät kuuvalot häiritsivät heitä, ja he hiipivät silloin eteenpäin varjossa ja etsivät pimeitä kolkkia, joissa tuntui niin suloiselta lähestyä toisiansa. Elo- ja syyskuun yöt olivat niin ihanat ja leudot, että aurinko olisi voinut yllättää heidät, väsyneinä ja nukahtaneina sylityksin, ellei aseman herääminen ja veturien kaukainen melu olisi pakoittanut heitä eroamaan. Eivät edes lokakuun ensimmäiset kylmät yöt tuntuneet heistä ikäviltä. Séverine tuli silloin lämpimästi puettuna ja kääriytyneenä suureen kaapuun, johon Jacqueskin pian puoleksi katosi. Sitten vetäytyivät he työkaluvajan turviin, jonka Jacques osasi sulkea sisäpuolelta rautatangolla. He olivat siellä kuin kotonaan, marraskuun myrskyt ja tuulenpuuskat saattoivat kiskoa kattotiilet irti, edes koskettamattakaan heihin. Jo ensi illasta saakka oli Jacquesin kuitenkin vallannut halu, että he sijoittaisivat idyllinsä Séverinen omaan kotiin, jossa hän näytti hänestä aivan toiselta ja paljon hurmaavammalta porvarillisen rehellisissä, hymyilevässä levollisuudessaan. Mutta Séverine oli aina evännyt, vähemmän naapurien vakoilemisen pelosta, kuin viimeisestä kunnioituksesta kodin pyhyyttä kohtaan. Mutta eräänä maanantaina, kun hänen piti syödä aamiaisensa siellä ja kun mies, joka oli jäänyt asemapäällikön luo, ei tullutkaan, unohtivat he itsensä ja ajattelematon uhkarohkeus vei heidät toistensa syliin. Sen jälkeen ei Séverine enään osoittanut mitään vastahakoisuutta ja jokaisena torstai- ja lauantai-iltana kahdentoista jälkeen kävi Jacques hänen luonaan hänen asunnossaan. Tämä oli hirveästi vaaranalaista ja he uskalsivat tuskin liikahtaa. Mutta he tunsivat kaksinkertaista hellyyttä, uutta nautintoa. Usein ajoi kuitenkin oikullinen halu yölliseen kuljeskeluun heidät jälleen ulos jääkylmien öiden pimeyteen ja autiuteen.

Jacques ja Séverine olivat nyt jo neljä kuukautta rakastaneet toisiansa yhä voimakkaammalla intohimoisuudella. Molemmat olivat todellakin vasta-alkajia sydämensä lapsellisuudessa, ensi lemмен hämmästyneessä viattomuudessa ja hurmauksessa vähimmistäkin hyväilyistä. Heissä tapahtui alistuvaisuuden taistelu siitä, kumpi uhrautuisi enemmän. Jacques ei enään epäillyt, ettei hän ollut parantunut kamalasta, peritystä kärsimyksistään, sillä murha-ajatus ei enään vaivannut häntä. Olikohan ruumiillinen omistaminen tyydyttänyt tuon murhaamistarpeen? Olikohan omistaminen ja kuolettaminen samanarvoista ihmiseläimen pimeässä kuilussa? Hän ei mietiskellyt, koska hän oli liiaksi tietämätön, eikä edes yrittänyt raottaa kauhistuksen porttia. Toisinaan palasi hänen mieleensä Séverinen sylissä äkkiä muisto siitä, mitä hän oli tehnyt, murhasta, jonka hän ainoastaan katseella oli tunnustanut Batignollen puiston penkillä, eikä hän tuntenut edes halua tulla tuntemaan lähempiä yksityiskohtia siitä.

Séverineä sitä vastoin näytti yhä enemmän vaivaavan halu puhua siitä. Kun hän painoi Jacquesia itseään vastaan, tunsu tämä aivan hyvin, että hän lähetti salaisuutensa alla, että hän tahtoi sulautua Jacquesiin, ainoastaan saadakseen lohdutusta siitä, mikä uhkasi tukahuttaa hänet. Mutta suudelmalla sulki hän levottomuuden valtaamana hänen suunsa, sinetillä sulki tunnustuksen. Minkä vuoksi olisivat he antaneet tuon tuntemattoman tunkeutua välilleen? Saattoiko olla varma, ett'ei heidän onnensa kärsisi siitä? Mies vainusi vaaraa, häntä pöyristytti ajatus, että hän Séverinen kanssa penkoisi noita verisiä asioita. Tämä epäilemättä arvasi sen, hän tuli hyväileväksi ja myötenantavaksi, luoduksi vain rakastamaan ja tulemaan rakastetuksi. Mielelön himo toistensa omistamiseen vei heidät silloin jälleen toistensa syliin.

Roubaud oli kesästä saakka laihtunut, ja sitä mukaa kun hänen vaimonsa sai takaisin kaksikymmenvuotiaista iloaan ja tuoreuttaan, vanheni hän ja kävi yhä synkemmäksi. Hän oli, kuten Séverine sanoi, paljon muuttunut neljässä kuukaudessa. Hän puristi edelleenkin sangen sydämellisesti Jacquesin kättä, kutsui hänet kotiinsa, eikä ollut onnellinen, ellei hän ollut hänen pöydässään. Mutta tämä ei kuitenkaan tuottanut hänelle tarpeeksi huvitusta, usein oli tuskin heretty syömästä, kun hän meni ulos ja jätti Jacquesin huoleksi yksinään pitää seuraa rouvalle, sillä tekosyillä, että häntä itseään tukahutti ja hän tarvitsi raitista ilmaa. Asian todellinen laita oli kuitenkin se, että hän nykyään kävi eräessä pienessä kahvilassa Cours Napoléonin varrella, jossa hän tapasi rautatien poliisikomisario Cauchen. Hän ei juonut paljoa, ainoastaan muutamia pieniä lasillisia rommia, mutta hän oli peliin saanut mieltymyksen, joka lähenteli intohimoa. Hän elostui, unhotti kaikki vasta sitten, kun hän istui kortit kädessä ja pelasi lukemattomia piquet-pelejä. Cauche, joka oli intohimoinen peluri, oli määrännyt, että pelattaisiin rahasta ja nyt pelattiin sadan sou'n pelejä. Roubaud, joka ihmeekseen tunsu olevansa juurikuin toinen ihminen, paloi voitonraivosta; hänet valtasi tuo kiivas voitonkuume, joka voi siinä määrin villitä miehen, että yhdelle arvanheitolle panee alttiiksi asemansa ja henkensä. Tähän asti ei siitä ollut ollut haittaa hänen virantoimitukselleen, mutta hän lähti kahvilaan heti kun hänellä oli vapaata aikaa ja tuli kotiin vasta kahden, kolmen ajoissa aamulla niinä öinä, joina hän ei ollut yövuorolla. Hänen vaimonsa ei sen vuoksi ollut tyytymätön, moitti häntä ainoastaan siitä, että hän aina kotiin tullessaan oli niin huonolla tuulella; hänellä oli näet harvinaisen huono onni ja lopulta hän velkaantui.

Eräänä iltana Séverine ja Roubaud ensi kerran joutuivat riitaan. Vaimo ei tosin vielä ollut alkanut vihata miestänsä, mutta hänen oli vaikea sietää häntä, sillä hän tunsi, että Roubaud oli taakkana hänen elämässään. Hän olisi tuntenut mielensä niin kevyeksi, niin onnelliseksi, ellei yhdyselämä Roubaudin kanssa olisi häntä painostanut. Muuten ei hän ollenkaan tuntenut omantunnon vaivoja siitä, että petti miestänsä: Eikö se ollut tämän vika, eikö hän ollut melkein pakoittanut häntä lankeamaan? He joutuivat vähitellen yhä kauvemaksi toisistaan, mutta kumpikin lohdutteli ja huvitteli itseään omalla tavallaan, vapautuakseen parhaillaan tapahtuvan sisällisen hajaantumisprosessin tunteesta. Koska miehellä oli peli, niin sai kai vaimolla olla rakastaja.

Mutta mikä erittäinkin suututti Séverineä, ja johon hän ei tahtonut tyytyä, oli rahanpula, johon miehen alituiset tappiot saattoivat hänet. Sitten kun talousrahat menivät Cours Napoléonin varrella olevaan kahvilaan, ei hän toisinaan tietänyt, kuinka voisi maksaa pesijättärelle. Hänen täytyi olla ilman kaikenlaisia mukavuuksia ja pieniä pukutarpeita.

Tällä kertaa antoi aihetta heidän torailuunsa juuri kysymys kenkäparin ostamisesta, jonka hän aivan välttämättömästi tarvitsi. Roubaud oli juuri lähdössä ulos, eikä saanut käsiinsä pöytäveistä leikatakseen itsellensä leipäpalasen, vaan otti suuren puukon, murha-aseen, joka oli eräässä ruokakaapin laatikossa. Séverine katsoi häneen, kun hän kieltäytyi antamasta hänelle niitä 15 frangia kenkiin sen vuoksi, että hänellä ei ollut rahoja, eikä hän tiennyt, mistä niitä saisi. Vaimo toisti itsepintaisesti pyyntönsä ja pakoitti hänet uudistamaan kieltonsa ja hän kävi vähitellen yhä katkeroituneemmaksi. Aivan äkisti osoitti Séverine silloin sitä kohtaa lattiasta, missä peikot uinailivat, sanoi hänelle, että siellä oli rahoja, ja että hän tahtoi saada rahoja.

Roubaud kävi sangen kalpeaksi ja päästi puukon, niin että se putosi takaisin laatikkoon. Séverine luuli silmänräpäyksen, että hän löisi häntä, sillä hän tuli häntä kohden mutisten, että rahat saisivat mädätä sinne, ja että hän mieluummin leikkaisi kätensä poikki, kuin ottaisi ne. Hän pui nyrkkejään ja uhkasi lyödä hänet kuoliaaksi, jos hän hänen poissaollessaan uskaltaisi ottaa pienen pois ja varastaa vaikkapa vain centimenkin. Ei koskaan, ei koskaan! Se oli kuollut ja haudattu.

Mutta Séverinekin kalpeni ja oli pyörtymäisillään ajatellessaan kaivamista tuossa aukossa. Tulipa häitä miten suureksi tahansa, he molemmat mieluummin kuolisivat nälkään, kuin koskisivat noihin rahoihin.

He eivät kauvemmin puhuneetkaan siitä, ei edes niinäkään päivinä, jolloin olivat sangen suuressa pulassa. Ja kun he jalallaan astuivat sille paikalle, poltti se vieläkin enemmän ja sietämättömämmin, niin että he lopulta kaartain kulkivat sen ohi.

Sitten syntyi toisia riitoja Croix-de-Maufrasin johdosta. Miksi ei taloa myyty? He syyttivät toisiaan molemmin puolin siitä, ett'eivät he tehneet mitään, mikä oli tarpeellista myymisen jouduttamiseksi. Mies kieltäytyi aina kiivaasti puuttumasta siihen, kun taas Séverine kirjoitti muutamia hajanaisia kirjoja Misardille, mutta sai ainoastaan hyvin epämääräisiä vastauksia: Ei ainoatakaan ostajaa ollut ilmaantunut, hedelmät olivat kuivettuneet, eivätkä vihannekset kasvaneet sen vuoksi, kun niitä ei oltu ollenkaan kasteltu.

Se syvä rauha, johon puoliset olivat hirmutapauksen jälkeen vaipuneet, häiriytyi täten vähitellen ja sen sijaan tuntui tulevan uusi, kamala kuume. Kaikki taudinsiemenet, esim. nuo piiloon pannut rahat ja kotiin tunkeutunut rakastaja, olivat kehittyneet ja erottivat heitä nyt ja yllyttivät heitä toisiaan vastaan. Ja tämä kasvava mieltenkuohu ja levottomuus teki elämän helvetiksi.

Ikäänkuin tuhoisan vastavaikutuksen kautta tuhoutui muuten kaikki Roubaud-puolisoiden ympäristössä. Käytävässä alkoi uusi juoruamisen ja löpöttelyn purkaus. Philomène oli äskettäin ankarasti riitaantunut rouva Lebleun kanssa tämän viimeksimainitun häpeällisen syytöksen johdosta, että hän muka oli varastanut häneltä itsekuolleen kanan. Mutta todellisena syynä välien rikkoutumiseen oli Philomènen ja Séverinen välinen läheneminen. Sitten kun Pecqueux eräänä yönä oli tuntenut Séverinen Jacquesin käsikoukussa, oli Séverine vajentanut vanhat arvelunsa ja alkanut osoittautua rakastettavaksi lämmittäjän lemmyistä kohtaan. Ja Philomène, jota mairitteli seurustelu naisen kanssa, joka kieltämättä oli aseman kaunein ja hienoin, haukkui nyt rahastonhoitajan vaimoa, jonka hän sanoi olevan vanha rakkariämmä ja juorukontti. Se oli hänen syynsä kaikki tyynni, ja hän kirkui nyt kaikkialla, että kadunpuolinen asunto oikeastaan kuului Roubaudin perheelle ja että oli mieltä liikuttavaa, ett'eivät he sitä saaneet takaisin.

Asiat alkoivat kääntyä varsin ohrasiksi rouva Lebleulle, sitäkin enemmän, kun hänen itsepintaisuudestaan vakoilla neiti Guichonia, saadakseen ilmi hänen suhteensa asemapäällikköön, uhkasi tulla ikäviä seurauksia. Hänen onnistui yhtä vähän nyt kuin ennenkään saada heitä paljastetuksi, mutta hän teki sen suuren virheen, että antoi yllättää itsensä kuuntelemasta ovilla, mikä vaikutti sen, että Dabadie, joka raivostui huomattessaan siten olevansa alttiina hänen vakoiluilleen, sanoi alipäällikkö Moulinille, että jos Roubaud edelleenkin vaati tuota huoneustoa, olisi hän valmis kannattamaan tätä

vaatimusta. Ja sitten kun Moulin, joka ei tavallisesti ollut juuri puhelias, oli toistanut sen, ei paljoa puuttunut, ett'eivät käytävän varrella asujat hyökänneet toistensa tukkaan; siinä määrin olivat intohimot jälleen joutuneet kuohuksiin.

Kaikessa tässä lisääntyvässä ikävyydessä ja levottomuudessa oli Séverinellä ainoistaan yksi onnellinen päivä, nimittäin perjantai. Lokakuussa oli hän ollut siksi rohkea ja kekseliäs, että käytti ensimmäiseksi parhaaksi tekosyiksi kipua polvessaan, mikä vaati erikoistuntijan käsittelyä; ja joka perjantai 6,40 aamulla matkusti hän Pariisiin pikajunalla, jota Jacques kuljetti. Hän vietti koko päivän hänen seurassaan Pariisissa ja palasi sitten pikajunalla 6,50. Aluksi oli hän luullut olevansa velvollinen ilmoittamaan miehellensä, mitenkä polven laita oli: milloin oli se parempi, ja milloin oli se huonompi. Mutta kun hän sitten huomasi, ett'ei mies edes kuunnellut, mitä hän sanoi, lakkasi hän muutta mutkitta siitä. Toisinaan katsoi hän häneen ja kysyi itseltään, tiesikö hän jotakin. Mistä se johtui, että hän, joka oli ollut niin hurja mustasukkaisuudessaan, ja joka sokeassa murhanhimossaan oli tappanut mielettömässä raivossa, nyt suvaitsi rakastajaa? Hän ei voinut uskoa sitä hänestä, hän ajatteli aivan yksinkertaisesti hänen tulleen tyhmäksi.

Eräänä jääkylmänä yönä joulukuun alussa odotti Séverine myöhään yöhön miestänsä. Hänen piti seuraavana päivänä, joka oli perjantai, ennen päivänkoittoa matkustaa pikajunassa, ja sellaisina iltoina hän tavallisesti valmistautui huolellisesti ja pani vaatteensa järjestykseen, jotta hän heti vuoteelta noustuansa voi pukeutua. Mutta lopuksi pani hän maata ja nukkui yhden ajoissa. Roubaud ei vielä silloin ollut tullut kotiin. Hän oli kaksi kertaa ennen tullut kotiin vasta päivän koittaessa, koska hän kokonaan joutui yhä voimakkaammaksi käyneen pelihimonsa valtaan, eikä enää voinut riistäytyä irti kahvilasta, jossa muuan sisähuone vähitellen muuttui oikeaksi peliluolaksi, siellä kun nykyään pelattiin écartéta suurista summista. Onnellisena muuten sen johdosta, että sai maata yksinään ja tuudittautuen onnellisen huomispäivän odotukseen nukkui nuori rouva sikeään uneen, mukavasti kääriytyen lämpöiseen peitteeseensä.

Kellon ollessa lähes kolme, heräsi hän omituiseen ääneen. Aluksi ei hän voinut käsittää mitä se oli, vaan luuli sen olevan unta ja nukkui uudelleen. Kuului kumeata jyskytystä, natinaa, juurikuin olisi joku tahtonut särkeä oven. Nyt tempaistiin vieläkin kiivaammin ja jotakin meni rikki, niin että hän nousi istumaan ja joutui aivan suunniltaan peljästyksestä: Siellä oli aivan varmaan joku, joka käytävästä käsin koetti murtaa lukkoa auki. Hän ei uskaltanut liikahtaa minuutin aikaan, vaan kuunteli, mutta hänen korvissaan surisi. Sen vuoksi rohkaisi hän mielensä ja nousi katsomaan; hän käveli äänettömästi paljain jaloin ja raotti hiljaa ovea. Kokoon kyyristyneenä ja väristen paljaassa paidassaan, niin että hän oli aivan kalpea, sai hän silloin ruokasalissa nähdä näön, joka yhtäkkiä hänet niin hämmästytti ja peljästytti, että hän jäi kuin kiinninaulattuna seisomaan paikalle.

Lattialla makasi näet Roubaud suullaan kyynärpäihinsä nojaten ja oli vast'ikään kynttilän valossa, joka oli hänen vieressään permannolla ja loi suuren varjon hänestä aina kattoon saakka, taltalla temmannut pienen auki. Ja juuri nyt nojautui hän aukon yli, joka muodosti mustan halkeaman lattiaan ja tuijotti alas siihen suurin, ammottavin silmin. Hänen poskensa olivat veren pullistamat ja hän oli murhamiehen näköinen. Hän pisti kätensä kiivaasti sisään, mutta se vapisi, niin ett'ei hän heti löytänyt mitään ja hänen täytyi viedä valkea lähemmäksi. Kaukana aukossa näkyi rahakukkaro, setelit ja kello.

Séverine kirkasi tahtomattansa ja Roubaud kääntyi peljästyneenä ympäri. Hän ei heti tuntenut vaimoansa, vaan luuli epäilemättä, että se oli kummitus, kun hän näki hänen seisovan siinä aivan valkoisena ja peljästynein katsein.

— Mitä sinä täällä teet? kysyi Séverine.

Roubaud ymmärsi silloin kuka se oli ja vastausta välttäen päästi hän ainoastaan kumean karjunnan. Hän katsoi häneen vaivautuneena hänen läsnäolostaan ja halusi ajaa hänet takaisin sänkyynsä. Mutta hän ei keksinyt ainoatakaan järjellistä sanaa, vaan olisi mieluummin läimäytellyt häntä korville, hänen seisossaan siinä noin väristen ja alastomana.

— Sinä kiellät minulta kengät, jatkoi hän, mutta otat rahat omaan lukuusi, koska olet hävinnyt pelissä.

Nyt mies raivostui: olisiko vaimo edelleenkin tuhoava hänen elämäänsä ja estävä häntä huvittelemasta. Hän ei enään ollenkaan välittänyt hänestä, vaan piti hänen miehenään olemista kerrassaan ikävänä. Koska hän saattoi huvitella toisella taholla, ei hän enään tarvinnut Séverineä.

Hän kopeloi uudelleen aukkoa, mutta otti ainoastaan rahakukkaron, jossa oli kolmesataa frangia kullassa. Pantuaan sen jälkeen jalallaan laudan kiinni paikoilleen, sanoa paukahutti hän hänelle hammasta purren päin kasvoja:

— Sinä ikävystytät minut kuoliaaksi; mutta minä teen mitä tahdon.

Kysynkö minä sinulta, mitä sinä aijot tehdä Pariisissa?

Raivoisasti kohauttaen olkapäitänsä palasi hän sen jälkeen kahvilaan ja jätti kynttilän lattialle.

Séverine otti sen ylös ja meni jääkylmänä aina sydämeen saakka, vuoteeseensa takaisin. Hän antoi kynttilän palaa, eikä voinut uudelleen nukkua pikajunan aikaa odottaessansa. Vähitellen kävi hän aivan kuumeiseksi ja lepäsi siinä suurin, avoimin silmin. Nyt se oli varma, Roubaudissa tapahtui nyt kehittyvä hajoamisprosessi; rikos oli ikäänkuin asuttunut häneen ja juuri sen kautta oli jokainen side heidän välillään katkennut. Roubaud tiesi kaikki.

VII.

Ne, jotka aikoivat lähteä pikajunalla 6,40 Havresta, huomasivat kummakseen, että lunta oli puoliyöstä saakka satanut niin taajoina ja suurina hiutaleina, että sitä kaduilla oli jo kolmekymmentä senttimetriä paksulta.

Lison puhisi ja savusi hallin alla ja sen perään oli kiinnitetty juna, johon kuului seitsemän vaunua, kolme toisen ja neljä ensimmäisen luokan. Kun Jacques ja Pecqueux puoli kuuden ajoissa olivat tulleet veturitalliin tarkastamaan veturia, olivat he pahoitelleet ja olleet levottomia tuon jatkuvan lumentulon takia. Nyt olivat he paikoillaan, odottaen lähtömerkkiä, ja tuijottivat kauvas eteenpäin pitkin junasillan edustaa ja näkivät, kuinka nuo hiljaa ja loppumattomasti putoilevat lumihiuatleet vetelivät vaaleita, väräjäviä viiruja pimeyteen.

Veturinkuljettaja mutisi:

- Hitto minut viekoon, jos näen ainoankaan merkin.
- Niin, kumpahan vaan päästäisiin perille! vastasi lämmittäjä.

Roubaud joka oli saapunut määrättyinä aikana ja jälleen ryhtynyt virantekoonsa, seisoi asemasillalla lyhtyineen. Hänen silmiensä ympärillä oli suuret, mustat renkaat ja ne painuivat toisinaan väsymyksestä umpeen, ilman että hänen valppautensa silti taukosi. Kun Jacques kysyi häneltä, eikö hän tietänyt mitään tilasta radalla, meni hän hänen luokseen, puristi hänen kättään ja vastasi, ett'ei siitä vielä ollut tullut mitään sähkösanomaa. Kun Séverine nyt tuli suureen kaapuun kietoutuneena, vei Roubaud itse hänet erääseen ensi luokan vaunuun ja sijoitti hänet sinne. Hän oli epäilemättä huomannut sen levottoman, hellän katseen, jonka nuo molemmat lempiväiset vaihtoivat; mutta hän viitsi ainoastaan sanoa vaimolleen, että oli varsin varomatonta lähteä matkaan sellaisella ilmalla, ja että hän tekisi viisaammin lykkäämällä matkansa toistaiseksi.

Nyt tuli useampia matkustajia turkit yllä ja kuormitettuina matkakapineillaan, ja syntyi ankara tungos tuossa kauheassa aamupakkasessa. Lumi ei sulannut jalkineista ja jokainen kääriytyi vaatteisiinsa ja sulki heti ovet, asemasilta oli autio ja huonosti valaistu muutamien kaasuliekkien epäselvässä valossa. Ainoastaan veturin tulipesän eteen kiinnitetty lyhty loisti kuin jättiläisen silmä ja loi tulimertaan kauvas ulos pimeyteen.

Mutta Roubaud kohotti lyhtynsä ja antoi lähtömerkin. Ylikonduktööri vihelsi ja Jacques vastasi, avattuaan järjestimen ja väännettyään pientä kääntöpyörää vauhdin määräämistä varten. Juna lähti, ja alipäällikkö seurasi vielä hetkisen levollisena silmillään junaa, joka poistui myrskyyn.

- Nyt on pidettävä silmät auki! sanoi Jacques Pecqueuxille. Ei mitään tyhmyyksiä tänä päivänä!

Hän oli huomannut, että hänen toverinsakin oli lyyhistymäisillään kokoon väsymyksestä, hän oli varmaankin ollut ulkona irstailemassa edellisenä iltana.

- Oh, ei vaaraa mitään! änkytti lämmittäjä.

Heti päästyään hallista ulos olivat he keskellä lumipyryä. Tuuli puhalsi lännestä, mutta se osui myös suoraan veturiin, jota vihurit pieksivät. Suojuksensa takana, vahvoihin vaatteihin puettuna ja silmät lasisilmien suojelemina ei heillä ensi aluksi ollut pahaakaan hätää. Mutta nuo valkoiset, taajaan putoilevat lumijoukot nyt pimeässä ikäänkuin tukahuttivat veturilyhdyn häikäisevän valon. Sen sijaan, että olisi ollut valaistu kahden — kolmen sadan metrin matkalta näkyi rata nyt jonkinlaisessa maidon valkeassa usvassa, josta ainoastaan lähimmät esineet voi erottaa juuri kuin unessa.

Eniten saattoi veturinkuljettajan levottomaksi se, että hän jo ensimmäisen ratavartijan lyhdyn luona voi todeksi havaita, mitä oli peljännyt, eli ettei hän ohjesäännöissä määrättyltä matkalta voinut erottaa punaisia pysähdysmerkkejä. Hän eteni sen vuoksi sittemmin erittäin varovasti, voimatta kuitenkaan vähentää nopeutta, kun tuuli teki niin suunnatonta vastarintaa ja jokaisesta viivytyksestä koitui suuri vaara.

Aina Houfleurin asemalle saakka oli Lison kulkenut hyvin ja tasaisesti. Jacquesin ei vielä tarvinnut olla levoton luminietoksien vuoksi, sillä satanut lumi oli korkeintaan kuusikymmentä senttimetriä syvää ja lumiaura poisti helposti metrinkin syvyisiä lumiläjiä. Hän siis suuntasi koko huolellisuutensa nopeuden pysyttämiseen ennallaan, sillä hän tiesi, että kunnollisen veturinkuljettajan, paitsi että hän on kohtuullinen ja veturiinsa kiintynyt, on pidettävä veturinsa säännöllisessä kulussa ilman tempomisia ja mahdollisimman korkealla paineella. Hänen ainoa vikansa olikin se, ettei hän taipunut pysähtymään ja noudattamaan annettuja merkkejä, koska hän aina luuli voivansa ohjata Lisonia ajoissa. Hän ajoikin toisinaan liian kauvas ja kaksi kertaa oli hänet viikoksi pidätetty toimestaan sen vuoksi, että oli ajanut paukkumerkkien yli. Mutta tällä hetkellä ja tietoisena siitä suuresta vaarasta, jossa oli, teki ajatus siitä, että Séverine oli mukana junassa, ja että hän oli vastuunalainen hänen rakkaasta hengestään, hänen tahdonvoimansa kaksin verroin vahvemmaksi ja piti sitä täydessä jänteveydessä kaikkia niitä vaikeuksia vastaan, jotka hänen oli voitettava ennen Pariisiin saapumista.

Jacques jäi seisomaan levysillalle, joka yhdisti veturin hiilipurnuun, välittämättä noista alituisista tärähdyksistä ja nojautui lumesta huolimatta ulospäin oikealle puolelle nähdäksensä paremmin. Suojusseinän akkunasta, joka oli epäselvänä vedestä, ei hän eroittanut mitään, ja hän seisoi paikallaan kasvot alttiina tuulenpuuskille ja tuhansien neulojen piestessä hänen ihoaan, ja pakkaneen oli niin purevan ankara, niin että tuntui, kuin olisi hän leikellyt itseään partaveitsellä. Silloin tällöin vetäytyi hän taaksepäin hengittämään; hän otti silmälasit päästään ja kuivasi ne. Sitten palasi hän tähystyspaikalleen ja katsot tiukin katsein myrskyyn, näkyisikö noita punaisia valoja ja hän syventyi siihen niin, että hän kaksi kertaa harhanäkynä näki nopeiden veripunaisten kipinöiden pilkkuina kuvautuvan sille vaalealle esiripulle, joka väreili hänen edessään.

Mutta äkkiä sai hän pimeässä huomionsa, ett'ei hänen lämmittäjänsä enään pitänyt vaaria tehtävästään. Vain pieni lyhty valaisi vedenkorkeutta, jott'ei hieman voimakkaampi valo sokaisisi veturinkuljettajaa. Nyt oli hän huomannut manometritaulusta, jossa emalji omituisesti kimmelsi, että tuo sininen, tärisevä neula laskeutui, nopeasti. Tuli väheni. Lämmittäjä oli näet unen valtaamana pannut maata hiilihinkalon päälle.

— Kirottu juopporatti! huusi Jacques raivoissaan ja ravisteli häntä.

Pecqueux nousi ylös ja puolustihe käsittämättömällä mörinällä. Hän voi tuskin seisoa jaloillaan, mutta tottumuksen voima vei hänet heti hänen tulensa luo. Vasaralla särki hän hiilet, levitti ne kihvelillä tasaiseksi kerrokseksi ja lakaisi sitten luudalla loput syrjään. Kun tulisijan ovi oli auki, sulatti se heijastus, jonka höyrypannu hehkuvan pyrstötähden hännän tavoin loi taaksepäin junan yli, lumen, joka suurina kultapisaroina satoi alas.

Harfleurin tuolla puolen alkoi se kolmen lieun pituinen mäki, joka ulottuu Saint Romainiin saakka ja on vaikein koko linjalla. Veturinkuljettaja käänsi jälleen huomionsa liikuntoon ja valmistautui aimo tempaukseen, päästäkseen mäen päälle, mikä kauniillakin ilmalla oli kyllin vaikeata. Käsi kääntöpyörällä näki hän sähkölennätinpylväiden karkeloivan ohitse ja koetti laskea vauhtia. Se väheni, Lison läähätti ja ja lumiauran hankautumisesta voi huomata vastustuksen kasvaneen. Jalallaan avasi Jacques luukun ja lämmittäjä, joka torkkui, ymmärsi hänen tarkotuksensa ja kohensi tulta lisätäkseen höyrypainetta. Nyt hehkui luukku punaisena ja loi punasinervän kajastuksen heidän molempien jalkoihinsa. Mutta he eivät tunteneet tuota polttavaa kuumuutta sen jääkylmän ilmapirran vuoksi, joka heitä ympäröi.

Kuljettajan viittauksesta kohotti lämmittäjä tuhkalaatikon kädensijaa, mikä teki vedon vaikuttavammaksi. Manometrin viisari nousi nopeasti kymmenen atmosferia ja Lison pani käytäntöön kaiken sen voiman, mihin se kykeni. Veturinkuljettajan, joka näki vedenkorkeuden laskevan, täytyi silmänräpäykseksi vääntää injektorin kääntöpyörää, vaikkakin paine sen kautta väheni. Se nousi kuitenkin pian, veturi puhkui ja pärisi kuin väsyksiin ajettu eläin, hyppi ja nousi pystyyn, niin että olisi voinut luulla kuulevansa, kuinka sen jäsenet natisivat. Hän kohteli sitä pahasti, ikäänkuin olisi se tullut vanhaksi ja kelpaamattomaksi, eikä näkynyt enään omaavan entistä hellyyttänsä sitä kohtaan.

— Se on liian laiska, se ei ikinä pääse tuon mäen päälle! sanoi hän hammasta purren, hän, jolla muuten ei koskaan ollut tapana puhua matkalla.

Pecqueux katsoi häneen hämmästyneenä kaikessa uneliaisuudessaan. Mitä oli hänellä nyt Lisonia vastaan? Eikö se edelleenkin ollut sama tottelevainen veturi, jolle vauhdin lisääminen oli niin helppoa, niin että oli hauskaa panna se liikkeelle, ja jolla oli niin oivallinen höyrymuodostaminen, että se säästi

kymmenennen osan hiilistä Pariisin ja Havren välisellä taipaleella? Kun veturilla oli sellainen luisu kuin Lisonilla, niin oivallinen sulkulaitos, että höyry sen kautta kokonaan sulkeutui, saattoi kai sietää muutamia epätäydellisyyksiä, niin kuin ei kukaan suuttune taloudenhoitajattarelle, joka pitää oman päänsä, kunhan hän vaan käyttäytyy hyvin ja on säästäväinen. Tosin vaati se liian paljon rasvaa. Mutta mitäpä siitä? Kun vaan voiteli sen, niin siinä oli koko asia!

Jacques toisti suuttuneena:

— Se ei ikinä pääse mäen päälle, ellei sitä voidella.

Ja hän teki mitä ei ollut tehnyt kolmea kertaa elämässään. Hän otti rasvakannun voidellakseen veturin sen ollessa käynnissä. Hän kiipesi kaiteen yli ja nousi sillanteelle, joka kulki höyrypannua pitkin. Mutta se oli mitä vaarallisin yritys; hänen jalkansa luiskahtelivat tuolla kapealla rautalevyllä, joka oli märkinä lumesta, hän ei voinut nähdä mitään ja tuo hirveä myrsky uhkasi lakaista hänet pois kuten oljenkorren. Hänen riippuessa kupeellaan jatkoi Lison läähättävää juoksuaan pimeässä halki tuon suunnattoman, valkoisen nietoksen, johon se uursi itselleen syvän vaon. Se ravisteli häntä ja vei hänet mukanaan. Kun hän saapui poikkitangon luo, lyyhistyivät hän kokoon oikeanpuolisen lieriön rasvakupin luona ja hänen oli tuiki vaikeata täyttää se, pitäessään toisella kädellään kiinni. Sitten täytyi hänen hyönteisen tavoin ryömien tehdä sama matka, voidellakseen vasemmanpuolista silinteriä. Palatessaan oli hän lopen uupunut ja kalpea, hän oli tuntenut olevansa lähellä kuolemaa.

— Se on siivoton elukka! mutisi hän.

Pecqueux hämmästytti noin tavattomasta kiivaudesta heidän Lisoniaan kohtaan, eikä voinut olla turvautumatta vanhaan sukkeluuteensa.

— Minunpa olisi pitänyt saada mennä. Minä ymmärrän, minkälainen voide naisväelle soveltuu.

Hän oli nyt hiukan enemmän hereillä, oli myös lähtenyt paikalleen ja piti silmillä radan vasenta puolta. Hänellä oli hyvät silmät ja tavallisesti näki hän paremmin kuin päällikkönsä. Mutta tässä myrskyssä oli kaikki kadonnut, ja nämä molemmat, jotka olivat niin perehtyneet matkan jokaiseen kilometriin, voivat nyt tuskin tuntea seutua, jonka läpi he kulkivat. Rata hautaantui lumen alle, talotkin näyttivät tulleen niellyksi ja se oli nyt vain avoin, ääretön aro, epämääräinen, valkea kaavi, jossa Lison näytti kulkevan eteenpäin miten halusi. Koskaan eivät nuo molemmat miehet olleet niin syvästi tunteneet heitä yhdistävää veljeyttä, nuo, jotka nyt kiitivät eteenpäin tässä kaikkia vaaroja vastaan irtipäästetyssä veturissa, jossa he olivat enemmän yksinään ja enemmän maailman hylkääminä, kuin jos olisivat olleet johonkin huoneeseen teljettyinä. Ja sen lisäksi tuli painostavan raskas edesvastuu niistä ihmishengistä, joita heillä oli takanaan junassa.

Jacques, jota Pecqueuxin pilapuhe suututti, hymyili kuitenkin lopuksi ja hillitsi itseään. Ei tosiaankaan ollut oikea hetki riitelemiseen. Satoi lunta vieläkin enemmän ja esirippu taivaanrannalla kävi vieläkin tiheämmäksi. Kuljettiin edelleen mäkeä ylöspäin, kun lämmittäjä vuorostaan luuli etäällä näkevänsä punaista kajastusta. Hän sanoi siitä sanasen esimiehelleen, mutta sitten ei hän sitä enään löytänyt, hänen silmänsä olivat nähneet unta, kuten hän toisinaan sanoi.

Ja veturinkuljettaja, joka ei ollut mitään nähnyt, sai sydämmentykytystä, tuli levottomaksi toisen harhanäystä ja kadotti luottamuksen itseensä. Hän luuli lumihuutaleitten valkoisen vilinän takaa eroittavansa suunnattomia mustia ääriviivoja, suuria esineitä, jotka näyttivät jättiläismäisiltä, tummilta kappaleilta; ne näyttivät liikkuvan ja tulevan veturia vastaan. Olivatkohan ne ehkä kukistuneita kukkuloita, vuoria, jotka sulkivat radan, ja joihin juna murskautuisi? Hänet valtasi pelko ja hän veti höyrypillin nyöristä ja puhalsi pitkään ja voimakkaasti, ja tuo vaikeroiva kolkko ääni kuului kauvas ja pitkävetenä myrskyssä. Sitten joutui hän aivan hämilleen siitä, että oli viheltänyt oikeaan aikaan, sillä juna kulki nyt suurella nopeudella ohi Saint-Romainin aseman, jonne hän luuli vielä olevan kaksi kilometriä.

Lison, joka oli kulkenut tuon vaikean ylämäen, alkoi nyt vieriä helpommin ja Jacques saattoi silmänräpäyksen hengähtää. Saint-Romainista Bolbeciin nousee rata huomaamattomasti ja kaikki kävisi otaksuttavasti hyvin tasangon toiseen päähän saakka. Ollessaan Ben-Zevillissä, missä viivytettiin kolme minuuttia, huusi hän kuitenkin asemapäällikköä, jonka hän huomasi asemasillalla, ilmoittaakseen hänelle arvelunsa lumen suhteen, joka kävi yhä syvemmäksi. Hän ei ikinä pääsisi Roueniin saakka, olisi parasta käyttää tilaisuutta ja panna lisäksi toinen veturi, nyt kun oltiin varikon luona, missä valmiita vetureja aina oli odottamassa. Mutta asemapäällikkö vastasi, ett'ei hän ollut saanut mitään määräystä siitä, ja ett'ei hän katsonut voivansa ottaa sellaista toimenpidettä vastuulleen. Ainoa, mitä hän voi tarjoutua jättämään oli viisi, kuusi puulapiota raiteiden puhtaiksi lapioimista varten tarpeen vaatiessa. Ja Pecqueux otti vastaan lapiot, jotka hän asetti erääseen nurkkaan.

Lison jatkoikin hyvällä vauhdilla ja liikanaisetta vaivatta matkaansa tasangon yli. Kuitenkin väsyi se.

Veturinkuljettajan täytyi lopulta antaa lämmittäjälle viittaus avata tulisijan luukku, jotta hän panisi sinne enemmän hiiliä, ja joka kerta, kun tämä tehtiin loi häikäisevä tähdenpyrstö yössä valoaan tuon synkän, mustan junan yli, joka kaikessa tässä valkoisessa ympäristössä oli juuri kuin paarivaatteella peitetty. Kello oli 7,45 ja päivä alkoi valjeta, mutta sitä voi tuskin huomata taivaasta sen suunnattoman vaaleahkon pyörteen vuoksi, joka täytti avaruuden taivaanrannan toisesta päästä toiseen. Tämä epämääräinen valaistus, jossa edelleenkin ei mitään voinut erottaa, teki vielä levottomammaksi nuo molemmat miehet, jotka koettivat nähdä kauvas eteenpäin, mutta joiden silmät silmälasista huolimatta olivat täynnä kyyneliä. Päästämättä järjestimen pyörää kädestään, piti veturinkuljettaja edelleenkin kiinni höyrypillin nauhasta ja puhalsi varovaisuuden vuoksi melkein yhtämittaa, ja se kuului hätään joutuneen vaikeromiselta tällä lumiaavikolla.

Kuljettiin esteettömästi Bolbecin ja sitten Yvetotin ohi. Mutta Mottevillessä kyseli Jacques jälleen alipäälliköltä, mutta tämä ei voinut antaa hänelle mitään varmoja tietoja radan laadusta. Ainoatakaan junaa ei vielä ollut tullut, ja eräs sähkösanoma oli aivan yksinkertaisesti ilmoittanut, että Pariisista tuleva sekajuna oli lumeen uupuneena turvassa Rouenissa. Lison läksi jälleen liikkeelle ja kulki raskaasti ja väsyneesti ne kolme alaspäin viettävää lieuta, jotka veivät Barentiniin. Nyt valkeni päivä, mutta hyvin hillitysti, ja näytti kuin olisi se tullut vain lumesta. Lunta satoi yhä sakeammin. Oli kuin olisi taivas haljennut ja sirpaleet upottivat maan, samaan aikaan kun koitto laskeutui alas hämäränä ja kylmänä.

Sitä mukaa kun päivä kului, kasvoi tuulen voima kaksinkertaiseksi ja hiutaleet lentelivät kuin luodit; lämmittäjän täytyi joka minuutti ottaa lapionsa ja lapioida lumi pois hiilistä vesisäiliön seinien väliin. Oikealla ja vasemmalla näytti seutu siinä määrin tuntemattomalta, että noista molemmista miehistä tuntui, kuin olisivat he edenneet unessa: Avarat kentät, suuret aidatut laidunmaat ja hedelmäpuiden ympäröimät viertotiet muodostivat nyt vain valkoisen lumimeren, missä tuskin muutamia lyhyitä aaltoja tyrskyi, kalpean, väräjävän mittaamattomuuden, missä kaikki sulautui sen valkeuteen, ja veturinkuljettajaa, joka edelleen seisoi käsi kääntöpyörällä, ja jonka kasvoja myrsky pieksi, alkoi kylmä kauheasti kiusata.

Barentinissa pysähdyttäessä tuli asemapäällikkö Bessiére itse veturin luo ilmoittaakseen Jacquesille, että oli annettu tieto suurien lumien olemassaolosta Croix-de-Maufrasin seutuvilla.

— Luulenpa vielä voivan päästä perille, lisäsi hän. Mutta vaivalloista se tulee olemaan.

Silloin Jacques raivostui.

— Perhana vieköön! Sanoinhan sen Bexevillessä! Mitä se olisi tehnyt, vaikka olisi pantu yksi veturi lisäksi... Nyt vasta hauskaa saamme!

Ylikonduktööri tuli nyt tavaravaunustaan ja oli myös suutuksissaan. Hän oli tähystellessään käynyt aivan jääkylmäksi ja selitti, ett'ei hän voinut erottaa ainoatakaan merkkiä mistään sähkölennätinpylvästä. Oli tosiaankin kuin olisi hamuiltu eteenpäin kaikesta tästä valkoisesta huolimatta.

— Te olette joka tapauksessa saaneet siitä tiedon, lisäsi herra Bessiére.

Matkustajat alkoivat jo ihmetellä, minkä vuoksi viivytettiin niin kauvan tällä hiljaisella, lumen peittämällä asemalla, missä ei edes kuulunut virkamiesten huutoja, eikä ovien paukkumista. Muutamia akkunoita vedettiin alas ja joukko kasvoja tuli näkyviin: hyvin paksu rouva ja kaksi ihanaa nuorta valkoverikkiä, epäilemättä hänen tyttäriään, ja kaikki kolme olivat aivan varmasti englantilaisia; ja kauvempana nuori erittäin kaunis ruskeaverikki, jonka eräs vanhanpuoleinen herra pakoitti vetäytymään takaisin; sen lisäksi pisti pari herraa, nuorempi ja vanhempi, kumpikin vaunussaan puoli ruumistaan ulos akkunasta ja puhuivat keskenänsä.

Mutta kun Jacques loi katseen taaksepäin, sai hän nähdä ainoastaan Séverinen, joka myös oli nojautunut ulos ja katsoi levottomana hänen taholleen. Voi tuota rakasta pikkuolentoa, kuinka hän lieneekään levoton ja kuinka hän tunsikaan sydäntään ahdistavan ajatellessaan, että hän tässä vaarallisessa tilaisuudessa samalla kertaa oli niin lähellä häntä ja kuitenkin niin kaukana! Hän olisi voinut antaa henkensä, kunhan hän jo olisi ollut Pariisissa ja olisi jättänyt hänet sinne terveenä ja vahingoittumatonna.

— Lähtekää nyt, sanoi asemapäällikkö lopuksi. On tarpeetonta säikähdyttää ihmisiä.

Hän antoi lähtömerkin. Ylikonduktööri, joka oli noussut tavaravaunuunsa, puhalsi, ja Lison läksi jälleen liikkeelle, vastattuaan pitkällä, vaikeroivalla kiljahduksella.

Jacques huomasi heti, että rata muuttui toisenlaiseksi. Ei oltu enään tasangolla, nyt ei ollut mitään

paksua lumimattoa, joka kääriytyi äärettömiin ja jossa veturi liukui eteenpäin kuten höyrylaiva, jättäen vanan jälkeensä. Nyt saavuttiin epätasaisiin seutuihin, kukkulain ja laaksojen keskelle, mitkä suunnattomina särkinä ulettuiivat aina Malaunayhin saakka ja tekivät isoja kyhmyjä maahan. Lunta oli kasaantunut jotensakin epäsäännöllisesti; paikoittain oli rata paljas, jota vastoin suunnattomat nietokset olivat sulkeneet muutamia solia. Tuuli, joka oli lakaissut kohopaikat puhtaiksi, täytti sitävastoin kuopat. Siinä oli keskeytymätön sarja esteitä, jotka täytyi voittaa, suuria taipaleita, jotka olivat vapaina, mutta sitten tulivat oikeiden lumivallien tukkimiksi. Nyt oli täysi päivä ja tuo autio seutu kapeine solineen ja jyrkkine vieruineen, tuli lohduttoman jäämeren näköiseksi, joka on jähmettynyt myrskyssä.

Koskaan ennen ei pakkanen ollut Jacquesista tuntunut niin läpitunkevalta. Tuhannet hienot lumineulat raatelivat hänen kasvojaan, niin että tuntui kuin olisi niistä vuotanut verta; eikä hänellä ollut enään mitään tuntoa käsissään, jotka olivat puutuneet, ja hän vapisi huomatessaan, ett'ei hän sormillaan enään tuntenut kääntöpyörää. Kun hän nosti käsivartensa ylös vetääkseen höyrypillin nauhasta, riippui käsivarsi olkapäässä kuin kuollut. Nuo alituiset täräykset olisivat voineet repiä hänen sisälmyksensä ulos, eikä hän olisi voinut sanoa, kantoivatko hänen jalkansa häntä. Määrätön väsymys valtasi hänet yhdessä vilun kanssa ja hän oli paleltunut aivoihin saakka, hän pelkäsi, että hän menisi tainnoksiin, ett'ei hän enään tietäisi, kuljettiko hän vielä veturia, sillä hän väänsi ainoastaan aivan konemaisesti ja katseli tylsänä, kuinka manometrin viisari laskeutui.

Kaikki jutut, mitkä hän oli kuullut harhanäyistä, tunkeutuivat hänen päänsä läpi. Eikö tuolla ollut kumoon työnnetty puu radan poikki? Eikö hän ollut nähnyt punaisen lipun liehuvan tuon viidakon yläpuolella? Eivätkö paukkumerkit joka hetki pamahdelleet myllertävien pyörien alla? Hän ei olisi voinut sanoa, mitenkä oli laita, ja hän toisteli hiljaa itsekseen, että hänen pitäisi pysäyttää juna, mutta kuitenkin ei hän voinut päättää tehdä sitä.

Tunto tästä tilasta vaivasi häntä muutamia minutteja, nähdessään Pecqueuxin, joka taas makasi nukuksissa hiilten päällä saman masentavan vilun valtaamana, josta hän itsekin kärsi, joutui hän äkkiä sellaiseen vihan vimmaan, että lämpisi tuossa tuokiossa.

— Kirottu porsas!

Ja hän, joka tavallisesti oli niin anteeksiantavainen tämän juopon paheita kohtaan, potki hänet hereille ja löylytti häntä, kunnes sai hänet taas jaloilleen. Toinen oli tylsä ja tyytyi muutamaiin murahduksiin ja tarttui jälleen lapioonsa.

— Niin, niin, olenhan minä tässä!

Kun tulisija täytettiin, nousi paine jälleen ja se tapahtuikin viime tingassa, sillä Lison oli juuri saapunut laaksoon ja sen oli tunkeuduttava toista metriä paksun lumipaljouden läpi. Se liikkui eteenpäin niin viimeisiäkin voimiaan ponnistaen, että se kauttaaltansa tärisi. Kerran oli se aivan uuvuksissa, ja näytti siltä kuin jäisi se seisomaan kuten laiva, joka on törmännyt hietasärkälle.

Erittäinkin oli vaivaksi tuo raskas lumikerros, joka vähitellen oli kerääntynyt vaunujen katolle. Tämä valkoinen liina levitettynä ylleen liukuivat nämä tummina eteenpäin sen valkoisessa vanavedessä. Itsellään oli sillä vain karpännahkareunukset tummilla lanteillaan, joilla lumihiihtaleet sulivat ja satoivat pisaroina alas. Mutta painosta huolimatta vapautui se jälleen ja jatkoi matkaansa. Saattoi vielä suurta kaarrosta pitkin kohopaikan yli seurata junaa, joka mustan nauhan tavoin kevyesti liukuu eteenpäin valkohoitoisessa satumaassa.

Mutta etempänä alkoivat jälleen syvät rotkot ja Jacques ja Pecqueux, jotka olivat huomanneet Lison'in väsähtäneen, ponnistelivat vilua vastaan, seisoen paikallaan, jota he eivät edes kuolemankielissä ollessaan saisi jättää. Veturi vähensi jälleen vauhtiaan. Se oli nyt joutunut kahden lumivuoren väliin ja pysähtyi hiljaa nytkähtelemättä. Oli kuin olisi takertunut liimaa kaikkiin sen pyöriin, se joutui yhä ahtaammalle ja hengästy yhä enemmän. Se ei enään liikahtanutkaan. Loppu oli tullut. Se seisoi nyt voimattomana ja lumen vangitsemana.

— Siinä nyt oltiin! sanoi Jacques ja kirosi.

Hän jäi vielä muuttamaksi minuutiksi seisomaan paikalleen käsi kääntöpyörällä ja avasi kaikki ilmareijät katsoakseen, eikö este antaisi myöten. Mutta kun hän tunsu Lisonin sähisevän ja läähättävän turhaan, sulki hän järjestimen ja kirosi hurjasti.

Ylikonduktööri oli nojautunut vaununsa ovesta ulos ja Pecqueux, joka oli kääntynyt ympäri, kiljasi vuorostaan hänelle:

— Siinä oltiin nyt!

Konduktööri hyppäsi reippaasti alas lumeen, joka ulettui hänen polviinsa saakka. Hän tuli sinne ja nuo kolme miestä pitivät neuvottelua.

— Muuta emme voi tehdä, kuin koittaa lapioida lunta syrjään, sanoi veturinkuljettaja lopuksi. Onpa onni, että meillä on lapiota. Huutakaa alikonduktööriänne, niin kaipa me neljä saamme pyörät irti.

Viittoiin toiselle konduktöörille, joka myöskin oli astunut alas vaunustaan. Hän voi tuskin päästä perille ja oli uppoamaisillansa lumeen. Mutta matkustajat alkoivat käydä levottomiksi siitä, että juna noin pysähtyi valkoiselle, autiolle lakeudelle, ja että noin äänekkäästi keskusteltaisiin mitä pitäisi tehdä, sekä että muuan konduktööri vaivalloisesti rämpi eteenpäin junan sivulla. Akkunat vedettiin alas, huudettiin ja kyseltiin, ja se oli epämääräistä sekamelskaa, joka kävi yhä suuremmaksi.

— Missä me olemme?... Miksi pysähdytään ... mikä nyt on?... Herra jumala, onko jokin onnettomuus tapahtunut?

Konduktööri näki välttämättömäksi koettaa rauhoittaa matkustajia. Juuri kun hän lähestyi matkustajavaunuja, puhutteli häntä englannitar, jonka paksut, punaset kasvot pistäytyivät esiin hänen kahden ihanan tyttärensä kasvojen välitse. Hän kysyi vahvasti murtaen:

— Eihän se liene mitään vaarallista?

— Ei, ei, vastasi konduktööri. Siinä on ainoastaan vähän lunta ja juna lähtee heti.

Akkuna vedettiin ylös ja nuorten tyttöjen vilkasta kuherrusta kuului; englanninkielessä on niin eloisa, kaunis sointu, kun se kajahtelee nuorilta, ruusunpunaisilta huulilta. Molemmat nauroivat ja heillä oli hyvin hauskaa.

Mutta etempänä huusi eräs vanha herra konduktööriä, samalla kun hänen nuori rouvansa uskalsi pistää kauniin, ruskean päänsä näkyviin hänen takanaan.

— Miksi ei ole ryhdytty mihinkään varokeinoihin?... Se on sietämätöntä. Minä tulen kotiin Lontoosta ja minulla on tänä aamuna asioita toimitettavana Pariisissa ja minä sanon teille etukäteen, että panen yhtiön edesvastuuseen jokaisesta viivytyksestä.

Konduktööri saattoi ainoastaan toistaa:

— Me lähdimme kolmen minuutin kuluttua.

Oli hirveän kylmä, lunta satoi sisään ja kasvot vetäytyivät sen vuoksi takaisin ja akkunat vedettiin ylös. Mutta noissa suljetuissa vaunuissa saattoi kumeasta surinasta huomata, että siellä vallitsi suuri levottomuus ja peljästyminen. Ainoastaan kaksi akkunaa pysyi alasvedettynä ja kolmen vaunun matkalla keskusteltiin kaksi matkustajaa, jotka nojasivat kyynärpäillään oviin; toinen oli noin neljäkymmenen ikäinen ameriikkalainen ja toinen nuori, Havressa asuva mies. Molempia huvitti lumenluonti suuresti.

— Ameriikassa olisivat kaikki matkustajat astuneet alas junasta ja avustaneet.

— Oh, tämä on pikkuasia. Viime vuonna istuin kiinni kaksi kertaa. Toimeni vaatii minut joka viikko Pariisiin.

— Ja minun toimeni noin joka kolmas viikko.

— Kuinka, aina New-Yorkistako?

— Niin, New-Yorkista.

Jacques johti työtä. Saadessaan nähdä Séverinen eräässä ovela ensimmäisessä vaunussa, johon hänellä aina oli tapana sijoittaa, ollakseen lähempänä häntä, loi hän häneen rukoilevan katseen. Hän ymmärsi ja vetäytyi takaisin jott'ei kauvempaa olisi alttiina tuolle jäätävälle tuulelle, joka poltti kasvoja.

Séverineä ajatellen työskenteli Jacques sen jälkeen reippain mielin. Mutta hän huomasi, ett'ei syy junan kiinnijäämiseen tai pakkautuneeseen lumeen ollut pyörissä, sillä ne tunkeutuivat paksummankin lumikerroksen läpi, vaan että niiden välillä oleva tuhkalaatikko oli esteenä siten, että se muodosti kovia, suunnattoman suuria lumipalloja. Hän sai erään tuuman.

— Meidän täytyy ruuvata tuhkalaatikko irti.

Ylikonduktööri aluksi pani sitä vastaan.

Veturinkuljettaja oli hänen päällikkyytensä alainen, eikä hän tahtonut valtuuttaa häntä koskemaan veturiin, mutta lopuksi hän myöntyi.

— No niin, mutta te saatte ottaa edesvastuun niskoillenne!

Se oli hankalaa työtä, ja maaten sulavassa lumessa pitkin pituuttansa veturin alla selällänsä saivat Jacques ja Pecqueux tehdä sitä lähes puoli tuntia. Onneksi oli heillä työkalulaatikossaan ruuviavaimia käsillä. Parikymmentä kertaa oltuaan vaarassa palaa ja murskaantua onnistui heidän vihdoin saada tuhkalaatikko irti. Mutta vielä eivät he olleet saaneet sitä veturin ulkopuolelle. Se oli suunnattoman raskas ja tarrautui kiinni pyörien ja lieriöiden keskelle. Nelinkontin ryömien vetivät ja laahasivat he sen kuitenkin vihdoin radan ulkopuolelle.

— Nyt lapioimme jälleen, sanoi konduktööri.

Juna oli nyt lähes tunnin ajan ollut pulassa ja matkustajat olivat käyneet yhä tuskaantuneemmiksi. Joka minuutti vedettiin akkuna alas ja joku kysyi, miksi ei ollenkaan lähdetty liikkeelle. Siinä oli kirkunaa ja kyneleitä ja oikea pakokauhu oli syntymäisillään.

— Ei, sitä ei tarvita, se on tarpeeksi lapioitu, selitti Jacques. Nouskaa ylös, minä vastaan lopusta.

Hän asettui jälleen paikoilleen Pecqueuxin kera, ja kun molemmat konduktöörit olivat palanneet vaunuihinsa, väänsi hän erästä raanaa. Lämmin höyry, joka sähkövirtasi ulos, sulatti täydellisesti lumiröykkiöt, jotka vielä olivat kiinni kiskoissa. Käsi kääntöpyörällä hän sitten ajoi takaperin. Hän ajoi hitaasti noin kolmesataa metriä takaperin, voidakseen ottaa vauhtia. Sekotettuaan tulta ja päästyään yli korkeimman sallitun paineen, ajoi hän jälleen eteenpäin lumivallia vastaan, joka sulki tien ja puristi Lisonia sitä vastaan sen koko koolla ja vetämänsä junan painolla. Se lähätti raskaasti, kuten puunhakkaaja, joka suurella voimalla käyntelee kirvestänsä, ja sen vahvat rautajäsenet natisivat. Mutta vielä ei se päässyt eteenpäin, se tarttui kiinni, savuten ja tärysten yrtityksen jälkeen.

Hänen täytyi ottaa sama liike vielä kahdesti uudestaan, peräytyä ja syöksyä lunta vastaan tunkeutuakseen sen läpi, ja joka kerraksi otti Lison vauhtia ja lähätti raivoisasti suunnattomalla hengityksellään. Vihdoin näytti se hengähtäneen tarpeekseen, jännitti metallilihaksensa äärimmäiseen ponnistukseen, pääsi läpi ja juna seurasi raskaasti perässä noiden molempien hajotettujen lumimuurien lomitse. Se oli vapaa.

— Se on sentään aika rumilas, virkkoi Pecqueux.

Jacques oli aivan sokeana, otti silmälasit pois nenältään ja kuivasi ne. Hänen sydämensä sykki kiivaasti, eikä hän enään ollenkaan tuntenut vilua. Mutta aivan äkisti tuli hän ajatelleeksi syvää laaksoa, joka sijaitsi noin kolmensadan metrin päässä Croix-de-Maufrasista. Se oli tuulen puolelta avonainen, ja sinne oli lunta varmaankin kerääntynyt melkoinen määrä. Hän tuli heti vakuutetuksi, että siinä paikassa hän kärsisi haaksirikon. Hän kurottautui ulospäin. Kaukaa suorassa linjassa viimeisen kaarteeseen takaa tuli laakso näkyviin pitkänä, lumen täyttämänä hautana. Nyt oli täysi päivä ja lumihiualeita putoili lakkaamatta tuolle äärettömälle, kimmeltävälle valkoiselle kentälle.

Mutta Lison vyöryi eteenpäin keskinkertaisella nopeudella, enään kohtaamatta mitään estettä. Oltiin niin varovaisia, että annettiin lyhyt juna sekä alku- että loppupäässä jäädä palamaan, ja tulisijan alapuolella oleva valkoinen lyhty loisti kuten Kyklopin silmä päivänvalossa. Lison vyöryi eteenpäin ja tuli suurine, ammottavine silmineen yhä lähemmäksi notkelmaa. Silloin tuntui siltä, kuin olisi se alkanut hengittää lyhyesti ja katkonaisesti, kuten pelkäävä hevonen. Se jyrisi ja tärisee kovasti, nousi pystyyn ja meni eteenpäin ainoastaan veturinkuljettajan vakavan käden ohjaamana. Tämä oli jälleen avannut tulipesän luukut, jotta lämmittäjä panisi suurempaa vauhtia valkeaan. Ja nyt se ei enään ollutkaan loistava pyrstötähden pyrstö yön pimeydessä, se oli tiheä, musta savuluuta, joka ryvetti tuon suuren, kelmeän, ja kylmän taivaan.

Lison vyöryi eteenpäin. Vihdoin oli sen mentävä noron sisälle. Ratavallit oikealla ja vasemmalla olivat hautaantuneet lumeen ja rata oli aivan näkymättömissä. Se oli kuin myrskyn kovertama luola, joka oli laitojaan myöten täynnä lunta. Se meni sinne sisälle, tunkeutui eteenpäin noin viisikymmentä metriä, hengästyneenä ja yhä hitaammin. Lumi, minkä se työnsi tieltään, muodosti sulun sen eteen, kohisi ja nousi kuten vaahtopäinen aalto, uhaten niellä sen. Silmänräpäyksen näytti se aaltoon haudatulta ja voiteltulta. Mutta viimeisen kerran ponnistaen kaikkia lihaksiansa se vapautui ja kulki vielä kolmekymmentä metriä. Se oli kuitenkin loppu, viimeinen kuolinnytkähdys. Lumiröykkiöt taas putoilivat alas, hautasivat pyörät ja kaiken muunkin veturista, jonka osat tulivat ikäänkuin jäävitjoilla kahlituiksi. Lison seisoi nyt aivan hiljaa, vetäen viimeisen henkäyksensä ankarassa pakkasessa. Sen henki oli sammunut, se oli jäykkä ja eloton.

— Siinä sitä oltiin nyt, sitä juuri odotinkin, sanoi Jacques.

Hän tahtoi heti ajaa takaperin, uudelleen koettaakseen samaa liikettä. Mutta tällä kertaa Lison ei liikahtanut paikaltaan. Se tahtoi yhtä vähän liikkua taakse- kuin eteenkinpäin; se seisoi joka taholta

sisään suljettuna, maahan kiinni naulattuna, saamattomana ja kuurona. Sen takana oleva junakin näytti kuolleelta ja akkunoita myöten syvään lumeen vajonneelta. Lumentulo ei tauonnut, vaan lunta satoi vieläkin sakeammin pitkien tuulenpuuskien mukana. Veturi ja vaunut, jotka jo olivat puoliksi peitossa, hävisivät näkyvistä yhä enemmän, oli kuin olisivat ne uponneet tuohon äänettömään, kylmään, valkoiseen erämaahan. Mikään ei enään liikahtanut ja lumi kietoi junan kääriiliinohinsa.

— No, alkaako se taas? kysyi ylikonduktööri ja nojautui ulos akkunastaan.

— Nyt me olemme jään alla! huusi Pecqueux pitemmittä puheitta.

Tällä kertaa oli asema todellakin arveluttava. Alikonduktööri kiiruhti panemaan junan jälkeen paukkumerkkejä, jotta se olisi suojattu siltä taholta; ja veturinkuljettaja puhalsi sillä välin hurjasti, lyhyin keskeytyksin, lähättävän ja kolkon hätämerkinannon. Mutta lumi teki ilman niin paksuksi ja raskaaksi, että merkkivihellys hukkuu siihen, eikä otaksuttavasti voinut kuulua edes Barentiniin. Mitä oli tehtävä? Heitä ei ollut enempää kuin neljä, eivätkä he koskaan voisi lapioida pois sellaista lumenpaljoutta. Sitä varten olisi tarvittu kokonainen työmieskunta. Välttämätöntä oli rientää noutamaan apua. Ja pahinta oli, että uusi pakokauhu uhkasi syntyä matkustajain keskuudessa.

Eräs ovi avattiin ja kaunis ruskeatukkainen nainen hyppäsi alas aivan säikähtäneenä, luullen jonkin onnettomuuden tapahtuneen. Hänen miehensä, vanha kauppias, tuli hänen perässään ja kirkuu:

— Se on hävytöntä, minä kirjoitan ministerille.

Naisten itkusta lähtevä ääni ja raivostuneita miesääniä tunkeutui nyt ulos vaunuista kiivaasti alasvedettyjen akkunain läpi. Ainoastaan molemmat englannittaret olivat tyynet ja hymyilivät, pitäen koko asiaa hauskana. Kun ylikonduktööri koetti rauhoittaa kaikkia ihmisiä, kysyi nuorempi tyttö häneltä hieman englanniksi sorahtaen ranskankielellä:

— Tähänkö pysähdytään?

Useita herroja oli mennyt ulos vaunuista, vaikka lumi oli niin syvää, että siihen vajosi vatsaa myöden. Ameriikkalainen kohtasi tällöin havrelaisen nuoren miehen, kun he molemmat menivät veturin luo katselemaan. He pudistivat päätään.

— Nyt kuluu varmaankin neljä, viisi tuntia, ennen kun veturi voidaan saada irti.

— Niin, vähintäänkin, ja sittenkin tarvittaisiin ainakin parikymmentä työmiestä.

Jacques oli juuri saanut ylikonduktöörin lähettämään alikonduktöörinsä Barentiniin apua noutamaan. Hän tai Pecqueux eivät voineet jättää veturia.

Konduktööri läksi liikkeelle ja pian katosi hän näkyvistä laakson toisessa päässä. Hänellä oli neljän kilometrin matka, eikä hän ehkä voisi palata ennen kun kahden tunnin kuluttua. Jacques, joka oli epätoivoissaan, jätti silmänräpäykseksi paikkansa ja juoksi ensimmäisen vaunun luo, missä hän näki Séverinen, joka oli vetänyt akkunan alas.

— Älkää peljätkö! ehätti hän sanomaan. Ei ole mitään vaaraa.

Séverine vastasi samoin sinuttelemta häntä, koska hän pelkäsi jonkun kuulevan:

— En minä tietenkään pelkää. Olen vaan ollut hyvin levoton teidän takianne.

Nämä sanat tekivät heille niin hyvää, että he tunsivat tulleen lohdutetuiksi ja hymyilivät toisilleen. Mutta kun Jacques kääntyi ympäri, sai hän hämmästykseseen nähdä ratapengertä pitkin tulevat Floren ja Misardin ynnä kaksi muuta miestä, joita hän ensi aluksi ei tuntenut. Nämä olivat näet kuulleet hätämerkin, ja Misard, joka oli vapaana, riensi sinne kahden toverinsa kera, joille hän vast'ikään oli tarjonnut valkosta viiniä. He olivat kivenhakkaaja Cabuche, joka lumen takia ei voinut tehdä työtä, ja vaihdemies Ozil, joka oli tullut tunnelin läpi Malaunaysta tervehtimään Florea, jota hän edelleenkin hakkaili huolimatta huonosta vastaanotosta tämän puolelta. Tyttö, joka oli rohkea ja väkevä kuin poika, tuli uteliaisuudesta heidän seurassaan. Hänen samoin kuin hänen isäpuolensakin mielestä se oli todellinen tapahtuma, tavaton seikkailu, että junan noin täytyy pysähtyä heidän ovensa edustalle.

Kuinka monen junan olivatkaan he nähneet tuulen nopeudella kiitävän ohi niinä viitenä vuotena, mitkä he olivat siellä asuneet, joka tunti päivällä ja yöllä, rumalla ja kauniilla säällä! Aina oli tuuli näyttänyt tempaavan junat mukaansa, eikä koskaan ollut yksikään juna edes vähentänyt vauhtiaan, vaan he näkivät niiden kiitävän pois ja katoavan etäisyyteen, voimatta saada niistä mitään lähempiä tietoja. Koko maailma vilahti heidän ohitsensa ja ihmisjoukko vietiin pois täyttä vauhtia, ja ainoat, joihin he tutustuivat, olivat muutamat kasvat, jotka salaman tavoin vilahtivat ohi, kasvat, joita he eivät koskaan saisi uudelleen nähdä, mutta joskus myös kasvoja, jotka kävivät heille jossain määrin tutuiksi

sen kautta, että ne palasivat määrättyinä päivinä, mutta jotka heille pysyivät nimettöminä. Ja kas, nyt laski lumesta maihin juna heidän portillaan: luonnollinen järjestys oli käännetty ylösalaisin, he saivat nyt läheltä nähdä tämän tuntemattoman maailman, jonka onnettomuuden tapaus toi heidän tielleen, ja he olivat yhtä hämmästyneinä ja suurisilmäisinä kuin villit, jotka ovat rientäneet rannalle, eurooppalaisten ollessa haaksirikkoon joutumaisillaan. Avoimissa ovissa näkyi turkkikaapuihin kääriytyneitä naisia ja paksuihin takkeihin pukeutuneita herroja, ja nähdessään kaiken tämän komeuden ja loiston, mikä oli ajautunut tähän jäämereen, he tulivat hämmästyksestä liikkumattomiksi.

Mutta Flore oli tuntenut Séverinen. Hän, joka alati väijyi Jacquesin junaan, oli viime viikkoina pannut merkille, hänen olonsa pikajunassa perjantai-aamuisin, ja sen oli hän voinut tehdä sitäkin helpommin, kun Séverine aina, tullessaan rata-ylikäytävän läheisyyteen, pisti päänsä ulos akkunasta luodakseen silmäyksen maatilaansa Croix-de-Maufraasiin. Floren silmät pimenivät, kun hän näki hänen puoliääneen puhelevan veturinkuljettajan kanssa.

— Ah, kas rouva Roubaudia! huudahti Misard, joka juuri nyt tunsi hänet ja heti muuttui matelevan näköiseksi. Sepä oli onnettomuus... Mutta te ette saa jäädä tänne, vaan tulkaa meidän luoksemme.

Jacques, joka oli tarttunut ratavartijan käteen, kannatti hänen tarjoustaan.

— Hän on oikeassa, Jacques sanoi. Se kestää ehkä useita tunteja ja te voisitte paleltua kuoliaaksi sinä aikana.

Séverine ei ollut halukas ja selitti, että hän oli niin lämpimässä puvussa. Myöskin pelkäsi hän hiukan kävellä kolmeasataa metriä lumessa. Silloin tuli Flore, joka tuijotti häneen suurilla silmillään, esiin ja sanoi:

— Tulkaa, minä kannan rouvaa.

Ennen kuin Séverine edes oli ehtinyt hyväksyä tarjouksen, oli hän ottanut hänet väkeville käsivarsilleen ja nosti hänet ylös kuten pienen lapsen. Sitten asetti hän hänet maahan radan toiselle puolelle, missä se jo oli tallattu, eikä lumi vajottanut. Hämmästyneet matkustajat rupesivat nauramaan. Sepä oli luja tyttö! Ollappa tusina hänen kaltaisiansa, niin ei tarvittaisi kaksia tunteja lumen luomiseen.

Utinen Misardin ehdotuksesta ja ratavartijantuvan olemassaolosta, johon voisi mennä suojaan, ja jossa voisi lämmitellä sekä ehkä saada ruokaa ja vähän viiniä, levisi vaunusta toiseen. Levottomuus asettui, kun alettiin käsittää, ett'ei mikään välitön vaara ollut uhkaamassa. Mutta asema ei tullut vähemmän surkeaksi: lämmityslaitokset jäähtyivät; kello oli yhdeksän, ja janoa ja nälkää saataisiin kärsiä, jos apu viipyisi. Se saattoi venyä ijankaikkisuuteen saakka ja kuka tiesi, eikö täytyisi yötäkin siellä viettää?

Muodostui kaksi eri puoluetta. Muutamat olivat epätoivoissaan, eivätkä tahtoneet lähteä vaunuista, vaan majoittuivat niihin, juuri kuin olisivat olleet valmiit kuolemaan niissä, kääriytyivät huopiinsa ja heittäytyivät raivoissaan pitkälleen penkeille. Toiset taas pitivät parempana uskaltautua kävelemään lumeen, toivoen saavansa paremmat oltavat tuolla ja varsinkin haluten päästä pakoon tuon maihin ajautuneen, kuoliaaksi paleltuneen junan tuskastuttavaa näkyä. He muodostivat kokonaisen joukkueen, johon kuului vanha kauppias ja hänen nuori rouvansa, englannitar ja hänen molemmat tyttärensä, Havresta kotoisin oleva nuori mies, ameriikkalainen ja tusina muita, ja olivat valmiit lähtemään liikkeelle.

Jacques oli, hiljaa puhuteltuaan Séverineä, saanut hänen seuraamaan mukana, ja vannonut, jos voisi päästä pälkähästä, antaa hänelle tietoja asemasta. Kun Flore edelleenkin katseli heitä synkin silmin, puhutteli hän häntä ystävällisesti, kuten vanhaa ystävää ainakin.

— Siitä on siis sovittu, sinä näytät naisille ja herroille tietä... Minä pidän Misardin ja nuo muut. Me pysymme paikoillamme ja teemme kaikki mitä voimme sillä aikaa.

Cabuiche, Ozil ja Misard olivat todellakin heti tarttuneet lapioihin sekä liittyneet Pecqueuxiin ja ylikonduktööriin, jotka jo olivat käyneet lumien kimppeun. He koettivat saada veturin irti, kaivoivat pyörien alta ja heittivät lumen ratapengertä alas. Kukaan ei enään sanonut mitään, ja ainoa, mikä kuului valkoisen seudun tukahuttavassa synkkyudessa, oli nyt heidän hiljainen, raivoisa työnsä. Kun tuo pieni matkustajajoukko poistui, loi se viimeisen katseen junaan, joka seisoi siinä yksinään ja hyljättynä, kuten kapea, musta viiva tiheän, painavan lumikerroksen alla. Ovet olivat suljetut ja akkunat vedetyt ylös. Lunta satoi edelleen hiljaa ja itsepintaisesti ja se hautasi junan hitaasti ja varmasti.

Flore tahtoi jälleen kantaa Séverineä, mutta tämä epäsi ja tahtoi kävellä kuten muutkin. Nuo kolmeasataa metriä olivat hyvin tukalat: notkelmassa vajottiin vyötäröihin saakka ja kaksi eri kertaa täytyi pelastaa suuri englantilaisnainen, joka oli puoliksi uppoamaisillaan lumeen. Hänen tyttärensä nauroivat yhä ja olivat ihastuksissaan. Vanhan herran nuori rouva lipesi ja oli pakotettu

vastaanottamaan nuoren havrelaisherran käden, sillä aikaa kun hänen miehensä ameriikkalaisen seurassa sadatteli Ranskaa. Laaksosta pois päästyä kävi tie mukavammaksi, mutta täytyi seurata erästä pengertä ja kulkea eteenpäin tuulen tuivertamana sekä huolellisesti välttää reunoja, jotka olivat lumen alla epävarmat ja vaaralliset.

Vihdoinkin oltiin perillä ja Flore antoi matkustajain majoittua keittiöön, mutta ei voinut edes valmistaa kaikille istumapaikkoja, sillä heitä oli lähes parisenkymmentä ja he täyttivät koko huoneen, joka onneksi oli jotensakin suuri. Ainoa, minkä hän saattoi keksiä, oli noutaa muutamia lautoja ja talossa olevien tuolien avulla laittaa pari penkkiä. Hän heitti sitten risukimpun takkaan ja teki sen jälkeen eleen, ikäänkuin olisi sillä tahtonut sanoa, että siinä oli kaikki, mitä saatiin pyytää. Hän ei ollut koko aikana virkkanut ainoatakaan sanaa ja jäi seisomaan, katsellen näitä ihmisiä suurilla, vihertävillä silmillään ja hurjanrohkean näköisenä. Ainoastaan kaksi henkilöä hän tunsu sen vuoksi, että hän nyt kuukausimääriä oli usein huomannut heidät vaununikunoissa. Ne olivat ameriikkalainen ja havrelainen nuori mies, ja hän tarkasteli heitä, kuten tutkitaan surisevaa hyönteistä, mikä nyt vihdoinkin on istuutunut, ja jota ei sen lentäessä voitu seurata. He näyttivät hänestä omituisilta, hän ei ollut mielessään kuvitellut heitä juuri sellaisiksi, vaikk'ei hän ollut tietänyt heistä mitään muuta kuin heidän ulkomuotonsa.

Mitä noihin toisiin tuli, niin näyttivät ne hänestä kuuluvan toiseen rotuun, olevan tuntemattoman maailman asukkaita, jotka olivat pudonneet taivaasta, ja jotka toivat hänen keittiöönsä vaatteita, tapoja ja ajatuksia, joita hän ei koskaan olisi voinut uskoa siellä saavansa nähdä.

Englannitar ilmoitti nuorelle kauppiaanrouvalle olevansa matkalla Intiaan vanhimman poikansa luo, joka oli korkeana virkamiehenä siellä. Ja toinen laski leikkiä huonosta onnestaan ensimmäisellä kertaa, kun hänen päähänsä oli pälkähtänyt seurata miestänsä Lontooseen, jonne tämä matkusti kaksi kertaa vuodessa.

Kaikki vaikeroivat ajatellessaan tulevansa suljetuiksi tähän autioon seutuun: Herra Jumala! kuinka voitaisiin saada jotakin syötävää ja missä voitaisiin saada nukkua? Flore, joka liikkumattomana kuunteli heitä, kohtasi katseen Séverineltä, joka istui tuolilla tulen edessä, ja antoi hänelle silloin merkin seurata mukana viereiseen huoneeseen.

— Äiti, ilmoitti hän, saapuessaan sinne sisälle, — se on rouva Roubaud. Eikö sinulla ole mitään sanomista hänelle?

Phasie makasi vuoteella, kasvot olivat keltaiset ja sääret ajettuneet ja hän oli niin sairas, ett'ei hän nyt neljäntoista päivään ollut noussut vuoteelta. Ja tuossa kurjassa huoneessa, jossa kamiini ylläpiti tukahuttavaa kuumuutta, hän koetti saada tunnit kulumaan mietiskelemällä itsepintaista päähänpistoansa, eikä hänellä ollut muuta huvitusta kuin pikajunan vihellykset.

— Ah, rouva Roubaud, mutisi hän. Vai niin.

Silloin Flore kertoi hänelle onnettomudentapauksesta ja puhui sinne tuomistaan ihmisistä, jotka nyt olivat siellä. Mutta tämä kaikki ei tehnyt häneen mitään vaikutusta.

— Vai niin, vai niin, toisti hän samalla väsyneellä äänellä.

Hän koetti kuitenkin muistella, kohotti silmänräpäykseksi päätään ja sanoi:

— Jos rouva tahtoo käydä talossaan, niin sinä tiedät, että avaimet ovat naulassa kaapin luona.

Mutta Séverine epäsi. Häntä pöyristi ajatus palaamisesta Croix-de-Maufraasiin tällaisessa myrskyssä ja näin himmeässä valossa. Ei, ei, siellä ei ollut mitään, jota hän olisi halunnut katsoa; mieluummin jäisi hän sinne, missä oli, ja odottaisi lämpöisessä.

— Istukaa sitten, rouva, sanoi Flore. Täällä on parempi olla kuin tuolla ulkona. Meillä ei ole ruokaa, niin että se riittäisi kaikille noille ihmisille, mutta jos teidän on nälkä, niin sanokaa pois, aina sitä sentään on palanen teitä varten.

Hän työnsi esiin tuolin, osottautui edelleen kohteliaaksi ja koetti nähtävästi heittää pois tavallisen juroutensa. Mutta hänen silmänsä eivät herenneet tähystelemästä nuorta rouvaa, ikäänkuin olisi hän tahtonut lukea hänen sisimmät ajatuksensa ja hankkia itselleen varmuuden eräästä kysymyksestä, minkä hän joku aika sitten oli itselleen tehnyt. Hänen kohteliaisuudessaan piili tarve päästä häntä lähemmäksi, tuijottaa häneen, koskea häneen päästäksensä varmuuteen.

Séverine kiitti ja istuutui uunin lähelle, koska hän todellakin mieluummin oli yksin sairaan kanssa kamarissa, jonne hän toivoi Jacquesin keksivän jonkin keinon tulla häntä tervehtimään. Kaksi tuntia

kului, painostava lämpö valtasi hänet ja seudusta juteltuansa hän vaipui uneen, kun Flore, jota joka minuutti kutsuttiin keittiöön, jälleen avasi oven ja sanoi käheällä äänellä:

— Astukaa sisään vaan, onhan hän täällä.

Se oli Jacques, joka oli hiipinyt tiehensä, tuodakseen hyviä uutisia. Barentiniin lähetetty mies oli näet tullut takaisin, tuoden mukanaan kokonaisen työmiesjoukon, kolmisenkymmentä sotamiestä, mitkä rautatiehallitus onnettomuudentapauksien varalta oli lähettänyt uhatuille paikoille, ja kaikki olivat nyt täydessä toimessa lapioineen ja kuokkineen. Mutta sitä kestäisi kauvan, eikä liikkeelle päästäisi kentiesi ennen kuin yöllä.

— Eipä teillä täällä ole huonot oltavat, lisäsi hän, olkaa vain kärsivällinen. No, Phasie täti, ettehan antane rouva Roubaudin kuolla nälkään?

Nähdessään suuren poikansa, joksi hän häntä nimitti, oli Phasie vaivoin noussut istualleen, ja hän katseli häntä, kuunteli hänen puhettaan ja tunsi olevansa elostunut ja onnellinen hänet nähdessään. Kun Jacques oli tullut lähelle hänen vuodettansa, selitti hän:

— Vai niin, vai niin! Oh, vai olet sinä täällä, suuri poikani. Vai sinä se olet antanut lumen vangita itsesi! Eikä tuo aasi kerro sitä minulle.

Hän kääntyi nyt tyttärensä puoleen ja torui häntä:

— Ole nyt ainakin kohtelias ja mene herrain ja rouvasväen luo ja puuhaile heidän kanssaan, jott'eivät mene sanomaan hallitukselle, että me olemme oikein aika viljejä.

Flore oli asettunut Jacquesin ja Séverinen väliin. Hän näytti olevan kahden vaiheella ja miettivän pysyä itsepintaisesti siellä, huolimatta äidin käskystä. Mutta eihän hän saisi nähdä mitään, koska äidin läsnäolo esti heitä ilmaisemasta tunteitaan, ja hän meni sen vuoksi ulos huoneesta sanomatta mitään, mutta loi heihin pitkän jäähyväissilmäyksen.

— Mitenkä on laitasi, Phasie täti, kysyi Jacques ja näytti huolestuneelta, oletko nyt tykkänään vuoteen omana? Onko se vaarallista?

Phasie veti hänet lähelleen, pakottipa hänet istuutumaan patjan reunalle, ja välittämättä Séverinestä, joka hienotunteisena oli siirtynyt syrjään, etsi hän häneltä lohdutusta ja puhui hyvin hiljaa:

— Onko se muka vaarallista? On oikea ihme, että vielä tapaat minut hengissä... En ole tahtonut kirjoittaa sinulle, sillä tuollaisesta ei kirjoiteta... Olen ollut henkeni heittämisilläni, mutta nyt voin paremmin ja luulen hyvinkin pelastuvani tällä kertaa.

Jacques katseli häntä tarkoin ja peljästyivät taudin edistymisestä. Hän ei voinut enään huomata hänessä jälkeäkään hänen entisestä kauneudestaan ja terveydestään.

— Täti Phasie raukka, teitä vaivaa siis edelleenkin tuo kouristus ja pyörtämys?

Phasie puristi hänen kättään niin, että oli rusementamaisillaan sen, ja jatkoi vieläkin hillitymmällä äänellä:

— Ajatteles, minä olen saanut hänet ilmi... Kuten muistat, mietiskelin paljon sen vuoksi, kun en tietänyt, kuinka hän voi saada myrkkyyään sisälleni. Minä en juonut enkä syönyt mitään, mihin hän kosketti, ja kuitenkin oli minulla joka ilta kuin valkea vatsassani... Hän pani myrkkä suoloihin... Minä näin sen eräänä iltana... Ja minä kun kaikessa käytin runsaasti suoloja, puhdistakseni vertani.

Sitten kun Séverinen omistaminen näytti parantaneen Jacquesin, oli hänellä tapana toisinaan ajatella tätä pitkälistä ja itsepintaista myrkytysjuttua samalla tavalla kuin epäillen ajatellaan pahaa unta. Hän likisti nyt vuorostaan sairaan käsiä ja koetti rauhoittaa häntä.

— Onkohan se sentään mahdollista? Sanoakseen jotakin sellaista täytyy olla aivan varma... Ja tapahtuuhan se aivan liian hitaasti, voidakseen olla sitä. Se lienee pikemmin joku tauti, jota lääkärit eivät ymmärrä.

— Niin, tauti, ilkkui hän, tauti, jonka hän on salaa saanut ruumiiseeni! Mutta siinä olet oikeassa, mitä puhut lääkäreistä, kaksi sellaista on ollut täällä, eivätkä he ymmärtäneet mitään, vielä vähemmin voivat edes päästä yksimielisyyteen. Ainoakaan tuollainen ei saa tämän jälkeen jalallansa tänne astua. Kuuletko, hän antoi minulle sitä suolan seassa! Ja minä voin vanhoa, että näin sen. Se tapahtui minun tuhannen frangini vuoksi, jotka perin isältäni. Hän tietysti luulottelee saavansa ne käsiinsä toimitettuansa minut hengiltä. Mutta niitä hän turhaan havittelee. Ne ovat jossakin, josta yksikään ihminen ei ole saava niitä käsiinsä, ei koskaan, ei ikipäivinä... Minä voin nyt lähteä täältä ja olla

levollinen siitä, ett'ei kukaan milloinkaan saa käsiinsä minun tuhatta frangiani!

— Mutta jos minä olisin teidän sijassanne Phasie täti, niin lähettäisin noutamaan santarmeja, ollessani niin varma asiastani.

Hän teki vastenmielisyyttä ilmaisevan eleen.

— Oh, ei mitään santarmeja... Tämä asia ei liikuta ketään muuta; se on hänen ja minun välinen asia. Minä tiedän, että hän tahtoo syödä minut suuhunsa, mutta luonnollisesti en minä sitä halua. Minun on vain puolustettava itseäni, eikä oltava niin tyhmä kuin olin hänen suolansa suhteen... Kukapa voisi uskoa, että tuollainen epäsikiö, tuollainen pieni palleroinen, jonka saattaisi taskuunsa pistää, kykenisi, jos saisi sen rauhassa tehdä, rotanhampaillaan jyrsimään kuoliaaksi tällaisen suuren naisen kuin minä olen?

Häntä pöyristytti ja hän hengitti vaivalloisesti, ennen kun sai kaiken sanottavansa lausutuksi.

— Mutta missään tapauksessa ei se tällä kertaa onnistu. Nyt voin paremmin ja pääsen kyllä jalkeille neljäntoista päivän kuluttua. Ja hänen täytyy olla lopen viekas, voidakseen minua enään pettää. Siihen nähden olen utelias. Jos hän saa uudelleen annetuksi minulle myrkkyä, niin selvää on, että hän on väkevämpi ja silloin minun menehtymistäni ei voida auttaa. Mutta se on asia, johon ei kellään muulla ole oikeutta puuttua.

Jacques luuli, että se oli hänen sairautensa, joka täytti hänen aivonsa tuollaisilla kamaloilla haaveilla, ja koetti laskea hänen kanssaan leikkiä, saadakseen hänet luopumaan sellaisista ajatuksista, mutta silloin alkoi hän vapista peitteen alla.

— Nyt tulee hän, kuiskasi hän. Minä tunnen ruumiissani, milloin hän on läheisyydessä.

Muutamia sekunteja myöhemmin tuli Misard todellakin huoneeseen. Phasie oli tullut aivan kalpeaksi ja oli sellaisen vastentahtoisen säikähdyn uhrina, jota rumilaat tuntevat nähdessään hyönteisiä, jotka syövät niitä. Siinä, että hän itsepintaisesti tahtoi yksinään puolustautua, piili näet kasvava kauhistus, jota hän ei tahtonut tunnustaa. Misard, joka heti ovelta oli luonut vilkkaan katseen häneen ja veturinkuljettajaan, oli sen jälkeen olevinansa ikäänkuin ei olisi nähnyt heitä noin vieretysten, vaan raukein silmin, yhteenpuristetuin huulin ja tavallinen nöyrä ilme kasvoillaan alkoi hän nyt osoittaa erinomaisen toimeliasta kohteliaisuutta Séverinelle.

— Tulin ajatelleeksi, että rouva kentiesi tahtois käyttää tilaisuutta hyväkseen ja luoda silmäyksen maatilaansa ja otin itselleni sen vuoksi hetkisen vapautta... Jos rouva niin haluaa, tulen minä mukaan.

Mutta kun Séverine uudelleen kieltäytyi, jatkoi hän pelokkaalla äänellä:

— Rouva taisi joutua ihmeisiinsä hedelmien suhteen. Mutta ne olivat madonsyömiä kaikki tyynni, niin ett'ei todellakaan maksanut vaivaa koota niitä laatikkoihin... Sitäpaitsi tuli myrsky ja se teki paljon vahinkoa... Sepä on ikävää, ett'ei rouva voi saada myydä... Muuan herra on ollut sitä katsomassa, mutta hän tahtoi saada korjauksia... Mutta minä olen aina käytettävänä ja rouva voi olla varma, että kun minä olen rouvan sijassa, niin se on yhtä hyvä kuin jos rouva itse olisi paikalla.

Sitten tahtoi hän välttämättömästi tarjota Séverinelle leipää sekä päärynöitä, jotka olivat hänen omasta puutarhastaan, eivätkä suinkaan olleet madonsyömiä. Séverine piti hyvänänsä.

Kulkiessaan keittiön läpi oli Misard kertonut matkustajille, että lumenluontityö kävi hyvin, mutta että se hyvinkin veisi vielä neljä, viisi tuntia. Kello oli yli kahdentoista ja nyt tuli uusi vaikerrus, sillä nälkä alkoi ankarasti ahdistaa. Flore selitti suoraan, ett'ei hänellä ollut ruokaa kaikille näille ihmisille. Mutta hänellä oli runsaasti viiniä ja hän toi kellarista kymmenen litraa, jotka asetti riviin pöydälle. Mutta laseista oli puute ja useampien täytyi tulla samalla toimeen: englannitar molempine tyttärineen yhdellä, vanhan herran nuorine rouvineen toisella j.n.e.

Tämä viimeksimainittu tapasi havrelaisessa nuorena mieheksä utteran ja kekseliään seuralaisen, joka valvoi hänen hyvinvointiansa. Hän katosi ja tuli sitten takaisin tuoden omenia ja leivän, mitkä oli saanut käsiinsä puuvajasta. Flore suuttui ja ymmärsi, että se oli hänen sairaan äitinsä leipä. Mutta mies oli jo leikellyt sen ja jakoi sitä naisille, alottaen nuoresta rouvasta, joka tunsu olevansa imarreltu ja hymyili hänelle tuttavallisesti. Mutta hänen miehensä oli edelleenkin mitä huonoimmalla tuulella, eikä enään välittänyt hänestä, vaan kehui yhdessä ameriikkalaisen kanssa New-Yorkin kauppaoloja. Milloinkaan eivät omenat olleet nuorten englannittarien suussa maistuneet niin hyvältä. Heidän äitinsä oli hyvin väsynyt ja torkkui. Kaksi naishenkilöä oli istunut lattialle lieden eteen ja he olivat aivan menehtyneet odotuksesta. Herrat, jotka olivat menneet ulos tupakoimaan ja siten kuluttamaan neljäntuntia, palasivat sisään kylmettyneinä ja vilusta väristen. Tunne vakavasta pulasta kävi yhä suuremmaksi huonosti tyydytetyn nälän ja väsymyksen johdosta, jotka hämmennys ja kärsimättömyys

teki vielä suuremmiksi. Tuo kaikki alkoi muistuttaa haaksirikkoa ja sitä hyljättyä tilaa mihin joukko meren autiolla saarelle heittämiä sivistysihmisiä on joutunut.

Kun Misard tullessaan ja mennessään jätti oven auki, saattoi Phasie täti tautivuoteeltansa nähdä keittiöön. Siellä siis olivat nuo ihmiset, joiden hän kohta vuoden aikana, retostautuessaan vuoteestaan tuolille, oli nähnyt kiitävän ohitse salaman nopeudella. Nytemmin voi hän ainoastaan harvoin mennä radalle, vaan oli tuolla sisällä päivät ja yöt yksinään ja kiinnikykettynä, tuijottaen silmillään ulos akkunasta ja ilman muuta seuraa kuin nämä ohikiitävät junat.

Hän oli aina pahoitellut tätä susien maata, jossa ei milloinkaan kukaan ihminen tervehtinyt häntä, ja nyt oli kokonainen joukko ihmisiä tuosta tuntemattomasta maailmasta poikennut tänne. Ajattelepa, että kaikkien näiden joukossa, jotka olivat niin innokkaat pääsemään liikeasioihinsa, ei ollut ainoatakaan, jolla oli epäilystäkään siitä, että hänen suolaansa oli pantu tuollaista pahusta! Hän mietiskeli paljon sitä päähänpistoa ja kysyi itseltään, sallisiko Jumala sellaisen kavalan konnantyön tapahtua, ilman että sitä edes huomattaisiin. Ja kuitenkin kulki siitä ohitse niin monta ihmistä, tuhansia ja taasen tuhansia, mutta aina nelistäen, eikä ollut ainoatakaan, joka olisi mielessänsä kuvitellut, että tässä pienessä, matalassa majassa aivan vapaasti ja hiljaisesti otettiin ihminen hengiltä. Ja Phasie täti tuijotti toiseen toisensa perästä kaikista näistä ihmisistä, jotka olivat kuin kuusta pudonneet, ja ajatteli, että kun oli niin paljon tekemistä, ei ollut ihme, jos kuljettiinkin viheliäisyyksien ohi niistä mitään tietämättä.

— Tuletteko mukana tuonne? kysyi Misard Jacquesilta.

— Kyllä, kyllä, vastasi hän, minä teen teille seuraa.

Misard meni ja sulki oven jälkeensä. Mutta Phasie pidätti Jacquesin ja kuiskasi hänelle:

— Jos minä menehdyn, niin saat nähdä hänen muotonsa, kun hän ei saa noita lantteja käsiinsä. Se huvittaa minua, kun sitä vain ajattelenkin. Ja joka tapauksessa minä kuolen tyytyväisenä.

— Pitääkö siis rahojen, Phasie täti, joutua hukkaan kaikilta ihmisiltä? Ettekö anna tyttärenne saada niitä?

— Florenko? Jotta Misard ottaisi ne häneltä! Enpä suinkaan! En tahdo antaa niitä edes sinullekaan, suuri poikaseni, sillä sinäkin olet liian tyhmä ja hän kyllä puijaisi itsellensä ainakin jotakin. En tahdo antaa niitä kenellekään muulle kuin maalle, johon joudun!

Hän hengästy ja Jacques sai hänet paneutumaan pitkälleen ja koetti tyynnyttää häntä, syleili häntä ja lupasi taas pian käydä tervehtimässä. Kun hän näytti vaipuvan uneen, meni Jacques Séverinen taakse, joka edelleen istui lieden läheisyydessä. Hän hymyili ja nosti sormensa kehoittaakseen häntä varovaisuuteen, ja ääneti ja viehkeästi taivuttautui hän taaksepäin ja ojensi suunsa häntä kohden, ja hän kumartui alas, painoi suunsa hänen suutaan vasten syvään ja äänettömään suudelman. He sulkivat silmänsä ja imivät toistensa hengitystä. Mutta kun he hurmautuneina jälleen avasivat silmänsä, seisoi Flore, joka oli avannut oven, siinä heidän edessään ja katseli heitä.

— Eikö rouva Roubaud halua lisää leipää? kysyi hän käheällä äänellä.

Séverine, joka oli hyvin hämillään ja pahoillaan, änkytti muutamia epämääräisiä sanoja:

— Ei, kiitos.

Jacquesin silmät paloivat, kun hän silmänräpäyksen tuijotti Floreen. Hän oli kahden vaiheella, huulet vapisivat, kuin olisi hän aikonut sanoa jotakin, mutta hän ei viitsinyt sitä tehdä, vaan meni pois, tehden suuren, raivoisan, uhkaavan liikkeen, ja paukautti oven kiivaasti kiinni jälkeensä.

Pitkänä ja komeana kuin amatsooni ja vaalea, raskas kassa korkealle työnnettynä jäi Flore seisomaan. Hänen tuskansa, kun hän joka perjantai näki tämän naisen Jacquesin kuljettamassa junassa, ei siis ollut häntä pettänyt. Varmuuden, jota hän oli etsinyt siitä saakka, kun he olivat täällä yhdessä, oli hän vihdoinkin saavuttanut ja se oli täydellinen. Milloinkaan ei se mies, jota hän rakasti, rakastaisi häntä: se oli tuo hento, mitätön olento, jonka hän oli valinnut. Ja katumus vastarinnan johdosta, jota hän oli tehnyt sinä iltana, jolloin Jacques raa'asti koetti saada hänet valtaansa, tuntui jälleen niin tuskallisena, että hän oli nyyhkyttämäisillään. Sillä hän päätteli aivan yksinkertaisesti niin, että jos hän vaan olisi antautunut Jacquesille ennen tuota toista, niin se nyt olisi hän, joka olisi hänen rakastajattarenaan. Missä voisi hän nyt tavata hänet niin häiritsemättä, että voisi heittäytyä hänen kaulaansa ja huutaa hänelle; — Ota minut, minä olen ollut tyhmä, mutta minä en parempaa ymmärtänyt!

Mutta voimattomuuden tunto herätti hänessä raivoa tuota heikkoa olentoa kohtaan, joka seisoi siinä niin tuskaisena ja sammaltavana. Voimakkailta käsivarsillaan olisi hän voinut likistää hänet kuoliaaksi kuten pienen linnun. Miksi hän ei siis rojhennut? Hän vannoi kostavansa hänelle, hän tiesi

kilpailijattarestaan sellaisia asioita, että hän voisi saada hänet vankeuteen, vaikka hänen nyt annettiin kulkea vapaana kuten kaikkien lutkien, jotka myivät itsensä äveriäille ja vaikutusvaltaisille ukoille. Mustasukkaisuuden kiduttamana ja täynnä vihaa alkoi hän kiivaasti ja hurjasti poimia pois päärynäin ja leivän jäännöksiä.

— Koska ei rouva halua lisää, niin annetaan toisille.

Kello löi kolme, kello löi neljä. Aika kului äärettömän hitaasti ja väsymys ja ärtyisyys lisääntyivät yhä enemmän. Nyt alkoi sinisen kalpea hämärä jälleen levitä tuon laajan, valkoisen maiseman yli ja joka kymmenes minuutti tulivat herrat, jotka olivat menneet alus etäältä katsoakseen, kuinka työ sujui, takaisin sisälle ja kertoivat, ettei veturi vielä näyttänyt olevan vapaana. Yksinpä molemmat pikku englannittaretkin alkoivat hermostuneesti itkeä. Eräässä nurkassa oli kaunis ruskeatukkainen nainen vaipunut uneen, nojaten havrelaiseen nuoreen mieheen, jota hänen vanha miehensä ei edes huomannut tuossa yleisessä hämmingissä, missä sopivaisuuden säännöt unhoitettiin. Keittiössä tuli kylmä ja he värisivät vilusta, edes ajattelemtakaan lisätä puita takkaan, ja ameriikkalainen meni vihdoinkin tiehensä, kun hänen mielestään oli parempi maata vaunun penkillä. Kaikki ajattelivat ja katuivat nyt jotakin: Miksi ei oltu jääty sinne, silloin ei ainakaan olisi tarvittu kiusaantua epävarmuudessa siitä, mitä tapahtui. Täytyi pidättää englannitarta, joka myös sanoi palaavansa vaunuun ja menevänsä siellä levolle. Kun pöydän kulmalle oli pantu kynttiläjalka, jotta ihmiset voisivat nähdä jotakin tuossa pimeässä keittiössä, kävi rohkeuden puute äärettömäksi ja kaikki sulautui synkäksi epätoivoksi.

Tuolla etäämpänä oli sillä välin heretty lumenluonnista, ja sillä aikaa kun sotamiehet, jotka olivat veturin vapauttaneet, lakaisivat rataa kappaleen eteenpäin, olivat veturinkuljettaja ja lämmittäjä asettuneet jälleen paikoilleensa.

Nähdessään, että lumentulo vihdoinkin taukosi, sai Jacques takaisin rohkeutensa. Vaihdemies Ozil oli vakuuttanut hänelle, että tunnelin toisella puolella Malaunayhyn päin oli lunta satanut paljoa vähemmän. Jacques kysyi Ozililta uudelleen:

— Tulitteko tunnelin läpi kävellen? Voitteko helposti päästä sisään ja ulos?

— Voin, kuten sanon! Minä vastaan siitä, että te pääsette läpi.

Cabuche, joka oli ahkerasti työskennellyt jättiläisvoimallaan, oli jo poistumaisillaan ujoudessaan ja arkuudessaan, mitkä hänen viimeinen selkkauksensa oikeuden kanssa oli tehnyt vain suuremmiksi, ja Jacquesin täytyi huutaa häntä.

— No, toveri, ojennappa meille nyt nuo lapiot, jotka seisovat tuossa ratavallin nojassa, jotta ne ovat meillä, jos tarvitsemme.

Kivenhakkaajan tehtyä hänelle tämän viimeisen palveluksen, löi Jacques voimakkaasti kättä Cabuchelle, osoittaakseen hänelle, että hän kaikesta huolimatta piti häntä arvossa, nähtyään hänet työssä.

— Tepä olette kelpo mies, te!

Tämä ystävyyden osoitus liikutti Cabuchea tavattomasti.

— Kiitos, vastasi hän aivan yksinkertaisesti ja tukahutti kyyneleensä.

Misard, joka oli sopinut hänen kanssaan, syytettynä häntä tutkintotuomarin edessä, nyökkäsi hyväksyvästi ja veti ohuet huulensa hymyyn. Hän oli hyvän aikaa sitten lakannut työskentelemästä ja seisoi nyt kädet taskuissa ja tarkasteli junaa keltaisilla silmillään ja näytti odottavan katsoakseen, eikö hän voisi löytää joitakin hukkaan joutuneita esineitä pyörien alta.

Vihdoinkin oli ylikonduktööri sopinut Jacquesin kanssa siitä, että voitaisiin yrittää taas lähteä liikkeelle, kun Pecqueux, joka jälleen oli laskeutunut radalle, huusi veturinkuljettajaa.

— Kas vaan! Täällä on eräs lieriö saanut vamman.

Jacques meni nyt sinne ja kumartui alas. Huolellisesti tarkastaessaan hän äkkäsi heti, että Lison oli haavoittunut. Lunta luotaessa oli huomattu, että tammiparrut, jotka ratavartijat olivat jättäneet ratavalleille, olivat lumen ja tuulen vaikutuksesta liukuneet alas radalle ja osaltaan olleet syynä kiinnijäämiseen, kun veturi oli törmännyt parruja vastaan. Nyt näkyi lieriön päällyksessä naarmu, ja sen sisällä kulkeva akseli näytti hiukan vääristyneen. Mutta se oli ainoa näkyvissä oleva vamma, ja se rauhoitti häntä ensi alussa. Mutta kentiesi oli olemassa arveluttavia sisäisiä vaurioita, sillä ei ole mitään herkempää kuin koneen monimutkainen mekanismi, jossa sykkivä sydän, elävä sielu asustaa.

Jacques nousi jälleen veturiin, puhalsi, avasi järjestimen koetellakseen, olivatko Lisonin jäsenet

kunnossa. Veturi tärisi kauan kuten henkilö, joka on langennut ja loukkautunut, eikä ole saanut takaisin kykyä käyttää jäseniään. Vaivalloisesti läähättäen se vihdoinkin pääsi irti, antoi pyörien kulkea muutamia kertoja ympäri, mutta oli vielä vaukko ja kankea. Se onnistuisi, kone voisi päästä eteenpäin ja suorittaa matkan. Mutta Jacques pudisti päätään, sillä hän, joka tunsikin Lisonin niin hyvin, oli huomannut siinä jotakin omituista: se oli muuttunut, vanhentunut ja saanut johonkin kuolinpiston. Sen lienee se saanut täällä luminietoksissa, se oli jokin sydänvika tai kuoleman tuottava vilustuminen, niin kuin nuoret, vahvarakenteiset naiset voivat saada kuolettavan rintataudin sen vuoksi, että ovat menneet tanssiaisista kotiin jääkylmässä sateessa.

Jacques päästi uuden merkki vihellyksen, sitten kun Pecqueux oli avannut ejektorin. Molemmat konduktöörit olivat paikoillaan. Misard, Ozil ja Cabuche nousivat ensimmäisen tavaravaunun astuimelle. Ja juna liukui nyt hiljalleen eteenpäin laaksosta sotamiesten välitse, jotka lapioidaan asetettuina olivat asettuneet radan oikealle ja vasemmalle puolelle. Sitten se pysähtyi rataavartijatuvan luo ottaakseen matkustajat mukaansa.

Flore seisoi siinä tuvan edustalla ja Ozil ja Cabuche asettuivat hänen viereensä, mutta Misardille tuli kiire sanomaan hyvästi naisille ja herroille, jotka tulivat ulos hänen tuvastaan, ja kokoilemaan hopealantteja, joita he antoivat.

Vihdoinkin siis jälleen oltiin vapaat! Mutta odotus oli käynyt liian pitkäksi ja kaikki värisivät vilusta, nälästä ja väsymyksestä. Englannitar tuli puolinukuksissa olevine tyttärineen, havrelainen nuori herra nousi samaan vaunuun kuin kaunis ruskeatukkainen nainen, joka oli hyvin uupunut ja tarjosi hänen miehelleen palveluksiaan. Olisi voinut luulla näkevänsä pakenevan, hajaantuneen joukon, jossa tungeskeltiin toistensa ympärillä tallatussa lumisohjussa, tuupittiin toisiaan ja kadotettiin lopulta siivouden tunnekin. Silmänräpäyksen näkyi kamarin akkunan takaa täti Phasie, joka uteliaisuuden ajamana oli noussut vuoteeltaan ja retostautunut katsomaan. Suurilla, sairauden johdosta sisäänpainuneilla silmillään katseli hän tätä tuntematonta joukkoa, näitä katoavan maailman matkalaisia, joita hän ei enään koskaan tulisi näkemään, ja jotka myrsky oli kuljettanut sinne ja sitten jälleen pois.

Mutta Séverine tuli viimeksi ulos tuvasta. Hän kääntyi ympäri ja hymyili Jacquesille, joka kumartui eteenpäin seuratakseen häntä silmillään, kunnes hän saapui vaununsa luo. Flore, joka salaa katseli heitä, kalpeni uudelleen, nähdessään nämä heidän molemminpuolisen hellyytensä äänettömät ilmaukset. Hän lähestyi kiivaasti Ozilia, jota hän tähän saakka oli välttänyt, ikäänkuin olisi hän nyt vihassaan tuntenut miehen tarvetta.

Ylikonduktööri antoi nyt lähtömerkin, johon Lison vastasi vaikeroivalla vihellyksellä, ja tällä kertaa pani Jacques koneen käyntiin, pysäyttääkseen sen vasta Rouenissa. Kello oli kuusi ja yö oli nyt täydellisesti laskeutunut synkältä taivaalta tuon valkoisen maiseman yli; mutta maata pitkin oli vielä jäljellä kamalan kolkko, heikko kajastus, joka valaisi autiota, hävitettyä seutua. Ja tässä epämääräisessä valossa kohousi viistoon käsin Croix-de-Maufrasin luona oleva talo, aivan mustana ja vielä enemmän rappeutuneena, lumen keskeltä fasaadeineen, jossa oli sanalla: "Myytävänä" varustettu kyltti.

VIII

Juna saapui Pariisin asemalle vasta kymmenen ja neljäkymmentä illalla. Oli viivytty Rouenissa kaksikymmentä minuuttia, jotta matkustajat saivat aikaa syödä, ja Séverine oli kiiruhtanut lähettämään sähkösanoman miehelleen, ilmoittaakseen hänelle, että hän palaisi Havreen vasta pikajunalla seuraavana iltana.

Kohta Mantesista lähdettyään oli Pecqueux saanut erään tuuman. Hänen vaimonsa, Victorie eukko, oli jo viikon maannut sairaalassa nyrjäytettyään pahasti jalkansa langetessaan, ja koska hänellä, kuten hän virnistellen sanoi, oli käytettävänä toinen sänky kaupungissa, tarjosi hän huoneensa rouva Roubaudille. Siellä olisi hänellä paljonkin paremmat oltavat kuin jossakin läheisessä hotellissa ja hän voisi oleskella siellä aina seuraavaan iltaan saakka juuri kuin kotonaan. Jacques oivalsi heti sellaisen sovittelun käytännöllisyyden, sitäkin enemmän, kun hän ei tietänyt, mihin hän muuten sijoittaisi hänet, ja kun hän junasillalta, matkustajain vihdoinkin virtailla ulos vaunuista, tuli veturin luo, jätti hän hänelle lämmittäjän antaman avaimen ja neuvoi häntä hyväksymään tarjouksen. Mutta hän epäröi ja kieltäytyi ensin, kun häntä hävetti lämmittäjän veitikkamainen ja asianymmärtäväinen hymy.

— Ei, ei, minulla on eräs serkku ja siellä minä kyllä saan makuupaikan lattialla.

— Pitäkää hyvänänne vaan, sanoi Pecqueux lopuksi hyvänsuovan näköisenä. Vuode on pehmeä ja niin suuri, että siinä voisi maata neljäkin henkilöä.

Jacques katsoi häneen niin itsepintaisesti, että hän otti avaimen vastaan. Veturinkuljettaja kumartui alas ja kuiskasi hänelle:

— Odota minua.

Séverinen tarvitsi kulkea ainoastaan kappale Rue d'Amsterdamia ja sitten kääntyä sisään portista, mutta lumi oli niin liukasta, että hänen täytyi kulkea erittäin varovaisesti. Hänellä oli onni tavata portti avoinna ja hän meni rappuja ylös ilman, että häntä näki edes portinvartija-eukko, joka pelasi dominoa erään naapurivaimon kanssa; ja saavuttuaan neljänteen kerrokseen avasi hän oven ja sulki sen niin hiljaa, että varmaan ei yksikään naapureista voinut epäillä hänen olevan siellä. Kulkiessaan kolmannen kerroksen rappusia oli hän kuitenkin sangen selvästi erottanut naurua ja laulua Dauvergnen asunnosta. Molemmilla sisaruksilla oli kai ollut pienet kestinsä; heillä oli näet tapana kerran viikossa harjoittaa musiikkia ystävättäriensä kanssa. Ja kun Séverine oli sulkenut oven jälkeensä, saattoi hän huoneen painostavassa pimeydessä lattian läpi jälleen kuulla kaikkien nuorten vilkkautta ja iloa.

Silmänräpäyksen oli pimeys hänen mielestään aivan läpitunkematon ja hän vapisi, kun kukkuva kello, jonka syvät lyönnit hän tunsu, alkoi lyödä yhtätoista pimeässä. Mutta hänen silmänsä tottuivat vähitellen pimeään, molemmat akkunat hämöttivät kahtena valjuna nelikulmiona, joiden kautta lumen kimmellys valaisi kattoa. Hän kotiutui nyt ja etsi tulitikkuja ruokakaapin kulmalta, jossa hän muisti ne nähneensä. Vielä vaikeampi oli kuitenkin saada käsiinsä kynttilää, mutta vihdoinkin löysi hän kynttilänpätkän eräästä laatikosta. Hän sytytti sen ja huone tuli valaistuksi. Hän loi levottoman, nopean katseen ympärilleen, kuin olisi hän tahtonut tarkastaa, oliko hän todellakin vallon yksin. Hän tunsu kaikki: tuossa oli se ymmyrkäinen pöytä, jossa hän oli syönyt aamiaista miehensä kanssa, tuossa punaisine puuvillapeitteineen vuode, josta hän oli lyönyt hänet maahan nyrkin-iskulla. Huone oli aivan samallinen kuin silloin, kun hän oli siellä kymmenen kuukautta takaperin.

Séverine riisui nyt hiljaa hattunsa. Mutta kun hänen piti riisua kaapunsakin, värisi hän vilusta. Siellä oli vallon jääkylmä. Hiiliä ja tikkuja oli pienessä laarissa takan vieressä. Enempää riisuutumatta hän sai päähänsä silloin heti ajatuksen sytyttää valkea, ja se huvitti häntä ja vapautti hänet siitä epämiellyttävästä tunteesta, jota hän aluksi oli tuntenut. Nämä valmistukset ja ajatus, että he molemmat saisivat oikein lämmintä, saivat hänet jälleen iloiseksi ja onnelliseksi heidän seikkailunsa johdosta. He olivat jo hyvin kauvan ilman toivoakaan, että se milloinkaan voitaisiin toteuttaa, haaveilleet saavansa aivan häiritsemättömästi omistaa toisensa.

Kun kamiinissa alkoi suhista, mielti hän muita valmistuksia, siirsi tuolit makunsa mukaisesti, otti esille puhtaita raiteja ja valmisti vuoteen kokonaan uudelleen, mikä oli sangen vaivalloista, sillä se oli todellakin hyvin suuri. Mutta hän tuli hyvin pahoilleen, kun ei voinut ruokakaapista saada käsiinsä mitään syötävää eikä juotavaa: Pecqueux oli varmaankin niinä kolmena päivänä, mitkä hän oli täällä herrastellut, kuluttanut kaikki putipuhtaaksi. Samoin oli laita kynttiläinkin, löytyi ainoastaan tuo kynttilänpätkä, mutta sepä ei merkinnyt paljoa, kun kuitenkin pian mentäisiin levolle. Nyt oli hyvin lämmin, ja virkistyneenä asettui hän keskelle huonetta ja katseli ympärilleen vakuuttautuakseen siitä, ett'ei mitään puuttunut.

Häntä ihmetytti, ett'ei Jacques vielä ollut tullut, kun muuan vihellys johti hänet akkunan luo. Se oli suoraan Havreen menevä juna, joka nyt läksi 11,20. Tuolla alhaalla oli se laaja alue, joka ulottui asemalta Batignolles-tunneliin saakka, paljaana lumiverhona, jossa voi erottaa ainoastaan rautatieraiteiden tummat haarautumiset. Veturi ja vaunut raiteilla muodostivat valkoisia kasoja, ikäänkuin olisivat ne nukkuneet karpännahkaisen peitteen alla. Ja isojen rautatiehallien nyt puhtaiden ruutujen ja Pont de l'Europen valkoisilla pitseillä reunustettujen tukipylväiden väliltä pilkistivät, vaikka oli yö, kaikkea tätä valkoista vastaan Rue de Romen varrella vastapäätä sijaitsevat keltatäpläiset ja likaiset talot. Havren juna tuli nyt näkyviin, mustana esineenä liukuen eteenpäin, etunenässään lyhty, jonka kirkas valo tunki pimeyden läpi; ja hän näki, miten se katosi sillan alle, junan perässä olevien kolmen lyhdyn luodessa veripunaista kajastusta lumelle.

Kääntyessään ympäri huoneeseen päin vapisi hän jälleen: Oliko hän todellakin aivan yksin? Hän oli luullut tuntevansa lämmintä hengitystä niskassaan ja vaatteiden läpi raakaa koskettamista ruumiiseensa. Hän avasi silmänsä selki selälleen ja katseli jälleen ympärilleen huoneessa. Ei, siellä ei ollut ketään.

Millähän Jacques huvittelihe, kun hän viipyi tuolla tavoin? Kului vieläkin kymmenen minuuttia. Hän säikähti, kuului hiljaista rapinaa, jotkin kynnet raapivat ovea. Mutta hän ymmärsi pian mitä se oli ja kiiruhti avaamaan. Se oli Jacques, mukanaan pullo malagaa ja torttu.

Séverine nauraa hytkytti ja ripustautui ylitsevuotavassa hellyydessään hänen kaulaansa.

— Ah, sinäkö se olet, rakkaani! Sinäpä olet tehnyt oivan keksinnön!

Mutta Jacques vaiensi hänet nopeasti.

— Hiljaa, hiljaa!

Silloin alensi hän ääntään, luullen portinvartijattaren olevan Jacquesin kintereillä. Ei, hänellä oli ollut se onni, että juuri kun hän aikoi soittaa, avattiin portti eräälle rouvalle ja hänen tyttarelleen, jotka luultavasti olivat olleet Dauvergnen luona, ja hän oli voinut tulla ylös ilman että kenelläkään oli aavistustakaan siitä. Mutta ulkona rappusten välipaikalla oli hän aivan äsken avoimesta ovesta nähnyt sanomalehtien myyjättären pesevän pientä pyykkiä pesuastiassa.

— Olkaamme ääneti! Puhu hiljaa.

Séverine vastasi siihen sulkemalla hänet intohimoisesti syliinsä ja peittämällä hänen kasvonsa äänettömillä suudelmilla. Tämä salaperäinen leikki ja se, että saatiin vain hyvin hiljaa kuiskailla, huvitti häntä.

— Niin, niin, saatpa nähdä, ett'ei meistä kuulla enempää, kuin jos olisimme kaksi pientä rottaa.

Hän asetti kaikkea mahdollista varovaisuutta noudattaen pöydälle kaksi lautasta, kaksi lasia ja kaksi veistä ja hänen teki kovasti mielensä nauraa, niin että seinät soi.

Hän huvitti Jacquesia suuresti ja tämä sanoi puoliääneen:

— Minä luulin sinun olevan nälissäsi.

— Niin, minä kuolen nälästä! Rouenissa oli niin huonoa ruokaa!

— Menisinköhän alas noutamaan kanan?

— Ei, kiitoksia, jotta et voisi tulla takaisin... Ei, torttu riittää aivan hyvin.

He istuutuivat heti vieretysten samalle tuolille ja torttu jaettiin ja syötiin monia rakastavaisten kujeita tehden. Séverine valitti janoaan ja joi yhtä kyytiä kaksi lasia malagaa, niin että veri lopulta nousi hänen päähänsä. Kamiini kävi tulipunaiseksi heidän takanaan ja heidän selässään tuntuivat lämpimät väreet. Mutta kun Jacques suuteli liian kiivaasti hänen niskaansa, ehkäisi hän vuorostansa häntä.

— Hiljaa, hiljaa!

Séverine antoi hänelle merkin kuunnella ja silloin kuulivat he uudelleen alhaalta Dauvergnen asunnosta hillittyä, soiton tahdin mukaista töminää, siellä alhaalla alettiin tanssia. Ja heidän huoneensa edustalla tyhjensi sanomalehtimyyjätär pesuastian rappusten vieressä olevaan likaviemäriin. Hän lukitsi sitten ovensa, tanssi tuolla alhaalla taukosi hetkeksi ja ulkoa, akkunan alta, missä lumi vaimensi kaikki äänet, kuului ainoastaan kumea jyrinä eräästä lähtevästä junasta, jonka heikot vihellykset muistuttivat vaikerrusta.

— Auteniliin menevä juna, mutisi Jacques. Nyt on kello kymmentä minuuttia vailla kaksitoista.

Sitten kysyi hän hyväilevällä äänellä, joka oli kevyt kuin tuulenhenkäys:

— Rakastatko sinä minua?

Séverine ei vastannut, entisyys tunkeutui hänen kimppuunsa kaikesta tästä onnen huimaavasta hurmauksesta huolimatta ja tahtomattansa eli hän uudelleen ne tunnit, mitkä oli siellä viettänyt miehensä kanssa. Eikö tämä torttu, jota syötiin samassa pöydässä ja samojen äänien ympäriltä kuullessa, ollut jatkoa tuohon edelliseen aamiaiseen? Nuo toiset asiat herättivät kasvavaa levottomuutta, muistot tunkeutuivat hänen mieleensä, ei milloinkaan ollut hän tähän saakka tuntenut niin polttavaa tarvetta sanoa rakastajalleen kaikki, antautua kokonaan. Se oli kuin ruumiillinen tarve, jota hän ei voinut pysyttää erossa intohimostaan, ja hän luuli tulevansa kuulumaan hänelle vielä enemmän ja nauttimaan vielä suuremmassa määrässä hänen omanaan olemisen onnellisuutta ja riemua, jos hän hänen sylissänsä hiljaa tunnustaisi hänelle syntinsä. Se, mikä oli tapahtunut, kävi hänen silmissään jälleen eläväksi, hänen miehensä oli läsnä, hän käänsi pois päänsä ja kuvitteli mielessään näkevänsä hänen lyhyen, karvaisen kätensä ojentuvan hänen olkapäänsä yli veistä ottamaan.

— Rakastatko minua? toisti Jacques.

Hän vapisi tuntiessaan Jacquesin huulten painautuvan hänen huuliaan vastaan, ikäänkuin olisi hän siten vielä kerran tahtonut sinetillä sulkea hänen salaisuutensa. Hän siirtyi lähemmäksi, painoi kasvonsa lähelle häntä ja huokasi hyvillään:

— Jumalani, kuinka olen onnellinen!

He eivät puhuneet mitään. Huone kävi yhä pimeämmäksi, niin että tuskin saattoi eroittaa noita kahta valjua akkunaneliötä; ja katossa näkyi ainoastaan ikäänkuin pyöreä verinen pilkku kamiinin kajastuksesta. He katselivat toisiaan silmät selki selällään. Soitto tuolla alhaalla vaiken, ovet paukkuivat ja koko talo vähitellen vaipui syvään ja sikeään uneen. Alhaalla tärisivät kääntölevyt Caenista tulevan junan saapuessa, ja siitä lähtevät kamalat äänet tuskin tunkeutuivat sinne ylös, ikäänkuin olisivat ne tulleet hyvin kaukaa.

Mutta kun Séverine piti Jacquesia niin lähellensä, heräsi hänen intohimonsa. Ja samalla heräsi hänessä tarve tunnustaa. Se oli kiusannut häntä monta pitkää viikkoa! Katossa oleva punainen pilkku laajeni ja siitä tuli ikäänkuin suuri, leveä veritäplä. Katsoessaan siihen näki hän näkyjä, hänen ympärillään olevat esineet saivat puhekyvyn ja kertoivat kovalla äänellä koko tapahtuman. Hän tunsu, kuinka sanat tunkeutuivat esiin hänen huuliltaan, hermostuksen aaltomaisesti kuohuessa hänen ruumiinsa läpi. Kuinka ihanaa olisikaan, kun ei tarvitsisi häneltä salata mitään, vaan voisi täydellisesti sulautua häneen!

— Sinä et tiedä, rakkaani...

Jacques, joka ei myöskään kääntänyt katsettaan veritäplästä, ymmärsi varsin hyvin, mitä hän aikoi sanoa. Hän saattoi seurata, kuinka tässä pehmeässä, niin lähelle häntä likistäytyneessä olennessa tuo synkkä, valtava jokin, mikä heillä kumpaisellakin alati oli ajatuksissaan, vaikka eivät he koskaan siitä puhuneet, kuohui yhä korkeammalle. Tähän saakka oli hän saanut hänet olemaan vaiti, koska hän pelkäsi niiden pöyristysten palautuvan, jotka olivat hänen vanhan tautinsa oireina, ja vapisi pelosta, että tämä muuttaisi heidän oloaan ja toisi verta heidän välilleen. Mutta tällä kertaa oli hän voimaton, hän ei edes kyennyt kumartamaan alas ja sulkemaan hänen suutaan suudelmalla. Hän luuli, että Séverine ilmaisisi kaikki. Sen vuoksi tuntui se hänestä helpotukselta hänen levottomassa odotuksessaan, kun Séverine näytti rauhattomalta ja epäröivältä ja sitten sanoi lopuksi:

— Sinä et tiedä, kultaseni, että mieheni epäilee minun olevan sinun rakastajattaresi.

Viimeisessä sekunnissa se tulikin olemaan muisto edellisestä yöstä Havressa, joka vastoin hänen tahtoaan tunnustuksen sijasta tunkeutui esiin hänen huuliltaan.

— Lorua, luuletko niin? mutisi Jacques epäuskoisesti. Hän näyttää niin ystävälliseltä, ja viimeksi tänä aamuna kätteli hän minua.

— Minä vakuutan sinulle, että hän tietää kaikki. Hän ajattelee varmaan tällä hetkellä, että me olemme yhdessä! Minulla on todistukseni.

Hän vaiken ja puristi häntä vielä lujemmin itseään vastaan ja tässä hyväilyssä oli onneen sekoittuneena katkeruutta. Hetkisen haaveiltuaan häntä pöyristytti ja hän sanoi:

— Voi, kuinka minä vihaan häntä, vihaan häntä!

Jacques hämmästy. Hän ei suinkaan ollut suutuksissaan Roubaudille, vaan tuli mielestään hyvinkin helposti toimeen hänen kanssaan.

— Miksi niin sitten? kysyi hän. Eipä hän meitä suuresti häiritse.

Séverine ei vastannut mitään, vaan toisti:

— Minä vihaan häntä... Se on kidutusta, kun vain tunnen hänen olevan lähellänikin. Voi, kuinka kernaasti minä, jos vois, vapauttaisin itseni ja jäisin sinun luoksesi!

Liikutettuna tästä intohimon purkauksesta, likisti Jacques hänet lähemmäksi itseään, ja melkein irroittamatta huuliaan, jotka painoi hänen kaulalleen, sanoi Séverine aivan hiljaa:

— Sinä et tiedä, rakkaani...

Tunnustus tunkeutui nyt välttämättömästi esille. Ja tällä kertaa tunsu Jacques olevansa niin vakuutettu siitä, että mikään maailmassa ei voisi sitä estää. Talossa ei enään kuulunut henkäystäkään, yksinpä sanomalehtimyyjätärkin oli varmasti vaipunut sikeään uneen. Ulkopuolelta, tuosta lumen peittämästä kaupungista, ei kuulunut edes vaunujen kolinaa, ja viimeinen Havren juna, joka oli lähtenyt kaksikymmentä minuuttia yli kahdentoista, näytti vieneen mukanaan mitä asemalla vielä oli ollut elämästä jäljellä. Kamiini ei enään suhissut, siinä kun oli enään vain muutamia hehkuvia hiiliä, mutta se punainen täplä oli vielä jäljellä katossa ja näytti pyöreältä, kamalalta silmältä.

— Rakkaani, sinä et tiedä...

Silloin ei Jacques enään voinut olla puhumatta:

— Kyllä, kyllä, minä tiedän.

— Ei, sinä kentiesi epäilet, mutta sinä et voi mitään tietää.

— Minä tiedän, että hän teki sen perinnön takia.

Séverine säpsähti ja nauroi hermostuneesti ja vastoin tahtiaan.

— Ah, perintö!

Ja aivan hiljaa, niin hiljaa, että jos yöperhonen olisi lepattanut ruutuja vastaan, sen surina olisi kuulunut kovemmalta, kertoi hän lapsuudestaan presidentti Grandmorinin luona, tahtoi aluksi valehdella, päästäkseen tunnustamaan yhteyttään hänen kanssaan, mutta antoi lopulta myöden välttämättömyydelle olla vilpitön, ja tunsii lohdutusta, melkein huvia kertoessaan kaikki tyynni. Hänen sanansa virtasivat sen jälkeen kevyesti ja kuiskaamalla ja keskeytymättä.

— Ajatteles, se oli täällä, juuri tässä huoneessa edellisessä helmikuussa, samaan aikaan kun hänellä, kuten muistat, oli juttunsa aliprefektin kanssa. Me olimme juuri syöneet aamiaistemme hauskaasti ja iloisesti tämän pöydän ääressä, aivan kuten vastikään söimme illallista täällä. Hän ei luonnollisesti tietänyt mitään, enkä minä aikunut hänelle mitään kertoa. Mutta eräästä sormuksesta, vanhasta lahjasta, pelkästä mitättömästä esineestä ja ilman että minä tiedän kuinka se tapahtui, ymmärsi hän kaikki tyynni... Voi, rakkaani, sinä et voi mielessäsi kuvitella, kuinka hän räökkäsi minua!

Hän vapisi ja Jacques tunsii, kuinka hänen pienet kätösensä hypistelivät häntä.

— Hän löi nyrkillään minut kumoon... Ja sitten laahasi hän minua tukasta... Ja sen jälkeen nosti hän jalkansa minun kasvojeni yli, ikäänkuin olisi aikunut murskata minut. Niin kauvan kun elän olen muistava sen... Ja lyönti toisensa jälkeen, Jumalani! Jos minä toistaisin sinulle kaikki, mitä hän kysyi minulta, ja kaikki, mitä hän lopulta pakotti minut kertomaan! Kuten näet, olen minä sangen vilpitön, koska tunnustan sen sinulle, vaikka mikään ei pakota minua sitä tekemään. Mutta minä en koskaan uskaltaisi antaa sinulle edes pienintä kuvaustakaan kaikista hänen loukkaavista kysymyksistään, joihin minun täytyi vastata, sillä muuten olisi hän aivan varmasti lyönyt minut kuoliaaksi.

Hän oli kyllä rakastunut minuun ja tuli kai kovin pahoilleen, saadessaan kuulla tuon kaiken; ja minä myönnän, että olisin menetellyt kunniallisemmin, jos olisin ilmoittanut sen hänelle, ennen kun me menimme naimisiin. Mutta pitäähän sitä ymmärtää. Sehän oli vanhaa ja unhoitettua. Täytyy olla ihka villi voidakseen tulla niin hulluksi mustasukkaisuudesta... No, armaani, herkeätkö nyt rakastamasta minua, kun tiedät tämän?

Jacques ei ollut liikahtanut, vaan istui siinä hitaana ja miettiväisenä Séverinen käsivarsien kietoutuessa elävien käärmeiden tavoin hänen kaulansa ympärille. Hän oli hyvin hämmästynyt. Hän ei ollut koskaan epäillyt mitään sellaista. Kuinka kaikki kävikään sotkuiseksi! olisihan testamentti riittänyt selittämään kaikki! Mutta muuten oli se hänen mielestään parempi siten; varmuus siitä, ett'eivät aviopuolisot olleet tehneet murhaa rahojen takia, vapautti hänet halveksumisen tunteesta, jota hän toisinaan oli epäselvästi tuntenut, yksinpä Séverinen suudellesakin.

— Miksi en enään rakastaisi sinua?... Minä en välitä sinun edellisestä elämästäsi. Se on asia, joka ei minua liikuta... Sinä olet naimisissa Roubaudin kanssa, voisit yhtä hyvin olla sitä jonkun toisen kanssa.

Syntyi äänettömyys. Molemmat syleilivät toisiaan, niin että ihan olisivat voineet tukehtua.

— Ah, sinä olet siis ollut ukon rakastajatar. Onpa se kuitenkin naurettavaa.

Mutta Séverine ryömi ihan hänen suunsa luo ja sammalsi uudelleen:

— Vain sinua minä rakastan, en ole milloinkaan rakastanut ketään muuta. Ah, jospa tietäisit, minkälaisia nuo toiset olivat, kun taas sinä, armaani, teet minut niin sanomattoman onnelliseksi!

Hän hyväili intohimoisesti Jacquesia, mutta vaikka tässäkin kuohui intohimo, hillitsi hän kuitenkin vielä itseään:

— Ei, ei, ole rauhallinen... Entäs ukko sitten?

Koko ruumis vapisten tunnusti hän aivan hiljaa:

— Niin, me murhasimme hänet.

Väristys, jonka himo hänessä aikaan sai, muuttui jälleen kuolinvapistukseksi. Kaiken tämän nautinnon

takana oli ikäänkuin kuolonkamppauksen uudelleen alkaminen. Silmänräpäyksen oli hän puhumatonna ja juurikuin pyörriksissä. Painaen sitten nenänsä jälleen rakastajansa olkapäälle kuiskasi hän aivan hiljaa:

— Hän pakotti minut kirjoittamaan presidentille, että hän matkustaisi pikajunassa samalla kertaa kuin me, mutta näyttäytyisi vasta Rouenissa. Minä istuin vapisten nurkassani, hämmentyneenä ja miettien onnettomuutta, jota kohden me kuljimme. Vastapäätä minua istui mustapukuinen nainen, joka ei sanonut mitään, ja joka peljästytti minut hirveästi. En edes nähnyt häntä, kuvittelin mielessäni, että hän saattoi selvästi lukea meidän aivoistamme, ja että hän varsin hyvin tiesi, mitä me aijomme tehdä... Sillä tapaa kuluivat nuo kaksi tuntia Pariisin ja Rouenin välillä. Minä en sanonut sanaakaan, en liikahtanut paikaltani ja suljin silmäni, jotta minun luultaisiin nukkuvan. Tunsin, että mieheni istui yhtä liikkumattomana vieressäni ja se, mikä minua peljästytti, oli tieto niistä kamaloista suunnitelmista, joita hän hautoi, vaikka en voinut täsmälleen arvata, mitä hän oli päättänyt tehdä... Voi, sellainen matka kaikkine noine hämmentyneine ajatuksineen ja sen lisäksi kaikki vihellykset, nykäykset ja pyörien kolina!

Jacques, joka oli haudannut suunsa hänen paksuun, hyvältä tuoksuvaan tukkaansa, suuteli häntä tietämättään ja kauvan, pitäen säännöllisiä väliaikoja.

— Mutta miten menettelitte tappaaksenne hänet, kun ette olleet samassa vaunussa?

— Odota, niin saat kuulla... Se oli mieheni suunnitelma, vaikka tietysti se oli sattuma, joka pani sen onnistumaan... Rouenissa viivyttiin kymmenen minuuttia. Me astuimme alas vaunusta ja hän pakotti minut menemään presidentin vaunun luo, ikäänkuin olisimme tahtoneet oikoa jäseniämme. Ja siellä oli hän olevinaan hyvin hämmästynyt, saadessaan nähdä presidentin vaununovella, juurikuin ei olisi tietänyt hänen olevan junassa mukana.

Asemasillalla oli hirveä tungos ja joukko ihmisiä valtasi toisen luokan vaunut erään juhlan johdosta, joka piti pidettämän Havressa seuraavana päivänä. Kun ovia alettiin sulkea, pyysi presidentti itse, että me tulisimme hänen luokseen. Minä sammalsin ja puhuin meidän matkalaukustamme, mutta hän sanoi, ett'ei suinkaan sitä meiltä varastettaisi, ja että me voisimme palata vaunuamme, kun saapuisimme Barentiniin, sillä siellä astuisi hän pois junasta. Silmänräpäyksen näytti mieheni levottomalta ja tahtoi juosta matkalaukkuja noutamaan. Mutta samalla hetkellä puhalsi konduktööri, ja silloin hän teki päätöksensä, työnsi minut ylös vaunuun, nousi itse perässä ja sulki oven ja akkunat. Sitä, ett'ei meitä nähty, en vieläkään voi selittää. Oli kaiketi laita niin, että paljon ihmisiä tuli juosten ja virkamiehet joutuivat pyörälle, eikä sanalla sanoen ollut todistajaa, joka olisi nähnyt selvästi. Ja juna liukui hiljalleen pois asemalta.

Hän oli vaiti muutamia sekunteja, palauttaen tapausta muistiinsa.

— Ah, ensimmäiset silmänräpäykset vaunussa, kun tunsin maan pakenevan aitamme. Minä olin kuin pyörällä päästäni, ajattelin aluksi meidän matkalaukkuamme. Kuinka saisimme sen takaisin? Eikö se ilmaisisi meitä, jos jättäisimme sen sinne? Kaikki tynni näytti minusta niin tyhmältä, niin mahdottomalta, vain lapsen pahalta unelta, niin että täytyisi olla mielipuoli koettaakseen panna sitä toimeen. Jo seuraavana aamuna olisimme vangitut ja syyllisiksi todistetut. Koetin sen vuoksi rauhoittua ja sanoin itselleni, että mieheni peräytyisi, että se olisi mahdotonta, ja ett'ei siitä koskaan tulisi mitään.

Mutta ei, minun tarvitsi ainoastaan katsoa häneen hänen puhuessaan presidentin kanssa, ymmärtääkseni, että hän järkähtämättömästi pysyi hurjassa päätöksessään. Kuitenkin oli hän sangen tynni, vieläpä puheli iloisesti ja tavallisen näköisenä, ja ainoastaan hänen kirkkaasta katseestaan, jonka hän tuon tuostakin kiinnitti minuun, luin minä hänen itsepintaisen tahtonsa. Hän ottaisi hänet hengiltä kilometrin, ehkä kahden päässä, mutta täsmälleen sillä paikalla, jonka hän oli määrännyt, vaikka minä en tietänyt, missä se oli. Se oli varmaa ja se loisti esiin yksinpä niistä tynnistä silmäyksistäkin, millä hän tarkasteli toista, jota hetken kuluttua ei enään olisi olemassa. Minä en sanonut mitään, mieleni oli syvästi liikutettu, mutta minä koetin sitä salata ja olin hymyilevinäni, kohta kun joku katsoi minuun.

Miksi en sitten ajatellutkaan estää tuota kaikkea? Vasta myöhemmin, kun tahdoin päästä selvyyteen, ihmettelin sitä, ett'en alkanut huutaa akkunasta taikka painanut hälytyslaitoksen nappulaa. Tässä silmänräpäyksessä olin kuin halvattu, tunsin olevani aivan voimaton. Vallan varmaan arvelin, että miehelläni oli täysi oikeus puolellaan; ja koska ilmaisen sinulle kaikki, armaani, täytynee minun tunnustaa sekin. Tahtomattani olin koko olennollani hänen puolellansa tuota toista vastaan; molemmat olivat omistaneet minut, mutta hän oli nuori, jota vastoin tuo toinen, ah, tuo toinen hyväilyinensä... Muuten, mitä tietää ihminen? Hän tekee toisinaan tekoja, joita ei ikinä uskoisi voivansa tehdä. Kun ajattelen, ett'en uskaltaisi ottaa kanaakaan hengiltä. Oh, oli kuin olisi hurja myrsky-yö raivonnut sisälläni ja kuin olisi olentoni pohjalla ulvonut ja kirkunut jokin musta ja hirvittävä!

Jacques huomasi nyt tässä heikossa pikku olennossa, joka oli hänen syliinsä suljettuna, samaa

läpituokemattomuutta, samaa pohjatonta, synkkää syvyyttä, josta hän puhui. Vaikka hän kuinka kovin painaisi häntä rintaansa vastaan, ei hän kuitenkaan voisi tunkeutua hänen sisimpäänsä. Kertomus murhasta sai hänet kuumeeseen.

— Sano, olitko sinä apuna ukon tappamisessa?

— Minä istuin eräässä nurkassa, jatkoi Séverine, vastaamatta hänen kysymykseensä. Mieheni erotti minut presidentistä, joka istui toisessa nurkassa. He juttelivat tulevasta vaaleista... Tuon tuostakin näin mieheni kumartuvan eteenpäin ja, juuri kuin olisi hän ollut kärsimätön, luovan katseen ulos, saadakseen selville missä me olimme... Joka kerta seurasin minä hänen katsettansa ja selvitin myös itselleni, kuinka kauvas olimme tulleet. Yön valjussa valossa kiitivät mustat puuryhmät hurjaa vauhtia ohitse. Ja yhtämittaa tuota pyörien kolinaa, jonka kaltaista en koskaan ole kuullut, ja raivokkaiden ja vaikeroivien äänien inhoittavaa melua ja kuoleman kanssa kamppailevien eläinten kolkkoa vaikerrusta!

Juna Syöksyi eteenpäin mitä suurimmalla nopeudella. Yhtäkkiä tuli valoisa ja junan kaiku kajahteli rakennusten välillä eräällä asemalla. Olimme Marommessa, s.o. puolen kolmatta penikulman päässä Rouenista. Nyt puuttui Malaunay ja sitten Barentin. Mitä silloin tapahtuisi? Odottaisiko hän viime hetkeen saakka? Minulla ei enään ollut tietoa ajasta eikä etäisyydestä ja kuten uppoava kivi vajosin minä vastarintaa tekemättä ja huumautuneena alas halki pimeyden, kunnes Malaunayn ohi kuljettaessa yht'äkkiä käsitin: se tapahtuisi tunnelissa, kilometrin päässä sieltä...

Minä käännyn mieheni puoleen, katseemme yhtyivät! Niin, tunnelissa kahden minuutin kuluttua... Juna syöksyi eteenpäin, kuljettiin Dieppeen vievän sivuradan ohi, minä huomasin vaihdemiehen paikallaan. Rataa ympäröivät nyt kunnaat ja kukkulat ja minä luulin selvästi voivani eroittaa ihmisiä, jotka olivat ojentaneet käsivartensa ylös ja laskettelivat meille haukkumasanvoja. Sitten puhalsi veturi pitkän, pitkävetetisen merkkivihellyksen: nyt tuli tunneli... Ja juna syöksyi sen sisään, oi, mikä kaiku tässä pitkässä holvissa! Sinä tunnet vapisevien kiskojen kolinan, se muistuttaa nopeata vasaraniskua toisen jälkeen alasimella, ja tällä hämmingin hetkellä luulin minä, että se oli ukkonen, joka jyrisi.

Hän värisi ja keskeytti puheensa, sen jälkeen sanoakseen toisella, melkein nauravalla äänellä:

— Eikö se sentään ole hyvin tyhmää, aarteeni, että minun vielä pitää tuntea kylmää väristystä selkäpiissäni? Onhan minun kuitenkin niin suloinen olla sinun luonasi ja minä tunnen olevani niin tyytyväinen ja onnellinen... Eikähän muuten nyt enään ole mitään peljättävänä: asia on pyyhitty pois, puhumattakaan siitä, että korkeilla viranomaisilla on vielä vähemmän halua kuin meillä vetää sitä päivänvaloon... Oi! sen voin niin hyvin ymmärtää, ja minä olen aivan rauhallinen ja huoleton.

Hän lisäsi sen jälkeen nauraen:

— Sinä voit muuten imarrella itseäsi sillä, että peljästyit meitä aika tavalla. Ja sanoppa minulle — sen suhteen olen aina ollut utelias — mitä sinä oikeastaan näit?

— Sen, mitä sanoin tuomarille enkä mitään muuta, nimittäin miehen, joka pisti toisen kuoliaaksi... Te käyttäydysitte minua kohtaan niin kummallisesti, että minä lopuksi aloin epäillä. Vieläpä kerran tunsinkin sinun miehesi... Mutta se tapahtui kuitenkin vasta myöhemmin, kun tulini ehdottomasti varmaksi...

Séverine keskeytti iloisesti:

— Niin, muistatko puistossa tuona päivänä, jolloin minä kielsin ensi kerralla kun olimme kahdenkesken Pariisissa... Onpa se kuitenkin kummallista! Minä sanoin sinulle, että me emme sitä tehneet, ja minä tiesin täydellisesti, että sinä ymmärsit asian olevan päinvastoin. Eikö se ollut juurikuin olisin kertonut sinulle kaikki? Oi, aarteeni, minä ajattelin sitä usein ja luulenpa, että juuri siitä päivästä saakka olen pitänyt sinusta.

Ja hän jatkoi:

— Juna kiiti tunnelin läpi... Se on hyvin pitkä. Sitä kestää kolme minuuttia. Minusta tuntui kuin olisimme olleet siellä tunnin... Presidentti taukosi huumaavan kolinan takia puhumasta. Ja mieheni lienee viime hetkessä vaipunut jonkinlaiseen tainnostilaan, sillä hän ei liikahtanutkaan vielä. Minä näin vain lampun lekottavassa valossa, kuinka hänen silmänsä kävivät sinipunerviksi. Aikoiko hän odottaa, kunnes jälleen olisimme avoimella kentällä? Koko asia oli nyt käynyt minusta niin onnettomuutta tuottavaksi, niin välttämättömäksi, että minulla oli ainoastaan yksi toivomus, nimittäin päästä kärsimästä tätä odotusta. Miksi ei hän sitten tappanut, kun hänen kuitenkin täytyi? Olisin voinut itse ottaa veitsen saadakseni siitä lopun, siihen määrään olin mieletönnä pelosta ja tuskasta... Hän katsoi minuun. Hän saattoi selvästi lukea sen kasvoistani. Ja yht'äkkiä, syöksyi hän ylös ja kourasi oveen päin kääntynyttä presidenttiä olkapäähän. Presidentti peljästy ja riistäytyi vaistomaisesti irti ja ojensi kätensä merkinanto nappulaa kohden, joka oli suoraan hänen päänsä yläpuolella. Hän ulottui siihen,

mutta toinen iskijälleen kiinni häneen ja heitti hänet penkkiin sellaisella vauhdilla, että hän tuli kuin taitetuksi kahtia. Hän ällisteli hämillään ja peloissaan ja päästi muutamia sekavia huutoja; mitkä häipyivät kolinaan, kun minä sitä vastoin kuulin mieheni sähisevällä, raivoisalla äänellä selvästi hokevan: Senkin sika, senkin sika!

Mutta kolina vaimeni ja juna ajoi ulos tunnelista, valju maisema tuli jälleen näkyviin ohikiitävine tummine puineen. Minä olin istunut paikoillani nurkassani ja likistäydyin jähmettyneenä niin pitkälle sohvan selkämystä vastaan kuin mahdollista. Kuinka kauvan kesti heidän ottelunsa? Se lienee kestänyt tuskin muutamia sekunteja. Mutta minusta tuntui, kuin ei se koskaan päättyisi, kuin kuulisivat kaikki matkustajat nuo huudot ja kaikki puut näkisivät meidät. Mieheni, jolla oli veitsi avattuna, ei voinut iskeä, kun hänet potkaistiin takaperin ja hän luiskahti tärisevällä lattialla. Hän oli lankeamaisillaan polvilleen ja juna kiiti eteenpäin täyttä vauhtia, veturin viheltäessä rataylikäytävän kohdalla Croix-de-Maufrasin luona...

Silloinpa minä, ilman että sitten olen voinut muistaa kuinka se tapahtui, heittäydyin presidentin sätkyttelevien säarien yli. Niin, minä putosin alas kuin kääro ja painoin koko painollani alas hänen jalkojaan, niin ett'ei hän enään voinut niitä liikuttaa. Enkä minä mitään nähnyt, mutta tunsin kaikki.

Jacques oli tiedonhaluinen ja tahtoi keskeyttää hänet, tehdäkseen hänelle kysymyksiä. Mutta nyt oli Séverine innokas pääsemään loppuun.

— Ei, odota... Kun nousin ylös, kuljimme me täydellä höyryllä Croix-de-Maufrasin ohitse. Minä voin selvästi erottaa talon etupuolen ja sen jälkeen portinvartijan tuvan. Nyt puuttui neljä kilometriä, eli korkeintaan viisi minuuttia, ennen kun olisimme Barentinissa... Ruumis makasi kokoonkäännettynä penkillä ja veri valui paksuun lätäkköön. Ja pystysuorana, tylsänä ja pysytellen tasapainossa vaunun nytkähdellessä seiso i mieheni siinä ja vain tuijotti tuijottamistaan, kuivaten veistä nenäliinalla. Kului minuutti, kumpaisenkaan meistä tekemättä mitään pelastuaksemme... Jos jättäisimme ruumiin makaamaan siihen ja itse jäisimme paikoillemme, saataisiin ehkä kaikki ilmi jo Barentiniin pysähdyttäessä...

Mutta hän pisti veitsen taskuun ja näytti heräävän tajuntaan. Minä huomasin, että hän tutki ruumista, otti kellon, rahat ja kaikki mitä käsiinsä sai, ja avattuaan oven koetti hän työntää ruumiin radalle, mutta varoi tarttumasta siihen käsillään, kun pelkäsi tahraantuvansa vereen. — Autapa minua! Työnnä mukana! — Minä en edes yrittänytäkään, en tuntenut enään voivani hallita jäseniäni. — Työnnä, hiidessä! — Pää saatiin ulos ensiksi ja roikkui astuimelle saakka, kun taas itse ruumis, joka oli käärästy pallon muotoiseksi, ei mahtunut ovesta. Ja juna kiiti eteenpäin. Vihdoin heltisi ruumis eräästä voimakkaammasta töytäksestä ja katosi myllertävien pyörien väliin. — Ah, nyt on siitä siasta tehty loppu! — Sitten otti hän huovan ja heitti senkin ulos. Nyt olimme vain me kaksi jäljellä, seisoimme verilätäköön edessä penkillä, jolle emme rohjenneet istuutua.

Ovi heilahteli edelleen avoimena, enkä minä mieletönnä ja hämmentyneenä ollen aluksi ymmärtänyt, kun näin mieheni astuvan alas ja vuorostansa katoavan. Hän palasi pian. — Kiiruhda, tule mukana, ellet tahdo, että kaulamme katkaistaan! Minä en liikahtanut paikalta, hän kävi kärsimättömäksi. — Tule hiidessä! Meidän vaunumme on tyhjä, palaamme sinne. — Vaunumme oli tyhjä; oliko hän ollut siellä? Oliko varmaa, ett'ei tuo mustapukuinen nainen, joka ei sanonut mitään ja jonka kasvoja ei voinut erottaa, istunut vielä jossakin nurkassa? — Tahdotko tulla mukaan, muuten heitän sinut radalle, kuten tuon toisenkin!

Hän nousi jälleen vaunuun ja hoputti minua mielettömällä raakuudella. Ja minä tulin ulos astuimelle ja pitelin molemmin käsin kiinni messinkitangosta. Hän astui ulos minun perässäni ja sulki huolellisesti oven. — Riennä, riennä! — Mutta huimaavan vauhdin takia en uskaltanut myrskyn voimaisen tuulen pieksäessä. Tukvani pääsi hajalleen ja minä luulin käsieni heltiävän otteestaan. — Kiiruhda, piru vieköön! Hän työnsi minua edelleen ja minun täytyi mennä, ottaen kiinni toisella kädellä toisen jälkeen ja painautuen lähelle vaunua, hameiden lepattaessa ympärilläni. Jo pitkän matkan päästä erään mutkan takaa näkyi valonkajastus Barentinin asemalta. Veturi vihelsi. — Kiiruhda, saatana soikoon! Oi tätä hornan ääntä, näitä kovia tärähdyksiä! Oli kuin olisi myrsky tarttunut minuun ja lakaissut minut mukanaan kuten oljenkorren, murskatakseen minut tuolla muuria vastaan. Takanani pakeni maisema ja puut hurjasti nelistäen ajoivat minua takaa, ikäänkuin luikerrellen itsensä ympäri ja ohi kulkiessaan päästäen lyhyen valitushuodon.

Päästyäni vaunun toiseen päähän, kun minun piti kavuta seuraavan vaunun astuimelle ja tarttua toiseen tankoon, pysähdyin enkä uskaltanut mennä pitemmälle. En mitenkään jaksanut. — Riennä, hiidessä! — Hän oli kintereilläni ja hoputti minua, minä suljin silmäni enkä tiedä, kuinka saatoin jatkaa eteenpäinkulkua ainoastaan vaiston voimalla, kuten eläin, joka iskee kyntensä kiinni eikä tahdo pudota. Kummallista, ettei meitä nähty. Me kuljimme ohi kolmen vaunun ja yksi niistä, joka oli toisen luokan vaunu, oli täpö täynnä. Minä muistan joukon kasvoja lampun valossa, luulen, että voisin tuntea ne, jos jonakuna päivänä saisin ne jälleen nähdä: siinä oli m.m. eräs suuri mies, jolla oli punainen poskiparta ja

eritotenkin kaksi nuorta tyttöä, jotka olivat eteenpäin kumarassa ja nauroivat. — Kiiruhda, hiidessä! Riennä! — Ja sitten en enään ollut tajuissani, Barentinin valot lähenivät, veturi vihelsi, viimeinen huomioni oli, että hän laahasi ja veti minua mukanaan. Hän lienee tarttunut minuun, avannut hartiaini ylitse oven ja lennättänyt minut vaunuun. Makasin läähättäen ja puoliksi tainnoksissa eräässä nurkassa, kun pysähdyimme ja liikahtamatta kuulin minä hänen vaihtavan muutamia sanoja Barentinin asemapäällikön kanssa. Junan sen jälkeen jälleen lähdettyä liikkeelle, vaipui hän uupuneena penkille. Havreen saakka emme sanoneet sanaakaan... Voi, minä vihaan häntä, vihaan häntä, näetkös, kaiken tämän inhoittavan takia, jota hän on antanut minun kärsiä. Ja sinua, armaani, rakastan minä kaiken sen onnen vuoksi, jonka minulle valmistat!

Sitten kun Séverine yhä intohimoisemmaksi käyden oli päässyt pitkän kertomuksensa loppuun, ilmaisi hän tällä huudahduksella noiden inhoittavien muistojen lomassa ilon tarvettansa. Mutta Jacques, jota tämä kertomus oli hämmentänyt ja kiihoittanut, piti häntä vielä kiinni ja kysyi:

— Ei, ei odota... Ja sinä makasit hänen polviensa päällä ja tunsit kuinka hän kuoli?

Hänessä heräsi jälleen eloon tuo tuntematon kummitus, hänen sisimmästään tunkeutui esiin vaahtopäinen, hurja aalto, joka pani hänen silmissään vilahtelemaan punaiselta. Hänet valtasi jälleen uteliaisuus murhan suhteen.

— Sano minulle aivan vilpittömästi, minkä vaikutuksen murha teki sinuun? Tuntuiko se tuskalliselta?

— Ei, ei tuskalliselta.

— Tuottiko se sitten iloa sinulle?

— Ah, ei, ei sitäkään.

— Mitä sitten, lemmittyäni? Minä pyydän sinua, sano minulle kaikki...

Jos tietäisit... Kerro minulle, miltä se tuntuu.

— Jumalani, eihän sitä osaa sanoa. Se on jotakin hirveätä ja se vetää mukanaan niin kauvas, niin kauvas pois! Koin siinä silmänräpäyksessä enemmän kuin olin kokenut koko kuluneessa elämässäni.

Kamiini oli nyt tykkänään sammunut ja ankara pakkaneen tunkeutui sisälle ja teki huoneen aivan jääkylmäksi. Ei ääntäkään tunkeutunut sinne lumen peittämästä Pariisista. Kotvan oli kuulunut kuorsaamista viereisestä, sanomalehtimyyjättären asunnosta. Mutta sitten oli nukkuvan talon synkkä syvyys niellyt kaikki.

Jacques oli pitänyt Séverinen sylissänsä ja tunsu nyt, kuinka viimeksimainittu ikäänkuin menehtyneenä antoi myöten vastustamattomalle unenhalulle. Matka, pitkälinen odotus Misardin luona ja tämä kuumeinen yö masensivat hänet. Hän sammalsi hyvää yötä kuten pieni lapsi ja nukkui sitten rauhallisesti.

Lähes tunnin piti Jacques häntä vielä käsivarrellaan, joka vähitellen puutui. Hän ei voinut ummistaa silmiään, oli kuin olisi näkymätön käsi pimeässä itsepintaisesti avannut ne yhä uudelleen. Nyt ei hän enään voinut erottaa mitään huoneessa, joka kaikkineensa, kamiineineen, huonekaluineen, seinineen upposi pimeyteen, ja hänen täytyi kääntyä, löytääkseen jälleen nuo molemmat liikkumattomat akkunanelikulmiot, jotka kimmelsivät valjusti ja kevyesti kuin uni. Huolimatta hänen tuskaisesta väsymyksestään piti aivojen kiihoittunut toiminta häntä hereillä ja sai hänet herkeämättä pöyhimään samaa ajatuslyhdettä.

Joka kerta kun hän luuli tahtoaan ponnistamalla vaipuvansa uneen, alkoivat samat kuvat taas lipua ohi ja herättivät saman vaikutuksen. Ja se, mikä siten kehittyi koneenomaisella säännöllisyydellä, samalla kun hänen silmänsä tuijottivat ja aito avoimina tulivat täyteen varjoja, oli murha, yksityiskohta toisensa jälkeen. Se oli hirveätä, hän oli tukehtumaisillaan. Oi, kun saisi antaa sellaisen veitsenpiston, tyydyttää tuon niin harvinaisen himon, kun saisi tietää miltä se silloin tuntuu, nauttia tuosta silmänräpäyksestä, jolloin kokee enemmän, kuin koko entisessä elämässään!

Tuon tukahuttavan tunteen kasvaessa luuli Jacques että se oli Séverinen paino hänen käsivarrellaan, joka esti häntä vaipumasta uneen. Hän asetti hänet luotaan vuoteeseen. Aluksi hengitti hän kevyemmin ja luuli, että uni nyt tulisi. Mutta kaikista hänen ponnistuksistaan huolimatta avasivat nuo näkymättömät sormet jälleen hänen silmäluomensa ja murha näkyi taas pimeässä verisin piirtein, veitsi tunkeutui sisään, ruumis nytkähteli. Verisade piirteli viuruja pimeyteen, haava kurkussa oli suunnattoman suuri ja ammottava, kuin olisi se ollut kirveellä tehty. Silloin ei hän kauvempaa taistellut vastaan, vaan jäi tuon itsepintaisen harhanäyn saaliina makaamaan selälleen. Sisässään tunsu hän aivojen työskentelevän monenkertaisesti, koko koneisto jyski. Se tuli hyvin kaukaa, aina hänen nuoruudestaan saakka.

Hän oli kuitenkin luullut parantuneensa, sillä hänen murhaamishalunsa oli nyt ollut kuukausia kuolleena, sitten kun hänestä oli tullut Séverinen rakastaja. Mutta nyt tämän murhan vaikutuksen alaisena, josta nainen kiinteästi häneen painautuneena kuiskaten oli kertonut, tunsu hän samaa murhaamishalua enempi kuin koskaan ennen. Hän vetäytyi nyt eroon Séverinestä, vähinkin kosketus poltti hänen ihoansa. Sietämätön kuumuus nousi ylös pitkin selkää, ikäänkuin olisi patja muuttunut polttorovioksi. Takana niskassa pisteli kuin tuliterillä. Silmänräpäykseksi koetti hän panna kätensä peitteen päälle, mutta ne kävivät heti niin kylmiksi, että häntä pöyristi. Hän tuli levottomaksi käsiansä suhteen ja pisti ne peitteen alle, piti niitä ensin ristissä vatsan päällä ja paneutui lopulta niitten päälle, pitääkseen ne siten vangittuina, juuri kuin olisi hän peljännyt niiden tekevän jonkin häpeällisen teon, jota hän ei tahtoisi, mutta jonka hän kuitenkin tulisi tekemään.

Joka kerta kun kello löi, laski Jacques lyönnit Se tuli neljä, se tuli viisi, se tuli kuusi. Hän ikävöi päivää, hän toivoi, että aamun sarastus karkottaisi tämän painajaisen. Hän kääntyi nyt akkunaan päin ja tarkasteli ruutuja. Mutta yhäti näkyi vain lumen epämääräistä heijastusta. Neljännessä vailla viisi kuuli hän suoraan Havresta tulevan junan saapuvan ainoastaan neljäkymmentä minuuttia myöhästyneenä, joka osoitti, että yhteys oli saatu entiselleen. Vasta kellon käydessä kahdeksaa sai hän nähdä ruutujen aivan hiljalleen valkenevan ja saavan maidonkaltaisen, kalpean kajastuksen: lopulta valaisi huonetta epäselvä valo, jossa huonekalut näyttivät sulautuvan yhteen. Kamiini tuli jälleen näkyviin, samoin kaappi, ruokakaappi. Hän ei vielääkään voinut ummistaa silmiänsä, päinvastoin alkoivat ne harhailla yhä enemmän ja tunsivat katselemisen tarvetta.

Kohta, jopa ennenkin kun tuli tarpeeksi valoisa, aavisti hän pikemmin kuin näki pöydällä veitsen, jota hän illalla oli käyttänyt tortun leikkaamiseen. Nyt ei hän enään nähnyt mitään muuta kuin tämän pienen, suippopäisen veitsen. Koittava päivä ja kaikki valo, mikä tunkeutui akkunasta sisälle, loi heijastustaan ainoastaan tuon veitsen kapeaan terään. Pelko siitä, mihin kädet ryhtyisivät, sai hänen tunkemaan ne vielä enemmän ruumiinsa alle, sillä hän tunsu sangen hyvin, kuinka niitä tempoili ja kuinka ne olivat voimakkaammat kuin hänen tahtonsa. Lakkaisivatko ne olemasta hänen omaisuuttaan? Tulivatko ne joltakulta toiselta, oliko hän perinyt ne esi-isiltään niiltä ajoilta, jolloin ihmiset väänsivät niskat nurin metsän villieläimiltä?

Jotta ei hänen enään tarvitsisi katsella veistä, kääntyi Jacques ympäri Séverineen päin. Hän nukkui aivan rauhallisesti suuressa väsymyksessään ja hengitti kevyesti kuin lapsi. Hänen raskas, musta, hajalleen päässyt tukkansa oli kuin tumma päänalus, alas hartioihin saakka ulottuva, ja leuvan alta pilkisti noiden mustien kutrien lomitse esiin hänen hurmaava, maidonvalkea povensa. Hän katsoi oudosti Séverineen. Hän ihaili häntä kuitenkin, kuljetti mukanaan kaikkialla hänen kuvaansa ja paloi halusta häneen, mikä usein sai hänet levottomaksi, vieläpä silloinkin, kun hän oleskeli veturissa. Se valtasi hänet siinä määrin, että hän eräänä päivänä heräsi kuin unesta samassa silmänräpäyksessä, kun hän merkinannoista huolimatta ajoi täydellä höyryllä erään aseman ohi.

Mutta tuon valkoisen poven näkeminen herätti hänessä nyt äkillisen ja järkähtämättömän pakkokuvittelun ja paitsi sitä kauhua, josta hän oli tietoinen, tunsu hän, kuinka hänessä syntyi yhä voimakkaampi ja käskevämpi halu mennä noutamaan pöydältä veitsi ja pistää se kädensijaa myöten tähän naisruumiiseen. Hän taisteli vastaan ja koetti vapautua tästä mielikuvasta, mutta kadotti joka hetki osan tahdonvoimastaan, ikään kuin olisi tämä päänäpistö vetänyt häntä alas syvyyteen ja hän ollut äärimmäisellä reunalla, jossa tuntee itsensä voitetuksi ja antaa myöden vaiston vaikutukselle. Kaikki meni sekaisin, hänen kapinoivat kätensä veivät voiton hänen pyrkimyksensä pitää niitä piilossa ja yhdessä. Ja hän käsitti liiankin hyvin, että tästä lähtien ei hän enää niitä hallitsisi, vaan että ne häikäilemättä panisivat toimeen aikomuksensa, jos hän edelleen katselisi Séverineä, ja ponnistaen viimeisetkin voimansa, heittäytyi hän ulos vuoteesta ja vierähti lattialle kuin olisi hän ollut juovuksissa.

Siitä nousi hän pystyyn, mutta oli kaatumaisillaan uudestaan. Hän horjui, etsi ihmeissään vaatteitansa ja hänen ainoana ajatuksenaan oli pukeutua nopeasti, ottaa veitsi ja syöksyä ulos kadulle pistääkseen kuoliaaksi jonkun toisen naisen. Tällä kertaa kiusasi murhaamishalu häntä siinä määrin, että hänen täytyi ottaa joku hengiltä. Hän ei saanut vaatteitaan käsiinsä ja kosketti niihin kolme kertaa, ennen kun sai selville, että ne todellakin olivat siinä. Sitten oli hänellä suunnattomasti vaivaa saappaiden vetämisestä jalkoihinsa. Vaikka nyt oli kirkas päivä, tuntui hänestä, että huone oli täynnä punertavaa savua, aamunkoiton jääkylmää sumua, johon kaikki upposi. Hän värisi kuumeisesti, mutta oli vihdoinkin valmis ja oli juuri kätkenyt veitsen hihaansa, lujasti päätettyään tappaa ensimmäisen naishyväsän, jonka kohtaisi katukäytävällä, kun alusvaatteiden kahinaa ja pitkä huokaus kuului vuoteesta, ja se sai hänet kalpenemaan sekä pysähtymään pöydän viereen.

Séverine heräsi.

— Mitä nyt, armaani, joko lähdet ulos?

Jacques ei vastannut mitään, eikä edes katsonut häneen, koska hän toivoi hänen vaipuvan uneen uudellensa.

— Mihin sinä lähdet, lemmittyini?

— Se on vain eräs virka-asia, sammalsi Jacques. Nuku sinä, minä palaan takaisin.

Séverine lausui muutamia sekavia sanoja, sulki sitten silmänsä ja nukahti uudelleen.

— Oi, minä olen niin unissani, niin unissani... Anna minulle suudelma, lemmittyini.

Mutta Jacques ei liikahtanut paikaltaan, sillä hän tiesi, että jos hän menisi tuonne takaisin veitsi kädessä, jos hän vain näkisi hänet hänen maatessaan siinä niin ihastuttavana ja kauniina kevyessä ja epäjärjestyksessä olevassa yöpuvussaan, olisi hänen tahdonvoimansa mennyttä kalua. Hänen kätensä kohosi silloin vastoin hänen tahtonsa ja työntäisi veitsen Séverinen kaulaan.

— Armaani, anna minulle suudelma...

Hänen äänensä vaiken, hän uinahti vienosti ja hyväilevästi kuiskaten. Jacques avasi oven ja pakeni pyöräpäisnä ulos.

Kello oli kahdeksan, kun Jacques saapui Rue d'Amsterdamin katukäytävälle. Lunta ei oltu vielä luotu pois ja harvojen jalankulkijain askeleet tuskin kuuluivat. Hän sai heti nähdä erään vanhan vaimon, mutta tämä kääntyi Rue de Londresille, eikä hän seurannut häntä... Hän kohtasi muutamia miehiä ja meni alas Place de Havrea kohden, pitäen kiinni veitsestä, jonka auki käännetty terä oli piilossa hihan sisällä. Kun noin neljäntoista vuotias pikkutyttö tuli ulos eräästä vastapäätä olevasta talosta, meni hän suoraan kadun poikki, mutta tuli liian myöhään, kun tyttö poikkesi erääseen vieressä sijaitsevaan leipäkauppaan. Hän oli niin kärsimätön, ett'ei odottanut enempää, vaan meni eteenpäin, saadakseen käsiinsä jonkun toisen. Sen jälkeen kun hän oli lähtenyt huoneesta veitsi kädessä, ei se enään ollut hän, joka toimii, vaan tuo toinen, se, jonka hän niin usein oli huomannut sisimmässään, tuo tuntematon, joka oli tullut niin kaukaa ja joka paloi peritystä murhaamishalusta. Hän oli ennenkin tappanut ja hän tahtoi tappaa vieläkin. Ja kaikki hänen ympärillään oli nyt vain unta, sillä hän katseli kaikkea päähänpistonsa lävitse. Hänen tavallinen, jokapäiväinen elämänsä oli kuin poispyyhitty, hän kulki kuin unessakävijä muistamatta mitään entisyydestä, ollenkaan ajattelematta tulevaisuutta, täydellisesti murhavaistonsa vallassa. Ruumis liikkui, mutta hänen persoonallisuutensa yli jättänyt sen.

Kaksi naista meni hänen ohitse liipaisten silloin häneen; tämä sai hänen jouduttamaan käyntiänsä ja hän saavutti heidät juuri kun eräs mies pysähtyi heidät, minkä jälkeen kaikki kolme nauroivat ja juttelivat yhdessä. Kun tämä miehen kohtaaminen tapahtui hänelle sopimattomaan aikaan, alkoi hän seurata erästä toista ohikulkevaa naista, joka oli hento ja tummahiveinen ja näytti köyhältä ohuessa saalissaan. Hän käveli hitaasti johonkin luultavasti epämurkkaan, vaivalloiseen ja huonopalkkaiseen työhön, sillä hän ei pitänyt kiirettä ja näytti hyvin epätoivoiselta ja surulliselta. Nyt kun Jacques oli saanut kiinni jonkun, ei hänkään pitänyt kiirettä ja tahtoi valita paikan, jossa voisi mukavasti pistää hänet kuoliaaksi. Hän huomasi aivan varmaan, että nuori mies tuli hänen perässään, sillä hän katsoi häneen sanomattoman tuskainen ilme silmissään ja oli epäilemättä hyvin ihmeissään siitä, että kukaan saattoi tahtoa tutustua häneen. Jacques oli jo tullut hänen perässään Rue du Havren keskikohdalle ja nainen kääntyi kahdesti ympäri, mikä kumpaisellakin kerralla esti häntä käyttämästä veistä, jonka hän veti hihastaan, pistääkseen sen hänen kaulaansa. Hänellä oli niin surkuttelua herättävä ja rukoileva katse! Tuolla, missä nainen astuisi alas katukäytävältä, hän iskisi. Mutta aivan äkisti kääntyi Jacques sivulle ja alkoi kulkea erään toisen naisen perässä, joka käveli vastakkaiselle taholle. Hän teki sen aivan harkitsemattaan ja tahtomattaan, vain siksi, että hän kulki ohitse samassa silmänräpäyksessä, ja siksi, että hänen täytyi niin tehdä.

Jacques palasi hänen kintereillään asemalle. Nainen käveli pienin, lyhyin, hyvin vilkkain, lujin askelin ja oli ihastuttavan suloinen, korkeintaan kaksikymmentä vuotta, jo aika pyylevä, vaaleaverinen, kauniine iloisine silmineen, jotka hymysivät elämälle. Hän ei edes huomannut, että joku tuli hänen jäljessään, ja hänellä lienee ollut hyvin kiire, sillä hän kiiruhti aseman rappusia ylös ja meni odotussaliin, jonka läpi hän melkein juoksi päästäkseen kiertoradan pilettiluukuille. Kun hän sieltä pyysi toisen luokan piletin Auteniliin, pyysi Jacques samanlaisen ja meni hänen perässään odotussalien läpi asemalaiturille ja samaan vaunuun, jossa istuutui hänen viereensä. Juna lähti kohta sen jälkeen.

— Minulla on hyvää aikaa, ajatteli hän, minä tapan hänet, kun saavumme tunneliin.

Mutta ainoa henkilö, joka heitä paitsi oli vaunussa, vanha nainen, joka istui heitä vastapäätä, oli juuri tuntenut tuon nuoren rouvan.

— Mitä, tekö se olette? Mihinkä te näin aikaisin matkustatte?

Toinen nauroi suopeasti ja teki hauskan eleen, joka oli ilmaisevinaan epätoivoa.

— Eihän sitä voi tehdä mitään, tulematta nähdyksi. Toivon, ett'ette petä minua... Huomenna on mieheni syntymäpäivä, ja kohta kun hän läksi ulos asioillensa, tuli minulle kiire käteen, aijon mennä erään puutarhurin luo Auteniliin, jossa hän on nähnyt erään kämmekkä-kasvin, johon hän on aivan hullaantunut. Ymmärrättehän, siitä tulee yllätys.

Vanha nainen nyökkäsi hyväntahtoisesti ja liikutettuna.

— Ja pienokainen voi hyvin?

— Oi, pienokainen on ihastuttava... Minä vieroitin hänet kahdeksan päivää takaperin ja näkisittepä, kun hän syö keittoansa... Meillä kaikilla on ihan kauheasti hyvät oltavat.

Hän nauroi vielä äänekkäämmin ja hänen valkoiset hampaansa tulivat näkyviin noiden punaisten, raikkaiden huulien välitse. Jacques, joka istui hänen oikealla puolellaan ja piti veistä kädessään takanansa, sanoi nyt itselleen, että iskeminen kävisi hyvin helposti. Hänen tarvitsisi ainoastaan kohottaa käsivarttaan ja piirtää sillä puoliympyrä ulettuakseen häneen. Mutta heidän ollessaan Batignolles-tunnelissa, ehkäisi häntä ajatus hatun leukanauhasta.

— Tuossa on solmu, ajatteli hän, joka tulee haittaamaan minua, mutta minä tahdon olla oikein varma.

Molemmat naiset jatkoivat iloista pakinaansa.

— Voin ymmärtää, että te olette onnellinen.

— Kyllä, niin onnellinen, ett'en voi sitä kuvailla! Se on kuin unta... Kaksi vuotta takaperin en ollut niin mitään. Muistanette, ett'ei tätini luona ollut kovinkaan hauskaa, eikä minulla ollut riunaakaan myötäjäisiä... Kun hän tuli, vapisin minä, olin niin rakastunut häneen. Ja hän oli niin kaunis, niin rikas... Ja nyt on hän omani, on mieheni ja me molemmat omistamme pienokaisen! Se on melkein liian suuri onni!

Tarkastellessaan hattunauhan solmua huomasi Jacques, että sen alla riippui mustassa samettinauhassa suuri, kultainen muistokotelo, ja hän otti kaikki lukuun.

— Minä tartun hänen kaulaansa vasemmalla kädelläni, taivutan pään taaksepäin ja siirrän muistokotelon syrjään, jotta saan kaulan paljaaksi.

Juna pysähtyi joku minuutti ja läksi jälleen liikkeelle. Oli kuljettu lyhyiden tunnelien läpi Courcellesin ja Neuillyn luona. Tarvittaisiin ainoastaan sekunti.

— Olitteko kesällä meren rannalla? kysyi vanha nainen.

— Kyllä, me olimme kuusi viikkoa Bretagnessa, eräässä syrjäisessä kolkassa, oikeassa paratiisissa. Sen jälkeen vietimme syyskuun Poitoussa minun appeni luona, jolla on siellä isoja metsiä.

— Ettekö talveksi asutu etelään?

— Kyllä me tulemme olemaan Cannesissa 15 päivän seutuvilla... Olemme vuokranneet erään talon, jolla on ihastuttava, pienoinen puutarha, ja meri edessään. Olemme lähettäneet sinne ihmisiä, jotka panevat kaikki kuntoon siksi kun me tulemme... Ei silti, että mieheni taikka minä olisimme kylmän arkoja, mutta päivänpaiste on sentään ihanaa...? Me palaamme maaliskuussa. Seuraavaksi vuodeksi jäämme Pariisiin. Kahden vuoden kuluttua, kun pienokaisesta on tullut iso nainen, me matkustamme. Se on kuin alituista juhlaa.

Hän tunsu olevansa niin onnellinen, ja hillitsemättä tarvettaan purkaa tunteitaan, kääntyi hän nyt hymyillen Jacquesiin, jota hän ei tuntenut. Tämän liikkeen vaikutuksesta siirtyi nauhan solmu, muistokotelo joutui syrjään ja ruusunpunainen kaula tuli näkyviin pienine varjon kultraamine kuoppineen.

Jacquesin sormet puristautuivat vieläkin lujemmin veitsenvarteen, ja hänen päätöksensä oli peruuttamaton.

— Minä isken tuohon pilkkuun. Niin, teen sen hetken kuluttua, kun olemme Passyn tällä puolella sijaitsevassa tunnelissa.

Mutta Trocadéron asemalta tuli muuan virkamies, joka tunsu Jacquesin, vaunuun ja istuutui sinne ja alkoi jutella hänelle viranteosta ja eräästä hiilivarkaudesta, johon muuan veturinkuljettaja ja hänen lämmittäjänsä oli syyllisiksi todistettu. Tästä hetkestä lähtien kaikki meni sekaisin hänen tajunnassaan, sittemmin ei hän koskaan voinut tarkalleen selittää itsellensä, mitä todella oli tapahtunut.

He olivat jatkaneet nauramistansa ja kaiken tämän onnen säteily oli ikäänkuin tunkeutunut hänen

läpitsensä ja huumannut hänet. Hän oli ehkä matkustanut noiden molempain naisten seurassa aina Auteniliin saakka, mutta hän ei voinut ollenkaan muistaa, olivatko he siellä astuneet pois junasta. Hän itse seisoj lopulta Seinen rannalla, voimatta selittää itselleen, kuinka se oli tapahtunut. Vain siitä oli hän varsin selvästi tietoinen, että hän siellä oli heittänyt veitsen, joka hänellä yhä oli ollut kädessään, alas veteen. Tylsänä ja hajamielisenä ei hän sitten enään tietänyt, mistä tuo toinen veitsiensä oli tullut. Hän lienee sen jälkeen summamutikassa kuljeskellut kaduilla ja toreilla. Ihmiset ja talot kulkivat hänen ohitsensa valjuhohtoisina. Hän oli luultavasti poikennut johonkin sisälle ja syönyt jossakin salissa, joka oli väkeä täynnä, sillä hän näki selvästi edessään valkoisia lautasia. Myöskin oli hänellä pysyväinen vaikutelma punaisesta ilmoituslapusta erään suljetun myymälän ovella. Mutta sitten vajosi kaikki synkkään syvyyteen, olemattomuuteen, jossa ei ollut aikaa eikä paikkaa, ja jossa hän oli maannut tainnoksissa kentiesi vuosisatoja.

Tullessaan tajuihinsa oli Jacques ahtaassa huoneessaan Rue Cardinetin varrella, jossa hän vaatteet yllä oli heittäytynyt poikkipuolin vuoteeseen. Vaisto oli johtanut hänet sinne kuten jäykkäkoipisen koiran, joka retostautuu koppiinsa. Mutta hän ei voinut muistaa mitään siitä, kuinka hän oli tullut rappuja ylös ja vaipunut uneen. Hän heräsi lyijynraskaasta unesta ja säikähti noin äkisti jälleen tullessaan tajuihinsa juurikuin syvän pyörtymyksen jälkeen. Kentiesi oli hän nukkunut kolme tuntia, kentiesi kolme päivää. Yhtäkkiä palasi hänen muistinsa: hän muisti Séverinen seurassa viettämässä yön, hänen kertomuksensa murhasta ja kuinka hän oli syöksynyt ulos kuten verenjanoinen eläin. Hän tuli nyt vähitellen entiselleen ja oli hämillään ja hämmästyksissään siitä, mitä hänen tietämättään oli tapahtunut. Sitten hän muisti, että Séverine odotti häntä, ja syöksyi ylös. Hän katsahti kelloon, näki sen jo olevan neljä, ja tyhjin aivoin ja rauhallisena kuten voimakkaan suoneniskun jäleltä kiiruhti hän takaisin Amsterdaminkadulle.

Séverine oli nukkunut sikeästi puolipäivään saakka. Silloin hän heräsi ja hämmästy, kun ei nähnyt Jacquesia siellä. Hän sytytti tulen kamiiniin, ja vihdoinkin saatuaan pukeutuneeksi päätti hän, joka oli nälkään kuolemaisillaan, kahden ajoissa mennä alas ja syödä läheisessä ravintolassa. Jacquesin tullessa näkösalille, oli hän vast'ikään palannut, toimitettuaan muutamia asioita.

— Oi, armaani, kuinka olen ollut levoton!

Séverine ripustautui hänen kaulaansa ja katsoi syvälle hänen silmiinsä.

— Mitä on tapahtunut?

Jacques, joka oli lopen väsynyt ja nyt ruumiiltaan aivan kylmä, rauhoitti häntä hiljaa ja äänettömästi ja osoittamatta mitään hämminkiä.

— Ei se ollut mitään, ainoastaan ikävä tehtävä. Saatuaan jonkun käsiinsä, eivät he tahdo hänestä ollenkaan hellittää.

Séverine alensi ääntään, käyden lähenteleväksi ja hyväileväksi.

— Voitko arvata, mitä minä mielessäni kuvittelin... Se ajatus oli niin kauhea ja kidutti minua niin kovin... Sanoin itselleni, että sinä sen jälkeen, mitä olen sinulle ilmaissut, et ehkä enään välittäisikään minusta... Ja minä luulin sinun lähteneen pois siinä mielessä, ett'et enää koskaan palaisi, et koskaan, koskaan enään!

Itku valtasi hänet, hän tyrskähti nyyhkytyksiin ja painoi Jacquesin intohimoisesti syliinsä.

— Voi! lemmittyäni, jospa tietäisit, kuinka minä tarvitsen sitä, että minua kohtaan ollaan kilttejä!?... Rakasta minua oikein paljon, sillä näetkös, vain sinun lempesi voi minulle unhoitusta lahjoittaa... Nyt, kun olen kertonut sinulle kaikki onnettomuuteni, et saa minua hyljätä; minä rukoilen sinua olemaan sitä tekemättä!

Jacques heltyi hänen liikutuksestaan. Vastustamaton herpautuminen teki hänestä vähitellen hentomielisen ja heikon. Hän sammalsi:

— Ei, ei, älä pelkää, minä rakastan sinua.

Ja hänkin tuli liikutetuksi ja itki sitä onnetonta, inhoittavaa sairautta, joka oli häneen tarttunut, ja josta hän ei voisi koskaan parantua. Hänet valtasi rajaton häpeä ja epätoivo.

— Voi, rakasta sinäkin minua kaikin voimisi, sillä minä tarvitsen sitä yhtä hyvin kuin sinäkin!

Séverine vapisi ja tahtoi tietää, mitä se oli.

— Sinun täytyy kertoa minulle huolesi.

— Ei, ei, eivät ne huolia ole, ne ovat asioita, joita ei ole olemassa, synkkiä tunteita, jotka tekevät minut hirveän onnettomaksi, ilman että siitä on edes mahdollista puhua.

He kaulailivat toisiansa ja sulautuivat toistensa alakuloisuuteen ja tuskaan. Heidän kärsimyksensä oli ääretön, ilman unhoituksen, ilman anteeksiantamuksen mahdollisuutta. He itkivät ja tunsivat olevansa elämän, taistelun ja kuoleman sokeiden voimien painon alla.

— On aika ajatella poislähtöä, sanoi vihdoin Jacques ja irrottautui... Sinä olet kotona Havressa tänä iltana.

Tummana, synkkänä ja hämmentynein katsein mutisi Séverine hetken vaitiolon jälkeen:

— Jospa kuitenkin olisin vapaa, jospa ei miestäni olisi olemassa!...
Oi, kuinka nopeasti me silloin unhoittaisimme!

Jacques teki kiivaan eleen ja ajatteli ääneensä:

— Emmehän toki voine ottaa häntä hengiltä?

Séverine tarkasteli häntä, ja hän vapisi ihmeissään siitä, että oli sanonut tuon, jota ei koskaan ollut ajatellut. Koska hän kerran tahtoi murhata jonkun, niin miksi sitten ei hän tappanut sitä, josta hänelle oli haittaa?

Kun hän vihdoin lähti Séverinen luota kiiruhtaakseen veturitalliin, sulki nainen hänet jälleen syliinsä ja peitti hänen kasvonsa suuteloilla.

— Oi, rakasta minua oikein paljon, lemmittyäni. Minä olen pitävä sinusta vielä paljoa enemmän... Me tulemme onnellisiksi.

IX.

Havressa osoittautuivat Jacques ja Séverine jo seuraavina päivinä hyvin varovaisiksi ja levottomiksi. Koska Roubaud tiesi kaikki, niin kenties vakoili hän heitä, yllättääkseen heidät ja kostaakseen huomiota herättävällä tavalla. He muistivat hänen mustasukkaisuudenpurkauksensa entisaikoina, hänen, entisen asemamiehen, raa'at nyrkiniskut. Ja kun he näkivät hänet noin salakähmäisenä ja vaiteliaana ja sameakatseisena, eivät he voineet muuta uskoa, kuin että hän mielti jotakin katalaa viekkautta, jotakin ansaa heille, saadakseen heidät valtoihinsa. Seuraavana kuukautena kohtasivat he toisiansa sen vuoksi mitä suurinta varovaisuutta ja valppautta noudattaen.

Roubaud kävi tällä välin yhä enemmän näkymättömäksi. Kenties katosi hän noin ainoastaan palatakseen odottamatta ja tavatakseen heidät sylityksin.

Mutta heidän pelkonsa ei toteutunut. Päinvastoin pitenivät hänen poissaolonsa siinä määrin, ett'ei hän koskaan ollut kotona, vaan läksi pois heti kun pääsi vapaaksi ja palasi vasta määrättyllä kellonlyömällä, jolloin virka vaati hänen läsnäoloansa. Niinä viikkoina, jolloin hänellä oli virantoimitus päivisin, oli hänen mahdollista kello kymmeneltä hotkaista aamiainen viidessä minuutissa ja sitten olla näyttäytymättä ennen kun kello tuli puoli kaksitoista; sitten kun hänen toverinsa oli asettunut hänen tilalleen kello viisi iltapäivällä, oli hän tipotiessään, usein koko yön. Hän nukkui tuskin muutamia tunteja. Samaten oli laita niinäkin viikkoina, jolloin hänellä oli virantoimitus öisin. Silloin pääsi hän vapaaksi jo kello viisi aamulla ja söi ja nukkui sitten luultavasti ulkona, sillä joka tapauksessa tuli hän takaisin vasta kello viisi illalla.

Kaikessa sekasorrossa oli hän kuitenkin kauvan osoittanut ihanteellista tarkkuutta toimessaan, saapui aina täsmälleen minuutilleen, ja vaikka hän toisinaan oli niin läpikotaisin uupunut, että tuskin voi seisoa jaloillaan, seisoi hän kuitenkin suorana ja teki työnsä tunnollisesti. Mutta nytpä alkoi hän osoittautua arveluttavan huolimattomaksi. Toinen ali-asemapäällikkö, Moulin, oli jo kaksi kertaa saanut tunnin odottaa häntä, olipa eräänäkin aamuna, saadessaan kuulla, ett'ei häntä näkynyt aamiaisen jälkeen, ollut niin kiltti, että oli asettunut hänen sijaansa, säästääkseen häntä nuhteilta. Koko Roubaudin virantoimituksessa alkoi tämä hänen vitkallinen rappiollejoutumisensa tuntua. Päivisin ei hän enään ollut sama toimielias mies, joka ei lähettänyt eikä vastaanottanut junaa, ilman että oli sitä ennen omin silmin katsellut kaikkea, ja joka ilmoitti vähäisimmätkin pikkuasiat raportissaan asemapäällikölle, koska hän oli yhtä ankara muita kuin itseänsäkin kohtaan. Öisin nukkui hän Iyijyraskasta unta toimiston suuressa nojatuolissa. Kun hän oli valveilla, näytti hän vielä nukkuvan kävellessään edestakaisin

asemasillalla kädet ristissä selän takana ja veltolla äänellä antaessaan määräyksiä, joiden toimeenpanoa hän ei valvonut. Kaikki kävi kuitenkin vanhasta tottumuksista, lukuunottamatta sitä, että hänen huolimattomuutensa kerran aiheutti yhteentörmäyksen sen kautta, että eräs matkustajajuna joutui väärälle raiteelle. Hänen toverinsa tekivät hänestä pilkkaa ja kertoivat, että hän alkoi hurjistella.

Asian todellinen laita oli, että Roubaud nykyään tykkänensä asui siinä pienessä ensi kerroksen salissa Café du Commercessa, jossa pelattiin écartéta, ja joka vähitellen oli muuttunut oikeaksi peliluolaksi. Sanottiin sinne öisin tulevan naisia, mutta totta puhuen niitä oli vain yksi. Se oli erään eronsaaneen kapteenin rakastajatar, hän oli vähintäänkin neljäkymmenen vuotias ja hänestä oli tullut hurja peluri. Alipäällikkö tyydytti siellä ainoastaan sitä kamalaa pelinhimoa, joka sattumalta oli hänessä herännyt murhan jälkeen yhdestä piquet-pelistä, sitten kasvanut ja muuttunut välttämättömäksi tottumuksesi, sen vuoksi että peli veti hänen ajatuksensa pois kaikesta muusta. Pelinhimo valtasi hänet siinä määrin, että se karkotti tästä raa'asta miehestä kaiken sukupuolitarpeen; se vallitsi häntä nyt täydellisesti ja oli hänen ainoa huvinsa ja tyydytyksensä.

Ei silti, että omantunnonvaivat milloinkaan olisivat häntä niin kiusanneet, että hän olisi tuntenut unhoittamisen tarvetta; mutta sen hajoamistilan jälkeen, jossa hänen avioliittonsa oli, ja kun hänen elämänsä oli niin turmeltunut, oli hän saanut lohdutusta ja huumausta siitä itsekkästä onnesta, jota hän saattoi nauttia yksinensä, ja hän joutui nyt karvoineen kaikkineen tämän intohimon valtaan, joka saattoi hänet täydellisesti siveelliseen rappiotilaan. Alkohooli ei olisi voinut antaa hänen kuluttaa aikaa helpommin ja nopeammin ja suuremmalla vapautuksen tunteella. Pääsipä hän kaikesta elämän murheestakin. Hän luuli elävänsä tavattoman elämänhaluisesti, mutta oli muuten välinpitämätön ja aivan huoleton niistä ikävyyksistä, jotka ennen olisivat voineet saada hänet raivosta halkeamaan. Ja lukuunottamatta edellisestä yöstä johtunutta väsymystä voi hän sangen hyvin, hän oikein kostuikin, tuli lihavaksi ja hitaaksi ja sai kellertävän hiipiän ja silmäluomet riippuivat raskaina noiden levottomien silmien yli. Jälleen palatessaan kankeana ja unisena kotiin, osoitti hän siellä ylimielistä välinpitämättömyyttä kaikesta.

Samana yönä, jona Roubaud oli palannut ottamaan lattian alla olevasta piilopaikasta noita kolmeasataa frangia kullassa, oli hänen aikomuksenaan maksaa poliisikomisarius Cauchelle mitä oli hänelle hävinnyt useampana kertana perätysten. Tämä, joka oli vanha peluri, omasi tavattoman kylmäverisyyden, joka teki hänet peloittavaksi. Hän väitti pelaavansa ainoastaan huvikseen; virkamiehenä oli hänen pidettävä kiinni arvostaan entisenä sotilaana; hän oli jäänyt vanhaksipojaksi ja vietti elämänsä kaikessa rauhassa ja hiljaisuudessa kahvilassa. Mutta se ei kuitenkaan estänyt häntä usein pelaamasta korttia iltaisin ja nytkemästä toisilta heidän rahojaan. Siitä puhuttiin ja hänen syytettiin olevan niin epäsäännöllinen virantoimituksessaan, että oli kysymys hänen pakottamisestaan eroamaan. Mutta siitä ei tullut mitään, hänellähän oli niin vähän tehtävää, minkä vuoksi siis vaadittaisiin suurempaa uutteruutta? Ja hän tyytyi edelleenkin näyttäytymään silmänräpäyksen asemasillalla, jossa kaikki häntä tervehtivät.

Kolme viikkoa myöhemmin oli Roubaud jälleen Cauchelle velkaa lähes neljäsataa frangia. Hän ilmoitti, että vaimon perintö oli tehnyt heidät äveriäiksi, mutta lisäsi nauraen, että vaimolla oli hallussaan kassakaapin avaimet, mikä seikka anteeksiannettavasti selitti hänen hitautensa pelivelkojen suorittamisessa. Eräänä aamuna, kun hän oli yksin, otti hän, jota velka tuntui tuskallisesti liikuttavan, listan jälleen pois ja veti piilopaikasta esiin tuhannen frangin setelin. Silloin vapisi hänen joka jäsenensä eikä hän ollut tuntenut yhtä suurta mielenliikutusta sinä yönä, jolloin hän otti kultarahat, koska hän epäilemättä oli tehnyt sen vain sattumalta, jota vastoin hän, ottamalla tämän setelin alkoi varastaa. Pahoinvoinnin tunne kiiti hänen läpitsensä, kun hän ajatteli noita kirottuja rahoja, joita hän oli itselleen luvannut olla milloinkaan koskematta. Ennen oli hän itselleen vannonut mieluummin kuolevansa nälkään, koin koskettavansa niihin, mutta nyt hän kumminkin otti näistä rahoista, eikä hän olisi voinut itselleen selvittää, mihin hänen epäröimisensä olivat joutuneet, otaksuttavasti olivat ne hävinneet vähitellen päivä päivältä sen hitaan huonontumisprosessin johdosta, jossa hän murhan jälkeen oli.

Hän luuli tuolla alhaalla kolossa tuntevansa jotakin kosteata, jotakin pehmeätä ja niljakasta, ja häntä pöyristi. Hän pani listan nopeasti takaisin ja uudisti valansa, että hän mieluummin leikkaisi kätensä poikki, kuin järkähyttäisi sitä vielä kerran. Hänen vaimonsa ei ollut häntä nähnyt, ja hän hengähti lohdutettuna ja joi ison lasillisen vettä toipuaksensa. Nyt löi hänen sydämensä ilosta, kun hän ajatteli, että hän voi maksaa velkansa ja sitäpaitsi omisti niin paljon pelirahoja.

Mutta kun hänen piti vaihtaa seteli, heräsi hänen pelkonsa jälleen. Ennen oli hän rohkea ja olisi vapaaehtoisesti ilmiantanut itsensä, ellei olisi tehnyt sitä tyhmyyttä, että sekoitti vaimoansa asiaan. Mutta nyt saattoi hän hikoilla kylmää hikeä vain ajatellessaankin santarmeja. Siitä ei ollut apua, että hän tiesi ett'eivät viranomaiset olleet selvillä kadonneiden setelien numeroista ja että asia sitäpaitsi oli ainiaaksi haudattu käsittelystä poistettujen juttujen joukkoon. Hänet valtasi pelko kohta kun hän ajatteli mennä johonkin sisälle pyytämään saada vaihdetuksi. Hän kantoi seteliä taskussaan viisi päivää ja hänelle tuli tavaksi, tarpeeksi ottaa se mukaansa, vaihtaa säilytyspaikkaa ja öisin olla panematta sitä

pois luotansa. Hän laati sängen ovelia suunnitelmia, mutta joutui aina ristiriitaan mitä aavistamattomimpien levottomuuden syiden kanssa. Hän oli aluksi ajatellut asemaa: miksi ei hän voisi jättää sitä jollekin toverille, jolla oli joku rahasto huostassaan? Mutta sitten tuntui se hänestä niin perin vaaralliselta, ja hän ajatteli mennä siviilipukuisena johonkin paikkaan Havren toiseen päähän ja ostaa sieltä jotakin, mitä tahansa. Mutta eikö se herättäisi kummastusta, jos hänen nähtäisiin vetävän esiin niin suuren summan ostaakseen jonkun pikkuesineen?

Hän päätti silloin lopuksi käyttää sitä keinoa, että jättäisi setelin sikaarimyyvälään Cours Napoléonin varrelle, johon hän poikkesi joka päivä. Eikö se olisi yksinkertaisinta? Olihan tunnettua, että hän oli saanut perintöä, niin ett'ei myymälässä kukaan voisi hämmästyä. Hän oli sen edustalla, mutta kadotti rohkeutensa ja käveli Vauban-veistämölle karaistakseen luontoaan. Hän palasi puoli tuntia käveltyään takaisin, eikä kuitenkaan voinut päättää sitä tehdä.

Mutta illalla Café du Commersessa Cauchen läsnäollessa hän äkkiä rohkaistui, veti setelin esiin ja pyysi emäntää vaihtamaan sen. Tällä ei ollut rahoja, vaan hän lähetti tarjoilijan sen kera sikaaripuotiin. Laskettiinpa leikkiäkin siitä, että se näytti aivan uudelta, vaikka se oli päivätty kymmenen vuotta sitten. Poliisikomisarius tarttui siihen ja käänteli sitä ja sanoi, että se on ollut piilossa jossakin kolossa, ja se antoi kapteenin rakastajattarelle aiheutta kertoa jutun, josta ei koskaan tahtonut loppua tulla, eräästä piilotetusta omaisuudesta, joka oli löydetty marmorilaatan alta eräästä piirongista.

Useampia viikkoja kului, ja nämä rahat, jotka Roubaudilla oli hallussaan, kiihoittivat hänen pelihimonsa huippuunsa. Ei silti, että hän olisi pelannut korkeata peliä, mutta häntä vainosi perinpohjaisen huono onni, että nuo jokapäiväiset pikkutappiot, kun ne laskettiin yhteen, vihdoin nousivat suuriin summiin. Kuukauden lopulla oli hän taas rahaton ja oli jo kunniasanallaan velkaa muutamia louisdoreja ja oli melkein sairaana siitä, ett'ei enään uskaltanut koskea yhteenkään korttiin. Hän rimpuili vastaan, mutta oli joutumaisillaan vuoteen omaksi. Ajatus niistä yhdeksästä setelistä, jotka edelleen olivat ruokasalin permannon alla, ahdisti häntä joka minuutti, hän saattoi nähdä ne läpi lattian, ne polttivat hänen jalkapohjiansa. Jos hän olisi tahtonut, niin olisihan hän muutta mutkitta voinut ottaa vielä yhden! Mutta tällä kertaa oli hän vannonut oikein kunnollisesti ja hän olisi kernaammin pistänyt kätensä tuleen, kuin kopeloinnut sieltä uudelleen. Mutta eräänä iltana, kun Séverine oli nukkunut varhain, antoi hän raivoissansa myöten, ja sellaisen mielipahan valtaamana, että hänen silmänsä täyttyivät kyynelistä, otti hän listan pois. Mitä hyödytti vastustaa kauvemmin? Se olisi ainoastaan tarpeetonta kärsimistä, siksi hän ymmärsi, että hän nyt ottaisi ne kuitenkin toisen toisensa perästä, kunnes ei enää ainoakaan olisi jäljellä.

Seuraavana aamuna Séverine sattumalta äkkäsi aivan uuden naarmun listan syrjässä. Hän kumartui alas ja havaitsi kopeloimisen jälkiä. Mies nähtävästi jatkoi rahojen ottamista. Ja hän ihmetteli, että se suututti häntä niin kovin, sillä hän ei tavallisesti ollut turhan tarkka, puhumattakaan siitä, että hänkin oli päättänyt mieluummin kuolla nälkään, kuin koskea noihin verentahraamiin seteleihin. Mutta eivätkö ne olleet yhtä hyvin hänen kuin miehenkin? Miksi käytti mies niitä noin salaperäisesti ja karttaen edes kysymästä häneltä neuvoa? Koko aamupäivän kiusasi häntä varmuuteen pääsemisen tarve ja hän olisi itse vuorostansa ottanut listan pois ja tarkastanut, ellei olisi tuntenut kylmän väristyksen kulkevan tukkansa läpi ajatellessaan kopeloivansa siellä aivan yksinään. Eikö kuollut nousisi ylös aukosta? Tämä lapsellinen pelko teki ruokasalin hänelle niin vastenmieliseksi, että hän otti työnsä mukaansa ja sulkeutui huoneeseensa.

Kun myöhemmin illalla he molemmat ääneti söivät paistin tähteitä, harmistui hän uudelleen, ja nähdessään miehensä vasten tahtoaan vilkuilevan permannon nurkkaan, kysyi hän kiivaasti:

— Oletko jälleen ollut siellä ottamassa?

Mies katsahti hämmästyksissään ylös.

— Mitä sitten?

— Oh, älä teeskentele, sinä ymmärrät kyllä mitä tarkoitan... Mutta kuulepa nyt: minä en tahdo, että sinä otat enempää, sillä ne eivät ole sinun eivätkä minunkaan rahojani, ja minä ihan tulen sairaaksi ajatellessani, että sinä kosket niihin.

Roubaud tavallisesti karttoi riitaa. Heidän yhdyselämänsä oli nykyään ainoastaan kahden toisiinsa sidotun olennon välttämätöntä kosketusta, olentojen, jotka saattoivat viettää kokonaisia päiviä vaihtamatta sanaakaan, ja jotka menivät ja tulivat kuten kaksi muukalaista, välinpitämättöminä ja yksinäisinä. Hän tyytyikin vain kohauttamaan olkapäitään, eikä ryhtynyt mihinkään selvityksiin.

Mutta vaimo oli sängen liikutettu ja tahtoi saada lopun noita piilotettuja rahoja koskevasta kysymyksestä, joka oli kiusannut häntä siitä päivästä saakka, jona rikos tehtiin.

— Minä tahdon saada vastauksen... Rohkenetko väittää, ett'et ole niihin koskenut?

— Mitä se sinuun kuuluu?

— Se kuuluu minuun, koska se liikuttaa minua. Vasta tänään minä rupesin pelkäämään, enkä voinut jäädä huoneeseen. Joka kerta, kun sinä kosket niihin, näen minä sitten pahoja unia kolmena yönä... Emme puhu siitä milloinkaan. Ole hiljaa, äläkä pakoita minua puhumaan siitä.

Mies tuijotti häneen silmät ammollaan ja toisti hitaasti:

— Mitä se sinuun kuuluu, että minä kosken niihin, ellen pakoita sinua sitä tekemään. Sehän on minun yksityinen asiani.

Séverine teki kiivaan eleen, jota hän kuitenkin hillitsi. Liikutettuna ja kasvoillaan kärsimyksen ja inhon ilme virkkoi hän sitten:

— En ymmärrä sinua... Olithan sinä kuitenkin kunniallinen mies. Niin, sinä et olisi voinut ottaa keneltäkään soutakaan... Ja se, minkä teit, voitaisiin antaa anteeksi, sillä sinä olit poissa suunniltasi ja olit tehnyt minutkin mielettömäksi... Mutta nämä rahat, oh, nämä inhoittavat rahat, joiden ei enään pitäisi sinulle olla olemassa, ja joita sinä nyt varastat, soun toisensa jälkeen, huviasi varten...Mitä tapahtuukaan? Kuinka olet voinut vajota niin syvälle?

Mies kuunteli häntä ja silmänräpäyksen selvänäköisyyden aikana ihmetteli hänkin sitä, että oli alentunut varastamaan... Eri asteet tuossa hiljalleen tapahtuvassa henkisessä rappeutumisesta katosivat hänen tietoisuudestaan, eikä hän voinut uudelleen solmita murhan katkaisemaa sidettä siihen, mitä oli ollut ennen, hän ei voinut enään itselleen selittää, kuinka toinen olemus, melkeinpä uusi olento oli alkanut sen yhteydessä, että hänen aviollinen yhdyselämänsä purkautui ja hänen vaimonsa vetäytyi pois hänen luotaan ja muuttui hänen viholliseksi. Mutta hän oivalsi heti, että se oli auttamaton, ja hän teki eleen, ikäänkuin olisi hän tahtonut vapautua kaikista epämieluisista mietteistä.

— Kun kotona on ikävää, ärjäsi hän, niin etsitään huvitusta sen ulkopuolelta. Koska sinä et enään rakasta minua...

— En, en, minä en enään rakasta sinua.

Roubaud katsoi vaimoonsa ja iski nyrkkinsä pöytään ja veri nousi hänen kasvoihinsa.

— Anna minun olla rauhassa! Estäkö minä sinua huvittelemasta? Rupeanko minä sinun tuomariksesi? On monta seikkaa, jotka kunniallinen mies tekisi minun asemassani, mutta joita minä en tee. Ensi aluksi potkaisisin sinut ovelle. Sitten kentiesi taukoisin varastamasta.

Séverine oli käynyt aivan kalpeaksi, sillä hänkin oli ajatellut, että kun mustasukkaista miestä vaivaa sisällinen paha siihen määrään, että hän suvaitsee vaimonsa rakastajaa, on se merkki moraalista syövästä, joka leviää yhä enemmän, kuolettaa kaikki epäroimiset ja hajoittaa koko omantunnon. Mutta hän tenäsi vastaan, eikä tahtonut tunnustaa mitään edesvastuuta itselleen. Änkyttäen huudahti hän:

— Minä kiellän sinua koskemasta rahoihin.

Mies oli herennyt syömästä. Hän kääri lautasliinansa tynesti kokoon, nousi sitten ylös ja sanoi pilkallisen näköisenä:

— Voimmehan jakaa, jos sinä sitä tahdot.

Hän kumartui heti alas, ottaakseen listan pois.

Séverine syöksyi esiin ja pani jalkansa lattialle.

— Ei, ei! Sinä tiedät, että minä mieluummin tahtoisin kuolla... Älä ota sitä pois. Älä, älä, ei minun nähteni!

Séverinellä oli tänä iltana kohtaaminen Jacquesin kanssa tavarajuna-aseman takana. Kun hän puolen yön jälkeen palasi kotiin, esiintyi taas edellisen illan näytelmä hänelle ja hän sulkeutui huoneeseensa. Roubaudilla oli yövuoro eikä vaimon tarvinnut edes peljätä hänen makaavan kotona, jonka hän muuten nykyään teki harvoin. Mutta vaikka hän oli vetänyt peitteen leukaan saakka ja antoi lampun palaa, ei hän saanut unta. Miksi oli hän kieltäytynyt jakamasta? Eikä näiden rahain anastamisen ajatus nyt enään niin suuresti koskenut hänen kunniantuntoonsa. Eikö hän ollut vastaanottanut Croix-de-Maufrasin testamenttaamista? Silloinpa saattoi hän yhtä kernaasti pitää rahatkin hyvänä. Mutta silloin häntä taas hirvitti. Ei, ei koskaan! Rahoja sellaisinaan olisi hän voinut ottaa; mutta mihin hän ei uskaltanut koskea, pelosta että ne polttaisivat sormia, olivat juuri nämä rahat, jotka oli varastettu kuolleelta, nuo inhoittavat murharahat.

Hän rauhoittui jälleen ja järkeili itsekseen: Hän ei olisi ottanut niitä pannakseen ne jälleen

menemään; päinvastoin olisi hän kätkenyt ne muualle, haudannut ne johonkin paikkaan, jonka hän yksinään olisi tietänyt, missä ne olisivat maanneet ijankaikkisiin aikoihin; ja silloin olisi ainakin toiset puolet ollut pelastettu miehen käsistä. Hän ei saisi sitä riemua, että pitäisi kaikki, mies ei saisi pelissä kuluttaa sitä, oli hänen.

Kun kello löi kolme, katui hän katkerasti, että oli kieltäytynyt jakamasta. Hänen mieleensä juolahti ajatus, vielä epäselvä ja etäinen: hän nousisi ylös ja etsisi esiin rahat lattian alta, jott'ei mies saisi enempää. Mutta tämä ajatus jääteli häntä silloin niin, ett'ei hän tahtonut sitä enempää ajatella. Ottaa kaikki, pitää kaikki, ilman että mies edes uskaltaisi nurista. Tämä ehdotus tunkeutui vähitellen hänen mieleensä ja tahto, joka oli voimakkaampi kuin hänen vastaanhangoittelemisensa, nousi hänen sisällään olevista tiedottomista syvyyksistä. Hän ei tahtonut, mutta syöksyi kuitenkin kiivaasti ylös vuoteesta, sillä hän ei voinut toisin tehdä. Hän ruuvasi lampun irti ja läksi ruokasaliin.

Nyt ei Séverine enään vapissut. Koko hänen pelkonsa oli ohitse, hän toimi aivan kylmäverisesti hitain ja mittamääräisin liikkein, kuten unissakävijä. Hän etsi hiilihangon, sillä vääntääkseen listan irti. Kun kolo oli avattuna, valaisi hän sitä lampulla, koska hän näki huonosti. Mutta hän kävi aivan kankeaksi ja liikkumattomaksi ällistyksestä: kolo oli tyhjä. Hänen ollessaan Jacquesia tapaamassa, oli Roubaud selvästikin tullut takaisin, ennen häntä saman kaiken ottamisen ja pitämisen himon valtaamana, ja hän oli yhdellä kertaa pistänyt taskuunsa kaikki setelit, niin, ett'ei ainoatakaan ollut jäljellä. Hän kumartui alas ja havaitsi kolossa ainoastaan kellon ja kellonperät, jotka loistivat tomussa hirsien välillä. Kylmäverisessä raivossaan pysyi hän, joka oli puolialasti, silmänräpäyksen samassa asennossa ja hoki parikymmentä kertaa korkealla äänellä:

— Varas! Varas! Varas!

Sitten hän raivoisasti tempasi käteensä kellon, jolloin suuri, musta hämähäkki, joka oli peljästynyt, juoksi tiehensä kipsiä pitkin. Hän potkasi listaa kantapäällään ja meni makuulle, pannen lampun yöpöydälle. Jälleen lämmitessään katsoi hän kelloa, jota hän piti nyrkkiin puristetussa kädessään, käänteli ja tutki sitä kauvan. Erittäinkin herättivät hänen mielenkiintoaan presidentin kaksi nimikirjainta kuoren päällä. Sen sisäpuolella näki hän valmistumisnumeron 2516. Tämän kalleuden säilyttäminen oli varsin vaarallista, sillä poliisi tiesi numeron. Mutta suutuksissaan siitä, ett'ei voinut pelastaa enempää, ei hän enään tuntenut mitään pelkoa. Vieläpä tuntui hänestä siltä, että hänen pahat unensa nyt olivat lopussa, koska ei ruumiin tavaroita enään ollut lattian alla. Hän voisi vihdoinkin liikkua vapaasti kotonansa, missä halusi. Hän pisti kellon päänalusensa alle, sammutti lampun ja vaipui uneen.

Seuraavan päivän oli Jacques vapaana ja odotti, että Roubaud tapansa mukaan läksisi Cafe du Commerceen, jolloin hän menisi Séverinen luo ja söisi hänen kanssaan aamiaista. He tekivät tämän toisinaan, milloin uskalsivat. Heidän nyt syödessään puhui Séverine, jota vielä hirvitti, hänen kanssaan rahoista, ja kertoi, kuinka hän oli tavannut piilopaikan tyhjänä. Hänen katkeruutensa miestä kohtaan ei vielä ollut talttunut ja sama huudahdus uusiintui taukoamatta:

— Varas! Varas! Varas!

Sen jälkeen otti hän esille kellon ja tahtoi ehdottomasti antaa sen Jacquesille, huolimatta tämän osoittamasta vastenmielisyydestä.

— Etkö siis ymmärrä, armaani, ett'ei kukaan ole etsivä sitä sinulta. Jos minä pidän sen, niin hän ottaa sen minulta... Ja näetkös, minä antaisin hänen mielummin repiä ruumiin palasiksi. Ei, hän on saanut aivan liiaksikin paljon. Minä en tahtoisi saada noita rahoja, ne hirvittivät minua, enkä minä milloinkaan olisi pannut niistä soutakaan menemään. Mutta mikä oikeus hänellä oli käyttää niitä hyväksensä? Voi, kuinka minä vihaan häntä!

Hän itki ja rukoili Jacquesia niin itsepintaisesti, että tämä vihdoinkin pisti kellon liivintaskuunsa.

Tunti oli kulunut ja Séverine istui vielä puoliksi pukeutuneena hänen polvellaan. Hän nojautui taaksepäin hänen olkapäätään vastaan ja oli kietonut käsivartensa hänen kaulansa ympärille hiukeaan hyväilyyn, kun Roubaud, jolla oli oma avain, astui sisään. Séverine syöksähti ylös, mutta olihan hänet yllätetty itse työssä, niin että olisi hyödytöntä kieltää. Roubaud oli äkkiä pysähtynyt eikä voinut päästä ohi, kun rakastaja ällistyksissään jäi istumaan. Mutta vaimo ei vaivannut itseään edes minkäänlaisella selityksellä, vaan meni häntä vastaan ja hoki raivokkaasti:

— Varas! Varas! Varas!

Roubaud epäröi hetkisen. Sitten kohautti hän olkapäitänsä, ikäänkuin olisi se ollut jotakin, joka ei ollenkaan koskenut häntä, ja meni huoneeseen noutamaan erästä muistikirjaa, jonka hän oli unhoittanut sinne. Mutta Séverine seurasi häntä ja löylytti häntä nuhteilla:

— Sinä olet jälleen ollut siellä? Uskallatko sitä kieltää?... Ja sinä olet ottanut kaikki tyynni. Varas! Varas! Varas!

Sanaakaan sanomatta meni mies ruokasalin läpi. Vasta ovella hän kääntyi ympäri ja loi vaimoonsa synkän katseen.

— Tahdotko antaa minun olla rauhassa!

Hän meni, paukahuttamatta edes ovea kiinni. Oli kuin ei hän olisi nähnyt mitään, eikä hän ollut tehnyt mitään huomautusta rakastajan läsnäolosta.

Pitkän väliajan kuluttua Séverine kääntyi ympäri Jacquesiin päin.

— Uskotko sinä nyt?

Tämä, joka ei ollut sanonut sanaakaan, nousi nyt vihdoinkin ylös ja lausui mielipiteensä.

— Hän on mennyttä miestä!

Molemmat olivat yhtä mieltä siitä. Heidän hämmästystään sen johdosta, että toista rakastajaa suvaittiin, vaikka ensimmäinen oli murhattu, seurasi nyt inho miehen auliutta kohtaan. Kun mies on joutunut noin pitkälle, istuu hän auttamattomasti kiinni liejussa ja voi vajota miten syvälle tahansa.

Tämän päivän jälkeen oli Séverinellä ja Jacquesilla täysi vapaus ja he käyttivät sitä, enään välittämättä Roubaudista. Mutta nyt, kun mies ei enään tehnyt heitä levottomiksi, tuli heidän suurimmaksi murheekseen naapurin, rouva Lebleun vakoilu, joka aina oli väjymässä. Aivan varmaan epäili hän jotakin. Kulkipa Jacques miten hiljaa tahansa, niin huomasi hän joka käynnillä vastapäätä olevan oven huomaamattomasti avautuvan raolleen ja silmän tirkistävän häneen aukosta. Se kävi sietämättömäksi, eikä hän enään uskaltanut mennä sinne ylös, sillä hän pelkäsi, että ovella kuunneltaisiin, kun tiedettäisiin hänen olevan siellä. Ei siis ollut mahdollista suudella eikä edes jutella häiritsemättä. Katkeroituneena tästä uudesta esteestä hänen intohimollensa, alotti Séverine silloin uudelleen vanhan sotarekensä Lebleun perhettä vastaan, saadakseen haltuunsa heidän asuntonsa. Oli asianmukaista, että se kaikkina aikoina oli ollut alipäälliköllä. Mutta nyt ei se enään ollut tuo oivallinen näköala akkunoista lähtöpengermälle ja Ingouvillen kukkuloille, joka häntä houkutteli. Ainoana syynä hänen toivomukseensa, jota syytä hän tietysti ei maininnut, oli se, että asumukseen oli toinenkin sisäänkäytävä, keittiön rapulle johtava ovi. Jacques voisi silloin tulla ja mennä, ilman että rouva Lebleulla oli edes aavistustakaan hänen käynnistään. Vihdoinkin he silloin olisivat vapaudessaan.

Siitä tuli hirveä ottelu. Tämä taistelu, joka jo ennenkin oli pannut koko käytävän tuleen ja liekkeihin, pantiin jälleen vireille ja kävi yhä kiivaammaksi. Rouva Lebleu, jota uhattiin, puolustautui urheasti ja väitti, että se veisi häneltä hengen, jos hänet suljettaisiin tuohon pimeään huoneustoon, joka oli kolkko kuin vankila, ja jolta katto vei kaiken näköalan. Miten voitaisiinkaan luulla hänen saattavan elää tuossa luolassa, hänen, joka oli tottunut valoisaan huoneeseensa avarine näköaloinen ja jota huvitti katsella matkustajain alituista vuota? Hänen jalkansa epäisivät häneltä kaiken kävelemisen, ja nyt ei hän koskaan saisi nähdä muuta kuin sinkkikaton; yhtä hyvä olisi tappaa hänet paikalla.

Valitettavasti olivat nämä vain tunteensyitä ja hänen oli pakko tunnustaa, että hänellä oli sama huoneusto kuin Roubaudin edeltäjällä alipäällikön virassa, joka nuoren miehenä oli ollut siksi kohtelias, että oli luovuttanut sen hänelle. Sitäpaitsi piti olla olemassa hänen miehensä kirjoittama kirjekin, jossa hän sitoutui luovuttamaan huoneuston, jos uusi alipäällikkö sitä vaatisi. Kun kirjettä vielä ei oltu löydetty, kielsi hän sen olemassaolon. Mitä huonommaksi hänen asemansa kävi, sitä kiivaammin ja pontevammin hän esiintyi. Kerran koetti hän vetää puolelleen toisen alipäällikön, Moulinin, vaimon, jonka hän väitti sanoneen nähneensä herrojen suutelevan rouva Roubaudia rappusissa. Mutta Moulin suuttui, sillä hänen vaimonsa, joka oli kiltti ja vähäpätöinen olento, jota ei koskaan näkynyt, itki ja vakuutti, ett'ei hän ollut mitään nähnyt eikä sanonut. Viikon ajan lietsoi tämä juorupuhe myrskyä, joka raivosi käytävän toisesta päästä toiseen.

Mutta rouva Lebleun suurin vika, jonka täytyi tuottaa hänelle tappion, oli, että hän edelleenkin suututti neiti Guichonia toimistossa itsepintaisella vakoilemisellaan. Se oli hänen harha-ajatuksensa, hänen päähänpistonsa, että neiti Guichon joka yö kävi asemapäällikön luona, ja tämä hänen tarpeensa yllättää hänet siitä oli muuttunut kerrassaan sairaalloiseksi ja sitäkin polttavammaksi, kun hän oli vakoillut neiti Guichonia kahden vuoden ajan saamatta vähintäkään ilmi. Mutta hän oli varma heidän yhteydestään ja se oli tehdä hänet hulluksi. Neiti Guichon, joka oli raivoissaan siitä, ettei voinut tulla ja mennä joutumatta vakoilluksi, vaati sen vuoksi nyt, hänkin, että hänet karkoitettaisiin talon taka-osassa olevaan huoneustoon. Silloin olisi yksi huoneusto heidän välillään, eikä hänen ainakaan tarvitsisi olla häntä vastapäätä ja hän pääsisi kulkemasta hänen ovensa ohitse. Näkyi selvästi että asemapäällikkö Dabadie, joka näihin saakka ei ollut välittänyt tästä taistelusta, päivä päivältä yhä enemmän kallistui Lebleun perhettä vastaan, ja se oli vakava merkki.

Asianhaarat sotkeutuivat vielä enemmän persoonallisen torailun johdosta. Philomène, joka nyt meni tuoreine munineen Séverinen luo, käyttäytyi hyvin hävyttömästi joka kerta kun tapasi rouva Lebleun, ja kun tämä tahallaan antoi ovensa yleiseksi harmiksi alati olla avoinna, vaihdettiin yhtämittaa ohimennen pahoja sanoja noiden molempain välillä. Séverinen ja Philomènen tuttavuus oli muuttunut tuttavallisuudeksi, ja viimeksimainittu oli vihdoinkin alkanut käydä Jacquesin asioilla hänen rakastajattarensa luona, kun ei hän itse uskaltanut tulla. Hän tuli muninensa, toi terveisiä ja muutti tapaamisia, selitti, miksi Jacquesin oli täytynyt edellisenä iltana olla varovainen ja kertoi kuinka kauvan hän oli viipynyt hänen luonaan ja mistä he olivat jutelleet. Milloin tuli jokin este, jäi näet Jacques toisinaan mielellänsä kotiin Sauvagnatin luo, joka oli veturitalin esimies. Hän meni Pecqueuxin kanssa sinne, ikäänkuin olisi hän tuntenut huvittelemisen tarvetta ja peljännyt olla koko iltaa yksinään.

Vieläpä kun Pecqueux katosi, lähteäkseen seikkailuillaan merimieskapakoihin, meni hän Philomènen luo, antoi hänelle jonkun tervehdysten perillevietäväksi ja istuutui eikä lähtenyt pois. Ja Philomène, joka oli sekaantunut heidän rakkausjuttuunsa, tuli vähitellen liikutetuksi, sillä siihen asti oli hän tuntenut ainoastaan raakoja rakastajaita. Jacquesin pienet, hienot kädet ja koulutettu käytöstapansa, hänen surumielisyytensä ja lempeä ulkomuotonsa olivat hänelle kuin tuntemattomia herkuja. Pecqueuxissa oli nykyään enimmäkseen juopumusta ja raakuutta, jota vastoin, kun hän vei hienon tervehdysten veturikuljettajalta alipäällikön vaimolle, hän omastakin puolestaan tunsikin kielletyn hedelmän herkullista makua. Kerran hän ilmaisi omia salaisuuksiaan ja moitti lämmittäjää, jonka hän väitti olevan hyvin pahansisäinen huolimatta hymyilevästä ulkomuodostaan ja juovuksissa ollessaan voivan tehdä jonkun ruman kepposen. Jacques huomasi, että Philomène hoiti enemmän ruumistaan ja ulkomuotoaan, joi vähemmän ja piti kodin siistimpänä.

Hänen, veljensä, Sauvagnat, oli eräänä iltana kuullut miesääntä ja silloin syöksynyt sisään kurittaakseen sisartaan, mutta nähdessään kuka tämän kanssa jutteli, oli hän tarjonut Jacquesille pullon cideriä. Jacques näytti viihtyvän täällä hyvin, kun hänet otettiin hyvin vastaan, ja hän tunsikin parantuneensa kuumeuistatuksestaan. Philomène alkoi myös osoittaa yhä vilkkaampaa ystävyyttä Séverineä kohtaan ja ahdisti rouva Lebleuta, jota hän alituisesti nimitti vanhaksi noidaksi.

Eräänä yönä, kun hän tapasi nuo molemmat rakastavaiset pienen puutarhansa takana, meni hän heidän seurassaan pimeässä vajan luo, johon he tavallisesti piiloutuivat.

— Te olette todellakin liian kiltti. Koska huoneusto on teidän, niin minä, jos olisin teidän sijassanne, laahaisin hänet tukasta ulos. Älkää antako perään.

Mutta Jacques ei harrastanut mitään riitelyä.

— Ei, herra Dabadie on puuttunut asiaan ja paras on odottaa, kunnes se käy säädyllisellä tavalla.

— Ennen kuukauden loppua, selitti Séverine, olen makaava hänen huoneessaan, ja silloin voimme me tavata toisemme milloin tahansa.

Vaikka oli pimeä, tunsikin Philomène, kuinka Séverine tätä toivomusta lausueessaan hellästi likisti rakastajansa käsivartta. Ja kun hän erosi heistä mennäkseen kotiinsa, pysähtyi hän varjon salaamana kolmenkymmenen askeleen päähän siitä ja kääntyi ympäri. Hän tunsikin syvää mielenliikutusta, ajatellessaan heidän olevan yhdessä. Mutta hän ei kuitenkaan ollut kade, vaan tunsikin itsetiedotonta tarvetta rakastaa ja olla rakastettu samalla tavalla.

Jacques kävi päivä päivältä yhä synkemmäksi. Kaksi kertaa hän keksi tekosyitä, ollakseen tapaamatta Séverineä ja viipyi toisinaan Sauvagnatien luona, karttaakseen häntä. Hän oli kuitenkin yhä edelleenkin rakastunut häneen alati lisääntynein intohimoin. Mutta kun Séverine sulki hänet syliinsä, valtasi hänet uudelleen hänen kamala kärsimyksensä ja häntä pyöräytti, niin että hän vapautti itsensä pian, kauhusta jähmettyneenä sen johdosta, ett'ei enään voinut hillitä itseään, kun villipeto hänessä seisoikin valmiina puremaan. Hän koetti uuvuttaa itsensä pitkillä matkoilla, pyysi ylimääräistä työtä ja saattoi seisoa yhtämittaa kaksitoista tuntia veturissansa, ruumis täristysten ruhjomana ja keuhkot tuulen kuivaamina.

Hänen tovereillaan oli tapana moittia kovaa ammattiansa, joka kahdessakymmenessä vuodessa vei miehen manalle. Mutta hän olisi tahtonut sen tapahtuvan heti, hän ei voinut koskaan tarpeeksi uupua ja tunsikin olevansa onnellinen ainoastaan kiitäessään Lisonissa eteenpäin, ajattelematta enempää, enään näkemättä muuta kuin annettuja merkkejä. Perille päästäessä oli hän niin menehtynyt väsymyksestä, ett'ei edes malttanut puhdistautua. Mutta heräämisen mukana palasi sama tuskallinen päähänpisto.

Hän oli samaten koettanut saada takaisin hellyytensä Lisonia kohtaan ja käytti uudelleen useampia tunteja tehdäkseen sen hienoksi ja puhtaaksi ja vaati, että Pecqueux panisi teräksen heloittamaan hopean lailla. Tarkastajat, jotka matkan varrella nousivat veturiin, onnittelivat häntä sen johdosta, että hän oli saanut noin oivallisen veturin. Mutta hän pudisti päätään ja pysyi tyytymättömänä, sillä hän tiesikin hyvin, että luminietoksissa tapahtuneen viivytyksen jälkeen ei hänen veturinsa enään ollut yhtä hyvässä

kunnossa kuin ennen. Korjattaessa oli sen sielu epäilemättä vahingoittunut, se oli kadottanut elämän salaperäisen tasapainon, mikä sattumalta riippui korjauksesta. Hän kärsi siitä ja suri niin katkerasti tätä veturin huonontumista, että hän vaivasi esimiehiänsä järjettömällä valituksilla ja pyysi tarpeettomia korjauksia ja keksi suoritettavaksi mahdottomia parannuksia. Hän sai kieltävän vastauksen ja kävi yhä synkemmäksi, vakuutettu kun oli siitä että Lison oli kovasti sairas ja ett'ei sillä tämän jälkeen voitaisi mitään oikein hyvin tehdä. Hän tuli alakuloiseksi; mitä hyödyttikään rakastaa, koska hän kuoletti kaikki, mitä rakasti? Ja kun hän tuli rakastajattarensa luo, oli hän täynnänsä epätoivoista rakkaudenraivoansa, jota eivät suru eikä väsymys voineet tukahuttaa.

Séverine oli huomannut hänen muuttumisensa ja oli myös murheellinen, koska hän luuli, että se tapahtui hänen takiansa ja että tieto murhasta teki hänet synkkämieliseksi. Nähdessään, kuinka hän vapisi hänen sylissänsä ja kiivaasti karttoi hänen suudelmiansa, kysyi hän itseltänsä, eikö se johtunut siitä että hän muisti, mitä hän oli kertonut ja hän sen kautta herättänyt hänessä inhoa. Hän ei koskaan uskaltanut palauttaa keskustelua näihin aineisiin. Hän katui, että oli milloinkaan niistä puhunut ja ihmetteli sitä, että hänen tunnustuksensa oli tunkeutunut esiin. Hän ei enään muistanut niin kauvan tuntemaansa tarvetta tehdä hänet uskotukseen, ja tunsikin nyt tyydytystä siitä, että hän oli osallinen hänen salaisuuteensa. Ja hän rakasti häntä ja himosi häntä varmaankin vielä enemmän, sen jälkeen kun hän ei enään ollut tietämätön mistään. Hänen intohimonsa oli ääretön, nainen oli vihdoinkin herännyt, hän oli luotu ainoastaan hyväilyä varten, ainoastaan ja yksinomaan rakastajattareksi, ilman mitään äidillisiä vaistoja. Jacques oli nykyään hänen elämänsä, ja lempeine, passiivisine luonteineen olisi hän tahtonut kissan tavoin maata hänen polvellaan aamusta iltaan.

Ainoa, mikä hänellä oli jäljellä tuosta kauheasta murhatapahtumasta, oli ihmetys siitä, että hän oli siihen sekaantunut! Siitä oli niin kauvan että hän hymyili sille eikä edes olisi ollut vihainen miehelleen, ellei tämä olisi häntä häirinnyt. Mutta hänen inhonsa häntä kohtaan kasvoi samassa määrässä kuin hänen intohimonsa, hänen mielitekonsa tuohon toiseen lisääntyi. Nyt, kun tuo toinen tiesi ja oli julistanut hänet syyttömäksi, oli hän hänen hallitsijansa, jota hän seuraisi ja joka saattoi määrätä hänestä kuten omaisuudestaan. Hän oli saanut häneltä hänen valokuvansa ja hän vei sen mukanaan vuoteeseen, kun hän meni levolle ja nukkui muotokuva suutaan vasten, itse perin onnettoman, nähdessään hänet onnettoman, ja onnistumatta oikein arvaamaan, minkä vuoksi hän siten kärsi.

Heidän tapaamisensa jatkuivat tällä välin ulkosalla heidän odottaessaan voivansa rauhassa ja levossa tavata toisensa Séverine luona tuossa vasta hankitussa asunnossa. Talvi lähestyi loppuaan ja helmikuu oli hyvin leuto. He pitensivät kävelyretkiään ja kuljeskelivat tuntikausia asemaan kuuluvilla rakentamattomilla alueilla; sillä Jacques karttoi pysähtymistä ja kun Séverine nojautui hänen olkapäähänsä, jolloin hänen oli pakko istuutua, tahtoi hän sen tapahtuvan pimeässä, peljäten tappavansa hänet, jos saisi nähdä hänen paljasta ruumistansa. Niin kauvan kun hän ei sitä tekisi, voisi hän kenties vastustaa murhaamishaluansa. Pariisissa, jonne hän meni hänen kanssaan joka perjantai, veti hän akkunaverhot huolellisesti eteen, ilmoittaen päivänvalon itseään häiritsevän.

Nykyään läksi hän tälle joka viikko uusiintuvalle matkalle edes antamatta miehellensä mitään selitystä. Naapureille käytti hän vanhaa tekosyytään, kolotusta polvessa, mutta hän sanoi sitäpaitsi käyvänsä tervehtimässä vanhaa imettäjäänsä, Victoire eukkoa, joka vielä makasi sairashuoneessa. Molemmille oli tästä matkasta suurta huvitusta, Jacques seurasi silloin hyvin tarkkaavaisesti veturin kulkua ja Séverine oli ihastuksissaan, nähdessään hänet vähemmän synkeänä, tunsipa hauskuutta itse matkastakin, vaikka alkoikin osata ulkoa pienimmätkin kukkulat, pienimmätkin lehdot tien varrella.

Havresta Mottevilleen oli istutettujen omenapuuaitojen katkaisemia niittyjä ja ketoja, mutta sen jälkeen aina Roueniin saakka oli seutu epätasaista ja autiota. Rouenin toisella puolella kaarteli Seine ja rata kulki joen yli Sottevillen, Oisselin ja Pont-de l'Archen luona; sitten näkyi joki taas, lakkaamatta virraten eteenpäin leveänä ja suurena noiden laajojen kenttien lomitse. Guillonin jälkeen oli se alati matkassa; se juoksi vasemmalla puolella hitaasti eteenpäin matalien rantojensa välitse, joita poppelit ja pajut reunustivat. Rata kulki pitkin erästä kukkulaa ja erosi joesta Bonnièresissa ainoastaan yht'äkkiä yhtyäkseen siihen Rosnyn luona Rolleboise-tunnelista päästyä. Seine oli kuin ystävällinen matkatoveri. Vielä kolme kertaa kuljettiin sen ohi, ennen kun päästiin perille. Siinä oli Nantes kirkontorneineen puiden välissä, Triel vaaleine kipsilouhimoineen, Poissy, jonka rata leikkasi keskeltä kahtia, Saint-Germainin metsän vihreät muurit, liljojen runsaasti verhoamat vieremät Colombesin luona, ja lopuksi itse Pariisi, jota oli kauvan aavistettu ja joka oli nähty Pont d'Asnieresista, etäällä olevine riemukaarineen, joka kohosi likaisten rakennusten ja tehtaiden lukuisain savupiippujen yli. Veturi tunkeutui nyt Batignolles-tunneliin ja kohta sen jälkeen oltiin meluisalla ratapihalla.

Iltaan saakka he olivat vapaudessaan ja kuuluivat toisillensa. Paluumatkalla oli pimeä ja silmät ummessa Séverine uudelleen nautti onnestansa. Mutta joka kerta kun hän kulki Croix-de-Maufrasin ohi, tapahtuipa se sitten aamulla taikka illalla, pisti hän päänsä ulos ja katsoi salaa, näyttäytymättä, koska oli varma siitä, että tapasi Floren seisomassa portin edessä, tehden kunniaa kotelossaan olevalla lipulla ja tarkastellen junaa tulisilla katseillaan.

Sen jälkeen kun Flore lumipyrypäivänä oli nähnyt heidän suutelevan toisiaan, oli Jacques varoittanut Séverineä. Hän ei ollut epävarma siitä hurjasta, lapsellisesta intohimosta, jota Flore oli tuntenut häneen lapsuudesta pitäin, ja hänestä tuntui siltä, että tyttö oli mustasukkainen ja että hänen lemmentekoisuudessaan piili miehekäs tarmo, irtipäästetty, murhanhaluinen viha... Toiselta puolen lienee hän tuntenut liian paljon, sillä Jacques muisti hänen viittailunsa presidentin suhteesta erääseen nuoreen tyttöön, jota ei kukaan epäillyt ja jonka hän sitten oli naittanut. Jos hän tiesi tämän, niin hän varmaankin epäili, kuka oli rikoksen tehnyt, ja varmaankin hän sekä puhuisi että kirjottaisi siitä ja kostaisi ilmiannolla.

Mutta päivät ja viikot kuluivat, ilman että mitään tapahtui ja hän tapasi hänet vain alati paikallaan radan varrella. Niin pian kun hän pitkän matkan päästä huomasi hänen veturinsa, tunsikin häntä, että tytön palavat silmät häntä seurasivat. Hänen katseensa näki hänet savusta huolimatta, ripustautui kiinni häneen ja seurasi häntä salamankaltaisesta nopeudesta huolimatta pyöräin pauhatessa, ja samaan aikaan tutkittiin, tarkastettiin ja koeteltiin juna ensimmäisestä viimeiseen vaunuun. Joka perjantai huomasi hän silloin aina hänet, kilpailijan, jonka hän tiesi olevan junassa mukana. Siitä ei ollut apua, että tuo toinen, joka tunsikin vastustamatonta kurkistelemisen tarvetta, vaikka miten vähän olisi päätään esiin pistänyt; hänet nähtiin kuitenkin ja molempain katseet risteilivät kuin miekkain terät. Eteenpäin rientävä juna oli jo poissa ja hän seisoi siinä yksinään jäljellä kykenemättä sitä seuraamaan ja raivoissaan onnesta, minkä se vei mukanaan pois. Flore näytti kasvavan, joka matkallaan huomasi Jacques hänen olevan yhä suurempi, ja nyttemmin levoton siitä, ett'ei hän tehnyt mitään, kysyi mies itseltänsä mitä hän mielellänsä hautoikaan, tuo suuri, tumma tyttö, jonka liikkumatonta vartaloa hän ei voinut karttaa näkemästä.

Myöskin eräs virkamies nykyään vaivasi Séverineä ja Jacquesia, nimittäin ylikooduktööri Henri Dauvergne. Hän kulki juuri perjantain junassa ja osoitti silloin Séverinelle huomiota, joka tuli varsin sopimattomaan aikaan. Hän oli huomannut hänen yhteytensä veturinkuljettajan kanssa ja luulotteli itseään, että hänenkin vuoronsa kenties tulisi. Kun juna läksi Havresta niinä aamuina, joina Roubaud oli virantoimituksessa, virnuili hän sille ilmeiselle huomiolle, jota Henri osoitti Séverinelle; tämä varasi hänelle kokonaisen vaunun osaston, vei hänet sinne ja tutki lämpöjohdon. Eräänä päivänä Jacques, joka edelleen jutteli tyyneesti ja rauhallisesti Roubaudin kanssa, iski tälle silmää osoittaakseen hänelle nuoren Henrin kohteliaisuutta ja ikäänkuin kysyäkseen häneltä, suvaisiko hän sitä. Mutta kun Roubaud riiteli vaimonsa kanssa, syytti hän häntä häikäilemättä noiden molempien rakastajattareksi. Séverine luuli erääseen aikaan, että Jacqueskin uskoi niin, ja että juuri se saattoi hänet synkkämieliseksi. Itku- ja nyyhkytyskohtauksen vallassa vakuutti hän olevansa vian ja pyysi häntä tappamaan hänet, jos hän olisi hänelle uskoton. Jacques kävi silloin hyvin kalpeaksi, mutta koetti laskea leikkiä, suuteli häntä ja vastasi tietävänsä hänen olevan kunniallinen ja toivovansa, ett'ei hän koskaan tulisi ottamaan ketään hengiltä.

Maaliskuun ensimmäiset illat olivat niin ikävät, että heidän täytyi keskeyttää kohtaamisensa, ja Pariisinmatkat lyhyine vapauksineen eivät enään olleet kylliksi Séverinelle. Hänessä kasvoi tarve saada Jacques itsellensä, kokonaan itsellensä, olla yhdessä hänen kanssaan päivät ja yöt, ilman että he koskaan jättäisivät toisiaan. Hänen inhonsa mieheensä kävi yhä suuremmaksi, hänen pelkkä läsnäolonsa sai hänet sairaalloiseen, sietämättömään ärtymykseen. Niin sopuisa ja taipuisa kuin hän muuten olikin, joutui hän suunniltaan kohta kun tuli kysymys hänestä ja tiuskahti pienimmästäkin esteestä, minkä mies pani hänen tahtoaan vastaan. Silloin näytti siltä, kuin olisi hänen mustien hiustensa varjo levittänyt tummaa varjoa hänen kirkkaiden, vaaleansinisten silmiensä yli.

Hän hurjistui, syytti miestänsä siitä, että tämä oli siinä määrin tuhonnut hänen olemassaolonsa, että nyt oli muka mahdoton elää hänen rinnallaan. Eikö se ollut hän, joka oli kaiken tämän aiheuttanut? Eikö se ollut hänen vikansa, että heidän yhdyselämänsä oli tuhoutunut, että hänellä oli rakastaja? Miehen typerä tyyneys, se välinpitämätön katse, jolla hän vastasi hänen katkeruuteensa, hänen pyöreä selkensä ja suuri mahansa, koko tuo sienimäinen lihakasa, johon ei mikään näyttänyt vaikuttavan, kaikki tämä teki hänet lopulta niin katkeroituneeksi, että hän suorastaan kärsi siitä. Hän ei nykyään muuta ajatellut kuin eroamista, lähtemistä pois hänen luotaan ja elämän alottamista uudelleen jossakin muualla. Oi, alkaa uudestaan, laittaa etenkin niin, ett'ei ollut enään olisi olemassa, alottaa elämä sellaisena kuin se oli, ennen kun kaikki nämä iljettävyydet olivat alkaneet, tulla samallaiseksi kuin hän oli viidentoista vuotiaana, rakastua ja olla rakastettu kuten hän silloin uneksi elämästä!

Viikon ajan hautoi hän pakosuunnitelmaa: hän matkustaisi Jacquesin kanssa, he piiloutuisivat Belgiaan ja asettuisivat sinne asumaan nuorena, työteliäänä pariskuntana. Mutta hän ei puhunut edes hänenkään kanssaan siitä, sellaiselle olisi heti esiintynyt esteitä; he joutuisivat hyvin säännöttömään asemaan johon liittyisi alituista levottomuutta, ja kaikkein ikävintä oli antaa miehen pitää omaisuus, rahat ja Croix-de-Maufras. He olivat näet tehneet keskinäisen testamentin, ja hän oli sen kautta miehensä vallassa ja tämän laillinen holhousvalta sitoi hänen kätensä. Mieluummin kuin matkustaisi ja luopuisi ainoastakaan sousta, kuolisi hän siellä. Eräänä päivänä kun mies tuli kotiin ja kertoi, että hän, mennessään erään veturin ohi oli tuntenut puskinen hipaisevan kyynäpäätänsä, tuli hän ajatelleeksi,

että jos mies kuolisi niin hän pääsisi vapaaksi. Hän tuijotti häneen suurilla silmillään: miksi ei mies voisi kuolla, koska hän ei enään pitänyt hänestä ja hän oli vaivana ja vastuksena kaikille?

Sen jälkeen saivat Séverinen unelmat toisen suunnan. Roubaud oli tapaturmaisesti kuollut ja hän matkusti Jacquesin kanssa Amerikkaan. Mutta sitä ennen olivat he menneet naimisiin, myyneet Croix-de-Maufrasin ja muuttaneet koko omaisuuden rahaksi. He eivät jättäneet jälkeensä mitään pelon syytä. Jos he lähtisivät isänmaastaan, olisi se uudestisyntymistä toistensa syliin. Siellä kaukana ei olisi jäljellä mitään siitä, jonka hän tahtoi unhoittaa, hän voisi luulla elämän alkaneen uudelleen. Koska hän oli onnen suhteen pettynyt, niin koettaisi hän uudelleen ja alusta alkaen onneansa. Jacques saisi kyllä jonkin toimen, ja hän yrittäisi jotakin; he voisivat koota omaisuuden, epäilemättä saisivat he lapsia ja silloin alkaisi uusi olemassaolo työssä ja onnessa.

Ollessaan yksin aamusin vuoteessa, päivisin koruompeluksen ääressä, hän kokonaan antautui tämän mielikuvansa valtaan, teki muutoksia ja lisäyksiä ja uskoi lopulta elävänsä pelkän riemun ja menestyksen elämää. Hän, joka muuten meni harvoin ulos, sai nyt intohimokseen katsella postihöyryjen lähtöä: hän meni satamiin ja seurasi höyrylaivan savua, kunnes se katosi meren usvien joukkoon; hän kohdistautui, luuli seisovansa kannella Jacquesin rinnalla ja olevansa jo kaukana Ranskasta matkalla uneksittuun paratiisiin.

Eräänä iltana maaliskuun keskivaiheilla, kun Jacques oli rohjennut mennä hänen luokseen, kertoi hän, että junassa oli ollut mukana eräs hänen vanhoista koulutovereistaan, joka nyt oli matkalla New-Yorkiin, toteuttamaan muuatta uutta keksintöä, nappien valmistuskonetta; ja kun tämä tarvitsi yhtiömiestä, oli hän tarjoutunut ottamaan hänet mukaansa: Ah, se olisi oiva liikeyritys, jossa ei tarvittaisi suurempaa osuusmaksua kuin vajaat kolmekymmentä tuhatta frangia, ja josta ehkä voisi ansaita miljoonia. Hän sanoi tämän ainoastaan puhuaksensa jotakin ja lisäsi sitäpaitsi, että hän luonnollisesti oli vastannut tarjoukseen kieltävästi. Mutta se oli sentään ikävää, sillä kovaa oli olla pakotettu luopumaan onnesta, kun se tarjoutui.

Séverine kuunteli hänen puhettaan ilmeettömin katsein. Eikö siinä olisi hänen unensa toteutettuna?

— Ah, mutisi hän vihdoinkin, me läksisimme huomen aamulla...

Jacques katsahti hämmästyneenä ylös.

— Mitenkä niin, lähtisimmekö me?

— Lähtisimme, jos hän olisi kuollut.

Séverine ei maininnut Roubaudin nimeä, osoitti häntä vain nyökkäyksellä. Mutta Jacques ymmärsi ja teki epämääräisen liikkeen vastatakseen, että mies valitettavasti ei ollut kuollut.

— Me läksisimme, toisti Séverine hiljaa ja syvällä äänellä. Tulisimme tuolla kaukana niin onnellisiksi. Minä voisin saada kolmekymmentä tuhatta frangia myymällä tuon tilan ja sittenkin jäisi vielä jotakin meidän asuttumistamme varten... Sinä tekisit rahat voittoa tuottaviksi ja minä järjestäisin pienen kodin meitä itseämme ja rakkauttamme varten... Oi, kuinka se olisi onnellista!

Ja hän lisäsi aivan hiljaa:

— Loitolla kaikista muistoista, uusi elämä edessämme!

Jacquesin valtasi suuri hellyys, he puristivat vaistomaisesti toistensa käsiä, eikä kumpikaan sanonut enempää, molemmat tämän toiveen hurmaamina. Séverine myöhemmin katkaisi äänettömyyden.

— Sinun pitäisi kuitenkin etsiä ystäväsi uudelleen käsiisi, ennen kun hän matkustaa, ja pyytää häntä olemaan hankkimatta itselleen ketään toista yhtiömiestä, ilmoittamatta siitä sinulle.

Jacques hämmästytti jälleen.

— Miksikä niin?

— Niin, eihän tiedä, mitä voi tapahtua. Äskettäin se oli veturi kysymyksessä, olisi tarvittu vain sekunti myöhempään, niin minä olisin ollut vapaa!... Voihan sitä aamulla olla hengissä ja illalla maata kuolleena.

Hän tarkasteli häntä ja toisti:

— Oh, jospa hän olisi kuollut!

— Ethän kai tahtone, että minä ottaisin hänet hengiltä? kysyi Jacques ja koetti hymyillä.

Hän uudisti kieltävän vastauksensa kolmasti, mutta hänen silmänsä, hänen lempeät naisensilmänsä sanoivat "kyllä", hänen intohimonsa teki hänet säälimättömän julmaksi. Koska hän oli tappanut toisen, niin miksi ei häntä voitaisi surmata? Tämä ajatus tunkeutui häneen johtopäätöksenä, välttämättömänä loppuna. Yksinkertaisin asia maailmassa olisi ottaa hänet hengiltä ja sitten matkustaa tiehensä. Kun hän olisi kuollut, olisi kaikki ohi ja hän voisi alottaa kaikki uudestaan. Hän ei enään katsonut muuta ratkaisua mahdolliseksi, hänen päätöksensä oli peruuttamaton, vaikka hän vienosti väristen yhä edelleenkin sanoi "ei", koska hänellä ei ollut rohkeutta tunnustaa väkivaltaisuuttansa.

Jacques, joka seiso ruokakaappiin nojautuneena, tavoitteli edelleen hymyilyä. Hän huomasi veitsen, joka oli siellä.

— Sinun pitänee antaa minulle veitsi, jos tahdot, että otan hänet hengiltä... Onhan minulla jo kello, niin että saan pienen museon.

Hän nauraa hohotti, mutta Séverine vastasi vakavasti:

— Ota veitsi.

Ja sitten kun Jacques oli pistänyt sen taskuunsa, ikäänkuin ajaakseen pilan päähän saakka, suuteli hän häntä.

— Hyvää yötä nyt. Minä etsin heti ystäväni ja pyydän häntä odottamaan... Ellei lauvantaina sada, niin etsi minut Sauvagnatin talon takaa. Siitä on sovittu vai kuinka?... Ja ole tyyni, me emme ota ketään hengiltä, me vain laskemme leikkiä.

Vaikka oli myöhäinen, meni Jacques nyt alas satamaan etsimään hotellista toveria, jonka oli määrä matkustaa pois seuraavana päivänä. Hän puhui hänelle toiveista mahdollisesti saada periä ja pyysi neljäntoista päivän lykkäytystä, ennen kun antaisi hänelle varman vastauksen. Kulkiessaan suuria, mustia lehtokujia pitkin takaisin asemalle, ajatteli hän, mitä oli tehnyt ja ihmetteli sitä. Oliko hän siis päättänyt surmata Roubaudin, koska hänellä jo oli hallussaan hänen vaimonsa ja rahansa? Ei, hän ei suinkaan ollut päättänyt mitään, ja hän kyllä myös ryhtyisi varokeinoin siinä tapauksessa, että tekisi sellaisen päätöksen. Mutta nyt astui esiin muisto Séverinestä ja hänen kuumasta kädenpuristuksestaan ja hänen lujasta katseestaan, joka sanoi "kyllä", hänen suunsa sanoessa "ei". Ilmeisesti tahtoi hän, että Jacques ottaisi Roubaudin hengiltä. Hän kävi sangen levottomaksi. Mitä pitäisi hänen tekemän?

Palattuun Rue François-Mazelinelle ja laskeuduttuaan levolle kuorsaavan Pecqueuxin läheisyyteen, ei Jacques voinut nukkua. Vastoin hänen tahtoaan työskentelivät hänen aivonsa tässä murha-ajatuksessa, suunnittelemassa murhanäytelmää, jota hän mielti ja harkitsi sen etäisimpiin seurauksiin saakka. Hän etsi ja punnitsi syytä myöten ja vastaan. Kun hän mietiskeli kylmästi ja ilman kuumetta, puhuivat kaikki syyt myöten. Eikö Roubaud ollut ainoa este heidän onnellensa? Jos hän olisi kuollut, voisi hän naida Séverinen, eikä hän salannut itseltänsä jumaloivansa häntä. Silloin omistaisi hän hänet kokonaan ja ainiaaksi. Olisihan siinä sitäpaitsi rahoja, koko omaisuus. Hän luopuisi rasittavasta ammatistaan ja tulisi vuorostaan omaksi herrakseen tuossa Amerikassa, josta hän oli kuollut toveriensa puhuvan maana, missä mekanikot kokoilivat kultaa lapiolla. Ikäänkuin unessa esiintyi hänelle nyt kuva hänen uudesta elämästään tuolla kaukana: vaimo, jota hän intohimoisesti rakasti, nopeasti kootut miljoonat, rento elämä, rajaton kunnianhimo, kaikki mitä hän tahtoi. Ja tämän unelman toteuttamiseksi oli tarpeen ainoastaan yksi liike, ainoastaan erään ihmisen toimittaminen pois tieltä, niinkuin poljetaan alas eläin, kasvi, joka kävellessä on haitaksi. Hän ei enään ollut edes miellyttävä, tuo mies, joka nyt oli lihava ja raskas ja kokonaan hupeni tyhmään pelihimoonsa, joka hävitti hänen kaiken entisen tarmokkuutensa. Minkä vuoksi häntä säästettäisiin? Ei kerrassaan mikään puhunut hänen eduksensa. Kaikki tuomitsi hänet, koska vastaukseksi joka kysymykseen tuli, että toisten etu vaati hänen kuolemataan. Epäröiminen olisi hassua ja pelkurimaista.

Mutta Jacques, jonka selkää poltti, ja joka oli laskeutunut vatsallensa, kääntyi ympäri ja hypähti ylös. Eräs ajatus, joka tähän saakka oli väikkyntä hänen mielessään varsin epämääräisenä, kiusasi häntä nyt niin ankarasti, että tuntui siltä, kuin olisi jokin terävä esine porattu hänen aivoihinsa. Hän, joka lapsuudesta asti oli halunnut tappaa jonkun, ja jota kauhistus tämän päänäpiston johdosta oli kiduttanut, miksi ei hän siis surmaisi Roubaudia? Kentiesi voisi hän, valitsemalla tämän uhrin, ainiaaksi tyydyttää murhaamishimonsa, ja sillä tapaa hän ei ainoastaan tekisi hyvää kauppaa, vaan myös sitäpaitsi parantuisi. Parantuisi, herra Jumala! Ei enään tuntisi noita verenjanoisia pöyristyksiä, voisi omistaa Séverinen, ilman että vanha hurjuus hänessä heräisi. Kylmä hiki tihkui esiin, hän näki seisovansa veitsi kädessään ja työntävän sen Roubaudin kaulaan, kuten tämä oli tehnyt presidentille, ja tuntevansa tyydytystä ja kylläisyyttä sitä mukaa kuin veri poreilisi hänen käsiensä lomitse. Hän tappaisi hänet, se oli hänen päätöksensä, koska siinä olisi hänen pelastuksensa ja jumaloidun vaimon ja omaisuuden saanti. Jos hänen pitäisi tappaa joku, niin olisi se tämä joka hänen pitäisi surmata, hän tietäisi ainakin silloin, mitä hän tekisi ja siinä olisi järkeä ja logiikkaa ja hyötyä.

Kun Jacques oli tehnyt tämän päätöksen, oli kello juuri lyönyt kolme ja hän koetti nukkua. Hän oli jo vaipunut tajuttomuuteen, kun hän syvästi liikuttuna nousi pystyyn vuoteessa. Herra Jumala, oliko hänellä sitten oikeus ottaa tämä mies hengiltä? Kun häntä vaivasi kärpänen, löi hän sen kuoliaaksi, ja kerran kun kissa oli sotkeutunut hänen jalkoihinsa, oli hän, tosin tahtomattaan, potkulla murskannut sen jäsenet. Mutta tämä ihminen, hänen kaltaisensa! Hänen täytyi uudistaa koko tuumailunsa todistaakseen oikeutensa tuon murhan tekemiseen, sen oikeuden, mikä on väkevämmillä, joita heikommat vaivaavat ja jotka sen vuoksi hävittävät ne. Nyt rakasti häntä toisen vaimo, ja tämä itse tahtoi päästä vapaaksi voidakseen tulla naimisiin hänen kanssaan ja antaa hänelle omaisuutensa. Hän ainoastaan laittaisi esteen aivan yksinkertaisesti pois tieltään. Jos kaksi sutta kohtaa toisensa metsässä ja naarassusi on läsnä, eikö voimakkaampi susi silloin vapautta itseään tuosta toisesta? Ja eikö alkuaikoina, jolloin ihmiset susien tavoin turvautuivat luoliin, himoittu nainen kuulunut joukosta sille, joka kykeni voittamaan hänet itselleen kilpakosijainsa veressä? Koska se oli elämän laki, oli sitä kaiketi noudatettava, välittämättä yhteiselämän vuoksi myöhemmin keksityistä verukkeista.

Vähitellen näytti hänestä hänen oikeutensa ehdottomalta, hän tunsu koko päättäväisyytensä palaavan, jo seuraavana päivänä hän valitsisi ajan ja paikan ja valmistelisi toimeenpanoa. Epäilemättä olisi paras pistää Roubaud kuoliaaksi hänen yöllä kierrellessään asema-alueella, jotta ihmiset voisivat luulla maankiertäjien hänet murhanneen. Hän tiesi hyvän paikan hiilikasojen takana. Kunpa voisi houkutellessa hänet sinne! Vaikka hän koetti nukkua, järjesti hän nyt koko murhakohtauksen, pohti, mihin asettuisi ja kuinka iskisi, kaataakseen hänet kuoliaana maahan.

Mutta hänen syventyessään pienimpiin erikoisuuksiin, palasi hiljaa ja vastustamattomana hänen vastenmielisyytensä. Hänessä oli jotakin, mikä pani sitä vastaan ja sai hänen verensä kuohuksiin. Ei, ei, hän ei iskisi. Se tuntui hänestä nyt niin vastenmieliseltä, niin toimeensaamattomalta, niin mahdottomalta. Hänessä nousi sitä vastaan sivistysihminen, hänen saamansa kasvatus, se, minkä perityt mielipiteet hiljaa ja hävittämättömästi olivat rakentaneet. Hän oli äidinmaidon mukana imenyt menneiltä sukupolvilta, ett'ei saa tappaa! hänen hienostuneet aivonsa olivat täynnä epäilyksiä ja inhoten hylkäsivät murha-ajatuksen, heti kun ne alkoivat sitä harkita. Niin, toinen asia olisi tappaa, jos siihen kannustaisi himo, kuohahtava intohimo! Mutta tappaa tarkoituksella, harkiten ja itsekkäisyydestä, ei, sitä ei hän milloinkaan voisi!

Päivä alkoi sarastaa, kun Jacquesin onnistui hiukan nukahtaa, mutta uni oli niin kevyt, että hänessä tapahtui sotkuinen väittely tuosta inhoittavasta kysymyksestä. Seuraavista päivistä tuli tuskallisimmat hänen elämässään. Hän karttoi Séverineä, ja peljäten hänen silmiään, lähetti hän hänelle terveisiä, ett'ei hän voisi tulla tapaamaan lauvantaina.

Mutta maanantaina ei hän voinut päästä häntä jälleen kohtaamasta, ja kuten hän oli peljännyt, täyttivät hänen suuret sinisilmänsä, nuo niin lempeät, niin suloiset, hänet tuskalla. Séverine ei puhunut siitä, ei eleellä, ei sanallakaan kehoittanut häntä.

Mutta silmät olivat täynnä tätä asiaa, ne kysyivät häneltä, ne rukoilivat sitä. Hän ei tietänyt, miten pääsisi siitä kärsimättömyydestä ja nuhteesta, minkä hän luki niistä; hän näki ne alati kiinnitettynä häneen ihmetyksen ilmein siitä, että hän saattoi epäröidä olla onnellinen. Lähtiessään hänen luotaan, sulki Jacques hänet kiivaasti syliinsä saadakseen hänet ymmärtämään, että hän oli tehnyt päätöksensä. Hän oli sen todellakin tehnyt ja pysyi siinä aina rappusten alapäähän saakka, mutta sitten hänen omatuntonsa epäilykset palasivat. Kun hän näki hänet jälleen kaksi päivää myöhemmin, oli hänellä samallinen outo kalpeus ja arka katse, kuin pelkurilla, joka peräytyy välttämättömästä teosta. Séverine puhkesi nyyhkytyksiin sanomatta mitään ja itki hänen kaulassaan riippuen, hirveän onnettomana, ja Jacques joutui suunniltaan ja hänet täytti sellainen itsensä halveksuminen, että hän olisi voinut kuolla.

— Etkö tahdo torstaina tulla? kysyi Séverine matalalla äänellä.

— Kyllä, torstaina odotan sinua.

Torstaina oli yö sangen pimeä, tähtiä ei loistanut läpikuultamattoman synkällä taivaalla, joka oli täynnä merestä noussutta usvaa. Tavallisuuden mukaan tuli Jacques ensiksi ja oukaili, seisoen Sauvagnatin talon takana, Séverinen tuloa. Mutta pimeys oli niin synkkä ja Séverine juoksi niin kevyesti, että Jacques vapisi hipaistessaan häneen, ilman että oli sitä ennen häntä huomannut. Séverine lepäsi hänen sylissään levottomana, kun tunsu hänen vapisevan.

— Minä säikähdysin sinua, mutisi hän.

— Ei, ei, minä odotin tuloasi... Menkäämme, ei kukaan voi meitä nähdä.

Ja käsivarret kiedottuina toistensa vyötäisille kävelivät he nyt hiljaa ylt'ympäri noilla rakentamattomilla alueilla. Veturitallin tällä puolella oli kaasulyhtyjä vähän, muutamissa pimeissä paikoissa ei ollut sellaisia ollenkaan, jota vastoin kauvempana aseman puolella oikein vilisi niitä, jotka

näyttivät kirkkailta tähtösiltä.

He kävelivät sillä tapaa kauvan, sanomatta sanaakaan. Séverine nojasi päätään Jacquesin olkapäähän ja suoristautui toisinaan suudellakseen häntä leukaan, ja mies kumartui ja vastasi hänen suudelmansa suutelemalla häntä ohimoon hiusrajan kohdalle. Etäällä olevista kirkoista oli juuri kuulunut yhtä lyövän kellon vakava ääni. He eivät puhuneet, koska he ymmärsivät toistensa ajatukset. He ajattelivat ainoastaan tätä, he eivät enään voineet olla yhdessä tuon ajatuksen heitä vaivaamatta. He harkitsivat asiaa yhä edelleen, mutta mitä hyödytti ääneen sanoa tarpeettomia sanoja, koska täytyi toimia? Kun Séverine suoristautui häntä vastaan hyväilläksensä häntä, tunsu hän veitsen olevan housuntaskussaan. Oliko hän siis päättänyt sen tehdä?

Mutta Séverinen ajatukset virtasivat yli ja hänen huulensa avautuivat tuskin kuuluvaan kuiskaukseen:

— Hän oli vast'ikään ylhäällä, en tiedä mistä syystä... Sitten näin hänen ottavan revolverinsa, jonka oli unhoittanut... Hän lähtee varmaankin kiertomatalle.

Tuli jälleen hiljaista ja vasta kahdenkymmenen askeleen päässä sieltä sanoi Jacques vuorostaan:

— Viime yönä on täällä varastettu lyijyä... Hän tulee hetken kuluttua varmaankin tänne.

Séverine vapisi hieman ja molemmat olivat jälleen vaiti ja hiljensivät kulkuaan. Mutta Séverine alkoi epäillä, että se oli veitsi, joka oli Jacquesin taskussa. Hän suuteli häntä kaksi eri kertaa saadakseen paremmin selville, kuinka asian laita oli. Mutta kun hän kuitenkin, noin hankautuessaan häntä vastaan, jäi epävarmuuteen, laski hän kätensä riipuksiin ja tunnusteli, samalla kun suuteli häntä uudelleen. Se oli veitsi. Mutta Jacques ymmärsi hänen tarkoituksensa, painoi hänet kiivaasti rintaansa vastaan ja sammalsi hänen korvaansa:

— Hän tulee, sinä pääset vapaaksi.

Murha oli nyt päätetty, heistä tuntui ikäänkuin he eivät enään olisi kävelleet, vaan vieras voima olisi vienyt heitä eteenpäin maata pitkin. Heidän aistimensa olivat äkkiä erittäin teroittuneet, varsinkin tunto, sillä heidän käsiänsä kolotti niiden ollessa toisissaan ja huulten pieninkin kosketus tuntui raappimiselta. He kuuluivat myös veturin vierimisestä ja etäisestä ähkymisestä lähtevät häipyvät äänet, kumeita jyskähdyksiä, harhailevia askelia pimeässä. Ja he katsoivat pimeyteen, eroittivat mustat pilkut esineistä, ikäänkuin usva olisi kadonnut heidän silmistään: he voivat seurata ohilentävän yölepakon äkkinäisiä heilahduksia. He pysähtyivät liikkumattomiksi erään hiililäjän kulmaan ja vaanivat silmin ja korvin ja jännittivät koko ruumiinsa. Nyt he kuiskailivat.

— Etkö kuullut hätähuutoa tuolta?

— En, se on vaunu, joka viedään sisälle.

— Mutta tuolla vasemmalla puolellamme kävelee joku. Hiekka narisi.

— Ei, ei, rotat vain juoksentelevat kasojen välissä ja pudottelevat hiiliä alas.

Muutamia minuuotteja kului. Äkkiä pusersi Séverine Jacquesia vieläkin voimakkaammin.

— Se on hän.

— Missä sitten? Minä en näe mitään.

— Hän kääntyi tavarajunien veturitallin ympäri ja tulee suoraan meitä kohden. Etkö näe hänen varjoaan valkoisella seinällä?

— Sinä luulet siis, että se on tuo musta kohta. Hän on siis yksin?

— Niin, yksin, hän on yksin.

Tässä ratkaisevassa silmänräpäyksessä heittäytyi Séverine intohimoisesti Jacquesin kaulaan ja painoi kuumat huulensa hänen huuliaan vastaan. Hän olisi pitkässä, intohimoisessa suudelmassaan tahtonut antaa hänelle osan intohimostaan. Kuinka hän rakasti häntä ja kuinka hän inhosi tuota toista! Oh! Jos hän olisi uskaltanut, olisi hän jo monta kertaa tehnyt sen itse, säästääkseen Jacquesin kauhistuksesta. Mutta hänen kätensä huojuivat, hän tunsu olevansa liian pehmeä, siihen tarvittiin miehen koura. Ja tässä suudelmassa, joka ei koskaan tahtonut loppua, oli kaikki, minkä hän saattoi puhaltaa häneen rohkeudestansa, se oli lupautuminen kokonaan. Veturi vihelsi etäällä, päästäen pimeyteen surumielisen, vaikeroivan hätähuudon. Kuului tietämättömässä paikassa olevan jättiläisvasaran säännölliset iskut, samalla kun merestä nousevat usvat joukkioina ajelehtivat taivaalla ja toisinaan näyttivät saavan nuo säkenöivät kaasuliekit sammumaan. Kun hän vihdoin veti suunsa pois, ei hänellä ollut itsellensä jäljellä mitään, hän luuli kokonaan sulautuneensa Jacquesiin.

Nopealla liikkeellä avasi mies jo veitsen ja päästi kohta sen jälkeen puoliksi tukahutetun kirouksen.

— Hitto soikoon, se on taas jäähtynyt. Hänhän menee tiehensä.

Se oli totta, varjo, joka oli lähestynyt viidenkymmenen askeleen päähän heistä, kääntyi vasemmalle ja poistui sellaisen yövartijan säännöllisellä astunnalla, jota ei mikään ole saattanut levottomaksi.

Séverine kannusti Jacquesia.

— Mene jo!

Molemmat läksivät jälleen liikkeelle, Jacques edellä ja Séverine hänen kintereillään, ja he hiipivät hänen perässään varoen aiheuttamasta pienintäkään kolinaa. Korjauspajojen kulmauksessa kadottivat he hänet silmänräpäykseksi näkyvistään; mutta kun he sen jälkeen kulkivat erään sivuraiteen yli, huomasivat he hänet jälleen kahdenkymmenen askeleen päässä siitä. Heidän täytyi etsiä suojaa pienimpienkin muurien takana, koska yksi ainoakin harha-askele olisi heidät ilmaissut.

— Me emme saa häntä käsiimme, mutisi Jacques kumeasti. Jos hän ehtii vaihteen luo, pääsee hän meiltä pakoon.

Séverine hoki edelleen aivan hänen korvaansa:

— Mene, mene!

Tällä hetkellä ja näiden laajojen, pimeyteen hautaantuneiden alueiden keskellä ja suuren aseman öisen tyhjyyden ympäröimänä, oli Jacques luja päätöksessään, ja tyhjyydessä tapasi hän rikostoverin murhaan. Kiiruhtaessaan hiipivää kulkuansa tuli hän vielä innokkaammaksi ja harkitsi yhä mielessään ja etsi syitä, jotka tekisivät murhan viisaaksi ja oikeutetuksi teoksi, johon hän ryhtyisi loogillisen miettimisen ja päätöksen perusteella. Hänhän käyttäisi oikeuttaan, elämisen oikeuttaan, koska toisen veri oli välttämätön hänen omalle olemisellensa. Tarvittaisiin ainoastaan isku tällä veitsellä, jotta hän saavuttaisi onnensa.

— Me emme saavuta häntä, emme saavuta häntä, hoki Jacques raivoissaan, nähdessään varjon kulkevan vaihteen ohi. Se on kirottua, kas nyt kiittää hän pakoon.

Mutta Séverinen hermostunut käsi tarttui häntä kiivaasti olkapäähän ja pakoitti hänet seisomaan hiljaa vastapäätä häntä.

— Katso, hän kääntyy ympäri.

Roubaud kääntyi todellakin ympäri. Hän oli kääntynyt oikealle ja tuli sitten takaisin. Kenties oli hänellä seljässään ollut epämääräinen tunne siitä, että häntä ajettiin takaa. Hän jatkoi kuitenkin tyynesti matkaansa kuten tunnollinen vartija ainakin, joka ei tahdo mennä sisälle, ennen kuin on luonut katseen kaikkialle.

Jacques ja Séverine pysähtyivät äkkiä juoksussaan, eivätkä liikahtaneet. Sattuma oli vienyt heidät erään hiililäjän nurkkaan. He nojautuivat siihen ja näyttivät joutuvan sen sisään, likistäessään selkensä mustaa muuria vastaan ja ikäänkuin upotessaan tähän mustelätäkköön. He pidättivät hengitystään.

Jacques näki Roubaudin tulevan suoraan heitä kohden. Heidän välillään oli tuskin kolmenkymmenen metrin matka ja se väheni joka askeleelta, säännöllisesti ja rytmillisesti, ikäänkuin sallimuksen järkähtämättömällä heilurilla järjestettynä. Nyt oli jäljellä kaksikymmentä askelta, nyt ainoastaan kymmenen ja hän seisoi hänen edessään ja hän kohottaisi käsivartensa näin ja työntäisi veitsen hänen kurkkuunsa ja vetäisi sen oikealta vasemmalle estääkseen hänet kirkumasta. Sekunnit eivät hänen mielestään tahtoneet ollenkaan loppua, sellainen joukko ajatuksia virtasi hänen tyhjien aivojensa läpi, niin että ajan mitta oli hävinnyt hänen tietoisuudestaan. Kaikki syyt, jotka olivat saaneet hänet tekemään päätöksensä, olivat vielä kerran tarkastettavina ja hän näki jälleen selvästi edessänsä murhan, syineen ja seurauksineen. Nyt oli jäljellä viisi askelta. Hänen päätöksensä oli järkähtämätön. Hän tahtoi murhata ja tiesi minkä vuoksi.

Nyt oli jäljellä kaksi askelta, nyt yksi askel. Mutta nyt tapahtui hänessä hirmukohtaus. Kaikki syöksyi yht'äkkiä kokoon. Ei, ei, hän ei tappaisi, hän ei voisi tällä tapaa surmata tuota turvatonta ihmistä. Miten hän miettikin, ei se koskaan voisi tehdä hänestä murhaajaa; siihen vaadittaisiin puremisen vaisto, hyökkääminen saaliin kimppuun, nälkä tai intohimo, joka pakottaa raatelemaan. Mitä se merkitsi, jos omatunto oli kokoonpantu ainoastaan hitaasti perintönä kulkeneista oikeuskäsitteistä. Hän tunsu itsessään, ett'ei hänellä ollut oikeutta tappaa, eikä hänen onnistuisi vakuuttautua siitä, että hän voisi ottaa itselleen tuon oikeuden.

Roubaud kulki aivan rauhallisena ohitse. Hänen hihansa hipaisi heitä molempia, heidän seisoessaan siinä hiilien keskellä. Heidän hengityksensä olisi voinut ilmaista heidät, mutta he seisoivat kuin kuolleina. Käsivartta ei kohotettu, veistä ei isketty ruumiiseen. Ei mikään pannut noita taajoja varjoja värisemään, ei edes pöyristys. Nyt oli hän jo kymmenen askeleen päässä sieltä ja he seisoivat vielä liikkumattomina paikoillaan, selin tuota mustaa hiilikasaa päin ja täydellisesti pidättäen hengitystään, pelon valtaamina tuon yhden ainoan aseettoman miehen takia, joka juuri niin rauhallisena oli kulkenut heidän ohitsensa.

Jacques tukahutti raivon ja häpeän nyhkytyksen.

— Minä en voi, en voi.

Hän aikoi jälleen tarttua Séverineen, nojautuakseen häneen, siitä saadakseen sen anteeksiannon, sen lohduksen, jota hän tarvitsi. Mutta hän pakeni mitään sanomatta pois. Jacques ojensi kätensä ja tunsikin ainoastaan hänen hameensa liukuvan käsiensä välitse ja kuuli vain hänen kevyen pakonsa. Hän kulki turhaan hetkisen hänen perässään, hänen nopea katoamisensa kokonaan ällistyttyi hänet. Oliko hän siis niin katkeroitunut hänen heikkoutensa johdosta? Halveksiko hän häntä? Varovaisuus esti Jacquesia ottamasta häntä kiinni. Mutta kun hän jälleen oli yksinään näillä laajoilla, rakentamattomilla alueilla noine pienine, keltaisine valopilkkuneen, valtasi hänet hirveä epätoivo ja hän riensi pois ja painoi päänsä vuodepielukseensa, siten tukahuttaakseen kirouksen, joka lepäsi hänen olemassaolonsa yli.

Kymmenkunta päivää myöhemmin, maaliskuun lopussa, pääsivät Roubaudit vihdoinkin voitolle Lebleun perheestä. Hallinto oli tunnustanut oikeutetuiksi Roubaudien vaatimukset, joita asemapäällikkö Dabadie puolsi, sitäkin suuremmalla syyllä, kun neiti Guichon etsiessään vanhoja tilejä aseman arkistosta, oli äskettäin löytänyt puheenaolleen kirjeen, jossa rahastonhoitaja sitoutui luopumaan asunnosta, jos uusi alipäällikkö sitä vaatisi. Katkeroituneena tappionsa johdosta puhui rouva Lebleu heti muuttamisesta: koska kerran tahdottiin hänen kuolevan, niin olisi parasta tehdä loppu yksin tein.

Tämä muistettava muutto sai käytävän kolmeksi päiväksi täydelliseen kuumeeseen. Yksinpä pikku rouva Moulin, joka muuten teki itsensä niin vähän huomatuksi, ja jonka ei koskaan nähty menevän eikä tulevan, sekaantui siihen ja kantoi Séverineen työpöydän toisesta huoneustosta toiseen. Mutta varsinkin Philomène kiihoitti epäsovua. Hän saapui sinne jo ensi hetkellä avustamaan, teki nyyttejä, siirsi huonekalut ja tunkeutui Lebleun asuntoon, ennen kun perhe oli sieltä lähtenyt. Hän se ajoi rouva Lebleun pois sieltä, vaikka molempien perheiden huonekalut vielä olivat aivan sekaisin. Hän oli alkanut osoittaa sellaista harrastusta Jacquesia ja kaikkea kohtaan, mihin tämä oli kiintynyt, että Pecqueux tuli ihmeisiinsä ja epäluuloiseksi. Kasvoillaan salavihainen, häijy ilme kysyi hän häneltä, oliko hän väleissä veturinkuljettajan kanssa. Hän ilmoitti hänelle etukäteen, että hän panisi molemmat tilille, jos saisi heistä jotakin selville. Philomène ihaili vielä enemmän tuota nuorta miestä ja palveli häntä ja hänen rakastajatartaan, toivoen heidän väliinsä tunkeutumalla voivansa hiukan nauttia hänestä. Kun hän oli kantanut sisälle viimeisen tuolin, suljettiin ovet. Äkkiä huomasi hän jakkaran, jonka rahastonhoitajan rouva oli unhoittanut paikoilleen, hän avasi silloin oven jälleen ja heitti jakkaran käytävään. Muutto oli sillä lopetettu.

Elämä siellä palasi vähitellen yksitoikkoiseen kulkuunsa. Sillä aikaa kun rouva Lebleu istui reumatismin kahlehtimana lepotuolissaan ja oli kuolettavasti ikävissään ja itki suuria kyyneliä sen vuoksi, ett'ei hänellä ollut muuta näköalaa kuin sinkkikatto, joka kaihti taivasta, istui Séverine erään etupuolella olevan akkunan luona ja katseli loppumattomiin. Hänellä oli silmiensä edessä tuo vilkas vilinä lähtevien junien ratapihalla ja ajavien ja kävelijäin alituinen virta. Aikainen kevät oli jo saanut katukäytävien suuret puut vihəriötsemään, ja tuolla takapuolella levisivät etäällä Ingouvillen kunnat puita kasvavine rinteineen ja valkoisine huviloineen. Mutta häntä ihmetytti se, että hän tunsikin niin vähän hupia vihdoinkin nähdessään unelmansa toteutuneena, oleskellessaan tässä huoneustossa, jota hän niin oli mielinyt, ja saadessaan tilaa, päivää ja aurinkoa. Kun hänen apuvaimonsa, Simon eukko, nurisi siitä, että häntä häirittiin totutuissa tavoissansa, saattoi Séverine tulla kärsimättömäksi ja toisinaan kaipasi hän vanhaa pesäänsä, jossa, kuten hän sanoi, lika näkyi vähemmän.

Roubaud oli aivan yksinkertaisesti antanut hänen olla olojaan. Hän ei näyttänyt tietävän muuttaneensa asuntoa; tapahtui usein, että hän erehtyi ja huomasi erehdyksensä vasta kun hänen uusi avaimensa ei sopinut vanhaan lukkoon. Mutta muuten oli hän yhä enemmän poissa, ja aviollisen yhdyselämän hajaantumista jatkui. Kerran näytti hän kuitenkin virkoavan uudelleen eloon; hänen poliittiset harrastuksensa olivat heränneet, vaikk'eivät ne olleet kovinkaan selvät eikä intohimoiset, mutta hänen sydämessään säilyi katkeruus tuon vanhan jutun johdosta aliprefektin kanssa, joka oli hänelle maksaa hänen paikkansa. Hän riemuitsi siitä, että yleiset vaalit olivat järkähtäneet keisarikuntaa, joka nyt läpikävi kauheata selkkausta, ja hoki, ett'eivät nuo ihmiset aina olisi herroja. Mutta ystävällinen varoitus Dabadielta, joka oli siitä saanut tiedon neiti Guichonilta, jonka läsnäollessa hän oli puhunut tähän vallankumoukselliseen tapaan, riitti muuten tekemään hänet jälleen tyyneksi.

Koska käytävässä nyt taas vallitsi rauha ja sopu, sitten kun rouva Lebleu, joka oli kuolemaisillaan ikävästä, kävi päivä päivältä yhä huonommaksi, niin minkä vuoksi siis hankittaisiin uusia ikävyvyyksiä sekottautumalla politiikkaan. Roubaud teki yksinkertaisen eleen, hän välitti yhtä vähän politiikasta kuin kaikesta muustakin... Hän, joka ei tuntenut mitään tunnonvaivoja, kävi päivä päivältä yhä lihavamaksi ja kulki välinpitämättömänä ja hitaana tietään eteenpäin.

Sen jälkeen kun Jacques ja Séverine voivat kohdata toiseensa koska tahansa, oli heidän keskenäinen hämilläolonsa lisääntynyt. Nyt ei enään mikään estänyt heidän onneansa; hän voi mennä hänen luokseen toisia rappusia milloin halusi, eikä hänen tarvinnut peljätä, että häntä vakoiltaisiin. Se oli heidän huoneustonsa ja hän olisi voinut nukkua siellä yötä, jos olisi ollut niin rohkea. Mutta se, jota he molemmat olivat tahtoneet, ja josta he olivat sopineet, oli suorittamatta ja jäi toteuttamatta, ja ajatus siitä synnytti keskenäistä hämilläoloa ja nosti heidän välilleen ylipääsemättömän muurin. Hän häpesi heikkouttaan ja huomasi hänen joka kerta olevan yhä enemmän pahoillaan ja onneton odottaessaan turhaan. Heidän huulensa eivät enään etsineet toisiansa, sillä tämä puolinainen omistaminen ei enään ollut heille kylliksi; he halusivat koko onnea, matkustaa, mennä naimisiin tuolla kaukana, uutta elämää he kaihosivat.

Eräänä iltana hän tapasi Séverinen itkemässä, ja kun tämä sai nähdä hänet, ei hän herennyt, vaan ripustautui hänen kaulaansa ja itki vielä kovemmin. Hän oli ennenkin itkenyt siten, mutta silloin oli Jacques voinut tyynnyttää hänet painamalla hänet rintaansa vastaan. Mutta nyt mitä enemmän hän painoi häntä itseään vastaan, sitä enemmän tunsikin hän hänen epätoivonsa lisääntyvän. Hän joutui pois suunniltaan ja otti vihdoinkin hänen päänsä käsiensä väliin. Hän katsoi syvään hänen silmiinsä. Hän ymmärsi, miksi hän oli niin epätoivoissaan; se oli siksi, että hän oli nainen, eikä lempeässä toimettomuudessaan itse uskaltanut antaa surmaavaa veitseniskua.

— Anna minulle anteeksi ja odota vielä vähän... Vannon sinulle tekeväni sen pian, niin pian kuin voin.

Séverine painoi heti suunsa hänen suutaan vastaan, ikäänkuin olisi hän tahtonut varustaa tämän lupauksen sinetillä, ja he suutelivat toisiaan taas syvästi ja intohimoisesti.

X.

Phasie täti kuoli viimeisen kouristuskohtauksen jälkeen torstai-iltana kello yhdeksän. Misard, joka istui hänen vuoteensa vieressä ja odotti kuolemaa, koetti turhaan sulkea hänen silmiään; ne jäivät itsepintaisesti auki, pää oli kylmenyt ja oli hiukan kallellaan olkapäähän päin, ikäänkuin katsellakseen ympärilleen huoneessa, ja vääristyneiden huulten ympärillä näkyi pilkallinen hymy. Erään pöydän kulmalla paloi yksi ainoa kynttilä. Ja junat, jotka yhdeksän jälkeen täydellä nopeudella kulkivat siitä ohitse, eivät aavistaneet mitään tästä ruumiista, jossa ruumiinlämpö vielä oli jäljellä, ja tärisyttivät sitä silmänräpäyksen kynttilän lekottaessa.

Päästäkseen Floresta, lähetti Misard hänet heti Doinvilleen ilmoittamaan kuolemantapauksesta. Hän ei voinut olla kotona ennen yhtätoista, niin että Misardilla oli kaksi tuntia käytettävänä. Hän leikkasi ensin itselleen leivänpalan kaikessa rauhassa, sillä hän tunsikin vatsansa olevan tyhjä, kun hän ei ollut syönyt päivällistä vaimonsa kuolinkamppauksen vuoksi, josta ei ollenkaan tahtonut loppua tulla. Hän ei istunut, vaan käveli syödessään edestakaisin järjestelemisen touhussa. Toisinaan täytyi hänen kuitenkin tauota niiden ankarain yskänpuuskien takia, jotka häntä ahdistivat, ja koukistua kumaraan. Puolikuollut ja laiha ja heikko kuin oli kiillottomine silmineen ja värittömine hiuksineen, ei hän todellakaan näyttänyt siltä, että hän kauvan voisi nauttia voitostaan. Mutta hän oli joka tapauksessa tehnyt lopun vaimostaan, joka oli ollut niin suuri ja kaunis ja roima nainen, niinkuin hyönteinen kalvaa tammea. Nyt makasi hän tuossa masennettuna ja tuhottuna, Misardin vielä ollessa jäljellä.

Hän tuli silloin ajatelleeksi erästä asiaa, kumartui alas ja veti vuoteen alta esiin hiukan lesevettä sisältävän maljan, joka oli laitettu kuntoon peräruisketta varten. Sitten kun Phasie oli saanut selville, että hänen miehensä pani myrkyä suoloihin, ei tämä enään käyttänyt niitä, vaan antoi Phasielle myrkyä tällä tavalla, ilman että vaimolla oli epäilystäkään siitä. Ulkona tyhjennettyään astian, palasi hän sisälle ja pesi tahrantuneen lattian sienellä. Miksi oli Phasie ollut niin itsepintainen? Hän oli tahtonut näytellä viehättävää ja sai syyttää itseänsä. Täytyy pitää silmänsä auki, jos perheessä on kysymys siitä, kuka saa haudata toisen, ilman että muut ihmiset saavat vihiä asiasta. Misard oli tästä ylpeä ja naureskeli kuten oivallista tarinaa, että vaimo noin kiltisti nautti myrkyä sitä tietä, vaikka hän oli niin varovainen kaiken sen suhteen, mikä kulki suun kautta. Tässä silmänräpäyksessä kulki ohitse pikajuna, joka kääri tuon matalan tuvan sellaiseen ilmanvetoon, että hän, vaikka olikin siihen niin tottunut,

kääntyi vapisten akkunaan päin. Oh, siinä oli tuo alituinen virta ihmisiä, jotka tulivat kaikilta mahdollisilta maailman kulmilta, ja jotka eivät tietäneet tai välittäneet siitä, keitä he murskasivat matkallaan, niin kiire oli heillä itsellään mennä hornan tuuttiin! Ja kun kaamea hiljaisuus oli junan mentyä palannut, kohtasi hän uudelleen kuolleen suuret, auki jääneet silmät, jotka näyttivät seuraavan hänen jokaista liikettään, pilkallisen hymyn edelleen viipyessä huulten ympärillä.

Muuten niin hidasluntuinen Misard ei nyt voinut olla tekemättä vihaa ilmaisevaa liikettä. Hän ymmärsi sängen hyvin, että Phasie sanoi hänelle: Etsi, etsi! Ei hän vinyt tuhatta frangiaan mukansa, ja nyt, kun ei häntä enään ollut, saisi kai Misard ne lopultakin käsiinsä. Miksi ei hän ollut voinut antaa niitä hänelle vapaaehtoisesti, niin että olisi päästy kaikista ikävyyksistä? Silmät seurasivat häntä kaikkialle. Etsi, etsi! Hän ei ollut uskaltanut tutkia tätä huonetta, niin kauvan kun vaimo oli siellä ollut elossa, mutta nyt tarkasti hän sen. Ensiksi kaapin. Hän veti avaimet esiin pieluksen alta, kouri alusvaatteilla täytettyjä hyllyjä, tyhjensi molemmat laatikot ja veti ne ulos katsoakseen, eikö niiden taakse oltu mitään kätkeyty. Ei, siellä ei ollut mitään.

Sitten ajatteli hän yöpöytää, irroitti marmorilevyn ja käänsi pöydän turhaan ylösalasin. Takan päällä oli kapea markkinapeili, joka oli lyöty kiinni parilla naulalla. Sielläkin toimitti hän tutkimuksen; työnsi peilin taakse sileän viivoittimen ja sai esille ainoastaan joukon mustaa tomua. Etsi, etsi! Välttääkseen noita suuria avonaisia silmiä, joiden hän tunsu itseään katselevan, laskeutui hän nelinkontin ja koputteli sinne tänne lattiaan kuunnellakseen, eikö vastakaiku ilmaisisi hänelle mitään kolopaikkaa. Useita lankkuja oli irrallaan ja hän kiskoi ne pois. Ei mitään, yhäkään ei mitään!

Kun hän nousi, olivat kuolleen silmät jälleen suunnattuina häneen, hän kääntyi ympäri ja koetti kohdata niiden lujaa katsetta. Hän ei voinut sitä enään epäillä. Phasie teki hänestä pilkkaa. Etsi, etsi! Hän joutui pois suunniltaan, meni hänen luokseen erään epäluulon ajamana, joka muutti hänen kalpeat kasvonsa vielä kalpeammiksi. Minkä vuoksi oli hän ollut niin varma siitä, ettei Phasie veisi tuhatta frangiaan mukansa? Hän teki sen ehkä sittenkin lopultakin. Ja hän rohkaisi mielensä, veti peiton pois hänen päältään ja riisui hänet ilki alasti, koska hän sanoi hänelle, että hänen pitäisi etsiä. Ja hän etsi hänen altaan ja hänen niskansa takaa, pöyhi vuoteen ylösalaisin ja pisti käsivartensa olkapäätä myöten olkiin. Hän ei löytänyt mitään. Etsi, etsi! Mutta pää putosi takaisin väärään kääntyneelle pielukselle ja katsoi häneen edelleen pilkallisilla silmillään.

Kun Misard raivoissaan ja vapisten koetti järjestää vuodetta, tuli Flore kotiin Doinvillestä.

— Se on kello yksitoista ylihuomenna, sanoi hän.

Hän tarkoitti hautausta, mutta ensi silmäyksellä hän ymmärsi, mikä työ oli saattanut Misardin niin hengästyksiinsä hänen poissaollessaan. Hän teki halveksivaa välinpitämättömyyttä ilmaisevan liikkeen.

— Älkää hakeko, ette te kuitenkaan saa mitään käsiinne.

Misard kuvitteli mielessään hänenkin uhmailevan ja meni hampaitaan kiristellen häntä vastaan.

— Hän on antanut ne sinulle ja sinä tiedät, missä ne ovat.

Sellaiselle ajatukselle, kuin että hänen äitinsä oli voinut antaa rahat jollekin, vaikkapa omalle tyttäreelleen, ei hän voinut muuta kuin kohauttaa olkapäitään.

— Oh, joutavia! Antanut ne... Niin, antanut ne maalle!... Niin, siellä ne ovat, sieltä voitte niitä etsiä.

Ja suurin elein osoitti hän koko taloa, puutarhaa kaivoineen, rautatietä ja koko tuota avaraa maisemaa. Niin, siellä ne varmasti olivat jossakin kolossa, mistä ei kukaan voisi niitä löytää. Kun Misard harmista halkeamaisillaan alkoi siirrellä huonekaluja ja koputella seinä, vähintäkään häikäilemättä tuota nuorta tyttöä, jatkoi tämä akkunan luona seisoen puoliääneen:

— Ah, kuinka nyt on kaunis yö!... Olen kävellyt nopeasti, tähdet loistavat kuin keskellä päivää... Huomenna, kun aurinko nousee, tulee kaiketi oikein kaunista.

Flore jäi kotvaseksi seisomaan akkunan luo ja katseli valoisaa, huhtikuun ensi lämmön elähyttämää maisemaa, joka vaivutti hänet unelmiin ja avasi jälleen ne sydänhaavat, jotka häntä vaivasivat. Mutta kun hän kuuli Misardin lähtevän huoneesta ja jatkavan tutkimuksiaan toisissa huoneissa, meni hän vuorostaan kuolinvuoteen luo, istuutui ja katseli äitiään. Kynttilä paloi edelleen pöydällä korkein ja hiljaisin liekein. Juna kulki nyt ohitse ja tärisytti koko tupaa.

Floren aikomuksena oli valvoa koko yö kuolleen luona, ja hän vaipui ajatuksiinsa. Ruumiin näkeminen irroitti hänet ensi aluksi hänen päähänpistostaan, joka oli vainonnut häntä koko matkan Doinvillestä tuossa hiljaisessa, rauhallisessa tähtikirkkaassa yössä. Mikä häntä nyt hämmästytti ja vaimensi hänen

kärsimystään, oli se, ett'ei hän enään surrut äidin kuolemaa, eikä itkenyt. Hän oli kuitenkin ollut hyvin kiintynyt äitiin, vaikka hän villiintymisessään ja vaiteliaisuudessaan alati pysyttelihe ulkosalla ja kuljeskeli kedoilla, milloin hänellä vaan ei ollut mitään tekemistä. Viimeisen taudinpuuskan aikana, joka johti äidin kuolemaan, oli hän monta monituista kertaa istunut hänen vuoteensa viereen ja innokkaasti pyytänyt häntä kutsuttamaan lääkärin, sillä hän epäili Misardin konnantyötä ja toivoi, että hänet voitaisiin peloittaa luopumaan siitä. Mutta hän ei ollut koskaan saanut muuta vastausta kuin raivoisan kiellon. Oli kuin olisi äiti pitänyt jonkinlaisena ylpeytenä olla ottamatta vastaan apua keneltäkään ja joka tapauksessa katsonut olevansa varma voitostaan, koska hän kuitenkin ottaisi rahat mukaansa. Sen jälkeen ei Flore ollut puuttunut asiaan, vaan kadonnut ja alkanut uudelleen kuljeskella, ylt'ympäri unhoittaakseen oman kärsimyksensä, joka häntä jälleen niin kiusasi.

Varmaankin se oli se, joka teki hänen niin tunnettomaksi äidin kuoleman suhteen. Kun itse kantaa jotakin hyvin suurta surua, niin ei ole tilaa millekään muulle. Hänen äitinsä oli mennyt pois hänen luotansa ja hän näki hänen nyt makaavan siinä kalpeana ja tuhottuna ja kuitenkin, vaikka hän sitä yrittikin, ei hänen surunsa tullut entistään suuremmaksi. Mitäpä hyödyttäisi kutsua santarmeja ja ilmiantaa Misard, koska kaikki kuitenkin luhistui kokoon. Vähitellen ja vaikka hänen katseensa yhä oli kiintyneenä kuolleeseen, lakkasi hän näkemästä häntä ja palasi vastustamattomasti siihen, mikä oli hänen sisäisen näkönsä edessä, ja vaipui kokonaan siihen ajatukseen, joka oli kuin kiinninaulattuna hänen aivoissaan, ja ainoa, josta hän nyt enään oli tietoinen, oli ankara täristys junista, joiden ohikulku hänelle ilmoitti aikaa.

Nyt oli hetken aikaa pitkän matkan päässä jyrissyt Pariisista saapuva sekajuna. Kun veturi suurine lyhtyineen vihdoin mennä vohotti akkunan ohi, valaisi huonetta ikäänkuin salama, tulipalo.

— Yksi ja kahdeksantoista, ajatteli hän. Vielä viipyy seitsemän tuntia. He kulkevat ohitse kahdeksan ja kuusitoista nyt aamulla.

Useamman kuukauden aikana oli tämä odotus joka viikko häntä kiusannut. Hän tiesi, että Séverine matkusti Pariisiin joka perjantai-aamu pikajunalla, jota Jacques kuljetti; ja koko hänen elämänsä täytti nyt kiduttava lemmenkateus, joka pani hänet väijymään heitä ja huomaamaan heidät ja sai hänet sanomaan itselleen, että he saivat Pariisissa häiritsemättä kuulua toisilleen. Voi, kuinka inhottavalta tuntui, kun ei voinut tarrautua kiinni kiitävän junan viimeiseen vaunuun ja myös mennä mukaan. Oli kuin olisivat junan kaikki pyörät kulkeneet hänen sydämensä yli. Hänen kärsimyksensä oli niin suuri, että eräänä iltana hän sulkeutui huoneeseen kirjoittaakseen viranomaisille. Hänen kärsimyksensä näet taukoisi, jos hän voisi saada Séverinen vangituksi, ja hän luuli voitavansa saada hänet kiinni, jos hän, joka oli saanut ilmi hänen ruokottoman suhteensa presidenttiin, puhuisi siitä tuomarille. Mutta kun hän istui siinä kynä kädessään, ei hän koskaan voinut saada muotoa kirjeeseen, ja kuuntelisivatko muuten viranomaiset häntä? Kaikki nuo hienot ihmiset varmaankin olivat yhtä puolta. He kentiesi panisivat hänet itsensä vankilaan, kuten olivat tehneet Cabuchelle. Ei, hän kostaisi, mutta yksinään, tarvitsematta apua keneltäkään toiselta. Tarkoin katsottuna ei hän kuitenkaan ajatellut kostaa, tuottaa kenellekään toiselle kärsimystä päästäkseen vapaaksi omastaan; häntä kannusti tarve saada loppu kaikesta, syöstä kaikki nurin, ikäänkuin ukkonen olisi lakaissut ne pois. Hän oli hyvin ylväs ja voimakkaampi ja kauniimpi kuin toiset sekä vakuutettu täydestä oikeudestaan saada rakkautta osakseen. Kulkiessaan yksinään noita autioita polkuja tässä susien maassa paljaine, raskaine, vaaleine hiuspalmikoineen, olisi hän tahtonut saada käsiinsä kilpailijansa Séverinen, jotta he kahden vihamielisen amatsoonin tavoin ratkaisisivat riitansa jossakin metsän kolkassa. Koskaan ei ollut yksikään mies uskaltanut koskea häneen, sillä hän ajoi ne pakosalle; ja siinä piili hänen vastustamaton voimansa, hänen voitonvarmuutensa.

Edellisellä viikolla oli hän yht'äkkiä saanut päähänsä jotakin, joka istui siellä kuin naulalla lyötynä, hän ei tietänyt mistä: Hän tappaisi heidät, niin ett'eivät he enään voisi yhdessä matkustaa siitä ohitse matkalla Pariisiin. Hän ei mietiskellyt, hän vain totteli hurjaa hävittämiskaistaan. Kun oas tarttui hänen ruumiiseensa, tempasi hän sen pois ja olisi, jos tarvis olisi vaatinut, voinut leikata sormensa poikki. Hän surmaisi heidät, tappaisi heidät ensi kerralla, kun he kulkisivat ohitse, ja sitä tarkoitusta varten laahaisi hän pölkyn alas radalle taikka tempaisi irti kiskon, niin että juna joutuisi pois raiteelta, ja kaatuisi kumoon, sanalla sanoen, niin että kaikki murskaantuisi ja hautaantuisi. Jacques jäisi varmaankin makaamaan veturiin jäsenet murskaantuneina ja Séverine, joka aina istui ensimmäisessä vaunussa ollakseen häntä lähempänä, ei pääsisi pakoon. Mitä tuli toisiin, tuohon katkeamattomaan ihmisvirtaan, niin ei hän heitä edes ajatellut. Eihän hän tuntenut heitä. Tunnin toisensa jälkeen ajatteli hän tätä, kokonaisen junan murskaamista, niin monen ihmishengen uhraamista. Se olisi ainoa hirmukohtaus, joka olisi tarpeeksi suuri ja verinen ja täynnä vaikerrusta, jotta hän siinä voisi hautoa kyyneelten turvottamaa suurta sydäntänsä.

Edellisen perjantain aamuna oli hän kuitenkin tuntenut olevansa heikko, eikä voinut vielä päättää mistä ja kuinka hän ottaisi pois kiskon. Mutta illalla, kun hän oli vapaana, pälkähti hänen päähänsä mennä tunnelin läpi ja kulkea aina Dieppeen vievälle haararadalle saakka. Hänen mielikävelyään oli

kulkea läpi tämän runsaan puoli lieuea pitkän suoran holvin, jossa hänestä tuntui kuin olisivat junat häikäisevine valoineen vierineet hänen ylitsensä. Joka kerta oli juna murskaamaisillaan hänet ja varmaankin se oli vaara, joka houkutteli häntä ja pani hänen tuntemaan tarvetta osoittautua uljaaksi. Sitten kun hän kysymyksessä olevana iltana oli välttänyt ratavartijan huomion ja päässyt tunnelin puoliväliin, jolloin hän siirtyi vasemmalle, ollakseen varma, että jokainen edestäpäin tuleva juna kulkisi hänen oikealta puoleltaan, oli hän niin varomaton, että kääntyi ympäri seuratakseen katseellaan Havreen menevän junan lyhtyjä. Kun hän sitten jälleen läksi liikkeelle, astui hän harhaan ja meni ympäri eikä enään tietänyt, mille suunnalle punaiset lyhdyt äsken olivat kadonneet. Niin rohkea kuin olikin, pysähtyi hän, vielä hämmentyneenä pyörien kolinasta, kädet kylminä ja paljaan tukan noustessa päässä pystyyn peljästyksestä. Kun nyt tulisi uusi juna, ei hän enään voisi tietää, kuvitteli hän mielessään, olisiko se menossa ylös- vaiko alaspäin, ja heittäytyipä hän oikealle tai vasemmalla, joutui hän vaaraan tulla kädenkäänteessä silvotuksi. Hän koetti säilyttää mielenmalttiaan, muistaa ja harkita. Mutta sitten valtasi hänet aivan äkkiä pelko ja hän syöksyi raivoisasti ja summanmutikassa tietä eteenpäin. Ei, ei, hän ei tahtonut tulla tapetuksi ennen kun oli tappanut nuo molemmat toiset! Hänen jalkansa sotkeutuivat kiskoihin, hän luiskahti ja lankesi ja juoksi vielä nopeammin. Tunneli sai hänet pois suunniltaan, oli kuin olisivat seinät tunkeutuneet yhteen tukahuttaakseen hänet, holvista kimposi takaisin kaikkia mahdollisia ääniä, uhkaavia ääniä ja kamalasti pauhaavaa jyrinää. Joka silmänräpäys kääntyi hän ympäri, kun luuli tuntevansa niskassaan veturin kuuman huohotuksen. Kaksi kertaa tuli hän aivan äkkiä vakuutetuksi siitä, että hän erehtyi, että kuolema tuli häntä vastaan siltä taholta, johon hän pakeni ja tuossa tuokiassa muutti hän suuntaa. Hän kiiti kiittämistään eteenpäin, mutta silloin näkyi häntä vastaan etäältä tulevan tähti, pyöreä, leimuava silmä, joka kävi yhä suuremmaksi. Hän voitti vastustamattoman halun kääntyä ympäri, joka hänet valtasi. Silmä muuttui hiilivalkeaksi, höyrypannun kaikkinieleväksi aukoksi. Sokaistuna hyppäsi hän tietämättään syrjään vasemmalle ja juna kulki ukkosenjyrinän tavoin ohi ja kietoi hänet vihuriinsa. Viisi minuuttia myöhemmin oli hän vahingoittumattomana ulkona tunnelista Malaynayn puolella.

Kello oli yhdeksän ja Pariisista tulevan pikajunan piti olla siellä muutaman minuutin kuluttua. Hän jatkoi yhtämittaa kulkuaan kaksi sataa metriä aina Dieppeen vievälle haararadalle saakka ja tutki samalla rataa nähdäkseen, voisiko hän mahdollisesti käyttää jotakin asianhaaraa hyväksensä. Dieppen radalla, joka oli korjauksen alaisena, oli parhaillaan sorajuna, jonka hänen ystävänsä Ozil äskettäin oli vaihteesta sinne ohjannut. Hän sai aivan äkkiä erään tuuman ja teki suunnitelmansa. Hän aivan yksinkertaisesti estäisi vaihdemiehen kääntämästä vaihdetta Havren radalle, niin että pikajuna ajaisi sorajunan päälle ja murskautuisi sitä vastaan. Siitä päivästä saakka, jona Ozil intohimossaan oli heittäytynyt hänen päällensä ja hän oli kepillään melkein halkaissut hänen kallonsa, oli hänessä säilynyt jonkinlaista ystävyyttä häntä kohtaan ja häntä huvitti vuorelta alas tullessaan eksyneen vuohen tavoin tulla häntä tervehtimään. Ozil, joka oli ollut sotamiehenä ja oli hyvin laiha ja vähäpuheinen, antautui kokonaan toimeensa, eikä koskaan tehnyt itseään syyppääksi huolimattomuuteen, vaan piti silmänsä yötä päivää avoimina. Ainoastaan tämä villitär, joka oli häntä löylyttänyt, ja joka oli väkevä kuin poika, voi, kun hän vain liikutti pikkusormeaankin, saada hänen verensä kuohuksiin. Vaikka hän oli tyttöä neljätoista vuotta vanhempi, himoitsi hän häntä ja oli itselleen vannonut voittavansa hänet kärsivällisyydellä ja ystävällisyydellä, koska ei ollut väkivallalla onnistunut.

Kun Flore nyt kysymyksenalaisena yönä pimeässä lähestyi hänen vahtikojuaan ja kutsui häntä ulos, unohti hän kaikki seurustellakseen hänen kanssaan. Hän sekoitti hänen ajatuksensa ja houkutteli hänet mukaansa kedolle ja sepitteli juttuja äidin sairaudesta ja ett'ei hän jäisi Croix-de-Maufrasiin, jos kadottaisi hänet. Sillä aikaa kuunteli hän tarkkaavaisesti, voisiko hän etäältä kuulla pikajunan kolinaa, joka täysin höyryin oli tulossa Malaunaystä, ja kun hän sen kuuli, kääntyi hän ympäri katsomaan. Mutta hän ei ollut muistanut noita uusia turvallisuuskoneita, kun juna saapui Dieppen-radalle, antoi se itse pysähdysmerkin ja veturinkuljettaja ehti pysähdyttää junan muutaman askeleen päähän sorajunasta. Ozil kirkasi kuten mies, joka herää siitä, että talo on luhistumaisillaan kokoon hänen ylitsensä, ja juoksi takaisin paikalleen, Floren seisoessa siinä liikkumattomana ja tunnottomana pimeässä, katsellakseen sitä liikettä, mikä onnettomuudesta seurasi. Kaksi päivää sen jälkeen tuli vaihdemies, joka oli saanut siirron, lausumaan jäähyväisiä hänelle, jota hän ei ollenkaan epäillyt, ja pyysi häntä innokkaasti etsimään hänet, sitten kun hänen äitinsä ei enään olisi elossa. Sillä kertaa se siis ei ollut onnistunut, täytyi keksiä jotakin muuta.

Nämä haaveilut, jotka tähän saakka olivat tehneet Floren katseen niin sameaksi, katosivat nyt tästä muistutettaessa; ja hän katseli uudelleen kuollutta, jota keltainen kynttilänvalo valaisi. Hänen äitinsä ei enään ollut elossa, läksisikö hän pois ja menisi naimisiin Ozilin kanssa, joka oli rakastunut häneen ja kentiesi tekisi hänet onnelliseksi? Koko hänen olentonsa nousi sitä vastaan. Ei, ei! Jos hän olisi niin pelkuri, että antaisi noiden molempien toisten jäädä eloon ja eläisi itse, kuljeskelisi hän kernaammin teillä tai rupeisi palvelustyöksi, kuin kuuluisi kenellekään, jota hän ei rakastaisi.

Tavaton ääni sai hänet nyt kuuntelemaan, hän ymmärsi, että se oli Misard, joka kuokalla tutki keittiön maapermantoa. Hän etsi raivoisasti rahoja ja olisi voinut repiä koko tuvan alas. Flore ei kuitenkaan

tahtonut jäädä hänenkään luokseen. Mihinkä ryhtyisi hän? Myrskytuuli suhisi, seinät tärisivät ja kuolleen kasvoilla loi heijastus tulenvaloaan avonaisten silmien ja pilkallisesti vääntyneiden huulten ylitse. Se oli viimeinen Pariisista tuleva sekajuna raskaine, hitaine vetureineen.

Flore kääntyi ympäri ja katsahti tähtiin, jotka kirkkaassa kevätyössä säteilivät.

— Kymmenen minuuttia yli kolmen. Viiden tunnin kuluttua ovat he täällä.

Hän kärsisi liian paljon, jos se alkaisi uudelleen. Kävisi yli hänen voimiensa nähdä heidän siten käyvän joka viikko rakkautensa onnelassa. Nyt, kun hän oli varma siitä, ett'ei koskaan saisi yksinään omistaa Jacquesia, piti hän parempana, ett'ei häntä enää olisi olemassa. Synkkä huone, jossa hän nyt valvoi, teki hänet surulliseksi ja hänen halunsa hävittää kaikki kasvoi siitä. Koska ei ollut jäljellä ketään, joka rakasti häntä, saattoivat nuo toiset kernaasti seurata äitiä hautaan. Silloin olisi kuolleita joukottain ja heidät voitaisiin kaikki viedä kirkkomaahan samalla kertaa. Hänen sisarensa oli kuollut, hänen äitinsä oli kuollut, ja kuollut oli myös hänen rakkautensa: mitä oli silloin tehtävä? Jäätävä yksin, jäätävä paikoilleen vaiko lähdeävä, edelleenkin yksin, noiden toisten ollessa kaksin. Ei, ei, mieluummin sittenkin antaa kaiken luhistua kokoon ja kuoleman, joka oli tässä ummehtuneessa huoneessa, lehahtaa yli radan ja lakaista pois koko ihmiskasan!

Siten pitkän harkinnan jälkeen tehtyään päätöksensä, mietti hän parasta keinoa sen toimeenpanemiseen. Hän palasi silloin siihen ajatukseen, että ottaisi pois kiskon. Se olisi varmin, käytännöllisin ja helpoin keino: tarvitsi ainoastaan vasaralla lyödä naulat pois ja sitten antaa kiskon hypätä pois ratapölkyltä. Hänellä oli sellaisia työkaluja ja hän voi tehdä sen kenenkään näkemättä tällä autiolla seudulla. Sopivin paikka olisi varmaankin eräs mutka, joka Barentinin tiellä vei yli seitsemäntä kahdeksansadan metrin särkän muutaman laakson halki. Siellä olisi kiskoilta poisjoutuminen välttämätön ja seuraukseksi tulisi hirveä kuperkeikka. Sitten saattoi hänet levottomaksi ajan laskeminen. Ennen Havren pikajunaa, jonka oli määrä kulkea siitä ohi kahdeksan ja kuusitoista, tuli ainoastaan ylöspäin menevä juna, nimittäin sekajuna seitsemän ja viisikymmentä viisi. Silloin olisi aivan hyvin. Mutta siinä oli vain se, että vakinaisten junien väliajoilla kulki usein, ja varsinkin milloin suuria laivanlasteja oli saapunut, odottamatta lähetettyjä tavarajunia. Ja silloin voisi vaaranuhka olla hyödytön. Mitenkä voisi etukäteen tietää, tulisiko se todellakin olemaan pikajuna, joka murskaantuisi? Hän punnitsi todennäköisyyksiä kauvan. Oli vielä pimeä ja kynttilä, josta tali valui virtanaan, paloi edelleen pitkine, savuavine sydämineen, jota hän ei viitsinyt ruokota.

Juuri kun tavarajuna tuli Rouenista, astui Misard uudelleen huoneeseen. Hänen kätensä olivat aivan multaiset hänen etsimisensä johdosta puuvajassa ja hän läähätti hengästyneenä ja uupuneena tuloksettomasta yrityksestään. Hän oli niin suunniltaan voimattomasta raivosta, että hän alkoi uudelleen hakea huonekalujen alta ja takasta ja kaikkialta muualta. Tuon päättymättömän junan suurien pyörien säännöllisestä jyrinästä ei tahtonut tulla ollenkaan loppua ja joka kerta niiden jyskähtäessä hypähti kuollut vuoteessansa. Kun hän ojensi käsivartensa ottaakseen erään pienen taulun alas seinältä, kohtasi hän jälleen nuo avonaiset silmät, jotka seurasivat hänen liikkeitään, saman ainaisen hymyn näyttäessä nyrpistävän huulia. Hän kalpeni ja alkoi väristä ja sammalsi samalla kertaa katkeroituneena ja peljästyneenä:

— Niin, niin, etsi, etsi!... Minä olen saapa ne käsiini, vaikka minun pitäisi kääntää nurin jokainen kivi tuvassa ja jokainen multakokkare sen ulkopuolella.

Musta juna oli vihdoinkin kulkenut ohi painostavalla hitaudella hämärässä ja kuollut, joka nyt makasi liikkumattomana, katseli edelleenkin miestään niin pilkallisin, niin voitonvarmoin ilmein, että tämä katosi uudelleen, jättäen oven auki jälkeensä.

Flore, joka häiriytyi mietteissään, nousi ylös ja sulki oven, jott'ei Misard tulisi takaisin häiritsemään hänen äitiään, ja omaksi ihmeekseen kuuli hän sanovansa aivan lujaa:

— Kymmenen minuuttia on kylliksi.

Hän ennättäisi todellakin tehdä sen kymmenessä minuutissa. Ellei kymmentä minuuttia ennen pikajunaa olisi ilmoitettu mitään muuta junaa tulevaksi, voisi hän sen tehdä. Nyt kun asia oli suunniteltu ja päätetty, taukosi hänen levottomuutensa ja hän tuli hyvin tyyneksi.

Viiden ajoissa valkeni uusi päivä raikkaana ja kirkkaana. Vaikka oli varsin koleata, avasi hän akkunan seposelälleen ja päästi ruumishuoneeseen, joka oli täynnä savua ja kalmanhajua, raitista, miellyttävää aamu-ilmaa. Aurinko oli vielä taivaanrannan alla erään metsäisen kunnaan takana, mutta nyt se tuli näkyviin ja sen lämpöiset säteet levisivät yli rinteiden, täyttivät solatiet ja herättivät maan iloiset kevättunteet uuteen eloon. Flore ei ollut edellisenä iltana erehtynyt, tulisi kaunis päivä, yksi noista nuoruutta ja terveyttä säteilevistä päivistä, jolloin iloitaan elämästä. Kuinka olisikaan ollut ihanaa voida mielensä mukaan kuljeskella tässä autiossa seudussa kaikkien noiden kunnaiden ja kapeiden laaksojen

keskellä! Kääntyessään ympäri ja taas katsoessaan huoneeseen, hämmästytti häntä se, että kynttilä näytti melkein sammuneelta ja kimalteli valoisassa päivänkoitteessa ainoastaan kuten valju kyynel. Kuollut näytti nyt katselevan radalle, jolle junat edelleenkin tulivat ja menivät, ilman että kukaan edes huomasikaan kynttilän valjua kajastusta ruumiin vieressä.

Vasta päivän valjettua alkoi taas Floren virantoimitus ja hän läksi huoneesta vasta kaksitoista minuuttia yli kuuden, jolloin Pariisista tuleva sekajuna kulki ohi. Kello kuudelta päästi Misardkin vapaaksi toverinsa, joka oli ollut vartioimassa yöllä, ja kun Misard antoi torvellansa merkin, asettui Flore portin eteen lippu kädessään. Hän seurasi junaa kotvasen silmillänsä.

— Nyt on jäljellä kaksi tuntia, ajatteli hän ääneensä.

Hänen äitinsä ei enään tarvinnut apua keneltäkään, ja hän tunsikin nyt voittamatonta vastenmielisyyttä huoneeseen palaamiseen. Se oli nyt ohitse; hän oli suudellut häntä ja voi päättää omastaan ja muiden olemassaolosta. Tavallisesti oli hänellä tapana kadota ja olla poissa junien väliajoilla, mutta tänä aamuna näytti jokin harrastus pidättävän häntä paikoillaan ja hän istuutui portin lähellä olevalle penkille, jona oli yksinkertainen lauta radan äyräällä. Aurinko nousi nyt taivaanrannalle, haalea kultasäde valahti läpi puhtaan ilman, mutta hän ei liikahtanut paikaltaan, vaan istui leudossa ilmassa avaran maiseman keskellä. Silmänräpäyksen kiinnitti hänen huomiotaan Misard, joka radan toisella puolella sijaitsevassa lautasuojuksessaan oli ilmeisesti hyvin liikutettu ja vapaa tavallisesta uneliaisuudesta; hän meni ja tuli ja käsitteli koneitaan sangen hermostuneesti ja tuijotti yhtämittaa tupaan ikäänkuin olisi hänen sielunsa ollut siellä ja hän edelleenkin etsinyt. Sitten Flore unhoitti hänet, eikä ollut edes tietoinen hänen lähellöolostaan. Hän vaipui kokonaan odotukseensa, ääneti ja jäykkänä tuijotti hän radan loppupäätä kohden Barentiniin päin. Tuolla kaukana, missä aurinko paistoi niin iloisesti, lienee hänelle ilmestynyt näky, josta hänen itsepäinen, hurja katseensa ei voinut väistyä.

Minuutit kuluivat, eikä Flore liikahtanut paikaltaan. Mutta kun Misard, kellon tultua seitsemän ja viisikymmentä viisi, kahdella torventörähdyksellä ilmoitti Havresta ylöspäin tulevan sekajunan saapumisen, nousi hän ylös, sulki portin ja asettui sen eteen lippu kädessään. Nyt oli juna jo kaukana ja kuului kuinka se mennä kolisi tunneliin, johon sen ääni sitten häipyi. Hän ei mennyt takaisin penkille, vaan jäi seisomaan ja laski uudelleen minuutteja. Ellei kymmenen minuutin kuluessa ilmoitettaisi minkään muun junan tuloa, syöksyisi hän tuonne mutkaan ja ottaisi kiskon pois.

Hän tunsikin olevansa hyvin tyyni ja ainoastaan rintaa jonkun verran ahdisti, ikäänkuin hänen hurja aikomuksensa olisi painostavan raskaana levännyt sen päällä. Mutta viimeiseen silmänräpäykseen saakka oli ajatus, että Jacques ja Séverine lähestyivät ja kulkisivat siitä ohi mennäkseen rakkautensa onnelaan, ellei hän heitä estäisi, tarpeeksi tekemään hänet horjumattoman lujaksi päätöksessään sokeaksi ja kuoroksi kaikelle muulle, niin ett'ei hän edes ruvennut sitä jälleen miettimään. Naarassuden kypälän täytyi peruuttamattomasti murskata sen jäsenet, joka mitään epäilemättä kulki ohi. Itsekkäässä kostonhimossaan näki hän ainoastaan heidän molempain silvotut ruumiinsa, välittämättä tuosta muusta tuntemattomasta ihmisjoukosta, joka jo vuosikautia oli kulkenut hänen ohitsensa. Aurinko, tämä aurinko, jonka lämmin, iloinen loiste ärsytti häntä, kätkeytyisi ehkä veren ja ruumisläjien taakse.

Vielä kaksi minuuttia ja vielä yksi ja hänen piti juuri lähteä liikkeelle, kun häntä ehkäisivät muutamat kumeat kolahdukset Bécourtin tiellä. Se oli varmaankin kivivaunu, joka tahtoi päästä radan yli, ja hänen täytyisi avata portti ja seisoa siinä hetkinen juttelemassa. Hänelle kävisi mahdolliseksi panna suunnitelmaansa toimeen ja se menisi taasen hukkaan. Hän teki raivoa ja huolettomuutta ilmaisevan eleen ja aikoi lähteä paikaltaan, antaakseen vaunun ja sen ajomiehen itse hoitaa itsensä. Mutta ruoska läjähhti raittiissa aamu-ilmassa ja joku huusi iloisesti:

— Heipä hei, Flore!

Se oli Cabuche ja Flore pysähtyi portin eteen.

— No, seisotko sinä täällä ja nukut, jatkoi mies, vaikka on niin kaunis auringonpaiste? Jouduhan, niin pääsen ylitse, ennen kun juna tulee.

Kaikki luhistui Floressa kokoon. Se oli epäonnistunut, he molemmat menisivät onneansa kohti, ilman että hän voi keksiä mitään murskatakseen heidät tuossa, ja hitaasti avatessaan puoliavoimen portin, joka narisi ruosteisilla saranoillaan, katseli hän raivoisasti ympärilleen nähdäkseen jonkin esteen, jonka voisi heittää keskelle rataa, ja hän oli siihen määrään kiihoittunut, että olisi voinut heittäytyä itse, jos olisi luullut itsellensä olevan tarpeeksi lujan luuston, jotta veturi voisi suistua raiteelta. Mutta hänen silmänsä osuivat silloin tuohon matalaan, karkeatekoiseen, kahdella kivilohkareella kuormitettuun vaunuun, jota viisi vahvaa hevosta vaivoin veti. Nuo jättiläismäiset korkeat ja leveät kivimöhkäleet olivat jotakin, millä hän voi sulkea radan, ja hänet valtasi mieletön halu saada ne sinne. Portti oli nyt avoinna ja nuo viisi hevosta päristelivät hikisinä ja läähättävinä.

— Mikä sinua tänään vaivaa? kysyi Cabuche. Sinä näytät niin kummalliselta.

Flore vastasi:

— Äitini kuoli eilen illalla.

— Oh, Flore raukkani! Sehän oli aikoja sitten odotettavissa, mutta kuitenkin tuntuu se kovalta... Hän makaa varmaankin tuolla sisällä, minä menen häntä katsomaan, me olisimme kyllä lopulta sopineet, ellei onnettomuutta olisi tapahtunut.

Hän seurasi Florea hiljaa tuvan luo. Kynnykselle saavuttuaan katsoi hän kuitenkin taaksensa hevosiaan kohden, mutta tyttö rauhoitti hänet muutamalla sanalla.

— Ei siinä ole mitään vaaraa, ne kyllä seisovat hiljaa, ja sitäpaitsi on pikajuna vielä kaukana.

Hän valehteli. Harjaantuneella korvallaan oli hän voinut kuulla, kuinka pikajuna juuri oli lähtenyt Barentinin asemalta. Viiden minuutin kuluttua olisi se siellä ja tulisi näkyviin laaksosta sadan metrin päässä ylikäytävästä. Cabuchen jäädessä ruumishuoneeseen ja liikutettuna ajatellessa Louisettoa, seiso Flore ulkona akkunan luona ja kuunteli etäältä veturin säännöllistä puhkinaa, joka tuli yhä lähemmäksi. Aivan äkisti tuli hän ajatelleeksi Misardia. Hän ei voinut olla näkemättä Florea ja estäisi häntä; mutta hän tunsu ikäänkuin töytäkseen rinnassaan, kun hän kääntyi ympäri ja huomasi, ett'ei Misard ollut paikallaan. Hän huomasi hänen tuvan toisella puolella etsivän jotakin maasta kaivosäiliön alta. Hän ei ollut voinut vastustaa etsimishaluaan ja oli epäilemättä aivan äkisti saanut päähänsä, että rahat oli kätkeyty sinne, ja hän etsi etsimistään, joutuneena kokonaan intohimonsa valtaan ja kuurona ja sokeana kaikelle muulle. Mutta se oli Florelle ikäänkuin lisäkehoituksena. Tapahtumat sen vaativat. Yksi hevosista alkoi hirtua, veturin huohottaessa mäen toisella puolella hyvin äänekkäästi, kuten ihminen, jolla on kiire.

— Sinun ei tarvitse peljätä, sanoi Flore Cabuchelle, minä kyllä pitelen niitä.

Hän syöksyi nyt esiin, tarttui ensimmäisen hevosen suitsiin ja veti niistä monenkertaisella voimalla. Hevoset alkoivat vetää ja silmänräpäyksen horjui tuo suuri, raskas kivikuorma liikkumatta paikaltaan, mutta kun Flore ikäänkuin valjasti itsensä ylimääräiseksi hevoseksi, läksi kuorma liikkeelle ja saapui radalle. Se oli keskellä rataa, kun pikajuna tuli laaksosta esiin sadan askeleen päässä. Pidättääkseen siinä kuorman, jonka hän pelkäsi muuten ehtivän ylitse, veti hän nyt hevosia kiivaasti takaperin niin ylenluonnollisella ponnistuksella, että hänen ruumiinsa rouskui. Hän, jonka tavattomista voimannäytteistä huhu tiesi niin paljon kertoa, teki nyt sellaisen: rautakourillaan piteli hän noita viittä hevosta, jotka nousivat pystyyn ja hirtuivat, vaistomaisesti aavistaen vaaraa.

Kului kymmenen rajattoman kauhun sekuntia. Nuo molemmat suunnattomat kivimöhkäleet näyttivät sulkevan taivaanrannan. Salamoivine messinkiheloineen ja loistavine teräsakseleineen tulla kohisi nyt veturi eteenpäin ihanan aamun kultasateessa. Se oli nyt välttämätöntä, ei mikään maailmassa voisi yhteentörmäystä enään estää. Mutta sen odottaminen kävi sietämättömän pitkäksi.

Misard riensi takaisin paikalleen, ulvoen ja heilutellen käsivarsiaan, kuin olisi hän ollut mieletön ja tahtonut varoittaa junaa ja pysähyttää sen. Cabuche, joka pyörien kolinan ja hirtunnan kuullessaan oli syöksynyt ulos tuvasta, juoksi esiin ja ulvoi kehoittaakseen hevosia. Mutta Flore, joka vast'ikään oli heittäytynyt syrjään, piteli hänestä kiinni ja pelasti siten hänen henkensä. Mies luuli, ett'ei Flore ollut jaksanut pidellä hevosia, ja että ne olivat vetäneet hänet mukanaan. Ja hän syytti itseään ja nyyhkytti, ja ulisi epätoivoissaan ja säikähdyksissään, Floren seisoessa siinä liikkumattomana ja pitkänä ja suurin, palavin silmin katsellessa tuota kaikkea. Samalla hetkellä, jolloin veturi ei ollut enää ehkä muuta kuin metrin päässä kivilohkareista, näki tyttö sangen selvästi Jacquesin. Hän oli kääntynyt ympäri ja heidän silmänsä kohtasivat toisensa katseessa, joka Floresta tuntui äärettömän pitkältä.

Samana aamuna oli Jacques hymyillyt Séverinelle, kun tämä Havressa tuli asemasillalle, lähteäkseen pikajunassa tavanmukaiselle viikkomatkalleen. Miksipä antaa aivokummitusten tarvella elämäänsä. Miksipä olla käyttämättä tarjona olevia onnenpäiviä? Kenties kaikki lopulta saataisiin järjestetyksi. Ja Jacques oli lujasti päättänyt nauttia ainakin tämän päivän riemusta, hän teki suunnitelmia ja haaveksi aamiaisen syönnistä Séverinen kanssa jossakin ravintolassa. Kun Séverine loi häneen huolestuneen katseen, pahoillaan siitä, ett'ei junan etupäässä ollut ensi luokan vaunua ja hänen sen vuoksi oli pakko sijoittua etäälle hänestä junan loppupäähän, tahtoi Jacques lohduttaa häntä ja hymyili hänelle sen vuoksi niin iloisesti. Oltiinhan nyt toki ainakin samassa junassa ja Pariisissa tavattaisiin jälleen.

Olipa hän siksikin hyvällä tuulella, että kun hän oli kumartunut ulos ja nähnyt Séverinen nousevan erääseen junan loppupäässä olevaan vaunuun, hän laski leikkiä ylikonduktööri Henri Dauvergnen kanssa, jonka hän tiesi hakkailevan häntä. Edellisellä viikolla oli Jacques kuvitellut mielessään, että hän oli tullut rohkeammaksi, ja että Séverine rohkaisi häntä tarviten saada huvitusta ja päästä siitä kamalasta olotilasta, jonka hän oli itselleen valmistanut. Roubaudkin sanoi, että hänestä lopulta tulisi

nuoren Henrin rakastajatar, vaikka siitä ei olisi hänelle mitään hupia, mutta ainoastaan siksi, että hän kaipasi jotakin uutta. Ja Jacques kysyi Henriltä, kenelle tämä edellisenä iltana oli heitelty lentomuiskuja, seisoessaan piilossa erään lepän takana ratapihalla. Pecqueux ei silloin voinut olla purskahtamatta nauruun, siinä ruokkiessansa Lisonia, joka seisoj savuten ja lähtöön valmiina.

Havren ja Barentinin välin oli pikajuna kulkenut ohjesäännön mukaisella nopeudellaan, ilman että mitään tapahtui; ja se oli Henri, joka tähystyspaikastaan ensiksi, junan tultua notkelmasta, ilmoitti kivikuorman olevan poikki radalla. Etunenessä oleva tavaravaunu oli täynnä matkakapineita, kun junassa, joka oli hyvin täynnä, oli koko joukko edellisenä iltana postihöyryllä tulleita matkustajia. Ylikonduktööri seisoj tämän kotelo- ja matkalaukkukasan keskellä, joka tanssi junan tärhistessä, pulpettinsa ääressä ja järjesteli papereitansa, erään naulalla kiinnipannun mustetolpon myös yhtämittaa keinuessa. Joka aseman jälkeen, mihin matkatavaroita oli jätetty, oli hänellä paljon kirjoittamista, mihin kului neljä, viisi minuuttia. Barentinissa oli kaksi matkustajaa poistunut junasta ja hän oli juuri saanut paperinsa selviksi, kun hän, joka oli mennyt ylös ja istunut tähystyspaikkaansa, tapansa mukaan loi katseen radalle junan eteen ja taakse. Hän istui siinä koko sen ajan, kun hän oli vapaana, valvomassa junaa. Tenderi esti hänet näkemästä veturinkuljettajaa, mutta korkealta paikaltaan näki hän usein kauvemaksi ja aikaisemmin kuin tämä. Juna oli vielä notkelmassa, kun hän etäältä sai nähdä esteen. Hän hämmästyi niin, että hän säikähdysen herpaisemana, pysyi silmänräpäyksen neuvottomana. Muutamia sekunteja meni hukkaan ja juna oli jo laakson ulkopuolella, kun hän kykeni vetämään hälytyskellon nuorasta, joka riippui hänen edessään.

Tässä ratkaisevassa silmänräpäyksessä olivat Jacquesin ajatukset minuutin ajan poissa ja hän katseli näkemättä. Hän ajatteli epäselvästi vallan muita asioita, jotka olivat sangen kaukana siitä, yksinpä Séverinen kuvakin oli kadonnut hänen mielestään. Hälytyskellon mieletön soitto ja Pecqueuxin ulvonta hänen takanaan herättivät hänet tajuntaan. Pecqueux, joka oli ollut tyytymätön vetoon ja sen vuoksi pannut tuhkapesän peitin ylös, oli juuri kumartunut eteenpäin varmistuakseen nopeuden suhteen. Ja kalmankalpeana näki ja tajusi Jacques kaikki tyynni: kivikuorman, joka seisoj radan poikki, veturin eteenpäinkiittämisen ja sen kauhean yhteentörmäyksen, joka oli välttämätön, ja näki kaiken tämän niin täydellisen selvästi, että hän erotti tarkalleen nuo molemmat kivet, tuntien jo ruumiissaan esimakua tulossa olevasta yhteentörmäyksestä. Se oli välttämätön. Hän väänsi kiivaasti pyörää ja avasi itsetiedottomasti höyrypillin läpät, ikäänkuin olisi hän voimattomuudessaan tahtonut raivoisesti varoittaa ja saada tuon jättiläismäisen sulun pois tieltä. Nämä kamalat hätämerkit halkaisivat ilmaa, mutta Lison ei kuitenkaan totellut, vaan syöksyi eteenpäin yhtä kyytiä, tuskin edes vähentäen nopeutta. Se ei enään ollut niin säisy ja oppivainen kuin ennen. Lumessa menetettyään hyvän höyrymuodostuksensa ja kevyen käyntiinanansa, oli se muuttunut oikulliseksi ja äkäiseksi kuten vanhahko nainen, joka on kylmetyksestä saanut rintansa kipeäksi. Se huohotti ja nousi pystyyn ohjaksien alla, mutta kulki eteenpäin yhtä itsepintaisesti ja raskaasti. Pecqueux tuli peljästyksestä hulluksi ja hyppäsi pois. Oikealla kädellään tarrautuen kiinni nopeudenjärjestimeen ja toisella tietämättään vetäen höyrypillin nyöristä, seisoj Jacques paikoillaan säikähdysestä kivettyneenä ja odotti. Savuten ja ähkien ja kimakalla karjunnalla, joka ei tahtonut loppua, törmäsi Lison kivikuormaa vastaan niiden kolmentoista vaunun suunnattomalla painolla, joita se veti.

Kahdenkymmenen metrin päässä ja radan syrjällä, johon peljästyks naulasi heidät kiinni, katselivat Misard ja Cabuche käsivarret ilmassa ja Flore muljottavin silmin tuota kamalaa näkyä, junaa, joka nousi suoraan ylös, jolloin seitsemän vaunua kohosi torniksi toistensa päälle, sen jälkeen pudotakseen hirveällä ryskeellä takaisin alas muodottomaksi sirpalekasaksi. Kolme ensimmäistä vaunua oli aivan kappaleina, neljä seuraavaa läjäntyi kattojen, murskaantuneiden pyörien, ovien, kettinkien, puhverttien ja rikkuneiden lasiruutujen sekamelskaksi. Mutta yli kaiken tämän kuului veturin törmäys kiviä vastaan, se oli kumea, murskaantumista ilmaiseva ääni, joka sulautui yhdeksi ainoaksi kuolemantuskan huudoksi. Lison oli hajalle raastettu ja huojui vasemmalle kivikuorman yli, ja kivet menivät halki ja lensivät ilmaan kuten räjähdyspanos ja noista viidestä hevosesta oli neljä kaatunut ja makasi hengettömänä paikalla. Mutta junan kuusi viimeistä vaunua olivat jääneet vahingoittumattomiksi, eivätkä olleet edes syöksyneet pois kiskoilta.

Nyt kuului kirkumista ja hätähuutoja, mutta sanat sotkeutuivat rumaääniseksi, eläimelliseksi ulvonnaksi.

— Auttakaa! Auttakaa!... Oi, Jumalani, minä kuolen! Auttakaa! Auttakaa!

Enään ei kuultu eikä nähty mitään. Lisonista, joka aukirevityin mahoin makasi seljällään, purkautui höyry ulos irtikiskotuista hanoista ja haljenneista putkista, ja se ähkyi kuten raivoisissa kuolonkorahduksissa oleva jättiläisnainen. Tiheitä, lyhyitä höyrypyörteitä matoi yhtämittaa maata pitkin, samalla kun kekäleiden yli, jotka olivat tulisijasta pudonneet punaisina kuin veri sen sisälmyksissä, levisi hulmuavia, mustia savupilviä. Ankarassa yhteentörmäyksessä oli savupiippu tunkeutunut maan sisään, kehys oli katkennut ja molemmat pituusleikat olivat vääntyneet vinoon.

Pyörät ilmassa ja vääntyneine veivitankoineen, haljenneine lieriöineen ja murskaantuneine hanoineen muistutti Lison siinä maatessaan suunnattoman suurta hevosta, jonka jotkin hirveät sarvet ovat repineet hajalle, ja joka raivoisasta epätoivosta äänekkäästi puhkuen näkee hengen pakenevan ammottavasta, kamalasta haavasta. Aivan Lisonin vieressä makasi vielä elossa oleva hevonen, jonka molemmat etujalat olivat poikki, ja jonka sisälmykset valuivat ulos mahassa olevasta haavasta. Päähän oli tullut kamalan tuskallinen kouristus ja voitiin nähdä sen kamalasti hirnuvat kuolonkorahdukset, mutta niistä ei voitu mitään kuulla kuoleman kanssa kamppailevan veturin melun takia.

Kirkunat häipyivät kuulumattomiin.

— Pelastakaa minut! Tappakaa minut!... Minä kärsin niin kovin, tappakaa minut! Tappakaa minut toki!

Tämän huumaavan hälinän kestäessä ja savun sokaistessa silmiä, avattiin vahingoittumattomiksi jääneiden vaunujen ovet ja matkustajat syöksyivät ulos. He kaatuivat radalle, nousivat ylös ja vapauttivat itsensä potkuilla ja nyrkiniskuilla. Kohta kun he tunsivat lujan maan jalkojensa alla ja näkivät avonaiset kentät edessään, pakenivat he tiehensä, hyppäsivät aitojen yli ja kiitivät ketoja pitkin, antaen perään tuolle ainoalle vaistolle päästä pois, kauvas, kauvas pois kauhun paikasta, ja ulvoen katosivat sekä miehet että naiset metsään.

Nurin viskautuneena, tukka hajallaan ja hame repaleina oli Séverine vihdoinkin vapauttanut itsensä, mutta hän ei paennut, vaan kiiti ähkiävää veturia kohden ja joutui silloin vastatusten Pecqueuxin kanssa.

— Jacques, Jacques! Hän on kai pelastettu?

Lämmittäjä, joka ihmeeksi ei ollut niin jäsentäkään nyrjähtänyt, riensi myöskin sinne, tunnonvaivoissa sen ajatuksen johdosta, että hänen veturinkuljettajansa oli tuossa joukossa. Oli kuljettu niin kauvan, niin paljon kinasteltu ja yhdessä kärsitty pahoja päiviä tuossa alituisessa, hankalassa tuulessa. Ja heidän yhteinen ystäväparkansa, veturi, makasi nyt tuossa seljällään haljennein keuhkoin ja haukotteli henkeänsä.

— Minä hyppäsin alas, sammalsi hän, enkä tiedä yhtään mitään.
Kiiruhtakaa, kiiruhtakaa!

Ratapenkereellä he törmäsivät Florea vastaan, joka näki heidän tulevan. Hän ei vielä ollut liikkunut paikaltansa, ikäänkuin huumautuneena hämmästyksestä tuon tehdyn teon ja tämän verisaunan johdosta, jonka hän oli aiheuttanut. Oli hyvä, että se oli tehty, ja hän tunsu mielessään ainoastaan helpotuksen tunnetta siitä, että hänen toiveensa oli toteutunut, eikä hän tuntenut mitään sääliväisyyttä toisten kärsimysten vuoksi, joita hän ei edes huomannut. Mutta kun hän tunsu Séverinen, laajenivat hänen silmänsä suunnattomasti ja varjo jostakin kauheasti kiduttavasta lankesi hänen kalpeille kasvoilleen. Elossa oli siis tämä nainen, jota vastoin Jacques varmasti oli kuollut! Se ankara tuska, jota hän nyt tunsu surmatun lempensä vuoksi, tuo puukonpisto, jonka hän oli antanut keskelle sydäntään, teki hänet aivan äkisti tietoiseksi siitä häpeällisestä rikoksesta, jonka hän oli tehnyt. Hän oli tämän tehnyt, hän oli murhannut hänet, hän oli surmannut kaikki nuo ihmiset! Hän päästi vihlovan kiljahduksen, väänteli käsivarsiaan ja juoksi eteenpäin kuin olisi hän ollut mieliapuoli.

— Jacques! Oh! Jacques!... Hän on kuollut, minä näin hänen viskautuvan taaksepäin...? Jacques, Jacques!

Lisonin korahdukset olivat nyt vähemmän äänekkäät ja sen käheä vaikeroiminen kävi yhä heikommaksi. Sen johdosta kuuluivat haavoittuneiden valitushuudot yhä selvempinä ja yhä vihlovampina. Mutta savua oli siinä edelleen sankasti ja tuo suunnaton sirpalekasa, josta kaikki nuo kauhun ja tuskan äänet tulivat, näytti olevan mustan pölyn peittämänä, joka lepäsi siinä liikkumattomana auringonpaisteessa. Mitä oli tehtävä? Mistä olisi aloitettava? Miten päästäisiin haavoittuneisiin käsiksi?

— Jacques! huudahti edelleenkin Flore. Minä sanon teille, että hän katsoi minuun ja viskautui tuonne tenderin alle. Kiiruhtakaa tänne ja auttakaa minua!

Cabuche ja Misard olivat juuri nostaneet ylös ylikonduktööri Henrin, joka viimeisessä sekunnissa myöskin oli hypännyt alas. Hän oli nyrjähtänyt jalkansa ja he laskivat hänet maahan aita vastaan, josta hän myökkänä ja tylsänä katseli pelastustyötä näyttämättä tuntevan mitään kolotusta.

— Cabuche, tule auttamaan minua, minä sanon sinulle, että Jacques makaa tuolla alla!

Cabuche ei kuullut häntä, vaan riensi auttamaan toisia haavoittuneita ja kantoi pois erään nuoren naisen, jonka reidet olivat murskautuneet.

Sen sijaan Séverine syöksyi esiin Floren huudon johdosta.

— Jacques, Jacques!... Missä sitten? Minä autan teitä.

— Tuossa. Auttakaa minua!

Heidän kätensä sattuivat yhteen ja he vetivät yhdessä eräästä murskautuneesta pyörästä. Mutta Séverine ei voinut heikoilla sormillaan saada aikaan mitään, jota vastoin tuo toinen sai vahvoilla kourillaan pois sen, mikä oli tiellä.

— Katsokaa ylös! huusi Pecqueux, joka myös alkoi vetää.

Hän tempasi kiivaasti syrjään Séverinen, kun tämän piti kiivetä erään käsivarren päälle, joka oli olkapäästä katkennut, ja jolla vielä oli sininen hiha yllään. Hän peräytyi kauhusta. Hän ei kuitenkaan tuntenut sitä, se oli tuntematon käsivarsi, joka oli vierinyt sinne ja ruumis löydetäisiin otaksuttavasti jostakin toisesta paikasta. Hän joutui sellaiseen täristykseen, että jäi seisomaan itkien ja ikäänkuin herpautuneena ja katseli, kuinka toiset tekivät työtä, hänen kykenemättä edes poimimaan pois noita repaleisia lasinpalasia, joihin he haavoittivat itseään.

Kuolevien pelastus- ja kuolleiden etsimistyö oli yhdistettynä suureen vaaraan ja levottomuuteen, sillä veturin tuli oli tarttunut puuaineeseen ja alkavan tulipalon tukahuttamiseksi täytyi lapioida multaa sen päälle. Samalla kun kiiruhdettiin Barentiniin apua noutamaan ja sähkötettiin Roueniin, järjestettiin mahdollisimman tehokkaalla tavalla työ sirpaleiden toimittamiseksi syrjään ja kaikki ottivat siihen urheasti osaa. Paenneista oli moni palannut häveten pakokauhuaan. Mutta täytyi menetellä mitä varovaisimmin, jokainen sirpale täytyi ottaa pois suurella huolellisuudella, kun voitiin peljätä, että sortuminen veisi hengen niiltä onnettomilta, jotka olivat tuonne alle hautautuneina. Läjistä pisti esiin haavoittuneita, jotka olivat kiinni rintaa myöten ikäänkuin ruuvipihdissä ja ulvoivat hirveästi.

Täytyi työskennellä neljännestunti erään irroittamiseksi, joka oli kalpea kuin palttina, mutta ei valittanut ja väitti, ett'ei häntä mikään vaivannut. Kun hänet saatiin esille, ei hänellä huomattu enään olevan jalkoja. Hän kuoli heti, peljästyksessään saamatta tietää tai tuntematta tuota kamalaa tyypistystä. Kokonainen perhe vedettiin esiin muutamasta toisen luokan vaunusta, johon tuli oli tarttunut: isän ja äidin polvet olivat vahingoittuneet ja isoäidin toinen käsivarsi oli ruhjoutunut, mutta eivät hekään tunteneet omaa kärsimystään, vaan nyyhkyttivät ja huusivat pientä valkokutrasta, lähes kolmen vuotiasta tyttönsä, joka yhteentörmäyksessä oli kadonnut, mutta joka sitten löydettiin reippaana ja vahingoittumattomana, iloisen ja hymyilevän erään katon sirpaleiden alta. Eräs toinen tyttö, joka oli veren peitossa ja jonka pienet kätöset olivat ruhjoutuneet, oli kannettu syrjään odottamaan, kunnes saataisiin käsiin hänen vanhempansa, ja hän istui siinä hyljättynä ja tuntemattomana ja melkein puoliksi tukehtuneena, sanomatta sanaakaan, mutta hänen kasvonsa vääntyivät sanomattomasta tuskasta, kohta kun joku lähestyi häntä.

Ovia ei voitu avata, kun rautahelat olivat törmäyksessä vääntyneet, vaan täytyi särkyneistä akkunoista tunkeutua vaunuihin. Jo oli neljä ruumista asetettu riviin radan viereen. Kymmenkunta vahingoittunutta makasi pitkällään maassa ruumiiden lähellä ja sai odottaa ilman apua ja ilman lääkäreitä, joka olisi voinut sitoa heidät. Perkaustyö oli kuitenkin tuskin alussa ja yhä saatiin käsille uusia uhreja, mutta läjä ei näyttänyt pienenevän ja kaikki höyrysi ja valui tässä ihmisteurastamossa.

— Minä sanon teille, että Jacques on tuolla alla! toisti Flore ja etsi lohdutusta tästä itsepintaisesta, tarkoituksettomasta huutamisesta. Oli kuin olisi hänen epätoivonsa vaikerrus siitä ilmennyt. — Ettekö kuule, hän huutaa!

Tenderi oli vaunujen alla, jotka olivat kasaantuneet päälletysten ja sen jälkeen kaatuneet sen päälle, ja nyt kun veturi korahтели vähemmän äänekkäästi, kuultiin lujan miesäänänen karjuvan läjän alla. Sikäli kuin työ edistyi, kävi tämä kuolonhuuto vielä äänekkäämmäksi ja niin suunnattoman tuskalliseksi, ett'eivät työmiehet kauvemmin voineet sitä kestää, vaan alkoivat itse itkeä ja kirkua. Mutta kun he vihdoin pääsivät mieheen käsiksi ja päästivät hänen jalkansa irti ja alkoivat vetää häntä, taukosi mylvintä. Hän oli kuollut.

— Ei, sanoi Flore, ei se ole hän. Hän on syvemmillä, hän on tuolla alla.

Ja voimakkailla käsivarsillaan nosteli hän pyöriä ja heitti niitä kauvas pois, väänsi kattolaatat kokoon, murti ovet ja tempasi jällellejääneet kettingit pois. Löydettyään jonkun, joka oli kuollut tai haavoittunut, huusi hän toisia kantamaan hänet pois, koska hän ei tahtonut edes sekunniksikaan heretä raivoisasta etsinnästään.

Hänen takanaan työskentelivät Cabuche, Pecqueux ja Misard, jota vastoin Séverine, joka oli pyörtymäisillään seisoessaan siinä voimatta toimittaa mitään, istuutui pienelle penkille, joka oli tempautunut irti muutamasta vaunusta. Mutta Misard, joka oli saanut takaisin tavallisen

kylmäverisyytensä ja välinpitämättömyytensä, vältti kaikkea isompaa vaivaa ja oli apuna pääasiallisesti ruumiiden kuljettamisessa. Ja hän, samoin kuin Florekin, tarkasteli ruumiita, ikäänkuin olisivat he toivoneet voitavansa tuntea heidät tästä tuhansien ja taas tuhansien kasvojen vilinästä, jotka kymmenen vuoden aikana olivat vilahtaneet heidän ohitsensa täydellä höyryllä ja jättäen jälkeensä ainoastaan sotkuisen muiston ihmisjoukosta, joka tuli ja katosi salaman nopeudella.

Ei. Siinä ei edelleenkään ollut muuta kuin tuo tuntematon ohikulkeva maailma. Satunnainen törkeä kuolema pysyi nimettömänä niinkuin se pulppuava elämäkin, joka siitä ohikulki menien tulevaisuutta vastaan. Eivätkä he voineet nimeltä mainita tai antaa mitään varmaa tietoa noiden onnettomien kauhusta vääntyneistä kasvoista, onnettomien, jotka olivat matkalla kaatuneet, poljetut jalkoihin ja ruhjoutuneet, kuten sotamiehet, joiden ruumiit makaavat kuopissa siinä, missä armeija on rynnännyt eteenpäin. Flore luuli kuitenkin tuntevansa erään, jonka kanssa hän oli puhunut sinä päivänä, jolloin juna istui kiinni lumessa: amerikalaisen, jonka kasvoihin hän lopulta oli likipitkin tutustunut, vaikka hän ei tiennyt hänen nimeään, eikä mitään hänestä ja hänen omaisistaan. Misard kantoi hänet pois toisten kuolleiden mukana, jotka, tullessaan — ei tiedetty mistä — oli pidätetty tuossa matkalla — ei tiedetty mihin.

Uusi, sydäntäsärkevä näytelmä. Kumoon kaatuneesta ensi luokan vaunusta löydettiin nuori, aivan varmasti vast'ikään naimisiin mennyt pariskunta. He olivat viskautuneet toisiaan vastaan niin onnettomalla tavalla, että vaimo makasi raskaasti miehen päällä voimatta liikahtaakaan valmistaakseen tälle lievitystä. Mies oli tukehtumisillaan ja korahteli jo, jota vastoin vaimo, jonka suu oli vapaana, rukoili mielettömästi, että kiiruhdettaisiin, ja hänen sydämensä oli halkeamaisillaan pelosta, että hän ottaisi miehensä hengiltä. Kun heidät molemmat saatiin vapaiksi, niin se olikin vaimo, joka aivan äkkiä heitti henkensä. Hän oli puskurista saanut reijän kylkeensä. Hänen miehensä, joka oli jälleen tullut tajuihinsa, kirkui kovasti tuskasta ja lankesi polvilleen hänen viereensä, jonka silmät vielä pysyivät täynnä kyyneliä.

Nyt oli löydetty kaksitoista kuollutta ja neljäkymmentä loukkaantunutta. Onnistuttiin saamaan tenderi vapaaksi ja Flore pysähtyi toisinaan ja pisti päänsä puiden ja rantojen keskelle ja etsi innokkaasta silmillään, eikö hän saisi veturinkuljettajaa näkyviinsä. Yhtäkkiä kiljasi hän:

— Minä näen hänet, hän on tuolla alla! Kas tuossa on hänen käsivartensa sinisessä verkanutussa! Hän ei liikahta, hän ei hengitä...

Hän nousi pystyyn ja kirosi kuin mies.

— Perkele vieköön, kiiruhtakaa, vetäkää hänet esiin!

Hän koetti molemmin käsin temmata syrjään erästä vaunulankkua, mutta muita sirpaleita oli tiellä. Hän juoksi silloin noutamaan kirveen, jota Misardin kotona käytettiin puiden halkomiseen, ja heiluttaen sitä halonhakkaajan tavoin, kun tämä kaataa puita tammimetsästä, hyökkäsi hän raivoisin innoin lankun kimppuun. Toiset menivät pois tieltä, ja kehoittaen häntä olemaan varovainen, antoivat hänen olla. Mutta, siellä ei ollut ketään muuta haavoittunutta kuin veturinkuljettaja, ja hän makasi vaununakselien ja pyörien muodostaman sekasorron suojassa. Mutta, innoissaan ja vastustamattoman varmana asiastaan ei hän kuullut mitä he sanoivat. Hän hakkasi puuta poikki ja joka iskulla löi hän läpi jonkin, mikä oli tiellä. Vaalea tukka tuulessa hulmuten ja käsivarret paljaina, koska hän oli heittänyt hameenmiehustan pois yltään, raivasi hän peloittavana tietään kaiken sen hävityksen keskellä, jonka hän itse oli matkaansaattanut. Viime iskulla muuatta vaununakselia vastaan meni kirveen terä kahtia. Toisten avulla poisti hän pyörät, jotka olivat suojelleet nuoren miehen muuten välttämättömältä ruhjoutumiselta, ja hän se oli, joka ensiksi tarttui veturinkuljettajaan ja sitten kantoi hänet sylissään pois.

— Jacques, Jacques!... Hän hengittää, hän elää. Ah, Herra Jumala, hän elää... Minä tiesin kyllä, että näin hänen putoavan ja että hän oli tuolla.

Séverine seurasi häntä poissa suunniltaan. He laskivat hänet aidan viereen lähelle Henriä, joka edelleen tirkisteli yhtä hämillään, onnistumatta käsittämään missä hän oli ja mitä hänen ympärillään tehtiin. Pecqueuxkin tuli sinne ja jäi seisomaan veturinkuljettajansa eteen suunniltaan siitä, että näki hänet noin kurjassa tilassa. Molemmat naiset lankesivat polvilleen hänen oikealle ja vasemmalle puolelleen ja tukivat hänen päätänsä, tähystellen tuskaisina pienimpiäkin värähdyksiä hänen kasvoissaan.

Vihdoin avasi Jacques silmänsä ja hänen hämmentyneet katseensa suuntautuivat heihin vuorotellen, ilman että hän näytti tuntevan heitä. He eivät herättäneet hänessä mielenkiintoa, mutta kun hänen katseensa muutaman metrin päässä siitä kohtasivat kuolevan veturin, saivat ne ensin peljästyksen ilmeen, mutta kiintyivät sitten veturiin, suurentuen kasvavasta mielenliikutuksesta. Hän tunsu sangen hyvin Lisonin, ja sen näkeminen palautti kaikki hänen muistiinsa. Hän muisti molemmat kivilohkareet

radan keskellä, tuon kamalan yhteentörmäyksen, tuon ruhjoutumisen, jonka hän oli tuntenut yht'aikaa siinä, ja itsessään, ja heräämisensä, veturin varmasti kuollessa siitä. Sen kestävyys ei ollut mikään rikos, sillä sen taudin jälkeen, minkä se luminietoksissa oli saanut, ei ollut sen syy, että se oli vähemmän tarkka, puhumattakaan siitä, että vanhuus tekee ruumiin jäsenet kankeammiksi ja nivelet kovemmiksi. Hän antoi sille sen vuoksi kernaasti anteeksi ja tunsu ylitsekuohuvaa surua, nähdessään sen makaavan kuolettavasti haavoittuneena ja kuolonkamppauksessa.

Lison raukalla oli nyt ainoastaan muutamia minuutteja jäljellä. Se jäähtyi, kekäleet sen tulisijasta putoilivat tuhkaan, höyry, joka oli ankarasti pursunut ulos sen repeytyneistä kyljistä, muuttui itkevän lapsen heikoksi vaikerukseksi. Kun se, joka aina oli ollut niin kiiltävä ja hieno, nyt makasi siinä mullan ja loan tahraamana seljällänsä mustassa hiililätäkössä, oli sen loppu yhtä traagillinen, kuin milloin loistohevonen onnettomuustapauksen johdosta kaatuu keskelle katuja. Sen haljenneiden sisälmysten läpi saattoi hetkisen nähdä elimien vielä toimivan, höyry kierteli putkissa kuten veri suonissa, höyrypaineen näyttäjät sykkivät kuten kaksi kaksoissydäntä; mutta veivitangot nytkähtelivät suonenedontapaisesti kuten kaksi käsivartta elon viimeisissä ilmauksissa, ja sen sielu meni nyt pois sen voiman kanssa, mikä teki sen eläväksi, tuo suunnaton hengitys, josta hän ei oikein tahtonut päästä eroon. Rikkirevitty jättiläisnainen tuli yhä tynemmäksi ja vaipui vähitellen hiljaiseen uneen sekä vaiken vihdoin. Se oli kuollut ja se rauta-, teräs- ja messinkiläjä, joka jäi jäljelle tuosta ruhjoutuneesta rumilaasta haljenneine päineen ja levälleen pingoitettuine jäsenineen ja pahoinpideltyine, paljastettuine elimineen, muuttui vastenmielisen synkästi suunnattoman ihmisruumiin, kokonaisen maailman kaltaiseksi, joka on elänyt, ja josta henki vast'ikään on tuskallisesti tempaistu ulos.

Jacques, joka käsitti, ett'ei Lisonia enään ollut olemassa, sulki silloin silmänsä, toivoen itsekin saavansa kuolla ja tuntien muuten olevansa niin heikko, että luuli hänet tempaistavan pois samassa kun veturi veti viimeisen henkäyksensä. Kyyneliä tihkui nyt hänen suljettujen silmäluomiensa alta ja vierihitaasti poskia alas. Tämä oli liikaa Pecqueuxille, joka seisoi siinä liikkumattomana ja ahdistetuin mielin. Heidän ystävättärensä kuoli ja nyt tahtoi hänen veturinkuljettajansakin seurata sitä kuolemaan. Heidän yhdyselämänsä olisi siis lopussa. Ja lopussa myöskin heidän yhteiset matkansa Lisonin seljässä, jossa he voivat kulkea satoja lieueja vaihtamatta sanaakaan, ja kuitenkin ymmärsivät he kaikki kolme toisiansa niin hyvin, ett'ei heidän tarvinnut edes merkeillä sanoa mitä halusivat. Voi Lison parkaa, joka kaikessa voimassaan oli niin säisy ja oli niin upea loistaessaan auringonvalossa! Ja Pecqueux, joka kuitenkin ei ollut juovuksissa, ei voinut hillitä itseään, vaan puhkesi niin ankaroihin nyyhkytyksiin, että koko hänen ruumiinsa tärisi.

Séverine ja Flore kävivät myös hyvin epätoivoisiksi ja levottomiksi siitä, että Jacques pyörtyi uudelleen. Flore juoksi asuntoonsa noutamaan hiukan kanverttiviinaa, jolla hän alkoi hieroa häntä, tehdäkseen edes jotakin. Mutta mikä saattoi nuo molemmat naiset vielä tuskaisemmiksi ja liikutetuimmiksi, oli se rajaton kuolonkamppaus, jota hevonen kärsi, yksinään jäljellä viidestä maatessaan siinä etujalat poikki. Se oli lähellä heitä ja hirnui herkeämättä; oli melkein kuin olisi ihminen vaikeroinnut ja se kuulosti niin läpitunkevalta ja kamalalta, että kaksi loukkaantunutta alkoi myös mylviä eläinten tavalla. Ei milloinkaan ollut mikään niin syvästi valittava kuolinkirkuna tunkeutunut ilman läpi ja hyydyttänyt verta, niin ett'ei se koskaan voinut lähteä mielestä. Se kävi sietämättömän tuskalliseksi, säälistä ja suuttumuksesta vapisevat äänet rukoilivat, että tehtäisiin loppu tuosta viheliäisestä koniparasta, joka kitui niin kovin ja jonka loppumattomat korahdukset nyt, kun veturi oli kuollut, kaikuivat viimeisinä valitushuutoina hirmutapauksen jälkeen. Pecqueux, joka vielä nyyhkytti taukoamatta, otti rikkuneen kirveen ja tappoi hevosen lyömällä sitä päähän. Nyt tuli tappotantereella hiljaista.

Kahden tunnin odotuksen jälkeen tuli vihdoinkin apua. Yhteentörmäyksessä olivat kaikki vaunut viskautuneet vasemmalle, niin että alaspäin menevä linja voitiin tehdä selväksi muutamassa tunnissa. Kolme vaunua käsittävässä junassa saapuivat Rouenista prefektin kanslian päällikkö ja keisarillinen prokuraattori sekä useita yhtiön insinöörejä ja lääkärejä, kaikki syvästi liikutettuina ja innokkaina, joita paitsi Barentinin asemapäällikkö, herra Bessiére, jo ennen oli saapunut, sinne työmiesten kanssa ja ryhtynyt työhön jällelääneiden kanssa. Vallitsi tavaton levottomuus ja hermostuminen tässä tavallisesti niin hyljätyssä ja hiljaisessa seudussa. Ne matkustajat, jotka olivat päässeet vahingoittumattomina, tunsivat pakokauhunsa jälkeen kuumeista tarvetta olla yhtämittaa liikkeellä: muutamat koettivat saada kiinni joistakuista vaunuista, kun ajatus jälleen nousemisesta rautatievaunuun löi heidät kauhistuksella; toiset taas, jotka huomasivat, ett'ei voitaisi onnistua löytämään edes työntökärryjä, olivat jo levottomia siitä, mitenkö voitaisiin saada ruokaa ja asuntoja. Kaikki tahtoivat he päästä sähkölennätinkonttoriin ja läksivät sähkösanomineen jalkaisin Barentiniin.

Sillä aikaa kun viranomaiset radan hallinnon avustamina alkoivat tutkia tapahtumaa, kiiruhtivat lääkärit alottamaan loukkaantuneiden sitomista. Useat olivat pyörtyneet verilätäkköjen ympäröiminä. Toiset vaikeroivat heikosti, kun heihin koskettiin pinseteillä ja neuloilla. Kaikkiaan oli 15 kuollutta ja kolmekymmentä kaksi pahasti loukkaantunutta matkustajaa. Tuntemistaan odottaen saivat kuolleet maata maassa aidan suuntaisessa rivissä kasvot ylöspäin. Nuori, vaalea ja punainen pikku notario

yksinään puuhaili hyvin toimessaan heidän luonaan, hän etsi heidän taskuistaan jotakin paperia, korttia tai kirjettä, joka saattaisi hänet tilaisuuteen voida kuhunkin kiinnittää nimellä ja osoitteella varustetun lapun. Mutta sillä välin muodostui hänen ympärilleen piiri töllistelevistä ihmisistä, sillä vaikka ei ainoatakaan taloa ollut lähempänä kuin lieuen päässä, oli tullut, epävarmaa mistä, kolmisenkymmentä uteliasta miestä, naista ja lasta, jotka vain seisoivat tiellä, eivätkä antaneet vähintäkään apua. Tumma pöly, savu- ja höyryharso, joka oli peittänyt kaikki, oli nyt hajaantunut, huhtikuun säteilevä aamu riemuitsi voitostaan tappotantereella, luoden lempeätä, kirkasta päivänpaistettaan kuoleviin ja kuolleisiin, raadeltuun Lisoniin ja kaikkeen tähän sirpalekasojen sekasortoon, jota työmiehet raivasivat pois tieltä kuten ahkerat muurahaiset, jotka korjaavat epäjärjestyttä, minkä joku ohikulkija ajatuksissaan on jalallansa aikaansaanut heidän keossaan.

Jacques oli edelleenkin pyörryksissä ja Séverine oli rukoillen pidättänyt erään ohikulkevan lääkärin. Tämä tutki Jacquesia eikä löytänyt mitään ulkonaista vammaa, mutta pelkäsi sisällisiä vammoja, kun huulilla alkoi näkyä pieniä veriviiruja. Hän ei voinut sanoa enempää ja neuvoi, että Jacques tärähdyksiä välttämättä välttäisi niin pian kuin mahdollista pois ja toimitettaisiin vuoteeseen.

Lääkärin kouriessa Jacquesia, avasi tämä jälleen silmänsä ja päästi heikon tuskanhuudon. Nyt tunsin hän Séverinen ja änkytti hämillään:

— Viekää minut pois täältä, viekää minut pois täältä!

Flore kumartui hänen ylitsensä, ja kääntäessään päättään tunsin Jacqueskin hänet. Mutta hänen katseensa ilmaisivat lapsellista säikähdystä, ja vihan ja kauhun valtaamana peräytyen hän heittäytyi Séverineä vastaan.

— Viekää minut täältä pois heti!

Séverine sinutteli häntä silloin, koska he nyt olivat kahden, sillä Florea ei hän ottanut lukuun, ja kysyi:

— Haluatko sinä Croix-de-Maufraasiin? Etkö pane sitä pahaksesi? Se on vastapäätä ja me olemme silloin kotonamme.

Yhä vapisten ja silmät toiseen kiinnitettyinä Jacques heti suostui siihen.

— Kyllä, minne tahdot, mutta heti!

Flore kalpeni, kohdatessaan hänen peljästyneen ja kiroavan katseensa. Tässä tuntemattomien ja viattomien verilöylyssä ei hänen siis ollut onnistunut ottaa hengiltä kumpaakaan näistä molemmista; hän, Jacquesin rakastajatar, pelastui siitä vähimmättäkään naarmutta ja myöskin Jacques nyt kentiesi pääsisi siitä hengissä; tällä tavoin oli hän ainoastaan vienyt heidät lähemmäksi toisiaan ja toistensa syliin elämään yksinään itsellensä. Hän näki heidät majoittuneina tuohon autioon taloon, Jacques parantuneena ja toipuvana ja Séverine antaen hänelle mitä hellintä hoitoa ja saaden valvomisistaan palkaksensa alituisia hyväilyjä ja molemmat kaukana kaikista muista ihmisistä ja täysin vapaina jakamaan sitä kuherruskuukautta, jonka hirmukohtaus oli heille hankkinut. Jäätävä kylmyys kulki hänen läpitsensä, hän katseli kuolleita, jotka hän hyödyttömästi oli surmannut.

Luodessaan tämän silmäyksen murhapaikkaan, näki Flore, että Misardille ja Cabuchelle tekivät kysymyksiä muutamat herrat, jotka varmaankin olivat viranomaisia. Keisarillinen prokuraattori ja kanslianpäällikkö näet koettivat saada selville, mistä se johtui, että kivikuorma oli keskellä rataa. Misard väitti, ettei hän ollut lähtenyt paikaltaan, mutta ei voinut antaa mitään varmoja tietoja; hän ei todellakaan tiennyt mitään ja väitti kääntäneensä selkensä sinnepäin sen vuoksi, että oli puuhailut koneillansa. Mitä Cabucheen tuli, niin kertoi hän, joka vielä oli aivan poissa suunniltaan, pitkän, sekavan jutun, miksi hän oli tehnyt sen virheen, että oli lähtenyt hevosten luota katsomaan kuollutta ja kuinka hevoset olivat lähteneet yksinään, eikä nuori tyttö ollut voinut niitä pidättää. Hän sekautui puheessaan ja alotti uudestaan, onnistumatta saamaan itseään ymmärretyksi.

Floren jääkylmä veri kiehui uudestaan hurjasta vapaudenkaipuusta. Hän tahtoi olla vapaa, voida vapaasti harkita ja tehdä päätöksensä, koska hän ei milloinkaan tarvinnut kenenkään toisen apua valitakseen oikean tien. Mitäpä hyödyttäkään odottaa, että hänet ikävystytettäisiin kysymyksillä ja kentiesi vangittaisiin! Sillä rikosta lukuunottamatta, oli tehty virkavirhe, josta hänet voitaisiin asettaa syytteeseen. Hän ei kuitenkaan mitenkään voinut saada lähdettyä, niin kauvan kun Jacques oli siinä.

Séverine oli vihdoin innokkailla rukouksillaan saanut Pecqueuxin hankkimaan parit, ja hän tuli nyt erään toverinsa kanssa kantamaan vahingoittunutta Jacquesia pois. Lääkäri oli niinkään saanut Séverinen ottamaan luoksensa ylikonduktööri Henrin, joka istui siinä tylsänä ja hupelona ja näytti kärsivän ainoastaan aivotärähdyksestä. Hänet kuljetettaisiin sinne Jacquesin jälkeen.

Kun Séverine kumartui päästääkseen auki Jacquesin kauluksen, joka tätä vaivasi, suuteli hän häntä julkisesti silmiin, antaakseen hänelle rohkeutta kestämaan kuljetuksen.

— Älä pelkää, me tulemme onnellisiksi.

Jacques hymyili ja vastasi hänen suudelmaansa. Tämä suudelma repi täydellisesti rikki Floren sydämen; Jacques temmattiin häneltä pois ainiaaksi. Hänestä tuntui, kuin olisi hänen verensä virtoina valunut jostakin parantumattomasta haavasta. Kun Jacques kannettiin pois, läksi hän pakoon. Mutta menessään tuvan ohi, näki hän akkunan läpi ruumishuoneen kalpeine valonkajastuksineen kynttilästä, joka vielä keskellä valoisaa päivää paloi äidin ruumiin läheisyydessä. Onnettomuuden tapahtuessa oli kuollut saanut maata yksinään, pää puoliksi poiskäännettynä, suuret silmät edelleenkin avoimina ja huulet väännyksissä, ikäänkuin olisi hän nähnyt, kuinka kaikki nuo ihmiset, joita hän ei tuntenut, murskaantuivat kuoliaiksi.

Flore syöksyi matkoihinsa, poikkesi heti Doinvillen tien tekemään mutkaan ja heittäytyi sitten vasemmalla puolella olevien pensaiden sekaan. Hän tunsu maan joka kolkan hyvin ja uhmalla santarmeja ottamaan hänet kiinni, jos heitä lähetettäisiin häntä väijymään. Sen vuoksi hän aivan äkisti herkesi juoksemasta ja jatkoi pienin askelin matkaansa erääseen piilopaikkaan, jonne hän mielellään ryömi sellaisina päivinä, jolloin hän oli synkällä mielellä. Se oli eräs rotko tunnelin yläpuolella. Hän katsahti ylös, ja näki auringosta, että oli puolenpäivän aika. Päästyään luolaansa oikasihe hän kovalle kalliolle ja jäi liikkumatonna makaamaan kädet ristissä niskan takana ja mietti. Syntyi hirveä tyhjiys hänen sisimmässään, hän ikäänkuin tunsu olevansa kuollut ja jäsenien vähitellen kangistavan.

Se ei kuitenkaan johtunut siitä, että hän olisi tuntenut omantunnon vaivoja sen takia, että oli hyödyttömästi surmannut kaikki nuo ihmiset, sillä hänen täytyi ponnistaa voimiaan tunteakseen katumusta ja kauhua siitä, mitä oli tehnyt. Mutta nyt oli hän varma, että Jacques oli nähnyt hänen pysäyttävän hevoset, ja hän oli vast'ikään tajunnut hänen arkuudestaan, että hän tunsu häntä kohtaan samanlaista vastenmielisyyttä, kuin tunnetaan petoeläimiä kohtaan. Hän ei milloinkaan unhoittaisi. Mutta muuten, kun rikotaan toisia vastaan, ei saa rikkoa itseään vastaan. Hän ottaisi heti itsensä hengiltä. Hänellä ei enään ollut mitään toivoa, hän tunsu kuinka ehdottomasti välttämätöntä se oli, ja tunsu sen vieläkin enemmän nyt, kun hän oli siellä ja voi kaikessa rauhassa miettiä. Se oli ainoastaan väsymys ja tunne koko hänen olentonsa tyhjiin raukeamisesta, joka esti häntä nousemasta ylös ja etsimästä käsiinsä jotakin, jolla tappaisi itsensä.

Mutta siitä vastustamattomasta uneliaisuudesta, joka hänet valtasi, nousi kuitenkin rakkaus uudelleen eloon, onnellisuuden tarve, viimeinen unelma omastakin onnelliseksi tulemisestaan, kun hän antoi noiden molempien toisten nauttia onnestaan ja vapaina elää yhdessä. Miksi ei hän odottanut yötä ja kiiruhtanut Ozilin luo, joka jumaloi häntä, ja joka voisi häntä puolustaa? Hän vaipui suloisiin, sekaviini ajatuksiin ja nukkui syvään uneen.

Floren herätessä oli aivan pimeä. Päästään pyörällä kopeloi hän ympärilleen, mutta muisti äkkiä missä oli, tuntiessaan paljaan kallion, jolla hän lepäsi. Salaman tavoin selvisi nyt hänelle tuo armoton välttämättömyys: hänen täytyi kuolla. Oli kuin olisi tuo suloinen pelkuruus, tuo alttius vielä elämisen mahdollisuuteen oli kadonnut väsymyksen keralla. Ei, ei! Ainoastaan kuolema oli toivottava. Hän ei kaiken tämän verenvuodatuksen jälkeen voinut elää rikkirevityin sydämin ja sen ainoan miehen kiroamana, jota hän milloinkaan oli rakastanut, ja joka oli toisen oma. Nyt, kun hänellä oli siihen voimaa, täytyi hänen kuolla.

Flore nousi nyt ja astui ulos kallioluolastaan. Hän ei enään epäroinnyt, sillä hänen vaistonsa oli hänelle sanonut, minne hänen oli mentävä. Uudelleen silmäiltyään taivaan tähtiä ymmärsi hän, että kello oli tulossa yhdeksän. Kun hän saapui radalle, meni juna ohitse täydellä nopeudella alaspäin menevää linjaa ja tämä tuntui tuottavan hänelle huvitusta. Kaikki kävisi hyvin, se linja oli nähtävästi tehty selväksi, jota vastoin tuo toinen otaksuttavasti vielä oli tukossa, koska ei vapaata liikevyyttä näytty saaneen aikaan. Sitten jatkoi hän matkaansa pitkin aidanvierustaa tuossa autiossa, perin hiljaisessa seudussa. Hänen ei tarvinnut kiiruhtaa, mitään juna ei tulisi ennen Pariisin pikajunaa, ja se olisi siellä vasta yhdeksän ja kaksikymmentä viisi. Hän seurasi edelleen aita pienin askelin tuossa synkässä pimeydessä, hyvin tyynenä, kuin olisi hän ollut jollakin noista tavallisista kävelyretkistäään autioilla poluilla. Hän nousi kuitenkin aidan yli, ennen kun saapui tunneliin, ja jatkoi matkaansa hitaasti itse radalla, mennäkseen pikajunaa vastaan.

Hänen täytyi menetellä hyvin ovelasti, jott'ei vartija häntä näkisi, ja niin täytyi hänen tavallisesti tehdä joka kerta, kun hän meni Ozilia tapaamaan tunnelin toiseen päähän. Ja tunnelissa kulki hän yhtämittaa. Mutta ei ollut niin, kuin edellisellä viikolla; hän ei enään peljännyt, ett'ei hän, jos kääntyisi ympäri, enään varmasti tietäisi, mille taholle olisi menossa. Tunnelihulluus ei enään raivonnut hänen aivoissaan, tuo tilapäinen hulluus, missä kaikki pauhina ja tunne tunnelin katon musertavasta painosta saavat kaiken, sekä ajan että paikan tuntumaan hämärältä ja sekanaiselta. Mitä välitti hän siitä nyt? Hän ei enään mietiskellyt, ei sitä edes ajatellut ja hänellä oli ainoastaan yksi ainoa kiinteä ajatus:

mennä menemistään suoraan eteenpäin, niin kauvan kun hän ei nähnyt junaa, ja sitten jatkaa kulkuaan suoraan kohti veturin lyhtyä, kohta kun saisi nähdä sen loistavan pimeässä.

Flore tunsi kuitenkin olevansa hämmästynyt, sillä hän luuli noin kulkeneensa useita tunteja. Kuinka tuo kaivattu kuolema olikaan etäällä! Ajatus, ett'ei hän sitä kohtaisikaan, että hän kulkisi lieuesin toisensa jälkeen sitä tapaamatta, saattoi hänet hetkiseksi epätoivoon. Hänen jalkansa väsyivät; täytyisikö hänen siis istuutua, odottaa sitä radalla maaten? Mutta se tuntui hänestä arvottomalta, hänen neitseellisen sotainen vaistonsa sanoi hänelle, että hänen pitäisi jatkaa kulkuaan viimeiseen silmänräpäykseen saakka ja kuolla pystyssä. Tarmo heräsi hänessä jälleen ja kannusti häntä uudelleen eteenpäin, kun hän etäällä huomasi pikajunan veturilyhdyn kimaltelevan pienen tähden kaltaisena yksinänsä sysimustan taivaan taustaa vastaan. Juna ei ollut vielä tullut tunneliin, eikä sen jyrinää vielä kuulunut: ainoastaan tuo eloisa, iloinen, vähitellen kasvava loiste ilmoitti sen lähestyvän.

Jälleen suoristautuen kuten korkea, notkea kuvapatsas, kulki hän nyt eteenpäin pitkin, lujin askelin, kuitenkaan juoksematta junaa vastaan, ikäänkuin olisi se ollut ystävä, jolta hän tahtoi säästää kappaleen matkaa. Juna saapui nyt juuri tunneliin, tuo kamala kohina tuli yhä lähemmäksi ja maa täräsi kuten myrskyn käsissä, tähden muuttuessa suunnattoman suureksi silmäksi, joka juoksi esiin pimeästä ja suureni suurenemistaan. Selittämättömän tunteen valtaamana, kenttiesi siitä, että kuolisi aivan yksinään, tyhjensi hän silloin taskunsa, sitä tehdessään taukoamatta urheasta, itsepintaisesta kulustaan, ja heitti kokonaisen käärön radan viereen, nenäliinan, avaimia, kaksi veistä, nuoraa. Riisuipa hän kaulaliinansakin, joka oli kaulan ympäri solmittuna, päästi auki hameenmiehustansa ja riisui sen puoliksi yltään.

Nyt muuttui silmä hiilituleksi, tultasyöksyväksi uuniksi, ja hirviön hengitys lehahti jo häntä vastaan kosteana ja lämpöisenä, vierivien pyörien pauhinan käydessä yhä huumaavammaksi. Hän kulki yhä edelleen suoraan tuota suurta tulta kohden, ollakseen väistämättä veturia, niinkuin joku yön hyönteisistä, jonka liekki vetää luokseen. Kamala yhteentörmäys tapahtui, mutta vielä itse syleilyssäkin hän jälleen suoristautui, ikäänkuin hänen taistelunhalunsa olisi viimeisellä hetkellä uudelleen herännyt ja hän olisi tahtonut painia jättiläisen kanssa ja lyödä sen maahan. Pää ajautui keskelle lyhtyä, joka sammui.

Vasta tuntia myöhemmin korjattiin Floren jäännökset pois. Veturinkuljettaja oli tosin nähnyt tuon suuren, valjun, kamalan omituisen olennon tulevan veturia vastaan tuon kirkkaan loisteen ympäröimänä, ja kun lyhty aivan äkisti sammui ja juna oli synkässä pimeydessä, tunsi hän kuoleman läheisyyden ja vapisi. Kun juna pääsi ulos tunnelista, koetti hän huutaa vartijalle onnettomuudesta. Mutta vasta Barentinissa hän saattoi kertoa, että joku oli ajattanut ylitsensä tunnelissa: se oli varmaankin ollut nainen; hiuksia ja pääkallon osia oli vielä jäljellä veturilyhdyn murskaantuneessa lasissa. Kun miehet, jotka oli lähetetty ruumista etsimään, löysivät sen, hämmästyivät he, nähdessään sen niin marmorinvalkeana. Ankara törmäys oli heittänyt sen ylöspäin menevien junien linjalle, pää oli murskaantunut möyhyksi, mutta noissa puoliksi paljastetuissa jäsenissä ei ollut naarmuakaan, vaan lepäsivät ne ihmeen kauniina puhtaudessaan ja voimassaan. Miehet verhosivat hänet ääneti. He olivat tunteneet Floren. Hän oli varmaankin mielenhäiriössä ajattanut ylitsensä, välttääkseen sen kamalan edesvastuun, joka lepäsi hänen niskoillaan.

Puolenyön aikaan lepäsi Floren ruumis tuvassa äidin ruumiin vieressä. Lattialle oli asetettu patja ja sytytetty kynttilä molempien välille. Phasie, jonka pää edelleenkin nojasi eteenpäin ja jonka vääntyneillä huulilla oli tuo inhoittava irvistys, näytti nyt suurilla, kiinteillä silmillään katselevan tytärtään, sillä aikaa kun Misard tuossa joka taholla vallitsevassa syvässä, äänettömässä yksinäisyydessä kuului läähöttävän ja ponnistavan voimiaan etsimisissään, jotka olivat alkaneet uudelleen. Määrätyin väliajoin kulkivat junat jälleen ja kohtasivat toisensa molemmilla linjoilla, sitten kun liikeyhteys oli täydellisesti palautettu. Koneellisessa kaikkivaltiudessaan kiitivät ne järkähtämättöminä ohitse, välinpitämättöminä ja tietämättöminä näistä traagillisista tapahtumista ja näistä rikoksista. Mitäpä merkitystä olikaan sillä, että joukko tuntemattomia kaatui matkalla ja murskaantui pyörien alla! Kuolleet oli korjattu ja veri pesty pois ja nyt kuljettiin jälleen tulevaisuutta kohden.

XI.

Croix-de-Maufrasin suuressa, punaisella damastilla verhotussa makuuhuoneessa oli kaksi korkeata akkunaa radalle päin, joka kulki muutaman metrin päässä sieltä. Vuoteesta, joka oli vanha, pylväillä varustettu vuode ja seisoi akkunan edessä, voi nähdä junien kulkevan ohi. Vuosikausiin ei ollut otettu pois ainoatakaan esinettä eikä siirretty huonekaluja tässä huoneessa.

Séverine oli antanut viedä pyörtyneen Jacquesintähän huoneeseen, kun taas Henri Dauvergne sai jäädä erääseen toiseen ja pienempään makuuhuoneeseen alikerroksessa. Itselleen otti hän erään Jacquesin huoneen vieressä sijaitsevan huoneen, jonka ainoastaan raput siitä erottivat. Kahdessa tunnissa oli se saatu järjestettyä kyllin mukavaksi, kun koko talo oli täydellisesti kalustettu ja varustettu ja yksinpä alusvaatteitakin oli kaapeissa. Séverine solmi eteensä esiliinan ja huomasi muuttuneensa sairaanhoitajattareksi, sitten kun hän aivan yksinkertaisesti oli sähköttänyt Roubaudille, ett'ei tämä odottaisi häntä, ja että hän otaksuttavani jäisi sinne muutamiksi päiviksi hoitamaan loukkaantuneita, jotka hän oli sinne vastaanottanut.

Jo seuraavana aamuna luuli lääkäri voivansa vastata Jacquesista, jonka hän toivoi voivansa saada jalkeillekin viikon kuluessa: oli oikein ihme, että hän oli päässyt niin vähällä, vain muutamilla lievillä sisällisillä vammoilla. Mutta hän suositteli mitä suurinta huolenpitoa ja mitä täydellisintä hiljaisuutta. Kun Jacques avasi silmänsä, pyysi Séverine, joka piti hänestä huolta kuten lapsesta, häntä olemaan kiltti ja tottelemaan häntä kaikessa. Jacques, joka vielä oli sangen heikko, lupasi sen päätään liukahuttamalla. Hän oli nyt täydellisesti saanut tajuntansa takaisin ja tunsi huoneen, jonka Séverine oli hänelle kuvaillut: se oli tuo punainen huone, jossa hän puolen seitsemättätoista vuoden ikäisenä oli antautunut presidentti Grandmorinille. Se oli tämä sänky, jossa Jacques nyt makasi, ja tuossa olivat akkunat, joista hän, edes päätään nostamatta, saattoi nähdä junien kulkevan ohi. Ja itse talon, jonka hän oli niin usein nähnyt kulkiessaan siitä ohi veturillansa, tunsi hän niin hyvin vanhastaan. Hän näki sen silmiensä edessä, siinä kun se lepäsi poikittain radalle päin, autiona ja hyljättyä suljettuine luokkuineen ja vielä enemmän surullisena ja salaperäisenä tuon suunnattoman kilven takia, jossa se ilmoitettiin myytäväksi, minkä kautta umpeenkasvettuneen puutarhan synnyttämä surumielinen vaikutelma vielä suureni. Hän muisti sen synkkyuden ja tuskallisen tunteen, jota hän tunsi joka kerta, ikäänkuin tuottaisi tuo talo hänelle onnettomuutta. Kun hän nyt lepäsi tässä huoneessa ja tunsi olevansa heikko, luuli hän ymmärtävänsä, mitä se oli; se ei voinut juuri muuta merkitä, kuin että hän varmaankin kuolisi tänne.

Nähtyään hänen kykenevän käsittämään, mitä sanottiin, kiiruhti Séverine rauhoittamaan häntä ja kuiskasi hänelle vetäen peitteen ylös:

— Älä ole levoton, minä olen poiminut tavarat taskuistasi ja ottanut kellon talteen.

Jacques katsoi häneen silmät suurina ja koetti muistaa.

— Kello... Ah niin, kello.

— He olisivat voineet tutkia sinun vaatteesi, mutta minä olen kätkenyt sen tavaroideni joukkoon, niin ett'ei sinun tarvitse olla peloissasi.

Hän kiitti häntä puristaen hänen kättään. Kääntäessään päätään, näki hän pöydällä veitsen, joka niinikään oli ollut eräässä hänen taskussaan. Mutta sitä ei ollut tarvis piilottaa; se oli kaikkien toisten veisten kaltainen.

Jo seuraavana päivänä Jacques tunsi olevansa virkeämpi ja alkoi toivoa, ett'ei hän kuolisi tänne. Hän tunsi todellista iloa, kun hän lähellään tunsi Cabuchen, joka oli hyvin avulias ja koetti kulkea niin hiljaa kuin mahdollista raskailla, suunnattomilla jaloillaan. Onnettomuustapauksesta saakka ei Cabuche ollut jättänyt Séverineä; oli kuin olisi hänkin tuntenut lämmintä tarvetta antautua jollekulle: hän jätti työnsä ja tuli joka aamu auttamaan häntä karkeampien askareiden teossa ja palveli häntä kuten uskollinen koira silmät yhtämittaa hänen silmiinsä suunnattuina. Vaikka Séverine näytti nyt niin hennolta, oli hän, sanoi Cabuche, oikea kelpo nainen, ja sopihan tehdä jotakin hänen avukseen, joka teki niin paljon toisten hyväksi. Tuo rakastava pari tottui häneen, vieläpä sinuttelivat ja suutelivatkin he toisiansa häikäilemättä, kun hän kulki huoneen läpi ja koetti olla niin hienotunteinen ja tekeytyä niin pieneksi kuin mahdollista.

Jacquesia kummastutti kuitenkin se, että Séverine niin usein oli poissa hänen luotaan. Ensimmäisenä päivänä oli Séverine lääkäriä totellen salannut häneltä Henrin sielläolon, kun hän hyvin ymmärsi sen rauhoittavan, miellyttävän vaikutuksen, minkä häneen tekisi ajatus siitä, että hän oli aivan yksinään.

— Olemmehan yksinämme?

— Olemme lemmittyäni, aivan yksinämme... Nuku nyt rauhallisesti.

Séverine katosi aina tuon tuostakin, jo toisena päivänä oli Jacques kuullut alikerroksesta askelten ja kuiskausten ääntä. Mutta seuraavana päivänä kuului tuolta alhaalta iltistä ilonpitoa, iloisia naurunremahduksia ja kaksi nuorta, raikasta ääntä, jotka eivät ollenkaan tahtoneet vajjeta.

— Mitä se on? Kuka siellä on?... Emmehän siis olekaan yksinämme?

— Emme, rakas ystäväiseni, tuolla alhaalla juuri sinun huoneesi alla on eräs toinen loukkaantunut, joka minun on täytynyt ottaa hoitooni.

— Oh!... Kuka sitten?

— Henri, tiedäthän, ylikonduktööri.

— Henri... Ah!

— Hänen sisarensa tulivat tänä aamuna. Heidän äänensä sinä juuri kuulet, he nauravat kaikkea mahdollista... Koska hän on paljon virkeämpi, matkustavat he jo tänä iltana, kun heidän isänsä ei voi olla heitä paitsi, mutta Henri jää vielä pariaksi, kolmeksi päiväksi toipuakseen täydellisesti... Ajatteles, hän hyppäsi alas, hän, eikä hänestä murskaantunut mitään; hän tuli ainoastaan ikäänkuin löylynlyömäksi, mutta on saanut järkensä takaisin.

Jacques oli vaiti ja katsoi häneen niin kauvan, että hän lisäsi:

— Sinä ymmärrät. Ellei hän olisi täällä, voisi syntyä juoruja meistä molemmista... Mutta niin kauvan kun en ole yksin sinun kanssasi, ei mieheni voi mitään sanoa, ja minulla on hyvä tekosyy viipymiseeni täällä... Ymmärrätkö?

— Kyllä, kyllä, se on sangen hyvä.

Iltaan saakka saattoi Jacques kuulla Dauvergnen tyttöjen naurua, jota hän muisti kuulleen Pariisissa, tunkeutuvan alapuolella olevasta kerroksesta siihen huoneeseen, jossa Séverine oli tehnyt hänelle tunnustuksia. Sen jälkeen tuli hiljaista ja hän kuuli ainoastaan Séverinen kevyet askeleet, kun tämä meni hänen tykönsä toisen potilaansa luo. Ovi tuolla alhaalla suljettiin ja koko talo vaipui syvään äänettömyyteen. Kaksi kertaa, kun hän oli kovasti janoissaan, täytyi hänen kolistaa tuolilla permantoon, jotta Séverine tulisi ylös. Kun tämä tuli sisään, oli hän sangen hymyileväinen ja innokas ja selitti, ett'ei hän ollenkaan tahtonut päästä rauhaan, kun hänen täytyi alituisen vaihtaa kylmiä kääreitä.

Jo neljäntenä päivänä voi Jacques nousta ylös ja istua kaksi tuntia tuolilla akkunan ääressä. Hiukan kumartuessaan eteenpäin, huomasi hän sen kapean, valkoisia vilttejä orjantappurapensaita täyteenkasvaneen puutarhan, jonka rautatie oli halkaissut, ja jota ympäröitsi matala muuri. Ja hän muisti tuon yön, jolloin hän oli ojentautunut kurkistaakseen muurin yli, ja näki jälleen sen jokseenkin laajan alueen talon toisella puolella, jota ympäröitsi ainoastaan sama aita, jonka läpi hän oli tunkeutunut, ja jonka toisella puolella hän oli kohdannut Floren, siinä kun tämä istui tuon pienen, rappeutuneen kasvihuoneen kynnyksellä suorimassa varastamiansa nuoria. Voi, mikä ihana yö ja miten säikähtynyt hän silloin olikaan kärsimyksistään! Sitten kun hänen muistinsa oli jälleen herännyt ja tullut yhä selvemmäksi, suuntautuivat hänen ajatuksensa yksinomaan Floren kuvaan, siinä kun hän seisoi korkeine, notkeine vartaloineen ja leimuavat silmänsä suoraan hänen silmiinsä kiinnitettyinä. Aluksi ei hän ollenkaan puhunut onnettomuustapauksesta ja varovaisuudesta ei kukaan toisistakaan tahtonut sanoa siitä mitään. Mutta mikäli kukin yksityiskohta hänelle jälleen selvisi, sikäli rakensi hän kaikki uudelleen ja ajatteli hän sitä nyt niin herkeämättömästi ja yksinomaan, että hänen ainoana työnään akkunan ääressä oli nyt etsiä jälkiä ja miettiä, ketkä olivat hirmukohtauksen aiheuttaneet. Miksi ei hän enään nähnyt Florea vartiopaikallaan lippu kourassa? Hän ei uskaltanut sitä kysyä ja se pahensi sitä epämieluisaa tunnetta, jonka tämä synkkä ja hänen mielestään kummituksia täynnä oleva talo hänellä vaikutti.

Eräänä aamuna, kun Cabuche oli läsnä ja auttoi Séverineä, sai hän vihdoinkin kysytyksi:

— Onko Flore sairaana?

Hämillään ollen käsitti Cabuche väärin Séverinen viittauksia ja luuli tämän käskeneen häntä puhumaan:

— Flore raukka, hän on kuollut!

Jacques katsoi häneen ja vapisi, ja silloin oli parasta kertoa kaikki tyynni. He kertoivat siis hänelle tuon nuoren tytön itsemurhasta ja kuinka hän oli ajattanut ylitseen tunnelissa. Äidin hautaaminen oli lykätty iltaan, jotta samalla voitiin tytärkin viedä pois, ja he lepäsivät nyt vieretysten Doinvillen pienessä kalmistossa, jossa jo ennen heitä oli kiltti Louise parka, joka myös oli äkkiä temmattu pois ja ryvetetty vereen ja lokaan. He olivat kolme onnetonta, jotka olivat matkalla kaatuneet ja ruhjoutuneet ja kadonneet ikäänkuin ohikulkevien junien kamalan ilmanvedon poisalakaisemina.

— Herra Jumala! Onko hän kuollut! toisti Jacques aivan hiljaa, Phasie täti, Flore ja Louise parka! Kaikki ovat he kuolleet.

Kuullessaan tämän viimeisen nimen katsahti Cabuche, joka auttoi Séverineä vuoteen laatimisessa,

vaistomaisesti viimeksimainittua kohden. Hänen entisen rakkautensa muisto saattoi hänet hämilleen sen uuden intohimon edessä, johon hän vastaanhangoittelematta antautui, hellämielinen ja lyhytjärkinen kun oli ja muistutti kilttiä koiraa, joka antautuu jo ensimmäisellä hyväilyllä. Mutta Séverine, joka tunsikin hänen traagillisen lemmentarinansa, pysyi totisena ja katsoi häneen myötätuntoisesti. Tämä liikutti häntä suuresti, ja kun hänen kätensä sattumoiltaan kosketti Séverinen käteen, kun hän ojensi hänelle pieluksia, oli hän tukehtumaisillaan ja saattoi ainoastaan sammaltaen vastata Jacquesin kysymyksiin.

— Syytettiinkö häntä onnettomuuden aiheuttamisesta?

— Oh, eipä suinkaan. Mutta ymmärrättehän, että se oli hänen syynsä.

Katkonaisin lausein hän kertoi mitä tiesi. Itse ei hän ollut nähnyt mitään, sillä olihan hän ollut tuvassa, kun hevoset olivat lähteneet liikkeelle ja joutuneet radalle. Hän soimasi itseään tästä katkerasti ja oli saanut viranomaisilta sangen ankaraita nuhteita: ei saanut lähteä hevostensa luota; jos hän olisi pysynyt niiden luona, ei tuota hirveätä onnettomuutta olisi tapahtunut. Tutkimuksen tuloksena oli ainoastaan Floren puolelta tapahtuneen huolimattomuuden muistiin merkitseminen, ja kun hän oli noin kamalalla tavalla itse rangaissut itseänsä, sai asia jäädä silleen. Ei edes viitsitty siirtää Misardia, joka matelemisellaan ja nöyryydellään suoriutui pälkähästä ja pani kaikki kuolleen syyksi. Tämä ei koskaan tehnyt muuta, kuin mikä pälkähti hänen päähänsä ja Misardin täytyi aina sulkea veräjä hänen jälkeensä. Yhtiö ei muuten ollut voinut muuta kuin havaita todeksi, että Misard sinä aamuna oli hoitanut toimensa aivan virheettömästi; ja hän sai luvan, kunnes menisi uusiin naimisiin, pitää luonansa veräjän hoitamista varten erään paikkakunnalta kotoisin olevan vanhanpuoleisen naisen, nimeltä Ducloux, joka oli ollut palvelijattarena ravintolassa ja nyt eli entispäivien salaperäisillä säästöillä.

Cabuchen lähtiessä pois huoneesta, loi Jacques Séverineen katseen, että tämä jäisi. Hän oli hyvin kalpea.

— Se oli Flore. Hän piteli hevosia, niin että kivikuorma pysähtyi radalle.

Nyt kalpeni Séverine vuorostaan.

— Lemmittyni, mitä sinä sanot?... Sinussa on kuume, sinun täytyy uudelleen laskeutua makuulle.

— Ei, ei, se ei ole mikään paha uni... Näetkös, minä näin hänet, niin kuin sinä näet minut. Hän piteli hevosia voimakkailla käsillään ja esti niitä vetämästä kuormaa syrjään.

Séverine vaipui eräälle tuolille aivan masentuneena.

— Jumalani, Jumalani, kuinka minä olen peloissani. Se on hirveätä... minä en saa nukuttaa tänä yönä.

— Niin, asia on aivan selvä, jatkoi Jacques. Hän tahtoi ottaa meidät molemmat hengiltä. Hän oli kauvan ollut rakastunut minuun ja oli mustasukkainen. Sitäpaitsi oli hän sukkela kapine ja hänellä oli monta merkillistä ajatusta... Ah, tehdä niin monta murhaa yhdellä kertaa, panna kokonainen ihmisjoukko vuodattamaan vertansa! Oh, hän oli peto!

Hänen silmänsä kävivät niin suuriksi ja hänen huulensa nytkähtelivät hermostuneesti. Hän vaiken ja he katselivat edelleen toisiaan hyvän aikaa. Sitten tempautui hän irti niistä kamaloista näyistä, joita hänen eteensä oli astunut, ja jatkoi puoliääneen:

— Hän on siis kuollut. Senpä vuoksi hän siis kummittelee! Jälleen tultuani tajuihini, tuntuu minusta aina, että hän on läsnä. Viimeksi tänä aamuna käännyin ympäri ja luulin hänen seisovan päänaluseri vieressä... Hän on kuollut ja me elämme. Kunpa ei hän nyt kumminkaan kostaisi!

Séverineä pöyristytti.

— Hiljaa, hiljaa; Sinä teet minut hulluksi.

Hän astui ulos ja Jacques kuuli hänen menevän alas tuon toisen toipion luokse. Hän jäi akkunan ääreen ja vaipui uudelleen katselemaan rataa, ratavartijan tupaa suurine kaivoineen, merkinantopylväineen ja ahtaine puuvajoineen, jossa Misard näytti istuvan ja nukkuvan säännöllisesti palautuvan, yksitoikkoisen työnsä ääressä. Kaiken tämän katselemiseen saattoi hän syventyä useammaksi tunniksi, ikäänkuin olisi hän miettinyt tehtävää, jota ei voinut ratkaista, mutta jonka ratkaisu kuitenkin oli tärkeä hänen menestykselleen.

Hän ei voinut kyllästyä katselemaan Misardia, joka oli niin hoikka ja nöyräkäytöksinen ainaisine inhoittavine yskänkohtauksineen, mutta kuitenkin ikäänkuin kalvava hyönteinen oli intohimoisella itsepintaisuudellaan tehnyt myrkyllä avulla lopun voimakkaasta kelpo vaimostaan. Hänellä ei varmaankaan ollut useampaan vuoteen ollut aivoissaan mitään muuta ajatusta päivin ja öin noiden

kahdentoista loppumattoman tunnin vartioimisen aikana. Jokaisen sähkökellonsoiton jälkeen, joka ilmoitti hänelle junan olevan matkalla, oli hänen puhallettava torveensa; sitten, kun juna oli kulkenut ohi ja rata oli suljettu, oli hänen painettava erästä nappulaa ilmoittaakseen sen lähimmälle vartijalle, ja painettava erästä toista tehdäkseen radan selväksi edelliselle vartijalle, nämä olivat puhtaasti koneellisia liikkeitä, jotka lopulta olivat muuttuneet ruumiin tavoiksi. Luonteeltaan tylsänä ja kun ei osannut lukea, istui hän siinä koko ajan käsivarret riipuksissa ja silmissään hämmentynyt ja merkityksetön ilme, kun hänen koneensa jättivät hänet rauhaan.

Hän oli melkein aina vartiovuorollaan, eikä hänellä ollut muuta huvitusta, kuin aamiaisen venyttäminen niin pitkäksi kuin mahdollista. Sen jälkeen vaipui hän takaisin tylsyyteensä, aivot olivat aivan tyhjä, eivätkä sisältäneet ainoatakaan ajatusta.

Erityisestikin kärsi hän kauheata uneliaisuutta ja nukkui toisinaan avoimin silmin. Öisin täytyi hänen, jott'ei auttamattomasti uinahtaisi, nousta kävelemään, ja silloin horjuivat hänen jalkansa, ikäänkuin olisi hän ollut juovuksissa. Taistelu hänen vaimonsa kanssa, tuo äänetön kamppailu siitä, kuka toisen kuoltua saisi nuo piilotetut tuhannen frangia, lienee kuukaudesta toiseen ollut ainoa ajatus, joka oli viihtynyt tämän erakon tylsistyneissä aivoissa. Kun hän puhalsi torveensa, kun hän liikutti merkinantovehkeitään, automaatin tavoin valvoen niin monen ihmishengen turvallisuutta, ajatteli hän ainoastaan myrkkyyä, ja kun hän odotti kädet ristissä, ja silmät unesta räpyttelevinä, ajatteli hän sitä yhä. Ei mitään muuta kuin sitä, että hän ottaisi vaimonsa hengiltä, etsisi käsiinsä ja pitäisi rahat.

Jacquesia ihmetytti nyt, että hän oli täydellisesti entisellään. Voitiin siis ottaa ihmisiä hengiltä aivan tyyneesti ja niin että elämä sen jälkeen kulki tavallista kulkuaan. Ensimmäisten kuumeisten etsimisten jälkeen oli Misard todellisuudessa vaipunut takaisin entiseen saamattomuuteensa ja saanut takaisin salakavalan nöyryytensä. Siitä ei ollut apua, että hän oli tehnyt lopun vaimostaan, joka tapauksessa se oli vaimo, joka riemuitsi voitosta. Hän pysyi voitettuna ja voi kääntää talon nurin miten tahansa, saamatta näkyviinsä niin centimeäkään. Ainoastaan hänen levottomat, väijyvät katseensa ja hänen harmaankalpeat kasvonsa ilmaisivat hänen huoliansa. Hän näki alati edessään kuolleen kaksi suurta silmää ja tuon kamalan irvistyksen huulten ympärillä, joka hoki: "Etsi! Etsi!" Hän etsi, eikä voinut nyt antaa aivoilleen minuutiksikaan lepoa Ne työskentelivät työskentelemistään levotta ja rauhatta saadakseen selville, missä rahat saattoivat olla piilossa. Hän seuloi ajatuksissaan, mitkä piilopaikat saattoivat olla ajateltavissa, ja hylkäsi ne, mitkä jo oli tutkinut, sai kuumeen heti kun oli ajatellut jonkun uuden ja saattoi silloin päästää kaikki, mitä hänellä oli käsissään, juostakseen sinne, mutta aina turhaan. Se oli tuskaa, joka ajan oloon kävi sietämättömäksi, kostavaksi kidutukseksi, jonkinlaiseksi aivojen unettomuudeksi, joka hänen päähänpistonsa tasaisesti naksuttaessa piti hänet valveilla, teki hänet tyhmäksi ja vastoin hänen tahtoaan myöskin mieltäväiseksi.

Hän etsi, puhaltaessaan torveansa, kerran alaspäin meneville, kahdesti ylöspäin meneville junille. Noudattaessaan soittoja, painaessaan koneidensa nappuloita avatakseen tai sulkeakseen radan, etsi hän. Hän etsi pysähtymättä, etsi raivoisesti päivällä, istuessaan siinä toimettomuuden tylsistyttämänä pitkässä odotuksessaan, ja yöllä, jolloin häntä vaivasi unettomuus ja hänen ympärillään oli tuo suuri, äänetön, pimeä seutu ja hän tunsu olevansa ikäänkuin karkotettu maailman loppuun. Ducloux eukko, joka nyt hoiti veräjänvartijan tointa, ja joka kernaasti tahtoi päästä naimisiin, mielisteli häntä ja näytti olevan sangen levoton siitä, ett'ei hän koskaan nukkunut.

Eräänä iltana, kun Jacques, joka nyt alkoi voida hiukan kävellä sisällä, oli noussut ja mennyt akkunan luo, näki hän lyhdyn liikkeessä Misardilla; hän oli varmaankin etsimispuuhissa. Mutta seuraavana yönä, jolloin Jacques myös oli valveilla, näki hän ihmeekseen Cabuchen seisovan siinä suuren, mustan varjon kaltaisena tiellä viereisen huoneen akkunan alla, joka oli Séverinen makuuhuone. Mutta sen sijaan, että tämä olisi häntä suututtanut, täytti se, hänen tietämättään minkä vuoksi, hänet säällillä ja surumielisyydellä. Tuo suuri, karkea mies, joka vartioi tuossa uskollisen koiran tavoin oli siis onneton hänkin.

Séverinellä, joka oli niin heiveröinen eikä, kun häntä tarkasteli yksityiskohdittain, oikeastaan ollut kaunis, lienee siis todellisuudessa mustine hiuksineen ja vaaleansinisine silmineen ollut tavaton lumousvoima, koskapa oikeat villit, suuret, tyhmit jättiläisetkin joutuivat niin pois suunniltaan, että kainojen ja saamattomien poikain tavalla viettivät öitä hänen akkunansa edustalla. Hänen mieleensä muistui nyt yhtä ja toista, kuten esimerkiksi Cabuchen into olla Séverinen apuna ja ne orjamaisten nöyrät katseet, joilla hän asettui hänen palvelukseensa. Cabuche oli aivan varmasti rakastunut, niin, intohimoisesti rakastunut Séverineen. Ja seuraavana päivänä, kun hän erityisesti piti häntä silmällä, näki hän hänen hiipivän ottamaan ylös hiusneulaa, joka Séverineltä putosi hänen vuodetta laittaessaan, ja piilottavan sen käteensä, päästäkseen antamasta sitä takaisin. Jacques ajatteli silloin, kuinka hän itse oli kiusaantunut, ja kaikkea, mitä hänen intohimonsa oli saanut hänet kärsimään, ja kaikkea sitä levottomuutta ja pelkoa, joka heräsi eloon sikäli kuin hän sai terveytensä takaisin.

Vielä kaksi päivää kului, viikko oli nyt mennyt menojaan, ja kuten lääkäri oli ennustanut, voivat

loukkaantuneet jälleen ryhtyä toimeensa. Eräänä aamuna oli veturinkuljettaja akkunasta nähnyt lämmittäjänsä, Pecqueuxin, ajavan ohi uudella veturilla ja huitovan hänelle, ikäänkuin olisi kutsunut häntä. Mutta Jacques ei pitänyt kiirettä, hänen jälleen herännyt intohimonsa pidätti häntä siellä ja hän odotti jonkinlaisella levottomuudella, mitä tuleman piti.

Samana päivänä sai hän alhaalta kuulla nuorekkaan raikkaita naurunhohotuksia, jotka täyttivät tuon kolkon talon yhtä suurella meluisalla iloisuudella, kuin jos siellä olisi ollut koko nuorten tyttöjen koulu ulkona huvimatalla. Hän tunsu nuoret Dauvergnen tytöt, mutta ei sanonut siitä mitään Séverinelle, joka muuten pysyttelihe poissa koko päivän, eikä voinut viittä minuuttia viipyä hänen luonansa. Kun tuli ilta, valtasi kuolon hiljaisuus koko talon. Ja kun Séverine totisena ja hiukan kalpeana tuli huoneestansa, jossa oli viipynyt ylen kauvan, katseli Jacques häntä ja kysyi:

— Onko hän nyt matkustanut? Veivätkö hänen sisarensa hänet mukanaan?

Séverine vastasi lyhyesti:

— Kyllä.

— Ja nyt olemme aivan yksinämme, aivan itseksemme?

— Niin, aivan yksinämme. Huomenna täytyy meidän erota ja minä palaan Havreen. Oleskelu täällä erämaassa on lopussa.

Jacques katsoi häneen edelleen, samalla kertaa hymyillen ja hämillään. Hän pääsi kuitenkin lopuksi tasapainoon ja sanoi:

— Oletko ehkä pahoillasi siitä, että hän on matkustanut?

Kun Séverine vapisi ja tahtoi vastustaa, ehätti hän hänet.

— En tahdo toimeenpanna mitään näytelmää. En ole mustasukkainen. Sanoit minulle kerran, että minä tappaisin sinut, jos olisit minulle uskoton, enkäpä minä näyttäne rakastajalta, joka aikoo ottaa rakastajattarensa hengiltä... Mutta sinähän et tosiaankaan tahtonut ollenkaan tulla sieltä pois. Oli mahdotonta saada pitää sinua edes yhtä minuuttia, ja minä muistin vihdoinkin, mitä sinun miehesi sanoi, että sinusta jonakin kauniina päivänä voisi tulla tuon nuorukaisen rakastajatar, ei siksi, että se tuottaisi sinulle erityistä huvitusta, vaan ainoastaan alottaaksesi jotakin uutta.

Séverine ei viitsinyt kiistellä, vaan ainoastaan toisti hiljaa kaksi eri kertaa.

— Alottaakseni jotakin uutta, alottaakseni jotakin uutta...

Sitten virkkoi hän vastustamattoman vilpittömyyden valtaamana:

— No niin, kuulehan, se on totta... Me voimme sanoa toisillemme kaikki. On niin paljon sellaista, joka sitoo meitä yhteen... Hän on monta kuukautta ollut tunkeileva. Hän tiesi minun kuuluvan sinulle, eikä luullut sen minuun enemmän koskevan, jos rupeaisin hänen omakseen. Kun me jälleen tapasimme toisemme täällä, puhui hän minulle siitä uudestaan ja toisti, että hän oli kuolemakseen rakastunut minuun, ja näytti olevan syvästi kiitollinen hänelle osoittamastani huolenpidosta ja oli niin hellä ja lempeä, että minä todellakin silmänräpäyksen uneksin rakastuvani häneenkin, alottavani jotakin uutta, jotakin parempaa, jotakin suloista ... niin, kentiesi jotakin, mikä ei olisi tuottanut minulle erityistä huvitusta, mutta joka olisi antanut minulle rauhaa...

Hän keskeytti puheensa ja empi jatkaa.

— Sillä meiltä molemmilta on nyt tie tukossa, emme pääse pitemmälle... Unelmamme matkustamisesta täältä pois, toiveemme rikkauden ja onnen löytämisestä Amerikassa — koko tämä onnellisuus, joka riippui sinusta, se on nyt tehty mahdottomaksi, koska sinä et voinut siihen alistua. Voi, minä en moiti sinua mistään, onpa vielä parempikin, ett'ei sitä ole tapahtunut: mutta minä tahdon saada sinut ymmärtämään, että sinun kanssasi minulla ei enään ole mitään odotettavana: päivä tulee olemaan toisen kaltainen, samoine tuskineen, samoine murheineen.

Jacques antoi hänen puhua puhuttavansa ja kysyi häneltä vasta, kun näki hänen vaikenevan:

— Senkö vuoksi sinusta on tullut hänen rakastajattarensa?

Séverine käveli muutaman askeleen huoneessa, kääntyi sitten ympäri ja kohautti olkapäitään.

— Ei, en ole ollut hänen rakastajattarenaan, ja sanon sinulle aivan yksinkertaisesti mitenkä se on, ja minä olen varma, että sinä uskot minua, koska meidän kumpaisenkaan ei tarvitse valehdella mitään toisillemme... Ei, en ole voinut siihen taipua, yhtä vähän kuin sinä voit, kun oli kysymys tuosta toisesta

asiasta. Sinua ihmetyttää, ett'ei nainen voi antautua miehelle, kun hän lähemmin harkitessaan huomaa, että siitä olisi hänelle hyötyä. Minä itse en sitä kauvankaan ajatellut: minun ei ollenkaan ollut vaikea siinä suhteessa tyydyttää miestäni tai sinua, kun näin teidät itseeni näin rakastuneina. Mutta tällä kertaa en sitä voinut. Hän on ainoastaan suudellut kättäni, ei edes suutani. Vannon sinulle, että niin on. Hän odottaa minua tuonnempana Pariisissa. Nähdessäni hänet niin onnettoman, en tahtonut saattaa häntä aivan epätoivoon.

Hän oli oikeassa, Jacques uskoi häntä ja ymmärsi sangen hyvin, ett'ei hän puhunut valhetta. Hänet valtasi jälleen tuska, hänen kamalasti liikutettu himonsa kasvoi hänen ajatellessaan, että hän nyt oli yksin hänen kanssaan, kaukana kaikista muista ihmisistä, ja että heidän intohimonsa jälleen loimotti korkeana. Hän tahtoi päästä pakoon ja huudahti:

— Mutta entäs tuo toinen sitten? Onhan vieläkin yksi lisäksi, Cabuche.

Séverine astui taas kiivaasti häntä kohden.

— Oh, sinä olet huomannut sen, sinä tiedät senkin... Niin, se on totta, hän on myöskin. Minä kysyn itseltäni, mikä heitä kaikkia vaivaa. Hän ei koskaan ole sanonut minulle sanaakaan siitä. Mutta minä näen kyllä, kuinka hän väentelee käsiänsä, kun me suutelemme toisiamme, ja kuullessaan minun sinua sinuttelevan, itkee hän salaa. Ja sitäpaitsi varastaa hän minulta kaikkea mahdollista, käsineitä, vieläpä nenäliinojakin katoaa ja hän piilottaa ne luolaansa, ikäänkuin olisivat ne aarteita... Mutta et suinkaan sinä voine mielessäsi kuvitella, että minä saattaisin antautua tuolle villille. Minä pelkäisin häntä. Muuten ei hän pyydä mitään. Ei, ei, kun tuollaiset suuret, tyhmät miehet ovat ujoja, voivat he kuolla rakkaudesta, ilman että heillä on mitään pyyteitä. Sinä voisit jättää minut hänen huostaansa kokonaiseksi kuukaudeksi, eikä hän koskettaisi minua sormellaankaan, yhtä vähän kuin Louisettea, sen voin nyt taata.

Heidän katseensa kohtasivat toisensa tämän muiston johdosta ja äänettömyys syntyi. Menneisyys esiintyi heidän katseelleen, he muistivat kohtaamisen tutkintatuomarin luona Rouenissa, tuon hauskan ensimmäisen Pariisinmatkan ja kohtaukset Havressa ja kaiken sen hupaisen ja kamalan, mikä sen jälkeen oli seurannut. Hän tuli niin lähelle Jacquesia, että tämä tunsi hänen haalean hengityksensä.

— Ei, ei, vielä vähemmän hänen kuin jonkun toisen kanssa. Ei kenenkään kanssa, kuuletko, sillä se olisi minulle mahdotonta. Ja tahdotko tietää miksi? Minulla on nyt tunne siitä, ja minä olen varma, ett'en pety. Se on siksi, että sinä olet ottanut minut kokonaan. Ei ole olemassa mitään muuta sanaa siitä. Niin, ottanut, kuten otetaan jotakin molemmin käsin ja kannetaan se pois ja käytetään sitä joka minuutti, niinkuin jotakin, joka on omaa. En ole kuulunut kenellekään ennen sinua. Minä olen sinun ja pysyn omanasi, vaikka et sitä tahtoisikaan, vaikka en itsekään sitä tahtoisin... En voisi sitä selittää. Tiemme ovat nyt kerran siten yhtyneet. Kun on noista toisista kysymys, herättää se minussa pelkoa ja vastenmielisyyttä, jota vastoin sinä, sinä tuotat minulle suloista nautintoa, todellakin taivaallisia onnea. Ah! minä rakastan ainoastaan sinua, en voi rakastaa ketään muuta kuin sinua.

Hän ojensi kätensä häntä kohden, painaakseen häntä itseänsä vastaan, nojatakseen päätään hänen olkapäähänsä ja painaakseen huulensa hänen huuliaan vastaan. Mutta Jacques tarttui hänen käsiinsä ja työnsi hänet takaisin hämmennyksissään ja peljästyksissään siitä, että tunsi tuon vanhan pöyristyksen kiitävän jäseniänsä pitkin ja veren nousevan päähänsä. Hänen korvissaan soi ja päässään kolkutti ja melusi sekavasti samalla tapaa, kuin koska hänellä muinoin oli pahimmat kohtauksensa. Muutamaan aikaan ei hän ollut voinut koskea häneen keskellä valoisaa päivää taikka edes kynttilän palaessa, koska hän pelkäsi tulevansa sairaaksi, jos näkisi hänet. Tässä tilaisuudessa paloi lamppu, joka loi kirkasta valoa heidän molempain yli; ja jos hän siinä määrin vapisi noin, jos hän alkoi joutua raivoon, tapahtui se aivan varmasti sen vuoksi, että hän eroitti hänen valkoisen, pyöreän povensa hänen aamunuttunsa auki päästetystä kauluksesta.

Hän jatkoi samalla kertaa rukoilevasti ja intohimoisesti:

— Meidän olemisemme on tosiaankin, ikävä kyllä, suljettu. Vaikka en odotakaan sinulta mitään uutta, vaikka tiedänkin, että huomispäivä on tuottava meille samoja tuskia ja samoja murheita, on se minusta yhdentekevää, eikä minulla ole muuta tehtävää, kuin elää retuutta ja kärsiä sinun kanssasi. Me palaamme Havreen, käyköön kuinka tahansa, kunhan minä vaan saan sinut silloin tällöin hetkiseksi huostaani... Nyt on kulunut kolme yötä, joina en ole voinut nukkua huoneessani rappujen toisella puolella, syystä että olen ikävöinyt sinua. Mutta sinä näytit niin kärsivältä ja olit niin synkkä, että minä en uskaltanut... Mutta salli minun nyt jäädä luoksesi tänä iltana. Saatpa nähdä, kuinka siitä tulee suloista. Minä tekeydyn niin pieneksi, ett'en ole sinulle haitaksi. Ja ajatteles, että tämä on viimeinen yö. Täällä olemme ikäänkuin olisimme maailman lopussa. Emme kuule tuulahdusta, emme suhinaakaan. Ei kukaan tule, me olemme yksin, niin täydellisesti, ett'ei kukaan saisi siitä tietoa, vaikkapa kuolisimme toistemme syliin.

Raivoisassa, Séverinen hyväilyjen kuumittamassa himossaan Jacques, jolla ei ollut mitään asetta, ojensi kätensä, tarttuakseen Séverinen kaulaan ja kuristaakseen hänet, kun hän itsestään noudatti totuttua tapaa, kääntyi ympäri ja sammutti lampun. Samoin kuin sinä yönä, jolloin Séverine Victoire eukon huoneessa Pariisissa tunnusti hänelle kaikki, kuunteli hän nyt äänetönnä hänen loppumattomia kuiskauksiansa. Kentiesi oli hän tänä iltana, sammuttaessaan lampun, tuntenut kuoleman leijailevan päänsä päällä. Aina tähän päivään asti oli hän, vaikka kuolema häntä alituisesti uhkasi, hymyillen ja huoletonna levännyt lemmittynsä sylissä. Mutta nyt oli jääkylmä väristys kulkenut hänen läpitsensä ja selittämätön pelko vei hänet aivan lähelle Jacquesin rintaa, ikäänkuin olisi hän tuntenut miehisen suojeluksen tarvetta. Hänen kevyt hengityksensä oli ikäänkuin koko hänen olentonsa antama lahja.

— Oi, lemmittyni, jos olisit voinut siihen ryhtyä, kuinka onnelliseksi me olisimme siellä tulleet... Ei, ei, en enään pyydä sinua tekemään sellaista, jota et voi; mutta minä niin kovasti kaipaen sitä, mistä silloin uneksimme!... Äsken minä niin peljästyin. En tiedä, mutta on ikäänkuin jokin uhkasi minua. Ne ovat luonnollisesti pelkkiä lapsellisuuksia, mutta joka minuutti käännyn ympäri ja on ikäänkuin joku olisi tuolla aikeessa iskeä minuun ja suojanani olet ainoastaan sinä armaani. Kaikki iloni riippuu sinusta, sinä olet nyt ainoa, joka pysytät minua elämässä.

Vastaamatta painoi Jacques hänet vielä lähemmäksi itseänsä ja pani siihen sen, mitä hän ei sanoin ilmaissut, nimittäin liikutuksensa, vilpittömän toivomuksensa olla hyvä häntä kohtaan ja sen intohimoisen rakkauden, jota hän hänessä edelleenkin herätti. Ja kuitenkin oli hän aikonut tappaa hänet tänä iltana, ja hän olisi varmaan kuristanut hänet, ellei hän olisi kääntynyt ympäri ja sammuttanut lamppua. Hän ei milloinkaan tulisi terveeksi, kohtaukset palasivat nyt sattumalta, ilman että hän edes voi saada selville ja miettiä syitä. Minkä vuoksi olikaan hän tahtonut tappaa hänet tänä iltana, vaikka havaitsi hänet uskolliseksi ja luottavaiseksi ja hänen intohimoisuutensa suuremmaksi? Oliko siis niin, että mitä enemmän Séverine häntä rakasti, sitä enemmän tahtoi hän saada hänet huostaansa, vaikka se johtaisikin hänen menehtymiseensä. Oliko se miehisen itsekkäisyyden mustiin syvyksiin kätetty toivomus? Tahtoiko hän omistaa hänet, niin kuin maakin, kuolleen!

— Sano minulle, armaani, minkä vuoksi siis olen peloissani? Tiedätkö mitään vaaraa, joka minua uhkaa?

— En, en, ole rauhallinen, ei sinua mikään uhkaa.

— Toisinaan vapisee koko ruumiini. Takaani uhkaa alituinen vaara, jota en näe, mutta jonka tunnen... Miksi siis olen peloissani?

— Ei, ei, älä pelkää... Minä rakastan sinua, enkä salli kenenkään tehdä sinulle mitään pahaa... Kuinka ihanaa onkaan siten sulautua toisiinsa!

Syntyi suloinen äänettämyys.

— Oi, rakastettuni, jatkoi Séverine kevyen hyväilevästi hengittäen, vielä monta sellaista yötä, kuin tämä... Me myisimme tämän talon ja matkustaisimme rahoinemme, Amerikasta etsiäksemme ystäväsi, joka sinua edelleenkin odottaa... En ainoanakaan päivänä mene levolle suunnittelematta, kuinka me järjestäisimme elämämme siellä... Ja kaikkina iltoina tulisi olemaan samanlaista kuin tänä iltanakin. Minä kuuluisin sinulle ja lopuksi me nukkuisimme toistemme syliin... Mutta minä tiedän, että sinä et voi, ja jos puhunkin sinulle siitä, en tee sitä saattaakseni sinut pahoille mielin, vaan sen vuoksi, että se vastoin tahtoani tunkeutuu esiin sydämestäni.

Jacques teki nyt saman kiivaan päätöksen, jonka hän jo ennen oli niin usein tehnyt, nimittäin tappaa Roubaud, päästäkseen tappamasta Séverineä. Nyt, kuten kaikkina muinakin kertoina, uskoi hän tahtovansa sitä lujasti ja järkähtämättömästi.

— En ole voinut, mutisi hän vuorostaan, mutta minä olen sen tekevä. Enkö ole sitä sinulle luvannut?

Séverine teki heikon vastaväitteen.

— Ei, minä pyydän sinua, älä lupaa mitään... Me tulemme sairaiksi, sitten kun rohkeutesi on sinut pettänyt... Ja se on sitäpaitsi inhoittavaa, se ei saa tapahtua.

— Kyllä, tiedäthän, sen päinvastoin pitää tapahtua. Sen vuoksi olen saapa voimaa sen tekemiseen. Tahtoisin puhua sinun kanssasi siitä, ja me keskustelemme siitä, koska olemme täällä itseksemme ja rauhassa, emmekä voi nähdä edes omien sanojemme väriä.

Séverine hengitti syvään ja antoi tapahtua Jacquesin tahdon mukaan, hänen sydämensä sykki niin kovasti, että Jacques tunsu sen lyövän omaa sydäntänsä vastaan.

— Oi, Jumalani, minä toivoisin niin innokkaasti sellaista, jonka ei pitäisi tapahtua ... mutta nyt, kun siitä tulee täyttä totta, en voi kauvemmin elää.

He vaikenivat uudelleen, tämän päätöksensä raskaan painon masentamina. Heillä oli tuntoa ympärillä olevan raivaamattoman seudun lohduttomasta yksinäisyydestä. Kun Jacques sitten, ikäänkuin etsien, suuteli häntä kaulaan leuvan alle, alkoi hän uudelleen kuiskailla:

— Meidän täytyy saada hänet tänne... Niin, minä voisin kutsua hänet tänne jollakin tekosyillä. En vielä tiedä, mitä olen keksivä, mutta sen saamme sitten nähdä. Sinä odotat häntä piilossa ja se käy aivan itsestään, sillä täällä voipi olla varma siitä, ett'ei tule häirityksi. Siten on tehtävä.

Jacques tyytyi aivan myöntäväisesti vastaamaan:

— Niin, niin.

Mutta Séverine punnitsi jokaisen yksityiskohdan hyvin tarkoin, ja sitä mukaa kuin hän kehitti suunnitelmaa päässään, arvosteli ja paranteli hän sitä.

— Mutta me tekisimme hyvin tyhmästi, armaani, ellemme ryhtyisi varokeinoin. Jos antaisimme vangita itsemme seuraavana päivänä, olisi parempi antaa olla niin kuin on... Olen lukenut sen jostakin, en nyt voi muistaa mistä, mutta kai se oli jossakin romaanissa, ja parasta taitaisikin olla saattaa ihmiset siihen uskoon, että se oli itsemurha... Hän on nyt jonkun aikaa ollut niin kummallinen ja synkkä, ett'ei kukaan joutuisi ihmeisiinsä, saadessaan yht'äkkiä kuulla hänen matkustaneen tänne ottaakseen itsensä hengiltä... Mutta nyt on keksittävä jokin keino asian järjestämiseksi niin, että itsemurha näyttää todenmukaiselta. Vai kuinka?

— Niin, epäilemättä.

— Jotakin, mikä poistaa jäljet vai kuinka... Sepä olisi ajatus! Jos hänellä esimerkiksi olisi haava kaulassa, tarvitsisi meidän ainoastaan ottaa ja kantaa hänet alas radalle. Ymmärrätkö? Asettaisimme hänet raiteelle, niin että ensimmäinen juna irroitaisi hänen päänsä. Kun kaikki on ruhjoutunut, voivat he sitten saada etsiä niin paljon kuin haluavat, silloin ei löydy edes reikääkään... Mitä sinä siitä sanot?

— Niin, se on mainiota!

Molemmat oikein vilkastuivat ja Séverine tuli melkein iloiseksi ja ylpeäksi siitä, että hänellä oli niin paljon mielikuvitusta. Mutta kun Jacques hyväili häntä hiukan tulisesti, kulki väristys hänen läpitsensä.

— Ei, odota... Kun lähemmin ajattelen, ei se kuitenkaan ole oikein hyvin. Jos sinä olisit minun luonani, näyttäisi itsemurha joka tapauksessa epäilyttävältä. Sinun täytyy olla poissa. Kuulehan nyt. Sinun on huomenna lähdettävä pois aivan julkisesti, niin että sekä Cabuche että Misard sen näkevät ja niin, että sinun poissaolosi voidaan näyttää toteen. Sinä menet junaan Barentinissa ja astut jollakin tekosyillä pois Rouenissa. Sitten palaat takaisin heti kun on tullut pimeä ja minä päästän sinut sisään. Siinä on ainoastaan neljä lieuea, niin että sinä voit olla palannut vähemmässä kuin kolmessa tunnissa... Tällä kertaa on kaikki järjestetty ja sitten se käy helposti, kunhan sinä vaan tahdot.

— Niin, minä tahdon. Se on selvää.

Jacques harkitsi nyt itse ja syntyi hetken vaitiolo, jonka aikana he pysyivät liikkumattomina, ikäänkuin olisivat täydellisesti syventyneet tuohon päätettyyn, nyt varmaan tekoon.

— Mutta, virkkoi Séverine äkkiä — mitä tekosyytä käytämme, saadaksemme hänet ulos? Hän ei voi tulla ennen kun kahdeksan junalla illalla, lopetettuaan virantekonsa, eikä hän ole perillä ennen kymmentä. Mutta niin on parempi... Niin, nyt olen siitä selvillä. Misard on puhunut eräästä talonostajasta, jonka pitäisi tulla tänne ylihuomenna. Minä sähkötän miehelleni huomenna, kun tulen ylös, että hänen läsnäolonsa on ehdottomasti välttämätön. Hän tulee silloin huomen illalla, sinä lähdet iltapäivällä ja voit olla palannut ennen hänen saapumistaan. Silloin on pimeä, ei kuuvalo, eikä mikään muukaan meitä häiritse. Kaikki voidaan järjestää erinomaisesti.

— Niin, erinomaisesti.

Kun he vihdoin nukkuivat, alkoi pimeys, joka siihen saakka oli kätkenyt heidät toisiltansa, ikäänkuin olisivat he olleet mustaan kaapuun verhottuina, vaalenemaan koittavan aamun edessä. Jacques nukkui raskaasti ja uneksimatta aina kymmeneen saakka, ja kun hän avasi silmänsä, oli hän yksinään; Séverine pukeutui huoneessaan rapun toisella puolella. Säteilevä päivämeri tunkeutui sisään akkunasta ja loi hehkuaan punaisiin vuodeverhoihin ja seinäpapereihin ja kaikkeen muuhun punaiseen huoneessa. Samaan aikaan tärisytti taloa kohisten ohikulkeva juna, ja luultavasti juna hänet herätti. Sokaistuneena tarkasteli hän aurinkoa ja sitä punaista sädettä, jossa hän oli. Sitten hän muisti: Se oli päätetty, seuraavana yönä hän tappaisi, sitten kun tämä suuri aurinko olisi mennyt pois.

Kaikki kävi tänä päivänä niin kuin Séverine ja Jacques olivat suunnitelleet. Ennen aamiaista pyysi ensinmainittu Misardia viemään miehelle osoitetun sähkösanoman Doinvilleen ja kolmen ajoissa, kun Cabuche oli siellä, valmistautui Jacques julkisesti lähtöön.

Kun hän läksi, astuakseen Barentinissa neljän ja neljäntoista junaan, sai hän vielä seuraansa Cabuchenkin, jolla ei ollut mitään tekemistä, ja joka tunsu itsetiedotonta tarvetta olla hänen lähellänsä, onnellisena siitä, että tapasi rakastajassa jotakin siitä naisesta, jota hän jumaloi. Rouenissa, jonne Jacques saapui kahtakymmentä minuuttia yli viiden, majoittui hän erääseen ratapihan lähellä sijaitsevaan majataloon, jota piti eräs hänen kansalaisettarensa. Hän mainitsi siellä, että hän seuraavana päivänä kävisi tervehtimässä muutamia tovereita, ennen kun palaisi Pariisiin, jälleen ryhtyäkseen virantekoonsa. Mutta hän sanoi olevansa hyvin väsyksissään, koska oli liiaksi ponnistanut voimiansa, ja meni sen vuoksi jo kello kuudelta sisälle laskeutuakseen levolle eräässä huoneessa, jonka hän oli itselleen annattanut alakerroksessa, ja jonka akkuna oli autiolla veräjälle päin. Kymmenen minuuttia myöhemmin kapusi hän huomaamattomasti ulos akkunasta ja sulki luukun, jotta voisi tulla sisään yhtä huomaamattomasti, ja läksi matkalle Croix-de-Maufraasiin.

Vasta neljännestä yli yhdeksän oli Jacques jälleen saapunut tuon aution, hyljätyn talon luo. Oli hyvin pimeä, eikä yksikään kynttilä valaissut rakennuksen ilmanpitävästi suljettua etuosaa. Hän tunsu taas ikäänkuin tuskallisen piston sydämessään, tämä kamala synkeys herätti hänessä aavistuksen välttämättömästä onnettomuudesta. Séverine kanssa tekemänsä sopimuksen mukaan heitti hän kolme pientä kiveä punaisen huoneen luukkuun. Sitten meni hän talon takapuolelle, jossa muuan ovi vihdoin aivan hiljaa avattiin. Suljettuaan sen jälkeensä, seurasi hän hapuillen noita kevyitä askeleita rappusissa. Mutta saapuessaan ylös, pysähtyi hän liikkumattomana hämmästyksestä, kun hän suuren lampun valossa, joka seiso i erään pöydän kulmalla, näki vuoteen jo epäjärjestyksessä ja nuoren naisen vaatteet viskattuina tuolille ja hänet itsensä paitasillaan, paljain jaloin ja yöksi suittuna, nuo paksut hiuspalmikot korkealle sidottuina ja jättäen kaulan vapaaksi.

— Kuinka? Sinä olet jo mennyt levolle!

— Niin, se on epäilemättä paljon parempi... Sain erään ajatuksen! Sinä voit ymmärtää, että jos minä menen alas näin ja avaan hänelle, kun hän tulee, on hänen vieläkin vaikeampi epäillä mitään. Minä sanon silloin hänelle, että päätäni kivistää. Misard uskoo jo, että minä voin pahoin. Sen vuoksi voin sanoa, ett'en ole lähtenyt huoneesta, kun hänet huomen aamulla tavataan alhaalta radalta.

Mutta Jacques, joka jälleen alkoi vapista, innostui liikaa:

— Ei, ei, pukeudu... Sinun täytyy olla ylhäällä... Sinä et voi olla noin.

Séverine hymyili ihmeissään.

— Miksi niin, armaani? Minä vakuutan sinulle, ett'ei sinun tarvitse olla levoton, ei minun ole ollenkaan vilu. Tunnustele, enkö ole lämmin!

Hän lähestyi maikaillen ripustautuakseen hänen kaulaansa paljailla käsivarsillaan, ja paita liukui tällöin olkapäältä alas ja paljasti pyöreän poven. Mutta kun Jacques vetäytyi syrjään ja näytti tulevan yhä ärtyisämmäksi, antoi hän myöden.

— Älä vain suutu, minä ryömin jälleen vuoteeseen, jott'ei sinun tarvitse kauvemmin olla levoton siitä, että minä vilustun.

Sitten kun Séverine oli uudelleen laskeutunut levolle ja vetänyt peitteen ylös leukansa alle, näytti Jacques todellakin hiukan rauhoittuvan. Séverine jatkoi puhumistaan aivan hiljaa.

— Olen muutamien kuukausien kuluessa kärsinyt aivan liian paljon, enkä voi pitää hänestä. Satoja kertoja olen sanonut itselleni: Mieluummin kaikkea muuta, kuin jäädä vielä viikoksikaan tämän miehen luo. Mutta sinä olet oikeassa; on hirveätä olla pakotettuna johonkin tuollaiseen, ja sitä voidaksemme täytyy meidän todellakin oikein innokkaasti toivoa elävämme onnellisina yhdessä... Me menemme alas ilman valkeata. Sinä asetut oven taakse, ja kun minä olen avannut ja hän on tullut sisään, teet sinä kuten tahdot... Jos minä puutun tähän, tapahtuu se auttaakseni sinua, jott'ei sinun yksinäsi tarvitse pitää siitä murhetta, ja minä järjestän niin hyvin kuin voin.

Jacques jäi seisomaan pöydän eteen, huomattessaan veitsen. Se oli sama veitsi, jota mies oli käyttänyt, ja Séverine oli ilmeisesti pannut sen siihen jotta hän vuorostaan käyttäisi sitä. Veitsi oli aivan avattuna ja loisti lampunvalossa. Hän otti sen käteensä ja tutki sitä. Séverine oli vaiti ja katseli myös. Kun se oli Jacquesilla, niin olihan tarpeetonta puhua hänelle siitä. Ja vasta, kun hän oli pannut sen takaisin pöydälle, jatkoi Séverine puhumistaan.

— Armaani, en tahdo sinua yllättää. Vielä ei ole liian myöhäistä lähteä täältä, ellet saata sitä tehdä.

Jacques teki kiivaan liikkeen ja oli itsepäinen.

— Luuletko, että minä olen pelkuri? Tällä kertaa se on tapahtuva, sen olen vannonut.

Samassa silmänräpäyksessä tärisytti taloa juna, joka salaman nopeudella kulki ohi niin läheltä, että se tuntui järkyttävän talon perustuksia, ja Jacques lisäsi:

— Se on hänen junansa, suoraan Pariisista tuleva juna. Hän on poistunut junasta Barentinissa ja on puolen tunnin kuluttua täällä.

Ei Jacques eikä Séverine puhuneet enempää ja pitkällinen äänettömyys pääsi vallalle. He näkivät mielikuvituksessaan, kuinka hän kulki noita kapeita polkuja pimeässä yössä. Jacques alkoi konemaisesti kävellä edestakaisin huoneessa, ikäänkuin olisi hän laskenut joka askeleen, joka toi tuon toisen lähemmäksi. Askel lisäksi ja vieläkin yksi, ja lopuksi seisoi hän väijyksissä porstuan oven takana ja työntäisi veitsen toisen kaulaan, kohta kun tämä astuisi sisälle. Séverine, joka makasi seljällään, peite edelleen vedettynä ylös leuvan alle, katseli suurin, kiintein silmin häneen, hänen kävellessään siinä edestakaisin, Jacquesin askelten säännöllinen rytmi, joka saapui hänen korviinsa toisten, tuolta kaukaa kuuluvien askelten kaikuna, tuuditti hänen mielensä lepoon. Toinen toisensa jälkeen viivyttelämästä, eikä mikään enään voisi heitä ehkäistä. Kun heitä olisi tarpeeksi monta, syöksyisi hän ylös vuoteesta, menisi paljain jaloin ja kynttilättä rappuja alas avaamaan: "Sinäkö se olet, ystäväni, tule sisään, minä olen jo käynyt levolle". Eikä mies ehtisi edes vastata, vaan kaatuisi maahan pimeässä, kaula katkaistuna.

Uusi juna meni nyt ohitse, se oli alaspäin menevä sekajuna, joka kohtasi suoranaisen junan viittä minuuttia ennen Croix-de-Maufrasia. Jacques pysähtyi hämmästyneenä. Ainoastaan viisi minuuttia! Kuinka pitkällistä olisikaan odottaa koko puoli tuntia! Hän tunsu tarpeen olla liikkeellä ja alkoi kävellä huoneen toisesta päästä toiseen. Levottomana ja niiden miesten kaltaisena, joita kohtaa hermohalvaus heidän miehuusvoimassaan, kysyi hän jo itseltään, tulisiko hän. Hän tunsu sängen hyvin tuon kaiken kulun, koska hän toistakymmentä eri kertaa oli ollut tilaisuudessa ilmiötä seuraamaan. Aluksi varmuus, ehdoton päättäväisyys tappamiseen; sitten ahdistus rinnassa, kylmyys käsissä ja jaloissa; ja sitten yht'äkkiä tahdon voimattomuus lihaksia vastaan. Hän koetti asiaa harkitsemalla yllyttää itseänsä ja toisti mielessään kaikki ne syyt, jotka hän oli itselleen niin monta kertaa sanonut: hänen etunsa Roubaudin raivaamisesta pois tieltä, omaisuus, joka odotti häntä Ameriikassa, sen naisen omistaminen, jota hän rakasti. Pahinta oli, että hän äsken, tavatessaan Séverinen noin puolialastomana, oli luullut asian vielä kerran menneen myttyyn, sillä kohta kun nuo vanhat pöyristykset alkoivat uudelleen, ei hän enään ollut oma herransa. Hän oli vapissut tuon ylivoimaisen kiusauksen edessä, kun se tarjoutui ja veitsi oli tuossa avattuna. Mutta nyt tuli hän jälleen järkähtämättömäksi päätöksessään ja sai joustavuutensa takaisin. Nyt voisi hän sen tehdä. Ja hän odotti häntä edelleenkin, kävellen edestakaisin oven ja akkunan välillä, jolloin hän joka kerta kulki läheltä ohi vuoteen, johon hän ei tahtonut katsoa.

Séverine makasi edelleen liikkumattomana vuoteessa ja seurasi silmillään hänen kävelyänsä. Hänkin oli levoton ja peloissaan, ett'ei Jacques uskaltaisi sitä tälläkään kertaa. Hän tahtoi vain saada tästä lopun ja alottaa uutta elämää. Itsetiedottomasti kuuluu hän rakkaudessaan yksinomaan hänelle, joka hänet omisti, eikä hänellä ollenkaan ollut sydäntä tuolle toiselle, johon hän ei koskaan ollut tuntenut mitään intohimoa. Olisihan luonnollisin asia maailmassa, että hän toimitettaisiin pois tieltä, koska hänestä oli haittaa; ja hänen täytyi erityisesti sitä miettiä, tullakseen liikutetuksi rikoksen häpeällisyydestä. Mutta kohta kun veren ja sen yhteydessä olevien kamalain seikkojen kuva katosi hänen tajunnastaan, sai hän takaisin tyynen hymynsä ja viattoman, hellän ja nöyrän ilmeensä.

Hän, joka luuli niin hyvin tuntevansa Jacquesin, joutui kuitenkin kummiinsa. Siinä oli tosin edelleenkin hänen pyöreä, kaunis päänsä, hänen kiharaiset hiuksensa ja hyvin tummat viiksensä sekä ruskeat, kultapilkkuiset silmät, mutta alaleuka muistutti nyt pitkää, ulospistävää kitaa, joka teki hänet suuressa määrin rumaksi. Kun Jacques kulki hänen ohitsensa, tuli hän vastoin tahtoansa katsantaneeksi häneen, ja Séverine huomasi silloin, että ikäänkuin punainen usva oli laskeutunut hänen silmiensä yli ja himmentänyt niiden loisteen, jolloin hän heittäytyi taaksepäin, ikäänkuin olisi peräytynyt koko ruumiillaan. Mitä hän tahtoi välttää? Pettikö hänen rohkeutensa vieläkin kerran? Tietämätönnä siitä alituisesta kuolemanvaarasta, jossa hän oli Jacquesin läheisyydessä, oli Séverine jo jonkun aikaa tahtonut selittää aiheettoman, vaistomaisen pelkonsa aavistukseksi lähellä olevasta välien rikkumisesta. Hän sai aivan äkisti päähänsä, että ellei Jacques voisi tällä kertaa iskeä, niin hän pakenisi, eikä palaisi enään koskaan takaisin. Hän päätti silloin, että Jacquesin oli ehdottomasti tappaminen, ja että hän antaisi hänelle rohkeutta, ja hän todellakin olisi sen tarpeessa. Tässä silmänräpäyksessä häiritä uusi ohikulkeva juna huoneen painostavaa hiljaisuutta. Se oli loppumattoman pitkä tavarajuna, ja oli kuin olisivat viimeiset vaunut vierineet vierimistään loppumattomiin. Séverine nousi kynnärpänsä nojalle ja odotti, kunnes tuo hirmumyrskyn kaltainen pauhina oli etäisyyteen häipynyt tuossa nukkuvasse seudussa.

— Viipyy vielä neljännestunnin, sanoi Jacques ääneensä. Hän on nyt ehtinyt Bécourtin metsän läpi ja

on puolimatkassa. Oh, kuinka kauvan se kestää!

Mutta kun hän palasi akkunan luo, tapasi hän Séverinen seisomassa paitasillaan vuoteen vieressä.

— Menkäämme lampun kanssa alas, ehdotti hän. Sinä voit silloin nähdä paikan ja asettua sinne, ja minä näytän sinulle, kuinka avaan oven ja kuinka sinun on meneteltävä.

Jacques vapisi ja peräytyi.

— Ei, ei! Ei lamppua!

— Niin, mutta me piilotamme sen sitten. Sinun täytyy kuitenkin olla asiasta selvillä.

— Ei, ei! Mene uudelleen levolle!

Séverine ei totellut, vaan meni päinvastoin häntä kohden sellaisen naisen voitonvarmalla ja itsevaltiaalla hymyllä, joka tuntee olevansa kaikkivoipa sen intohimon kautta, jota hän herättää. Kun hän sulkisi Jacquesin syliinsä, niin tämä tekisi mitä hän tahtoisi, ja hän jatkoi puhumistaan hyväilevällä äänellä, saadakseen hänet suostumaan.

— Mutta lemmittyäni, mikä sinua vaivaa? Voisipa luulla, että sinä pelkää minua. Kohta kun lähestyn, näytät sinä väistävän minua. Jospa tietäisit, kuinka minun tässä silmänräpäyksessä tarvitsee nojautua sinuun, tuntee sinun olevan täällä, että me olemme täysin yksimieliset, ainiaksi, kuuletko!

Hän oli vihdoinkin saanut hänet likistetyksi pöytää vastaan, niin ett'ei hän voinut päästä kauvemmasi pakoon. Jacques katsoi häneen lampun kirkkaassa valossa. Hän ei ollut koskaan nähnyt häntä noin paljaana. Hän taisteli vastaan, mutta veri, joka virtasi päähän, ja nuo kamalat puistatukset valtasivat ja hämmensivät hänet. Hän muisti silloin, että veitsi oli hänen takanaan pöydällä; hän tunsu sen ja hänen tarvitsi ainoastaan ojentaa kätensä.

Suurella vaivalla onnistui hänen sammaltoa:

— Mene maata, minä pyydän sinua.

Mutta Séverine ei sen suhteen pettynyt; se oli tuo valtaan pääsevä himo häneen, joka pani Jacquesin noin vapisemaan. Hän tunsu jonkinmoista ylpeyttä siitä. Minkä vuoksi pitäisi hänen totella häntä, koska hän tahtoi tänä iltana saada hänet rakastumaan itseensä aina hulluuteen naakka. Notkean maikailevana meni hän häntä yhä lähemmäksi ja oli nyt aivan hänen edessään.

— Suutele minua... Suutele minua yhtä lämpimästi kuin rakastat minua... Se on antava meille rohkeutta... Ah niin, rohkeutta, sitä me tarvitsemme! Meidän täytyy rakastaa toisiamme enemmän kuin ketään muita, tehdäksemme mitä aijomme tehdä... Suutele minua kaikesta sydäimestäsi, kaikesta sielustasi.

Jacques voi tuskin hengittää. Hän ei voinut kuulla mitään aivoissaan kuuluvien epäselvien äänien ja noiden tulipistojen takia, jotka korvien takaa tunkeutuivat päähän ja sen jälkeen levisivät hänen käsivarsiinsa ja jalkoihinsa. Tuo toinen, tuo kimppuun hyökkäävä eläin, tuli nyt syöksyen esiin ja ajoi hänet ulos omasta ruumiistaan. Hänen kätensä eivät häntä enään totelleet ja hän juopui tästä naisellisesta alastomuudesta, joka vietteli häntä niin ja lopulta saattoi hänet niin täydelliseen pyörtymykseen, että hänen tahtonsa masentui.

— Suutele minua lemmittyäni, koska meillä vielä on minuutti aikaa... Sinä tiedät, että hän on kohta täällä. Hän voi kolkuttaa minä sekuntina tahansa... Koska sinä et tahdo, että menemme alas, niin muista, mitä sanon; minä avaan oven, ja silloin seisot sinä sen takana, mutta älä viivyttele, vaan toimita se heti tehdyksi... Minä rakastan sinua niin paljon, meistä tulee niin onnelliset! Hän on huono ihminen, joka on antanut minun kärsiä, ja on onnemme ainoana esteenä... Suutele minua, suutele minua!

Kääntymättä ympäri, kopeloi Jacques oikealla kädellä taakseen ja tarttui veitseen. Hetkiseksi jäi hän seisomaan siten ja puristi veistä kädessään. Oliko hän saanut takaisin tuon halun kostaa hyvin vanhoja loukkauksia, joita hän ei voinut tarkalleen muistaa, tämän vihan, jota oli kasaantunut toisesta miespuolisesta sukupolvesta toisensa jälkeen naisen ensimmäisestä uskottomuudesta saakka, joka tapahtui luolien syvyydessä? Hän tuijotti kuin mielipuoli Séverineen, ainoa, mitä hän nyt himoitsi, oli kaataa hänet pitkin pituuttaan kuoliaana maahan, ikäänkuin olisi hän joltakin toiselta ryöstetty saalis. Se kamala portti, joka johti sukupuolihimon mustiin syvyyksiin, avautui nyt: rakkaus ja kuolema, tyhjäksi tekeminen, omistaakseen vielä täydellisemmin.

— Suutele minua, suutele minua...

Hän taivutti päänsä taaksepäin rukoilevalla hellyydellä ja paljasti siten povensa. Kun Jacques näki

hänen valkoisen rintansa ikäänkuin tulen loisteessa, kohotti hän veitsen. Séverine näki veitsenterän välkähtävän ja heittäytyi taaksepäin, änkyttäen hämmästyneenä ja peljästyneenä:

— Jacques, Jacques... Jumalani! Miksi? Miksi?

Hampaitaan kiristellen ja sanaakaan sanomatta, ajoi hän häntä takaa. Lyhyen ajan kuluttua oli Séverine pakoitettu takaisin vuoteeseen. Hän väistyi arasti taaksepäin, voimatta puolustautua, ja paita repesi.

— Jumalani, Jumalani! Miksi?

Jacques antoi kätensä pudota ja veitsi keskeytti Séverinen kysymyksen. Työtään veitsen hänen kurkkuunsa, väänsi Jacques sitä ympäri, se oli käsi, joka tyydytti kamalan himonsa, ja se oli samanlainen pisto kuin se, jolla presidentti Grandmorin oli tapettu, ja se oli osunut samalle kohdalle ja sitä oli käytetty samalla raivolla. Oliko Séverine huutanut? Siitä ei hän koskaan voinut saada varmuutta. Samassa silmänräpäyksessä kulki näet Pariisista tuleva pikajuna ohitse sellaisella nopeudella ja ankaruudella, että lattia tärisi, ja Séverine makasi siinä kuolleena, ikäänkuin olisi tämä myrsky iskenyt hänet maahan.

Jacques seiso nyt liikkumattomana ja katseli häntä, kun hän makasi siinä pitkänään hänen jaloissaan vuoteen vieressä. Juna katosi kauvas etäisyyteen ja Jacques katseli nyt häntä punaisen huoneen painostavassa äänettömyydessä. Ja erittäinkin saattoi hänet hämilleen se kamalan peljästyksen ilme, jonka nuo muuten niin miellyttävät, lempeät ja nöyrät kasvot olivat saaneet kuolemassa. Tuo musta tukka oli noussut pystyyn niin kuin pikimustan fasaanin kypärintöyhtö. Vaaleansiniset silmät olivat käyneet muodottoman suuriksi ja niissä oli vielä kysyvä, hämmästyneen ja peljästyneen ilme. Miksi, miksi oli hän hänet murhannut? Yhtä tiedotonna kuin silloin, koska elämä oli laahannut hänet lokaan ja vereen, ja kaikesta huolimatta vienona ja viattomana, oli hänet nyt, ilman että hän milloinkaan olisi sitä käsittänyt, ruhjottu ja temmattu pois tuon onnetoman murhan kautta.

Mutta Jacques joutui hämilleen. Hän kuuli villipedon puhkinan, villisian röhkinän, leijonan karjunnan; mutta hän tyyntyi, olihan se hän itse, joka hengitti niin kovasti. Ah, vihdoinkin, vihdoinkin! Hän oli siis tyydyttänyt himonsa, hän oli tappanut! Niin, tämä oli hänen työtänsä.

Hän tunsikin sekä hämmästyksensä että ylpeytensä ja hänen miehekäs itsetuntonsa ja etevämyytensä kohosi. Hän oli tappanut hänet ja omisti hänet siten, kuin hän jo kauvan oli halunnut hänet omistaa, kokonaan ja täydellisesti, aina olemattomuuteen saakka. Séverine ei enään kuulunut, eikä koskaan tämän jälkeen voisi kuulua kenellekään muulle.

Muisto eräästä toisesta murhatusta, presidentti Grandmorinista, jonka hän oli nähnyt murhattavan viidensadan metrin päässä siitä tuona kamalana yönä, valtasi nyt hänet. Tämä niin valkoinen ja hieno verinaarmuinen ruumis oli yhtäläinen ihmisriepu, oli sellainen särjetty nukke ja pehmeä riepupisto, joka veitsenpisto muuttaa ihmisolennon. Niin, siten se oli. Hän oli tappanut ja nyt makasi tämä lattialla. Séverine oli kaatunut, kuten tuo toinenkin.

Lattiapalkkien kolina ja tärinä tempasi Jacquesin niistä hämmästyneistä mietteistä, joihin hän oli vaipunut kuolleen edessä. Aukenivatko ovet? Tuliko väkeä häntä vangitsemaan? Hän katseli ympärilleen, eikä huomannut muuta kuin äänettömyyttä ja tyhjyyttä. Ah, vieläkin juna! Ja mies, joka kolkuttaisi ovea tuolla alhaalla, ja jonka hän oli aikonut tappa! Hänet oli hän kokonaan unhoittanut. Hän ei katunut mitään, mutta katseli itseänsä jo niinkuin löylynlyömä. Mitä siis oli tapahtunut? Nainen, jota hän rakasti, ja joka rakasti häntä niin intohimoisesti, makasi nyt tuossa lattialla kurkku puhkaistuna, jota vastoin mies, joka oli heidän onnensa esteenä, eli vielä ja askel askeleelta tuli yhä lähemmäksi pimeässä. Kuukausimääriä olivat hänen kasvatuksensa häneen istuttamat epäilykset ja vähitellen periytyneet ja hankitut ihmisyyssaatteet saaneet hänet säästämään tuota miestä. Mutta nyt sitä vastoin oli hän, vaikka se oli vastoin hänen omaa harrastustaan, oli antanut perityn hurjuutensa, saman murhanhalun, joka aarniometsissä pani eläimen heittäytymään toisen kimppuun, temmata hänet mukaansa.

Hän tahtoi kääntää silmänsä pois, mutta hänellä oli ankara tunne siitä, että eräs toinen valkoinen olento nousi vuoteen jalan kohdalta. Oliko kuollut kaksistunut? Sitten tunsikin hän Floren. Tämähän oli jo kummitellut, silloin kun hän makasi kuumeessa rautatieonnettomuuden jälkeen. Hän oli nyt kostettu; ja varmaankin riemuitsi. Jacquesia jäät kauhut ja hän kysyi itseltään, mikä häntä vaivasi, kun hän noin viipyi huoneessa. Hän oli murhannut, oli juopunut rikoksen kamalasta viinistä. Hän kompastui veitseen, joka oli lattialla, ja pakeni nyt tiehensä rappuja alas, avasi ulkorapulle johtavan suuren oven, ikäänkuin ei pieni ovi olisi ollut kylliksi, ja syöksyi sysimustaan yöhön ja katosi raivoisesti juosten, kertaakaan kääntymättä ympäri, ja tuo salaperäinen talo viistossa radan varrella lepäsi siinä hänen takanaan, avonaisena ja lohdutonna kuolonkaltaisessa yksinäisyydessään.

Cabuche oli tänä yönä, kuten kaikkina muinakin öinä, mennyt aidan yli ja kuljeskeli Séverinen akkunan edustalla. Hän tiesi Roubaudia odotettavan, eikä sen vuoksi ihmetellyt valkeanvaloa, joka pilkisti luukun raoista. Mutta kun hän näki miehen hyppäävän alas rapulta ja sitten raivoisesti laukkaavan tiehensä ja katoavan nummelle päin, jäi hän seisomaan hämmästyksestä liikkumattomana. Oli jo liian myöhäistä alkaa ajaa pakenijaa takaa ja hän jäi seisomaan peljästyneenä ja levottomuuden ja neuvottomuuden valtaamana avatun portin eteen, josta porstua ammotti heitä vastaan, kuten suuri, musta läpi. Mitä olikaan tapahtunut? Menisikö hän sisään? Kumea hiljaisuus ja täydellinen pimeys, lampun edelleen palaessa tuolla ylhäällä, saattoi hänen mielensä yhä ankeammaksi.

Vihdoin rohkaisi Cabuche mielensä ja hamuili rappuja ylös. Makuukamarin oven edustalla, joka myös oli avoinna, pysähtyi hän uudelleen. Hän luuli tuossa kirkkaassa kajastuksessa näkevänsä kasan hameita vuoteen luona. Séverine oli varmaankin riisuutunut. Levottomana ja kiivaasti virtaavin verin huusi hän häntä hiljaa. Sitten sai hän nähdä veren, ymmärsi nyt, mitenkä asian laita oli, ja syöksyi esiin, päästään hirveän kiljahduksen, joka tunkeutui esiin hänen särkyneestä sydämestään. Jumalani! Siinä makasi Séverine murhattuna ja maahan viskattuna kamalassa alastomuudessa. Hän luuli vielä kuulevansa hänen kuolonkorahduksensa ja tunsu niin syvää epätoivoa, niin tuskallista häpeää nähdessään hänen makaavan ja kuolevan aivan alastomana, että hän veljellisellä myötätuntoisuudella tarttui molemmin käsivarsin hänen ympärilleen, nosti hänet ylös ja pani vuoteeseen sekä heitti peitteen ylitse suojatakseen häntä. Mutta tästä syleilystä, joka oli ainoa hellyydenosoitus, mikä milloinkaan oli heidän välillään tapahtunut, tulivat hänen kätensä ja rintansa aivan vereen. Samassa silmänräpäyksessä huomasi hän siellä Roubaudin ja Misardin. Hekin olivat vihdoin päättäneet mennä rappuja ylös, kun huomasivat kaikkien ovien olevan avoinna. Roubaud oli myöhästynyt sen vuoksi, että hän oli hetkeksi pysähtynyt juttelemaan ratavartijan kanssa, joka sitten oli tullut hänen mukanaan jatkaakseen keskustelua. Molemmat seisoivat siinä tyhminä ja tuijottivat Cabucheen, jonka kädet olivat veressä kuten teurastajan kädet.

— Se on samanlainen puukon pisto kuin se, jolla presidentti murhattiin, selitti vihdoin Misard, joka tutki haavaa.

Roubaud ravisteli päätään, vastaamatta ja voimatta kääntää katsettaan Séverinestä ja hänen kamalasta, peljästyneestä kasvojenilmeestään ja tuosta mustasta tukasta, joka tornina kohosi yli otsan, ja noista suunnattomasti suurentuneista, kysyvistä sinisilmistä.

XII.

Kolme kuukautta sen jälkeen kuljetti Jacques eräänä lämpöisenä kesäkuun yönä pikajunaa, joka oli lähtenyt Pariisista kuusi ja kolmekymmentä. Hänen uutta veturiansa, jolla oli numeronaan 608, ja joka oli aivan uusi, mutta jonka hän alkoi tuntea sangen hyvin, ei ollut helppo käsitellä. Se oli jämeä ja itsepintainen niinkuin varsa, joka ensin täytyy väsyttää perin pohjin, ennen kun se tottuu suitsiin. Hän kiroili sitä ja kaipasi Lisonia. Hänen täytyi katsoa tarkasti ylös joka silmänräpäys. Mutta tänä yönä oli ilma niin leuto ja suloinen, että hän tunsu olevansa taipuvainen hiukan hellittämään ja antamaan sen laukata melkein niinkuin se itse tahtoi, ja hän tunsu itse olevansa onnellinen, saadessaan hengähtää. Milloinkaan ei hän ollut tuntenut sellaista hyvinvointia, ilman mitäkään tunnonvaivoja, ja tuntenut olevansa niin syvästi onnellinen ja rauhallinen.

Hän, jolla ei muuten koskaan ollut tapana puhua matkalla, alkoi laskea leikkiä Pecqueuxille, joka oli annettu hänelle lämmittäjäksi.

— Mikä teitä vaivaa? Tehän avaatte silmänne juuri kuin ette joisi mitään muuta kuin vettä!

Pecqueux näytti todellakin vastoin tapaansa aivan selvältä ja oli hyvin synkkämielinen.

— Niin, kylläpä täytyy pitää silmänsä avoimina, jos tahtoo nähdä selvästi, vastasi hän varsin äkäisesti.

Jacques katsoi häneen epäluuloisesti. Hänen omatuntonsa ei ollut puhdas. Edellisellä viikolla oli hän näet heittäytynyt Pecqueuxin rakastajattaren, Philomènen syliin, joka jo kauvan oli häntä rakastuneesta kyönittänyt. Hän oli kuitenkin tehnyt sen ainoastaan jonkinlaisesta uteliaisuudesta. Mikä erittäinkin saattoi hänet siihen, oli kokeen tekemisen halu. Oliko hän nyt täydellisesti parantunut, tyydyttyään kamalan himonsa? Hänen syvä ilonsa ja tyyni hymyilevä näkönsä johtuivat, hänen tietämättänsä, varmaankin siitä onnesta, että hän nyt oli mies kuten kaikki muutkin.

Hän ehkäisi Pecqueuxia, joka oli avannut tulisijan luukun, pannakseen sisään enemmän hiiliä.

— Ei, ei, älkää lämmittäkö niin paljon. Se käy muutenkin hyvin.

Mutta lämmittäjä mörisi joukon rumia asioita.

— Kyllä kai... Tuota lötköä!... Ja kun ajattelen, että morkattiin tuota vanhaa, joka oli niin siivo... Tämä lutka ei ole edes potkunkaan arvoinen.

Päästäkseen suuttumasta jätti Jacques vastaamatta. Mutta hän tunsu hyvin, että vanha yhdyselämä kolmeen henkeen oli mennyttä kalua; sillä hänen, toverin ja veturin välinen ystävyys oli Lisonin kuollessa kadonnut. Nyt jouduttiin riitaan kaikesta mahdollisesta, mutterista, joka oli ruuvattu liian kovaan, hiililapiollisesta, jota ei oltu heitetty oikein. Ja hän päätti olla varovainen Philomènen suhteen, koska hän ei tahtonut joutua julkitappeluun tällä ahtaalla, liikkuvalla sillalla, joka oli varattu hänelle ja hänen lämmittäjälleen. Niin kauvan kun Pecqueux, kiitollisena siitä, että häntä kohdeltiin hyvin, ja että hän voi valmistaa itselleen pieniä sivuansioita ja saada tähteeksi jääneen ruoan, totteli häntä niinkuin koira ja osoitti hänelle sellaista uskollisuutta, että hän olisi voinut, jos niiksi olisi tullut, vääntää ihmisiltä niskat nurin, elivät he molemmat niinkuin veljekset, menivät äänettöminä yhteistä vaaraa vastaan, eivätkä tarvinneet mitään sanoja ymmärtääkseen toisiansa. Mutta siitä tulisi ikäänkuin oikea helvetti, ellei voitaisi olla sovussa, kun alati oltiin pakoitettu elämään rinnatusten ja alttiina samoille töytäyksille, vaikka mieluummin olisi nähty, että olisi voitu syödä toinen toisensa suuhunsa. Juuri viikkoa ennen oli yhtiön täytynyt erottaa Cherbourgin pikajunan veturinkuljettaja ja lämmittäjä sen vuoksi, että nämä olivat joutuneet riitaan eräästä naisesta ja ensinmainittu oli esiintynyt raa'asti toista kohtaan, joka ei ollut tahtonut totella; he olivat niin äkämystyneet, että matkalla oli syntynyt oikeita tappeluja, ja he olivat aivan unhoittaneet koko sen pitkän matkustajajonon, joka täyttä vauhtia vyöryi heidän takanaan.

Pecqueux ei viitsinyt totella, vaan avasi tulisijan vielä pari kertaa ja heitti sisään hiiliä, otaksuttavasti saadakseen toran aikaan. Mutta Jacques ei ollut sitä näkevinään, vaan näytti ainoastaan pitävän silmällä liikuntaa ja koetti vähentää nopeutta. Tuntui niin raitis ja suloinen veto, kun juna pauhaten kulki eteenpäin tuona lämpimänä heinäkuun yönä. Kun pikajuna viittä yli yksitoista saapui Havreen, siistivät he veturia ikäänkuin olisivat olleet yhtä hyvät ystävykset kuin ennenkin.

Kun he sen jälkeen läksivät veturitallista mennäkseen yömajaansa Rue Francois-Mazelinen varrelle, huudettiin heille:

— Onko teillä niin kiire? Ettekö voi minuutiksikaan poiketa tänne?

Se oli Philomène, joka veljensä talon kynnykseltä oli tähystellyt Jacquesia. Mutta hän näytti jokseenkin nololta, saadessaan nähdä Pecqueuxin, ja joskin hän tuli huutaneeksi heitä molempia, tapahtui se sen huvituksen toivossa, että saisi ainakin hiukan jutella uuden ystävänsä kanssa, vaikka hänen entinen rakastajansa olikin läsnä.

— Anna meidän olla rauhassa! karjasi Pecqueux. Sinä ikävystytät meidät kuoliaiksi, meidän täytyy nukkua.

— Onpa hän oikein rakastettava, vastasi Philomène hilpeästi. Mutta herra Jacques ei ole sinua kaltaisesi ja hän varmaankin nauttisi pikku lasillisen... Vai kuinka, herra Jacques?

Jacques oli varovaisuudesta sanomaisillaan ei, kun lämmittäjä yht'äkkiä vastaanotti kutsun, ajatellen voivansa pitää heitä silmällä ja hankkia itselleen varmuutta. He menivät keittiöön ja istuutuivat pöydän ääreen, jolle nainen asetti kaksi lasia ja konjakkipullon, jonka jälkeen hän sanoi matalammalla äänellä:

— Teidän täytyy koettaa olla pitämättä suurta melua, sillä veljeni nukkuu tuolla ylhäällä, eikä hän juuri pidä siitä, että minulla on vieraita.

Tarjotessaan heille, lisäsi hän kohta sen jälkeen:

— Tiedättekö, että Lebleu eukosta tuli loppu tänä aamuna... Mutta sitäpä minä aina sanoin... Se vie häneltä hengen, jos hänet ajetaan takakerrokseen, joka on oikea vankila. Hän kesti kuitenkin neljä kuukautta sitä, ett'ei nähnyt mitään muuta kuin sinkkikatton... Mutta se, mikä varmaan teki tenän, kohta kun hän ei voinut liikkua tuolistaan, oli se, ett'ei hän enään voinut jatkaa tapaansa vakoilla neiti Guichonia ja herra Dabadieta. Niin, hän kuoli suuttuneena siitä, ett'ei koskaan ollut yllättänyt heitä mistään.

Philomène keskeytti puheensa, nieli kulauksen konjakkia ja sanoi sitten nauraa hohottaen:

— Vaikka kyllä he kuhertelevat yhdessä... Mutta ne ovat niin pahansuopia... Vaikka minä luulen kuitenkin, että pieni rouva Moulin on nähnyt heidät eräänä iltana. Mutta siitä ei toki ole pelkoa, että hän puhuisi mitään, siksi on hän liian tyhmä ja ja muuten niin kylläpä on hänen miehensä, alipäällikkö...

Hän keskeytti puheensa uudelleen huudahtaakseen:

— Kuulkaapa nyt, ensi viikollahan Roubaudin murhaa käsitellään Rouenissa.

Tähän saakka olivat Jacques ja Pecqueux antaneet hänen lörpötellä, pistämättä sanaakaan väliin. Viimemainittu arveli aivan yksinkertaisesti, että Philomène oli hirveän suulas, koskaan ei hän hänen seurassaan vaivannut itseään noin paljon keskustelulla. Hän ei voinut kääntää silmiään pois hänestä ja tuli vähitellen ärtyisäksi ja mustasukkaiseksi, kuinka Philomène maikaili hänen esimiehelleen.

— Niin, vastasi veturinkuljettaja aivan tyynen näköisenä. Minutkin on kutsuttu.

Philomène siirtyi lähemmäksi, onnellisena siitä, että sai kyynärpäällään hipaista häntä.

— Minäkin olen todistajana... Ah, herra Jacques, kun minulta kysyttiin teistä, sillä ymmärrättehän, että tahdottiin tietää oikea totuus teidän suhteestanne häneen, tuohon ihmisparkaahan, niin, kun minua kuulusteltiin, sanoin minä tuomarille: "Jacques jumaloi häntä ja siis on aivan mahdotonta, että hän on tehnyt hänelle mitään pahaa!". Olinhan nähnyt teidät yhdessä ja minähän olin sangen sopiva puhumaan siitä.

— Ah, vastasi Jacques ja teki välinpitämättömyyttä ilmaisevan liikkeen. Minä en ollut levoton ja saatoin tunti tunnilta ilmoittaa, kuinka olin viettänyt aikani... Kun yhtiö on pysyttänyt minut toimessani, on se kaiketi tapahtunut siksi, ett'ei minua vastaan ollut pienintäkään muistutusta.

Syntyi äänettämyys ja kaikki kolme joivat hiljaa.

— Onpa se vaan jotakin hirvittävää, jatkoi Philomène. Sellainen villipeto tuo Cabuche. Hänhän oli aivan veressä, kun hänet vangittiin. Kylläpä se on hassua, kun mies ottaa naisen hengiltä sen vuoksi, että haluaa häntä omaksensa, ikäänkuin näin tapahtuisi paremmin silloin, kun ei naista enään olisi olemassa!... Ja mitä en koskaan eläissäni voi unhoittaa, on nähkääs se, kun herra Cauche alhaalla asemalaiturilla vangitsi Roubaudin. Minä olin siellä silloin. Kuten tiedätte, oli kulunut ainoastaan viikko siitä kun Roubaud, vaimonsa hautajaisten jälkeisenä päivänä, aivan tyynesti oli mennyt virantoimitukseensa. Herra Cauche löi häntä silloin olkapäähän ja sanoi, että hänellä oli määräys viedä hänet vankilaan. Ajatelkaapa sitä. He, jotka eivät koskaan voineet olla erossa toisistaan, ja jotka pelasivat keskenänsä korttia kaiket yöt. Mutta ken on poliisi, hänen täytyy, jos niiksi on, viedä isänsä ja äitinsäkin giljotiinin luo, koska se on hänen ammattinsa. Eikä Cauche välitä sellaisesta ja sitten olen nähnyt hänen pelaavan korttia Cafe du Commercessä, enempiä välittämättä hyvästä ystävästään, kuin jos hän olisi ollut suurturkki.

Pecqueux puri hampaansa yhteen ja iski nyrkkinsä pöytään.

— Lempo soikoon! Olisinpa minä ollut tuon Roubaud kurjimuksen sijassa!... Te olette suhteissa hänen vaimoonsa ja toinen ottaa hänet hengiltä. Ja sitten pistävät he hänet putkaan... Se on niin, että voi harmista haljeta...

— Mutta, sinä suuri nauta, kirkui Philomène, sehän on siksi, että hänen syytetään ottaneen tuon toisen vapauttamaan hänet hänen vaimostaan, niin, kuten sanotaan, rahojen takia! Cabuchelta lienee saatu pois presidentti Grandmorinin kello. Muistattehan, se oli hän, joka murhattiin vaunussa puolentoista vuotta takaperin. Siispä asetettiin tämä murha yhteyteen tuon vanhan kanssa ja siitä on sukeutunut koko juttu. Minä en voi sitä selittää, mutta sanomalehdessä oli pari paistaa koko asiasta.

Jacques oli hajamielinen, eikä näyttänyt edes kuulevan mitä hän sanoi. Hän mutisi:

— Mitä hyödyttääkään harkita sitä. Koskeeko se meihin?... Ellei oikeus tiedä mitä se tekee, niin se ei ole meidän asiamme.

Sitten lisäsi hän, kalpein poskin ja tuijottaen kauvas pois.

— Mutta tuota vaimoraukkaa vaan tulee sääli. Onneton, onneton hän.

— Jos joku rohkenisi koskea minun vaimooni, virkkoi Pecqueux kiivaasti, niin minä totta totisesti kuristaisin heidät molemmat. Sitten saisivat toiset huvitteleida lyömällä minulta pään poikki. Se olisi minusta yhdentekevää.

Nyt syntyi vaitiolo, ja Philomène, joka jälleen kaatoi laseihin, oli virnistelevinä ja kohauttavinaan olkapäitänsä. Mutta hänen mielensä oli hyvin liikutettu ja hän vilkuili häneen. Hän laiminlöi itseään nykyjäänsä paljon ja oli sangen likainen ja repaleinen, sitten kun Victoire eukon, josta oli jalan taittumisen kautta tullut raajarikko, oli täytynyt luopua paikastaan Pariisin rautatieaseman naistenhuoneessa ja hänet oli otettu erääseen sairaskotiin. Nyt ei hän enään voinut äidillisellä

anteeksiantavaisuudellaan pistää hänelle lantteja ja pitää häntä ehjänä ja siistinä, koska hän ei tahtonut, että tuo Havressa oleva syyttäisi häntä siitä, ett'ei hän pitäisi huolta miehestään. Philomène, joka nyt oli mieltynyt Jacquesin siistiyyteen ja hienoon näköön, tunsu vastenmielisyyttä häntä kohtaan.

— Vääntäisitkö sinä niskat nurin Pariisissa olevalta vaimoltasi? kysyi hän morakasti. Ei kai sinun tarvitse peljätä, että kukaan ottaa hänet pois sinulta.

— Häneltä tai joltakin muulta! mutisi Pecqueux.

Mutta, Philomène joi ja rupesi leikkisän näköiseksi.

— Niin, maljasi! Ja jätä minulle vaatteesi, niin minä pesen ja laitan ne, sillä nykyään et sinä tosiaankaan tuota meille kumpaisellekaan kunniaa... Maljanne, herra Jacques!

Jacques vapisi, ikäänkuin olisi hän unesta herännyt. Vaikka hän oli täydellisesti vapaa kaikista omantunnontuskista ja päinvastoin tunsu lievitystä ja ja ruumiillista hyvinvointia, näyttäytyi hänelle Séverinen kuva, ja hänen hellä, tunteellinen luontonsa tuli kyyneliin saakka liikutetuksi. Hän joi maljoja ja kiiruhti sanomaan jotakin, sillä salatakseen levottomuutensa.

— Me saamme sodan, kuten tiedätte.

— Se ei ole mahdollista! huudahti Philomène. Kenen kanssa sitten?

— Preussilaisten kansa. Niin ... joku heidän prinseistään tahtoo päästä Espanjan kuninkaaksi. Muusta ei eilen ollut puhetta kamarissa.

Silloin Philomène tuli pahoille mielin.

— Oh, siitpä vasta tulee hauskaa! Ikäänkuin ei vaaleissa ja Pariisin katumellakoissa jo olisi ollut tarpeeksi rähinää. Jos syytty sota, niin se kaiketi ottaa meiltä kaikki miehet?

— Oh, me pääsemme vapaiksi, sillä eihän voitane ottaa väkeä rautatieltä. Mutta joukkojen kuljetuksesta ja muonituksesta syntyy hämminkiä. Mutta tietysti täytyy tehdä velvollisuutensa.

Näin sanoen nousi hän ylös, kun hän huomasi, kuinka Philomène vihdoinkin oli salaa pistänyt toisen jalkansa hänen jalkansa alle, ja Pecqueux näki sen ja sai veren kasvoihinsa ja alkoi pujoa nyrkkiään.

— Nyt lienee meidän aika lähteä ja mennä maata!

— Niin, se on parasta, änkytti lämmittäjä.

Hän tarttui Philomènen käsivarteen ja likisti sitä niin kovasti, että se olisi voinut mennä poikki. Philomène pidatti tuskanhuudon ja tyytyi kuiskaamaan veturinkuljettajan korvaan, toisen raivoisesti tyhjentäessä lasinsa:

— Varo itseäsi, hän on oikea peto, kun hän on juonut.

Nyt kuului raskaita askelia rappusista ja Philomène peljästy.

— Se on veljeni! — kiiruhtakaa, kiiruhtakaa!

He eivät olleet ehtineet kahtakymmentä askelta talosta, ennen kun kuulivat korvapuustien äänen, jota seurasi ulvonta. Philomène sai tunteen kurituksen, ikäänkuin olisi hän ollut pieni tyttö, joka oli yllätetty nenä hilloastiassa. Veturinkuljettaja pysähtyi ja valmistautui menemään hänen avuksensa. Mutta lämmittäjä pidatti hänet.

— Koskeeko se teihin?... Jospa hän voisi lyödä tuon lutkan kuoliaaksi!

Rue Francois-Mazelinin varrella menivät Jacques ja Pecqueux levolle, sanomatta sanaakaan toisilleen. Heidän ahtaassa huoneessaan heidän vuoteensa melkein koskettivat toisiinsa ja he makasivat kauvan valveilla avoimin silmin ja kuuntelivat toistensa hengitystä.

Seuraavana maanantaina piti oikeudenkäynnin Roubaudin murhajatusta alkaa Rouenissa. Siitä näytti tulevan suuri riemuvoitto tutkintotuomari Denizetille, sillä lakimiesmaailmassa ei tahdottu ollenkaan lakata lausumasta kiitossanoja siitä tavasta, jolla hän oli johtanut tämän sotkuisen ja salaperäisen asian selvittämistä. Se oli mestariteos, sanottiin, hieno analyysi, totuuden loogillinen rakennelma, sanalla sanoen todellinen taideteos.

Saavuttuaan itse paikalle, Croix-de-Maufraasiin, muutamia tunteja Séverinen murhan jälkeen, vangitutti hän Cabuchen. Kaikki osoitti hänet ilmeisesti murhaajaksi: veri, joka virtaili hänen ympärillään ja Roubaudin ja Misardin musertavat todistukset, jotka kertoivat, kuinka he olivat

yllättäneet hänet seisomasta yksinään ja hämmentyneenä ruumiin ääressä. Ahdistettuna kysymyksillä miksi ja kuinka hän oli tullut huoneeseen, alkoi hän sammaltaa juttua, jonka tuomari vastaanotti kohauttamalla olkapäitään, koska se tuntui hänestä siinä määrin lapselliselta ja mielettömältä. Hän oli sitä odottanut. Se kummitteli aina ja oli aina kaltaisensa mielikuvituksen synnyttämine murhaajineen, tekaistuine rikoksellisineen, jonka todellinen rikoksellinen sanoi kuulleen pakenevan pois pimeiden nummien yli. Tuo matkustaja olisi nyt kaukana tipotiessään, jos hän vielä jatkaisi juoksemistaan. Mutta kun häneltä kysyttiin, mitä tekemistä hänellä oli siihen aikaan päivästä talon edustalla, joutui Cabuche hämilleen ja kieltäytyi vastaamasta ja selitti lopuksi, että hän oli ollut ulkona kävelemässä. Olihan lapsellista lausua jotakin tuollaista. Kuinka muuten voitaisiinkaan uskoa tuota salaperäistä tuntematonta, joka murhan tehtyään oli paennut, jättäen kaikki ovet auki jälkeensä ja tutkimatta mitään huonekalua tai ottamatta edes ainoatakaan nenäliinaa mukaansa? Mistä hän olisi tullut ja mitä syytä olisi hänellä ollut tehdä tuo murha?

Jo tutkimuksen alussa oli tuomari kuitenkin saanut tiedon murhatun ja Jacquesin välisestä suhteesta ja oli hyvin karkäs saamaan tietää, kuinka tämä viimeksimainittu oli viettänyt aikansa. Mutta paitsi sitä, että syytetty itse tunnusti seuranneensa Jacquesia neljän ja neljäntoista-junalle Barentiniin, vakuutti Rouenin ravintolanemäntä mitä pyhimmin, että Jacques oli heti päivällistä syötyään mennyt levolle, eikä lähtenyt huoneestaan ennen kuin seitsemän ajoissa seuraavana aamuna. Muuten ei kai kukaan syyttä tappane lemmityistään, jota jumaloi, ja jonka kanssa ei koskaan ole ollut pienimmässäkään riidassa. Sehän olisi tarkoituksetonta. Ei, ei, oli ainoastaan yksi murhaaja, joka oli mahdollinen ja otaksuttava, nimittäin tämä ennen rangaistu, joka oli tavattu siellä verisin käsin ja veitsi jaloissaan, tämä villipeto, joka koetti viranomaisille syyttää mahdottomia lastensatuja.

Mutta kun hän oli päässyt niin pitkälle, ei kuitenkaan paljon puuttunut, ett'ei Denizet tuntenut olevansa hetkisen ymmällä, vaikka hän oli täysin vakuutettu siitä ja vaikka hänen vaistonsa, kuten hän sanoi, ohjasi häntä paljoa enemmän kuin mitkään todistukset. Ensimmäisessä tutkimuksessa pidätetyt majassa syvällä Bécourtin metsässä ei oltu saatu selville niin mitään. Kun mitään varkautta ei voitu havaita tapahtuneeksi, oli murhaan etsittävä toinen vaikutin. Sattumalta tuli silloin Misard eräässä kuulustelussa aivan odottamatta antaneeksi hänelle vihjauksen kertomalla, että hän eräänä yönä oli nähnyt Cabuchen kiipeävän muurin ylitse maatilalle katsellakseen akkunan läpi rouva Roubaudia, joka oli menossa levolle. Kun Jacquesilta vuorostaan kysyttiin, kertoi hän tynesti mitä hän tiesi siitä hiljaisesta ihailusta ja siitä lämpimästä halajamisesta, jolla Cabuche aina riippui hänen hameistaan, ollakseen hänelle joksikin avuksi. Silloin ei mikään epäily enään ollut mahdollinen: ainoastaan eläimellinen intohimo oli kannustanut häntä murhaamaan. Nyt oli varsin helppoa ymmärtää, kuinka tuo kaikki oli tapahtunut: hän oli tullut sisään ovesta, jonka avain hänellä mahdollisesti oli ollut, ja hämmennyksissään jättänyt sen auki jälkeensä, sen jälkeen oli hänen ja Séverinen välillä syntynyt riita, joka oli johtanut murhaan, ja ainoastaan miehen tulo oli senjälkeen keskeyttänyt raiskausyrityksen. Tätä vastaan esiintyi kuitenkin vielä viimeinen väite. Olisi nimittäin omituista, että hän, kun tiesi miehen olevan tulossa, olisi valinnut juuri sellaisen silmänräpäyksen, jolloin hän saattoi olla vaarassa tulla yllätetyksi. Mutta lähemmin ajateltuna puhui juuri tämä epäluulonalaista vastaan ja oli kerrassaan masentava, koska siitä kävi ilmi, että hän varmaankin oli toiminut intohimoisuuden puuskan vallassa ja sen ajatuksen hulluttamana, että ellei hän käyttäisi hyväkseen tätä silmänräpäystä, jona Séverine vielä oli yksinään tässä eristetyssä rakennuksessa, ei hän koskaan saisi häntä valtoihinsa, koska hän matkustaisi seuraavana päivänä. Tästä hetkestä saakka oli tuomarin vakaumus järkähtämätön ja täydellinen.

Vaikkakin alttiina alituisille kuulusteluille ja harkitun kiperille kysymyksille, pysyi Cabuche itsepintaisesti ensimmäisissä tiedonannoissa, välittämättä ansoista, joita hänelle viritettiin. Hän oli ollut ulkona tiellä hengittämässä raitista yö-ilmaa, kun joku henkilö oli tullut juosten hänen ohitsensa niin nopeasti, ett'ei hän pimeässä voinut edes nähdä, mille suunnalle hän pakeni. Levottomuuden valtaamana oli hän silloin luonut silmäyksen taloon ja huomannut, että ovi oli avoinna. Lopulta oli hän päättänyt mennä sinne ylös ja löysi silloin murhatun vielä lämpimänä ja katsovana häneen suurilla silmillään, niin että hän luuli hänen vielä elävän, ja kun hän aikoi panna hänet vuoteeseen, tuli hän aivan vereen. Tämä oli ainoa, minkä hän tiesi, eikä hänellä ollut mitään muuta sanottavana, milloinkaan muuttamatta ainoatakaan yksityiskohtaa, ikäänkuin olisi hän itsepintaisesti pitänyt kiinni etukäteen sepitetystä kertomuksesta. Kun häntä koeteltiin houkutella kompastumaan, peljästy hän ja oli ihkaisten vaiti, ikäänkuin ei hän tyhmyydessään olisi ymmärtänyt mitään muuta.

Ensi kerralla, kun herra Denizet kuulusteli häntä sen intohimon johdosta, jota hän oli uhria kohtaan tuntenut, oli hän punastunut niin kuin aivan nuori poika, jota torutaan hänen ensimmäisestä lemmonhaaveilustaan. Hän kielsi ja puolustautui sitä epäluuloa vastaan, että hän milloinkaan olisi uneksinut hänestä rakastajattarenaan, se oli jotakin rumaa, jota hän ei tahtonut tunnustaa, mutta se oli samalla arkaluontoinen ja salaperäinen asia, jonka hän kätki syvimmälle sydämeensä, ja jota hän ei voinut uskoa kenellekään. Ei, ei, hän ei ollut häneen rakastunut, hän ei ollut koskaan tuntenut halajavansa häntä, eikä häntä voitaisi milloinkaan saada puhumaan sellaista, joka näytti hänestä

pyhyden häväistykseltä nyt, kun hän oli kuollut.

Mutta tämä hänen itsepäisyytensä olla tunnustamatta asiaa, jonka useat todistajat vakuuttivat, puhui vielä lisäksi häntä vastaan. Sen suunnan jälkeen, minkä syytös nyt oli saanut, oli luonnollisesti hänen etunsa mukaista salata tuo raivoisa intohimonsa, joka vain murhalla voitiin tyydyttää. Kun tuomari, kooten kaikki todistukset yhteen, koetti kiskaista hänestä totuuden suuntaamalla häneen ratkaisevan iskun ja linkosi hänen kasvoilleen syytöksen murhasta ja raiskauksesta, joutui hän aivan suunniltaan ja pani raivoisasti vastaan. Hänkö olisi murhannut hänet, saadaksean hänet valtoihinsa! Hän, joka kunnioitti häntä niin kuin pyhimystä! Täytyi kutsua santarmeja häntä pitelemään, kun hän uhkasi vääntää heiltä kaikilta niskat nurin. Hän oli siis yksi vaarallisimmista ja salavivhaisimmista pahantekijöistä, mutta kuitenkin kykenemätön hillitsemään raivokkuuttansa ja sen kautta ilmaisten olevansa syyllinen rikokseen, jonka hän kielsi.

Oltiin tutkimuksen tässä kohdassa, ja syytetty raivostui ja huusi, että se oli tuo salaperäinen pakolainen, joka kerta, kun jälleen tuli puhe murhasta. Mutta herra Denizet tuli silloin tehneeksi löydön, joka muutti koko asian ja yht'äkkiä teki sen monta vertaa merkityksellisemmäksi. Kuten hän sanoi, vainusi hän totuutta, ja ikäänkuin hänellä olisi ollut aavistus jostakin, tahtoi hän itse toimittaa uuden tutkimuksen Cabuchen majassa. Hän löysi silloin aivan yksinkertaisesti eräästä piilopaikasta muutaman palkin takaa nenäliinoja ja naisenkäsiineitä sekä niiden alta kultakellon, jonka hän suureksi hämmästykselleen ja ilokseen heti tunsi: Se oli presidentti Grandmorinin kello, jota hän ennen oli niin innokkaasti etsinyt, suuri kello, kaksine kierteisine alkukirjaimineen ja kuoren sisäpuolella valmistusnumero 2516. Salaman tavoin selvisi hänelle nyt kaikki, entinen liittyi nykyiseen, tosiasiat, jotka hän yhdisti, ihastuttivat häntä loogillisella yhtäpitäväisyydellensä.

Mutta seuraukset olivat niin pitkälleläyppiä, että hän aluksi rajoittui kuulustelemaan Cabuhea käsineiden ja nenäliinojen suhteen, silloin mainitsematta mitään kellosta. Silmänräpäyksen väikkyi Cabuchen huulilla tunnustus: Niin, hän jumaloi häntä, niin, hän himoitsi häntä, aina siinä määrin, että suuteli hameita, joita hän oli käyttänyt, poimi ja hänen selkänsä takana varasti kaikkea, mikä tuli itseltään häneltä, esim. kureliivin nauhoja, solkia, neuloja j.n.e. Mutta voittamaton häpeä sai hänet olemaan vaiti. Ja kun tuomari vihdoinkin pani kellon hänen eteensä, tarkasteli hän sitä hämmästyneen näköisenä. Hän muisti sangen hyvin tuon kellon, jonka hän ihmeekseen oli löytänyt nenäliinan kulmaan solmittuna, minkä hän oli ottanut erään pieluksen alta ja vienyt mukanaan saaliina kotiinsa. Sitten oli kello jäänyt paikoilleen hänen mieltiessään, miten hän menettelisi kantaakseen sen takaisin. Mutta mitä muuten hyödyttikään puhua siitä? Silloin hänen myöskin olisi pakko kertoa toisistakin varkauksistaan häneltä, pikku kapineista ja hyvältätuoksuista paidoista, joita hän niin häpesi. Eihän uskottu mitään, mitä hän sanoi. Muuten alkoi hän itse lakata ymmärtämästä mitään; kaikki nyt kerrassaan pyöri hänen yksinkertaisissa aivoissaan. Häntä ei enään liikuttanut edes syytös murhasta; hän tuli tylsäksi ja toisti joka kysymykseen, ett'ei hän tiennyt mitään käsineistä eikä nenäliinoista. Kellostakaan ei hän tiennyt mitään. Häntä ikävystytettiin ja yhtä hyvin voitaisiin hänen antaa olla rauhassa ja lähettää hänet yhtä kyytiä giljotiinin luo.

Seuraavana päivänä tutkintotuomari vangitutti Roubaudin. Vahvana kaikkivaltansa tunnossa laati hän vangitsemismääräyksen eräänä tuollaisena henki-innoituksen hetkenä, jolloin hän uskoi erinomaiseen tarkkanäköisyyteensä, ehtimättä saada riittävästi todistuksia alipäällikköä vastaan. Vaikka vielä oli paljon hämärää ja valaisematonta, aavisti hän, että Roubaud oli kaksoismurhan alkuunpanija, ja hän tuli heti sangen riemuitsevaksi, kun hän sai tiedon siitä keskinäisestä testamentista, jonka Roubaud ja Séverine olivat tehneet notario Colinin luona Havressa viikko sen jälkeen, kun olivat päässeet Croix-de-Maufrasin omistajiksi. Silloin hän jo selitti itselleen asiain koko yhteyden varmalla harkinnalla ja vakuuttavalla voimalla, joka antoi hänen syytöskirjelmänsä rakenteelle niin järkähtämättömän lujuuden, että itse totuus olisi näyttänyt vähemmän todennäköiseltä ja enemmän haaveelliselta ja epäloogiselta.

Roubaud oli pelkuri raukka, joka ei ollut itse uskaltanut tappaa, vaan oli kahdessa tilaisuudessa käyttänyt Cabuche pedon käsivartta. Ensi kerralla oli hän ollut innokas perimään presidentti Grandmorinin, jonka testamentista hän oli selvillä, ja oli sen vuoksi, kun hän toiselta puolen tunsi Cabuchen katkeruuden presidenttiä kohtaan, Rouenissa työntänyt hänet junaan ja pistänyt veitsen hänen käteensä. Sitten kun nuo kymmentuhatta frangia oli jaettu, eivät nuo molemmat rikostoverit mahdollisesti olisi enään nähneet toisiaan, ellei murhan olisi täytyntä toista synnyttää.

Ja juuri tässä suhteessa oli tuomari osoittanut sitä rikospsykologian syvää tuntemusta, jota niin ihailtiin. Hän näet selitti nyt, ett'ei hän milloinkaan ollut herennyt pitämästä silmällä Cabuhea, koska hän oli ollut täysin vakuutettu siitä että ensimmäinen murha matemaattisella välttämättömyydellä johtaisi toiseen. Ei oltu tarvittu enempää kuin puoli toista vuotta: Sen ajan kuluessa oli Roubaudien avioliitto tullut onnettomaksi, mies oli pelissä menettänyt viisituhatta frangiansa ja vaimo oli, huvitellakseen itseänsä, hankkinut itselleen rakastajan. Vaimo ei varmaankaan ollut tahtonut suostua Croix-de-Maufrasin myymiseen, kun hän pelkäsi miehen hävittävän rahat, kentiesi oli hän heidän alituisesti riidellessään uhannut jättää hänet oikeuden käsiin. Joka tapauksessa voitiin lukuisilla todistuksilla

toteennäyttää molempien puolisoiden välinen täydellinen epäsopu. Ja siten oli vihdoin tultu ensimmäisen rikoksen etäisiin seurauksiin: Cabuche esiintyi jälleen eläimellisine himoineen, mies pysyttelihe taustassa ja pani taas veitsen hänen käteensä, päästäkseen lopullisesti varmuuteen tuon onnettomuutta tuottavan talon omistamisesta, joka jo oli maksanut yhden ihmishengen.

Tämä oli totuus, kieltämätön totuus, ja kaikki vahvisti sen: kello, joka oli löydetty kiviyömieheltä ja varsinkin se seikka, että molemmilla ruumiilla oli samanlainen veitsenpisto kurkussa ja oli se ollut saman käden ja saman murha-aseen työtä, nimittäin veitsen, joka löydettiin huoneesta. Tässä viimeksimainitussa suhteessa ilmaisi syytöskirjelmä kuitenkin jonkinlaista epätietoisuutta, koska presidentin haava näytti olevan tehty pienemmällä ja terävämmältä veitsellä.

Roubaud vastaili aluksi ainoastaan myöntäen ja kieltäen ja yhtä unisen ja välinpitämättömän näköinen, kuin nykyään alituisesti oli hänelle ominaista. Hän ei ollenkaan näyttänyt hämmästyneeltä sen johdosta, että hänet oli vangittu, sillä siinä asteettaisessa siveellisessä hajaantumistilassa, jossa hänen olentonsa oli, oli hän tullut välinpitämättömäksi kaikesta. Jotta hänet saataisiin puhumaan, oli hänelle annettu erityinen vartija, jonka kanssa hän pelasi korttia aamusta iltaan, ja se teki hänet sangen onnelliseksi. Hän pysyi muuten vakuutettuna Cabuchen rikoksellisuudesta. Ei kukaan muu kuin hän voinut olla murhaaja. Kun häneltä kyseltiin Jacquesista, kohautti hän nauraen olkapäitensä ja osoitti sillä, että hän varsin hyvin tunsii veturinkuljettajan ja Séverinen välisen suhteen. Mutta kun Denizet, tunnusteltuaan hänen valtimoansa, vihdoin kehitti järjestelmänsä tai koetti ahdistaa häntä ja masentaa hänet leimaamalla hänet rikostoveriksi, puristaakseen hänestä tunnustuksen esiin, joutui hän kovasti hämilleen, nähdessään olevansa alttiina sellaisille epäluuloille ja noudatti suurta varovaisuutta. Mitä nyt kerrottiinkaan? Se ei enään ollut hän, vaan Cabuche, joka oli murhannut presidentin, samoin kuin Cabuche oli myöskin murhannut Séverinen. Mutta molemmissa tilaisuuksissa se kuitenkin oli ollut hän, joka oli ollut todellinen rikoksellinen, koska tuo toinen oli murhannut ainoastaan hänen lukuunsa ja hänen sijastaan.

Tämä sotkuinen juttu hämmästytti häntä ja teki hänet erittäin epäluuloiseksi. Varmaankin viritettiin hänelle ansaa, pantiin se kokoon valheista, jotta hänet saataisiin pakotetuksi tunnustamaan osallisuutensa ensimmäiseen murhaan. Heti kun hänet vangittiin, aavisti hän, että tuo vanha juttu joutuisi jälleen esiin. Kun hänet asetettiin vastatusten Cabuchen kanssa, selitti hän, ett'ei tuntenut häntä. Mutta kun hän toisti tavanneensa hänet verisenä ja valmiina tekemään väkivaltaa uhrillensa, raivostui Cabuche, ja syntyi kiivas ja erittäin sekava näytelmä, jonka kautta asiat yhä enemmän hämääntyivät. Kolme päivää kului ja tuomari piti joukon kuulusteluja, koska hän oli vakautettu siitä, että nuo molemmat rikostoverit olivat tehneet sopimuksen vetää häntä nenästä väittämällä vihamielisyydellä. Roubaud kyllästyi koko juttuun ja päätti olla enempää vastaamatta, kun hän aivan äkisti kärsimättömyyden puuskassa ja saadakseen asiasta lopun antoi myöten itsetiedottomalle vaistolle, joka useampia kuukausia oli hänessä liikkunut, ja ilmaisi totuuden, koko totuuden ja totuuden yksinomaan.

Juuri sinä päivänä koetti herra Denizet menetellä hyvin ovelasti, istuessaan virkahuoneessaan ja kätkiessään silmänsä raskaiden silmäluomien taakse sekä koettaessaan olla tarkkanäköinen teki liikkuvat huulensa hyvin ohuiksi. Hän oli tunnin ajan ponnistanut kykyään mieltien ovelan sutkauksen toisensa jälkeen syytettyä vastaan, jonka kömpelön, epäraittiin, kellertävän lihavuuden takana, hänen luulonsa mukaan, oli sangen suuri neuvokkaisuus kätkeytynä. Ja hän luuli ajaneensa häntä askel askeleelta ja kietoneensa hänet joka taholla ja saaneensa hänet oikein kiinni, kun tuo toinen, tehden eleen ikäänkuin olisi hän ollut äärimmilleen ahdistettu, huudahti, että nyt saisi lorusta tulla loppu, ja että hän piti parempana tunnustaa, jott'ei häntä kauvemmin kiusattaisi. Koska hänet tuota pikaa tahdottiin tehdä rikokselliseksi, pitäisi sen ainakin tapahtua siitä, mitä hän todellakin oli tehnyt.

Mutta mikäli hän kertoi koko jutun siitä, kuinka presidentti Grandmorin oli varsin nuorena vietellyt hänen vaimonsa, raivostaan ja mustasukkaisuudestaan, saadessaan siitä selon, ja kuinka hän oli tehnyt murhan ja minkä vuoksi hän oli ottanut nuo kymmentuhatta frangia, veti tuomari silmäluomensa epäillen ylös, samalla kun hän ammattimaisella, vastustamattomalla epäluuloisuudella virnisti suunsa pilkalliseen irvistykseen. Kun syytetty oli vaiennut, hymyili hän. Hän oli siis vieläkin viekkaampi, kuin hän oli luullut. Ensimmäisen murhan ottaminen niskoillensa ja antaen sen esiintyä yksinomaan intohimon vaikutuksesta tehtynä, jonka kautta hän pääsisi vapaaksi siitä epäluulosta, että oli tehnyt harkitun varkauden ja olletikin kaikesta osallisuudesta Séverinen murhaan, se oli todellakin rohkea tempu, joka ilmaisi vähemmän tavallista älyä ja tahdonlujuutta. Mutta se oli joka tapauksessa kestävä.

— Oh, ei Roubaudin maksa vaivaa kuvitella meidän olevan lapsia. Te siis väitätte olleenne mustasukkainen ja murhanneenne hänet mustasukkaisuuden puuskassa?

— Niin.

— Jos otaksumme todeksi, mitä te kerrotte, olisitte te siis mennyt vaimonne kanssa naimisiin, tuntematta hänen suhdettaan presidenttiin. Onko se todennäköistä? Päinvastoin todistaa kaikki teidän puoleltanne keinottelua, jota teille on tarjottu, josta te olette keskustelleet, ja jonka olette hyväksyneet.

Teille annetaan vaimoksi nuori tyttö, joka on kasvatettu hienoksi neidiksi, hänelle annetaan myötäjäiset ja hänen suojelijastaan tulee teidänkin suojelijanne, ettekä te ole tietämätön siitä, että hän on testamentannut teille maatilan, ja te väitätte kuitenkin, ett'ette epäillyt mitään, ette kerrassaan mitään! Oh, te olitte selvillä kaikesta, muutoin ei voida selittää teidän naimistanne. Muuten on tarvis mainita ainoastaan yksi asia teidän puheenne kumoamiseksi. Te ette suinkaan ole luonteeltanne mustasukkainen. Rohkenetteko edelleenkin väittää olevanne mustasukkainen?

— Minä puhun totta, raivoisan mustasukkaisuuden vallassa tein tuon murhan.

— Selittäkää minulle siis, kuinka te, murhattuanne presidentin erään vanhan suhteen takia, joka muuten on teidän keksimänne, olette voineet suvaita vaimonne rakastajaa, niin, juuri Jacques Lantieria! Kaikki ihmiset ovat puhuneet siitä suhteesta, ettekä te itsekään ole salannut tunteneenne sitä... Minkä vuoksi sallitte heidän häiritsemättä matkustaa yhdessä?

Hämmentynein silmin tuijotti Roubaud ankein mielin avaruuteen, voimatta antaa mitään selitystä. Vihdoin sai hän sammaltaneeksi:

— En tiedä... Minä tapoin hänet, mutta en ole tappanut tuota toista.

— Älkää siis enään sanoko kostavanne mustasukkaisuudesta, ja minä neuvon teitä olemaan kertomatta tuota romaania jurymiehille, sillä he kohauttaisivat sille vain olkapäitänsä... Uskokaa minua, muuttakaa järjestelmää, ainoastaan totuus voi teidät pelastaa.

Mitä itsepintaisemmin Roubaud tämän jälkeen väitti puhuvansa totta, sitä enemmän katsottiin hänen valehtelevan. Kaikki puhui muuten niin häntä vastaan, että ensimmäisen murhan tutkimuspöytäkirjat, joiden olisi pitänyt olla tukena hänen uudelle selitykselleen, koska hän silloin syytti Cabuchea, päinvastoin tulivat olemaan todistuksena tavattoman taitavasti tehdystä sopimuksesta heidän välillään. Todellisella ammattiharrastuksella syventyi tuomari sangen tyystin murhajutun psykologiaan. Ei koskaan ollut hän, niin hän sanoi, tunkeutunut noin syvälle ihmisluonteeseen, mutta se tapahtui enemmän aavistuksen kuin huomion avulla, sillä hän imarteli itseään kuulumisestaan niiden selvänäköisten ja vaikutuksellisten tuomarien kouluun, jotka yhdellä silmänluonnilla voivat saattaa miehen hämilleen. Muuten ei ollut puutetta todistuksista, ne muodostivat masentavan kokoelman. Tämän jälkeen saattoi tutkimus nojautua lujaan perustukseen, varmuus murtautui esiin häikäisevänä kuten auringonvalo.

Vielä enemmän lisäsi herra Denizetin kunniaa se, että hän esitti molemmat murhat yhteydessä toistensa kanssa, sitten kun hän mitä syvimässä salaisuudessa oli suurella kärsivällisyydellä tehnyt tämän yhdistelmän. Kansanvaltaisuuden meluavan edistymisen jälkeen oli maa yhtämittäisessä kuumeessa, sitä pyörrytystä muistuttamassa, joka käy suurten hirmukohtausten edellä ja ennustaa niiden tuloa. Keisarivallan lopulla vallitsi politiikassa ja varsinkin sanomalehdistössä alituinen levottomuus, ylenpalttinen ärtymys, joka vaikutti sen, että itse iloonkin tuli sairaaloinen liioittelu. Sen vuoksi syntyi virallisessa sanomalehdistössä juhlaosan riemun purkaus, kun Croix-de-Maufrasin autiossa talossa tehdyn naismurhan jälkeen saatiin tietää, kuinka mainiosti Rouenin tutkintotuomari oli osannut jälleen kaivaa esiin tuon vanhan Grandmorin murhan ja asettaa sen uuden rikoksen yhteyteen.

Toisinaan näet todellakin vielä vastustussanomalehdissä laskettiin leikkiä tuosta satumaisesta, saavuttamattomasta murhaajasta, jonka todellisuudessa oli tehnyt poliisi, salatakseen eräitä häpäiseviä, korkeassa asemassa olevien henkilöiden roistontöitä. Mutta vastauksen täytyi vaikuttaa masentavasti. Olivathan murhaaja ja hänen rikostoverinsa vangitut, ja presidentti Grandmorinin muiston oli jälleen esiinnyttävä tahratonna ja koskemattomana. Väittely alkoi uudelleen ja jännitys Rouenissa ja Pariisissa kohosi joka päivä. Paitsi sitä, että tuo kamala romaani liikkui mielikuvitusta, joutuivat tunteetkin kuohuksiin, aivan niinkuin valtio olisi hyötynyt tuosta vihdoinkin ilmisaadusta ja kieltämättömästä totuudesta. Kokonaisen viikon olivat sanomalehdet kukkuroillaan yksityiskohtia.

Denizet, joka sai kehoituksen tulla Pariisiin, meni Rue du Rocherin varrelle ylisihteeri Camy-Lamotten yksityisasuntoon. Hän tapasi hänet seisomassa kolkossa työhuoneessaan, laihtunein kasvoin ja vieläkin väsyneemmin ilmein. Hän kuihtui ja oli epäuskoisuudestaan huolimatta täynnä synkkämielisyyttä, ikäänkuin hänellä, keisarikunnan loistavasta apoteoksesta huolimatta, olisi ollut aavistus sen vallan lähestyvistä kukistumisesta, jota hän palveli. Hän oli nyt kaksi päivää ollut sisällisen taistelun uhrina, kun hän ei tietänyt, mitä tekisi Séverinen kirjeellä, jonka hän oli pannut piiloon, ja joka olisi tuhonnut tuomarin koko syytejärjestelmän, koska se sisälsi kieltämättömän todistuksen Roubaudin esityksen tueksi. Ei kukaan muu maailmassa tuntenut tuota kirjettä ja hän voi, jos niin tahtoi, hävittää sen.

Mutta edellisenä iltana oli keisari sanonut hänelle vaativansa tällä kertaa, että oikeus saisi tapahtua kaikesta vaikutuksesta huolimatta vaikkapa hänen hallituksensa saisi siitä kärsiä. Tämä keisarin toivomus oli kentiesi rehellisyyden satunnainen ilmaus, ehkäpä tuo taika-usko, että yksi ainoa väärä teko maan kunnioituksen jälkeen muuttaisi hänen kohtalonsa. Ja vaikka ylisihteeri ei antanut mitenkään

omantunnonarvelujen vaikuttaa itseensä, kun hän puolestaan oli muuttanut tämän maailman asiat yksinomaan käytännöllisiksi kysymyksiksi, saattoi kuitenkin tuo hänen saamansa määräys hänet hämilleen ja hän oli epätietoinen siitä, pitäisikö hänen rakastaa herraansa siinä määrin, että olisi hänelle tottelematon.

Denizet osoittautui heti hyvin riemuitsevaksi.

— No, vaistonipa ei pettänyt; se oli Cabuche, joka oli presidentin murhaaja... Mutta minä myönnän myöskin, että tuossa toisessakin jäljessä oli hiukan totuutta, ja minusta itsestäni tuntui siltä, että Roubaudia koskeva kysymys pysyi salaperäisenä... Mutta nyt ovat he molemmat vihdoin käsissämme.

Herra Camy-Lamotte tarkasti häntä valjulla katseellaan.

— On siis olemassa tukea kaikille kohdille siinä syytöskirjelmässä, joka minulle on jätetty, ja te olette ehdottomasti vakuutettu?

— Ehdottomasti. Ei ole mitään mahdollisuutta epäiltävänä... Kaikki liittyy niin lujasti yhteen, ett'en minä voi muistaa mitään oikeuskysymystä, jossa kaikista näennäisistä selkkauksista huolimatta rikos on noudattanut kehitystä, joka on ollut loogillisempi ja helpompi ennakoita määrätä.

— Mutta Roubaudhan väittää vastaan, ottaa ensimmäisen murhan niskoilleen ja kertoo kokonaisen jutelman siitä, kuinka vaimo on nuoruudessaan vietelty, ja että hän, mustasukkaisuuden vimmassa, oli sokean raivon puuskassa tappanut. Kaikki vastustussanomalehdet puhuvat siitä.

— Ah, ne kertovat siitä ainoastaan huhujen mukaan, eivätkä edes itse uskalla sitä uskoa. Tuo Roubaud muka on mustasukkainen, hän joka avusti vaimoaan tapaamaan erästä rakastajaa! Hän saa kernaasti kertoa tuon jutun tuomio-istuimelle, hän ei ole kuitenkaan voipa saada aikaan tarkoitettua häväistysjuttua... Jospa hän kuitenkin voisi esittää jonkin todistuksen! Mutta hänellä ei sellaista ole. Hän puhuu tosin eräästä kirjeestä, jonka hän väittää pakoittaneensa vaimonsa kirjoittamaan, ja jonka pitäisi löytyä vaimon paperien joukosta... Mutta silloin kaiketi herra ylisihteeri, joka on järjestänyt presidentin paperit, olisi sen löytänyt?

Camy-Lamotte ei vastannut mitään. Se oli totta, että tuomarin järjestelmän kautta häväistysjuttu vihdoin tulisi haudatuksi. Ei kukaan voisi uskoa Roubaudia, presidentin muisto jäisi puhtaaksi noista inhoittavista epäluuloista ja keisarikunta saisi hyötyä sellaisesta yhden sen elukan huomiotaherättävästä rankaisemisesta. Ja muuten, koska Roubaud tunnusti olevansa rikoksellinen, niin mitäpä merkitystä sillä oli oikeuden aatteelle, tuomittiinko hänet toisen tai toisen oletaman perusteella? Sittenhän oli vielä Cabuche, mutta ellei hän ollut sekaantunut ensimmäiseen murhaan, niin näytti hän todellakin tehneen tuon jälkimäisen. Herra Jumala, oikeus, sehän oli viimeinen pettymys! Eikö oikeudenmukaisena oleminen ollut narripeliä, koska tie totuuteen kulki niin monien pensaikkojen läpi? Olisi parempi olla viisas ja olkapää työnnettynä tämän yhteiskunnan alle, joka oli hajoamistilassa, ja jota perikato uhkasi.

— Vai kuinka? toisti Denizet, eihän herra ylisihteeri ole löytänyt tuota kirjettä.

Camy-Lamotte kohotti katseensa uudelleen häneen. Hän oli nyt yksinään aseman herrana, ja ottaen kärsiäkseen ne tunnonvaivat, jotka olivat saattaneet keisarin levottomaksi, vastasi hän.

— En ole löytänyt niin mitään.

Sangen rakastettavasti hymyillen ylisteli hän sitten tuomaria. Ainoastaan huulien vähäinen virnistys ilmaisi katkeraa ivaa. Ei milloinkaan oltu tutkimusta johdettu niin suurella tarkkanäköisyydellä. Korkeimmassa paikassa oli määrätty, että hänet tuomio-istuinten loman jälkeen siirrettäisiin Pariisiin. Ja kovasti onnitellen seurasi hän häntä aina ulos rappusille.

— Te yksinänne olette todellakin ihailtavalla tavalla nähnyt selvästi... Ja sitten kun totuus puhuu, ei mikään voi sitä ehkäistä, eivät persoonalliset harrastukset eivätkä edes valtiolliset syyt... Antakaa asian mennä menojaan, olkoot seuraukset mitkä tahansa.

— Tuomarikutsumuksen velvollisuus niin vaatii, vastasi herra Denizet, tervehti ja meni säteilevänä pois.

Jäädessään yksin syytti Camy-Lamotte ensin kynttilän ja otti sen jälkeen Séverinen kirjeen esille laatikosta, jossa hän oli sitä säilyttänyt. Hän avasi kirjeen, lukeakseen uudelleen ne kaksi riviä, jotka se sisälsi, ja silloin muistui hänen mieleensä jälleen tuo sinisilmäinen, miellyttävä, rikoksellinen nainen, joka ennen oli herättänyt hänessä niin hellää myötätuntoisuutta. Nyt oli hän kuollut ja astui hänen eteensä traagillisessa valossa. Kuka tunsikin sen salaisuuden, jonka hän oli vienyt mukanaan hautaan?

Niin, totuus, oikeus oli aivan varmaan pettymystä! Ainoa, mikä hänellä oli jäljellä tuosta tunteettomasta, ihastuttavasta naisesta, oli se haihtuva himo, minkä hän oli hänessä herättänyt, ja mitä hän ei ollut tyydyttänyt. Kun hän vei kirjeen kynttilän luo ja tuli tarttui siihen, valtasi hänet alakuloisuus, aavistus tulossa olevasta onnettomuudesta. Mitä hyödyttikään hävittää tämä todistus, rasittaa omatuntonsa tällä teolla, jos sallimus oli määrännyt, että keisarikunta oli lakaistava pois, niin kuin tämä hyppysellinen mustaa tuhkaa, joka nyt putosi hänen sormiensa välitse?

Vajaassa viikossa oli Denizet lopettanut tutkimuksen. Länsiratayhtiössä hänelle oltiin erittäin kohteliaita ja hän löysi kaikki haluamansa asiakirjat ja kaikki todistukset, joista saattoi olla hyötyä. Yhtiökin toivoi hartaasti, että saataisiin loppu tästä surullisesta asiasta, johon yksi sen virkamiehistä oli sekaantunut, ja jonka vaikutuksia voitiin seurata taaksepäin läpi koko sen monimutkaisen koneiston, ja joka oli ollut vaikuttamaisillaan sen johtokuntaan. Syövän tuhoama osa oli mahdollisimman pian leikattava pois. Uudelleen kulki sen vuoksi tutkintotuomarin ohitse Havren aseman henkilökunta: Dabadie, Moulin y.m., jotka antoivat hyvin epäedullisia tietoja Roubaudin käytöksestä; edelleenkin Barentinin asemapäällikkö, Bessière, samoin kuin useita Rouenin virkamiehiä, joiden todistukset olivat ensimmäiseen murhaan katsoen ratkaisevaa laatua; sitten Pariisin asemapäällikkö Vandorpe, sekä ratavartija Misard ja ylikonduktööri Henri Dauvergne, jotka molemmat viimeksimainitut olivat hyvin runsastietoisia, kun oli kysymys syytetyn avuliaisuudesta vaimon rakastajaa kohtaan.

Henri, jota Séverine oli hoitanut Croix-de-Manfrassa, voi kertoa senkin, että hän eräänä iltana, vielä ollessaan heikkona, oli luullut kuulevansa Roubaudin ja Cabuchen neuvottelevan hänen akkunansa edustalla. Tästä selvisi paljon ja molempien syytettyjen järjestelmällisen kieltämisen kumosi se, että he tunsivat toisensa. Yhtiön koko henkilökunnan joukosta nousi paheksumisen huuto, surkuteltiin noita onnettomia uhreja, tuota nuorta naisparkaa, jonka hairahdusta niin moni seikka oli lieventämässä, ja tätä niin kunniallista vanhaa miestä, jonka muisto nyt esiintyi jälleen puhtaana niistä rumista jutuista, joita hänestä oli ollut liikkeellä.

Uusi oikeudenkäynti pani intohimot vilkkaasti kiertämään, varsinkin Grandmorinin perheessä, mutta vaikka Denizet siitä saikin voimakasta tukea, täytyi hänen sillä taholla käydä erityistä taistelua, saadakseen pitää selvityksensä järkähtämättömänä. Lachesnaye-puolisot riemuitsivat ääneensä, sillä katkeroituneina Croix-de-Maufrasin poistestamenttaamisesta ja niin lopen ahneita kuin olivat, olivat he aina pitäneet kiinni siitä, että Roubaud oli syyllinen. Kun asia nyt otettiin uudelleen esille, näkivät he siinä ainoastaan keinon saada testamentti mitättömäksi, nimittäin saada Séverinen perintöoikeus maatilaa kumotuksi hänen osoittamansa kiittämättömyyden perusteella, hyväksyivät he osittain Roubaudin selityksen, nimittäin että Séverine oli ollut avullisena murhassa, ei kuitenkaan kostaakseen mitään luuloteltua roistomaisuutta, vaan ryöstääkseen hänet. Tämä aiheutti selkkausta tuomarin ja heidän, erittäinkin Berthen, välillä, joka oli hyvin katkera murhattua kohtaan, ja hän lausui mitä inhoittavimpia syytöksiä entistä ystävätärtään vastaan, jotavastoin tuomari otti puolustaakseen häntä, koska hän tuli ärtyisäksi ja kiivastuneeksi, kun vaan vähänkin koskettiin hänen mestariteokseensa, tähän loogilliseen yhdistelmään, joka oli niin hyvin tehty, että, kuten hän itse ylpeän näköisenä selitti, jos siitä ainoatakin osaa järkähtettäisiin, se kokonaan luhistuisi kokoon.

Tämän johdosta syntyi hänen virkahuoneessaan sangen eloisa kohtaus Lachesnaye-puolisojen ja rouva Bonnehonin välillä. Tämän viimeksimainitun, joka ennen oli ollut hyvin suosiollinen Roubaudia kohtaan, oli nyt täytynyt hyljätä hänet. Mutta ollen sangen suvaitsevainen lemmenasioissa sekä aivan poissa suunniltaan tämän romanimaisen, verisen murhenäytelmän johdosta, syytti hän vaimoa edelleenkin jonkinlaisesta rakkauden rikostoveruudesta. Hän itse oli sangen vaatimaton ja halveksi rahoja. Ett'ei hänen veljentyttärensä hävennyt tahtoa ruveta jälleen riitelemään perinnöstä. Jos Séverine oli rikoksellinen, niin oli pakko kokonaan hyväksyä Roubaudin tunnustus, ja silloin tulisi presidentti Grandmorinin muisto jälleen häväistyksi ja lokaan vedetyksi. Vaikkapa tutkimus ei niin nerokkaasti olisikaan saanut totuutta selville, olisi se perheen kunnian takia pitänyt tekaista. Hän puhui samalla jonkinlaisella katkeruudella Rouenin seurapiireistä, joissa tämä asia nyt oli niin paljon pakinoimisen esineenä. Hän ei näet enään ollut näiden seurapiirien johtajana, sitten kun hän oli tullut vanhaksi, eikä hänellä enään ollut jäljellä entistä junonista, vaaleanveristä, rehevää kauneuttaan.

Niin, ei varemmin kuin edellisenä iltana oli rouva Leboucqin luona, joka komea, uljas ruskeaverikki juuri oli se, joka oli karkoittanut hänet valtaistuimelta, kuiskailtu joukko sopimattomia tarinoita, esim. seikkailusta Louisetten kanssa ja kaikenlaisia rumia asioita, joita ihmiset olivat olleet kyllin häijyjä keksiäkseen. Kun herra Denizet silloin puuttui keskusteluun ja ilmoitti, että Leboucq olisi apujäsenenä tuomio-istuimessa asian tulevassa käsittelyssä, tulivat Lachesnaye-puolisot levottomiksi, vaikenivat ja näyttivät tahtovan antautua. Mutta rouva Bonnehon rauhoitti heitä ja selitti olevansa varma siitä, että oikeus tekisi velvollisuutensa: oikeuden puheenjohtajana toimisi näet hänen vanha ystävänsä, Desbazeilles, hän, joka jäsenkolotuksensa vuoksi sai elää ainoastaan vanhojen, hupaisten aikojen muistoissa, ja toiseksi apujäseneksi tulisi Chaumette, tuon nuoren, hänen suojeluksessaan olevan notarion isä. Hän oli siis hyvin tyyni, vaikkakin surumielinen hymy näkyi hänen huulillaan, kun hän mainitsi viimeksimainitun, jonka poika viime aikoina tapasi seurustella rouva Leboucqin luona, jonne hän

itse oli hänet lähettänyt, jott'ei hänen tulevaisuutensa tuhoutuisi.

Kun tuo huomiotaherättävä oikeudenkäynti vihdoinkin alkoi, vaikutti kuitenkin huhu tulossa olevasta sodasta ja siitä jännityksestä, joka täytti koko Ranskan, ett'eivät käsittelyt läheskään herättäneet niin yleistä huomiota, kuin ne muutoin olisivat tehneet. Mutta Rouenissa vallitsi yhtä kaikki kolme päivää täydellinen kuume ja tuomio-istuinsalin ovissa tungeksittiin ja kaikki varatut paikat olivat kaupungin naisten hallussa.

Ei milloinkaan ollut tuo vanha Normandian herttuain palatsi siitä saakka, kun se oli muutettu tuomio-istuinrakennukseksi, nähnyt sellaista ihmistulvaa. Oli kesäkuun kaikkein viimeiset päivät lämpimine, aurinkoisine iltapäivineen. Aurinko paahtoi noihin kymmeneen akkunaan ja loi valoaan tammikoristeihin ja valkoiseen marmoriristiin, joka kuvautui mehiläisten peittämän esiripun taustaan, ja tuohon kuuluisaan kattokoristukseen Ludvig XII ajoilta puuhun veistettyine nummineen ja himmeine kultauksineen.

Oli niin lämmin jo ennen käsittelyjen alkamista, että oltiin tukehtumaisillaan. Naiset kurottautuivat nähdäkseen jotakin pöydältä, jolla Grandmorinin kello, Séverinen verinen paita ja molemmissa murhissa käytetty veitsi olivat. Cabuchen pariisilaista puolustusasianajajaa myös paljon tähysteltiin kaukoputkilla. Valamiesten penkillä istui rivissä kaksitoista rouenilaista, paksuina ja juhlallisina tarkasti ruumiinmukaisissa mustissa hännystakeissaan. Kun tuomio-istuin astui sisään, syntyi kuuntelijain joukossa sellainen tungos, että presidentti heti katsoi olevansa pakoitettu uhkaamaan tyhjennytään salin.

Käsittelyt alkoivat vihdoinkin, jurymiehet tekivät valan ja todistajien esiinhuuto sai kuulijat uudelleen uteliaisuuden ja jännityksen valtaan. Rouva Bonnehonin ja Lachesnayen nimiä mainittaessa joutuivat päät liikkeeseen: mutta Jacques kiinnitti varsinkin naisten huomiota mitä suurimmassa määrässä, ja he seurasivat häntä innokkaasti silmillään. Mutta sitten kun syytetyt oli tuotu sisään, kukin kahden santarmin ympäröimänä, eivät kuulijat voineet kääntää silmiään heistä ja olla lausumatta toisilleen saamiaan vaikutelmia. Molempien pahantekijäin ulkomuotoa pidettiin hurjana ja yksinkertaisena. Yleistä kummastusta herätti se, että Roubaud, jolla oli mustat vaatteet ja huolimattomasti solmittu kaulaliina, näytti niin vanhalta ja kasvoiltaan tylsältä ja pöhöttyneeltä. Mitä Cabucheen tuli, oli hän aivan sellainen, joksi häntä oli mielessä kuviteltu: Suurine nyrkkeineen ja petoeläintä muistuttavine leukoineen oli hän pitkässä, sinisessä puserossaan oikean murhamiehen mallikuva, hän oli sanalla sanoen sellainen olento, jota ei kernaasti kohdata metsässä.

Kuulustelu vahvisti tuota epäsuotuisaa vaikutusta ja moniaat vastaukset herättivät kiivasta mutinaa kuulijain joukossa. Kaikkiin tuomioistuimen puheenjohtajan kysymyksiin vastasi Cabuche, ett'ei hän tietänyt: Hän ei tietänyt, mistä se johtui, että kello löydettiin hänen kätöksistään; eikä hän myöskään tietänyt, minkä vuoksi hän oli päästänyt todellisen murhaajan pakenemaan. Hän näet pysyi kertomuksessaan tuosta salaperäisestä tuntemattomasta, jonka hän sanoi kuulleen juoksevan tiehensä pimeässä. Kun häneltä sen jälkeen kyseltiin hänen eläimellisestä intohimostaan onnettomaan uhriinsa, alkoi hän änkyttää ja tuli niin katkeroituneeksi ja hurjapäiseksi, että molempain santarmien täytyi pitää hänestä kiinni. Ei, ei! Hän ei muka ollut ollenkaan rakastunut häneen, ei ollut ollenkaan tuntenut mitään intohimoista halua häneen. Ne olivat pelkkiä valheita. Sehän olisi hänen käsityksensä mukaan ollut hänen saastuttamistaan, hänen, joka oli hieno nainen, kun sitä vastoin hän oli istunut vankilassa ja eli villin elämää! Lopulta rauhoituttuaan vaipui hän synkkään äänettömyyteen ja vastasi ainoastaan yksitavuisesti ja oli aivan välinpitämätön siitä, minkä tuomion voisi saada.

Samoin pysyi Roubaud siinä, jota syytöskirjelmässä nimitettiin hänen järjestelmäkseen. Hän kertoi kuinka ja minkä vuoksi hän oli tappanut Grandmorinin ja kielsi kaiken osallisuutensa vaimonsa murhaan. Mutta hän teki sen katkonaisin, melkein yhtäpitämättömin lausein, unhoitti toisinaan aivan yht'äkkiä mitä aikoi sanoa ja hänen katseensa olivat niin harhailevat ja hän puhui niin paksuja, että toisinaan tuntui siltä kuin olisi hän miettinyt ja tekaissut yksityiskohtia. Kun tuomio-istuimen puheenjohtaja ahdisti häntä ja osoitti hänen kertomuksensa heikot kohdat, kohautti hän lopuksi olkapäitänsä ja kieltäytyi vastaamasta. Mitä hyödyttikään totuuden puhuminen, koska valhe ja logiikka olivat sama asia? Mutta tämä uhmailevan halveksumisen asento, johon hän oli oikeutta vastaan asettunut, luettiin hänelle erityisesti viaksi. Huomioon otettiin myöskin se suuri välinpitämättömyys, jota molemmat syytetyt osoittivat toisiaan kohtaan, ja nähtiin siinä todistus ennen tehdystä sopimuksesta, taitavasti laaditusta ja erinomaisella tahdonlujuudella toimeenpannusta suunnitelmasta. He väittivät, ett'eivät he tunteneet toisiaan, tekivätpä syytöksiäkin toisiaan vastaan, mutta tämän tekivät he ainoastaan ja yksinomaan saattaakseen tuomio-istuimen harhaan. Kun heidän kuulustelunsa olivat päättyneet, oli asia sellaisenaan jo ratkaistu. Tuomio-istuimen puheenjohtaja oli taitavasti johtanut kuulustelut niin, että Roubaud ja Cabuche olivat tarttuneet viritettyihin ansoihin ja näyttivät luopuneen itsestään. Samana päivänä kuulusteltiin vielä muutamia merkityksettä todistajia. Viiden ajoissa oli kuumuus käynyt niin sietämättömäksi, että kaksi naista pyörtyi.

Seuraavana päivänä herättivät muutamat todistajat todellista mieltenkuohua kuulijoissa. Rouva Bonnehonilla oli oikea menestys hienon ja arvokkaan esiintymisensä kautta. Mielenkiinnolla kuunneltiin yhtiön virkamiehiä, Vardorpea, Bessiereä, Dabadieta ja varsinkin Cauchea, joka sangen seikkaperäisesti kertoi läheisestä tuttavuudestaan Roubaudin kanssa, kun hänellä oli tapana niin usein pelata hänen kanssaan korttia Café du Commercessa. Henri Dauvergne toisti musertavan todistuksensa, että hän oli melkein varma siitä, että oli kuumeen vaikuttamassa unettomuudessaan kuullut molempien syytettyjen hillityt äänet, jotka neuvottelivat keskenänsä. Kun häneltä kyseltiin Séverinestä, osottautui hän hyvin hienotunteiseksi, antoi ymmärtää, että oli ollut rakastunut häneen, vaikka hän vaatimattomasti oli vetäytynyt takaperin, tietäessään hänen kuuluvan toiselle.

Kun vihdoinkin tuo toinen, Jacques Lantier, huudettiin esiin, syntyi kuulijain parvessa surina, ja useat kurottautuivat saadakseen paremmin nähdä. Yksinpä valamiehetkin näkyivät olevan hieman innokkaan tarkkaavaisia. Jacques oli sangen tyyni ja nojasi molemmin käsin todistajakaiteeseen samalla ammattimaisella tavalla, jota hän käytti veturiaan kuljettaessaan. Olisi voinut luulla, että tämä oikeuden eteen asettaminen olisi häntä syvästi liikuttanut, mutta hän säilytti kuitenkin täydellisen ajatusten selvyuden ja mielenmaltin. Oli aivan kuin ei asia vähintäkään olisi koskenut häntä. Hän oli valmis antamaan todistuksensa, ikäänkuin olisi hän ollut aivan vieras, aivan viaton koko asiaan. Rikoksen teosta saakka ei hänellä koskaan ollut ollut mitään puistatusta, hän ei sitä edes ajatellut, sen muisto oli kokonaan hävinnyt ja hänen elimistönsä oli tasapainossa ja täysin terve. Eikä edes nyt, kun hän seisoi kaiteen vieressä, hän tuntenut minkäänlaisia tunnonvaivoja eikä arveluja; hän oli kerrassaan itsetiedoton.

Hän katsoi heti kirkkain silmin Roubaudiin ja Cabucheen. Ensinmainitulle, jonka hän tunsi olevan syyllinen, nyökkäsi hän kevyesti ja hienotunteisesti, ajattelematta, että hän nyt julkisesti oli hänen vaimonsa rakastaja. Sitten hymyili hän tuolle toiselle, joka oli viaton, ja jonka sijaan hänen olisi ollut asetettava syytettyjen penkille. Sehän oli todellisuudessa säyseä ja tyhmä nauta tuo, vaikka hän näytti pahantekijältä; hän oli nähnyt, kuinka kunnollinen hän oli työssään, ja oli silloin puristanut hänen kättään. Jacques lausui todistuksensa sujuvasti ja pakottomasti ja vastasi lyhyesti ja selvästi tuomioistuimen puheenjohtajan kysymyksiin. Sitten kun tämä oli seikkaperäisesti kyselty häneltä hänen suhdettaan murhattuun, antoi hän hänen tehdä selkoa lähdistään Croix-de-Maufrasista muutamia tunteja ennen murhaa, ja kuinka hän oli noussut junaan Barentinissa ja mennyt levolle Rouenissa. Cabuche ja Roubaud kuuntelivat hänen tiedonantojaan ja vahvistivat ne asennollaan. Tällä hetkellä levisi sanomaton synkkyys noiden kolmen miehen välille. Kuolemanhiljaisuus syntyi salissa; jokin, ei tiedetty mikä se oli, herätti silmänräpäykseksi valamiehissä syvää mielenankeutta. Totuus kulki hiljaa huoneen halki. Kun oikeuden puheenjohtaja halusi tietää hänen ajatuksensa tuosta tuntemattomasta, josta Cabuche oli puhunut, ja joka muka oli kadonnut pimeään, tyytyi Jacques ravistamaan päätänsä, ikäänkuin ei hän olisi tahtonut sanoillansa ruhjoa syytettyä. Nyt tapahtui jotakin, joka sai kuulijat kerrassaan liikutuksen valtaan. Jacquesin silmät täyttyivät kyynelistä ja nämä alkoivat vieriä hänen poskiansa pitkin. Séverinen, tuon onnettoman murhatun kuva suunnattoman suurine sinisilmineen ja tuo suuri musta hiusjoukko torniksi asetettuna kuten kamala kypärintöyhtö otsan yli, näyttäytyi näet jälleen hänen silmilleen, kuten se jo kerran ennenkin oli tehnyt. Hän jumaloi häntä yhä ja hänet valtasi ääretön sääli, ja tietämätönnä rikoksestaan ja unhoittaen missä oli ja kaikki häntä ympäröivät ihmiset, itki hän suuria, raskaita kyyneleitä. Useat naiset nyhkyttivät myötätuntoisuudesta. Heistä oli rakastajan suru hyvin liikuttava, sitäkin enemmän, kun aviomies seisoj tuossa kuivin silmin. Tuomioistuimen puheenjohtaja kysyi nyt puolustusasianajajilta, oliko heillä mitään kysymyksiä tehtävänä todistajille, mutta he kiittivät, syytettyjen seurattessa tylsin katsein Jacquesia, kun hän yleisen myötätuntoisuuden ympäröimänä palasi paikalleen.

Kolmas istuntopäivä kului kokonaan keisarillisen prokuraattorin edesvastuuvaatimuksiin ja asianajajien puolustuspuheisiin. Aluksi teki tuomio-istuimen puheenjohtaja yleiskatsauksen juttuun, jolloin hän ehdotonta puolueettomuutta teroittaen vieläkin vahvasti syytöksiä. Keisarillinen prokuraattori, joka sen jälkeen esiintyi, ei näyttänyt olevan oikein entisellään: tavallisesti vaikutti hän vakuuttavammalta, eikä noin tyhjältä kaunopuheisuudessaan. Mutta se kaikki pantiin tuon todellakin ruhjoavan kuumuuden syyksi. Sitä vastoin saavutti Cabuchen pariisilainen asianajaja paljon menestystä, kuitenkin voimatta saada syyttömyyttä vakuutetuksi. Roubaudin puolustusasianajaja, jona oli eräs etevä asianajaja Rouenista, teki mitä tehdä voi sangen epäkiitollisesta tehtävästään. Yleinen syyttäjä ei edes saanut vastanneeksi, niin uupunut hän oli. Kun jury astui pois neuvottelemaan, ei kello ollut enempää kuin kuusi, ja täysi päivänvalo tunkeutui vielä sisään noista kolmesta akkunasta ja aurinko loi viimeisen säteen normandilaisiin kaupungin vaakunoihin, jotka ovenkamanoita kaunistivat. Syntyi äänekäs puhelu tuon kullatun katon alla ja ihmiset tunkeilivat kärsimättöminä sitä rautaveräjää vastaan, joka erotti varatut paikat siitä yleisöltä, joka sai seisoa. Mutta jälleen tuli harras äänettämyys, kohta kun jury ja tuomio-istuin uudelleen tulivat näkyviin. Jury myönsi olevan lieventäviä asianhaaroja ja tuomio-istuin tuomitsi molemmat syytetyt elinijäkseen rangaistustyöhön. Tämä aikaansai suurta hämmästyä ja ihmiset tunkeilivat hälisten ulos salista ja kuten teatterissa kuului silloin muutamia vihellyksiä.

Koko Rouenissa keskusteltiin samana iltana tuomiosta ja seliteltiin sitä ihan loppumattomiin saakka. Yleisenä mielipiteenä oli, että tuomio merkitsi tappiota rouva Bonnehonille ja Lachesnaye-puolisioille. Ainoastaan kuolemantuomio, arveltiin, olisi voinut tyydyttää perhettä, ja vihamieliset vaikutukset olivat varmasti olleet toimessa. Mainittiin jo hiljaisuudessa rouva Leboucqia, jolla jurymiesten joukossa oli kolme tai neljä uskottuaan. Hänen miehensä esiintyminen oikeuden apujäsenenä ei tosin ollut ollut vähimmälläkään tavalla väärin. Mutta luultiin kuitenkin huomatuksi, ett'ei enempi toinen apujäsen, Chaumette, kuin oikeuden puheenjohtajakaan, Desbazeilles, tunteneet pitävänsä asiakirjoja käsissään niin kuin olisivat halunneet.

Kentiesi oli aivan yksinkertaisesti jury ruvennut epäröimään ja, tunnustaessaan lieventäviä asianhaaroja olevan olemassa, vielä ollut sen epämiellyttävän epäilyksentunteen vaikutuksen alaisena, joka silmänräpäyksen oli kulkenut salin läpi tuon surumielisen totuuden hiljaisen paon tapahtuessa. Tutkintotuomari Denizetin voitto pysyi kuitenkin järkähtämättömänä, ei mikään voinut vähentää hänen mestarityötään. Mutta perhe kadotti monen myötätuntoisuuden kun saatiin kuulla, että herra de Lachesnaye puhui, että hän ryhtyisi toimenpiteisiin Croix-de-Maufrasin takaisinsaamiseksi, saadakseen perijättären kuolemasta huolimatta testamentin kumotuksi, aije, joka varmaan kummastutti suuressa määrin, kun se oli lakimiehen päästä lähtenyt.

Kun Jacques tuli ulos tuomio-istuinrakennuksesta, niin Philomène, joka myöskin oli ollut todistajana, odotti häntä, eikä tahtonut päästää häntä saadakseen hänet jäämään yöksi Roueniin hänen seurakseen. Hän ryhtyisi vasta seuraavana päivänä jälleen virkaansa toimittamaan ja suostui kyllä syömään hänen kanssaan päivällistä ravintolassa, jossa väitti nukkuneensa sen yön, jona murha tehtiin. Mutta nyt ei hän makaisi siellä, kun hänen oli pakko palata Pariisiin kahdentoista ja viidenkymmenen junalla yöllä.

— Voitko ajatella mielessäsi, kertoi hän, lähtiessään Jacquesin käsikynkässä ravintolaan; voisin vanna, että vast'ikään näin erään tuttavamme... Se oli Pecqueux, ja kuitenkin sanoi hän tässä eräänä päivänä, että hän ei suinkaan tämän asian takia viitsisi lähteä Roueniin... Käännyin kerran ympäri, ja mies, josta näin ainoastaan seljän, hiipi pakoon ihmisten joukkoon.

Veturinkuljettaja keskeytti hänen puheensa ja kohautti olkapäitään.

— Pecqueux varmaankin tuntee olevansa onnellinen sen loman johdosta, jonka minun virkavapauteni on hänelle hankkinut, ja on varmaan Pariisissa hurjastelemassa.

— Se on mahdollista... Mutta meidän täytyy joka tapauksessa olla varuillamme, sillä hän on maailman pahin ihminen, kun hän on raivoissaan.

Philomène painautui häntä vastaan ja vilkuili taaksensa.

— Tunnetko tuon, joka tulee perässämme?

— Kyllä, älä ole levoton hänen takiansa... Hänellä on ehkä minulta jotakin kysyttävää.

Se oli Misard, joka Rue des Juifsilta saakka oli heitä etäältä seurannut. Hänkin oli ollut todistajana ja lausunut todistuksensa untelon näköisenä. Sitten oli hän jäänyt paikoilleen ja kierteli Jacquesin ympärillä, voimatta lausua kysymystä, joka nähtävästi oli hänen huulillaan. Kun pari oli kadonnut ravintolaan, meni hänkin sinne ja tilasi lasin viiniä.

— Ah, tekö se olette, Misard! huudahti veturinkuljettaja. Mitenkä uusi vaimonne voi?

— Oh, oh, rötki ratakartija. Tuo ämmäroisto on vetänyt minua kelpo tavalla nenästä. Kerroinhan siitä teille viime kerralla, kun olin täällä.

Jacquesia huvitti tämä juttu kovasti. Entinen ravintolanpalvelijatar, Ducloux, jonka Misard oli ottanut pitämään huolta veräjämästä, oli nähnyt hänen etsivän nurkista jotakin ja ymmärsi pian hänen etsivän vaimovainajansa piilottamia rahoja. Hän oli silloin saanut oivallisen aatteen saadakseen hänet tulemaan kanssansa naimisiin. Puolinaisilla viittauksilla ja hymyilyillä hän näet antoi hänen ymmärtää, että hän oli saanut niistä selvän. Aluksi ei paljon puuttunut, ett'ei hän väentänyt häneltä niskoja nurin, mutta kun hän tuli ajatelleeksi, että jos hän ottaisi hänet hengiltä kuten tuon toisen, ennen kun olisi saanut nuo tuhannen frangia, niin ei hän nytkään niitä saisi, tuli hän hyvin huomaavaiseksi ja ystävälliseksi. Mutta eukko pysytti hänet etäällä: ei, ei, vasta kun he olisivat naimisissa, saisi hän kaikki tyynni, sekä hänet että myös rahat. Mutta kun hän oli nainut hänet, teki hän hänestä pilaa ja sanoi, että hän oli päässinpää, uskoessaan kaikki, mitä hänelle syötettiin. Mutta koomillista oli, että eukkoon itseensäkin tarttui hänen rahakuumeensa ja nykyään etsi hän aivan yhtä raivoisasti kuin mieskin. Oh, he saisivat kyllä jonakin kauniina päivänä selon noista saavuttamattomista tuhannesta frangista, nyt kun heitä oli kaksi etsimässä. He hakivat hakemistansa.

— No, ettekö vielääkään ole löytänyt mitään? kysyi Jacques ivaten.

Eikö Ducloux auta teitä?

Misard tuijotti häneen ja sanoi vihdoin:

— Te tiedätte missä rahat ovat, sanokaa se minulle.

Mutta veturinkuljettaja suuttui.

— Minä en tiedä mitään, Phasie täti ei ole antanut niitä minulle: ette kai aikone syyttää minua varkaudesta?

— Niin, se on kyllä totta, ett'ei hän ole teille antanut mitään. Sanokaa minulle, tiedätkö missä ne ovat? Näettehän, että minä voin tulla siitä sairaaksi.

— Antakaa minun olla rauhassa! Varokaa, ett'en minä puhu liikoja...
Etsikääpä suolasalkkarista, eivätkö ne ole siellä.

Kalpeana ja palavin silmin katsoi Misard edelleenkin häneen. Hän sai ikäänkuin äkillisen mielijohteen.

— Suolasalkkarista! Niin, se on totta. Laatikon alla on piilopaikka, josta en ole etsinyt.

Hänelle tuli kiire maksaa viininsä ja juosta rautatien asemalle, voidakseen, jos mahdollista, matkustaa seitsemän ja kymmenen junalla. Hän etsisi ijät kaiket tuolla kaukana pienessä, matalassa majassaan.

Heidän lakattuaan syömästä, tahtoi Philomène, odottaessaan kahdentoista ja viidenkymmenen junaa, saada Jacquesin mukanansa noiden pimeiden veräjään läpi läheisyydessä oleville nummille. Oli leuto, kuuvaloton heinäkuun yö ja Philomène riippui raskaasti läähättäen melkein hänen kaulallaan. Kaksi kertaa luuli hän kuulevansa askeleita heidän takanansa ja kääntyi ympäri, voimatta tuossa sankassa pimeydessä erottaa ketään. Jacquesia kiusasi tämä tympäisevä yö kovasti. Hän, joka murhasta saakka oli ollut niin tyyni ja tasapainossa ja nauttinut täydellistä terveyttä, oli juuri, kun he istuutuivat pöytään, tuntenut epämääräisen pahoinvoinnin tunteen palautuvan joka kerta, kun Philomènen kädet kopeloivat häntä. Hän oli otaksuttavasti väsyksissä ja hermostunut painostavan ilman vaikutuksesta.

Nyt tuli tuo tuskallinen himo vieläkin tulisemmaksi ja kumea peljästyks tunki hänen lävitsensä, Philomènen ollessa niin lähellä häntä. Tiesihän hän kuitenkin kokemuksesta, että hän oli parantunut. Olihan hän voinut aivan tyynenä ja kylmäverisenä omistaa hänet. Mutta hän tuli nyt niin liikutetuksi, että hän, kohtausta peljäten, olisi voinut irroittautua hänen käsivarsistaan, ellei pimeys, joka kätki Philomènen, olisi häntä tyynnyttänyt, sillä ei milloinkaan, ei edes silloin, kun hänen kärsimyksensä oli häntä pahimmin kiusannut, ei hän olisi iskenyt, ellei hän olisi nähnyt. Mutta kun he kulkivat autiota polkua erään ruohoisan kunnaan lähitse ja Philomène veti hänet mukanansa sinne, joutui hän, kun he olivat istuutuneet sinne, jälleen kamalan murhanhimonsa valtaan. Hän aivan raivostui ja kopeloi ruohostosta kiveä tai jotakin muuta asetta ruhjoakseen hänen päänsä. Mutta äkkiä syöksyi hän ylös ja pakeni hämillään tiehensä. Mutta kun hän sen teki, sai hän kuulla erään miesäänen ja kirouksia ja oikean tappelun.

— Oh, senkin lutka, nytpä oikein olen saanut sinusta selvän.

— Se ei ole totta, päästä minut!

— Oh, eikö se ole totta? Hän saa kernaasti juosta tiehensä. Minä tiedän, kuka hän on ja saan kyllä hänet käsiini! Tuosta saat senkin haaska! Väitänkö vielä, ett'ei se ole totta!

Jacques syöksyi pois pimeyteen, ei paetakseen Pecqueuxia, jonka hän äsken oli tuntenut, vaan mieletonnä tuskasta paetakseen itseänsä.

Yksi murha ei siis ollut riittänyt; hänen himonsa ei siis ollut laimennut, kuten hän oli luullut viimeksi samana aamuna. Se alkoi uudelleen. Hänen täytyi murhata vielä yksi ja sitten jälleen yksi ja vieläkin yksi. Kohta kun hän olisi tyydyttänyt kamalan nälkäänsä, heräisi se muutamia viikkoja horroksissa oltuaan jälleen. Hän tarvitsisi lakkaamatta naisruumista tyydyttääkseen sitä. Nykyään ei hänen edes tarvinnut nähdä viettelevää ruumista. Se riitti että hän tunsu lämpimän ruumiin käsivarsillaan, hänen antaakseen myöten hurjalle, rikokselliselle mielihalulleen. Elämä oli mennyttä kalua, nyt oli hänellä edessään ainoastaan syvä pimeys, rajaton epätoivo, johon hän nyt pakeni.

Muutamia päiviä kului vielä. Jacques oli jälleen ryhtynyt virkaansa toimittamaan, pysyttelihe erossa tovereistaan ja vaipui takaisin entiseen tuskalliseen arkuuteensa. Myrskyisäin kokousten jälkeen edustajakamarissa oli sota äskettäin julistettu; ja pieni etuvartijakahakka oli tapahtunut, kuten sanottiin, menestyksellä. Jo viikon ajan olivat jatkuneet rautatiehenkilökunnalle erittäin vaivalloiset joukkojenkuljetukset. Varsinaiset junat saapuivat epäsäännöllisesti, ylimääräiset junat aiheuttivat

melkoista viivytystä; puhumattakaan siitä, että etevimmät veturinkuljettajat otettiin käytettäväksi, jotta armeijaosastojen keskitys tehoisammin saataisiin toimitetuksi. Tämä oli syynä siihen, että Jacques eräänä iltana Havressa joutui tavallisen pikajunansa asemasta kuljettamaan suunnatonta kahdeksantoista vaunun juna, joka oli kukkuroillaan sotamiehiä.

Samana iltana saapui Pecqueux kovasti juovuksissa veturitalliin. Sen illan jälkeisenä päivänä, jona hän oli yllättänyt Philomènen ja Jacquesin, oli hän palannut lämmittäjäksi veturiin n:o 608, jossa Jacques oli kuljettajana. Hän ei tehnyt mitään viittauksia siihen, mitä oli tapahtunut, mutta oli synkän muotoinen, eikä näyttänyt uskaltavan edes katsoa esimieheensä. Mutta Jacques huomasi, että Pecqueux oli yhä uppiniskaisempi ja vastahakoisempi tottelemaan ja vastaanotti kumeasti möristen jokaisen määräyksen, joka hänelle annettiin. He olivat kokonaan lakanneet puhumasta toistensa kanssa. Tuo liikkuva pieni silta, joka ennen kantoi heitä niin yksimielisinä, oli nyt ainoastaan kapea, vaarallinen paikka, jossa kaksi kilpakosijaa törmäsi toisiaan vastaan. Heidän vihansa kasvoi ja he olivat valmiina nielemään toistensa tässä, kiittäessään siinä eteenpäin täyttä vauhtia, josta pieninkin ravistus olisi syössyt heidät alas. Kun Jacques tänä iltana näki Pecqueuxin juovuksissa, tuli hän epäluuloiseksi, sillä hän tiesi hänen olevan liian arka raittiissa tilassa mihinkään hairahtaakseen, ainoastaan juovuspäissään päästi hän eläimelliset viettinsä valloilleen.

Junan oli määrä lähteä kuuden ajoissa, mutta se viivästyi. Oli jo pimeä, kun sotilaat lampaiden tavoin tungettiin eläinvaunuihin. Oli aivan yksinkertaisesti naulattu lautoja istuimiksi ja heitä ajettiin sisään puoliosastottain ja täytettiin vaunut yli mahdollisuuden rajan. He istuivat päälletysten ja muutamat saivat seisoa niin ahtaalla, ett'eivät voineet käsivarttaankaan liikuttaa. Pariisissa odotti heitä toinen juna, viedäkseen heidät Reinille. Lähdön sekasorto oli jo uuvuttanut heidät. Mutta kun heille oli jaettu paloviinaa ja useat sitäpaitsi olivat käyneet paikkakunnan kapakoissa, vallitsi heidän keskuudessaan raaka ja vallaton hilpeys, he olivat kasvoiltaan hyvin punaisia ja silmät olivat pullollaan päässä. Kohta kun juna vyöryi pois asemalta, alkoivat he rähistä.

Jacques katsahti taivaaseen, jossa myrskypilvi kätki tähdet. Yö tulisi olemaan hyvin pimeä, eikä tuulenhenkäyskään vilvoittanut tuota polttavaa ilmaa, ja sen sijaan kun muulloin tavallisesti tuntui kuljettaessa niin raitis veto, tuntui nyt melkein haalealta. Pimeällä taivaanrannalla ei näkynyt muuta valoa, kuin merkinantolyhtyjien vilkkaasti säteilevät kipinät. Hän lisäsi painetta päästäkseen ylös tuota suurta mäkeä Harfleurista Saint Romainiin. Vaikka hän oli pitänyt veturia useampia viikkoja silmällä, ei hän vielä tuntenut olevansa kuudensadan kahdeksan herrana, se kun oli liian uusi ja sen oikut ja nuorekkaat sivuhyppäykset hämmästyttivät häntä. Erittäinkin tänä iltana tunsu hän, että se oli jäykkä ja itsepintainen ja valmis juoksemaan tiehensä, jos sille vain annettaisiin hiiliä vähän liaksi. Sen vuoksi valvoi hän lämmitystä hyvin tarkoin ja tuli yhä levottomammaksi lämmittäjänsä käytöksestä. Pieni lamppu, joka valaisi vesisäiliötä, jätti sillan puolihämärään, joka tulisijan punaisenhehkuvan luukun valossa tuli punasinerväksi. Hän saattoi hyvin epäselvästi eroittaa Pecqueuxin, mutta oli kahdessa eri tilaisuudessa tuntenut jonkin hipaisevan säəriänsä, ikäänkuin olisi sormin koetettu saada niistä kiinni. Mutta se oli otaksuttavasti vain päihtymyksestä johtunutta kouhottelemista, sillä hällinistä huolimatta kuuli hän hänen naureskelevan hyvin äänekkäästi, ja tarpeettoman kovilla vasaraniskuilla ja liikanaisella kolinalla ruhjovan hiiliä ja käsittelyvän lapiota. Tämän tästä avasi hän luukun ja heitti ristikon päälle suunnattoman paljon polttoainetta.

— Jo riittää, kirkasi Jacques.

Toinen ei ollut ymmärtävinään, vaan heitti pesään lapiollisen toistensa jälkeen. Kun veturinkuljettaja tarttui hänen käsivarteensa, kääntyi hän uhkaavasti ympäri. Nyt oli hän vihdoinkin saanut tekosyyntä niin kauvan etsimäänsä riitaan ja juovuksissa ollen hän kävi yhä raivostuneemmaksi.

— Älkää koskeko minuun, taikka minä isken!... Minua huvittaa ajaa lujaa.

Nyt vierähti juna täyttä vauhtia Bolbecin ja Mottevillen välistä tasankoa. Sen oli mentävä suoraapäättä kohden Pariisia, pysähtymättä muuta kuin ottamaan vettä eräistä määrätyistä paikoista. Tuo kahdeksantoista vaunun mahtava jono, joka oli ahdettu täyteen ihmiskarjaa, vierähti myllertäen noiden pimeiden nummien lomitse. Ja nämä miehet, joita kuljetettiin teurastettavaksi, roinasivat täyttä kurkkua, niin että se voitti pyörien kolinan.

Jacques sulki luukun jalallansa. Hän voi vielä hillitä itseänsä ja sanoi:

— On liikaa lämmintä!... Nukahtakaa, jos olette humalassa.

Pecqueux avasi taas kohta, lisäsi itsepintaisesti hiiliä, ikäänkuin olisi tahtonut räjähtyttää höyrypannun. Se oli niin puhdasta niskoittelua ja tottelemattomuutta annettuja käskyjä vastaan ja intohimoisessa suuttumuksessaan ei hän enään ajatellut kaikkien näiden ihmishenkien turvallisuutta. Kun Jacques kumartui alas alentaakseen tuhkasäiliön vartta, saadakseen ainakin vähemmän vetoa, tarttui lämmittäjä häntä kiivaasti vyötäreihin ja koetti työntää hänet alas radalle.

— Vai niin, senkin veitikka, sitäkö sinä tahdoit!...Sinä luulit voitavasi sanoa minun pudonneen, senkin salakavala lurjus!

Hän oli tarttunut tenderin toiseen syrjään. Molemmat liukuivat ulos ja tappelua jatkettiin tuolla pienellä, ankarasti tärisevällä peltisillalla. He purivat hampaansa yhteen, eivät puhuneet sanaakaan ja koettivat työntää toisensa alas tuosta ahtaasta aukosta, jota ainoastaan rautatanko oli sulkemassa. Mutta se ei käynyt niinkään helposti, tuo ahne veturi yhäti vierierimistään. Kuljettiin Barentinin ohi ja juna mennä kohahti Malaunay-tunneliin ja he pitivät edelleenkin kiinni toisistaan, kierittelevät hiilien seassa, puskien pänsä vesisäiliötä vastaan ja väistäen hehkuvanpunaista tulisijanluukkuja, jossa heidän jalkansa voivat paistua, joka kerta kun he ojensivat ne suoriksi.

Jacques ajatteli silmänräpäyksen, että hän mahdollisesti voisi saada juostuksi ylös, suljetuksi järjestimen ja huudetuksi apua, jotta hänet voitaisiin vapauttaa tästä rajusta mielipuolesta, jonka päihtymys ja mustasukkaisuus saivat raivoamaan. Hän oli pienempi ja tunsu voimiensa vähenevän. Hän ei toivonut nyt olevansa kylliksi voimakas syöksemään toista alas, hän tunsu jo olevansa voitettu ja huomasi, kuinka tukka hänen päässään nousi putoamisen kauhusta pystyyn. Kun hän teki äärimmäisen ponnistuksen ja hapuili kädellään ympärillensä, ymmärsi toinen Jacquesin aikomuksen, ja jaloillaan ponnistaen nosti hän hänet ylös kuten lapsen.

— Ah, sinä ajot pysäyttää junan. Sinä olet ottanut minulta vaimoni. Mutta nyt olet joutunut käsiini.

Veturi kohisi kohisemistaan, ja juna tuli ulos tunnelista suurella kolinalla ja jatkoi juoksuaan eteenpäin pimeäin, avarain nummien lomitse. Malaunayn aseman ohi kuljettiin sellaisella myrskyn nopeudella, ett'ei alipäällikkö, joka seisoj asemalaturilla, edes huomannut noita kahta miestä, jotka parhaillaan ottivat toisiansa hengiltä, samalla kun heidät vietiin pois salaman nopeudella.

Mutta viimeisellä voimanponnistuksella onnistui Pecqueuxin vihdoin syöstä Jacques alas, ja kun tämä tunsu tyhjän ilman takanaan tarrautui hän hämmennyksissään niin kiinni toisen kaulaan, että veti hänet mukaansa. Silloin kuului kaksi kamalaa parhdusta, jotka sulautuivat toisiinsa ja häipyivät avaruuteen. Nämä molemmat, jotka niin kauan olivat eläneet kuin veljekset, putosivat nyt yhdessä alas junasta ja vauhti tempasi heidät pyörien väliin ja he tulivat kamalassa, lujassa syleilyssään samalla kertaa rikkireivityksi. Heidät löydettiin sitten kahtena päättömänä ja jalattomana ruumiina, jotka vielä olivat toisiinsa kietoutuneina, ikäänkuin olisivat koettaneet tukehduuttaa toisensa.

Veturi, joka nyt oli vapautettuna kaikesta johdosta, mennä vohotti yhä eteenpäin. Vihdoinkin voi tämä jämeä, oikukas olento tyydyttää nuoruuden rajuuttansa ikäänkuin vielä ajoon tottumaton hevonen, joka on päässyt vartijaltaan karkuun ja nelistää tiehensä nummelle päin. Höyrypannussa oli vielä vettä; hiilet, joita vast'ikään oli lisätty, syttyivät itsestään palamaan, ja lähinnä seuraavan puolen tunnin kuluessa nousi paine mielettömästi ja nopeus tuli huimaavaksi. Ylikonduktöörin oli epäilemättä vallannut väsymys ja hän oli vaipunut uneen. Sotilaat, jotka tulivat yhä enemmän juovuksiin, ollessaan noin yhteensullottuina, saivat pian hauskuutta tuosta huimaavasta vauhdista ja roinasivat vielä kovemmin. Salaman nopeudella kuljettiin Marommen ohi. Nyt ei veturi enään puhaltanut lähestyessään merkinantotauluja tai kulkiessaan asemien ohi. Se nelisti suoraan eteenpäin, kuten eläin, joka painaa pänsä alas, ja syöksyi eteenpäin kaikkien esteiden läpi. Se syöksyi syöksymistään loppumattomiin saakka, ikäänkuin olisi sen hengityksen kimakka ääni saanut sen yhä riivatummaksi.

Rouenissa olisi ollut otettava vettä, ja kauhistus jähmetytti aseman, kun siellä nähtiin savun ja tulen pyörteessä tulevan tämän hullautuneen junan, tämän veturin, jossa ei ollut veturinkuljettajaa eikä lämmittäjää, ja nämä eläinvaunut, sullottuina täyteen sotamiehiä, jotka roinasivat isänmaallisia lauluja. He olivat matkalla sotaan ja tahtoivat vieläkin nopeammin päästä tuonne Reinin rannoille. Virkamiehet jäivät seisomaan suut ammollaan ja huiskuttivat käsivarsiaan. Syntyi heti yleinen kirkuna: ei milloinkaan voisi tämä irtipäästetty, omiin hoteisiinsa jätetty juna onnettomuudetta kulkea ohi Sottevillen aseman, jossa tavallisesti aina tapahtui junajärjestelyjä, ja joka oli täynnä vaunuja ja vetureja, kuten kaikilla suurilla varastoasemilla. Riennettiin sähkösanomatoimistoon ja ryhdyttiin valmistaviin toimenpiteisiin, ja muuan tavarajuna, joka siellä sulki radan, ehdittiin juuri töintuskin viedä vajaan. Kuultiin jo etäältä irtipäästetyn pedon huohotus. Se oli syöksynyt niiden kahden tunnelin läpi, jotka olivat Rouenin lähellä, ja tuli nyt rajusti nelistäen, kuten vastustamaton jättiläisvoima, jota ei mikään voi ehkäistä. Sottevillen aseman ohitse syöksyttiin ja juna mennä vohotti eteenpäin kaikkien esteiden lomitse, törmäämättä mihinkään, ja katosi sen jälkeen uudelleen pimeyteen, johon sen pauhu vähitellen häipyi.

Mutta nyt olivat kaikki sähkölennätinkoneet pitkin linjaa liikkeellä ja kaikkien sydämet sykkivät peljästyksestä, kun saapui tieto tuosta aaveenkaltaisesta junasta, jonka oli nähty kulkevan Rouenin ja Sottevillen ohitse. Vavistiin pelosta, että eräs edelläpäin oleva pikajuna saavutettaisiin. Niin kuin villisika suuressa metsässä, jatkoi juna juoksuaan, välittämättä kerrassaan mistään pysähdysmerkeistä. Ei paljon puuttunut, ett'ei se Oisselissa törmännyt päivystäväveturiin ja se

säikähytti Pont-de l'Archen, sillä sen nopeus ei näyttänyt vähenevän. Kadottuaan sinne, mennä kohisi se jälleen eteenpäin pimeässä yössä, ei tiedetty mihin.

Mitäpä välitti se niistä uhreista, jotka se ruhjoi matkallansa! Eikö se kuitenkin mennyt kohti tulevaisuutta, huoletonna vuodatetusta verestä? Kuljettajatta yön pimeydessä, kuten sokea ja kuuro eläin, joka on päästetty irti kuolemaan ja turmioon, mennä kohisi se eteenpäin, täyteen kuormitettuna tuolla kanuunanruoalla, noilla väsymyksen jo tylsistyttämällä sotamiehillä.

Loppu.

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK IHMISPETO: SIVEYSROMAANI ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations

concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, “Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation.”
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain “Defects,” such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the “Right of Replacement or Refund” described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you ‘AS-IS’, WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™’s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation’s EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state’s laws.

The Foundation’s business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116,

(801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.